ھەدىسلەر توپلىمى

(جەمئۇلفەۋائىد)

مۇئەللىپ

مۇھەممەد ئىبنى سۇلايمان مەغرىبىي

1 ـ جىلد (1 ـ ھەدىستىن 1177 ـ ھەسقىچە)

سۇتۇق بۇغراخان مائارىپ نەشرىياتى
2009

تەشكىللىگۈچى: دوكتور/ ئالىمجان ئاتائۇللاھ (بۇغدا)

تەرجىمە قىلغۇچى: سۇتۇق بۇغراخان مائارىپ نەشرىياتى تەرجىمە بۆلۈمى

تەرجىمە تەھرىرى: ئابدۇلھەكىمخان مەخسۇم (تەكلىماكان)
ئابدۇلخالىق ئابدۇلباقى (ئۇيغۇر)
مۆمىنجان سىدىق

مۇھەررىرى: سابىرجان

بەتچىك: ئا. روزى توختى

سۇتۇق بۇغراخان مائارىپ نەشرىياتى
2009

مۇئەللىپنىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالى

مۇئەللىپنىڭ تولۇق ئىسمى مۇھەممەد ئىبنى سۇلايمان مەغرىبىي بولۇپ، ھىجرىيە 1030 - يىلى ماراكەشنىڭ سۇس شەھىرى، تارۇدەنت كەنتىدە دۇنياغا كەلگەن. دەسلەپتە ئۆز شەھىرىدىكى ئالىملاردا ئوقۇغان. كېيىن ئالجىرىيە ۋە مىسىر قاتارلىق دۆلەتلەرگە بېرىپ، شۇ دەۋرنىڭ داڭلىق ئالىملىرىدا ئىلىم تەھسىل قىلغان. كېيىن مەدىنە مۇنەۋۋەرەگە بېرىپ، بىر مەزگىل ئىستىقامەت قىلغاندىن كېيىن، مەككە مۇكەررەمەگە كېلىپ ئولتۇراقلاشقان ۋە ئۆيلۈك - ئوچاقلىق بولغان. بۇ مەزگىلدە زامانىنىڭ كۆپ قىسمىنى داڭلىق ئەسەرلەرنى ئوقۇش ۋە كىتاب يېزىش بىلەن ئۆتكۈزگەن.

ھىجرىيە 1080 - يىلى ئوسمانىيە خەلىپىلىكىنىڭ ۋەزىرى مۇستافا بەگ بىلەن ئۇچرىشىپ ئىستانبۇلغا كەلگەن. ئىستانبۇلدا ئەھلى ئۆلىمالارنىڭ ئىززەت ۋە ئېھتىرامىغا ئېرىشكەن. ئىستانبۇلدا بىر يىلغا يېقىن تۇرغاندىن كېيىن مەككىگە قايتقان. مەككىگە قايتقاندىن كېيىن، ئوسمانىيە خەلىپىسى تەرىپىدىن ھەرەمنىڭ مەسئۇللىقىغا تەيىنلەنگەن. مۇئەللىپ بۇ خىزمەتنى جان - دىلى بىلەن ئادا قىلىپ، ھەرەم ئەتراپىدىكى رابات، كارۋانسارايلارنى، مىنا ۋە ئەراپاتقا بارىدىغان يوللارنى ئىسلاھ قىلغان.

مۇئەللىپ ئۆمرىنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدە بالا - چاقىلىرىنى مەككىدە قويۇپ، ئۆزى شامغا كەلگەن. ئۇ يەردە ۋاقتىنى كىتاب يېزىش بىلەن ئۆتكۈزگەن. مۇئەللىپ ھىجرىيە 1094 - يىلى كېسەل سەۋەبىدىن شامدا ئالەمدىن ئۆتكەن.

مۇئەللىپ زامانىدىكى داڭلىق ئالىملاردىن بىرى ئىدى. ئۇنىڭ «سىلەتۇلخەلەف بىمەۋسۇلىسسەلەف» ناملىق مۇشھۇر ئەسىرى بار بولۇپ، مۇئەللىپ بۇ ئەسەردە ھەدىس كىتابلىرىنىڭ مۇئەللىپلىرى بىلەن ئۆزىنىڭ ئارىسىدىكى سەنەد زەنجىرىنى بايان قىلغان. ئۇنىڭ ئىككىنچى مەشھۇر ئەسىرى بولسا، قولىڭىزدىكى «جەمئۇلفەۋائىد» ناملىق ھەدىسلەر

توپلىمىدۇر. ئۇ دىنىي ئىلىملاردىن سىرت، ئاسترونومىيە ۋە ماتېماتىكا ئىلىمىنىمۇ پىششىق بىلىدىغان يېتۈك ئالىم ئىدى.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

كىرىش سۆز

جىمى ھەمدۇ سانا ۋە گۈزەل مەدھىيەلەر ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەقا خاستۇر. سالام، رەھمەت ۋە مەغپىرەت پۈتۈن ئەھلى جاھانغا مەرھەمەت قىلىپ ئەۋەتىلگەن مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا ۋە قىيامەت كۈنىگىچە ئۇنىڭ ئىزىدىن ماڭغانلارغا بولسۇن ـ ئامىن!

ئۇلۇغ ئىگىمىز الله تائالا زېمىننى گۈللەندۈرۈش ۋە ئىنسانلارنى سىناش ئىرادىسىنى ۋۇجۇدقا چىقىرىش ئۈچۈن ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن ھەۋۋا ئانىمىزنى يارىتىپ، ئاندىن ئۇلارنى زېمىنغا چۈشۈردى، ئۇلارنىڭ نەسلىنى كۆپەيتتى، دۇنيا ھاياتىدىكى سىناقتىن غەلىبىلىك ھالدا ئۆتۈشلىرى ئۈچۈن ئۇلارغا يېتەكچىلىك قىلىدىغان پەيغەمبەرلەرنى ئۆزلىرىنىڭ ئىچىدىن تاللاپ ئەۋەتتى. پەيغەمبەرلەرگە قەۋملىرىنىڭ ھايات نىزامنامىلىرىنى، تائەت ـ ئىبادەتلىرىنى، ئەخلاق مىزانلىرىنى بەلگىلەپ بېرىدىغان ئىلاھىي قانۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ساماۋىي كىتابلارنى نازىل قىلىپ تۇردى. شۇنداق قىلىپ، ئاللاھ تائالا پەيغەمبەرلىرىگە نازىل قىلغان ئەنە شۇ ئىلاھىي ۋەھيى ئارقىلىق ئىنسانلارنىڭ ھىدايەت يولىنى ئىزچىل ھالدا كۆرسىتىپ تۇردى.

ئادەم ئەلەيھىسسالامدىن باشلاپ، ئەڭ ئاخىرقى پەيغەمبەر مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگىچە بارلىق پەيغەمبەرلەر ئىنسانلارنى اللەنىڭ دىنىغا دەۋەت قىلىشتىن ئىبارەت بۇ ئۇلۇغ ۋەزىپىنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى ۋە ئۇنى الله تائالانىڭ ئىرادىسىگە لايىق رەۋىشتە ئورۇندىدى. باشقا پەيغەمبەرلەر ئۆز قەۋملىرىگە، مەلۇم شەھەرگە، يېزا ـ قىشلاقلارغا خاس پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن بولسا، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پۈتۈن ئەھلى جاھانغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلدى. ئۇ، بۇ شانلىق ۋەزىپىنى، ئۇلۇغۋار دەۋەتنى، قىممەتلىك ئامانەتنى ئەڭ مۇكەممەل رەۋىشتە ئادا قىلدى.

باشقا پەيغەمبەرلەرگە ساماۋىي كىتابلار ۋە سەھىپىلەر بېرىلگىنىدەك، ئۇنىڭغىمۇ قۇرئان كەرىم بېرىلدى. ئۇنىڭ 23 يىللىق پەيغەمبەرلىك ھاياتىدا قۇرئان كەرىمنى مۇسۇلمانلارغا يەتكۈزۈشى، تەبلىغ قىلىشى، ئۆگىتىشى ۋە چۈشەندۈرۈشىگە ئەگىشىپ ھەدىس بارلىققا كەلدى. نەتىجىدە، بىز مۇسۇلمانلارغا قۇرئان كەرىم ۋە ھەدىستىن ئىبارەت بۇ ئىككى ئەڭگۈشتەر مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن قىيامەتكىچە مىراس قالدى. بۇ ئىككىسى بىزنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىك بەخت ـ سائادەتكە يېتەكلەيدىغان، ھاياتىمىزدا كەم بولسا قەتئىي بولمايدىغان ئىلاھىي دەستۇردۇر.

ئەسلىدە، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەرەب خەلقىدىن چىققان، قۇرئان كەرىممۇ ئەرەب تىلىدا نازىل بولغان بولغاچقا، ئۇنىڭ ھەدىسلىرىمۇ ئەرەب تىلىدا بارلىققا كەلگەن ۋە ئەرەب تىلىدا رەتلەپ توپلانغانىدى. مىلادىيە يەتتىنچى ئەسىرنىڭ باشلىرىدىن باشلاپ ئىسلام دىنىنىڭ ئىزچىل كېڭىيىشىگە ئەگىشىپ، ئەرەب بولمىغان نۇرغۇن مىللەتلەر، خەلقلەر ئىسلام دىنىغا قۇچاق ئاچتى ۋە ئۆزلىرىنىڭ ئىچىدىن يېتىشىپ چىققان ئالىم ـ ئۆلىمالىرىنىڭ تىلى ياكى قەلىمى ئارقىلىق ئىسلام دىنىنىڭ روھىنى ئۆگىنىپ، شۇنىڭغا ئەمەل قىلىپ كەلدى ۋە كېلىۋاتىدۇ.

خەلقىمىز ھىجرىيەنىڭ 94 ـ ۋە 95 ـ يىللىرى (مىلادى تەخمىنەن 713 ـ ۋە 714 ـ يىللىرى) ئىسلام دىنى بىلەن تۇنجى قېتىم شەرەپلەنگەن بولسىمۇ، ئومۇمىي خەلقنىڭ ئاساسىي قىسمى سۇلتان سۇتۇق بۇغراخاننىڭ زامانىدا ئىسلام دىنىنى رەسمىي رەۋىشتە قوبۇل قىلغان. خەلقىمىز شۇندىن تارتىپ تاكى بۈگۈنگىچە ھەر تۈرلۈك ئېغىر تۇسالغۇ ۋە قىيىنچىلىقلارغا قارىماي، مۇقەددەس ئىسلام دىنىنى ئۆزلىرىنىڭ چىقىش يولى ۋە ھايات نىزامنامىسى قىلىپ كەلمەكتە. اللە تائالا بىر مىللەتكە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، ئۇلارغا كەڭچىلىك يارىتىپ بېرىدۇ ۋە ھىدايەت يولىنى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. اللە تائالاغا چەكسىز ھەمدىلەر بولسۇنكى، خەلقىمىز (كېچىكىپ بولسىمۇ) ئۆتكەن ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرىدا ئىسلام دىنىنىڭ بىرىنچى دەستۇرى بولغان قۇرئان كەرىمنىڭ تەرجىمىسى بىلەن يۈزلەشتى. شۇنىڭغا ئەگىشىپ ئىككىنچى دەستۇرى ھەدىسمۇ ئاز ـ ئازدىن تەرجىمە قىلىنىپ، كىتاب ـ رىسالە شەكلىدە تارقىتىلىپ كەلدى. ئەمما بۇ چەكلىك

خىزمەتلەر ھەدىس ۋە باشقا دىنىي ئىلىملەرگە بولغان ئىشتىياقى، تىلەك ـ ئارزۇلىرى كۈنسايىن ئېشىپ بېرىۋاتقان خەلقىمىزنىڭ ئېھتىياجىنى يېتەرلىك دەرىجىدە قامداپ كېتەلمىدى.

بىز، خەلقىمىزنىڭ ھەدىسكە بولغان تەشنالىقىنى ۋە تىلەك ـ ئارزۇلىرىنى نىسبىي بولسىمۇ قاندۇرۇش مەقسىتىدە قولىڭىزدىكى جەمئىيلفەۋائىد ـ «ھەدىسلەر توپلىمى» ناملىق بۇ قىممەتلىك ئەسەرنى تەرجىمە قىلىپ، سىز ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەنلەرنىڭ ھۇزۇرىغا سۇندۇق. ئىلىم جەۋھەرلىرى، ھېكمەت دۇردانىلىرى بىلەن تولۇپ تاشقان بۇ كىتاب سىزنىڭ ماددىي ـ مەنىۋى جەھەتلەردىن روھىڭىزغا ئىللىق مەلھەم، مەنىۋىيىتىڭىزگە ساپ ئوزۇق بولغۇسى، ئىنشائاللاھ!

ھەدىس ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۆزىنى، ئىش ـ ھەرىكىتىنى ۋە (باشقىلارنىڭ بىرەر سۆزى ياكى ئىشىنى) ماقۇللىشىنى بىلدۈرىدىغان ئومۇمىي ئاتالغۇدۇر. بىراق، شۇنىمۇ ئەسكەرتىپ ئۆتۈش كېرەككى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن، مۇسۇلمانلار ئۆزلىرى بىلىدىغان مۇبارەك ھەدىسلەرنى كېيىنكى نەسىللەرگە ئېغىزاكى سۆزلەپ بېرىش ياكى يېزىپ قالدۇرۇش ئارقىلىق يەتكۈزگەن بولغاچقا، پۇرسەتنى غەنىمەت بىلگەن دىن دۈشمەنلىرى دىنىمىزنىڭ ئاساسىي مەنبەلىرىگە زىيانكەشلىك قىلىش ئۈچۈن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ نامىدا نۇرغۇن ھەدىسلەرنى توقۇپ، كەڭ كۆلەمدە بازارغا سالدى. ھىجرىيەنىڭ ئىككىنچى ئەسىرىگە كەلگەندە، ئۇلارنىڭ بۇ رەزىل قىلمىشلىرىنى بايقىغان ئىسلام ئالىملىرى ناھايىتى جاپالىق ئەمگەك سەرپ قىلىپ، ھەدىسنى تەتقىق قىلىش، تەكشۈرۈش، سەھىھ بولغان ھەدىسلەرنى قوبۇل قىلىش، سەھىھ بولمىغانلىرىنى رەت قىلىش، رەتلەش ۋە كىتاب قىلىپ توپلاش ئۈچۈن نۇرغۇن شەرتلەر ۋە قائىدە ـ پرىنسىپلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان «ھەدىس ئىلمى»نى كەشپ قىلدى ھەمدە ھەدىسلەرنىڭ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئائىت ياكى ئەمەسلىكىنى بۇ ئىلىم ئاساسىدا بىر ـ بىرلەپ بېكىتىپ چىقتى.

قولىڭىزدىكى «ھەدىسلەر توپلىمى» ناملىق بۇ كىتابمۇ ئەنە شۇ ئىلىم ئاساسىدا مەيدانغا كەلگەن ئىلمىي ئەمگەك نەتىجىلىرىنىڭ يىغىندىسى

بولـۇپ، ماراكەشـلـىك ھەدىسشـۇناس ئـالـىم مـۇھەممەد ئىبنـى سـۇلايمان تەرىپىدىن رەتلەپ چىقىلغان.

بۇ كىتاب تۈۋەندىكى مەشھۇر 15 ھەدىس كىتابتىن تاللاپ ئېلىنغان:

1 ـ سەھىھۇلبۇخارى

2 ـ سەھىھ مۇسلىم

3 ـ سۈنەنى تىرمىزى

4 ـ سۈنەنى ئەبۇ داۋۇد

5 ـ سۈنەنى نەسائى

6 ـ سۈنەنى ئىبنى ماجە

7 ـ مۇۋەتتەئۇ مالىك

8 ـ سۈنەنى دارىمى

9 ـ مۇسنەدى ئەھمەد

10 ـ تەبەرانىنىڭ «ئەلكەبىر»

11 ـ تەبەرانىنىڭ «ئەلئەۋسەت»

12 ـ تەبەرانىنىڭ «ئەلسەغىر»

13 ـ مۇسنەدى ئەبۇ يەئلا مەۋسىلى

14 ـ مۇسنەدى بەززار

15 ـ زەۋائىدۇ رەزىن

بۇ كىتابتىكى «سەھىھۇلبۇخارى»، «سەھىھ مۇسلىم»، «مۇۋەتتەئۇ مالىك»، «سۈنەنى دارىمى» ۋە «زەۋائىدۇ رەزىن» قاتارلىق كىتابلاردىن ئېلىنغان ھەدىسلەردىن باشقا ھەممە ھەدىسلەرگە دىگۇدەك ئىزاھات بېرىلىپ، دەرىجىلىرى ئېنىق يېزىلدى. لېكىن «سەھىھۇلبۇخارى» بىلەن «سەھىھ مۇسلىم»نىڭ ھەدىسلىرى پۈتۈن ئىسلام ئالىمىدە «سەھىھ» دەپ قوبۇل قىلىنغاچقا، ئۇلارغا ئىزاھات بېرىشنى ھاجەتسىز دەپ قارىدۇق. «مۇۋەتتەئۇ مالىك»، «سۈنەنى دارىمى» ۋە «زەۋائىدۇ رەزىن» قاتارلىق بۇ ئۈچ كىتابتىن ئېلىنغان ھەدىسلەرگە كەلسەك، بۇلارغا باھا بەرگەن ماتېرىيال كەمچىل بولغانلىقى ۋە ئىزدىنىشكە ۋاقتىمىزنىڭ يار بەرمىگەنلىكى سەۋەبىدىن ۋاقتىنچە ئىزاھاتسىز قالدۇرۇلدى.

كەڭ ئوقۇرمەنلىرىمىزنىڭ سەمىگە شۇنى ئەسكەرتىپ ئۆتۈشىمىز كېرەككى، بۇ كىتاب بىر قىسىم زەئىپ ھەدىسلەرنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، ئۆلىمالار زەئىپ ھەدىسلەرگە ئەمەل قىلىش ياكى قىلماسلىق، ئەمەل قىلغاندىمۇ قانداق شەرتلەر ئاستىدا ئەمەل قىلىش ھەققىدە بىر قانچە خىل قاراشنى ئوتتۇرىغا قويغان. بىز بۇنى «ھەدىس ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە» دېگەن تېمىدا بايان قىلىپ ئۆتىمىز.

ھەر بىر ھەدىسنىڭ ئاخىرىغا بېرىلگەن ھەدىس نومۇرى ئەسلى كىتابتىكى نومۇرلار بولۇپ، باسما نۇسخىلىرىنىڭ ۋە نومۇر قويۇپ رەتلەپ چىققۇچىلارنىڭ پەرقلىق بولۇشىغا ئەگىشىپ، بەزى ھەدىسلەرنىڭ نومۇرلىرى پەرقلىق بولۇشى مۇمكىن، ئىزاھاتقا بېرىلگەن نومۇرلارمۇ شۇ ھەدىسنى تەكشۈرۈپ بېكىتىپ چىققۇچىلارنىڭ ئەمگىكىدۇر. بۇ كىتابتىكى ھەدىسلەر مەزكۇر 15 كىتابتىن تاللاپ ئېلىنغان بولغاچقا، راۋىي ۋە مەنبە پەرقى، شۇنداقلا مەزمۇن جەھەتتە باشقا تېمىلارغا چېتىشلىق بولغانلىقى تۈپەيلىدىن ئوخشاش مەزمۇندىكى ھەدىسلەر بەزىدە تەكرار كەلتۈرۈلگەن. ئىزاھاتتا كۆپ ئۇچرايدىغان ھەدىس ئاتالغۇلىرىنىڭ چۈشەندۈرۈلۈشى «ھەدىس ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە»نىڭ ئاخىرىغا بېرىلدى. ئۇندىن باشقا، كىتابنىڭ ئەسلى نۇسخىسىدا بەزى ھەدىسلەرنىڭ رەت نومۇرى ئاتلاپ ئۆتۈپ كېتىلگەن (مەسىلەن، ئەسلى نۇسخىسىدا 3453 ـ ھەدىستىن كېيىن، ئىككى نومۇر ئاتلاپ، 3456 ـ ھەدىس كېلىپ قالغان)، بىزمۇ ئەسلىگە ماس ھالدا تەرجىمە ئەسەرنىڭ رەت نومۇرىنى ئۆز ئەينى بەردۇق، ئوقۇرمەنلەرنىڭ ۋاقىپ بولۇپ قېلىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

بىز بۇ ھەدىسلەرنى تەرجىمە قىلىش ۋە تەكشۈرۈپ بېكىتىش جەريانىدا مەزمۇنىنىڭ توغرا، ئەرەبچە تېكىستىگە ئۇيغۇن بولۇشىغا، ئۇيغۇر تىلىدا راۋان ئىپادىلىنىشىگە ئالاھىدە ئەھمىيەت بەردۇق. زۆرۈر تېپىلغاندا، ھەدىس كىتابلىرى ھەققىدە يېزىلغان نۇرغۇن شەرھىلەرگە مۇراجىئەت قىلدۇق. شۇنداقتىمۇ، ئىنسان خاتالىقتىن خالىي ئەمەس، بىز بىلىپ ـ بىلمەي ئۆتكۈزگەن خاتالىقلار تېپىلىشى تۇرغانلا گەپ، شۇڭا كەڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ بۇ ھەقتىكى تەنقىد پىكىرلىرىنى ئايىماسلىقىنى چىن قەلبىمىزدىن ئۆتۈنۈپ سورايمىز.

ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەنلىرىمىزنىڭ ھەدىس ھەققىدە تېخىمۇ تەپسىلىرەك مەلۇماتقا ئېرىشىشى ئۈچۈن بۇ كىتابقا ئىلاۋە قىلىنغان «ھەدىس ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە» نى ئوقۇپ چىقىشلىرىنى تەۋسىيە قىلىمىز.

جانابى اﷲ بۇ كىتابنى خەلقىمىزنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىكى ئۈچۈن پايدىلىق قىلغاي ـ ئامىن!

نەشرىياتتىن

ھەدىس ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە

ھەدىس — پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۆز - ھەرىكەتلىرى، تەقرىرلىرى (باشقىلارنىڭ سۆز ياكى ئىش - ھەرىكەتلىرىنى ماقۇللىشى)نى بىلدۈرىدىغان ئومۇمىي ئاتالغۇدۇر.

"ھەدىس" كەلىمىسى يېڭى، سۆز، خەۋەر دېگەندەك مەنىلەرگە ئىگە بولۇپ، بۇ كەلىمىدىن تۈرلىنىپ چىققان بەزى پېئىللار خەۋەر بېرىش، نەقىل قىلىش، سۆزلەش، يەتكۈزۈش، تەبلىغ قىلىش قاتارلىق مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ.

زاماننىڭ ئۆتۈشى بىلەن، "ھەدىس" كەلىمىسى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن رىۋايەت قىلىنغان خەۋەرلەرنىڭ ئومۇمىي نامى سۈپىتىدە قوللىنىلىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، بۇ كەلىمە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەرىپىدىنمۇ مۇشۇ مەنىدە قوللىنىلغانىدى. مەسىلەن، «سەھىھ بۇخارى»دا رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىستە مۇنداق كەلگەن: ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

— ئى رەسۇلۇللاھ! قىيامەت كۈنى شاپائىتىڭگە نائىل بولىدىغان ئەڭ بەختلىك كىشى كىم؟ - دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللالاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

— "ھەدىس"كە بولغان ئىشتىياقىڭنى بىلگەنلىكىم ئۈچۈن، مۇشۇ سوئالنى ھەممىدىن بۇرۇن سېنىڭ سورايدىغانلىقىڭنى تەخمىن قىلغانىدىم. قىيامەت كۈنى شاپائىتىمگە نائىل بولىدىغان ئەڭ بەختلىك ئىنسان: "لا ئىلاھە ئىللەللاھ" دېگەن كىشىدۇر، - دەپ جاۋاب بەردى.

ھەدىس ئىلمى — پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەدىسلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن بولۇپ، ئىسلام ئالىملىرى (يەنى ھەدىسشۇناسلار) بۇ پەننى ھەرخىل شەكىل ۋە ناملار بىلەن تەرىپلەپ كەلگەن. مەسىلەن، ئىمام نەۋەۋى: "...ھەدىس ئىلمى ھەدىس تېكىستلىرىنىڭ سەھىھ، ھەسەن، زەئىپ، مۇتتەسىل، مۇرسەل، مۇنقەتىئ،

مۇئزەل، مەقلۇب، مەشھۇر، غەرىب، ئەزىز، مۇتەۋاتىر، ئاھاد، فەرد، مەئرۇف، شاز، مۇنكەر، مۇئەللەل، مەۋزۇ، مۇدرەج، ناسىخ ـ مەنسۇخ، خاس، ئومۇم، مۇجمەل، مۇبەييەن، مۇختەلىف ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش تۈرلىرىنى بىر ـ بىرىدىن ئايرىش بىلەن بىرگە، سەنەدىنىڭ يەنى راۋىيلارنىڭ ئەھۋاللىرىنى (تەرجىمىھالىنى)، شۇنداقلا راۋىيلارنىڭ سەنەد ۋە تېكىستى ھەققىدىكى پەرقلەرنىڭ ھۆكمىنى بىلىشتىن ئىبارەتتۇر...“ دېگەن.

ئىززۇددىن ئىبنى جەمائە بولسا: ”ھەدىس ئىلمى سەنەد ۋە تېكىستىنىڭ ئەھۋالىنى بىلدۈرىدىغان قائىدىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان ئىلىمدىن ئىبارەت“ دەپ تەرىپلىگەن بولۇپ، ئۇنىڭ قارىشىچە، ھەدىس ئىلمىنىڭ نىشانى سەنەد ۋە تېكىست؛ غايىسى بولسا، سەھىھ ھەدىسنى سەھىھ بولمىغان ھەدىسلەردىن ئايرىۋېلىشتۇر.

ھەدىسنىڭ ئىسلام دىنىدىكى ئورنى ۋە ئەھمىيىتى ـ

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ﷲ تائالادىن ئالغان ۋەھيىنى ئىنسانلارغا يەتكۈزۈپلا قالماي، ئۇلارنى چۈشەندۈرۈپ بەرگەن ۋە ئۆزىنىڭ ئەمەلىي ھاياتىغا تەتبىقلاش ئارقىلىق، مۇسۇلمانلارغا ئۆرنەك بولغانىدى.

ئىسلام ئۆلىمالىرى ئومۇمەن: ”دىنىي تېمىدىكى ھەدىسلەر پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ﷲ تائالا تەرىپىدىن ۋەھيى قىلىنغان“ دەپ قارايدۇ ۋە: (ئۇ) ئۆز نەفسى ـ خاھىشى بويىچە سۆزلىمەيدۇ، پەقەت ئۇنىڭغا نازىل قىلىنغان ۋەھيىنىلا سۆزلەيدۇ [1] دېگەن ئايەتنى دەلىل قىلىپ كۆرسىتىدۇ. ئۇندىن باشقا، ئۇلار: ﷲ مۇئمىنلەرگە ﷲنىڭ ئايەتلىرىنى تىلاۋەت قىلىدىغان، ئۇلارنى (گۇناھلاردىن) پاك قىلىدىغان، ئۇلارغا كىتابنى ۋە ھېكمەتنى (يەنى قۇرئان بىلەن سۈننەتنى) ئۆگىتىدىغان ئۆزلىرىدىن بولغان بىر پەيغەمبەر ئەۋەتىپ ئۇلارغا چوڭ ئېھسان قىلدى. ھالبۇكى، ئۇلار بۇرۇن ئوچۇق گۇمراھلىقتا ئىدى [2] دېگەن ئايەتتە تىلغا ئېلىنغان ”ھېكمەت“ كەلىمىسىنىڭ ”سۈننەت“ دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدىغانلىقىنى ئوتتۇرىغا قويغان. دەرۋەقە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ

[1] سۈرە نەجم، 3 ـ ۋە 4 ـ ئايەتلەر.

[2] سۈرە ئال ئىمران، 164 ـ ئايەت.

ئەلەيهى ۋەسەللەم ۋە ئۇنىڭ ئەسهابىدىن نەقىل قىلىنغان بەزى ھەدىسلەردە بۇ ھەقىقەت ئېنىق ئىپادىلەنگەن. مەسىلەن، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيهى ۋەسەللەم: «ماڭا كىتاب (يەنى قۇرئان) بىلەن بىرلىكتە ئۇنىڭ ئوخشىشى (يەنى سۈننەت) بېرىلدى» دېگەن[1].

ھەدىس مۇنداق ئۈچ تۈرلۈك مەزمۇننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ:

بىرىنچى، بەزى ھەدىسلەر قۇرئان ئوتتۇرىغا قويغان ھۆكۈملەرنى ئۆز ئەينى بايان قىلىدۇ ۋە تەكىتلەيدۇ. مەسىلەن، قۇرئاندا بايان قىلىنغان ناماز، روزا، زاكات ۋە ھەجنىڭ پەرزلىكى ھەدىستىمۇ: «ئىسلام بەش ئاساس ئۈستىگە قۇرۇلدى» دەپ ئەينەن بايان قىلىنغان.

ئىككىنچى، بىر قىسىم ھەدىسلەر قۇرئاننىڭ ھۆكۈملىرىنى بايان قىلىپ، ئۇ ھۆكۈملەرنى تولۇقلىغۇچى مەلۇماتلارنى بېرىدۇ. مەسىلەن، قۇرئاندا ناماز ئوقۇش، ھەج قىلىش، زاكات بېرىش قاتارلىقلار بۇيرۇلغان، لېكىن بۇلارنىڭ قانداق ئادا قىلىنىدىغانلىقى تەپسىلىي بايان قىلىنمىغان بولۇپ، بۇ ئىبادەتلەرنىڭ تەپسىلاتىنى ھەدىسلەردىن ئۆگەنمەكتىمىز.

ئۈچىنچى، بەزى ھەدىسلەر قۇرئاندا پەقەتلا تىلغا ئېلىنمىغان مەسىلىلەر ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىدۇ. ئۆز ئالدىغا ھۆكۈم مەنبەسى بولالايدىغان بۇ خىل ھەدىسلەرگە، ئۆيلەنگەندىن كېيىن زىنا قىلغان كىشىنى رەجىم قىلىش، ئايالىنىڭ هامما ئاچىسىنى بىرلا ۋاقىتتا نىكاھىغا ئېلىش قاتارلىق مەسىلىلەرنى مىسال قىلىپ كۆرسىتىشكە بولىدۇ. مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى ھەدىس (يەنى سۈننەت)نىڭ ئىسلام دىنىدىكى مۇھىم ئورنىنى كۆرسىتىپ بەرمەكتە.

دىنىي نۇقتىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، قۇرئاندىن قالسىلا ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدىغان ھەدىسلەرگە ئەھمىيەت بېرىش ئارقىلىق پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيهى ۋەسەللەمنىڭ سۈننىتىگە ئەمەل قىلىش، ھەم الله تائالا ھەم پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيهى ۋەسەللەم تەرىپىدىن كەسكىن ھۆكۈملەر بىلەن ئەمر قىلىنغان بولۇپ، قۇرئاندا بۇ ھەقتە مۇنداق دېيىلگەن: (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «ئەگەر سىلەر اللهنى دوست تۇتساڭلار، ماڭا ئەگىشىڭلاركى، الله سىلەرنى دوست تۇتىدۇ، (ئۆتكەنكى) گۇناھىڭلارنى

---

[1] مۇسنەدى ئەھمەد، 17637 ـ ھەدىس.

مەغپىرەت قىلىدۇ، الله ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر». ئېيتقىنكى، «اللهقا ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار». ئەگەر ئۇلار (ئىتائەت قىلىشتىن) يۈز ئۆرۈسە، الله كاپىرلارنى (يەنى اللهنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ۋە پەيغەمبەرلىرىگە ئاسىيلىق قىلغانلارنى) دوست تۇتمايدۇ [1]؛ پەيغەمبەر سىلەرگە بەرگەننى ئېلىڭلار، پەيغەمبەر سىلەرنى چەكلىگەن نەرسىدىن چەكلىنىڭلار، اللهتىن قورقۇڭلار، ھەقىقەتەن اللهنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر [2]. كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، بۇ ئايەتلەردە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئىتائەت قىلىش اللهقا ئىتائەت قىلىش بىلەن بىرگە زىكىر قىلىنغان، ھەتتا پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىشنىڭ اللهقا ئىتائەت قىلىش بولىدىغانلىقى ئوچۇق ئېيتىلغان.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمۇ بىر ھەدىسىدە: «مېنىڭ ھەدىسلىرىمدىن بىرەرسى سۆزلەپ بېرىلىۋاتسا، ئېسىل تۆشەكلەرگە يۆلەنگەن ھالدا: ”قولىمىزدا قۇرئان بار، بىز قۇرئاندا ھالال دېيىلگەننى ھالال، ھارام دېيىلگەننى ھارام دەيمىز“ دەيدىغان بەزى كىشىلەرنىڭ كېلىشىگە ئاز قالدى. بىلىڭلاركى، اللهنىڭ پەيغەمبىرى ھارام قىلغان نەرسىلەرمۇ (ھۆكۈم جەھەتتىن) الله ھارام قىلغان نەرسىلەر بىلەن ئوخشاش» [3] دېيىش ئارقىلىق، دىننى سۈننەتتىن ئايرىپ قاراشقا ھەرگىز بولمايدىغانلىقىنى تەكىتلىگەنىدى. دەرۋەقە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىسى ئارقىلىق يېقىن كەلگۈسىدە كېلىدىغانلىقىدىن خەۋەر بەرگەن كىشىلەر مىلادى 19 ـ ۋە 20 ـ ئەسىرلەردە شەرقشۇناسلارنىڭ تەسىرى بىلەن دەسلەپتە ھىندىستاندا [4]، كېيىن باشقا ئىسلام دۇنياسى ۋە غەرب دۇنياسىدا ئوتتۇرىغا چىقتى، لېكىن بۇلار ھەدىس ۋە سۈننەتكە ھېچقانداق ئەكس تەسىر كۆرسىتەلمىدى.

---

[1] سۈرە ئال ئىمران، 31 ـ ۋە 32 ـ ئايەتلەر.

[2] سۈرە ھەشر، 7 ـ ئايەت.

[3] سۈنەنى ئىبنى ماجە، 12 ـ ھەدىس.

[4] ھىندىستاندا ئەھلى قۇرئان جەمئىيىتى نامى بىلەن بىر گۇرۇپ، مىسىردا تەۋفىق سىدقى، مەھمۇد ئەبۇ رەييە قاتارلىقلار چىققان.

ھەدىسنىڭ قۇرۇلمىسى — ھەدىسلەرنىڭ سەنەد ۋە مەتىن (تېكىست)دىن ئىبارەت ئىككى چوڭ قىسىمدىن تەشكىل تاپقانلىقىنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ.

بىرىنچىسى "سەنەد" - "ئىشىنىش، تايىنىش" دېگەن مەنىلەرگە ئىگە. ھەدىس ئىلمىدە قوللىنىلىدىغان "سەنەد" كەلىمىسى ھەدىسنىڭ بېشىدا بايان قىلىنغان ۋە بىرى يەنە بىرىدىن ئېلىش، نەقىل قىلىش ئارقىلىق ھەدىسنى رىۋايەت قىلغان كىشىلەرنىڭ زەنجىرسىمان شەكىلدە تاكى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگىچە ئۇلاشقان قىسمىنى كۆرسىتىدۇ. باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، سەنەد – راۋىيلار زەنجىرى بولۇپ، بۇ زەنجىر ھەدىسنىڭ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن كىملەر ۋە قايسى يوللار ئارقىلىق بىزگىچە يېتىپ كەلگەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. مەسىلەن: حَدثَنَا أَسْبَاطُ بْنُ نَصْرٍ الْهَمْدَانِي عَنْ السدي عَنْ صُبْيحٍ مَوْلَى أُم سَلَمَةَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ... (ئوقۇلۇشى: ھەددەسەنا ئەسبات ئىبنى نەسر ئەل ھەمەدانى ئەسسۇددىي ئەن سۇبەيھ مەۋلا ئۇممى سەلەمە ئەن زەيد ئىبنى ئەرقەم ئەننە رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قالە...)» دېگەن ھەدىستىكى: "ھەددەسەنا" دېگەن كەلىمە: "بىزگە سۆزلەپ بەردى، رىۋايەت قىلدى" دېگەن مەنىنى؛ "ئەن" رىۋايەت لەۋزى بولۇپ "ئۇنىڭدىن" دېگەن مەنىنى؛ "قالە" كەلىمىسى بولسا "دېدى، دېگەن" مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ.

سەنەد كۆپىنچە ھاللاردا ھەدىسشۇناسلارنىڭ بىر ھەدىسنىڭ ئىشەنچلىك ياكى ئەمەسلىكىنى، يەنى ئۇ ھەدىسنىڭ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئائىت ئىكەنلىكى ياكى ئەمەسلىكىنى تەكشۈرۈپ بېكىتىشىدە مۇھىم رول ئوينايدۇ.

ئىككىنچىسى، مەتىن (تېكىست) — بىر ھەدىستە سەنەد (راۋىيلار زەنجىرى) ئاخىرلىشىپ، شۇلار نەقىل قىلغان ۋەقە ياكى سۆز - ھەرىكەت قىسمىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن، ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان بىر ھەدىستە مۇنداق كەلگەن: مۇھەممەد ئىبنى بەششار يەھيا ئىبنى سەئىدتىن، ئۇ شۇئبەدىن، ئۇ ئەبۇ تەيياھتىن، ئۇ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىپ سۆزلەپ بېرىشىچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

«ئاسانلاشتۇرۇڭلار، قىيىنلاشتۇرماڭلار. خۇش بېشارەت بېرىڭلار، نەپرەتلەندۈرمەڭلار!» دېگەن.

ھەدىس سەنەد ئېتىبارى بىلەن مۇنداق ئىككى قىسىمغا بۆلۈنىدۇ:

بىرىنچىسى، مۇتەۋاتىر: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن تاكى ھەدىسشۇناسقىچە بولغان سەنەد زەنجىرىنىڭ ھەممىسىدە ئەڭ ئاز دېگەندە ئوندىن ـ ئوندىن كىشى بولغان، سانىنىڭ كۆپلۈكىدىن ئۇلارنىڭ ئادەتتە يالغان سۆز ئويدۇرۇپ چىقىشقا تىل بىرىكتۈرۈۋېلىشى ئەقىلگە سىغمايدىغان ھەدىس «مۇتەۋاتىر» دېيىلىدۇ.

ئىككىنچىسى، ئاھاد ياكى خەبەرۇلۋاھىد: مۇتەۋاتىر ھەدىسنىڭ شەرتلىرىگە توشمىغان ھەدىس «ئاھاد» ياكى «خەبەرۇلۋاھىد» دېيىلىدۇ.

ئاھادمۇ سەنەد ئېتىبارى بىلەن مۇنداق ئۈچ تۈرگە بۆلۈنىدۇ: بىرىنچىسى، مەشھۇر: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن تاكى ھەدىسشۇناسقىچە بولغان سەنەد زەنجىرىنىڭ ھەممىسىدە ئۈچ كىشى ئوخشاشلا ئۈچ كىشىدىن ياكى ئۈچتىن ئارتۇق كىشىدىن رىۋايەت قىلغان، لېكىن «مۇتەۋاتىر» دەرىجىسىگە يەتمىگەن ھەدىس «مەشھۇر» دېيىلىدۇ.

ئىككىنچىسى، ئەزىز: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن تاكى ھەدىسشۇناسقىچە بولغان سەنەد زەنجىرىنىڭ ھەممىسىدە ئىككى كىشى ئوخشاشلا ئىككى كىشىدىن ياكى ئىككىدىن ئارتۇق كىشىدىن رىۋايەت قىلغان، لېكىن «مەشھۇر» دەرىجىسىگە يەتمىگەن ھەدىس «ئەزىز» دېيىلىدۇ.

ئۈچىنچىسى، غەرىب: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن تاكى ھەدىسشۇناسقىچە بولغان سەنەد زەنجىرىنىڭ ھەممىسىدە بىر راۋىي بىر راۋىيدىن رىۋايەت قىلغان ياكى راۋىينىڭ سانى سەنەد زەنجىرىنىڭ مەلۇم قىسمىدا بىرگە چۈشۈپ قالغان ھەدىس «غەرىب» دېيىلىدۇ. سەنەد زەنجىرىنىڭ بېشىدىكى ياكى مەلۇم قىسمىدىكى راۋىينىڭ سانى بىرگە چۈشۈپ قېلىپ، كېيىن ئاۋۇپ قالسىمۇ، ئوخشاشلا «غەرىب ھەدىس» دېيىلىدۇ.

ھەدىس تۈرلىرى

ھەدىسلەر ئىشەنچلىك دەرىجىسىگە ئاساسەن: سەھىھ، ھەسەن، زەئىپ، مەۋزۇدىن ئىبارەت تۆت تۈرگە ئايرىلىدۇ:

1. سەھىھ ھەدىس: ئادالەت ۋە زەبت ئىگىسى راۋىيلاردىن يەنە ئۇخشاش سۈپەتكە ئىگە راۋىيلار ۋاسىتىسى ئارقىلىق پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگىچە يېتىپ باردىغان بىر تۇتاش سەنەد ئارقىلىق رىۋايەت قىلىنغان، شاز ياكى ئىللەت خۇسۇسىيىتى بولمىغان ھەدىس بولۇپ، بۇ تۈر ھەدىسلەرگە ئەمەل قىلىش ۋاجىپ بولىدۇ.

يۇقىرىقى تەبىردىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، بىر ھەدىسنىڭ سەھىھ بولۇشى ئۈچۈن تۆۋەندىكىدەك شەرتلەر تېپىلىشى لازىم:

1) ھەدىسنى رىۋايەت قىلغان راۋىيلار ”ئادالەت“لىك بولۇشى لازىم. بۇ يەردە تىلغا ئېلىنغان ”ئادالەت“ كەلىمىسى ”زۇلۇم“ كەلىمىسىنىڭ زىت مەنىسىنى ئەمەس، بەلكى ”شېرىك، فىسقى ـ فۇجۇر ۋە بىدئەت قاتارلىق بارلىق چوڭ ـ كىچىك گۇناھلاردىن ساقلىنىش، تەقۋادار ۋە سەممىي مۇسۇلمان بولۇش“ مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە كىشىلەر ھەدىس ئىلمىدا ”ئادىل“ دەپ ئاتىلىدۇ. تەتقىقات ئۇسلۇبىغا ئۇيغۇن ھالدا تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىنغان بولسىمۇ، ئادالەت پرىنسىپىغا زىت مۇئامىلىلىرى تۈپەيلىدىن ”ئادىل“ ئەمەسلىكى ئېنىقلانغان (مەجرۇھ) راۋىيلار بىلەن كىم ئىكەنلىكى بىلىنمىگەن ياكى تەرجىمىھالى ئېنىق بولمىغانلىقى ئۈچۈن ”ئادىل“ ئىكەنلىكى ئىسپاتلانمىغان (مەجھۇل) كىشىلەر رىۋايەت قىلغان ھەدىسلەر سەھىھ ھەدىس قاتارىغا كىرمەيدۇ.

2) راۋىيلار رىۋايەت قىلماقچى بولغان ھەدىسنى توغرا ئۆگىنەلىگۈدەك ۋە (ئۆگىنىپ بولۇپ) ئارىدىن ئۇزۇن مەزگىل ئۆتسىمۇ، ئەينەن خاتىرىلىيەلىگۈدەك دەرىجىدە زەبت قىلىش (پىششىق ئۆگىنىش ۋە ئەستە تۇتۇش) قابىلىيىتىگە ئىگە بولۇشى لازىم. ئۆگىنىش ۋە ئۆگەنگىنىنى ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتىگە ئىگە بولمىغان راۋىيلار نەقىل قىلغان ھەدىسمۇ سەھىھ ھەدىس سۈپىتىدە قوبۇل قىلىنمايدۇ.

3) ھەدىسنى رىۋايەت قىلغان راۋىيلارنىڭ ھەر بىرى ئۆزىدىن ھەدىس نەقىل قىلغانلار بىلەن چوقۇم كۆرۈشكەن بولۇشى، ئەڭ بولمىغاندا كۆرۈشۈش ئىمكانىيىتى ياكى ئېھتىمالىغا ئىگە، زاماندىش كىشىلەر بولۇشى كېرەك.

راۋىيلارنىڭ ئارىسى ئاشكارا ياكى مەخپىي ئۈزۈلۈپ قالغان بولسا (يەنى ئىزچىل داۋاملاشمىسا)، ھەدىس سەھىھلىك دەرىجىسىگە يېتەلمەيدۇ.

4) ھەدىس شاز بولماسلىقى لازىم، يەنى ئىشەنچلىك بىر راۋىي تەرىپىدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىس ئۆزىدىن تېخىمۇ ئىشەنچلىك باشقا بىر ياكى بىر قانچە راۋىينىڭ رىۋايىتىگە زىت كېلىپ قالماسلىقى لازىم. چۈنكى بۇ ئەھۋال ھەدىسنىڭ سەھىھلىك دەرىجىسىگە يېتىشىگە توسالغۇ بولىدۇ.

5) ھەدىسنىڭ تېكىستى ياكى سەنەدىدە (ھەدىسنى) زەئىپ ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويىدىغان ھەرقانداق قۇسۇر كۆرۈلمەسلىكى لازىم. بۇ خىلدىكى ''ئىللەتلىك'' ھەدىسلەر سەھىھ ھەدىس قاتارىغا ھەرگىز كىرگۈزۈلمەيدۇ.

مانا بۇ بەش شەرتنىڭ ھەممىسىگە توشقان ھەدىسلەر سەھىھ ھەدىس دەپ قارىلىدۇ.

2 ـ ھەسەن ھەدىس: ''ھەسەن''نىڭ لۇغەت مەنىسى ''گۈزەل، ياخشى'' بولۇپ، ھەدىس تېرمىنىدا بۇ ئاتالغۇ سەھىھ ھەدىس بىلەن زەئىپ ھەدىسنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرىدىغان، لېكىن سەھىھ ھەدىسكە تېخىمۇ يېقىن بولغان ھەدىس تۈرى ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. تېخىمۇ ئوچۇق قىلىپ ئېيتقاندا، سەھىھ ھەدىس بىلەن ھەسەن ھەدىس ئارىسىدىكى پەرق شۇكى، ھەسەن ھەدىسنىڭ راۋىيلىرى دۇرۇست ۋە ئىشەنچلىك، ئەمما ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتى جەھەتتە سەھىھ ھەدىس راۋىيلىرىدىن سەل تۆۋەنرەك تۇرىدىغان كىشىلەردۇر. بۇ تۈردىكى ھەدىسلەرگىمۇ ئەمەل قىلىش ۋاجىب بولىدۇ.

3 ـ زەئىپ ھەدىس ـ ''زەئىپ ھەدىس'' سەھىھ ياكى ھەسەن ھەدىسنىڭ شەرتلىرىدىن بىر ياكى بىر قانچىسى تېپىلمايدىغان ھەدىسلەرنى كۆرسىتىدۇ. نۇرغۇنلىغان تەتقىقات ۋە ئىجتىھادتىن كېيىن، ھەدىسنىڭ بۇ شەرتلەرگە چۈشمەيدىغانلىقىغا قارار بېرىلىدۇ. مەسىلەن، ھەدىس راۋىيسىنىڭ ''ئادىل''لىقىدا قۇسۇر تېپىلىشى، ''زەبت'' (ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتى)نىڭ تۆۋەنلىكى، سەنەدىنىڭ مۇتتەسىل (ئىزچىل) بولماسلىقى، راۋىينىڭ ئۆزىدىن تېخىمۇ ئىشەنچلىك راۋىي ياكى راۋىيلارنىڭ رىۋايىتىگە زىت مەزمۇندا ھەدىس رىۋايەت قىلىشى... قاتارلىق

سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ھەدىسنىڭ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئائىت ئىكەنلىكى ”زەئىپ“ دەپ قارىلىدۇ.

ھەدىسشۇناسلار زەئىپ ھەدىسكە ئەمەل قىلىش ياكى قىلماسلىق ھەققىدە مۇنداق ئۈچ خىل قاراشنى ئوتتۇرىغا قويغان:

1) ھەرقانداق شارائىتتا زەئىپ ھەدىسكە ئەمەل قىلىشقا قەتئىي بولمايدۇ. بۇ قاراش يەھيا ئىبنى مەئىنگە ئائىت بولۇپ، ئىمام بۇخارى ۋە ئىمام مۇسلىمدىن باشقا، ئىبنى ھەزم ۋە ئەبۇ بەكرى ئىبنى ئەرەبىمۇ مۇشۇ قاراشقا قوشۇلغان.

2) ھەرقانداق شارائىتتا زەئىپ ھەدىسكە ئەمەل قىلىشقا بولىدۇ. ئەھمەد ئىبنى ھەنبەل ۋە ئەبۇ داۋۇد: ”زەئىپ ھەدىس رەئىيى (يەنى قىياس)دىن ياخشىراق“ دېگەننى ئوتتۇرىغا قويۇپ، مۇشۇ قاراشنى تاللىغان.

3) كۆپچىلىك ئۆلىمالارنىڭ قارىشىچە، ئەمەللەرنىڭ پەزىلىتىگە مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەردە بەزى شەرتلەرگە چۈشىدىغان زەئىپ ھەدىسلەرگە ئەمەل قىلىشقا بولىدۇ. ئىبنى ھەجەر ئەسقالانى ئۇ شەرتلەرنى مۇنداق بايان قىلغان:

(1) ھەدىس ئىنتايىن زەئىپ بولماسلىقى كېرەك.

(2) زەئىپ ھەدىس قۇرئان ۋە سۈننەت ئارقىلىق بېكىتىلگەن بىرەر قائىدە - پرىنسىپنىڭ دائىرىسى ئىچىگە كىرىشى كېرەك.

(3) زەئىپ ھەدىسكە ئەمەل قىلغان ۋاقىتتا، بۇ ھەدىسكە زۆرۈرىيەت تۈپەيلىدىن ئەمەس، بەلكى ئېھتىيات تۈپەيلىدىن ئەمەل قىلغانلىقىمىزنى ئۇنۇتماسلىقىمىز لازىم.

4 - مەۋزۇ: يەنى ئويدۇرما ھەدىسلەر. مەۋزۇ دەپ باھا بېرىلگەن ھەدىسلەرنى ھەدىس دەپ قاراپ ئەمەل قىلىش ئۇياقتا تۇرسۇن، ھەتتا رىۋايەت قىلىشقىمۇ بولمايدۇ. پەقەت ئۇنىڭ مەۋزۇ (توقۇلما) ئىكەنلىكىدىن باشقىلارنى ۋاقىپلاندۇرۇش ئۈچۈنلا تىلغا ئېلىپ ئۆتۈشكە بولىدۇ.

ھەدىسلەر تېكىستىنىڭ كىمگە ئائىت ئىكەنلىكىگە قاراپ مۇنداق ئۈچ تۈرگە بۆلۈنىدۇ:

1 - مەرفۇئ: تېكىستى پۈتۈنلەي پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئائىت بولغان ھەدىسلەر.

2 ـ مەۋقۇف: سۆز ياكى ھەرىكەت ساھابىلەرگە ئائىت بولغان ھەدىسلەر.
3 ـ مەقتۇئ: سۆز ياكى ھەرىكەت تابىئىنلارغا ئائىت بولغان ھەدىسلەر.

بىر ھەدىسنىڭ مەرفۇئ بولۇشى ئۇنىڭ چوقۇم سەھىھ ئىكەنلىكىنى بىلدۈرمەيدۇ. يەنى ئۇ مەرفۇئ ھەدىس سەھىھ، ھەسەن ياكى زەئىپ بولۇشى مۇمكىن.

ئۇنىدىن باشقا، ھەدىسلەر لەۋزىنىڭ كىمگە ئائىت بولۇشىغا قاراپ **ھەدىس قۇددۇسىي** ۋە **ھەدىس نەبەۋىي** دەپ ئىككى تۈرگە ئايرىلىدۇ:

مەنىسى اللهقا، لەۋزى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئائىت بولغان ھەدىسلەر ھەدىس قۇددۇسىي؛ مەنىسى ۋە لەۋزى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئائىت بولغان ھەدىسلەر ھەدىسى نەبەۋىي دەپ ئاتىلىدۇ. ھەدىس قۇددۇسىي مەنىسىنىڭ اللهقا ئائىت بولۇشى سەۋەبىدىن ”قۇددۇسىي“ (مۇقەددەس)؛ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەرىپىدىن ئېيتىلغانلىقى ئۈچۈن ”ھەدىس“ دەپ ئاتالغان.

الله تائالا تەرىپىدىن ۋەھيي قىلىنىش جەھەتتىن ئېلىپ ئېيتقاندا، قۇرئان ئايىتى بىلەن ھەدىس قۇددۇسىي ئارىسىدا ھېچقانداق پەرق يوق. لېكىن ھەدىس قۇددۇسىي پەقەت مەنىسى جەھەتتىنلا الله تائالاغا خاس، قۇرئان ئايىتى ھەم مەنىسى ھەم لەۋزى جەھەتتىن اللهقا خاس. شۇڭا ئايەت بىلەن ھەدىس قۇددۇسىي ئارىسىدا مۇنداق پەرقلەر بار:

1) ھەدىس قۇددۇسىي نامازدا ئوقۇلمايدۇ.
2) ھەدىس قۇددۇسىينى تاھارەتسىز ئوقۇش ياكى تۇتۇشقا بولىدۇ.
3) لەۋزى اللهقا ئائىت بولمىغانلىقى ئۈچۈن، ئايەتكە ئوخشاش مۆجىزە ھېسابلانمايدۇ.
4) لەۋزىي رىۋايىتى شەرت ئەمەس، شۇڭا مەنىسىنىڭ رىۋايەت قىلىنىشى يېتەرلىك.

ھەدىس قۇددۇسىينىڭ كېلىش مەنبەسى الله تائالا بولغانلىقى ۋە خىتاب ئاساسەن اللهتىن كەلگەنلىكى ئۈچۈن، رىۋايەت قىلىنغاندا: ”پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، الله تائالا مۇنداق دېگەن...“ ياكى: ”پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم الله تائالادىن

مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ...“ دېگەندەك تەلەپپۇز شەكىللىرىدە كېلىدۇ. باشقا ھەدىسلەرگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، ھەدىس قۇددۇسىينىڭ سانى بەكمۇ ئاز.

ھەدىس ئىلىمىنىڭ مەيدانغا كېلىشى

ھەدىسنىڭ دىندىكى مۇھىم ئورنى ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بۇ ساھەدە مۇستەقىل بىر ئىلىمنىڭ پەيدا بولۇشىغا سەۋەب بولدى. ھەدىسشۇناسلار ئىسلام دىنىدا قۇرئاندىن قالسىلا ئەڭ مۇھىم ئورۇننى ئىگەللەيدىغان بۇ ئىلىم ساھەسىنى: ”سەھىھ بولغىنىنى سەھىھ بولمىغىنىدىن ئايرىش ئۈچۈن ھەدىسنىڭ سەنەد ۋە تېكىستىنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم“ دەپ تەرىپلىمەكتە.

ھەدىس ئىلمى ئۇستىدە يۈرگۈزۈلگەن تەتقىقاتلار نەتىجىسىدە، بەزى تېمىلار مۇستەقىل تەتقىقات ساھەسىگە ئايلاندى. بۇ ساھەلەر تۆۋەندىكىچە:

1) ھەدىس رىۋايەت قىلىش ئىلمى: بۇ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەدىسلىرى (سۈننىتى)نى يىغىدىغان، نەقىل قىلىدىغان ئىلىم. بارلىق ھەدىس كىتابلىرى (سەھىھ، جامىئ، سۈنەن، مۇسنەد...) بۇ ئىلىمنىڭ ئاساسىنى تەشكىل قىلىدۇ.

2) ھەدىسنى ئىنچىكىلەپ تەتقىق قىلىش ئىلمى: بۇ، ھەدىسلەرنىڭ ئىشەنچلىك دەرىجىسىنى ئۆلچەش ئۈچۈن، سەنەد بىلەن تېكىستىنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم.

3) جەرھ ۋە تەئدىل (ئاقلاش ۋە قارىلاش) ئىلمى: بۇ ئىلىمدە، ساھابىلەردىن تارتىپ، بارلىق راۋىيلارنىڭ دۇرۇست، ئىشەنچلىك دەرىجىسىنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم بولۇپ، راۋىيلار ئىسىم ۋە كۇنيەلىرىگە ئاساسەن ئېلىپبە تەرتىۋى بويىچە رەتكە تىزىلىدۇ ۋە ھەر بىرىنىڭ تەرجىمىھالى، كىملەردىن ھەدىس ئېلىپ، كىملەرگە نەقىل قىلغانلىقى، راۋىيلار ئارىسىدىكى ئورنى، ئادالەت ۋە زەبت جەھەتتىكى ئەھۋالى، باشقىلارنىڭ ئۇ راۋىيغا بولغان كۆز قاراشلىرى... قاتارلىقلار ھەققىدە تەتقىقات ئېلىپ بېرىلىدۇ.

4) ھەدىسلەرنىڭ ئېيتىلىش سەۋەبلىرى ئىلمى: بۇ، ھەدىسلەرنىڭ نېمە سەۋەبتىن ئېيتىلغانلىقىنى ئېنىقلايدىغان ئىلىم بولۇپ، ھەدىسلەرنىڭ تېخىمۇ ياخشى چۈشىنىلىشىگە پايدىلىق بولغان بۇ ساھەدە سۇيۇتىنىڭ ”ئەللۇمەئ“ ناملىق ئەسىرى بار.

5) ھەدىس سۆزلۈكلىرى ئىلمى: بۇ، ھەدىس تېكىستلىرىدا ئاز قوللىنىلغانلىقى ياكى ئەرەب تىلىغا كېيىنچە كىرگەنلىكى ئۈچۈن چۈشىنىش تەس بولغان كەلىمىلەرنىڭ مەنىسىنى يېشىپ بېرىدىغان ئىلىم بولۇپ، ئەبۇ ئۇبەيد ۋە ئىبنى قۇتەيبەنىڭ «غەرىيبۇل ھەدىس» ناملىق ئەسىرى، زەمەخشەرىنىڭ «ئەلفائىق» ناملىق ئەسىرى ۋە ئىبنى ئەسىرنىڭ «ئەننىھايە» ناملىق ئەسىرى بۇ ئىلىم ساھەسىنىڭ مۇھىم مەنبەلىرىدىن ھېسابلىنىدۇ.

6) ھەدىستىكى ئىللەتنى تەتقىق قىلىش ئىلمى: كۆپىنچە كىشىلەر كۆرۈپ يېتەلمەيدىغان، بەلكى ھەدىسشۇناسلارلا پەرقلەندۈرەلەيدىغان ۋە ھەدىسنىڭ ئىشەنچلىكلىكىگە توسالغۇلۇق قىلىدىغان قۇسۇرلارنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم ساھەسى بولۇپ، ئەھمەد ئىبنى ھەنبەلنىڭ «كىتابۇل ئىلەل» ناملىق ئەسىرى بۇ ساھەنىڭ تىپىك نەمۇنىسىدۇر.

7) ھەدىستىكى ئىختىلاپنى تەتقىق قىلىش ئىلمى: بۇ ئىلىم، ماھىيەتتە ھېچقانداق ئىختىلاپ بولمىسىمۇ، تاشقى جەھەتتىن ئارىلىرىدا ئىختىلاپ باردەك كۆرۈنىدىغان ھەدىسلەرنى تەتقىق قىلىدۇ ۋە بۇ تاشقى ئىختىلاپنى بىر تەرەپ قىلىدۇ. بۇ ساھەدە ئىبنى قۇتەيبەنىڭ «تەئۋىلۇ مۇختەلەفىل ھەدىس» ناملىق ئەسىرى بار.

8) ناسىخ ۋە مەنسۇخ ئىلمى: بىر - بىرىنىڭ ھۆكمىنى ئەمەلدىن قالدۇرىدىغان ھەدىسلەرنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم ساھەسى بولۇپ، ھازىمىنىڭ «ئەلئىتىبار» ناملىق ئەسىرى بۇ ساھەنىڭ ئەڭ مۇھىم مەنبەسى دەپ قارىلىدۇ.

ھەدىسلەرنىڭ نەقىل قىلىنىش جەريانى — قۇرئان ئايەتلىرى نازىل بولغان ھامان ئۇلارنى ۋەھيى كاتىبلىرىغا يازدۇرغان پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم دەسلەپتە ئۆز ھەدىسلىرىنىڭ يېزىلىشىنى چەكلىگەن بولسىمۇ، ساھابىلەرنىڭ ھەدىسنى بىر - بىرىگە نەقىل قىلىشىغا يول قويغانىدى. بۇ چەكلىمە، ساھابىلەرنىڭ قۇرئان بىلەن ھەدىسنى بىر - بىرىگە ئارىلاشتۇرۇپ قويۇش ئېھتىماللىقى، ئەرەب يېزىقىنىڭ تېخى تەرەققىي قىلمىغانلىقى، ساۋاتلىق كىشىلەرنىڭ ئازلىقى، يېزىق ماتېرىياللىرىنىڭ قىسلىقى قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن قويۇلغان بولۇشى مۇمكىن. چۈنكى بۇ كەمچىلىكلەر تولۇقلانغاندىن كېيىن،

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلىرىگە ھەدىسلەرنىمۇ خاتىرىلەپ مېڭىشقا رۇخسەت قىلغان. مەسىلەن، ئەينى ۋاقىتتا ھەدىس خاتىرىلەپ ماڭغان 30 ـ 40 ساھابىدىن بىرى بولغان ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ 1000غا يېقىن ھەدىسنى خاتىرىلىگەن ۋە بۇ ھەدىسلەرنى توپلاپ: «سەھىفە سادىقە (توغرا سەھىپىلەر)» دەپ نام بەرگەن. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھايات ۋاقتىدا نۇرغۇنلىغان ھەدىسنى ئاڭلاپ خاتىرىلىۋالغان بۇ ساھابە (پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات بولغاندىن كېيىن) نۇرغۇنلىغان ھەدىسلەرنى باشقىلارغا سۆزلەپ بەرگەن. دېمەك ئۇ، ھەدىسلەرنى ھەم ئېغىزاكى ھەم يېزىق شەكلىدە كېيىنكى نەسىللەرگە قالدۇرغاندى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن باشلانغان ھەدىس توپلاش سەپىرى ۋە ھىجرى 1 ـ ئەسىردىن ئېتىبارەن يولغا قويۇلغان ”تەدۋىن“ (تارقاق ھالدىكى ھەدىس ماتېرىياللىرىنى رەتلەش) خىزمەتلىرى، ھىجرى 99 ـ، 101 ـ يىللىرى خەلىپە ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز دەۋرىدە ھەرقايسى ۋالىيلىققا چۈشۈرۈلگەن پەرمان بىلەن رەسمىيلەشكەن. شۇنىڭ بىلەن، ھەدىسشۇناسلار ھەدىس توپلاشقا كىرىشكەن ۋە ئۆزلىرى توپلىغان ھەدىسلەرنى تېمىلىرىغا كۆرە تۈرلەرگە ئايرىغان. شۇنىمۇ نەزەردىن ساقىت قىلماسلىقىمىز كېرەككى، ھەدىس توپلاش خىزمىتىگە كىرىشكەن تۇنجى ھەدىسشۇناسلار (بولۇپمۇ بۇخارى ۋە مۇسلىم) ھەدىسلەرنى ئۆزلىرى ئاڭلىغان پېتىلا خاتىرىلەپ ماڭماستىن، بەلكى شۇ ھەدىسنىڭ كىملەردىن قايسى شەكىلدە رىۋايەت قىلىنغانلىقى، راۋىيلارنىڭ تەرجىمىھالى، ئۇلارنىڭ ئىشەنچلىك ياكى ئەمەسلىكى ھەققىدە ئىنچىكىلەپ تەتقىقات ئېلىپ بارغان. نۆۋتى كەلگەندە، بىر ھەدىسنىڭ مەنبەسىنى تەكشۈرۈپ بېكىتىش ئۈچۈن ئۇلاغ ئۈستىدە ئايلارچە جاپالىق سەپەر قىلغان. ھەر بىر ھەدىسنىڭ راست ياكى يالغانلىقىنى ئايرىش ئۈچۈن، ھەدىس نەزەرىيىسى سۈزگۈچىدىن ئۆتكۈزۈش يولىدا زامانىمىز ياۋروپا تارىخچىلىرىنىڭ قەدىمكى زامان تارىخىنى تەتقىق قىلىش يولىدا سەرپ قىلغان كۈچىدىن نەچچە ئون ھەسسە كۆپ كۈچ سەرپ قىلغان بولۇپ، ھەتتا: ”ئىنسانىيەت قۇدرىتى يەتمىگۈدەك دەرىجىدە كۆپ زېھنىي ۋە جىسمانىي كۈچ سەرپ قىلغان“ دېيىشكىمۇ بولىدۇ. ئەگەر بىز بۇ ئالىملارنىڭ ھەر بىر ھەدىسنى تەتقىق قىلىش يولىدا تارتقان جاپا ـ

مۇشەققەتلىرى، قوللانغان ئۇسۇل ۋە ئۇسلۇبىنى تىلغا ئېلىپ ئۆتىدىغان بولساق، بۇلارنىڭ ئۆزىلا كىتابىمىزنىڭ ھەجمىدىن ئېشىپ كېتىشى مۇمكىن.

نەتىجىدە، ھىجرى 2 ـ ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن تارتىپ ھەدىس كىتابلىرى مەيدانغا كېلىشكە باشلىغان. بىزگىچە يېتىپ كەلگەن ئەڭ كونا ھەدىس كىتابلىرى ئەنە شۇ دەۋرلەرگە ئائىت. بۇ كىتابلاردىن كېيىن، ھىجرى 3 ـ ئەسىردە «كۇتۇبۇس سىتتە» (ئالتە چوڭ ئەسەر)نىڭ مەيدانغا كېلىشى بىلەن ھەدىسشۇناسلىق خىزمىتى ئالتۇن دەۋرىگە قەدەم قويدى. «ئالتە چوڭ ئەسەر»: بۇخارىنىڭ «سەھىھۇل بۇخارى» ۋە مۇسلىمنىڭ «سەھىھ مۇسلىم» كىتابلىرى بىلەن ئەبۇ داۋۇد، تىرمىزى، نەسائى ۋە ئىبنى ماجەنىڭ «سۇنەن» ناملىق ئەسەرلىرىدىن تەركىب تاپىدۇ.

ھەدىس كىتابلىرىنىڭ دەرىجىلىرى ـ ھەدىس كىتابلىرى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھەدىسلەرنىڭ ئىشەنچلىكلىكىگە ئاساسەن مۇنداق دەرىجىلەرگە ئايرىلىدۇ:

بىرىنچى دەرىجە: مۇتەۋاتىر، مەشھۇر، سەھىھ ۋە ھەسەن ھەدىسلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇخارى ۋە مۇسلىمنىڭ «سەھىھ» كىتابى بىلەن ئىمام مالىكنىڭ «مۇۋەتتا» ناملىق ئەسىرى بىرىنچى دەرىجىلىك ئەسەرلەر بولۇپ، ئىشەنچلىك دەرىجىسىدە ئالدىنقى قاتاردا تۇرىدۇ.

ئىككىنچى دەرىجە: بىرىنچى دەرىجىدىكى كىتابلار سەۋىيەسىگە يەتمەيدىغان بولسىمۇ، لېكىن ھەدىس ساھەسىدە مۆتىۋەر ھەدىسلەر توپلىمىدۇر. تىرمىزىنىڭ «سۇنەن»، ئەبۇ داۋۇدنىڭ «سۇنەن»، ئەھمەد ئىبنى ھەنبەلنىڭ «مۇسنەد»، نەسائىنىڭ «سۇنەن» قاتارلىق ئەسەرلىرى بۇ دەرىجىگە مەنسۇپ.

ئۈچىنچى دەرىجە: بۇ دەرىجىدىكى كىتابلاردا ھەرتۈرلۈك ھەدىسلەر بار بولغانلىقتىن، ئىككىنچى دەرىجىدىكى كىتابلاردەك مۆتىۋەر سانالمىغان. ئابدۇررازاقنىڭ «مۇسەننەف»، بەيھەقى، تەبەرانى ۋە تەھاۋىنىڭ كىتابلىرى مۇشۇ دەرىجىگە مەنسۇپ بولۇپ، بۇ كىتابلاردىن پەقەت ھەدىسشۇناسلارلا پايدىلىنالايدۇ.

تۆتىنچى دەرىجە: بۇ دەرىجىگە مەنسۇپ ئەسەرلەر بۈيۈك ھەدىسشۇناسلار زامانى ۋە ”تەسنىف (ھەدىسلەرنى رەتلەش) دەۋرى“دىن كېيىن ئوتتۇرىغا

چىققان، ھەدىس ئىلمى بىلەن مۇناسىۋىتى بولمىغان ۋە بۇ ئىشنى ئۆزىنىڭ مەنپەئەت يولى قىلىۋالغان نائەھلى كىشىلەر تەرىپىدىن يېزىلغان، ئىچى يۆتۈنلەي توقۇلما ۋە خۇراپىيلىقلار بىلەن تولۇپ كەتكەن كىتابلاردىن ئىبارەت. ئىبنى مۇردەۋەيھ، ئىبنى شاھىن، ئەبۇ شەيخ... قاتارلىقلارنىڭ كىتابلىرى مۇشۇ دەرىجىگە مەنسۇپ بولۇپ، بۇلاردىن ئەمەل قىلىش مەقسىتىدە ھەدىس ئېلىشقا قەتئىي بولمايدۇ.

بۇ كىتابتا ئۇچرايدىغان بىر قىسىم ھەدىس ئاتالغۇلىرىغا قىسقىچە چۈشەنچە

سەنەد ــ ھەدىسشۇناستىن تاكى ھەدىسنىڭ تېكىستىگە تۇتاشقۇچە ئارىلىقتىكى راۋىيلار زەنجىرى «سەنەد» دېيىلىدۇ.

سەھىھ ـ بىرىنچىدىن، سەنەدى مۇتتەسىل (بىر ـ بىرىگە ئىزچىل تۇتاشقان) بولغان، يەنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن تاكى ھەدىسشۇناسقىچە بولغان سەنەد زەنجىرىنىڭ ھەممىسىدىكى راۋىي مەزكۇر ھەدىسنى ئۆزىدىن بۇرۇنقى راۋىيدىن بىۋاستە ئالغان؛ ئىككىنچىدىن، ھەممە راۋىيلىرى بالاغەتكە يەتكەن ۋە ئەقلى ـ ھوشى جايىدا، ئىخلاسمەن مۇسۇلمان بولغان؛ ئۈچىنچىدىن، ھەممە راۋىيلىرى ھەدىسنى پىششىق ياد ئېلىش ياكى يېزىپ قالدۇرۇش قابىلىيىتىگە ئىگە بولغان؛ تۆتىنچىدىن، ھەدىس شاز بولمىغان، يەنى ئىشەنچلىك بىر راۋىينىڭ ھەدىسى ئۇنىڭدىنمۇ ئىشەنچلىكرەك يەنە بىر راۋىينىڭ ياكى بىر قانچە راۋىينىڭ ھەدىسىگە زىت بولمىغان؛ بەشىنچىدىن، ھەدىسنىڭ سەھىھلىكىگە تەسىر يەتكۈزىدىغان بىرەر ئىللەت (قۇسۇر) بولمىغان (يەنى مەزكۇر بەش شەرت تېپىلغان) ھەدىس «سەھىھ» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسكە ئەمەل قىلىش ۋاجىپ بولىدۇ).

ھەسەن ـ سەھىھ ھەدىسنىڭ بارلىق شەرتلىرى تېپىلغان، پەقەت ئۈچىنچى شەرت ھېسابلانغان ”پىششىق ياد ئېلىش قابىلىيىتى“ بىر ئاز تۆۋەن بولغان راۋىي تەرىپىدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىس «ھەسەن» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسكىمۇ ئەمەل قىلىش ۋاجىپ بولىدۇ).

سەھىھ ۋە ھەسەن ـ ئەگەر ھەدىس ئىككى ياكى ئۇنىڭدىن كۆپ سەنەد بىلەن رىۋايەت قىلىنغان بولسا، مەزكۇر ھەدىس بىر سەنەد ئېتىبارى بىلەن سەھىھ، يەنە بىر سەنەد ئېتىبارى بىلەن ھەسەن دېگەنلىك بولىدۇ. شۇڭا مۇنداق ھەدىس بىرلا ۋاقىتتا «سەھىھ ۋە ھەسەن» دېيىلىدۇ. ناۋادا

ھەدىسنىڭ سەنەدى بىر بولسا، مۇنداق ھەدىس بىر قىسىم كىشىلەر تەرىپىدىن «سەھىھ»، يەنە بىر قىسىم كىشىلەر تەرىپىدىن «ھەسەن» دەپ قارالغان دېگەنلىك بولىدۇ (بۇ تۆردىكى ھەدىسقىمۇ ئەمەل قىلىش ۋاجىپ بولىدۇ).

زەئىپ ـ ھەسەن ھەدىسنىڭ شەرتلىرىدىن بىرەرسى تېپىلماي قېلىپ، ھەسەن دەرىجىسىگە يېتەلمىگەن ھەرقانداق ھەدىس «زەئىپ» دېيىلىدۇ. زەئىپ ھەدىسلەرنىڭ دەرىجىلىرى سەنەدتىكى بىرەر راۋىينىڭ ياكى بىر قانچە راۋىينىڭ شەرتكە تولۇق لايىق بولماسلىقىغا ئەگىشىپ پەرقلىق بولىدۇ (بۇ تۆردىكى ھەدىس ئىنتايىن زەئىپ بولمىسا، بىر قىسىم ئالىملارنىڭ قارىشىچە، مەلۇم شەرت ئاستىدا ئەمەل قىلىشقا بولىدۇ. تەپسىلاتى ئۈچۈن «ھەدىس ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە» دېگەن تېمىغا مۇراجىئەت قىلىڭ).

ئىنتايىن زەئىپ ـ ھەدىسنىڭ سەنەدىدە ياكى تېكىستىدە ئۇنىڭ زەئىپلىكىگە سەۋەب بولىدىغان بىرقانچە ئىللەت تېپىلسا، مەزكۇر ھەدىس «ئىنتايىن زەئىپ» دېيىلىدۇ (بۇ تۆردىكى ھەدىسكە ئەمەل قىلىنمايدۇ).

سەنەدى سەھىھ ـ ئەسلىدە بىر ھەدىسشۇناس: «بۇ ھەدىسنىڭ سەنەدى سەھىھ» دېگەن بولسا، سەھىھ ھەدىسنىڭ ئالدىنقى ئۈچ شەرتىگە تولۇق كاپالەتلىك قىلغانلىقىنى، لېكىن ئاخىرقى ئىككى شەرتنى ئىسپاتلاشقا كاپالەتلىك قىلالمىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. بىراق ھەدىس تەتقىقات ئىلمىدە تونۇلغان بىرەر ھەدىسشۇناس: «بۇ ھەدىسنىڭ سەنەدى سەھىھ» دېگەن، ئەمما مۇنداق دېيىشنىڭ ئىللىتىنى بايان قىلمىغان بولسا، بۇ ھالدا مەزكۇر ھەدىسنىڭ تېكىستىمۇ سەھىھ بولغان بولىدۇ.

سەنەدى ھەسەن ـ سەنەدى سەھىھ ھەدىسنىڭ سەنەدىنىڭ شەرتلىرىگە توشمايدىغان، پەقەت ھەسەن ھەدىسنىڭ سەنەدىنىڭ شەرتلىرىگە توشىدىغان ھەدىس «سەنەدى ھەسەن» دېيىلىدۇ.

سەنەدى زەئىپ ـ ھەدىسنىڭ سەنەدىدە زەئىپلىكىگە سەۋەب بولىدىغان بىرەر ئىللەت تېپىلسا، مەزكۇر ھەدىس «سەنەدى زەئىپ» دېيىلىدۇ.

سەنەدى ئىنتايىن زەئىپ ـ ھەدىسنىڭ سەنەدىدە زەئىپلىكىگە سەۋەب بولىدىغان بىرقانچە ئىللەت تېپىلسا، مەزكۇر ھەدىس «سەنەدى ئىنتايىن زەئىپ» دېيىلىدۇ.

مۇئەللەق - ھەدىسشۇناستىن تاكى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگىچە بولغان ئارىلىقتىكى پۈتۈن سەنەد ياكى ساھابىگىچە بولغان ئارىلىقتىكى پۈتۈن سەنەد ۋەياكى تابىئىنگىچە بولغان ئارىلىقتىكى پۈتۈن سەنەد كۆتۈرۈۋېتىلىپ رىۋايەت قىلىنغان ھەدىس «مۇئەللەق» دېيىلىدۇ. (ئەسلىدە بۇ تۈردىكى ھەدىسكە ئەمەل قىلىنمايدۇ، ئەمما «بۇخارى» ۋە «مۇسلىم»دا كەلگەن مۇئەللەق ھەدىسلەردە: ”دېدى... ئېيتتى...“ دېگەندەك كەسكىن لەۋزى بىلەن كەلسە، سەھىھ ھەدىسنىڭ ھۆكمى بېرىلىدۇ. ”دېيىلدى... ئېيتىلدى...“ دېگەندەك ئېھتىماللىق لەۋزى بىلەن كەلسە، ئۇنداق ھەدىس تەكشۈرۈلۈپ، ئاندىن باھا بېرىلىدۇ).

مۇرسەل - ھەدىسنىڭ سەنەدىدە تابىئىندىن ئىلگىرىكى كىشى (يەنى ساھابە) چۈشۈپ قالغان، يەنى بىرەر تابىئىن مەزكۇر ھەدىسنى: ”پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن... دېگىنىچە ئۆزى بىۋاسىتە باشلاپ كەتكەن بولسا، مۇنداق ھەدىس «مۇرسەل» دېيىلىدۇ (ئەسلىدە بۇ تۈردىكى ھەدىسكە ئەمەل قىلىنمايدۇ، ئەمما بەزى شەرتلەر ئاستىدا ئەمەل قىلىنىدىغان مۇرسەل ھەدىسلەرمۇ بار).

مۇئزەل - سەنەدتە ئىككى ياكى ئۇنىڭدىن كۆپ كىشى ئارقا - ئارقىدىن چۈشۈپ قالغان ھەدىس «مۇئزەل» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىس زەئىپ ھەدىسلەرنىڭ بىر تۈرىدۇر).

مۇنقەتىئ - سەنەد مەيلى بېشىدىن ياكى ئوتتۇرىسىدىن ۋەياكى ئاخىرىدىن بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ئۈزۈلۈپ قالسا، يەنى ئارىدىن بىرەر راۋىي چۈشۈپ قالسا، مۇنداق ھەدىس «مۇنقەتىئ» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىس زەئىپ ھەدىسلەرنىڭ بىر تۈرىدۇر).

مۇدەللەس - سەنەدتىكى بىرەر ئەيىبنىڭ يوشۇرۇلۇپ، ئۇنىڭ (سەنەدنىڭ) تاشقى ھالىتىنىڭ چىرايلىق كۆرسىتىلىشى «مۇدەللەس» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىس زەئىپ ھەدىسلەرنىڭ بىر تۈرىدۇر).

مەترۇك - ھەدىسنىڭ سەنەدىدە يالغان ئېيتقانلىقى بايقالغان بىرەر راۋىي بولۇپ قالسا، مۇنداق ھەدىس «مەترۇك» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسكە ئەمەل قىلىنمايدۇ).

مۇنكەر - ھەدىسنىڭ سەنەدىدە كۆپ خاتالاشقان ياكى بىپەرۋالىق قىلغان ۋەياكى پاسىقلىقى ئاشكارىلىنىپ قالغان بىرەر راۋىي بولۇپ قالسا، مۇنداق ھەدىس «مۇنكەر» دېيىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ھەدىسى زەئىپ بىرىنىڭ رىۋايىتى ئىشەنچلىك بىرىنىڭ رىۋايىتىگە زىت بولۇپ قالسىمۇ، ئۇنىڭ ھەدىسى «مۇنكەر» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسكىمۇ ئەمەل قىلىنمايدۇ).

مۇزتەرىب - بىر - بىرىدىن پەرقلىق بىرقانچە شەكىلدە رىۋايەت قىلىنغان، ئەمما دەرىجە كۈچى جەھەتتە ھەممە شەكلى تەڭلىشىپ قالىدىغان، لېكىن مەزمۇنى بىر - بىرىگە زىت بولغان، قايسىسىنىڭ قايسىسىدىن كۈچلۈك ئىكەنلىكىنى ئايرىغىلى بولمايدىغان ھەدىس «مۇزتەرىب» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسنى تەكشۈرۈپ، بىر رىۋايەتنىڭ يەنە بىرىدىن كۈچلۈك ياكى ساغلام ئىكەنلىكى بىلىنسە ئەمەل قىلىنىدۇ، بولمىسا ئەمەل قىلىنمايدۇ).

شاز - ئىشەنچلىك بىرىنىڭ رىۋايەت قىلغان ھەدىسى ئۇنىڭدىنمۇ ئىشەنچلىك بىرىنىڭ ھەدىسىگە زىت بولۇپ قالسا، مۇنداق ھەدىس «شاز» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسكە ئەمەل قىلىنمايدۇ).

قۇددۇسىي - پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پەرۋەردىگارى الله تائالادىن بىزگە رىۋايەت قىلىپ بەرگەن، لەۋزى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە، مەنىسى الله تائالاغا ئائىت بولغان ھەدىس «قۇددۇسىي» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسمۇ ھەدىسلەرگە باھا بېرىش قائىدىسى بويىچە سەھىھ، ھەسەن، زەئىپ، مەۋزۇ قاتارلىق تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ).

مەرفۇئ - پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئائىت سۆز ياكى ئىش - ھەرىكەت ياكى ماقۇللۇق ۋەياكى بىرەر سۈپەت تەسۋىرلەنگەن ھەدىس «مەرفۇئ» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسمۇ ھەدىسلەرگە باھا بېرىش قائىدىسى بويىچە سەھىھ، ھەسەن، زەئىپ، مەۋزۇ قاتارلىق تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ).

مەۋقۇف - بىرەر ساھابىگە ئائىت سۆز ياكى ئىش - ھەرىكەت ۋەياكى ماقۇللۇق تەسۋىرلەنگەن تېكىست «مەۋقۇف» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى رىۋايەتلەرمۇ ھەدىسكە باھا بېرىش قائىدىسى بويىچە سەھىھ، ھەسەن، زەئىپ، مەۋزۇ قاتارلىق تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ).

مەقتۇئ ـ بىرەر تابىئىنگە ياكى ئۇنىڭدىن كېيىنكى كىشىگە ئائىت سۆز ياكى ئىش ـ ھەرىكەت تەسۋىرلەنگەن تېكىست «مەقتۇئ» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى رىۋايەتلەر ھەدىسلەرگە باھا بېرىش قائىدىسى بويىچە سەھىھ، زەئىپ، مەۋزۇ قاتارلىق تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ).

مۇتتەسىل ـ سەنەدى مەرفۇئ ياكى مەۋقۇف ھالەتتە تۇتاشقان ھەدىس «مۇتتەسىل» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسمۇ ھەدىسلەرگە باھا بېرىش قائىدىسى بويىچە سەھىھ، ھەسەن، زەئىپ، مەۋزۇ قاتارلىق تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ).

يۇقىرىدا بايان قىلىنغان مەزمۇنلار ھەدىس ئىلمىگە مۇناسىۋەتلىك ساھەلەرنىڭ ئاساسىي قىسمىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بىز پەقەت ئوقۇرمەنلىرىمىزنىڭ بىلىشىۋېلىشىغا تېگىشلىك مۇھىم مەسىلە ۋە ئاتالغۇلارنى قىسقىچە چۈشەندۈرۈپ ئۆتتۇق. كىتابخانلىرىمىزنىڭ ھەر بىر ھەدىسنى ئوقۇش جەريانىدا، شۇ ھەدىسكە بېرىلگەن باھانىمۇ نەزەردىن ساقىت قىلماسلىقىنى ۋە شۇنىڭغا قارىتا پايدىلىنىشىنى ئۈمىد قىلىمىز. اللە تائالادىن بۇ كىتابنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىكىمىز ئۈچۈن پايدىلىق قىلىپ بېرىشىنى چىن دىلىمىزدىن تىلەيمىز.

2009 ـ يىل

ئىمان بۆلۈمى

ئىماننىڭ پەزىلىتى

1 - عَنْ عُبَادَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ: مَنْ شَهدَ أَنْ لَـا إِلَهَ إِلا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَن مُحَمدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَن عِيسَى عَبْدُ اللـهِ وَرَسُـولُهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ وَالْجَنةُ حَق وَالنارُ حَق أَدْخَلَهُ اللهُ الْجَنةَ عَلَى مَا كَانَ مِنْ الْعَمَلِ.

1 ـ ئۇبادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى: ”شېرىكى يوق، يېگانە اﷲتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام اﷲنىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسىدۇر، ئىيسا ئەلەيھىسسالام اﷲنىڭ بەندىسى، ئەلچىسى، مەريەمگە تاشلىغان كەلىمىسى ۋە اﷲ تەرىپىدىن كەلگەن بىر روھتۇر، جەننەت ۋە دوزاخ ھەقتۇر“ دەپ گۇۋاھلىق بەرسە، اﷲ ئۇنى قىلغان ئەمەلىگە كۆرە جەننەتكە كىرگۈزىدۇ».

(بۇخارى: 3435)

2 ـ وَفِي رَوَايَة: مِنْ أَبْوَابِ الْجَنةِ الثمَانِيَةِ أَيهَا شَاءَ.

2 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «جەننەتنىڭ سەككىز دەرۋازىسىنىڭ قايسىسىدىن كىرىشنى خالىسا، شۇنىڭدىن كىرگۈزىدۇ» دېيىلگەن.

(بۇخارى: 3435)

3 - وللترمذي: مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَن مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ حَرَمَ اللهُ عَلَيْهِ النارَ.

3 ـ تىرمىزىنىڭ رىۋايىتىدە: «ﷲتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام ﷲنىڭ ئەلچىسىدۇر، ـ دەپ گۇۋاھلىق بەرگەن ھەرقانداق كىشىگە ﷲ دوزاخنى ھارام قىلىدۇ» دېيىلگەن[1].

(تىرمىزى: 2638)

4 - ولأpد والكبير: عَنْ سُهَيْلِ ابْنِ الْبَيضَاءِ رفعه: مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ حَرَمَهُ اللهُ عَلَى النارِ وَأَوْجَبَ لَهُ الْجَنةَ.

4 ـ «مۇسنەدى ئەھمەد» ۋە «مۇئجەمۇلكەبىر» دە بولسا، سۇھەيل ئىبنى بەيدا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ:

« ﷲ تائالا ”ﷲتىن باشقا ھېچبىر ئىلاھ يوقتۇر“ دەپ گۇۋاھلىق بەرگەن ھەر قانداق كىشىنى دوزاخقا ھارام قىلىدۇ، ئۇنى چوقۇم جەننەتكە كىرگۈزىدۇ» دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغان[2].

(ئەھمەد: 15311)

5 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِي أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ يُخْرَجُ مِنْ النارِ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرةٍ مِنْ الْإِيمَانِ قَالَ أَبو سَعِيدٍ فَمَنْ شَك فَلْيَقْرَأْ إِن اللهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرةٍ.

5 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«قەلبىدە زەررىچىلىك ئىمان بار كىشى دوزاختىن چىقىرىلىدۇ». ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: بۇنىڭغا شەك قىلىدىغانلار: شەك

---

[1] ئەلبانى (2126): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (6): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان. تەبەرانىمۇ «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ سەنەدىدە سەئىد ئىبنى سەلت ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى ئەبى ھاتەم: سەئىد ئىبنى سەلت بۇ ھەدىسنى بىر قېتىم سۇھەيل ئىبنى بەيزادىن مۇرسەل ھالەتتە، يەنە بىر قېتىم ئىبنى ئاباستىن مۇتتەسىل ھالەتتە رىۋايەت قىلغان، ـ دېگەن.

ـ شۇبھىسىزكى، الله زەررىچىلىكمۇ زۇلۇم قىلمايدۇ دېگەن ئايەتنى ئوقۇسۇن! ـ دېدى[1].

(تىرمىزى: 2598)

6 - عن أبي سَعِيدٍ الْخُدْرِي أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ قَالَ رَضِيتُ بِاللهِ رَبا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمدٍ رَسُولًا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنة.

6 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«"ئىگەمنىڭ الله، دىنىمنىڭ ئىسلام ۋە پەيغەمبىرىمنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام بولغانلىقىدىن ھەقىقەتەن مەمنۇنمەن" دېگەن ھەر قانداق كىشى چوقۇم جەننەتكە كىرىدۇ»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 1529)

7 ـ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِي قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا أَسْلَمَ الْعَبْدُ فَحَسُنَ إِسْلَامُهُ كَتَبَ اللهُ لَهُ كُل حَسَنَةٍ كَانَ أَزْلَفَهَا وَمُحِيَتْ عَنْهُ كُل سَيئَةٍ كَانَ أَزْلَفَهَا ثم كان بعد ذلك القصاص الْحَسَنَةُ بِعَشْرَةِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ وَالسيئَةُ بِمِثْلِهَا إلا أَنْ يَتَجَاوَزَ اللهُ عَز وَجَل عَنْهَا.

7 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەر قانداق بىر كىشى ئىسلامنى چىن قەلبىدىن قوبۇل قىلسا، الله ئۇنىڭ بۇرۇن قىلغان ھەر قانداق ياخشىلىقىنى يازىدۇ، ئىلگىرى ئۆتكۈزگەن ھەر قانداق گۇناھلىرىنى ئۆچۈرىدۇ. ئىسلامغا كىرگەندىن كېيىن جىنايەت سادىر قىلسا، قىلمىشىغا كۆرە جازا بېرىلىدۇ. ھەر بىر ياخشىلىققا ئەڭ ئاز دېگەندە ئوندىن يەتتە يۈزگىچە ساۋاب يېزىلىدۇ. ھەر بىر يامانلىق كۆپەيتىلمەستىن ئۆز ئەينى يېزىلىدۇ، ئەمما الله

[1] ئەلبانى (2095): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (1353): سەھىھ ـ دېگەن.

ئۇنى كەچۈرۈۋېتىشنى خالىسا، ھېچ گۇناھ يېزىلمايدۇ»[1].

(نەسائى: 4998)

8 - عن أبو هُرَيْرَةَ قَالَ: كُنا قُعُودًا حَوْلَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَعَنا أبو بَكْرٍ وَعُمَرُ فِي نَفَرٍ فَقَامَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مِنْ بَيْنِ أَظْهُرِنَا فَأَبطَأَ عَلَيْنَا وَخَشِينَا أَنْ يُقْتَطَعَ دُونَنَا وَفَزِعْنَا فَقُمْنَا فَكُنْتُ أَولَ مَنْ فَزِعَ فَخَرَجْتُ أَبْتَغِي رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حَتى أَتَيْتُ حَائِطًا لِلْأَنصَارِ لِبَنِي النجارِ فَدُرْتُ بِهِ هَلْ أَجِدُ لَهُ بَابًا فَلَمْ أَجِدْ فَإِذَا رَبِيعٌ يَدْخُلُ فِي جَوْفِ حَائِطٍ مِنْ بِئْرٍ خَارِجَةٍ وَالربِيعُ الْجَدْوَلُ فَاحْتَفَزْتُ كَمَا يَحْتَفِزُ الثعْلَبُ فَدَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ أَبو هُرَيْرَةَ فَقُلْتُ نَعَمْ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ مَا شَأْنُكَ قُلْتُ كُنْتَ بَيْنَ أَظْهُرِنَا فَقُمْتَ فَأَبطَأْتَ عَلَيْنا فَخَشِينَا أَنْ تُقْتَطَعَ دُونَنَا فَفَزِعْنَا فَكُنْتُ أَولَ منْ فَزِعَ فَأَتَيْتُ هَذَا الْحَائِطَ فَاحْتَفَزْتُ كَمَا يَحْتَفِزُ الثعْلَبُ وَهَؤُلَاءِ الناسُ وَرَائِي فَقَالَ يَا أَبا هُرَيْرَةَ وَأَعْطَانِي نَعْلَيْهِ قَالَ اذْهَبْ بِنَعْلَي هَاتَيْنِ فَمَنْ لَقِيتَ مِنْ وَرَاءِ هَذَا الْحَائِطِ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ مُسْتَيْقِنًا بِهَا قَلْبُهُ فَبشرْهُ بِالْجَنةِ فَكَانَ أَولَ مَنْ لَقِيتُ عُمَرُ فَقَالَ مَا هَاتَانِ النعْلَانِ يَا أَبا هُرَيْرَةَ فَقُلْتُ هَاتَانِ نَعْلَا رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بَعَثَنِي بِهِمَا مَنْ لَقِيتُ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ مُسْتَيْقِنًا بِهَا قَلْبُهُ بَشرْتُهُ بِالْجَنةِ فَضَرَبَ عُمَرُ بِيَدِهِ بَيْنَ ثَدْيَي فَخَرَرْتُ لِاسْتِي فَقَالَ ارْجِعْ يَا أَبا هُرَيْرَةَ فَرَجَعْتُ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَأَجْهَشْتُ بُكَاءً وَرَكِبَنِي عُمَرُ فَإِذَا هُوَ عَلَى أَثَرِي فَقَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَا لَكَ يَا أَبا هُرَيْرَةَ قُلْتُ لَقِيتُ عُمَرَ فَأَخْبَرْتُهُ بِالذِي بَعَثْتَنِي بِهِ فَضَرَبَ بَيْنَ ثَدْيَي ضَرْبَةً خَرَرْتُ لِاسْتِي قَالَ ارْجِعْ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ يَا عُمَرُ مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا فَعَلْتَ قَالَ يَا رَسُولَ اللهِ بِأَبِي أَنتَ وَأُمي أَبعَثْتَ أَبا هُرَيْرَةَ بِنَعْلَيْكَ مَنْ لَقِيَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ مُسْتَيْقِنًا بِهَا قَلْبُهُ بَشرَهُ بِالْجَنةِ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَلَا تَفْعَلْ فَإِني أَخْشَى أَنْ يَتكِلَ الناسُ عَلَيْهَا فَخَلهِمْ يَعْمَلُونَ. قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَخَلهِمْ.

8 - ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىر كۈنى، بىز ئەبۇ بەكرى ۋە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما قاتارلىق بىر قانچە كىشى بىلەن

[1] ئەلبانى (4625): سەھىھ - دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەتراپىدا ئولتۇراتتۇق، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئارىمىزدىن قوپۇپ كېتىپ، خېلى ئۇزۇنغىچە قايتىپ كەلمىدى، بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بىزلەردىن ئايرىلىپ كېتىپ دۈشمەنلىرىدىن بىرەر زىيانكەشلىككە ئۇچرىشىدىن ئەنسىرەپ ئاۋارە بولدۇق ـ دە، ئورنىمىزدىن تۇردۇق. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى بىرىنچى بولۇپ ئىزدەپ چىقتىم، ئەنسارىلاردىن بەنى نەججار قەبىلىسىنىڭ بىغىغا كېلىپ، باغنىڭ ئەتراپىنى ئايلىنىپ، كىرىدىغان ئىشىك تاپالمىدىم. توساتتىن باغنىڭ سىرتىدىكى بىر قۇدۇقتىن باغنىڭ ئىچىگە ئېقىپ كىرىدىغان بىر ئېرىقنى كۆرۈپ قالدىم ـ دە، تۈلكىدەك تۈگۈلۈپ باغنىڭ ئىچىگە كىرىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا باردىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ئەبۇ ھۇرەيرەمۇ سەن، نېمە ئىش بولدى؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! سەن بىزنىڭ ئارىمىزدىن كېتىپ قېلىپ، قايتىپ كەلمىدىڭ. شۇڭا سېنىڭ بىزلەردىن ئايرىلىپ كېتىپ دۈشمەنلىرىدىن بىرەر زىيانكەشلىككە ئۇچرىشىدىن ئەنسىرەپ كەتتۇق. مەن بەكمۇ ئاۋارە بولۇپ، بۇ يەرگە ھەممىدىن بۇرۇن يېتىپ كەلدىم ۋە تۈلكىدەك تۈگۈلۈپ باغقا كىردىم. ئەنە، قالغان كىشىلەر كەينىمدىن كېلىۋاتىدۇ، ـ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا ئىككى پاي كەشىنى بېرىپ:

ـ ئى ئەبۇ ھۇرەيرە! سەن بۇ ئىككى كەشنى ئېلىپ، (بۇ باغنىڭ ئەتراپىدا) ئاللاھتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھنىڭ يوقلۇقىنى چىن قەلبىدىن ئىقرار ۋە ئېتىراپ قىلغان ھالەتتە ئۇچرىغان ھەر بىر كىشىگە جەننەت بىلەن بېشارەت بەرگىن! ـ دېدى.

ماڭا تۇنجى بولۇپ ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇچراپ:

ـ ئەبۇ ھۇرەيرەمۇ سەن؟ بۇ ئىككى پاي كەشنى نېمە دەپ كۆتۈرىۋالدىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ بۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كەشى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنى ئاللاھتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھنىڭ يوقلۇقىنى چىن قەلبىدىن ئىقرار ۋە ئېتىراپ قىلغان ھالەتتە يولۇققان ھەر بىر

كىشىگە جەننەت بىلەن بېشارەت بېرىشكە بۇيرۇپ، بۇ ئىككى پاي كەشىنى ئىسپات سۈپىتىدە بەردى، - دېدىم.

ئۆمەر مېنىڭ كۆكسۈمگە بىر مۇشت سالغان ئىدى، ئوڭدامغا چۈشتۈم. ئاندىن:

— ئى ئەبۇ ھۇرەيرە، ئارقاڭغا قايت! — دېدى. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا قايتىپ كەلدىم، شۇچاغدىكى تۇرقىمدىن ھازىرلا يىغلاپ تاشلايدىغاندەك كۆرىنەتتىم، ئۆمەرمۇ ئارقامدىنلا تاپ بېسىپ كېلىۋاتاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا قاراپ:

- ئەي ئەبۇ ھۇرەيرە! ساڭا نېمە بولدى؟ - دەپ سورىدى. مەن:

- مەن ئۆمەرگە يولۇقۇپ، ئۇنىڭغا سەن ماڭا تاپىلىغان ئىشلارنى دېگەنىدىم، ئۆمەر مېنىڭ كۆكسۈمگە بىر مۇشت سالدى، مەن ئوڭدامغا چۈشتۈم. ئاندىن: ”ئى ئەبۇ ھۇرەيرە، ئارقاڭغا قايت!“ دېدى، - دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆمەرگە:

— ئى ئۆمەر! نېمە ئۈچۈن ئۇنداق قىلدىڭ؟ - دەپ سورىغانىدى، ھەزرىتى ئۆمەر:

— ئى رەسۇلۇللاھ! ئاتا - ئانام ساڭا پىدا بولسۇنكى، سەن ئىككى كەشىنى ئىسپات سۈپىتىدە ئەبۇ ھۇرەيرىگە بېرىپ، ئۇنى اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھنىڭ يوقلۇقىنى چىن قەلبىدىن ئىقرار ۋە ئېتىراپ قىلغان ھالەتتە يولۇققان ھەر بىر كىشىگە جەننەت بىلەن بېشارەت بېرىش ئۈچۈن ئەۋەتتىڭمۇ؟ - دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

- ھەئە، شۇنداق، - دېدى. ئۆمەر:

- ئى رەسۇلۇللاھ! ئۇنداق قىلمىغىن. چۈنكى مەن كىشىلەرنىڭ بۇ سۆزگە ئېسىلىۋېلىپ، ئەمەل - ئىبادەتتىن سۇسلىشىپ كېتىشىدىن ئەنسىرەيمەن، كىشىلەرنى ئەمەل - ئىبادەت قىلغىلى قويغان بولساڭ، - دېدى. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

- ئۇنداقتا، ئۇلارنى ئەمەل قىلغىلى قوي! - دېدى.

(مۇسلىم: 31)

9 ـ عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: أَتَيْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَمَعِي نَفَرٌ مِنْ قَوْمِي فَقَالَ أَبْشِرُوا وَبَشرُوا مَنْ وَرَاءَكُمْ إِنهُ مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ صَادِقًا بِهَا دَخَلَ الْجَنةَ فَخَرَجْنَا مِنْ عِنْدِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ نُبَشرُ الناسَ فَاسْتَقْبَلَنَا عُمَرُ بْنُ الْخَطابِ فَرَجَعَ بِنَا إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ عُمَرُ يَا رَسُولَ اللهِ إِذَنْ يَتكِلَ الناسُ قَالَ فَسَكَتَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ.

9 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن قەۋمىمدىن بىر قانچە كىشى بىلەن بىرگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كەلگەنىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە:

ــ اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھنىڭ يوقلۇقىنى چىن دىلىدىن ئىقرار ۋە ئېتىراپ قىلغان ئاساستا گۇۋاھلىق بەرگەن ھەر قانداق كىشىگە جەننەت بىلەن بېشارەت بېرىڭلار! ـ دېدى. بىز كىشىلەرگە بۇ بېشارەتنى يەتكۈزۈش ئۈچۈن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىدىن قايتىپ چىقىۋاتقاندا، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن ئۇچرىشىپ قالدۇق. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىزنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا قايتۇرۇپ كىرىپ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! بۇنداق قىلساق، كىشىلەر بۇ سۆزگە ئېسىلىۋېلىپ، ئەمەل ـ ئىبادەتتە سۇسلىشىپ قالىدۇ. ـ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا جاۋابەن ھېچ نەرسە دېمىدى[①].

(ئەھمەد: 19100؛ «ئەلكەبىر»)

10 - وللبزار بضعف عن الخدري أن عمر قال: يا نبي الله أنت أفضل الناس رأيا، إن الناس إذا سمعوا ذا اتكلوا.

10 ـ بەززار خۇدرىدىن ھەزرىتى ئۆمەرنىڭ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! سەن پىكىر ـ قاراش جەھەتتە كىشىلەرنىڭ ئەڭ ئەۋزىلىسەن. كىشىلەر بۇنى ئاڭلىسا، شۇنىڭغا ئېسىلىۋېلىپ، ئەمەل ـ

[①] ھەيسەمى (16815): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، تەبەرانىنىڭ راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

ئىبادەتتە سۈسلىشىپ قالىدۇ. ـ دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغان[①].

11 - وله أيضا بضعف عن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أمره أن يؤذن في الناس بنحوه، فقال عمر: إذا يتكلوا. فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: دعهم.

11 ـ بەززارنىڭ ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلغان ھەدىسىدە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەزرىتى ئۆمەرنى كىشىلەرگە يۇقىرىقى سۆزلەرنى يەتكۈزۈشكە بۇيرىغانلىقى، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ ئۇنداقتا، كىشىلەر بۇ سۆزگە ئىسىلىۋالىدۇ. ـ دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ:

ـ ئۇنداق بولسا، يەتكۈزمىگىن! ـ دېگەنلىكى بايان قىلىنغان[②].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

12 - وللكبير بضعف عَنْ بِلالٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ: يَا بِلالُ، نَادِ فِي الناسِ، بنحوه، قَالَ: إِذًا يَتكِلُوا، قَالَ: وَإِن اتكَلُوا.

12 ـ «ئەلكەبىر» دە بىلالدىن رىۋايەت قىلىنىشىچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا:

ـ كىشىلەرگە يۇقىرىقىلارنى يەتكۈزگىن! ـ دېگەن، بىلال:

ـ ئۇنداقتا، كىشىلەر بۇ سۆزگە ئىسىلىۋالىدۇ. ـ دېگەن بولسىمۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ئىسىلىۋالسىمۇ يەتكۈز! ـ دېگەن[③].

13 - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ كُنتُ رِدْفَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ عَلَى حِمَارٍ يُقَالُ لَهُ عُفَيْرٌ قَالَ فَقَالَ يَا مُعَاذُ تَدْرِي مَا حَق اللهِ عَلَى الْعِبَادِ وَمَا حَق الْعِبَادِ عَلَى اللهِ قَالَ قُلْتُ اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِن حَق اللهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوا اللهَ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَحَق الْعِبَادِ

[①] ھەيسەمى (15): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى ئەبۇ لەيلا ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار. ـ دېگەن.

[②] ھەيسەمى (11): بۇ ھەدىسنى ئەبۇ يەئلا ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ سەنەدىدە ئابدۇللاھ ئىبنى مۇھەممەد ئىبنى ئەقىل ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار. ـ دېگەن.

[③] ھەيسەمى (19): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مىنھال ئىبنى خەلىفە ئىسىملىك مۇنكەر ھەدىس رىۋايەت قىلىدىغان بىرى بار. ـ دېگەن.

عَلَى اللهِ عَز وَجَل أَنْ لَا يُعَذبَ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ أَفَلَا أُبشرُ الناسَ قَالَ لَا تُبَشرْهُمْ فَيَتكِلُوا. قَالَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ: فَأَخْبَرَ بِهَا مُعَاذٌ عِنْدَ مَوْتِهِ تَأَثمًا.

13 ـ مۇئاز ئىبنى جەبەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىككىمىز ئۇفەير ناملىق بىر ئېشەككە مىنىۋالغان ئىدۇق. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ ھەي مۇئاز! سەن اللهنىڭ بەندە ئۈستىدىكى ھەققى بىلەن بەندىنىڭ الله ئۈستىدىكى ھەققىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلەمسەن؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ــ بۇنى الله ۋە اللهنىڭ رەسۇلى بىلىدۇ، ـ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ بەندىلەرنىڭ اللهقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەستىن ئىبادەت قىلىشى اللهنىڭ بەندىلەر ئۈستىدىكى ھەققى؛ اللهقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەستىن ئىبادەت قىلغانلارنى ئازابلىماسلىق بولسا، بەندىلەرنىڭ الله ئۈستىدىكى ھەققىدۇر، ـ دېدى. مەن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئۇنداقتا، بۇنى كىشىلەرگە ئېيتىپ بەرمەيمۇ؟ ـ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ كىشىلەرنىڭ بۇ سۆزگە ئېسىلىۋېلىپ، ئەمەل ـ ئىبادەتتە سۇسلىشىپ قالماسلىقى ئۈچۈن، ئېيتماي تۇرغىن! ــ دېدى. ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ مۇئاز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئىلىمنى يوشۇرغان بولۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، ئۆلۈپ كېتىش ئالدىدا بۇنى ئېيتىپ بەرگەن ئىدى، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 30 ۋە 32)

14 ـ عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ خَرَجْتُ لَيْلَةً مِنْ اللَيَالِي فَإِذَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَمْشِي وَحْدَهُ وَلَيس مَعَهُ إِنْسَانٌ قَالَ فَظَنَنْتُ أَنهُ يَكْرَهُ أَنْ يَمْشِيَ مَعَهُ أَحَدٌ قَالَ فَجَعَلْتُ أَمْشِي فِي ظِل الْقَمَرِ فَالْتَفَتَ فَرَآنِي فَقَالَ مَنْ هَذَا قُلْتُ أَبو ذَرٍّ جَعَلَنِي اللهُ فِدَاءَكَ قَالَ يَا أَبَا ذَرٍّ تَعَالَهْ قَالَ فَمَشَيْتُ مَعَهُ سَاعَةً فَقَالَ إِن الْمُكْثِرِينَ هُمْ الْمُقِلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلا مَنْ أَعْطَاهُ اللهُ خَيْرًا فَنَفَحَ فِيهِ يَمِينَهُ وَشِمَالَهُ وَبَينَ يَدَيْهِ وَوَرَاءَهُ وَعَمِلَ فِيهِ خَيْرًا

قَالَ فَمَشَيْتُ مَعَهُ سَاعَةً فَقَالَ لِي اجْلِسْ هَا هُنَا قَالَ فَأَجْلَسَنِي فِي قَاعٍ حَوْلَهُ حِجَارَةٌ فَقَالَ لِي اجْلِسْ هَا هُنَا حَتى أَرْجِعَ إِلَيْكَ قَالَ فَانْطَلَقَ فِي الْحَرةِ حَتى لَا أَرَاهُ فَلَبِثَ عَني فَأَطَالَ اللبْثَ ثُم إِني سَمِعْتُهُ وَهُوَ مُقْبِلٌ وَهُوَ يَقُولُ وَإِنْ سَرَقَ وَإِنْ زَنَى قَالَ فَلَما جَاءَ لَمْ أَصْبِرْ حَتى قُلْتُ يَا نَبِي اللهِ جَعَلَنِي اللهُ فِدَاءَكَ مَنْ تُكَلمُ فِي جَانِبِ الْحَرةِ مَا سَمِعْتُ أَحَدًا يَرْجِعُ إِلَيْكَ شَيْئًا قَالَ ذَلِكَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السلَام عَرَضَ لِي فِي جَانِبِ الْحَرةِ قَالَ بَشرْ أُمتَكَ أَنهُ مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنةَ قُلْتُ يَا جِبْرِيلُ وَإِنْ سَرَقَ وَإِنْ زَنَى قَالَ نَعَمْ قَالَ قُلْتُ وَإِنْ سَرَقَ وَإِنْ زَنَى قَالَ نَعَمْ وَإِنْ شَرِبَ الْخَمْرَ.

14 ـ ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىر ئايدىڭ كېچىسى تالاغا چىققانىدىم، قارىسام، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆزى يالغۇز ماڭغىلى تۇرۇپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام باشقىلارنىڭ ئۆزى بىلەن بىرگە مېڭىشىنى خالىمىسا كېرەك دەپ ئويلىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنى كۆرۈپلا:

ـ كىم ئۇ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ مەن ئەبۇ زەر، اللە مېنى ساڭا پىدا قىلسۇن! ـ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ھە ئەبۇ زەر! بۇ يەرگە كەل! ـ دېدى. ئىككىمىز بىر ئاز بىللە ماڭغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بۇ دۇنيانىڭ بايلىرى ئاخىرەتنىڭ كەمبەغەللىرىدۇر، اللە بەرگەن بايلىقنى ئالدى-كەينىگە قارىماستىن ھەر تۇرلۇك ياخشىلىق يوللىرىغا سەرپ قىلغان كىشىلەرلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا. ـ دېدى. يەنە بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنى ئەتراپى تاشلىق ئويمان بىر جايدا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ:

ـ مەن قايتىپ كەلگۈچە بۇ يەردە ئولتۇرۇپ تۇر! ـ دېدى. ئاندىن سايلىققا قاراپ يۈرۈپ كەتتى ـ دە، كۆزۈمدىن غايىپ بولدى. ئارىدىن خېلى ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قايتىپ كېلىۋاتقاچ:

ـ ئوغرىلىق قىلغان بولسىمۇ، زىنا قىلغان بولسىمۇ. ـ دەۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كەلگەن ھامان ئۆزەمنى تۇتالماي:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! الله مېنى ساڭا پىدا قىلسۇن! بۇ ساي تەرەپتە كىمگە سۆزلەۋاتاتتىڭ؟ بىرەرسىنىڭ ساڭا جاۋاب قايتۇرغانلىقىنى ئاڭلىمىدىمغۇ؟! ــ دەپ سورىسام، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېدى:

ــ بۇ ساي تەرەپتە ماڭا جىبرىئىل كۆرۈندى، ئۇ ماڭا:

ــ ئى مۇھەممەد! ئۈممىتىڭدىن اللهقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمىگەن ھالدا ۋاپات تاپقان ھەر قانداق كىشىگە جەننەت بىلەن بېشارەت بەرگىن! ــ دېدى. مەن:

ــ ئى جىبرىئىل! ئوغرىلىق ياكى زىنا قىلغان بولسىمۇ، بېشارەت بېرەمدىم؟ ـ دەپ سورىدىم. جىبرىئىل:

ــ شۇنداق، ـ دېدى. مەن يەنە:

ــ ئى جىبرىئىل! ئوغرىلىق ياكى زىنا قىلغان بولسىمۇ، بېشارەت بېرەمدىم؟ ـ دەپ سورىدىم. جىبرىئىل:

ــ شۇنداق، ھاراق ئىچكەن بولسىمۇ بېشارەت بەرگىن! ـ دېدى.

(بۇخارى: 6443)

15- وزاد في أخرى: ثُم قَالَ فِى الرابِعَةِ «عَلَى رَغْمِ أنفِ أبِى ذَرٍّ».

15 ـ مۇسلىم يەنە بىر رىۋايەتتە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تۆتىنچى قېتىمدا: «ئەبۇ زەرنىڭ ئۇنىمىغىنىغا پەرۋا قىلماستىن» دېگەنلىكىنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان.

(مۇسلىم: 94)

16 ـ عَنْ جَابِرٍ قَالَ أَتى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ مَـا الْمُوجِبَتَانِ فَقَالَ مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنةَ وَمَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا دَخَلَ النارَ.

16 ــ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! ئىنساننى جەننەتكە كىرگۈزىدىغان نەرسە نېمە؟ جەھەننەمگە كىرگۈزىدىغان نەرسە نېمە؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر

ئەلەيھىسسالام:

ـ ﷲقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمىگەن ھالدا ۋاپات تاپقان ھەر قانداق كىشى جەننەتكە كىرىدۇ. ﷲقا بىرەر نەرسىنى شېرىك كەلتۈرگەن ھالدا ۋاپات تاپقان ھەر قانداق كىشى جەھەننەمگە كىرىدۇ، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 93)

17 ـ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ أَخْبَرَنِي مَحْمُودُ بْنُ الرَّبِيعِ الْأَنْصَارِيُّ أَنَّهُ عَقَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَقَلَ مَجَّةً مَجَّهَا فِي وَجْهِهِ مِنْ بِئْرٍ كَانَتْ فِي دَارِهِمْ فَزَعَمَ مَحْمُودٌ أَنَّهُ سَمِعَ عِتْبَانَ بْنَ مَالِكٍ الْأَنْصَارِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَكَانَ مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ كُنْتُ أُصَلِّي لِقَوْمِي بِبَنِي سَالِمٍ وَكَانَ يَحُولُ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ وَادٍ إِذَا جَاءَتْ الْأَمْطَارُ فَيَشُقُّ عَلَيَّ اجْتِيَازُهُ قِبَلَ مَسْجِدِهِمْ فَجِئْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ لَهُ إِنِّي أَنْكَرْتُ بَصَرِي وَإِنَّ الْوَادِيَ الَّذِي بَيْنِي وَبَيْنَ قَوْمِي يَسِيلُ إِذَا جَاءَتْ الْأَمْطَارُ فَيَشُقُّ عَلَيَّ اجْتِيَازُهُ فَوَدِدْتُ أَنَّكَ تَأْتِي فَتُصَلِّي مِنْ بَيْتِي مَكَانًا أَتَّخِذُهُ مُصَلًّى فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَفْعَلُ فَغَدَا عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بَعْدَ مَا اشْتَدَّ النَّهَارُ فَاسْتَأْذَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَذِنْتُ لَهُ فَلَمْ يَجْلِسْ حَتَّى قَالَ أَيْنَ تُحِبُّ أَنْ أُصَلِّيَ مِنْ بَيْتِكَ فَأَشَرْتُ لَهُ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي أُحِبُّ أَنْ أُصَلِّيَ فِيهِ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَبَّرَ وَصَفَفْنَا وَرَاءَهُ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ وَسَلَّمْنَا حِينَ سَلَّمَ فَحَبَسْتُهُ عَلَى خَزِيرٍ يُصْنَعُ لَهُ فَسَمِعَ أَهْلُ الدَّارِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِي فَثَابَ رِجَالٌ مِنْهُمْ حَتَّى كَثُرَ الرِّجَالُ فِي الْبَيْتِ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْهُمْ مَا فَعَلَ مَالِكٌ لَا أَرَاهُ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْهُمْ ذَاكَ مُنَافِقٌ لَا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَقُلْ ذَاكَ أَلَا تَرَاهُ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ فَقَالَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ أَمَّا نَحْنُ فَوَاللَّهِ لَا نَرَى وُدَّهُ وَلَا حَدِيثَهُ إِلَّا إِلَى الْمُنَافِقِينَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ قَالَ مَحْمُودُ بْنُ الرَّبِيعِ فَحَدَّثْتُهَا قَوْمًا فِيهِمْ أَبُو أَيُّوبَ صَاحِبُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَتِهِ الَّتِي تُوُفِّيَ فِيهَا وَيَزِيدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ عَلَيْهِمْ بِأَرْضِ الرُّومِ فَأَنْكَرَهَا عَلَيَّ أَبُو أَيُّوبَ قَالَ

وَاللهِ مَا أَظُن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَا قُلْتَ قَط فَكَبُرَ ذَلِكَ عَلَي فَجَعَلْتُ لِلهِ عَلَي إِنْ سَلمَنِي حَتى أَقْفُلَ مِنْ غَزْوَتِي أَنْ أَسْأَلَ عَنْهَا عِتْبَانَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ إِنْ وَجَدْتُهُ حَيا فِي مَسْجِدِ قَوْمِهِ فَقَفَلْتُ فَأَهْلَلْتُ بِحَجةٍ أَوْ بِعُمْرَةٍ ثُم سِرْتُ حَتى قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ فَأَتَيْتُ بَنِي سَالِمٍ فَإِذَا عِتْبَانُ شَيْخٌ أَعْمَى يُصَلي لِقَوْمِهِ فَلَما سَلمَ مِنْ الصلَاةِ سَلمْتُ عَلَيْهِ وَأَخْبَرْتُهُ مَنْ أَنَا ثُم سَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ الْحَدِيثِ فَحَدثَنِيهِ كَمَا حَدثَنِيهِ أَولَ مَرةٍ.

17 ـ ئىبنى شىھاب مۇنداق دەيدۇ: مەھمۇد ئىبنى رەبىئ ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ماڭا ئۆزىنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئېسىگە ئالالىغانلىقىنى، شۇنداقلا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇلارنىڭ ھويلىسىدىكى قۇدۇقتىن سۇ ئېلىپ ئۇنىڭ يۈزىگە پۈركىگەنلىكىنىمۇ ئېسىگە ئالالىغانلىقىنى دەپ بەردى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بەدرى ئۇرۇشىغا قاتناشقان ئىتبان ئىبنى مالىك ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىپ بەردى:

ــ مەن بەنىي سالىم ئايمىقىدىكى قەۋمىمگە ئىمام بولۇپ ناماز ئوقۇپ بېرەتتىم. مەن تۇرىدىغان جاي بىلەن ئۇلار تۇرىدىغان جاينىڭ ئارىسىنى بىر جىلغا ئايرىپ تۇراتتى. مۇبادا يامغۇر يېغىپ قالسا، ئۇلارنىڭ مەسچىتىگە بېرىش ئۈچۈن جىلغىدىن ئۆتۈشۈم قىيىن بولاتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مېنىڭ كۆزۈم ئاجىزلىشىپ قالدى، ناۋادا يامغۇر يېغىپ قالسا، قەۋمىم بىلەن مېنىڭ ئارامدىكى جىلغىدا سەل ئاقىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، مېنىڭ ئۇ جىلغىدىن ئۆتۈشۈم قىيىن بولىدۇ، شۇڭا سەن كېلىپ، مېنىڭ ئۆيۈمدىن بىر جايدا ناماز ئوقۇپ بەرگەن بولساڭ، مەن شۇ جاينى نامازگاھ قىلىۋالغان بولسام، ـ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ بولىدۇ، ـ دېدى. ئەتىسى ئەتىگەن تاڭ خېلى يورۇغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبۇبەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن يېتىپ كېلىپ، ئىجازەت سورىدى ۋە ئۆيگە كىرىپلا:

ــ قايسى جايدا ناماز ئوقۇپ بېرىشىمنى ياخشى كۆرىسەن؟ ـ دېدى. مەن ناماز ئوقۇشنى ياقتۇرىدىغان بىر جاينى كۆرسەتتىم. پەيغەمبەر

ئەلەيھىسسالام ئورنىدىن تۇرۇپ: «الله ئەكبەر!» دەپ نامازغا تۇردى. بىز ئارقىسىدا سەپ تۈزۈپ ئىقتىدا قىلدۇق. ئىككى رەكئەت نامىاز ئوقۇغاندىن كېيىن سالام بەردى، بىزمۇ سالام بەردۇق. نامازدىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى شورپا پىشقىچە ساقلاپ تۇرۇشقا تۇتۇۋالدىم. مەھەللىلىك بىر مۇنچە كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مېنىڭ ئۆيۈمدە ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپ يۈگۈرەپ كەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۆيدە ئادەم كۆپىيىپ كەتتى. ئاردىن بىرى:

ــ مالىك كۆرۈنمەيدىغۇ، ئۇ نېمە ئىش قىلىۋاتىدۇ؟ ـ دېگەنىدى، يەنە بىرەيلەن:

ــ ئۇ، الله ۋە اللهنىڭ رەسۇلىنى ياخشى كۆرمەيدىغان مۇناپىق، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئۇنداق دېمە! ئۇنىڭ اللهنىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپ: ”لا إلـه إلا الله (اللهتىن باشقا ھېچبىر ئىلاھ يوقتۇر)“ دېگەنلىكىنى بىلمەمسەن؟ ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ـــ ئۇنىڭ اللهنىڭ رازىلىقىنى كۆزلىگەنلىكىنى الله ۋە اللهنىڭ رەسۇلى ئوبدان بىلىدۇ. ئەمما، اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، بىز ئۇنىڭ مۇھەببىتىنى پەقەت مۇناپىقلارغىلا بېغىشلايدىغانلىقىنى ۋە پەقەت مۇناپىقلار بىلەنلا سۆزلىشىدىغانلىقىنى كۆرۈپ تۇرىمىز، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ شەك ـ شۈبھىسىزكى، الله ئۆزىنىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپ: ”لا إلـه إلا الله (اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر)“ دېگەن كىشىگە دوزاخنى ھارام قىلدى، ـ دېدى.

مەھمۇد ئىبنى رەبىئ مۇنداق دەيدۇ: مەن بۇ ھەدىسنى يەزىد ئىبنى مۇئاۋىيە قوماندانلىقىدا (رۇم زېمىنىدا) ئېلىپ بېرىلغان بىر غازاتتا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرىدىن بولغان ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ھۇزۇرىدا بىر توپ كىشىگە سۆزلەپ بەرگەن ئىدىم. ئەبۇ ئەييۇب (ئۇ مۇشۇ غازاتتا شېھىد بولغان. الله

ئۆزۈڭدىن رازى بولسۇن!) ماڭا قارشى قوپۇپ:

ـ الله تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن بۇ سۆزلەرنى ھەرگىزمۇ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم دېگەن دەپ ئويلىمايمەن، ـ دېدى. بۇ سۆز ماڭا بەك ئېغىر كەلدى ـ دە:

ـ الله مېنى بۇ غازاتتىن قايتقىچە سالامەت قىلىپ، ئىتبان ئىبنى مالىكنى قەۋمىنىڭ مەسچىتىدە تىرىك تاپسام بۇ ھەدىسنى ئۇنىڭدىن قايتا سورايمەن دەپ اللهقا ۋەدە قىلدىم. سالامەت قايتقاندىن كېيىن، ھەج (ياكى ئۆمرە) گە ئىھرام باغلاپ، شامدىن مەككىگە باردىم، ئاندىن مەدىنىگە كېلىپ، بەنى سالىم ئايمىقىغا باردىم. ئىتبان قەۋمىگە ئىمام بولۇپ ناماز ئوقۇۋاتقان ئىكەن. ئۇ نامازنى تۈگەتكەندىن كېيىن، مەن ئۇنىڭغا سالام بېرىپ، ئۆزەمنى تونۇشتۇردۇم. ئۇ قېرىپ كۆزىدىنمۇ ئايرىلىپ قالغان ئىكەن. مەزكۇر ھەدىس توغرۇلۇق سورىۋىدىم، ئىتبان ئۇ ھەدىسنى ماڭا بۇرۇن سۆزلەپ بەرگىنىگە ئوخشاش قىلىپ سۆزلەپ بەردى.

(بۇخارى: 1186)

18 - ولمالك والنسائي منه الصلاة في البيت.

18 ـ مالىك ۋە نەسائى: ئۆيدە ناماز ئوقۇپ بېرىشنى، ـ دەپ رىۋايەت قىلغان[1].

19 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قلت: يَا رَسُولَ اللهِ مَنْ أَسْعَدُ الناس بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَقَدْ ظَنَنتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنْ لَا يَسْأَلُنِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَولُ مِنْكَ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْحَدِيثِ أَسْعَدُ الناس بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ أَوْ نَفْسِهِ.

19 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! قىيامەت كۈنى سىنىڭ شاپائىتىڭدىن كىم

[1] ئەلبانى (1259): سەھىھ ـ دېگەن.

بەھرىمەن بولىدۇ؟ - دەپ سورىۋىدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:
— ئى ئەبۇ ھۇرەيرە! مەن سېنىڭ ھەدىسكە بولغان ھېرىسمەنلىكىڭگە قاراپ، ھېچكىم بۇ مەسىلىنى ئەبۇ ھۇرەيرىدىن بۇرۇن سورىمايدىغۇ دەپ ئويلىغانىدىم. قىيامەت كۈنى مېنىڭ شاپائىتىمدىن بەھرىمەن بولىدىغانلار چىن قەلبىدىن: ”لا إله إلا الله (اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر)“ دېگەن كىشىلەردۇر، - دەپ جاۋاب بەردى.

(بۇخارى: 99)

20 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنهُ قَالَ وَالذِي نَفْسُ مُحَمدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمةِ يَهُودِي وَلَا نَصْرَانِي ثُم يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النار.

20 - ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللام مۇنداق دېگەن:
«مۇھەممەدنىڭ نەپسى ئىلكىدە بولغان الله بىلەن قەسەمكى، يەھۇدىي ياكى خرىستىئان بولسۇن، مەيلى كىم بولسا بولسۇن، مېنىڭ پەيغەمبەر ئىكەنلىكىمنى ئاڭلاپ تۇرۇپ، مەن ئېلىپ كەلگەن ئىسلام دىنىغا ئېتىقاد قىلىشتىن باش تارتقان ھالدا ۋاپات بولىدىكەن، ئۇ چوقۇم دوزاخقا كىرىدۇ».

(مۇسلىم: 153)

21 - عَنْ صُهَيْبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِن أَمْرَهُ كُلهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَراءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَراءُ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ.

21 - سۇھەيب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«پاھ! مۇئمىن كىشىنىڭ ھالى نېمىدېگەن ياخشى؟! ئۇنىڭ

بارلىق ئەھۋالى ئۇنىڭ ئۈچۈن ياخشىلىق ئېلىپ كېلىدۇ، بۇ خۇسۇسىيەت پەقەت مۇئمىنگىلا خاستۇر. مۇئمىن خۇشال بولىدىغان ئىشقا يولۇقسا، اللهقا شۈكرى ئېيتىدۇ. مانا بۇ، ئۇنىڭ ئۈچۈن بىر ياخشىلىق؛ ئەگەر زىيان ـ زەخمەتكە يولۇقسا، ئۇنىڭغا سەۋر قىلىدۇ. مانا بۇمۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن بىر ياخشىلىق ھېسابلىنىدۇ».

(مۇسلىم: 2999)

22 - قِيلَ لِوَهْبِ بْنِ مُنَبِهٍ أَلَيسَ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ مِفْتَاحُ الْجَنةِ قَالَ بَلَى وَلَكِنْ لَيْسَ مِفْتَاحٌ إِلا لَهُ أَسْنَانٌ فَإِنْ جِئْتَ بِمِفْتَاحٍ لَهُ أَسْنَانٌ فُتِحَ لَكَ وَإِلا لَمْ يُفْتَحْ لَكَ.

22 ـ ۋەھب ئىبنى مۇنەببىھتىن:

ـ "اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر" دېگەن كەلىمە جەننەتنىڭ ئاچقۇچى ئەمەسمۇ؟ ـ دەپ سورالغانىدى، ئۇ:

ـ توغرا، بىراق ھەر قانداق ئاچقۇچنىڭ چىشى بولىدۇ، چىشى بار ئاچقۇچنى ئېلىپ كەلسەڭ (قۇلۇپ) ئېچىلىدۇ، ئەمما چىشى يوق ئاچقۇچنى كۆتۈرۈپ كەلسەڭ ئېچىلمايدۇ. ـ دېدى.

(بۇخارى مۇئەللەق رىۋايەت قىلغان)

23 - عَنْ يَحْيَى بْنِ طَلْحَةَ قَالَ: إن عُمَرُ رأى طَلْحَةَ كئيبا بَعْدَ ما توفي رَسُول اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ واستخلف أبو بكر، فَقَالَ له: مَا لكَ لعلك ساءتك إِمْرَةُ ابْنِ عَمكَ أبي بكر؟ قَالَ: لا، وأثنى عليه خيرا. وقال إني لأجدركم ألا تسوءني إمرته، وَلَكِن كلمة سَمِعْتها من رَسُول اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُها، قال: "إني لَأَعْلَمُ كَلِمَةً لا يَقُولُهَا عَبْدٌ عِنْدَ مَوْتِهِ إلا فرج الله عنه كربته، وَإِن جَسَدَهُ وَرُوحَهُ لَيجِدَانَ لَهَا رَوْحًا" فما منعني أن أسأل عنها إلا القدرة عليها حتى مات. قَالَ عمر: إني لأعرفها. قال: فلله الحمد ما هي؟ قال: هل تعلم كلمة هي أعظم من كلمة عرضها على عمه عند الموت، ولو علم أن شيئا أعظم منها لأمره به. قال طلحة: هي والله.

23 ـ يەھيا ئىبنى تەلھە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات بولۇپ، ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ خەلىپە

بولغاندىن كېيىن، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەنھۇ تەلھە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ غەم ـ قايغۇغا چۆمۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ:

ـ نېمە بولدۇڭ؟ نېمىگە بۇنچە قايغۇرۇپ ئولتۇرىسەن، تاغاڭنىڭ ئوغلى ئەبۇ بەكرىنىڭ خەلىپە بولغىنىغا ئىچىڭ ئېچىشىۋاتامدۇ؟ ـ دەپ سورىغانىدى، تەلھە:

ـــ ئۇنداق ئەمەس، ـ دېدى ۋە ئەبۇ بەكرىنى كۆپ ماختىغاندىن كېيىن:

ـــ ئەبۇ بەكرىنىڭ خەلىپە بولۇشىغا ئىچى ئەڭ ئېچىشمايدىغان كىشى مەن بولىمەن. بىراق مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «شۈبھىسىزكى، مەن بىر كەلىمىنى بىلىمەن. ھەر قانداق بىر كىشى ئۆلىدىغان چاغدا ئۇ كەلىمىنى دېسە، اللّٰه ئۇنى غەم ـ قايغۇدىن خالاس قىلىدۇ، جەسىدى ۋە روھى ئۇ كەلىمىنىڭ خۇش پۇرىقىدىن لەززەتلىنىپ تۇرىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم. مەن ئۇ كەلىمىنى سوراپ بولغۇچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات بولۇپ كەتتى، ـ دېدى. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ ئۇ كەلىمىنى مەن بىلىمەن، ـ دېدى. تەلھە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ اللّٰهقا شۈكرى! ئۇنداقتا دەپ باق! ئۇ كەلىمە نېمە؟ ـ دەپ سورىدى. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـــ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاغىسى ئەبۇ تالىپ ئۆلىدىغان چاغدا ئۇنىڭغا دېگەن بىر كەلىمە بولىدىغان، ئۇ (سەن بىلمەكچى بولغان) كەلىمىنىڭ دەل ئۆزى شۇ. چۈنكى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كەلىمىدىن پايدىلىنىدىغان باشقا بىر كەلىمىنى بىلگەن بولسا ئىدى، ئەلۋەتتە تاغىسىغا شۇ چاغدا دېگەن بولار ئىدى، ـ دېدى. تەلھە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ توغرا. ئۇنداقتا، ئۇ كەلىمە دەل شۇ ئىكەن، ـ دېدى.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

24 ـ عن عُثْمَانَ بْنَ عَفانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يُحَدثُ أن أن رِجَالًا مِنْ أَصْحَابِ النبِي

صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حِينَ تُوُفيَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حَزِنُوا عَلَيْهِ حَتى كَادَ بَعْضُهُمْ يُوَسْوِسُ قَالَ عُثْمَانُ وَكُنتُ مِنْهُمْ فَبَيْنَا أَنا جَالِسٌ فِي ظِل أُطُمٍ مِنْ الْآطَامِ مَر عَلَي عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَسَلمَ عَلَي فَلَمْ أَشْعُرْ أَنهُ مَر وَلَا سَلمَ فَانْطَلَقَ عُمَرُ حَتى دَخَلَ عَلَى أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ لَهُ مَا يُعْجِبُكَ أَني مَرَرْتُ عَلَى عُثْمَانَ فَسَلمْتُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُد عَلَي السلَامَ وَأَقْبَلَ هُوَ وَأَبُو بَكْرٍ فِي وِلَايَةِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ حَتى سَلمَا عَلَي جَمِيعًا ثُم قَالَ أَبُو بَكْرٍ جَاءَنِي أَخُوكَ عُمَرُ فَذَكَرَ أَنهُ مَر عَلَيْكَ فَسَلمَ فَلَمْ تَرُد عَلَيْهِ السلَامَ فَمَا الذِي حَمَلَكَ عَلَى ذَلِكَ قَالَ قُلْتُ مَا فَعَلْتُ فَقَالَ عُمَرُ بَلَى وَاللهِ لَقَدْ فَعَلْتَ وَلَكِنهَا عُبيتُكُمْ يَا بَنِي أُمَيةَ قَالَ قُلْتُ وَاللهِ مَا شَعَرْتُ أَنكَ مَرَرْتَ وَلَا سَلمْتَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ صَدَقَ عُثْمَانُ وَقَدْ شَغَلَكَ عَنْ ذَلِكَ أَمْرٌ فَقُلْتُ أَجَلْ قَالَ مَا هُوَ فَقَالَ عُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ تَوَفى اللهُ عَز وَجَل نَبِيهُ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَبْلَ أَنْ نَسْأَلَهُ عَنْ نَجَاةِ هَذَا الْأَمْرِ قَالَ أَبُو بَكْرٍ قَدْ سَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ قَالَ فَقُمْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ لَهُ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمي أَنْتَ أَحَق بِهَا قَالَ أَبُو بَكْرٍ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ مَا نَجَاةُ هَذَا الْأَمْرِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَنْ قَبِلَ مِني الْكَلِمَةَ التِي عَرَضْتُ عَلَى عَمي فَرَدهَا عَلَي فَهِيَ لَهُ نَجَاةٌ.

24 ـ ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات تاپقاندا، ساھابىلاردىن بىر قانچە كىشى قاتتىق قايغۇرۇپ ئىلىشىپ قالغىلى تاس قالدى، مەنمۇ شۇلارنىڭ بىرى ئىدىم. شۇ چاغلاردا مەن بىر سېپىلنىڭ سايىسىدا تۇرسام، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ يېنىمدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، ماڭا سالام بېرىپتۇ. لېكىن مەن تۇيماپتىمەن. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دەرھال ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يېنىغا بېرىپ:

— مەن ئوسماننىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، ئۇنىڭغا سالام بەرسەم، ئۇ ماڭا سالام قايتۇرمىدى، ـ دەپتۇ. بۇ، ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ خەلىپىلىككە سايلىنىپ بولغان چاغ ئىدى. ئۆمەر ۋە ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمالار مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ، سالام بەردى. ئاندىن ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

— قېرىندىشىڭ ئۆمەر يېنىڭدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ ساڭا سالام

بەرسە، سەن ئۇنىڭ سالىمىغا جاۋاب قايتۇرماپسەن، نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلدىڭ؟ - دېدى. مەن:

- ئۇنداق قىلمىدىم، - دېدىم. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

- ياق، شۇنداق قىلدىڭ. ئى بەنى ئۇمەييە! سىلەر مۇشۇنداق مۇغەمبەرلىك قىلىسىلەر، - دېدى. مەن:

- اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن سېنىڭ مېنىڭ يېنىمدىن ئۆتكىنىڭنىمۇ، سالام قىلغىنىڭنىمۇ تۇيمىدىم، - دېدىم. ئەبۇ بەكرى:

- ئوسماننىڭ دېگىنى راست. ئى ئوسمان! سەن بۇ يەردە بىرەر ئىش بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتامتىڭ؟ - دەپ سورىدى. مەن:

- شۇنداق، - دېدىم. ئە بۇبەكرى:

- نېمە ئىش قىلىۋاتقان؟ - دەپ سورىدى. مەن:

- پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات بولۇشتىن بۇرۇن، ئۇنىڭدىن دىنىمىزدىكى نىجاتلىق كەلىمىسىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سورىۋالالمىغانىدىم، بايام شۇنى ئويلاپ، چوڭقۇر خىيالغا چۆكۈپ كېتىپتىمەن، - دېدىم. ئەبۇ بەكرى:

- مەن ئۇ كەلىمىنى سورىۋالغانىدىم، - دېدى. مەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ:

- ئاتا - ئانام ساڭا پىدا بولسۇن! ئۇ كەلىمىنى بايان قىلىشقا سەن بەكمۇ ھەقلىقسەن، - دېدىم. ئەبۇبەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېدى:

- مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

- ئى رەسۇلۇللاھ! دىنىمىزدىكى نىجاتلىق كەلىمىسى نېمە؟ - دەپ سورىغانىدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

- مەن تاغام (ئەبۇ تالىب) دىن قوبۇل قىلىشىنى تەلەپ قىلغان، ئەمما تاغام رەت قىلغان كەلىمە نىجاتلىق كەلىمىسىدۇر. كىمكى ئۇ كەلىمىنى قوبۇل قىلىدىكەن، نىجات تاپىدۇ. - دېدى (يەنى: ”لا إلـه إلا الله“ دېگەن ئىمان كەلىمىسىنى دېمەكچى)[1].

(ئەھمەد: 21؛ «ئەلئەۋسەت» ۋە بەززار)

[1] ھەيسەمى (1): بۇ ھەدىسنىڭ سەنەدىدە ئىسمى ئاتالمىغان بىر كىشى بار. زۆھەرى ئۇ كىشىنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈردى، لېكىن ئىسمىنى ئاتىمىدى، - دېگەن.

25 - جرير رفعه: مَنْ ماتَ لَمْ يُشْرِكْ باللهِ شَيْئًا لَمْ يَتَند بِدَمٍ حَرَامٍ أُدْخَلَ مِنْ أَي أَبوابِ الْجَنةَ شَاءَ.

25 ــ جەرىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«اللهقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمىگەن ھەم بىگۇناھ قان تۆكمىگەن ھالدا ۋاپات بولغان ھەر قانداق كىشى جەننەتنىڭ خالىغان ئىشىكىدىن كىرىدۇ».

(ئەھمەد: 16888)

26- عَنْ رِفَاعَةَ الْجُهَنِي قَالَ أَقْبَلْنا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حَتى إِذَا كُنا بِالْكَدِيدِ أَوْ قَالَ بِقُدَيْدٍ فَجَعَلَ رِجَالٌ مِنا يَسْتَأْذِنُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ فَيَأْذَنُ لَهُمْ فَقَامَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَحَمِدَ اللهَ وَأَثْنى عَلَيْهِ ثُم قَالَ مَا بَالُ رِجَالٍ يَكُونُ شِق الشجَرَةِ التِي تَلِي رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَبْغَضَ إِلَيْهِمْ مِنْ الشق الْآخَرِ فَلَمْ نَرَ عِنْدَ ذَلِكَ مِنْ الْقَوْمِ إِلا بَاكِيًا فَقَالَ رَجُلٌ إِن الذِي يَسْتَأْذِنُكَ بَعْدَ هَذَا لَسَفِيهٌ فَحَمِدَ اللهَ وَقَالَ حِينَئِذٍ أَشْهَدُ عِنْدَ اللهِ لَا يَمُوتُ عَبْدٌ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَني رَسُولُ اللهِ صِدْقًا مِنْ قَلْبِهِ ثُم يُسَددُ إِلا سُلِكَ فِي الْجَنةِ قَالَ وَقَدْ وَعَدَنِي رَبي عَز وَجَل أَنْ يُدْخِلَ مِنْ أُمتِي سَبْعِينَ أَلْفًا لَا حِسَابَ عَلَيْهِمْ وَلَا عَذَابَ وَإِني لَأَرْجُو أَنْ لَا يَدْخُلُوهَا حَتى تَبوءُوا أَنْتُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِكُمْ وَأَزْوَاجِكُمْ وَذُرياتِكُمْ مَسَاكِنَ فِي الْجَنة.

26 ــ رىفائە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە كېتىۋاتاتتۇق، كەدىد ياكى قۇدەيد دېگەن يەرگە يېتىپ كەلگەندە، ئارىمىزدىن بىر قانچە كىشى ئۆيلىرىگە قايتىشقا رۇخسەت سورىغىلى تۇردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامۇ ئۇلارغا رۇخسەت بېرىۋەردى. كۆپ ئۆتمەي، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم ئورنىدىن تۇرۇپ، اللهقا ھەمدۇ-سانا ئېيتقاندىن كېيىن:

ــ بىر قىسىم كىشىلەر نېمە ئۈچۈن اللهنىڭ رەسۇلى ماڭغان يولدا مېڭىشنى ياقتۇرمايدۇ؟ - دېگەنىدى، ھەممىمىز يىغلاپ كەتتۇق. بىرەيلەن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئەگەر مۇشۇ سۆزنى ئاڭلاپ تۇرۇپ، يەنە بىرەرسى سەندىن رۇخسەت سوراپ قالسا، ئۇ كىشى ھاماقەتلىك قىلغان بولىدۇ، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم اللهقا ھەمدۇسانا ئېيتقاندىن كېيىن:

ـ ھەر قانداق بىر كىشى چىن قەلبىدىن چىقىرىپ: «اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد اللهنىڭ ئەلچىسىدۇر» دەپ گۇۋاھلىق بەرسە، ئاندىن توغرا يولدا مۇستەھكەم تۇرغان ھالدا ۋاپات تاپسا، مەن ئۇنىڭغا اللهنىڭ دەرگاھىدا گۇۋاھلىق بېرىمەن. الله ئۇنى چوقۇم جەننەتكە كىرگۈزىدۇ. الله تائالا ماڭا ئۇممىتىمدىن يەتمىش مىڭ كىشىنى (ئۇلاردىن) ھېسابىمۇ ئالماي، ئازابىمۇ دۇچار قىلماي جەننەتكە كىرگۈزۈشكە ۋەدە قىلدى. مەن ئۇلار جەننەتكە كىرىپ بولغۇچە، سىلەرنىڭ ۋە ئاتىلىرىڭلار، خوتۇنلىرىڭلار، ئەۋلادلىرىڭلار ئىچىدىكى ياخشى كىشىلەرنىڭ جەننەتتىن ئورۇن تۇتۇپ بولۇشىنى تىلەيمەن، ـ دېدى[1].

(ئەھمەد: 15782)

27 ـ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رفعه: مَنْ عَلِمَ أن اللهَ رَبُّهُ، وَأني نَبِيُّهُ مُوقِنًا مِنْ قَلْبِهِ، وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى جِلْدِهِ حَرَّمَهُ اللهُ عَلَى النار.

27 ـ ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىگىسىنىڭ الله ئىكەنلىكىنى، مېنىڭ اللهنىڭ ئەلچىسى ئىكەنلىكىمنى چىن قەلبىدىن تونۇغان كىشىنى الله دوزاخقا ھارام قىلدى»[2].

(بەززار؛ «ئەلكەبىر»)

[1] ھەيسەمى (29): بۇ ھەدىسنىڭ بىر قىسمىنى ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلار ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (36): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ سەنەدىدە ئىمران قەسىر ئىسىملىك ھەدىسى مەترۇك (يەنى قوبۇل قىلىنمايدىغان) كىشى بىلەن ئابدۇللاھ ئىبنى ئەبۇ قەلۇس بار، ـ دېگەن.

28 - عَنْ عِيَاضٍ الْأَنْصَارِي رَفَعَهُ، قَالَ: "لَا إِلَهَ إِلا اللهُ كَلِمَةٌ عَلَى اللهِ كَرِيمَةٌ لَهَا عِنْدَ اللهِ مَكَانٌ، وَهِيَ كَلِمَةٌ مَنْ قَالَهَا صَادِقًا أَدْخَلَهُ اللهُ بِهَا الْجَنةَ، وَمَنْ قَالَهَا كَاذِبًا يَعْنِي قَالَهَا بِلِسَانِهِ حَقَنَتْ دَمَهُ وَأَحْرَزَتْ مَالَهُ وَلَقِيَ اللهَ عَز وَجَل غَدًا يُحَاسِبُهُ".

28 ـ ئىياز ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«"لا إله إلا الله (اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر)" دېگەن بۇ كەلىمە شۇنداق ئۇلۇغ كەلىمە بولۇپ، اللهنىڭ دەرگاھىدا ئالاھىدە ئورۇن تۇتىدۇ. بۇ كەلىمىنى چىن قەلبىدىن ئېيتقان كىشىنى الله جەننەتكە كىرگۈزىدۇ. ئەمما ساختىلىق قىلىپ، ئاغزىنىڭ ئۇچىدىلا دەپ قويغان كىشى (ئۇنىڭ بىلەن) بۇ دۇنيادا جېنى ۋە مېلىنى ساقلاپ قالالايدۇ، ئاخىرەتتە ھېسابىنى الله ئالىدۇ»[①].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

29- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ كُنْتُ مَعَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي سَفَرٍ فَأَصْبَحْتُ يَوْمًا قَرِيبًا مِنْهُ وَنَحْنُ نَسِيرُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنةَ وَيُبَاعِدُنِي عَنْ النارِ قَالَ لَقَدْ سَأَلْتَنِي عَنْ عَظِيمٍ وَإِنهُ لَيَسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسرَهُ اللهُ عَلَيْهِ تَعْبُدُ اللهَ وَلَا تُشْرِكْ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمُ الصلَاةَ وَتُؤْتِي الزكَاةَ وَتَصُومُ رَمَضَانَ وَتَحُج الْبَيْتَ ثُم قَالَ أَلَا أَدُلكَ عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ الصوْمُ جُنةٌ وَالصدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النارَ وَصَلَاةُ الرجُلِ مِنْ جَوْفِ الليْلِ قَالَ ثُم تَلَا تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنْ الْمَضَاجِعِ حَتى بَلَغَ يَعْمَلُون ثُم قَالَ أَلَا أُخْبِرُكَ بِرَأْسِ الْأَمْرِ كُلهِ وَعَمُودِهِ وَذِرْوَةِ سَنَامِهِ قُلْتُ بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ وَعَمُودُهُ الصلَاةُ وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ ثُم قَالَ أَلَا أُخْبِرُكَ بِمَلَاكِ ذَلِكَ كُلهِ قُلْتُ بَلَى يَا نَبِي اللهِ فَأَخَذَ بِلِسَانِهِ قَالَ كُف عَلَيْكَ هَذَا فَقُلْتُ يَا نَبِي اللهِ وَإِنا لَمُؤَاخَذُونَ بِمَا نَتَكَلمُ بِهِ فَقَالَ ثَكِلَتْكَ أُمكَ يَا مُعَاذُ وَهَلْ يَكُب الناسَ فِي النارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ أَوْ عَلَى مَنَاخِرِهِمْ إِلا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ.

[①] ھەيسەمى (55): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

29 ـ مۇئاز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىر سەپەرگە بىللە چىققانىدىم. بىر كۈنى، يولدا كېتىۋېتىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يېقىنلىشىپ قالدىم ـ دە:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ماڭا مېنى جەننەتكە كىرگۈزىدىغان ۋە دوزاختىن يىراقلاشتۇرىدىغان بىرەر ئەمەلنى دەپ بەرگەن بولساڭ، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئى مۇئاز! سەن ناھايىتى چوڭ بىر ئىشنى سورىدىڭ. بىراق ئۇ ئىش الله ئاسان قىلغان كىشىگە ئاسان. اللهقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەستىن ئىبادەت قىل، نامازنى جايىدا ئادا قىل، زاكات بەر، روزا تۇت، ھەج قىل. مەن ساڭا بارلىق ياخشى ئىشلارنىڭ دەرۋازىلىرىنى كۆرسىتىپ قويايمۇ؟ روزا ـ ئىنساننى گۇناھلاردىن ساقلايدىغان قالقان؛ سەدىقە ـــ سۇ ئوتنى ئۆچۈرگەندەك گۇناھلارنى ئۆچۈرگۈچى؛ كېچىدە قوپۇپ ناماز ئوقۇش ـ تەقۋادار، سالىھ كىشىلەرنىڭ ئالامىتىدۇر، ـ دېدى. ئاندىن الله تائالانىڭ مۇنۇ ئايىتىنى ئوقۇدى: ئۇلارنىڭ يانلىرى ئورۇن ـ كۆرپىدىن يىراق بولىدۇ (يەنى ئۇلار كېچىسى ئىبادەت قىلىپ ئاز ئۇخلايدۇ)، ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ (ئازابىدىن) قورقۇپ، (رەھمىتىنى) ئۈمىد قىلىپ ئۇنىڭغا دۇئا قىلىدۇ، ئۇلارغا بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەردىن (ياخشىلىق يوللىرىغا) سەرپ قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىگە مۇكاپات يۈزىسىدىن اللهنىڭ ھۇزۇرىدا ساقلانغان ۋە ئۇلارنى خۇشال قىلىدىغان كاتتا نېمەتنى ھېچكىم بىلمەيدۇ [1]. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە:

ـ مەن ساڭا بۇ دىننىڭ بېشى، تۈۋرۈكى ۋە يۈكسەك پەللىسىنى دەپ بېرەيمۇ؟ ـ دېدى. مەن:

ـــ ھەئە، دەپ بەرگىن، ـ دېۋىدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ بۇ دىننىڭ بېشى ئىسلام (يەنى ئىسلامنى ھەقىقىي قوبۇل

[1] سۈرە سەجدە، 16ـ17ـ ئايەت.

قىلىش)، تۈۋرۈكى ناماز، يۇكسەك پەللىسى جىهادتۇر. - دېدى. ئاندىن كېيىن:

- مەن ساڭا بارلىق ياخشىلىقنىڭ جۇغلانغان يېرىنى دەپ بېرەي، - دېدى ۋە ماڭا تىلىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

- تىلىڭنى چىڭ تۇت! - دېدى. مەن:

- ئى رەسۇلۇللاھ! بىز سۆزلىرىمىزدىنمۇ ھېساب بېرەمدىمىز؟ - دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

- ئىسسىت ساڭا، ئى مۇئاز! كىشىلەرنى دوزاخقا دۈم تاشلايدىغان نەرسە شۇ تىللىرى بولماي نېمە؟ - دېدى[1].

(تىرمىزى: 2616)

30- عَنْ أَبِي أَيوبَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أن رَجُلًا قَالَ لِلنبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنةَ قَالَ مَا لَهُ مَا لَهُ وَقَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَرَبٌ مَا لَهُ تَعْبُدُ اللهَ وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمُ الصلَاةَ وَتُؤْتِي الزكَاةَ وَتَصِلُ الرحِمَ.

30 - ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر كىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا:

- ماڭا مېنى جەننەتكە كىرگۈزىدىغان بىر ئىشنى دەپ بەرسەڭ، - دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەتراپىدىكىلەر:

- ئۇنىڭغا نېمە بولغاندۇ؟ ئۇنىڭغا نېمە بولغاندۇ؟ - دېيىشتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا جاۋابەن:

- ئۇنىڭ بىرەر ھاجىتى بار ئىكەن، - دېدى. ئاندىن ئۇ كىشىگە:

- اللهقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەي ئىبادەت قىل، نامازنى جايىدا ئادا قىل، زاكات بەر، سىلە-رەھىم قىل! - دېدى.

(بۇخارى: 1396)

31 - عن عَبد اللهِ بن عَمْرو بْنِ الْعَاصِ قال قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَـلمَ

[1] ئەلبانى (2110): سەھىھ - دېگەن.

إن اللهَ سَيُخَلصُ رَجُلًا مِنْ أُمتِي عَلى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَنْشُرُ عَلَيْهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ سِجِلًا كُل سِجِلٍ مِثْلُ مَد الْبَصَرِ ثُم يَقُولُ أَتُنكِرُ مِنْ هَذَا شَيْئًا أَظَلَمَكَ كَتَبَتِي الْحَافِظُونَ فَيَقُولُ لَا يَا رَب فَيَقُولُ أَفَلَكَ عُذْرٌ فَيَقُولُ لَا يَا رَب فَيَقُولُ بَلَى إن لَكَ عِنْدَنَا حَسَنَةً فَإِنهُ لَا ظُلْمَ عَلَيْكَ الْيَوْمَ فَتَخْرُجُ بِطَاقَةٌ فِيهَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إلا اللهُ وَأَشْهَدُ أَن مُحَمدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَيَقُولُ احْضُرْ وَزْنَكَ فَيَقُولُ يَا رَب مَا هَذِهِ الْبِطَاقَةُ مَعَ هَذِهِ السجِلاتِ فَقَالَ إنكَ لَا تُظْلَمُ قَالَ فَتوضَعُ السجِلاتُ فِي كَفةٍ وَالْبِطَاقَةُ فِي كَفةٍ فَطَاشَتْ السجِلاتُ وَثَقُلَتْ الْبِطَاقَةُ فَلَا يَثْقُلُ مَعَ اسْمِ اللهِ شَيْءٌ.

31 ـ ئابدۇللا ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«الله تائالا قىيامەت كۈنى پۈتۈن خالايىقنىڭ ئالدىدا مېنىڭ ئۈممىتىمدىن بىر كىشىنى دوزاختىن قۇتۇلدۇرىدۇ. ئۇنىڭ ئەمەللىرى يېزىلغان توقسان توققۇز دەپتەرنى ئاچىدۇ، ھەر بىر دەپتەر (چوڭلۇقىدىن) كۆز يەتكۈدەك يەرنى ئىگەللەيدۇ، ئاندىن الله تائالا ئۇنىڭغا:

ـ بۇ دەپتەردە خاتىرىلەنگەن گۇناھلىرىڭدىن بىرەرسىنى ئىنكار قىلالامسەن؟ ھەممە ئىشلىرىڭنى خاتىرىلەپ تۇرغۇچى پەرىشتىلىرىم ساڭا زۇلۇم قىپتىمۇ؟ ـ دەپ سورايدۇ. ئۇ:

ـ ياق، ئى الله! ـ دەيدۇ. الله تائالا:

ـ بۇ گۇناھلىرىڭ ئۈچۈن ئېيتقۇدەك ئۆزرەڭ بارمۇ؟ ـ دەپ سورايدۇ، ئۇ:

ـ ياق، مېنىڭ ھېچ بىر ئۆزرەم يوق، ئى الله! ـ دەپ جاۋاب بېرىدۇ. الله تائالا:

ـ ئۇنداقتا، بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا سېنىڭ بىر ياخشى ئىشىڭ بار، سەن بۈگۈن ھېچبىر زۇلۇمغا ئۇچرىمايسەن، ـ دەيدۇ. شۇ ھامان: "اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام اللهنىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسىدۇر دەپ گۇۋاھلىق بېرىمەن" دېگەن كەلىمە پۈتۈلگەن بىر ۋاراقچە چىقىدۇ. الله تائالا ئۇنىڭغا:

ـ تارازىغا كەل! ـ دەيدۇ. ئۇ:

ـ ئى الله! بۇ ۋاراقچە گۇناھ بىلەن تولغان بۇنچە دەپتەرنىڭ ئالدىدا نېمىگە تەڭ بولالىسۇن؟ ـ دەيدۇ. الله تائالا ئۇنىڭغا:

ـ سەن بۈگۈن ھېچقانداق زۇلۇمغا ئۇچرىمايسەن، ھەققىڭنى تولۇق ئالىسەن، ـ دەيدۇ. ئاندىن دەپتەرلەرنى تارازىنىڭ بىر تەخسىسىگە، ۋاراقچىنى يەنە بىر تەخسىسىگە قويۇپ تارتىدۇ. دەپتەرلەر يېنىك كېلىپ، ۋاراقچە ئۇلارنى بېسىپ كېتىدۇ. ھېچبىر نەرسە اللهنىڭ ئىسمى ئالدىدا ئېغىرلىق باسالمايدۇ»[1].

(تىرمىزى: 2639)

[1] ئەلبانى (2127): سەھىھ ـ دېگەن.

ئىمان ۋە ئىسلامنىڭ تەبىرى

32 ـ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةٍ عَلَى أَنْ يُوَحدَ اللهُ وَإِقَامِ الصلَاةِ وَإِيتَاءِ الزكَاةِ وَصِيَامِ رَمَضَانَ وَالْحَج فَقَالَ رَجُلٌ الْحَج وَصِيَامُ رَمَضَانَ قَالَ لَا صِيَامُ رَمَضَانَ وَالْحَج هَكَذَا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ.

32 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىسلام دىنى ــ اللەنىڭ بار ۋە بىرلىكىگە ئىشىنىش، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، رامىزاندا روزا تۇتۇش ۋە ھەج قىلىشتىن ئىبارەت بەش ئاساس ئۈستىگە قۇرۇلدى».

بىر كىشى ئىبنى ئۆمەردىن:

ــ ھەج قىلىش دېگەن سۆزنى روزا تۇتۇش دېگەن سۆزدىن بۇرۇن دېدىمۇ؟ ـ دەپ سورىغاندى، ئىبنى ئۆمەر:

ــ ياق، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «رامىزاندا روزا تۇتۇش ۋە ھەج قىلىش» دەپ، ھەج كەلىمىسىنى كېيىن دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 16)

33 ـ وفي رواية: عَلَى أَنْ يُعْبَدَ اللهُ وَيُكْفَرَ بِمَا دُونَهُ وَإِقَامِ الصلَاةِ وَإِيتَاءِ الزكَاةِ وَحَج الْبَيْتِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ.

33 ـ مۇسلىمنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە: «ئىسلام دىنى ــ اللەتىن باشقا بارچە مەبۇدلارنى ئىنكار قىلىپ، ئىبادەتنى پەقەت اللەقىلا قىلىش، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، رامىزاندا روزا تۇتۇش ۋە بەيتۇللانى تاۋاب قىلىشتىن ئىبارەت بەش ئاساس ئۈستىگە قۇرۇلدى» دېيىلگەن.

قىلىشتىن ئىبارەت بەش ئاساس ئۈستىگە قۇرۇلدى» دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 16)

34 ـ وفي اخرى: عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَن مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ وَإِقَامِ الصلَاةِ وَإِيتَاءِ الزكَاةِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ وَحَج الْبَيتِ.

34 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «ئىسلام دىنى ـ اللهتىن باشقا ھېچبىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم اللهنىڭ ئەلچىسىدۇر دەپ گۇۋاھلىق بېرىش، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، رامىزاندا روزا تۇتۇش ۋە بەيتۇللانى تاۋاب قىلىشتىن ئىبارەت بەش ئاساس ئۈستىگە قۇرۇلدى» دېيىلگەن[1].

(تىرمىزى: 2609)

35 - وفي اخرى: أَن رَجُلًا قَالَ لَهُ أَلَا تَغْزُو قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَإِقَامِ الصلَاةِ وَإِيتَاءِ الزكَاةِ وَالْحَج وَصِيَامِ رَمَضَانَ.

35 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق كەلگەن: بىر كىشى ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇماغا:

ـ غازاتقا چىقمامسەن؟ ـ دېدى. ئىبنى ئۆمەر ئۇنىڭغا:

ـ مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «ئىسلام دىنى ـ اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر دەپ گۇۋاھلىق بېرىش، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، بەيتۇللانى تاۋاب قىلىش ۋە رامىزاندا روزا تۇتۇشتىن ئىبارەت بەش ئاساس ئۈستىگە قۇرۇلدى» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان، ـ دەپ جاۋاب بەردى[2].

(نەسائى: 5001)

36 ـ عَنْ يَحْيَى بْنِ يَعْمَرَ قَالَ كَانَ أَولَ مَنْ قَالَ فِي الْقَدَرِ بِالْبَصْرَةِ مَعْبَدٌ الْجُهَنِي

[1] ئەلبانى (2104): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (4628): سەھىھ ـ دېگەن.

فَانْطَلَقْتُ أَنَا وَحُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرحْمَنِ الْحِمْيَرِي حَاجيْنِ أَوْ مُعْتَمِرَيْنِ فَقُلْنَا لَوْ لَقِينَا أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَسَأَلْنَاهُ عَما يَقُولُ هَؤُلَاءِ فِي الْقَدَرِ فَوُفقَ لَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ بْنِ الْخَطابِ دَاخِلًا الْمَسْجِدَ فَاكْتَنَفْتُهُ أَنَا وَصَاحِبِي أَحَدُنَا عَنْ يَمِينِهِ وَالْآخَرُ عَنْ شِمَالِهِ فَظَنَنْتُ أَن صَاحِبِي سَيَكِلُ الْكَلَامَ إِلَي فَقُلْتُ أَبَا عَبْدِ الرحْمَنِ إِنهُ قَدْ ظَهَرَ قِبَلَنَا نَاسٌ يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ وَيَتَقَفرُونَ الْعِلْمَ وَذَكَرَ مِنْ شَأْنِهِمْ وَأَنهُمْ يَزْعُمُونَ أَنْ لَا قَدَرَ وَأَن الْأَمْرَ أُنُفٌ قَالَ فَإِذَا لَقِيتَ أُولَئِكَ فَأَخْبِرْهُمْ أَني بَرِيءٌ مِنْهُمْ وَأَنهُمْ بُرَآءُ مِني وَالذِي يَحْلِفُ بِهِ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ لَوْ أَن لِأَحَدِهِمْ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا فَأَنْفَقَهُ مَا قَبِلَ اللهُ مِنْهُ حَتى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ ثُم قَالَ حَدثَنِي أَبِي عُمَرُ بْنُ الْخَطابِ قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشعَرِ لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنا أَحَدٌ حَتى جَلَسَ إِلَى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ وَقَالَ يَا مُحَمدُ أَخْبِرْنِي عَنْ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَتُقِيمَ الصلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُج الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا قَالَ صَدَقْتَ قَالَ فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدقُهُ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ الْإِيمَانِ قَالَ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرهِ قَالَ صَدَقْتَ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ الْإِحْسَانِ قَالَ أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنهُ يَرَاكَ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ الساعَةِ قَالَ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنْ السائِلِ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا قَالَ أَنْ تَلِدَ الْأَمَةُ رَبتَهَا وَأَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ قَالَ ثُم انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيا ثُم قَالَ لِي يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مَنْ السائِلُ قُلْتُ اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلمُكُمْ دِينَكُمْ.

36 ـ يەھيا ئىبنى يەئمەر مۇنداق دەيدۇ: مەئبەد جۇھەنى بەسرە شەھىرىدە تەقدىر توغرىسىدا تۇنجى بولۇپ قالايمىقان سۆز تاپقان كىشى ئىدى. مەن ھۇمەيد ئىبنى ئابدۇرراھمان ھىمىيەرى بىلەن ھەج (ياكى ئۆمرە) قىلغىلى مەككىگە باردىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرىدىن بىرەرسىنى تاپساق، تەقدىر توغرىسىدا يەنى بۇلار تاپقان

سۆزلەر توغرىسىدا سوراپ باقايلى دېيىشتۇق. ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما بىلەن مەسچىتنىڭ ئىشىكى تۈۋىدە ئۇچرىشىپ قالدۇق، ئۇ مەسچىتكە ماڭغان ئىكەن. شۇنىڭ بىلەن، ھەمراھىم ئىككىمىز ئۇنىڭ ئىككى بېقىنىغا ئۆتتۇق. قارىسام، ھەمراھىم مېنىڭ سۆز باشلىشىمنى كۈتۈۋاتقاندەك قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، مەن:

ــ ئى ئەبۇ ئابدۇراھمان! بىز تەرەپلەردە قۇرئان ئوقۇيدىغان، ئىلىم تەلەپ قىلىدىغان، تەقدىرگە ئىشەنمەيدىغان ۋە: ”ھەر ئىش الله تەرىپىدىن ئالدىن پىلانلانمىغان“ دەيدىغان بىر قىسىم كىشىلەر پەيدا بولدى، ـ دېۋىدىم. ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما:

ــ سەن ئۇلار بىلەن كۆرۈشسەڭ، ئېيتىپ قويغىنكى، مەن ئۇلاردىن، ئۇلارمۇ مەندىن ئادا ـ جۇدادۇر. الله تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇلارنىڭ بىرەرسى ئۇھۇد تېغىدەك ئالتۇننى الله يولىدا سەدىقە قىلسىمۇ، تەقدىرگە ئىمان ئېيتمىغۇچە، الله ئۇلارنىڭ سەدىقىسىنى قوبۇل قىلمايدۇ، ـ دېدى. ئاندىن يەنە سۆز باشلاپ مۇنداق دېدى:

ــ دادام ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ماڭا مۇنۇ ھەدىسنى سۆزلەپ بەرگەن ئىدى: بىر كۈنى بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىدا ئولتۇراتتۇق. بىردىنلا قېشىمىزدا كىيىملىرىنىڭ رەڭگى ناھايىتى ئاق، چاچلىرى قاپقارا بىر كىشى پەيدا بولۇپ قالدى. ئۇ ئادەمدە سەپەرنىڭ ئالامىتى كۆرۈنمەيتتى. ھېچ قايسىمىز ئۇ كىشىنى تونۇمايتتۇق. ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئاندىن ئۆزىنىڭ ئىككى تىزىنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىككى تىزىغا تەگكۈزۈپ، ئىككى ئالقىنىنى ئىككى يوتىسىغا قويۇپ تۇرۇپ:

ــ ئى مۇھەممەد! ماڭا ئىسلامنىڭ نېمە ئىكەنلىكى توغرىسىدا سۆزلەپ بەرگىن! ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئىسلام دېگىنىمىز، بىر اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھنىڭ

يوقلىقىغا ۋە مۇھەممەدنىڭ اللهنىڭ ئەلچىسى ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بېرىش، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، رامىزاندا روزا تۇتۇش، ھەرەمگە بېرىشقا قادىر بولالىغانلار ھەج قىلىشتۇر، - دېدى. ئۇ كىشى:

— راست ئېيتتىڭ، - دېدى. بىز ئۇ كىشىنىڭ ئۆزى سورىغان سوئالغا بېرىلگەن جاۋابنى ”راست ئېيتتىڭ“ دەپ تەستىقلىغانلىقىدىن ئەجەپلەندۇق. ئۇ كىشى يەنە:

- ماڭا ئىماننىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سۆزلەپ بەرگىن! - دېدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

— ئىمان دېگەن، اللهقا ۋە اللهنىڭ پەرىشتىلىرىگە، كىتابلىرىغا، پەيغەمبەرلىرىگە، قىيامەتكە، ياخشىلىق ۋە يامانلىقنىڭ الله تائالانىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن بولىدىغانلىقىغا ئىشىنىشتۇر، - دېدى. ئۇ كىشى:

- راست ئېيتتىڭ، - دېدى. ئاندىن:

- ماڭا ئېھساننىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بەرگىن! - دېدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ئېھسان دېگىنىمىز، اللهقا خۇددى اللهنى كۆرۈپ تۇرۇۋاتقاندەك ھالەتتە ئىبادەت قىلىشتۇر. گەرچە سەن اللهنى كۆرەلمىسەڭمۇ، الله سېنى ھەمىشە كۆرۈپ تۇرىدۇ، - دېدى. ئۇ كىشى:

— ماڭا قىيامەتنىڭ (قاچان بولىدىغانلىقى) توغرۇلۇق سۆزلەپ بەرگىن! - دېدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

— خۇددى ساڭا ئوخشاش، مەنمۇ ئۇنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى بىلمەيمەن، - دېدى. ئۇ كىشى:

— ئۇنداقتا، ماڭا قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرى ھەققىدە سۆزلەپ بەرگىن! - دېدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

- دېدەك ئۆزىنىڭ خوجايىنىنى تۇغقان چاغدا، يالاڭ ئاياغ، يالاڭتۆش، كەمبەغەل پادىچىلار چوڭ بىنالارنى سېلىش بىلەن پەخىرلەنگەن چاغدا، قىيامەت يېقىنلاشقان بولىدۇ، - دېدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئۇ كىشى كېتىپ قالدى. مەن ھەيران بولغانچە تۇرۇپ قاپتىمەن. پەيغەمبەر

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئى ئۆمەر! سوئال سورىغۇچىنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلەمسەن؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ الله ۋە اللەنىڭ رەسۇلى بىلگۈچىدۇر، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇ جىبرىئىل بولىدۇ، سىلەرگە دىنىڭلارنى ئۆگەتكىلى كەپتۇ، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 8)

37 - وفي رواية: إِقَامُ الصلَاةِ وَإِيتَاءُ الزكَاةِ وَحَج الْبَيتِ وَصَوْمُ شَهْرِ رَمَضَانَ وَالِاغْتِسَالُ مِنْ الْجَنَابَةِ.

37 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، ھەج قىلىش، رامىزان ئېيىدا روزا تۇتۇش ۋە جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلىش» دېيىلگەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4695)

38 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ يَوْمًا بَارِزًا لِلناسِ إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ يَمْشِي فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ مَا الْإِيمَانُ قَالَ الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَلِقَائِهِ وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الْآخِرِ قَالَ يَا رَسُولَ اللهِ مَا الْإِسْلَامُ قَالَ الْإِسْلَامُ أَنْ تَعْبُدَ اللهَ وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمَ الصلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ قَالَ يَا رَسُولَ اللهِ مَا الْإِحْسَانُ قَالَ الْإِحْسَانُ أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنهُ يَرَاكَ قَالَ يَا رَسُولَ اللهِ مَتى الساعَةُ قَالَ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنْ السائِلِ وَلَكِنْ سَأُحَدثُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا إِذَا وَلَدَتْ الْمَرْأَةُ رَبتَهَا فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا وَإِذَا كَانَ الْحُفَاةُ الْعُرَاةُ رُءُوسَ الناسِ فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُن إِلا اللهُ إِن اللهَ عِنْدَهُ عِلْمُ الساعَةِ وَيُنَزلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ ثُم انْصَرَفَ الرجُلُ فَقَالَ رُدوا عَلَي فَأَخَذُوا لِيَرُدوا فَلَمْ يَرَوْا شَيْئًا فَقَالَ هَذَا جِبْرِيلُ جَاءَ لِيُعَلمَ الناسَ دِينَهُمْ.

[1] ئەلبانى (2930): سەھىھ ـ دېگەن.

38 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر كۈنى كىشىلەرنىڭ ئالدىدا تۇراتتى، بىر كىشى كېلىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئىمان دېگەن نېمە؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئىمان دېگىنىمىز، اﷲنىڭ بار ۋە بىرلىكىگە ئىشىنىش، پەرىشتىلەرگە ئىشىنىش، پەيغەمبەرلەرگە ۋە پەيغەمبەرلەرگە چۈشۈرۈلگەن كىتابلارغا ئىشىنىش، اﷲ بىلەن ئۇچرىشىشقا ۋە ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە ئىشىنىشتىن ئىبارەتتۇر، ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئىسلام دېگەن نېمە؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئىسلام دېگىنىمىز، اﷲقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەستىن ئىبادەت قىلىش، نامازنى جايىدا ئادا قىلىش، اﷲ پەرز قىلغان زاكاتنى بېرىش ۋە رامىزان ئېيىدا روزا تۇتۇشتىن ئىبارەتتۇر، ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئېھسان دېگەن نېمە؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئېھسان دېگىنىمىز، اﷲقا خۇددى اﷲنى كۆرۈپ تۇرۇۋاتقاندەك ئىبادەت قىلىشتۇر. چۈنكى سەن اﷲنى كۆرمىگەن بىلەن، اﷲ سېنى ھەمىشە كۆرۈپ تۇرىدۇ، ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! قىيامەت قاچان بولىدۇ؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ خۇددى ساڭا ئوخشاش، مەنمۇ ئۇنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى بىلمەيمەن. لېكىن مەن ساڭا قىيامەتنىڭ بەزى ئالامەتلىرىنى دەپ بېرەي، دېدەكنىڭ ئۆزىنىڭ خوجايىنىنى تۇغۇشى، يالاڭئاياق، يالاڭتۆش پادىچىلارنىڭ خەلققە باش بولۇشى قاتارلىقلار شۇلارنىڭ جۈملىسىدىندۇر. قىيامەتنىڭ قاچان بولۇشى اﷲتىن باشقا ھېچ كىم بىلمەيدىغان بەش غەيب قاتارىدىن بولۇپ، اﷲ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق

دېگەن: قىيامەت (نىڭ بولىدىغان ۋاقتى) توغرىسىدىكى بىلىم ھەقىقەتەن اﷲنىڭ دەرگاھىدادۇر. اﷲ يامغۇرنى (ئۆزى بەلگىلىگەن ۋاقىتتا ۋە ئۆزى بەلگىلىگەن جايغا) ياغدۇرىدۇ، بەچچىدانىدىكى (تۆرەلمىنىڭ) نىمە ئىكەنلىكىنى (يەنى ئوغۇلمۇ، قىزمۇ، بىجىرىممۇ، كەمتۈكمۇ، بەختلىكمۇ، بەختسىزمۇ) اﷲ بىلىدۇ [①] دېدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ كىشى كەينىگە بۇرۇلۇپ كېتىپ قالدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

- ئۇنى قايتۇرۇپ كېلىڭلار! - دېدى. لېكىن ساھابىلار ئۇنى ئىزدەپ تاپالمىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

- ئۇ كىشى جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام بولۇپ، كىشىلەرگە دىنىنى ئۆگىتىپ قويۇش ئۈچۈن كەلگەن، - دېدى.

(بۇخارى: 4777)

39 ـ وفي رواية: سَلُونِي فَهَابُوهُ أَنْ يَسْأَلُوهُ فَجَاءَ رَجُلٌ فَجَلَسَ عِنْدَ رُكْبَتَيْهِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ مَا الْإِسْلَامُ ... وفي آخر كل سؤال صَدَقْتَ وفي الْإِحْسَان قَالَ أَنْ تَخْشَى اللهَ كَأَنكَ تَرَاهُ فَإِنكَ إِنْ لَا تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنهُ يَرَاكَ ... وفيها: وَإِذَا رَأَيتَ الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الصم الْبُكْمَ مُلُوكَ الْأَرْضِ وفيها: هَذَا جِبرِيلُ أَرَادَ أَنْ تَعَلمُوا إِذْ لَمْ تَسْأَلُوا وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَلِقَائِهِ وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الْآخِرِ قَالَ يَا رَسُولَ اللهِ مَا الْإِسْلَامُ قَالَ الْإِسْلَامُ أَنْ تَعْبُدَ اللهَ وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمَ الصلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ قَالَ يَا رَسُولَ اللهِ مَا الْإِحْسَانُ قَالَ الْإِحْسَانُ أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنهُ يَرَاكَ قَالَ يَا رَسُولَ اللهِ مَتَى الساعَةُ قَالَ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنْ السائِلِ وَلَكِنْ سَأُحَدثُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا إِذَا وَلَدَت الْمَرْأَةُ رَبتَهَا فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا وَإِذَا كَانَ الْحُفَاةُ الْعُرَاةُ رُءُوسَ الناسِ فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُن إِلا اللهُ إِن اللهَ عِنْدَهُ عِلْمُ الساعَةِ وَيُنَزلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ ثُم انْصَرَفَ الرجُلُ فَقَالَ رُدوا عَلَي فَأَخَذُوا لِيَرُدوا فَلَمْ يَرَوْا شَيْئًا فَقَالَ هَذَا جِبْرِيلُ جَاءَ لِيُعَلمَ الناسَ دِينَهُمْ.

---

① سۈرە لوقمان، 34- ئايەت.

39 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:
ــ مەندىن (مەسىلە) سوراڭلار! ــ دېدى. ساھابىلەر سوراشتىن ئەيمەندى. دەل شۇ پەيتتە، بىر كىشى كېلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تىزىنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ:
ــ ئى رەسۇلۇللاھ! ئىسلام دېگەن نېمە؟ ـ دېگەندەك سوئاللارنى سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەر قېتىم ئۇنىڭ سوئالىغا جاۋاب بەرگەندە، ئۇ كىشى:
ـ توغرا ئېيتتىڭ، ـ دەيتتى. ئۇ كىشى:
ــ ئېھسان دېگەن نېمە؟ ـ دەپ سورىۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:
ــ ئېھسان دېگىنىمىز، اللهتىن خۇددى اللهنى كۆرۈپ تۇرغاندەك قورقۇش بولۇپ، گەرچە بىز اللهنى كۆرەلمىسەكمۇ، الله بىزنى ھەمىشە كۆرۈپ تۇرىدۇ، ـ دەپ جاۋاب بەردى.
بۇ رىۋايەتتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىنى ساناپ: «يالاڭئاياق، يالاڭتۆش پادىچىلارنىڭ، گاس ۋە كورلارنىڭ يەر شارىغا پادىشاھ بولۇۋالغىنىنى كۆرسەڭ (قىيامەتنى كۈت)» دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ رىۋايەتتە يەنە: «ئۇ جىبرىئىل بولۇپ، سىلەر سورىمىغاندىن كېيىن، سىلەرنىڭ بىلىۋېلىشىڭلار ئۈچۈن كېلىپ سوئال سورىدى» دېگەن.
(مۇسلىم: 10)

40 ـ ولأpد والبزار عن ابن عباس: الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنبِيينَ وَتُؤْمِنَ بِالْمَوْتِ وَبِالْحَيَاةِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَتُؤْمِنَ بِالْجَنةِ وَالنارِ وَالْحِسَـابِ وَالْمِيزَانِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ كُلِهِ خَيْرِهِ وَشَرِهِ.
40 ـ ئىمام ئەھمەد ۋە بەززار (ئىككىسى) ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ:
ــ ئىمان دېگەن نېمە؟ ـ دېگەن سوئالغا:
ــ ئىمان دېگىنىمىز، اللهنىڭ بار ۋە بىرلىكىگە، ئاخىرەت كۈنىگە،

پەرىشتىلەرگە، (الله نازىل قىلغان) كىتابقا، پەيغەمبەرلەرگە، ئۆلۈمنىڭ (ھەقلىقىغە)، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە، جەننەت ۋە دوزاخنىڭ ھەقىقەتەن بارلىقىغا، بۇ دۇنيادىكى ئەمەللەرنىڭ ئاخىرەتتە سورىقى بولىدىغانلىقىغا، ئەمەللەرنىڭ قىيامەت كۈنى تارازىدا تارتىلىدىغانلىقىغا، ياخشىلىق ۋە يامانلىقنىڭ ئاللىدىنئالا ئورۇنلاشتۇرۇلغانلىقىغا ئىشىنىشتۇر، ــ دەپ جاۋاب بەرگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغان[1].

(ئەھمەد: 27848)

41 ـ وفي أخرى لأحمد من طريق آخر: هَذَا جِبْرِيلُ جَاءَ لِيُعَلِّمَ النَّاسَ دِينَهُمْ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ مَا جَاءَنِي قَطُّ إِلَّا وَأَنَا أَعْرِفُهُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ هَذِهِ الْمَرَّةُ.

41ـ ئىمام ئەھمەدنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ:

«بۇ، كىشىلەرگە دىنىنى ئۆگىتىپ قويۇش ئۈچۈن كەلگەن جىبرىئىلدۇر. مۇھەممەدنىڭ جېنى ئىلكىدە بولغان اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، جىبرىئىل ھەر قېتىم كەلسىلا، مەن ئۇنى تونۇيتتۇم، پەقەت مۇشۇ قېتىم تونۇيالماي قاپتىمەن»[2].

(ئەھمەد: 16716)

42 - وللكبير عن ابن عمر: مَا أَتَانِي فِي صُورَةٍ قَطُّ إِلَّا عَرَفْتُهُ إِلَّا هَذِهِ الصُّورَةَ.

42 ـ تەبەرانى «مۇئجەمۇلكەبىر» ناملىق كىتابىدا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ:

«جىبرىئىل بۇندىن بۇرۇن قانداق سۈرەتتە كەلسە تونۇۋالاتتىم،

[1] ھەيسەمى (112): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە شەھر ئىبنى ھەۋشەب ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (113): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە شەھر ئىبنى ھەۋشەب ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

ئەمما بۇ قېتىم تونۇيالماي قاپتىمەن»[①].

(«ئەلكەبىر»)

43 - عَنْ أَنسٍ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، فِيمَا يَرْوِي عَـنْ رَبِّـهِ، قَالَ: "أَرْبَعُ خِصَالٍ: وَاحِدَةٌ مِنْهُن لِي، وَوَاحِدَةٌ لَكَ، وَوَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَكَ، وَوَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ عِبَادِي، فَأَما التِي لِي فَتَعْبُدُنِي لا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا، وَأَما التِي لَكَ عَلَي فَمَا عَمِلْتَ مِنْ خَيْرٍ جَزَيْتُكَ بِهِ، وَأَما التِي بَيْنِي وَبَيْنَكَ فَمِنْكَ الدعَاءُ وَعَلَي الإِجَابَةُ، وَأَما التِي بَيْنَكَ وَبَيْنَ عِبَادِي فَارْضَ لَهُمْ مَا تَرْضَى لِنَفْسِكَ".

43 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم الله تائالانىڭ:

«ئى ئىنسان! تۆت خىل خىسلەت بار بولۇپ، بۇنىڭ بىرى مېنىڭ، بىرى سېنىڭ، يەنە بىرى سېنىڭ ۋە مېنىڭ ئارامدا، تۆتىنچىسى سەن بىلەن باشقا ئىنسانلار ئارىسىدا؛ مېنىڭكى بولسا، سېنىڭ ماڭا ھېچ نەرسىنى شېرىك قىلماستىن ئىبادەت قىلىشىڭ؛ سېنىڭ مېنىڭ ئۈستۈمدىكىسى بولسا، قىلغان ياخشىلىقىڭنىڭ مۇكاپاتىنى چالا قويماي بېرىش؛ مەن بىلەن سېنىڭ ئاراڭدىكىسى بولسا، دۇئا سەندىن، ئىجابەت مەندىن؛ سەن بىلەن باشقا ئىنسانلار ئارىسىدىكى خىسلەت بولسا، ئۆزەڭگە نېمىنى ياخشى كۆرسەڭ، باشقىلارغىمۇ شۇنى ياخشى كۆرۈشۈڭدۇر» دېگەنلىكىنى تەلىم بەرگەن[②].

(مەۋسىلى: 2757؛ بەززار)

44 - عن أَنسَ بْنَ مَالِكٍ: بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ مَعَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَـلمَ فِـي الْمَسْجِدِ دَخَلَ رَجُلٌ عَلَى جَمَلٍ فَأَنَاخَهُ فِي الْمَسْجِدِ ثُم عَقَلَهُ ثُم قَالَ لَهُمْ أَيكُمْ مُحَمـدٌ وَالنبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مُتكِئٌ بَيْنَ ظَهْرَانَيْهِمْ فَقُلْنَا هَذَا الرجُلُ الأَبْيَضُ الْمُتكِئُ فَقَالَ لَهُ

[①] ھەيسەمى (115): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، - دېگەن.

[②] ھەيسەمى (151): بۇ ھەدىسنىڭ لەۋزى ئەبۇ يەئلانىڭدۇر. ئۇنى بەززارمۇ رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سالىھ مەرى ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، - دېگەن.

الرجُلُ يَا ابْنَ عَبْدِ الْمُطلِبِ فَقَالَ لَهُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَدْ أَجَبْتكَ فَقَالَ الرجُلُ لِلنبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِني سَائِلُكَ فَمُشَددٌ عَلَيْكَ فِي الْمَسْأَلَةِ فَلَا تَجِدْ عَلَي فِي نَفْسِكَ فَقَالَ سَلْ عَما بَدَا لَكَ فَقَالَ أَسْأَلُكَ بِرَبكَ وَرَب مَنْ قَبْلَكَ آللهُ أَرْسَلَكَ إِلَى الناسِ كُلهِمْ فَقَالَ اللهُم نَعَمْ قَالَ أَنْشُدُكَ بِاللهِ آللهُ أَمَرَكَ أَنْ نُصَليَ الصلَوَاتِ الْخَمْسَ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ قَالَ اللهُم نَعَمْ قَالَ أَنْشُدُكَ بِاللهِ آللهُ أَمَرَكَ أَنْ نَصُومَ هَذَا الشهْرَ مِنْ السنَةِ قَالَ اللهُم نَعَمْ قَالَ أَنْشُدُكَ بِاللهِ آللهُ أَمَرَكَ أَنْ تَأْخُذَ هَذِهِ الصدَقَةَ مِنْ أَغْنِيَائِنَا فَتَقْسِمَهَا عَلَى فُقَرَائِنَا فَقَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ اللهُم نَعَمْ فَقَالَ الرجُلُ آمَنْتُ بِمَا جِئْتَ بِهِ وَأَنَا رَسُولُ مَنْ وَرَائِي مِنْ قَوْمِي وَأَنَا ضِمَامُ بْنُ ثَعْلَبَةَ أَخُو بَنِي سَعْدِ بْنِ بَكْرٍ.

44 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن مەسچىتتە ئولتۇراتتۇق، تۆگە مىنگەن بىر كىشى مەسچىتكە كىردى ـ دە، تۆگىسىنى چۆكۈرۈپ باغلىغاندىن كېيىن:

— قايسىڭلار مۇھەممەد بولىسىلەر؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنىڭ ئارىمىزدا يۆلىنىپ ئولتۇراتتى. بىز:

— ماۋۇ يۆلىنىپ ئولتۇرغان ئاقپىشماق ئادەم شۇ، ـ دېدۇق. ئۇ كىشى:

— ئى ئابدۇلمۇتتەلىبنىڭ ئوغلى! ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

— قۇلىقىم سەندە، ـ دېدى. ئۇ ئادەم:

— مەن سەندىن سوئال سورىماقچى، سوئالنى قوپاللىق بىلەن سورايمەن، كۆڭلۈڭگە ئالمىغايسەن، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

— خالىغىنىڭنى سورىغىن! ـ دېدى.

— سەن ۋە سەندىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ ئىگىسى بولغان ﷲنىڭ نامى بىلەن سەندىن سورايكى، ﷲ ھەقىقەتەن سېنى بارلىق كىشىلەرگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتىمۇ؟

ــ ئەلۋەتتە، شۇنداق.

ــ اللهنىڭ نامى بىلەن سورايكى، الله تائالا سەن ئارقىلىق بىزنى بىر كېچە ـ كۈندۈزدە بەش ۋاقىت ناماز ئوقۇشقا بۇيرىدىمۇ؟

ــ ئەلۋەتتە، شۇنداق.

ــ اللهنىڭ نامى بىلەن سورايكى، الله تائالا سەن ئارقىلىق بىزنى ھەر يىلنىڭ بۇ ئېيىدا روزا تۇتۇشقا بۇيرىدىمۇ؟

ــ ئەلۋەتتە، شۇنداق.

ــ اللهنىڭ نامى بىلەن سورايكى، الله تائالا سېنى بايلىرىمىزدىن سەدىقىلەرنى يىغىپ، كەمبەغەللىرىمىزگە تارقىتىپ بېرىشكە بۇيرىدىمۇ؟

ــ ئەلۋەتتە، شۇنداق.

ــ سەن الله تەرەپتىن ئېلىپ كەلگەن بارلىق تەلىماتلارغا ئىمان كەلتۈردۈم. مەن قەبىلەمنىڭ ساڭا ئەۋەتكەن ئەلچىسى، بەنى سەئىد ئىبنى بەكر قەبىلىسىدىن زىمام ئىبنى سەئلەبە بولىمەن.

(بۇخارى: 63)

45 - عَنْ أَنسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ نُهِينَا أَنْ نَسْأَلَ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَنْ شَيْءٍ فَكَانَ يُعْجِبُنَا أَنْ يَجِيءَ الرجُلُ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ الْعَاقِلُ فَيَسْأَلَهُ وَنَحْنُ نَسْمَعُ فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ فَقَالَ يَا مُحَمدُ أَتَانَا رَسُولُكَ فَزَعَمَ لَنَا أَنكَ تَزْعُمُ أَن اللهَ أَرْسَلَكَ قَالَ صَدَقَ قَالَ فَمَنْ خَلَقَ السمَاءَ قَالَ اللهُ قَالَ فَمَنْ خَلَقَ الْأَرْضَ قَالَ اللهُ قَالَ فَمَنْ نَصَبَ هَذِهِ الْجِبَالَ وَجَعَلَ فِيهَا مَا جَعَلَ قَالَ اللهُ قَالَ فَبِالذِي خَلَقَ السمَاءَ وَخَلَقَ الْأَرْضَ وَنَصَبَ هَذِهِ الْجِبَالَ آللهُ أَرْسَلَكَ قَالَ نَعَمْ قَالَ وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَن عَلَيْنَا خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي يَوْمِنَا وَلَيْلَتِنَا قَالَ صَدَقَ قَالَ فَبِالذِي أَرْسَلَكَ آللهُ أَمَرَكَ بِهَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَن عَلَيْنَا زَكَاةً فِي أَمْوَالِنَا قَالَ صَدَقَ قَالَ فَبِالذِي أَرْسَلَكَ آللهُ أَمَرَكَ بِهَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَن عَلَيْنَا صَوْمَ شَهْرِ رَمَضَانَ فِي سَنَتِنَا قَالَ صَدَقَ قَالَ فَبِالذِي أَرْسَلَكَ آللهُ أَمَرَكَ بِهَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَن عَلَيْنَا حَج الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا قَالَ صَدَقَ قَالَ ثُم وَلى قَالَ وَالذِي بَعَثَكَ بِالْحَق لَا أَزِيدُ عَلَيْهِن وَلَا أَنْقُصُ مِنْهُن فَقَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَئِنْ

صَدَقَ لَيَدْخُلَن الْجَنةَ.

45 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بىرەر مەسىلە توغرۇلۇق سوئال سوراشتىن چەكلەنگەنىدۇق. شۇڭا سەھرادىن (بۇ چەكلىمىدىن خەۋىرى يوق) زېرەكرەك بىرسى كېلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن سوئال سورىسا، بىز خوش بولۇپ كېتەتتۇق. بىر كۈنى سەھرادىن بىر كىشى كېلىپ:

ــ ئى مۇھەممەد! سېنىڭ ئەۋەتكەن ئادىمىڭ بىزنىڭ يېنىمىزغا كېلىپ، سېنى اللهنىڭ ئەلچىسى دەۋاتىدىغۇ؟ ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ توغرا دەپتۇ، ـ دېدى.

ــ ئۇنداقتا، ئاسمان ـ زېمىننى كىم ياراتتى؟ بۇ تاغلارنى كىم تىكلىدى؟ تاغلارنىڭ ئىچىدىكى نۇرغۇن نەرسىلەرنى كىم ياراتتى؟

ــ الله.

ــ ئاسمان ـ زېمىنلارنى ياراتقان، تاغلارنى تىكلىگەن زاتنىڭ نامى بىلەن سەندىن سورايكى، ھەقىقەتەن الله سېنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتىمۇ؟

ــ ھەئە، شۇنداق.

ــ سېنىڭ ئەۋەتكەن ئادىمىڭ بىزگە: ''بىر كېچە ـ كۈندۈزدە بەش ۋاخ ناماز ئوقۇش پەرز'' دەيدىغۇ؟

ــ دېگىنى توغرا.

ــ سېنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن زاتنىڭ نامى بىلەن سورايكى، بۇنى الله بۇيرىدىمۇ؟

ــ ھەئە، شۇنداق.

ــ سېنىڭ ئەۋەتكەن ئادىمىڭ بىزگە: ''ماللارنىڭ زاكىتىنى ئايرىش پەرز'' دەيدىغۇ؟

ــ دېگىنى توغرا.

ـ سېنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن زاتنىڭ نامى بىلەن سورايكى،

بۇنى اللە بۇيرىدىمۇ؟

ــ ھەئە، شۇنداق.

ــ سېنىڭ ئەۋەتكەن ئادىمىڭ بىزگە: ”رامىزان ئېيىدا بىر ئاي روزا تۇتۇش پەرز“ دەيدىغۇ؟

ــ دېگەنلىرى توغرا.

ــ سېنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن زاتنىڭ نامى بىلەن سورايكى، بۇنى اللە بۇيرىدىمۇ؟

ــ ھەئە، شۇنداق.

ــ سېنىڭ ئەۋەتكەن ئادىمىڭ بىزگە: ”قادىر بولالىغان ئادەمنىڭ ھەج قىلىشى پەرز“ دەيدىغۇ؟

ــ دېگىنى توغرا.

ــ سېنى ھەقىقەتنى يەتكۈزۈش ئۈچۈن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن زاتنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن بۇ ئاڭلىغانلىرىمنى كەم ـ زىيادە قىلماستىن ئورۇندايمەن.

ئۇ ئادەم كەتكەندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئۇ راست شۇنداق قىلالىسا، چوقۇم جەننەتكە كىرىدۇ» دېدى.

(مۇسلىم: 12)

46 - وللترمذي وأبي داود والنسائي نحو ذلك.

46 ـ تىرمىزى، ئەبۇ داۋۇد ۋە نەسائىلەرمۇ يۇقىرىقىدەك رىۋايەت قىلغان.

47 - زاد أحمد والكبير: وَكَانَ ضِمَامٌ رَجُلًا جَلْدًا أَشْعَرَ ذَا غَدِيرَتَيْنِ فَأَقْبَلَ حَتَى وَقَفَ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي أَصْحَابِهِ فَقَالَ أَيكُمْ ابْنُ عَبْدِ الْمُطلِبِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنا ابْنُ عَبْدِ الْمُطلِبِ قَالَ مُحَمدٌ قَالَ نَعَمْ فَقَالَ ابْنَ عَبْدِ الْمُطلِبِ إِني سَائِلُكَ وَمُغَلظٌ فِي الْمَسْأَلَةِ فَلَا تَجِدَن فِي نَفْسِكَ قَالَ لَا أَجِدُ فِي نَفْسِي فَسَلْ عَما بَدَا لَكَ قَالَ أُنْشُدُكَ اللهَ إِلَهكَ وَإِلَه مَنْ كَانَ قَبْلَكَ وَإِلَه مَنْ هُوَ كَائِنٌ بَعْدَكَ آللهُ بَعَثَكَ إِلَيْنا رَسُولًا فَقَالَ اللهُم نَعَمْ قَالَ فَأُنْشُدُكَ اللهَ إِلَهكَ وَإِلَه مَنْ كَانَ قَبْلَكَ وَإِلَه مَنْ هُوَ كَائِنٌ

بَعْدَكَ آللهُ أَمَرَكَ أَنْ تَأْمُرَنَا أَنْ نَعْبُدَهُ وَحْدَهُ لَا نُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا وَأَنْ نَخْلَعَ هَذِهِ الْأَنْدَادَ الَتِـي كَانَتْ آبَاؤُنَا يَعْبُدُونَ مَعَهُ قَالَ اللهُم نَعَمْ قَالَ فَأَنْشُدُكَ اللهَ إِلَهَكَ وَإِلَهَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ وَإِلَـهَ مَنْ هُوَ كَائِنٌ بَعْدَكَ آللهُ أَمَرَكَ أَنْ نُصَليَ هَذِهِ الصلَوَاتِ الْخَمْسَ قَالَ اللهُم نَعَمْ قَـالَ ثُـم جَعَلَ يَذْكُرُ فَرَائِضَ الْإِسْلَامِ فَرِيضَةً فَرِيضَةً الزكَاةَ وَالصيَامَ وَالْحَج وَشَرَائِعَ الْإِسْلَامِ كُلهَـا يُنَاشِدُهُ عِنْدَ كُل فَرِيضَةٍ كَمَا يُنَاشِدُهُ فِي الَتِي قَبْلَهَا حَتى إِذَا فَرَغَ قَالَ فَإِني أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَشْهَدُ أَن سَيدَنَا مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ وَسَأُؤَدي هَذِهِ الْفَرَائِضَ وَأَجْتَنِبُ مَا نَهَيْتَنِـي عَنْهُ ثُم لَا أَزِيدُ وَلَا أَنْقُصُ قَالَ ثُم انْصَرَفَ رَاجِعًا إِلَى بَعِيرِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حِينَ وَلى إِنْ يَصْدُقْ ذُو الْعَقِيصَتَيْنِ يَدْخُلْ الْجَنةَ قَالَ فَأَتَى إِلَى بَعِيرِهِ فَأَطْلَقَ عِقَالَهُ ثُم خَرَجَ حَتى قَدِمَ عَلَى قَوْمِهِ فَاجْتَمَعُوا إِلَيْهِ فَكَانَ أَولَ مَا تَكَلمَ بِهِ أَنْ قَالَ بِئْسَـتِ اللَّـاتُ وَالْعُزى قَالُوا مَهْ يَا ضِمَامُ اتقِ الْبَرَصَ وَالْجُذَامَ اتقِ الْجُنُونَ قَالَ وَيْلَكُمْ إِنهُمَا وَاللهِ لَا يَضُرانِ وَلَا يَنفَعَانِ إِن اللهَ عَز وَجَل قَدْ بَعَثَ رَسُولًا وَأَنزَلَ عَلَيْهِ كِتَابًا اسْتَنقَذَكُمْ بِهِ مِما كُنتُمْ فِيهِ وَإِني أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَن مُحَمدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ إِني قَدْ جِئْتُكُمْ مِنْ عِنْدِهِ بِمَا أَمَرَكُمْ بِهِ وَنَهَاكُمْ عَنْهُ قَالَ فَوَاللهِ مَا أَمْسَى مِنْ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَفِي حَاضِرِهِ رَجُلٌ وَلَا امْرَأَةٌ إِلا مُسْلِمًا قَالَ يَقُولُ ابْنُ عَباسٍ فَمَا سَمِعْنَا بِوَافِدِ قَوْمٍ كَانَ أَفْضَلَ مِنْ ضِمَامِ بْـنِ ثَعْلَبَةَ.

47 ـ ئەھمەد ۋە تەبەرانى مۇنۇلارنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان:

زىمام كۈچتۈگۈر ۋە تۈكلۈك بىر ئادەم بولۇپ، ئىككى دانە ئۆرۈمە چېچى بار ئىدى. ئۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرى بىلەن بىرگە تۇرۇۋاتقان بىر جايغا كېلىپ:

— ئابدۇلمۇتتەلىبنىڭ ئوغلى قايسىڭلار؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

— ئابدۇلمۇتتەلىبنىڭ ئوغلى مەن بولىمەن.، دەپ جاۋاب بەردى.

— سەن مۇھەممەدمۇ؟

— شۇنداق.

— ئى ئابدۇلمۇتتەلىبنىڭ ئوغلى! سەندىن بىر نەچچە سوئال سورىماقچىمەن، سوئالنى قوپالراق سورايمەن، ھەرگىز كۆڭلۈڭگە

ئالمىغايسەن.

ـ كۆڭلۈمگە ئالمايمەن، خالىغىنىڭنى سورىغىن.

ـ سېنىڭ، سەندىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ، شۇنداقلا سەندىن كېيىن كېلىدىغانلارنىڭ ئىلاھى بولغان اﷲنىڭ نامى بىلەن سەندىن سورايكى، اﷲ سېنى بىزگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتىمۇ؟

ـ ئەلۋەتتە شۇنداق.

ـ سېنىڭ، سەندىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ، شۇنداقلا سەندىن كېيىن كېلىدىغانلارنىڭ ئىلاھى بولغان اﷲنىڭ نامى بىلەن سەندىن سورايكى، اﷲ بىزنى ئىبادەتنى پەقەت اﷲقىلا قىلىشقا، اﷲقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىككە ۋە ئاتا ـ بوۋىلىرىمىز ئىبادەت قىلغان بۇتلارنى چۆرۈپ تاشلاشقا بۇيرىدىمۇ؟

ـ ئەلۋەتتە شۇنداق.

ـ سېنىڭ، سەندىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ، شۇنداقلا سەندىن كېيىن كېلىدىغانلارنىڭ ئىلاھى بولغان اﷲنىڭ نامى بىلەن سەندىن سورايكى، اﷲ بىزنى بەش ۋاخ ناماز ئوقۇشقا بۇيرىدىمۇ؟

ـ ئەلۋەتتە شۇنداق.

ئۇ يەنە زاكات، روزا ۋە ھەج قاتارلىق ئىسلامدىكى پەرزلەرنى يۇقىرىقى تەرتىپتە بىر ـ بىرلەپ سوراپ تۈگەتكەندىن كېيىن:

ـ مەن: ”اﷲتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، خوجىمىز مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم اﷲنىڭ ئەلچىسىدۇر“ دەپ گۇۋاھلىق بېرىمەن، بۇ پەرزلەرنى كەم ـ زىيادە قىلماستىن ئادا قىلىمەن، سەن توسقان ھەرقانداق ئىشتىن يىراق تۇرىمەن، ـ دېدى. ئاندىن تۆگىسى تەرەپكە قاراپ ماڭدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئىككى ئۆرۈمە چاچلىق بۇ ئادەم راست شۇنداق قىلالىسا، جەننەتكە كىرىدۇ، ـ دېدى. ئاندىن ئۇ تۆگىسىنى يېشىپ، قەۋمى تەرەپكە قاراپ يولغا چىقتى. ئۇنىڭ يېتىپ بېرىشى بىلەن، قەۋمى ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئولاشتى، ئۇنىڭ تۇنجى قىلغان سۆزى:

ـ لات ۋە ئۇززا (بۇتلارنىڭ ئىسمى) نېمىدېگەن ناچار نېمىلەر ـ ھە؟!

- دېيىش بولدى. قەۋمى:

– ئەي زىمام! ئۆزەڭنى بىسۇال، ئاق كىسەل، ماخاۋ ۋە ساراڭ بولۇپ قېلىشتىن قورق! - دېيىشتى. زىمام:

– ئىسىت سىلەرگە! ئۇ بۇتلارنىڭ قولىدىن يا زىيانلىق، يا پايدىلىق ھېچ نەرسە كەلمەيدۇ. الله سىلەرنى بۇ ئازغۇنلۇقتىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن بىر پەيغەمبەر ئەۋەتىپتۇ، ئۇنىڭغا بىر كىتابنى چۈشۈرۈپتۇ، مەن: ”شېرىكسىز، يېگانە اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم اللهنىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسىدۇر“ دەپ گۇۋاھلىق بېرىمەن. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن سىلەرنىڭ ئىجرا قىلىشىڭلارغا تېگىشلىك ئىشلارنى ۋە چەكلىنىشىڭلارغا تېگىشلىك يولىيورۇقلارنى ئۆگىنىپ كەلدىم، - دېدى.

(راۋى مۇنداق دەيدۇ:) اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، شۇ كۈنى ئۇنىڭ ھوزۇرىغا كەلگەن ئەر - ئاياللارنىڭ ھەممىسى مۇسۇلمان بولدى.

ئىبنى ئابباس مۇنداق دېدى: بىرەر قەۋمنىڭ زىمام ئىبنى سەئلەبەدىنمۇ ياخشىراق ئەلچىسىنى كۆرۈپ باقمىدۇق[1].

(ئەھمەد: 2376)

48 - عن طَلْحَةَ بْنَ عُبَيْدِ اللهِ قال: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ ثَائِرَ الرأْسِ يُسْمَعُ دَوِي صَوْتِهِ وَلَا يُفْقَهُ مَا يَقُولُ حَتى دَنَا فَإِذَا هُوَ يَسْأَلُ عَنْ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ خَمْسُ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَيْلَةِ فَقَالَ هَلْ عَلَي غَيْرُهَا قَالَ لَا إِلا أَنْ تَطَوعَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَصِيَامُ رَمَضَانَ قَالَ هَلْ عَلَي غَيْرُهُ قَالَ لَا إِلا أَنْ تَطَوعَ قَالَ وَذَكَرَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الزكَاةَ قَالَ هَلْ عَلَي غَيْرُهَا قَالَ لَا إِلا أَنْ تَطَوعَ قَالَ فَأَدْبَرَ الرجُلُ وَهُوَ يَقُولُ وَاللهِ لَا أَزِيدُ عَلَى هَذَا وَلَا أَنْقُصُ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَفْلَحَ إِنْ صَدَقَ.

[1] ھەيسەمى (1599): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان. تەبەرانىمۇ «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئىمام ئەھمەدنىڭ راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، - دېگەن.

48 ـ تەلھە ئىبنى ئۇبەيدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا نەجدلىك بىر ئادەم كەلدى، ئۇنىڭ چاچلىرى چۇۋۇق، ئاۋازى خىرقىراق ئىدى، بىر خىل گۇڭگۇلدىغان ئاۋازى ئاڭلىناتتى-يۇ، بىراق نېمىدېگەنلىكىنى چۈشەنگىلى بولمايتتى. ئۇ يېقىن كەلگەندە، ئۇنىڭ ئىسلام ھەققىدە سوئال سورىۋاتقانلىقىنى بىلدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا:

ــ بىر كېچە ـ كۈندۈزدە بەش ۋاخ ناماز ئوقۇش پەرزدۇر، ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ــ بۇ بەش ۋاخ نامازدىن باشقا ناماز بارمۇ؟ ـ دەپ سورىدى.

ــ يوق، ئەمما نەپلە ناماز ئوقۇماي دېسەڭ، ئوقۇساڭ بولىدۇ. ئۇندىن باشقا، رامىزان ئېيىدا روزا تۇتۇش پەرزدۇر.

ــ ئۇندىن باشقا روزا بارمۇ؟

ــ يوق، ئەمما نەپلە روزا تۇتاي دېسەڭ، تۇتساڭ بولىدۇ. ئۇندىن باشقا، زاكات بېرىشمۇ پەرزدۇر.

ــ بۇ زاكاتتىن باشقىسىمۇ بارمۇ؟

ــ يوق، ئەمما نەپلە سەدىقە قىلاي دېسەڭ، قىلساڭ بولىدۇ.

ــ الله بىلەن قەسەمكى، مەن بۇلارنى كەم ـ زىيادە قىلماستىن ئىجرا قىلىمەن.

ئۇ كىشى كەتكەندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ بۇ كىشى راست شۇنداق قىلالىسا، نىجات تاپىدۇ، ـ دېدى.

(بۇخارى: 46)

49 - عَنْ ٱبنِ عَباسٍ: فَأَتَتْهُ ٱمْرَأَةٌ تَسْأَلُهُ عَنْ نَبِيذِ الْجَر فَقَالَ إِن وَفْدَ عَبْدِ الْقَيْسِ أَتَوْا رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَنْ الْوَفْدُ أَوْ مَـنْ الْقَوْمُ قَالُوا رَبِيعَةُ قَالَ مَرْحَبًا بِالْقَوْمِ أَوْ بِالْوَفْدِ غَيْرَ خَزَايَا وَلَا الندَامَى قَالَ فَقَالُوا يَا رَسُـولَ اللهِ إِنا نَأْتِيكَ مِنْ شُقةٍ بَعِيدَةٍ وَإِن بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ هَذَا الْحَي مِنْ كُفارِ مُضَرَ وَإِنا لَا نَسْتَطِيعُ أَنْ

نَأْتِيكَ إِلا فِي شَهْرِ الْحَرَامِ فَمُرْنَا بِأَمْرٍ فَصْلٍ نُخْبِرْ بِهِ مَنْ وَرَاءَنَا نَدْخُلُ بِهِ الْجَنة قَالَ فَأَمَرَهُمْ بِأَرْبَعٍ وَنَهَاهُمْ عَنْ أَرْبَعٍ قَالَ أَمَرَهُمْ بِالْإِيمَانِ بِاللهِ وَحْدَهُ وَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مَا الْإِيمَانُ بِاللهِ قَالُوا اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ وَإِقَامُ الصلَاةِ وَإِيتَاءُ الزكَاةِ وَصَوْمُ رَمَضَانَ وَأَنْ تُؤَدوا خُمُسًا مِنْ الْمَغْنَمِ وَنَهَاهُمْ عَنْ الدباءِ وَالْحَنْتَمِ وَالْمُزَفتِ قَالَ شُعْبَةُ وَرُبمَا قَالَ النقِيرِ قَالَ شُعْبَةُ وَرُبمَا قَالَ الْمُقَيرِ وَقَالَ احْفَظُوهُ وَأَخْبِرُوا بِهِ مِنْ وَرَائِكُمْ وَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لِلْأَشَج أَشَج عَبْدِ الْقَيْسِ إِن فِيكَ خَصْلَتَيْنِ يُحِبهُمَا اللهُ الْحِلْمُ وَالْأَنَاةُ.

49 ـ بىر ئايال ئىبنى ئاببās رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن كوزىدا ئىچىتىلغان سىركە توغرۇلۇق سورىۋىدى، ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇ ئايالغا مۇنۇ ھەدىس بىلەن جاۋاب بەردى: ئابدۇلقەيس جەمەتىنىڭ ئەلچىلەر ئۆمىكى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلگەن ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلاردىن:

ــ سىلەر كىم بولىسىلەر؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇلار:

ــ بىز رەبىئە[1]، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ قارشى ئالىمىز! ئىسلامغا قارشى ئۇرۇشۇپ رەسۋا بولۇپ، پۇشايمانغا قېلىشتىن بۇرۇن ئۆز ئىختىيارىڭلار بىلەن مۇسۇلمان بولۇپ كەلگىنىڭلارنى قىزغىن قارشى ئالىمىز، ـ دېدى. ئۇلار:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز بەك يىراق جايدىن كەلدۇق. سىلەر بىلەن بىزنىڭ ئارىمىزدا مۇزەر كاپىرلىرى بار. شۇنىڭ ئۈچۈن، بىز سىنىڭ يېنىڭغا پەقەت ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئايلاردىلا كېلەلەيمىز. شۇڭا سەن بىزنى چوقۇم جەننەتكە باشلايدىغان بىر ئەمەلنى قىلىشقا بۇيرىساڭ، بىز ھەم ئۆزىمىز شۇ ئەمەلنى قىلساق ھەم ئارقىمىزدا قالغان كىشىلەرگە يەتكۈزسەك، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارنى تۆت ئىشقا بۇيرۇپ، تۆت ئىشنى قىلىشتىن توستى.

[1] رەبىئە چوڭ بىر قەبىلىنىڭ ئىسمى بولۇپ، ئابدۇلقەيس شۇ رەبىئە قەبىلىسى ئىچىدىكى بىر جەمەتىنىڭ نامى، شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ يەردە ئۆزلىرىنى (بىز رەبىئە) دەپ ئاتىغان.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارنى ئالدى بىلەن يېگانە اللهقا ئىمان ئېيتىشقا بۇيرۇپ بولۇپ:

— يېگانە اللهقا ئىمان ئېيتىشنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلەمسىلەر؟ - دەپ سورىدى. ئۇلار:

- الله ۋە اللهنىڭ پەيغەمبىرى بىلگۈچىدۇر، - دەپ جاۋاب بېرىشتى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

- اللهقا ئىمان ئېيتىش دېگىنىمىز، اللهتىن باشقا ھېچبىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام اللهنىڭ ئەلچىسىدۇر دەپ گۇۋاھلىق بېرىشتۇر. ئاندىن ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش ۋە رامىزان ئېيىدا روزا تۇتۇشتۇر، - دېدى. ئاندىن ئۇلارغا:

— ئۇرۇشتا ئېلىنغان ئولجىنىڭ بەشتىن بىرىنى دۆلەت خەزىنىسىگە تاپشۇرۇشۇڭلار لازىم، - دېدى. ئاندىن ئۇلارنى قاپاق، كوزا ۋە موم بىلەن قاپلانغان قاچىلارنى ئىشلىتىشتىن توستى[1]. ئاندىن:

— بۇلارنى ئېسىڭلاردا چىڭ ساقلاڭلار ۋە ئارقاڭلاردا قالغان كىشىلەرگە يەتكۈزۈڭلار! — دېدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئابدۇلقەيس جەمەتىدىكى ئەشەج ئىسىملىك كىشىگە:

- سەندە الله ياقتۇرىدىغان يۇختىلىق ۋە تەمكىنلىكتىن ئىبارەت ئىككى خىسلەت بار ئىكەن، - دېدى.

بۇ ھەدىسنى رىۋايەت قىلغۇچى شۆئبە: ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ، ياغاچتىن ئويۇلغان تەڭلىنىمۇ ئىشلىتىلىشى چەكلەنگەن قاچىلار قاتارىدا تىلغا ئالغانىدەك قىلغانىدى، - دەيدۇ.

(مۇسلىم: 17)

[1] ئۇلار ئادەتتە قۇرۇق ئۈزۈم، خورما قاتارلىق مېۋىلەرنى سۇغا چىلاپ، بۇ خىلدىكى قاچىلاردا ساقلاپ مېۋە سۈيى قىلىپ ئىچەتتى، بۇ خىلدىكى قاچىلاردا ساقلانغان مېۋە سۈيى بەزىدە كۆنىنىڭ ئۆتىشى بىلەن ئېچىپ ھاراققا ئايلىنىپمۇ قالاتتى. ئاندىن ئۇنى ئىستېمال قىلغۇچىلار، ئۇنىڭ ھاراققا ئايلىنىپ قالغانلىقىنى سەزمەستىن ئىچىپمۇ قالاتتى. بۇ چەكلىمە مانا شۇنى كۆزدە تۇتقان ئاساستا يولغا قويۇلغان ئىدى، بىراق كېيىن باشقا بىر ھەدىس ئارقىلىق ھەرقانداق قاچىنى ئىشلىتىشكە بولىدىغانلىقى، پەقەت ئىچىدىكى نەرسىنىڭ ھاراققا ئايلانغان - ئايلانمىغانلىقىغا دىققەت قىلىش كېرەكلىكى بايان قىلىنغان.

50 - عَنْ عَلِيٍّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتى يُؤْمِنَ بِأَرْبَعٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَني مُحَمدٌ رَسُولُ اللهِ بَعَثَنِي بِالْحَق وَيُؤْمِنُ بِالْمَوْتِ وَبِالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَيُؤْمِنُ بِالْقَدَرِ.

50 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەرقانداق كىشى اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھنىڭ يوقلۇقى ۋە مېنىڭ ھەقىقەتەن الله تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەر ئىكەنلىكىم، ئۆلۈمنىڭ ھەق ئىكەنلىكى، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش ۋە تەقدىردىن ئىبارەت بۇ تۆت ھەقىقەتكە چىن قەلبىدىن ئىشەنمىگىچە مۇئمىن بولالمايدۇ»[1].

(تىرمىزى: 2145)

51 - عَنْ الشرِيدِ قال قُلتُ يَا رَسُولَ اللهِ إِن أُمي أَوْصَتْ أَنْ أُعْتِقَ عَنْهَا رَقَبَةً مُؤْمِنَةً وَعِنْدِي جَارِيَةٌ سَوْدَاءُ نُوبِيةٌ أفأعتقها؟ قال، أدعها، فدعوتها، فجاءتْ فقالَ: مَن ربكِ؟ قالتْ: الله. قال: فمن أنا؟ قالتْ: رسول الله. قال: أعتقها فإنها مؤمنة.

51 ـ شەرىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! ئانام ماڭا بىر مۇئمىن قۇل ئازاد قىلىشنى ۋەسىيەت قىلغانىدى، مېنىڭ نۇبىيەلىك قارا تەنلىك بىر دېدىكىم بار. شۇنى ئازاد قىلسام، ۋەسىيەت ئورۇنلىنامدۇ؟ ـ دەپ سورىدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ دېدىكىڭنى چاقىر! ــ دېدى. مەن دېدىكىمنى چاقىردىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭدىن:

ـ رەببىڭ كىم؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ:

ـ الله، ـ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ مەن كىم؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ:

[1] ئەلبانى (174): سەھىھ ـ دېگەن.

ـ سەن اللهنىڭ پەيغەمبىرى، ـ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا:
ـ بۇ دېدىكىڭنى ئازاد قىلساڭ بولىدۇ، چۈنكى ئۇ مۇئمىن ئىكەن، ـ دېدى①.

(ئەبۇ داۋۇد: 3282)

52 - عَنْ الْعَبَاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَلِبِ أَنَهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ يَقُولُ ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللهِ رَبا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَدٍ رَسُولًا.

52 ـ ئاببااس ئىبنى ئابدۇلمۇتتەلىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىگىسىنىڭ الله، دىنىنىڭ ئىسلام ۋە پەيغەمبىرىنىڭ مۇھەممەد (سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم) بولغانلىقىغا چىن قەلبىدىن مەمنۇن بولغان ھەرقانداق كىشى ئىماننىڭ تەمىنى تېتىيدۇ».

(مۇسلىم: 34)

53 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُعَاوِيَةَ الْغَاضِرِي مِنْ غَاضِرَةِ قَيْسٍ قَالَ قَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ثَلَاثٌ مَنْ فَعَلَهُن فَقَدْ طَعِمَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ عَبَدَ اللهَ وَحْدَهُ وَأَنهُ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَعْطَى زَكَاةَ مَالِهِ طَيبَةً بِهَا نَفْسُهُ رَافِدَةً عَلَيْهِ كُل عَامٍ وَلَا يُعْطِي الْهَرِمَةَ وَلَا الدرِنَةَ وَلَا الْمَرِيضَةَ وَلَا الشرَطَ اللئِيمَةَ وَلَكِنْ مِنْ وَسَطِ أَمْوَالِكُمْ فَإِن اللهَ لَمْ يَسْأَلْكُمْ خَيْرَهُ وَلَمْ يَأْمُرْكُمْ بِشَرِهِ.

53 ـ ئابدۇللا ئىبنى مۇئاۋىيە غازىرىي رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر دەپ ئېتىقاد قىلغان، يېگانە اللهقىلا ئىبادەت قىلغان ۋە مېلىنىڭ زاكىتىنى ھەر يىلى خۇشاللىق بىلەن ئادا قىلغان كىشى ئىماننىڭ تەمىنى تېتىيدۇ. مۇنداق كىشى مېلىنىڭ قېرى، كېسەل ۋە ئەبگالىرىنى ئەمەس، بەلكى ئوتتۇرا ھاللىرىنى تاللاپ بېرىدۇ. چۈنكى الله سىلەردىن مېلىڭلارنىڭ ئەڭ

① ئەلبانى (2810): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

ئىسلىلىرىنى زاكاتقا ھېسابلاپ بېرىۋېتىشىڭلارنى تەلەپ قىلمايدۇ، ماللىرىڭلارنىڭ ئەڭ ناچارلىرىنى بېرىشىڭلارغىمۇ رۇخسەت قىلمايدۇ»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 1582)

54 - بَهْزَ بْنَ حَكِيمٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قُلْتُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ مَا أَتَيْتُكَ حَتَّى حَلَفْتُ أَكْثَرَ مِنْ عَدَدِهِنَّ لِأَصَابِعِ يَدَيْهِ أَلَّا آتِيَكَ وَلَا آتِيَ دِينَكَ وَإِنِّي كُنْتُ امْرَأً لَا أَعْقِلُ شَيْئًا إِلَّا مَا عَلَّمَنِي اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَإِنِّي أَسْأَلُكَ بِوَجْهِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بِمَا بَعَثَكَ رَبُّكَ إِلَيْنَا قَالَ بِالْإِسْلَامِ قَالَ قُلْتُ وَمَا آيَاتُ الْإِسْلَامِ قَالَ أَنْ تَقُولَ أَسْلَمْتُ وَجْهِي إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَتَخَلَّيْتُ وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ كُلُّ مُسْلِمٍ عَلَى مُسْلِمٍ مُحَرَّمٌ أَخَوَانِ نَصِيرَانِ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ مُشْرِكٍ بَعْدَمَا أَسْلَمَ عَمَلًا أَوْ يُفَارِقَ الْمُشْرِكِينَ إِلَى الْمُسْلِمِينَ.

54 ـ بەھز ئىبنى ھەكىم دادىسى ئارقىلىق بوۋىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن سېنىڭ يېنىڭغا كەلمەسلىككە ۋە سەن دەۋەت قىلغان بۇ دىنغا كىرمەسلىككە ئون نەچچە قېتىم قەسەم قىلغانىدىم. مەن الله ۋە اللهنىڭ رەسۇلى ماڭا ئۆگەتكەندىن باشقىنى ئاڭقىرالمايدىغان ئادەممەن. الله رىزاسى ئۈچۈن سەندىن بىر نەرسە سوراي، الله سېنى بىزگە نېمە بىلەن ئەۋەتتى؟ ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئىسلام بىلەن، ـ دېدى. مەن:

ــ ئىسلامنىڭ ئالامەتلىرى نېمە؟ ـ دەپ سورىدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ’’ئۆزەمنى اللهقا تاپشۇردۇم، ئىلگىرىكى قىلمىشلىرىمدىن يۈتۈنلەي قول ئۈزدۈم‘‘ دېيىش، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، مۇسۇلمانىنىڭ قېنىنى تۆكۈشنى ھارام دەپ بىلىش، بارلىق مۇسۇلمان

[1] ئەلبانى (1400): سەھىھ ـ دېگەن.

بىلەن ھەمكارلىشىپ، قىرىنداشلارچە ئۆتۈش قاتارلىقلار ئىسلامنىڭ ئالامەتلىرىدىن ھېسابلىنىدۇ. ھەر قانداق بىر مۇشرىك ئىسلامنى قوبۇل قىلىپ مۇسۇلمان بولىدىكەن، ئۇ مۇشرىكلار دىيارىدىن مۇسۇلمانلار دىيارىغا كۆچمىگىچە، اللہ ئۇنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنى قوبۇل قىلمايدۇ، ـ دېدى[1].

(نەسائى: 2436)

55 - عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ الثقفِي قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا بَعْدَكَ وَفِي حَدِيثِ أَبِي أُسَامَةَ غَيْرَكَ قَالَ قُلْ آمَنْتُ بِاللهِ فَاسْتَقِمْ.

55 ـ سۇفيان ئىبنى ئابدۇللا ئەل سەقەفىي رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! ماڭا ئىسلام ھەققىدە سەندىن كېيىن ھېچ كىمدىن بىر نەرسە سورىمىغۇدەك بىر تەلىم بەرگەن بولساڭ، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ اللہقا ئىمان كەلتۈردۈم دېگىن، ئاندىن اللہ كۆرسەتكەن توغرا يولدا مۇستەھكەم تۇرغىن! ـ دېدى.

(مۇسلىم: 38)

56 - عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَنْ صَلى صَلَاتَنَا وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا وَأَكَلَ ذَبِيحَتَنَا فَذَلِكُمْ الْمُسْلِمُ.

56 ـ ئەنەستىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى بىز ئوقۇغان نامازنى ئوقۇسا، بىزنىڭ قىبلىمىزنى قىبلە قىلسا ۋە بىز بوغۇزلىغان مالنى يېسە، ئۇ مۇسۇلماندۇر»[2].

(نەسائى: 4977)

[1] ئەلبانى (2285): سەنەدى ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (4624): سەھىھ ـ دېگەن.

57 - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَن رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَا الْإِيمَانُ قَـالَ إِذَا سَرتْكَ حَسَنَتُكَ وَسَاءَتْكَ سَيئَتُكَ فَأَنتَ مُؤْمِنٌ.

57 ـ ئەبۇ ئۇمامەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئىمان دېگەن نېمە؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئەگەر ياخشى ئىشلىرىڭ سېنى خۇش قىلىپ، يامان قىلمىشلىرىڭ كۆڭلۈڭنى غەش قىلسا، سەن مۇئمىندۇرسەن، ـ دېدى.

(«ئەلكەبىر»; ئەھمەد: 21662)

ئىماننىڭ خىسلەتلىرى ۋە ئالامەتلىرى

59 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنْ الْإِيمَانِ.

59 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىمان 70 نەچچە شاخچىدىن تەركىب تاپقان بولۇپ، ھايا ــ شۇ شاخچىلارنىڭ بىرىدۇر».

(مۇسلىم: 35)

60 - وفي رواية: الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسِتونَ شُعْبَةً وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنْ الْإِيمَانِ.

60 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «ئىمان 60 نەچچە شاخچىدىن تەركىب تاپقان بولۇپ، ھايا ـ شۇ شاخچىلارنىڭ بىرىدۇر» دېيىلگەن.

(بۇخارى: 9)

61 - وفي رواية: فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنْ الطرِيقِ.

61 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «ئۇنىڭ ئەڭ ئەۋزىلى: ''بىر اللهتىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق'' دېيىش؛ ئەڭ تۆۋىنى كىشىلەرگە ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان نەرسىلەرنى يولدىن ئېلىۋېتىشتۇر» دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 35)

62 - عَنْ أَنسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "إِن لِلهِ عَز وَجَل لَوْحًا مِنْ زَبَرْجَدَةٍ خَضْرَاءَ تَحْتَ الْعَرْشِ، فَكَتَبَ فِيهِ: إِني أَنا اللهُ لا إِلَهَ إِلا أَنا، أَرْحَمُ، وَأَتَرَحمُ، جَعَلْتُ بَضْعَةَ عَشَرَ وَثَلاثَ مِائَةِ خُلُقٍ، مَنْ جَاءَ بِخُلُقٍ مِنْهَا

مَعَ شَهَادَةِ أَنْ لا إِلَهَ إِلا اللهُ دَخَلَ الْجَنةَ".

62 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەرشنىڭ ئاستىدا اللەنىڭ يېشىل ياقۇتتىن بىر تاختىسى بار بولۇپ، ئۇنىڭغا مۇنۇلار يېزىلغان: شۈبھىسىزكى، مەن اللەتۇرمەن، مەندىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مەن ھەممەدىن مېھرىباندۇرمەن، مەن 310 نەچچە ئەخلاق ياراتتىم، كىمكى: "لا إله إلا الله (اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر)" دەپ گۇۋاھلىق بېرىش بىلەن بىرگە، بۇ ئەخلاقتىن بىرەرسىگە ئەمەل قىلسا، مەن ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىمەن»[①].

(«ئەلئەۋسەت»)

63 - عَنْ عَائِشَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ ثَلَاثٌ أَحْلِفُ عَلَيْهِن لَا يَجْعَلُ اللهُ عَز وَجَل مَنْ لَهُ سَهْمٌ فِي الْإِسْلَامِ كَمَنْ لَا سَهْمَ لَهُ فَأَسْهُمُ الْإِسْلَامِ ثَلَاثَةٌ الصلَاةُ وَالصوْمُ وَالزكَاةُ وَلَا يَتَوَلى اللهُ عَز وَجَل عَبْدًا فِي الدنْيَا فَيُوَليهِ غَيْرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُحِب رَجُلٌ قَوْمًا إِلا جَعَلَهُ اللهُ عَز وَجَل مَعَهُمْ وَالرابِعَةُ لَوْ حَلَفْتُ عَلَيْهَا رَجَوْتُ أَنْ لَا آثَمَ لَا يَسْتُرُ اللهُ عَز وَجَل عَبْدًا فِي الدنْيَا إِلا سَتَرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

63 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن كەسكىن قەسەم قىلىپ تۇرۇپ ئېيتالايدىغان مۇنداق ئۈچ ئىش بار: الله تائالا ئىسلامدا ھەسسىسى بار كىشى بىلەن ھەسسىسى يوق كىشىنى ھەرگىز باراۋەر قىلمايدۇ. ئىسلامنىڭ ھەسسىلىرى ئۈچ بولۇپ، ناماز، روزا ۋە زاكاتتىن ئىبارەتتۇر. الله بۇ دۇنيادا بىر كىشىنى دوست تۇتسا، ئۇنى ئاخىرەتتىمۇ ھەرگىز تاشلىۋەتمەيدۇ. بىر كىشى بىر قەۋمنى ياخشى كۆرسە، الله ئۇنى شۇلاردىن بىرى قىلىۋېتىدۇ. تۆتىنچى

[①] ھەيسەمى (100): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەبۇ زىلال قەسمەلى ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، لېكىن كۆپ سانلىق ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

بىر ئىش بار بولۇپ، مەن ئۇ ئىشنى قەسەم قىلىپ تۇرۇپ ئېيتسام، خاتالاشماسلىقىمنى ئۈمىد قىلىمەن. يەنى الله بىر كىشىنىڭ ئەيىبىنى بۇ دۇنيادا ياپسا، ئۇنى قىيامەتتىمۇ ياپىدۇ»[1].

(ئەھمەد: 24597؛ مەۋسىلى)

64 - عَنْ أَنسٍ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ ثَلَاثٌ مَنْ كُن فِيهِ وَجَدَ بِهِـن حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ مَنْ كَانَ اللهُ وَرَسُولُهُ أَحَب إِلَيْهِ مِما سِوَاهُمَا وَأَنْ يُحِب الْمَرْءَ لَا يُحِبهُ إِلا لِلهِ وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنقَذَهُ اللهُ مِنْهُ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النارِ.

64 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تۆۋەندىكى ئۈچ خىسلەتنى ئۆزىدە ئۆزلەشتۈرگەن كىشى ئىماننىڭ لەززىتىنى تېتىيدۇ: الله ۋە اللهنىڭ رەسۇلىنى ھەممىدىن بەك ياخشى كۆرۈش، باشقىلارنى پەقەت الله ئۈچۈنلا دوست تۇتۇش ۋە الله ئۇنى كۇپۇرلۇقتىن قۇتقۇزغاندىن كېيىن، كۇپۇرلۇققا قايتىشنى خۇددى ئوتقا تاشلىنىشنى يامان كۆرگەندەك يامان كۆرۈش».

(مۇسلىم: 43)

65 - وله في رواية بدل الثانية: وَأَنْ يُحِب فِي اللهِ وَأَنْ يُبْغِضَ فِي اللهِ.

65 ـ ئۇنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە: «مۇھەببەت ۋە نەپرەتنى الله ئۈچۈنلا بولۇش» دېيىلگەن[2].

(نەسائى: 4987)

66 - عَنْ قَتَادَةَ أَن ابْنَ مَسْعُودٍ قَالَ: "ثَلاثٌ مَنْ كُن فِيهِ يَجِدُ بِهِن حَلاوَةَ الإِيمَانِ: تَرْكُ الْمِرَاءِ فِي الْحَق، وَالْكَذِبِ فِي الْمُزَاحِةِ، وَيَعْلَمُ أَن مَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَهُ، وَأَن مَا أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ".

---

[1] ھەيسەمى (105): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر. بۇنى ئەبۇ يەئلامۇ رىۋايەت قىلغان، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (4614): سەھىھ ـ دېگەن.

66 ـ قەتادەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: "تۆۋەندىكى ئۈچ خىسلەتنى ئۆزىدە ئۆزلەشتۈرگەن كىشى ئىماننىڭ ھالاۋىتىنى تېتىيدۇ: ھەقنى جېدەللەشمەستىن قوبۇل قىلىش، چاخچاق قىلىسىمۇ راست گەپ قىلىش، بىشىغا كەلگەن ھەرقانداق ئىشنىڭ ئالدىنئالا بەلگىلىنىپ بولغانلىقىغا جەزمەن ئىشىنىش"[1].

(«ئەلكەبىر»: 8790)

67 - عن عمار بن ياسر رفعه: ثلاث من الإيمان الإنفاق من الإقتار وبذل السلام للعالم، والإنصاف من نفسك.

67 ـ ئەممار ئىبنى ياسىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تۆۋەندىكى ئۈچ تۈرلۈك خىسلەت ئىماننىڭ جۈملىسىدىندۇر: يوقسۇل تۇرۇپ سېخىي بولۇش، بارلىق مۇسۇلمانلارغا سالام بېرىش ۋە ئۆزىگە قارىتا ھەققانى بولۇش»[2].

(بەززار: 30)

68 - عَنْ أنس قَال: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ: "ثَلاثٌ مَنْ كُن فِيهِ استوجَبَ الثوابَ، واستكملَ الإيمَانَ: خُلُق يَعِيشُ بِهِ فِي الناسِ، ووَرَعٌ يَحْجِزُهُ عَنْ مَحَارِمِ اللهِ وحلمٌ يرده عن جَهْلِ الجاهِل".

68 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بىر ئادەمدە باشقىلار بىلەن ئىناق ـ ئىتتىپاق ئۆتەلەيدىغان ئەخلاق، الله ھارام قىلغان ئىشلاردىن توسىدىغان تەقۋالىق، تەرسا بىلەن

---

[1] ھەيسەمى (176): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، بىراق قەتادە ئۇنى ئىبنى مەسئۇدتىن بىۋاستە ئاڭلىمىغان، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (183): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر. لېكىن بەززار ئۇستازى ھەسەن ئىبنى ئابدۇللاھ كۇفىينىڭ كىم ئىكەنلىكىنى ئېيتمىغان، ـ دېگەن.

تەڭ بولۇشتىن ساقلايدىغان تەمكىنلىك بولسا، ئۇنىڭ ئىمانى مۇكەممەل بولىدۇ ۋە ئۇ مۇكاپاتقا ھەقلىق بولىدۇ»[①].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

69 - عَنْ أَنسٍ قَالَ قَالَ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتى أَكُونَ أَحَب إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالناسِ أَجْمَعِينَ.

69 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەر قانداق بىر كىشى مېنى ئۆزىنىڭ ئاتا ـ ئانىسى، بالا ـ ۋاقىسى ۋە جىمى ئىنسانلاردىن ئارتۇق كۆرمىگۈچە ھەقىقىي مۆئمىن بولالمايدۇ».

(بۇخارى: 15)

70 - عَنْ أَنسٍ عَنْ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتى يُحِب لِأَخِيهِ مَا يُحِب لِنَفْسِهِ.

70 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئۆزىگە ياخشى كۆرگەننى قېرىندىشىغىمۇ ياخشى كۆرمىگىچە، ھەقىقىي ئىمان ئېيتقان بولمايدۇ».

(بۇخارى: 13)

71 - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنهُ قَالَ مَنْ أَحَب لِلهِ وَأَبْغَضَ لِلهِ وَأَعْطَى لِلهِ وَمَنَعَ لِلهِ فَقَدْ اسْتَكْمَلَ الْإِيمَانَ.

71 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى الله ئۈچۈن ياخشى كۆرسە ۋە الله ئۈچۈن يامان كۆرسە، الله

[①] ھەيسەمى (185): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇللاھ ئىبنى سۇلايمان ئىسىملىك نامەلۇم بىرى بار، ـ دېگەن.

ئۈچۈن بەرسە ۋە الله ئۈچۈن بەرمىسە، ئىمانى مۇكەممەل بولىدۇ»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4681)

72 - عَنْ عَبْدِ الرحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "لا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتى أَكُونَ أَحَب إِلَيْهِ مِنْ نَفْسِهِ، وَأَهْلِي أَحَب إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ، وَعِتْرَتِي أَحَب إِلَيْهِ مِنْ عِتْرَتِهِ، وَذَاتِي أَحَب إِلَيْهِ مِنْ ذَاتِهِ".

72 ـ ئابدۇرراھمان ئىبنى ئەبۇ لەيلا دادىسى ئەبۇ لەيلا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دەپ تەلىم بەرگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ:

«ھەر قانداق كىشى مېنى ئۆز نەپسىدىن، ئائىلەمنى ئۆزىنىڭ ئائىلىسىدىن، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىمنى ئۆزىنىڭ ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىدىن ۋە مېنىڭ زاتىمنى (ۋۇجۇدۇمنى) ئۆزىنىڭ زاتىدىن (ۋۇجۇدىدىن) بەكرەك ياخشى كۆرمىگۈچە ئىمان ئېيتقان بولمايدۇ»[2].

(«ئەلكەبىر»: 4616؛ «ئەلئەۋسەت»)

73 - عَنْ عَمْرِو بْنِ الْجَمُوحِ أَنهُ سَمِعَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ لَا يَحِقُ الْعَبْدُ حَق صَرِيحِ الْإِيمَانِ حَتى يُحِب لِلهِ تَعَالَى وَيُبْغِضَ لِلهِ فَإِذَا أَحَب لِلهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَأَبْغَضَ لِلهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَقَدْ اسْتَحَق الْوَلَاءَ مِنْ اللهِ وَإِن أَوْلِيَائِي مِنْ عِبَادِي وَأَحِبائِي مِنْ خَلْقِي الذِينَ يُذْكَرُونَ بِذِكْرِي وَأُذْكَرُ بِذِكْرِهِمْ.

73 ـ ئەمىر ئىبنى جەمۇھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەر قانداق بەندە الله ئۈچۈن ياخشى كۆرمىگىچە ۋە الله ئۈچۈن نەپرەتلەنمىگىچە ھەقىقىي مۇئمىنلىك سۈپىتىگە ئېرىشەلمەيدۇ. الله ئۈچۈن ياخشى كۆرسە ۋە الله ئۈچۈن نەپرەتلەنسە، ئاندىن اللهنىڭ ياخشى

---

[1] ئەلبانى (3915): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (296): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلكەبىر» ۋە «ئەلئەۋسەت» رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇراھمان ئىبنى ئەبۇ لەيلا ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ئەستە قالدۇرۇش قابىلىيىتى تۆۋەن بولغانلىقى ئۈچۈن، ھەدىسى دەلىل قىلىنمايدۇ، ـ دېگەن.

كۆرىشىگە ئېرىشەلەيدۇ. الله ئېيتىدۇكى، مەن تىلغا ئېلىنغاندا بىرگە تىلغا ئېلىنىدىغان، ئۇلار تىلغا ئېلىنغاندا مەنمۇ بىرگە تىلغا ئېلىنىدىغان زاتلار مېنىڭ (بەندىلىرىم ئارىسىدىكى) دوستلىرىمدۇر»[①].

(ئەھمەد: 15121)

74 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُؤْمِنُ مَنْ أَمِنَهُ الناسُ عَلَى دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ.

74 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇسۇلمان دېگەن، تىلى ۋە قولى بىلەن باشقا مۇسۇلمانلارغا زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزمەيدىغان كىشىدۇر. مۇئمىن دېگەن، باشقىلارنىڭ جېنى ۋە مېلىغا زامىن بولمايدىغان كىشىدۇر»[②].

(تىرمىزى: 2627)

75 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللهُ عَنْهُ.

75 ـ ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇسۇلمان دېگەن، تىلى ۋە قولى بىلەن باشقا مۇسۇلمانلارغا زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزمەيدىغان كىشىدۇر. مۇھاجىر دېگەن، الله چەكلىگەن ئىشلارنى تەرك ئەتكەن كىشىدۇر».

(بۇخارى: 10)

76 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَن رَجُلًا سَأَلَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ

[①] ھەيسەمى (303): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە رىشدىن ئىبنى سەئد ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ ۋە مۇنقەتىئ (راۋىسى ئۈزۈلۈپ قالغان ھەدىس) كىشى بار، ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (2118): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

وَسَلمَ أي الْإِسْلَامِ خَيْرٌ قَالَ تُطْعِمُ الطعَامَ وَتَقْرَأُ السلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ.

76 ـ ئابدۇللا ئىبنى ئەمىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ــ ئىسلامنىڭ ياخشى خىسلەتلىرى قايسىلار؟ ـ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ پېقىر ـ مىسكىنلەرنىڭ قورسىقىنى تويغۇزۇش ۋە تونىغان ـ تونىمىغان ھەممىسىگە ئوخشاش سالام بېرىش، ـ دېدى.

(بۇخارى: 12)

77 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا رَأَيْتُمْ الرجُلَ يَتَعَاهَدُ الْمَسْجِدَ فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْإِيمَانِ فَإِن اللهَ تَعَالَى يَقُولُ إِنمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللهِ مَنْ آمَنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصلَاةَ وَآتَى الزكَاةَ الْآيَة.

77 ـ ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«سىلەر بىرەر كىشىنىڭ مەسچىتتىن قېلىپ قالمايدىغانلىقىنى كۆرسەڭلار، ئۇنىڭ ھەقىقىي مۇئمىنلىكىگە گۇۋاھلىق بېرىڭلار. چۈنكى الله تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ: اللهنىڭ مەسچىتلىرىنى پەقەت اللهقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان، ناماز ئوقۇغان، زاكات بەرگەن، اللهتىن باشقىدىن قورقمايدىغان كىشىلەرلا ئاۋات قىلىدۇ [1] (يەنى مەسچىتنى رېمونت قىلىش، سەرەمجانلاشتۇرۇش، تازىلاش، مەسچىتتە داۋاملىق ناماز ئوقۇش، قۇرئان تىلاۋەت قىلىش قاتارلىق ئىشلارنى پەقەت شۇ كىشىلەرلا قىلىدۇ)[2].

(تىرمىزى: 2617)

78 - عَنْ أَنسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ثَلَاثٌ مِنْ أَصْلِ

---

[1] سۈرە تەۋبە، 18ـ ئايەت.

[2] ئەلبانى (490): زەئىپ، ـ دېگەن.

الْإيمانِ الْكَف عَمنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَلَا نُكَفرُهُ بِذَنْبٍ وَلَا نُخْرِجُهُ مِـنْ الْإسْـلَامِ بِعَمَـلٍ وَالْجِهَادُ مَاضٍ مُنْذُ بَعَثَنِي اللهُ إِلى أَنْ يُقَاتِلَ آخِرُ أُمتِي الدجالَ لَا يُبْطِلُهُ جَوْرُ جَائِرٍ وَلَا عَدْلُ عَادِلٍ وَالْإيمانُ بِالْأَقْدَارِ.

78 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تۆۋەندىكى ئۈچ تۈرلۈك ئىش ئىماننىڭ ئاساسىي پرىنسىپلىرىدىندۇر: بىرىنچى، "اللەتىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر" دېگەن كىشىگە تىل ئۇزارتماسلىق، گەرچە ئۇ مەلۇم گۇناھ قىلغان بولسىمۇ، ئۇنى كاپىر دېمەيمىز. ئۇنىڭ قىلغان بىرەر ئىشى تۈپەيلىدىن، ئۇنى ئىسلامدىن چىقىرىۋەتمەيمىز. ئىككىنچى، جىھاد قىلىش. جىھاد ـ مەن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەندىن باشلاپ، تا ئاخىرقى زاماندىكى ئۈممىتىم دەججال بىلەن ئېلىشقۇچە داۋام قىلىدىغان، نە زالىمنىڭ زۇلمى، نە ئادىلنىڭ ئادالىتى بىكار قىلىۋېتەلمەيدىغان پەرزدۇر. ئۈچىنچى، تەقدىرگە ئىمان ئېيتىش»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 2532)

79 - عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ سُئِلَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَنْ الْوَسْوَسَةِ فقَـالُوا يَـا رَسُولَ اللهِ إِنا نُحَدثُ أَنفُسَنَا بِالشيْءِ لَأَنْ يَكُونَ أَحَدُنَا حُمَمَةً أو كر مـن السـماء إБ الأرض أَحَب إِلَيْهِ مِنْ أَنْ يَتَكَلمَ بِهِ قَالَ تِلْكَ مَحْضُ الْإيمانِ.

79 ـ ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ساھابىلار پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ۋەسۋەسە ھەققىدە سوراپ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! بەزىدە كۆڭلىمىزگە شۇنداق بىر نەرسىلەر كېلىدۇكى، بىرىمىزنىڭ ئۇ نەرسىنى تىلغا ئالغاندىن كۆرە كۆيۈپ كۇل بولۇپ كېتىشى ياكى ئاسماندىن يەرگە چۈشۈپ كېتىشى ياخشىراق، ـ دېگەنىدى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا:

[1] ئەلبانى (544): زەئىپ، ـ دېگەن.

ــ ئەنە شۇنى تىلغا ئېلىشتىن شۇ دەرىجىدە قورقۇشنىڭ ئۆزى ئىماننىڭ ساپلىقىنىڭ ئالامىتىدۇر، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(مۇسلىم: 133)

80 - وله عَنْ ٱبنِ عَباسٍ: اَلْحَمْدُ لِلهِ الذِي رَد كَيْدَہُ إِلَى الْوَسْوَسَةِ.

80 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ رىۋايىتىدە: «ئۇنىڭ (يەنى شەيتاننىڭ) ھىيلە ـ مىكرىنى (قەلبىڭلاردا ئورۇن ئالغۇزماستىن) ۋەسۋەسە بىلەنلا ياندۇرغان اللهقا چەكسىز ھەمدۇسانالار بولسۇن!» دېيىلگەن[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 5112)

81 - عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَدِي بْنِ الْخِيَارِ أَنَّهُ قَالَ بَيْنَمَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ جَالِسٌ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ الناسِ إِذْ جَاءَہُ رَجُلٌ فَسَارَہُ فَلَمْ يُدْرَ مَا سَارَہُ بِهِ حَتى جَهَرَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَإِذَا هُوَ يَسْتَأْذِنُهُ فِي قَتْلِ رَجُلٍ مِنْ الْمُنَافِقِينَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حِينَ جَهَرَ أَلَيْسَ يَشْهَدُ أَن لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ فَقَالَ الرجُلُ بَلَى وَلَا شَهَادَةَ لَهُ فَقَالَ أَلَيْسَ يُصَلي قَالَ بَلَى وَلَا صَلَاةَ لَهُ فَقَالَ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أُولَئِكَ الذِينَ نَهَانِي اللهُ عَنْهُمْ.

81 ـ ئۇبەيدۇللاھ ئىبنى ئەدىي ئىبنى خىيار رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا ئولتۇراتتى، بىر كىشى كېلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ سۆزلىگەنگە قەدەر، ئۇنىڭ نېمىدېگەنلىكىنى بىلگىلى بولمىدى. ئۇ ئەسلىدە بىر مۇناپىقنى ئۆلتۈرۈشكە رۇخسەت سوراپ كەلگەن ئىكەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ:

ــ ئۇ: "اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد اللهنىڭ

[①] ئەلبانى (4264): سەھىھ ـ دېگەن.

ئەلچىسىدۇر" دەپ گۇۋاھلىق بېرىدۇ ئەمەسمۇ؟ - دېدى. ئۇ كىشى:
— توغرا، بىراق ئۇنىڭ گۇۋاھلىقى ئىناۋەتسىز تۇرسا؟ - دېدى.
پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:
- ئۇ ناماز ئوقۇيدۇ ئەمەسمۇ؟ - دېدى. ئۇ كىشى:
— توغرا، بىراق ئوقۇغان نامىزىمۇ ئىناۋەتسىز تۇرسا؟ - دېدى.
پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:
- الله مېنى ئۇنداق كىشىلەرنى ئۆلتۈرۈشتىن توستى (يەنى مەن سىرتقى كۆرۈنۈشكە ھۆكۈم قىلىمەن، ئىچكى دۇنياسىدا نېمە بولسا، ئۇنىڭ ھېسابىنى الله ئالىدۇ)، - دېدى.

(مالىك: 415)

82 - عَنْ أَبِي مَالِكٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللهِ حَرُمَ مَالُهُ وَدَمُهُ وَحِسَابُهُ عَلَى اللهِ.

82 - ئەبۇ مالىك دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دەپ تەلىم بەرگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم:

«كىمكى: "بىر اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر" دېسە ۋە اللەتىن باشقا بارلىق مەبۇدلارنى ئىنكار قىلسا، ئۇنىڭ مال - مۈلكىگە ۋە جېنىغا چېقىلىش ھارام بولىدۇ. ئۇنىڭ ئىچكى سىرلىرىنىڭ ھېسابىنى الله ئۆزى ئالىدۇ».

(مۇسلىم: 23)

83 - عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ قَالَ أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ مَنْ تَبِعَكَ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ قَالَ حُر وَعَبْدٌ قُلْتُ مَا الْإِسْلَامُ قَالَ طِيبُ الْكَلَامِ وَإِطْعَامُ الطعَامِ قُلْتُ مَا الْإِيمَانُ قَالَ الصبْرُ وَالسمَاحَةُ قَالَ قُلْتُ أَي الْإِسْلَامِ أَفْضَلُ قَالَ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ قَالَ قُلْتُ أَي الْإِيمَانِ أَفْضَلُ قَالَ خُلُقٌ حَسَنٌ قَالَ قُلْتُ أَي الصلَاةِ أَفْضَلُ قَالَ طُولُ الْقُنُوتِ قَالَ قُلْتُ أَي الْهِجْرَةِ أَفْضَلُ قَالَ أَنْ تَهْجُرَ مَا كَرِهَ رَبكَ عَز وَجَل.

83 ـ ئەمەر ئىبنى ئەبەسە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! بۇ دىندا ساڭا كىملەر ئەگەشتى؟ ـ دەپ سورىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ هۆرلەر ۋە قۇللار، ـ دېدى. مەن:

ــ ئىسلام دېگەن نېمە؟ ـ دەپ سورىدىم.

ــ ئىسلام دېگەن، ياخشى سۆز قىلىش ۋە يوقسۇللارغا يېمەك ـ ئىچمەك بېرىش، ـ دېدى.

ــ ئىمان دېگەن نېمە؟ ـ دەپ سورىدىم.

ــ ئىمان دېگەن، سەۋرچان ۋە كەڭ قورساق بولۇش، ـ دېدى.

ــ ئەمەللەرنىڭ ئەڭ ئەۋزىلى قايسى؟ ـ دەپ سورىدىم.

ــ تىلى ۋە قولى ئارقىلىق باشقا مۇسۇلمانلارغا زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزمەسلىك، ـ دېدى.

ــ ئىماننىڭ قايسىسى ئەڭ ئەۋزەل؟ ـ دەپ سورىدىم.

ــ گۈزەل ئەخلاق، ـ دېدى.

ــ نامازنىڭ قايسىسى ئەڭ ئەۋزەل؟ ـ دەپ سورىدىم.

ــ ئۇزۇن قىرائەتلىك ناماز، ـ دېدى.

ــ هىجرەتنىڭ قايسىسى ئەڭ ئەۋزەل؟ ـ دەپ سورىدىم.

ـ رەببىڭ الله تائالا يامان كۆرگەن هەر قانداق ئىشنى تەرك ئېتىش، ـ دېدى[1].

(ئەھمەد: 18942؛ «ئەلكەبىر»)

84 - عَنْ عَبْدِ الله عَنِ النبي رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، قَالَ: "الصبْرُ نِصْفُ الإِيمَانِ، وَالْيَقِينُ الإِيمَانُ كُلهُ".

84 ـ ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

[1] هەيسەمى (167): بۇ هەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە شەهر ئىبنى هەۋشەب ئىسىملىك هەدىسى زەئىپ كىشى بار. بىراق ئىمام ئەھمەد ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«سەۋرچانلىق ئىماننىڭ يېرىمى، چىنپۇتۇش پۈتۈنىدۇر»[①].
(«ئەلكەبىر»: 8544)

[①] ھەيسەمى (188): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

ئىمان ھۆكۈملىرى، بەيئەت ۋە باشقىلارنىڭ بايانى

85 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ الناسَ حَتى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ وَيُقِيمُوا الصلَاةَ وَيُؤْتُوا الزكَاةَ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِني دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلا بِحَق الْإِسْلَامِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللهِ.

85 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن كىشىلەر بىلەن تاكى ئۇلار: ”بىر اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم اللهنىڭ ئەلچىسىدۇر“ دەپ گۇۋاھلىق بەرگەن، ناماز ئوقۇغان ۋە زاكات بەرگەنگە قەدەر ئۇرۇشۇشقا بۇيرۇلدۇم، ئۇلار بۇلارنى ئىجرا قىلسا، جانلىرى ۋە ماللىرىنى مەندىن ساقلاپ قالالايدۇ، ئەمما ئىسلامنىڭ ھەققىدىن ساقلاپ قالالمايدۇ[1]، ئۇلارنىڭ ئىچكى سىرلىرىنىڭ ھېسابىنى الله ئالىدۇ».

(بۇخارى: 25)

86 - عن عبادة بن الصامت قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ”تُبَايِعُونِى عَلَى أَنْ لاَ تُشْرِكُوا بِاللهِ شَيْئًا وَلاَ تَزْنُوا وَلاَ تَسْرِقُوا وَلاَ تَقْتُلُوا النفْسَ الَتِى حَرمَ اللهُ إِلا بِالْحَق“.

86 ـ ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللام بىزگە:

«سىلەر ماڭا اللهقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىككە، زىنا

[1] يەنى بىرەر جىنايەت سادىر قىلسا، ئىسلامدا بەلگىلەنگەن جازاسىنى تارتىدۇ.

قىلماسلىقىقا، ئوغرىلىق قىلماسلىقىقا ۋە بىگۇناھ قان تۆكمەسلىككە بەيئەت قىلىڭلار» دېدى.

(مۇسلىم: 4558)

87 - وفي رواية: وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ وَلَا تَأْتُوا بِبُهْتَانٍ تَفْتَرُونَهُ بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلِكُمْ وَلَا تَعْصُوا فِي مَعْرُوفٍ فَمَنْ وَفَى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللهِ وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَعُوقِبَ فِي الدُّنْيَا فَهُوَ كَفَارَةٌ لَهُ وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا ثُمَّ سَتَرَهُ اللهُ فَهُوَ إِلَى اللهِ إِنْ شَاءَ عَفَا عَنْهُ وَإِنْ شَاءَ عَاقَبَهُ فَبَايَعْنَاهُ عَلَى ذَلِك. للشيخين ولهما وللترمذي والنسائي: وقال: وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَأُخِذَ بِهِ فِي الدُّنْيَا فَهُوَ كَفَارَةٌ لَهُ وَطَهُورٌ وَمَنْ سَتَرَهُ اللهُ فَذَلِكَ إِلَى اللهِ إِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ وَإِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ.

87 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «بالىلىرىڭلارنى (جاھىلىيەت دەۋرىدىكىدەك قىز بالىلىرىڭلارنى نومۇستىن ياكى كەمبەغەللىكتىن قورقۇپ) ئۆلتۈرمەسلىككە، (ئايالالار) باشقىلارنىڭ بالىسىنى يالغاندىن ئەرلىرىنىڭ بالىسى قىلىۋالماسلىقىقا، مەن بۇيرۇغان ياخشى ئىشلاردىن باش تارتماسلىقىقا بەيئەت قىلىڭلار! سىلەردىن كىم بۇ ۋەدىگە ۋاپا قىلسا، ئۇنىڭ ئەجرىنى الله بېرىدۇ. ۋاپا قىلالماي، چەكلەنگەن بۇ ئىشلاردىن بىرەرىنى قىلىپ سېلىپ، گۇناھى ئۈچۈن بۇ دۇنيادا جازالانسا، بۇ جازا ئۇنىڭ گۇناھىغا كەپپارەت بولىدۇ. ئەمما الله ئۇنىڭ بۇ قىلمىشىنى بۇ دۇنيادا يايپقان بولسا، قىيامەتتە ئۆزى خالىغانچە بىر تەرەپ قىلىدۇ، خالىسا گۇناھىنى كەچۈرۈم قىلىدۇ، خالىسا جازالايدۇ» دېدى. شۇنىڭ بىلەن، بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا شۇ بويىچە بەيئەت قىلدۇق.

(بۇخارى: 18؛ مۇسلىم)

بۇ ھەدىسنى تىرمىزى ۋە نەسائىمۇ يۇقىرىقىدەك رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: «ۋەدىگە ۋاپا قىلالماي، چەكلەنگەن بۇ ئىشلاردىن بىرەرىنى قىلىپ سېلىپ، گۇناھى ئۈچۈن بۇ

دۇنيادا جازالانسا، بۇ جازا ئۇنىڭ گۇناھىغا كەپپارەت بولۇپ گۇناھلىرىنى يۇيىدۇ. ئەگەر الله ئۇنىڭ بۇ قىلمىشىنى دۇنيادا ياپقان بولسا، ئۇنى قىيامەتتە ئۆزى خالىغانچە بىر تەرەپ قىلىدۇ. يەنى خالىسا گۇناھىنى كەچۈرۈم قىلىدۇ، خالىسا جازالايدۇ».

88 ـ وله ولشيخين والموطأ في أخرى: بَايَعْنَا رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَلَى السمْعِ وَالطاعَةِ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ وَالْمَنْشَطِ وَالْمَكْرَهِ وَعَلَى أَثَرَةٍ عَلَيْنَا وَعَلَى أَنْ لَا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ وَعَلَى أَنْ نَقُولَ بِالْحَق أَيْنَمَا كُنا لَا نَخَافُ فِي اللهِ لَوْمَةَ لَائِم.

88 ـ بۇخارى، مۇسلىم، نەسائى ۋە مالىكنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە راھەت ـ پاراغەتتىمۇ، جاپا ـ مۇشەققەتتىمۇ، خۇشاللىق ۋە قايغۇدىمۇ ئىتائەت قىلىشقا، (مال ـ مۈلۈك ۋە مەنسەپ تەقسىماتلىرىدا) باشقىلار بىزدىن ئەۋزەل كۆرۈلسە، سەۋر قىلىشقا، ئەمىرلىكنى (يەنى باشلىقلىقنى) ئۆز ئەھلىدىن تالاشماسلىققا ۋە مالامەت قىلغۇچىلارنىڭ مالامىتىدىن قورقماستىن، نەدىلا بولساق، الله ئۈچۈن ھەقنى دېيىشكە بەيئەت قىلدۇق.

(بۇخارى: 7199)

89 ـ وفى رواية: وَأَنْ لَا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ إِلا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا عِنْدَكُمْ مِنْ اللهِ فِيهِ بُرْهَانٌ.

89 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: ئەمىرلىكنى (يەنى باشلىقلىقنى) ئۆز ئەھلىدىن تالاشماسلىققا بەيئەت قىلدۇق، ئەمما الله تەرىپىدىن كەلگەن ئوچۇق پاكىت ئارقىلىق ئۇ كىشىدە ئوچۇق ـ ئاشكارا كۇپرىلىقنى بايقىساق، ئۇنىڭغا سۈكۈت قىلماسلىققا بۇيرۇلدۇق.

(بۇخارى: 7056)

90 ـ عن عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِي قَالَ كُنا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تِسْعَةً أَوْ ثَمَانِيَةً أَوْ سَبْعَةً فَقَالَ أَلَا تُبَايِعُونَ رَسُولَ اللهِ وَكُنا حَدِيثَ عَهْدٍ بِبَيْعَةٍ فَقُلْنَا قَدْ

بَايَعْنَاكَ يَا رَسُولَ اللهِ ثُم قَالَ أَلَا تُبَايِعُونَ رَسُولَ اللهِ فَقُلْنَا قَدْ بَايَعْنَاكَ يَا رَسُولَ اللهِ ثُم قَالَ أَلَا تُبَايِعُونَ رَسُولَ اللهِ قَالَ فَبَسَطْنَا أَيْدِيَنَا وَقُلْنَا قَدْ بَايَعْنَاكَ يَا رَسُولَ اللهِ فَعَلَامَ نُبَايِعُكَ قَالَ عَلَى أَنْ تَعْبُدُوا اللهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَالصلَوَاتِ الْخَمْسِ وَتُطِيعُوا وَأَسَر كَلِمَةً خَفِيةً وَلَا تَسْأَلُوا الناسَ شَيْئًا فَلَقَدْ رَأَيْتُ بَعْضَ أُولَئِكَ النفَرِ يَسْقُطُ سَوْطُ أَحَدِهِمْ فَمَا يَسْأَلُ أَحَدًا يُنَاوِلُهُ إِياهُ.

90 ـ ئەۋف ئىبنى مالىك ئەشجەئى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز توققۇز (سەككىز ياكى يەتتە بولۇشىمۇ مۇمكىن) كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىللە ئىدۇق. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ اللەنىڭ ئەلچىسىگە بەيئەت قىلمامسىلەر؟ ـ دېدى. بىز تېخى يېقىندا بەيئەت قىلغان ئىدۇق. شۇڭا:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز ساڭا بەيئەت قىلدۇققۇ؟ ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە:

ـ اللەنىڭ ئەلچىسىگە بەيئەت قىلمامسىلەر؟ ـ دېدى. بىز:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز ساڭا بەيئەت قىلدۇققۇ؟ ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە:

ـ اللەنىڭ ئەلچىسىگە بەيئەت قىلمامسىلەر؟ ـ دېدى. بىز قولىمىزنى سۇنۇپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز ساڭا بەيئەت قىلغانىدۇق، ئەمدى نېمىگە بەيئەت قىلىمىز؟ ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ اللەقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەستىن ئىبادەت قىلىشقا، بەش ۋاخ ناماز ئوقۇشقا، ئىتائەت قىلىشقا ۋە كىشىلەردىن ھېچنېمە سورىماسلىققا بەيئەت قىلىڭلار! ـ دېدى. مەن شۇ سورۇندىكى كىشىلەردىن بىر قىسمىنىڭ قامچىسى يەرگە چۈشۈپ كەتسىمۇ، ھېچكىمدىن ئۇنى سۇنۇپ بېرىشنى تەلەپ قىلمىغانلىقىنى كۆردۈم.

(مۇسلىم: 1043)

91 ـ عَنْ أُمَيمَةَ بِنْتِ رُقَيْقَةَ أَنها قَالَتْ أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي

نِسْوَةٍ بَايَعْنَهُ عَلَى الْإِسْلَامِ فَقُلْنَ يَا رَسُولَ اللهِ نُبَايِعُكَ عَلَى أَنْ لَا نُشْرِكَ بِاللهِ شَيْئًا وَلَا نَسْرِقَ وَلَا نَزْنِيَ لَا نَقْتُلَ أَوْلَادَنَا وَلَا نَأْتِيَ بِبُهْتَانٍ نَفْتَرِيهِ بَيْنَ أَيْدِينَا وَأَرْجُلِنَا وَلَا نَعْصِيكَ فِي مَعْرُوفٍ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِيمَا اسْتَطَعْتُنَّ وَأَطَقْتُنَّ قَالَتْ فَقُلْنَ اللهُ وَرَسُولُهُ أَرْحَمُ بِنَا مِنْ أَنْفُسِنَا هَلُمَّ نُبَايِعْكَ يَا رَسُولَ اللهِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِنِّي لَا أُصَافِحُ النِّسَاءَ إِنَّمَا قَوْلِي لِمِائَةِ امْرَأَةٍ كَقَوْلِي لِامْرَأَةٍ وَاحِدَةٍ أَوْ مِثْلُ قَوْلِي لِامْرَأَةٍ وَاحِدَةٍ.

91 ـ ئۇمەيمە بىنتى رۇقەيقە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: مەن ئىسلامغا بەيئەت قىلغىلى كەلگەن ئاياللار بىلەن بىرگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كەلگەنىدىم، ئۇ ئاياللار:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز ساڭا اللهقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىككە، ئوغرىلىق قىلماسلىققا، زىنا قىلماسلىققا، باللىرىمىزنى ئۆلتۈرمەسلىككە، باشقىلاردىن بولغان بالىنى ئەرلىرىمىزگە چاپلىۋالماسلىققا ۋە سەن بۇيرۇغان ياخشى ئىشتىن باش تارتماسلىققا بەيئەت قىلايلى، ـ دېۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ كۈچ ـ قۇدرىتىڭلار يەتكەن ۋە تاقەت قىلالىغان مىقداردا (ئىتائەت قىلىشقا) بەيئەت قىلىڭلار! ـ دەپ قوشۇپ قويدى. شۇنىڭ بىلەن، بىز:

ــ الله ۋە اللهنىڭ رەسۇلى بىزگە ئۆزىمىزدىنمۇ بەكرەك كۆيۈمچان ئىكەن، ـ دېيىشتۇق. ئاندىن:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! كەلگىن، بىز ساڭا بەيئەت قىلايلى! ـ دېۋىدۇق، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ مەن ئاياللارنىڭ قولىنى تۇتمايمەن، مېنىڭ يۈز ئايالغا ئېيتقان سۆزۈم بىلەن بىر ئايالغا ئېيتقان سۆزۈم ئوخشاش، ـ دېدى.

(مالىك: 1842)

92 ـ عَنْ الْهِرْمَاسِ بْنِ زِيَادٍ قَالَ مَدَدْتُ يَدِي إِلَى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَأَنَا غُلَامٌ لِيُبَايِعَنِي فَلَمْ يُبَايِعْنِي.

92 ـ ھىرماس ئىبنى زىياد مۇنداق دەيدۇ: مەن باللىق دەۋرىمدە

بەيئەت قىلىش ئۈچۈن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە قولۇمنى سۇنغانىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەندىن بەيئەت ئېلىشنى رەت قىلدى[1].

(نەسائى: 1483)

93 ـ عَنْ مُحَمد بن علي بن الحسين: "أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَـلمَ بَـايَعَ الْحَسَنَ، وَالْحُسَيْنَ، وَعَبْدَ اللهِ بْنَ عَباسٍ، وَعَبْدَ اللهِ بْنَ جَعْفَرٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمْ وَهُمْ صِغَارٌ لَمْ يَبْلُغُوا وَلَمْ يُبَايِعْ صَغِيرًا إلا مِنا".

93 ـ مۇھەممەد ئىبنى ئەلى ئىبنى ھۈسەيندىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەسەن، ھۈسەين، ئابدۇللا ئىبنى ئابباس ۋە ئابدۇللا ئىبنى جەئفەر قاتارلىق بالاغەتكە يەتمىگەن بالىلارنىڭ بەيئىتىنى قوبۇل قىلغان. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزلەردىن (يەنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ جەمەتىدىن) بولمىغان كىچىك بالىلاردىن بەيئەت ئالمىغان[2].

(«ئەلكەبىر»)

94 ـ عن أبي نصر قال: سئل ابْنُ عَباسٍ، كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَلمَ يَمْتَحِنُ النسَاءَ؟ قَال: "كَانَ إذَا أَتَتْهُ الْمَرْأَةُ لِتُسْلِمَ" حَلفَهَا بِاللهِ مَا خَرَجَتْ لِـبُغْضِ زَوْجٍ، وَبِاللهِ مَا خَرَجَتْ لاكْتِسَابِ دِينَارٍ، وَبِاللهِ مَا خَرَجَتْ رَغْبَةً عَنْ أَرْضٍ إلَـى أَرْضٍ، وَبِاللهِ مَا خَرَجَتْ إلا حُبا لِلهِ وَلِرَسُولِهِ".

94 ـ ئەبۇ نەسر مۇنداق دەيدۇ: ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئاياللارنى قانداق سىناپ باقىدىغانلىقى ھەققىدە سورالغانىدى، ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما: ھەر قانداق بىر ئايال ئىسلامغا كىرىش ئۈچۈن

---

[1] ئەلبانى (3899): سەنەدى ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (9875): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلسە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇ ئايالنى ئېرى بىلەن يامانلىشىپ قالغانلىقى ياكى مال ـ دۇنياغا ئېرىشىش ۋە ئۆز يۇرتىدىن باشقا يۇرتنى ياقتۇرۇپ قېلىشى سەۋەبىدىن ئەمەس، بەلكى پەقەت اﷲنى ۋە اﷲنىڭ رەسۇلىنى ياخشى كۆرگەنلىكى ئۈچۈنلا مۇسۇلمانلار بار يەرگە ھىجرەت قىلىپ چىققانلىقىغا اﷲنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلدۇراتتى، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(«ئەلكەبىر»: 12668)

95 ـ عَنْ ٱبنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أن الناسَ كَانُوا مَعَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ تَفَرقُوا فِي ظِلَالِ الشجَرِ فَإِذَا الناسُ مُحْدِقُونَ بِالنبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللهِ ٱنظُرْ مَا شَأنُ الناسِ قَدْ أَحْدَقُوا بِرَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَوَجَدَهُمْ يُبَايِعُونَ فَبَايَعَ ثُم رَجَعَ إِلَى عُمَرَ فَخَرَجَ فَبَايَعَهُ.

95 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: ھۇدەيبىيە كۈنى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە چىققان كىشىلەر دەرەخ سايىسى چۈشۈپ تۇرىدىغان يەرلەرگە تارقىلىپ كەتكەنىدى. بىر ئازدىن كېيىن قارىساق، كىشىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەتراپىغا ئولىشىۋاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، دادام (ئۆمەر):

ــ ئى ئابدۇللا! ئۇلارنىڭ قېشىغا بېرىپ باققىن! كىشىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەتراپىغا ئولىشىۋالغۇدەك نېمە ئىش بوپتۇ، ـ دېدى. مەن بېرىپ قارىغۇدەك بولسام، كىشىلەر پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بەيئەت قىلغىلى تۇرۇپتۇ. بۇنى كۆرۈپ، مەنمۇ بەيئەت قىلدىم. ئاندىن بېرىپ دادامغا خەۋەر قىلدىم. شۇنىڭ بىلەن، داداممۇ بېرىپ بەيئەت قىلدى.

(بۇخارى: 4187)

---

[1] ھەيسەمى (9874): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدىكى قەيس ئىبنى رەبىئ ئىسىملىك كىشى بار. شۇئبە ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، سەۋرى ۋە باشقىلار زەئىپ ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان.

96 ـ عن ابْنَ عُمَرَ أنه كَتبَ إلى عبد الملك بن مروان يبايعُه: إني أُقِـرُّ بِالسـمْعِ وَالطاعَةِ لِعَبْدِ اللهِ عَبْدِ الْمَلِكِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى سُنةِ اللهِ وَسُنةِ رَسُولِهِ مَا اسْـتَطَعْتُ وَإِن بَنِي قَدْ أَقَروا بِمِثْلِ ذَلِكَ.

96 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما ئابدۇلمەلىك ئىبنى مەرۋانغا بەيئەت قىلغانلىقىنى ئىپادىلەپ مۇنداق مەكتۇپ يازغان: ”مەن اللهنىڭ قۇلى، مۇئمىنلەرنىڭ ئەمىرى ئابدۇلمەلىككە، اللهنىڭ قانۇنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۈننىتىنى ئوتتۇرىدا قويۇپ تۇرۇپ، كۈچۈمنىڭ يېتىشىچە ئىتائەت قىلىدىغانلىقىمنى جاكارلايمەن، بالىلىرىممۇ ھەم شۇنداق جاكارلايدۇ“.

(بۇخارى: 7203)

97 ـ عن عَمْرِو بْنِ الْأَحْوَصِ أنهُ شَهِدَ حَجةَ الْوَدَاعِ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَحَمِدَ اللهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَذَكرَ وَوَعَظَ ثُم قَالَ أَي يَوْمٍ أَحْرَمُ أَي يَوْمٍ أَحْرَمُ أَي يَـوْمٍ أَحْرَمُ قَالَ فَقَالَ الناسُ يَوْمُ الْحَج الْأَكْبَرِ يَا رَسُولَ اللهِ قَـالَ فَـإِن دِمَـاءَكُمْ وَأَمْـوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا أَلَا لَا يَجْنِي جَانٍ إِلا عَلَى نَفْسِهِ وَلَا يَجْنِي وَالِدٌ عَلَى وَلَدِهِ وَلَا وَلَدٌ عَلَى وَالِدِهِ أَلَا إِن الْمُسْـلِمَ أَخُـو الْمُسْلِمِ فَلَيْسَ يَحِل لِمُسْلِمٍ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ إِلا مَا أَحَل مِنْ نَفْسِهِ أَلَا وَإِن كُـل رِبًـا فِـي الْجَاهِلِيةِ مَوْضُوعٌ لَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ غَيْرَ رِبَا الْعَباسِ بْنِ عَبْـدِ الْمُطلِبِ فَإِنهُ مَوْضُوعٌ كُلهُ أَلَا وَإِن كُل دَمٍ كَانَ فِي الْجَاهِلِيةِ مَوْضُوعٌ وَأَولُ دَمٍ وُضِعَ مِنْ دِمَاءِ الْجَاهِلِيةِ دَمُ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطلِبِ كَانَ مُسْتَرْضَعًا فِي بَنِي لَيْثٍ فَقَتَلَتْهُ هُذَيْلٌ أَلَـا وَاسْتَوْصُوا بِالنسَاءِ خَيْرًا فَإِنمَا هُن عَوَانٍ عِنْدَكُمْ لَيْسَ تَمْلِكُونَ مِنْهُن شَيْئًا غَيْرَ ذَلِكَ إِلا أَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَينَةٍ فَإِنْ فَعَلْنَ فَاهْجُرُوهُن فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُن ضَرْبًا غَيْرَ مُبَرحٍ فَـإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِن سَبِيلًا أَلَا إِن لَكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ حَقًا وَلِنِسَائِكُمْ عَلَيْكُمْ حَقًا فَأَمـا حَقكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ فَلَا يُوطِئْنَ فُرُشَكُمْ مَنْ تَكْرَهُونَ وَلَا يَأْذَن فِي بُيُوتِكُمْ لِمَنْ تَكْرَهُـونَ أَلَا وَإِن حَقهُن عَلَيْكُمْ أَنْ تُحْسِنُوا إِلَيْهِن فِي كِسْوَتِهِن وَطَعَامِهِن.

97 ـ ئەمر ئىبنى ئەھۋەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن

ۋىدالىشىش ھەججىدە بار ئىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم اللهقا ھەمدۇ ـ سانا ئېيتقاندىن كېيىن، كىشىلەرگە ۋەز ـ نەسىھەت قىلدى، ئاندىن كېيىن ئۈچ قېتىم:

ـ ھۆرمەتتىنى ساقلىماسلىق ئەڭ ھارام قىلىنغان كۈن قايسى؟ ـ دەپ سورىدى. كىشىلەر:

ـــ چوڭ ھەج كۈنى (يەنى ئاراپات كۈنى)، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بىر ـ بىرىڭلارنىڭ جېنىغا، مېلىغا ۋە يۈز ـ ئابرويىغا تېگىش سىلەرگە خۇددى بۇ كۈن، بۇ جاي ۋە بۇ ئاينىڭ ھۆرمىتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغاندەكلا ھارامدۇر. ئى خالايىق! ھەر كىشىنىڭ جىنايىتى ئۆزىگە بولۇپ، دادىنىڭ جىنايىتىدىن بالا جاۋابكار بولمايدۇ، بالىنىڭ جىنايىتىدىن دادا جاۋابكار بولمايدۇ. بىلىڭلاركى، مۇسۇلمان مۇسۇلماننىڭ قېرىندىشىدۇر، قېرىندىشىنىڭ رازىلىقىسىز ھېچ نېمىسى ھالال ئەمەستۇر. بىلىڭلاركى، جاھىلىيەت دەۋرىدە قىلىنغان جازانىنىڭ ھەممىسى ئىناۋەتسىز، (قەرز بەرگەن) سەرمايەڭلار ئۆزەڭلارغا قايتىدۇ، باشقىلارنى زىيان تارتقۇزمايسىلەر، ئۆزەڭلارمۇ زىيان تارتمايسىلەر. ئابباس ئىبنى ئابدۇلمۇتتەلىبنىڭ جازانىلىرىنىڭ ھەممىسى ئىناۋەتسىز. ئى خالايىق! جاھىلىيەت دەۋرىدىكى قان قەرزىنىڭ ھەممىسى ئىناۋەتسىز. جاھىلىيەت قان قەرزلىرىدىن ئالدى بىلەن ئەمەلدىن قالدۇرۇلىدىغىنى ھارىس ئىبنى ئابدۇلمەتتەلىبنىڭ قېنىدۇر، ھۇزەيل قەبىلىسى ئۇنى بەنى لەيس قەبىلىسىدىكى ئىنىكئانىسىنىڭ يېنىدا تۇرۇۋاتقاندا ئۆلتۈرۈۋەتكەن ئىدى. ئى خالايىق! ئاياللارغا ياخشى مۇئامىلە قىلىڭلار! سىلەرنىڭ ئەمرىڭلاردىكى ئاياللار سىلەرگە قولۇڭلارغا چۈشكەن ئەسىر كەبى ئىتائەت قىلىدۇ، سىلەر بۇندىن باشقا ھېچ بىر ئىمتىيازغا ئىگە ئەمەس. ئەمما ئاياللىرىڭلار ئوچۇق ـ ئاشكارا ناچار قىلىقلارنى قىلسا، سىلەر ئۇلار بىلەن بىللە بولماڭلار، (بۇمۇ ئۇنۇم بەرمىسە) ئۇلارنى ئەدەپلەش مەقسىتىدە ئاستىراق ئۇرۇڭلار. ئەگەر سىلەرگە ئىتائەت قىلسا، ئۇلارنى

بوزەك قىلىش خىيالىدا بولماڭلار. ئى خالايىق! ئاياللىرىڭلارنىڭ زىممىسىدە سىلەرنىڭ (ئۇلار رىئايە قىلىشقا تېگىشلىك) ھەققىڭلار بار، سىلەرنىڭ زىممەڭلاردىمۇ ئۇلارنىڭ (سىلەر رىئايە قىلىشقا تېگىشلىك) ھەققى بار. سىلەرنىڭ ھەققىڭلار — ئاياللىرىڭلار تۆشەكلىرىڭگە سىلەردىن باشقىلارنى يولاتماسلىق، سىلەر ياقتۇرمايدىغان كىشىلەرنى ئۆيۈڭلەرگە كىرگۈزمەسلىك قاتارلىقلار. ئاياللىرىڭلارنىڭ سىلەرنىڭ ئۈستۈڭلاردىكى ھەققى بولسا، ئۇلارنى چىرايلىق رەۋىشتە ئاش - نان، كىيىم - كېچەك بىلەن تەمىنلەشتۇر، - دېدى[1].

(تىرمىزى: 3087)

98 ـ وفي رواية: أَلَا وَإِن الشيْطَانَ قَدْ أَيِسَ مِنْ أَنْ يُعْبَدَ فِي بِلَادِكُمْ هَذِهِ أَبَدًا وَلَكِنْ سَتَكُونُ لَهُ طَاعَةٌ فِيمَا تَحْتَقِرُونَ مِنْ أَعْمَالِكُمْ فَسَيَرْضَى بِهِ.

98 ـ يەنە بىر ھەدىستە: «شەيتان سىلەرنىڭ يۇرتۇڭلاردا مەبۇد بولۇشتىن مەڭگۈلۈك ئۈمىد ئۈزدى. بىراق، سىلەر كۆزگە ئىلمايدىغان بىر قىسىم ئەمەللەردە ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىش ئەھۋالى يۈز بېرىپ تۇرىدۇ، شەيتان شۇنىڭغا رازى بولىدۇ» دەپ رىۋايەت قىلىنغان[2].

(تىرمىزى: 2159)

99 - عَنْ أَبِي بَكْرَةَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ الزمَانُ قَدْ اسْتَدَارَ كَهَيْئَـةِ يَوْمَ خَلَقَ السمَوَاتِ وَالْأَرْضَ السنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ثَلَاثَةٌ مُتَوَالِيَاتٌ ذُوالْقَعْدَةِ وَذُو الْحِجةِ وَالْمُحَرمُ وَرَجَبُ مُضَرَ الذِي بَيْنَ جُمَادَى وَشَعْبَانَ أَي شَهْرٍ هَذَا قُلْنَـا اللـهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ فَسَكَتَ حَتى ظَنَنا أَنهُ سَيُسَميهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ قَالَ أَلَيْسَ ذُو الْحِجةِ قُلْنَا بَلَى قَالَ فَأَي بَلَدٍ هَذَا قُلْنَا اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ فَسَكَتَ حَتى ظَنَنا أَنهُ سَيُسَميهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ قَالَ أَلَـيْسَ الْبَلْدَةَ قُلْنَا بَلَى قَالَ فَأَي يَوْمٍ هَذَا قُلْنَا اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ فَسَكَتَ حَتى ظَنَنا أَنهُ سَيُسَميهِ بِغَيْرِ

[1] ئەلبانى (2464): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (1753): سەھىھ ـ دېگەن.

اسْمِهِ قَالَ أَلَيْسَ يَوْمَ النحْرِ قُلْنَا بَلَى قَالَ فَإِن دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ قَالَ مُحَمدٌ وَأَحْسِبُهُ قَالَ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا وَسَتَلْقَوْنَ رَبكُمْ فَسَيَسْأَلُكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ أَلَا فَلَا تَرْجِعُوا بَعْدِي ضُلالًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ أَلَا لِيُبَلغْ الشاهِدُ الْغَائِبَ فَلَعَل بَعْضَ مَنْ يُبَلغُهُ أَنْ يَكُونَ أَوْعَى لَهُ مِنْ بَعْضِ مَنْ سَمِعَهُ فَكَانَ مُحَمدٌ إِذَا ذَكَرَهُ يَقُولُ صَدَقَ مُحَمدٌ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ثُم قَالَ أَلَا هَلْ بَلغْتُ مَرتَيْنِ قَالُوا نَعَمْ قَالَ اللهُم اشْهَدْ. للبخاري. ولأبي داود بعضه ولمسلم كله بزيادة : ثُم انْكَفَأَ إِلَى كَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ فَذَبَحَهُمَا وَإِلَى جُزَيْعَةٍ مِنْ الْغَنَمِ فَقَسَمَهَا بَيْنَنَا.

99 ـ ئەبۇ بەكرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ الله ئاسمان ـ زېمىننى ياراتقاندىن تارتىپ زامان ئۆز پېتى ئايلىنىپ كېلىۋاتىدۇ، بىر يىل 12 ئاي بولۇپ، بۇلاردىن تۆت ئايدا ئۇرۇش قىلىش ھارامدۇر، بۇ ئايلارنىڭ ئۈچى زۇلقەئدە، زۇلھەججە ۋە مۇھەررەم بولۇپ، بىر ـ بىرىگە ئۇلىنىپ كېلىدۇ. جۇمادا ئېيى بىلەن شەئبان ئېيى ئارىسىدا كېلىدىغان رەجەب ئېيى بولسا، يالغۇز كېلىدۇ. بۇ ئاي قايسى ئاي؟ ـ دېدى. بىز:

ـــ الله ۋە اللهنىڭ رەسۇلى بىلگۈچىدۇر، ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جىمىپ كەتتى. بىز:

ـ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ئاينى باشقا ئىسىم بىلەن ئاتايدىغان ئوخشايدۇ، ـ دەپ تۇرساق:

ـ بۇ ئاي زۇلھەججە ئېيى ئەمەسمۇ؟ ـ دېدى. بىز:

ـ شۇنداق، زۇلھەججە ئېيى، ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بۇ قايسى يۇرت؟ ـ دېدى. بىز:

ـــ الله ۋە اللهنىڭ رەسۇلى بىلگۈچىدۇر، ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە جىمىپ كەتتى. بىز:

ـــ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ يۇرتنى باشقا ئىسىم بىلەن ئاتايدىغان ئوخشايدۇ، ـ دەپ تۇرساق:

ــ بۇ يۇرت ھەرەم ئەمەسمۇ؟ ـ دېدى. بىز:

ــ شۇنداق، ھەرەم، ـ دېدۇق . پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بۇ قايسى كۈن؟ ـ دەپ سورىدى. بىز:

ــ الله ۋە اللهنىڭ رەسۇلى بىلگۈچىدۇر، ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە جىمىپ كەتتى. بىز:

ــ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ كۈننى باشقا ئىسىم بىلەن ئاتايدىغان ئوخشايدۇ، ـ دەپ تۇرساق:

ـ بۇ قۇربانلىق كۈنى ئەمەسمۇ؟ ـ دېدى. بىز:

ـ شۇنداق، قۇربانلىق كۈنى، ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ بىر ـ بىرىڭلارنىڭ جېنىغا، مېلىغا ۋە يۈز-ئابرويىغا تېگىش سىلەرگە خۇددى بۇ كۈن، بۇ جاي ۋە بۇ ئاينىڭ ھۆرمىتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغاندەكلا ھارامدۇر. سىلەر اللهنىڭ ئالدىغا بارىسىلەر، الله قىلغان ـ ئەتكەنلىرىڭلاردىن ھېساب ئالىدۇ. مەندىن كېيىن بىر ـ بىرىڭلارنى قىرىدىغان كاپىرلىققا قايتماڭلار! ئى خالايىق! بۇ جايغا كەلگەنلەر كەلمىگەنلەرگە يەتكۈزۈپ قويسۇن! چۈنكى كەلمىگەنلەر ئىچىدىن بىر قىسىم كىشىلەر ئەستە قالدۇرۇش، ئاڭقىرىشتا بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغانلاردىن ياخشىراق بولۇشى مۇمكىن. ئى خالايىق! يەتكۈزدۈممۇ؟ ئى خالايىق! يەتكۈزدۈممۇ؟ ـ دېدى. بىز:

ـ شۇنداق، يەتكۈزدىڭ، ـ دېگەندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئى الله گۇۋاھ بول! ـ دېدى.

(بۇخارى: 4406)

ئەبۇ داۋۇد بۇ ھەدىسنىڭ بىر قىسمىنى، مۇسلىم ھەممىسىنى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، مۇسلىمنىڭ رىۋايىتىدە تۆۋەندىكى ئىبارىلەر قوشۇپ بايان قىلىنغان: ئاندىن كېيىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قايتىپ بېرىپ، ئىككى تۇياق ئالا قوچقارنى بوغۇزلىدى ۋە

بىرگە بىر توپ قوينى تارقىتىپ بەردى.

100 ـ وزاد رزين (والترمذي) في آخره: ثَلَاثٌ لَا يُغِل عَلَيْهِن قَلْبُ مُسْلِمٍ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلهِ وَمُنَاصَحَةُ أَئِمةِ الْمُسْلِمِينَ وَلُزُومُ جَمَاعَتِهِمْ فَإِن الدعْوَةَ تُحِيطُ مِنْ وَرَائِهِمْ.

100 ـ رەزىن يۇقىرىقى ھەدىسنىڭ ئاخىرىغا مۇنۇلارنى قوشۇپ بايان قىلدى: «تۆۋەندىكى ئۈچ تۈرلۈك خىسلەتنى ئۆزىدە ئۆزلەشتۈرگەن مۇسۇلماننىڭ قەلبى خىيانەتتىن خالىي بولىدۇ: ھەر قانداق ئەمەلنى الله رازىلىقى ئۈچۈن قىلىش، مۇسۇلمانلارنىڭ ئەمىرلىرىگە سادىق بولۇش ۋە مۇسۇلمانلار جامائەتتىدىن ئايرىلماسلىق. چۈنكى مۇسۇلمانلار جامائەتتىنىڭ دۇئالىرى (ئۇلارنىڭ) ئەتراپلىرىنى قورشاپ قوغداپ تۇرىدۇ»[1].

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

101 ـ عن أبي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَودَانِهِ وَيُنَصرَانِهِ أَوْ يُمَجسَانِهِ كَمَا تُنْـتَجُ الْبَهِيمَـةُ بَهِيمَةً جَمْعَاءَ هَلْ تُحِسونَ فِيهَا مِنْ جَدْعَاءَ ثُم يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِطْرَةَ اللـهِ التِي فَطَرَ الناسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللهِ ذَلِكَ الدينُ الْقَيمُ.

101 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«خۇددى ھايۋان بالىسىنى تۇغقاندا ساغلام تۇغقاندەك، ھەر قانداق بالا تۇغۇلغاندىلا ئىسلامنى ئۆزلىكىدىن قوبۇل قىلىدىغان تەبىئەت بىلەن تۇغۇلىدۇ. كېيىن ئۇ بالىنى ئاتا ـ ئانىسى يەھۇدىي ياكى خرىستىئان ۋەياكى ئاتەشپەرەس قىلىپ يېتىلدۈرىدۇ. سىلەر ھايۋاننىڭ بالىلىرىنى چولاق تۇغۇپ قويغىنىنى كۆرۈپ باقتىڭلارمۇ؟!»

ئاندىن ئەبۇ ھۇرەيرە تۆۋەندىكى ئايەتنى ئوقۇدى: الله نىڭ دىنىغا (ئەگەشكىنكى) الله ئىنسانلارنى شۇ دىن بىلەن ياراتقان، الله نىڭ

[1] ئەلبانى (2140): سەھىھ ـ دېگەن.

ياراتقىنىدا ئۆزگىرىش بولمايدۇ، بۇ توغرا دىندۇر.[①] (بۇخارى: 1359)

102 ـ وفي رواية: كَمَا تُنْتِجُونَ الْإِبِلَ فَهَلْ تَجِدُونَ فِيهَا جَدْعَاءَ حَتَّى تَكُونُوا أَنْتُمْ تَجْدَعُونَهَا قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ أَفَرَأَيْتَ مَنْ يَمُوتُ صَغِيرًا قَالَ اللهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا عَامِلِينَ.

102 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ تۆگە بوتىلىقىنىڭ چولاق تۇغۇلغىنىنى كۆرۈپ باقتىڭلارمۇ؟ ئۇنى سىلەر (تۇغۇلغاندىن كېيىن) چولاق قىلىسىلەرغۇ؟ ـ دېدى. ئۇلار:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! بالا كىچىك ۋاقتىدىلا ئۆلۈپ كەتسە، ئۇنىڭ ئاخىرەتتىكى ئەھۋالى قانداق بولىدۇ؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ الله ئۇلارنىڭ ياشىسا نېمىلەرنى قىلىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىدۇ، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 2658)

103 ـ عَنْ جَدِهِ مَالِكِ بْنِ أَحْمَرَ أَنَّهُ لَمَّا بَلَغَهُ قُدُومُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدَ إِلَيْهِ، فَقَبِلَ إِسْلَامَهُ، وَسَأَلَهُ أَنْ يَكْتُبَ لَهُ كِتَابًا يَدْعُو بِهِ إِلَى الإِسْلَامِ، فَكَتَبَ لَهُ فِي رُقْعَةٍ مِنْ أَدَمٍ: "بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، هَذَا كِتَابٌ مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ لِمَالِكِ بْنِ أَحْمَرَ، وَلِمَنِ اتَّبَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، أَمَانًا لَهُمْ مَا أَقَامُوا الصَّلَاةَ، وَآتَوُا الزَّكَاةَ، وَاتَّبَعُوا الْمُسْلِمِينَ، وجَانَبُوا الْمُشْرِكِينَ، وَأَدَّوَا الْخُمُسَ مِنَ الْمَغْنَمِ، وَسَهْمَ الْغَارِمِينَ، وَسَهْمَ كَذَا، وَسَهْمَ كَذَا، فَهُمْ آمِنُونَ بِأَمَانِ اللهِ وَأَمَانِ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ".

103 ـ مالىك ئىبنى ئەھمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەدىنىگە يېتىپ كەلگەنلىكىنى ئاڭلىغان ھامان، بېرىپ ئىسلامنى قوبۇل قىلدى ۋە باشقىلارنى ئىسلامغا دەۋەت قىلىش ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئۆزىگە بىر مەكتۇپ يېزىپ بېرىشىنى سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر پارچە

[①] سۈرە رۇم، 30ـ ئايەت.

تېرىگە مۇنۇلارنى يازدۇرۇپ بەردى: «ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللهنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. بۇ، اللهنىڭ ئەلچىسى مۇھەممەدنىڭ مالىك ئىبنى ئەھمەرگە ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن بارلىق مۇسۇلمانلارغا بەرگەن ئامانلىق يارلىقىدۇر. ئۇلار قاچانىكى نامازنى ئادا قىلسا، زاكاتنى بەرسە، مۇسۇلمانلارغا ئەگەشسە، مۇشرىكلار بىلەن ئالاقىنى ئۈزسە، ئولجىنىڭ بەشتىن بىرىنى (دۆلەت خەزىنىسىگە) بەرسە ۋە قەرزدار قاتارلىقلارنىڭ نېسىۋىسىنى بەرسە، ئۇلار اللهنىڭ ۋە اللهنىڭ ئەلچىسى مۇھەممەدنىڭ ئۇلارغا بەرگەن ئامانلىقى بىلەن تىنچ ـ خاتىرجەم ياشايدۇ»[1].

(«ئەلئەۋسەت»: 10456)

104 - عن ابن عمر، قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لايقبل إيمان بـلا عمل ولا عمل بلا إيمان.

104 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەمەلسىز ئىمان قوبۇل قىلىنمايدۇ، ئىمانسىز ئەمەلمۇ قوبۇل قىلىنمايدۇ»[2].

(«ئەلكەبىر»)

105 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا يَزْنِي الزانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَسْرِقُ حِـينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَنْتَهِبُ نُهْبَةً يَرْفَعُ الناسُ إِلَيْهِ فِيهَا أَبْصَارَهُمْ حِينَ يَنْتَهِبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ.

105 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

[1] ھەيسەمى (67): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلئەۋسەت» تە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سەئىد ئىبنى مەنسۇر ئىسىملىك نامەلۇم كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (95): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سەئىد ئىبنى زەكەرىيا ئىسىملىك بىرى بار. ئۇ كىشىنىڭ ھەدىسى ئىشەنچلىك ياكى ئەمەسلىكى ھەققىدە ئىختىلاپ بار، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«زىناخور مۇئمىنلىك ھالىتىدە تۇرۇپ زىنا قىلمايدۇ، ئوغرى مۇئمىنلىك ھالىتىدە تۇرۇپ ئوغرىلىق قىلمايدۇ، ھاراقكەش مۇئمىنلىك ھالىتىدە تۇرۇپ ھاراق ئىچمەيدۇ، بۇلاڭچى باشقىلارنىڭ قىممەتلىك بۇيۇملىرىنى مۇئمىنلىك ھالىتىدە تۇرۇپ تارتىۋالمايدۇ».

(بۇخارى: 2475)

106 ـ عن أبي هُرَيْرَةَ قال قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا زَنَى الرجُلُ خَرَجَ مِنْهُ الْإِيمَانُ كَانَ عَلَيْهِ كَالظلةِ فَإِذَا انْقَطَعَ رَجَعَ إِلَيْهِ الْإِيمَانُ.

106 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىشى زىنا قىلسا، ئىمان ئۇنىڭدىن چىقىپ كېتىپ، بېشى ئۈستىدە خۇددى سايىدەك ئەگىپ يۈرىدۇ، زىنادىن قاچان قول ئۈزسە، ئىمان شۇ چاغدا ئۇنىڭغا قايتىدۇ»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 2475)

107 ـ وللترمذي: خَرَجَ مِنْهُ الْإِيمَانُ فَكَانَ فَوْقَ رَأْسِهِ كَالظلةِ فَإِذَا خَرَجَ مِنْ ذَلِكَ الْعَمَلِ عَادَ إِلَيْهِ الْإِيمَانُ وَقَدْ رُوِيَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمدِ بْنِ عَلِيٍّ أَنهُ قَالَ فِي هَذَا خَرَجَ مِنْ الْإِيمَانِ إِلَى الْإِسْلَامِ.

107 ـ تىرمىزىنىڭ رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: «ئىمان ئۇنىڭدىن چىقىپ كېتىپ، بېشى ئۈستىدە خۇددى سايىدەك ئەگىپ يۈرىدۇ. قاچانكى شۇ ئىشنى تاشلىسا، ئىمان ئۇنىڭغا قايتىدۇ». ئەبۇ جەئفەر مۇھەممەد ئىبنى ئەلى دېگەن كىشىنىڭ بۇ ھەدىس توغرىسىدا: بۇ، ئىمان دەرىجىسىدىن ئىسلام دەرىجىسىگە چىقتى دېگەنلىك بولىدۇ، ـ دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدى[2].

[1] ئەلبانى (3924): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (2117): سەھىھ ـ دېگەن.

(تىرمىزى: 2625)

108 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ غَرِيبًا فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ.

108 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىسلام غېرىبانە باشلانغان، كەلگۈسىدە يەنە غېرىبانە ھالىتىگە قايتىدۇ. غېرىبلارغا خۇشخەۋەر بولسۇن!»

(مۇسلىم: 145)

109 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْـهِ وَآلِهِ وَسَلمَ: "إِن الْإِيمَانَ لَيَخْلَقُ فِي جَوْفِ أَحَدِكُمْ كَمَا يَخْلَقُ الثوْبُ الْخَلِقُ، فَاسْأَلُوا اللهَ أَنْ يُجَدِدَ الْإِيمَانَ فِي قُلُوبِكُمْ".

109 ـ ئابدۇللا ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«خۇددى (ئۇچاڭلاردىكى) كىيىم كونىراپ قالغاندەك، ئىچىڭلاردىكى ئىمانمۇ كونىراپ قالىدۇ، شۇڭا اللهتىن قەلبىڭلاردىكى ئىماننى يېڭىلاپ بېرىشىنى تىلەڭلار!»[①]

(«ئەلكەبىر»)

110 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ جَدِدُوا إِيمَانَكُمْ قِيلَ يَـا رَسُولَ اللهِ وَكَيْفَ نُجَدِدُ إِيمَانَنَا قَالَ أَكْثِرُوا مِنْ قَوْلِ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ.

110 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئىمانىڭلارنى يېڭىلاڭلار! ـ دېۋىدى، بىر كىشى:

① ھەيسەمى (158): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! ئىمانىمىزنى قانداق يېڭىلايمىز؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ”لا إله إلا الله (بىر اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر)“ دېگەن كەلىمىنى كۆپ دەڭلار! ـ دېدى[1].

(ئەھمەد: 8493)

111 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِن اللهَ قَسَمَ بَيْنَكُمْ أَخْلَاقَكُمْ كَمَا قَسَمَ بَيْنَكُمْ أَرْزَاقَكُمْ وَإِن اللهَ عَز وَجَل يُعْطِي الدنْيَا مَنْ يُحِب وَمَنْ لَا يُحِب وَلَا يُعْطِي الدينَ إِلا لِمَنْ أَحَب فَمَنْ أَعْطَاهُ اللهُ الدينَ فَقَدْ أَحَبهُ وَالذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُسْلِمُ عَبْدٌ حَتى يَسْلَمَ قَلْبُهُ وَلِسَانُهُ وَلَا يُؤْمِنُ حَتى يَأْمَنَ جَارُهُ بَوَائِقَهُ قَالُوا وَمَا بَوَائِقُهُ يَا نَبِي اللهِ قَالَ غَشْمُهُ وَظُلْمُهُ وَلَا يَكْسِبُ عَبْدٌ مَالًا مِنْ حَرَامٍ فَيُنْفِقَ مِنْهُ فَيُبَارَكَ لَهُ فِيهِ وَلَا يَتَصَدقُ بِهِ فَيُقْبَلَ مِنْهُ وَلَا يَتْرُكُ خَلْفَ ظَهْرِهِ إِلا كَانَ زَادَهُ إِلَى النارِ إِن اللهَ عَز وَجَل لَا يَمْحُو السيئَ بِالسيئِ وَلَكِنْ يَمْحُو السيئَ بِالْحَسَنِ إِن الْخَبِيثَ لَا يَمْحُو الْخَبِيثَ.

111 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«الله خۇددى سىلەرنىڭ رىزقىڭلارنى ئاراڭلاردا تەقسىم قىلغاندەك، ئەخلاقىڭلارنىمۇ تەقسىم قىلغان. الله تائالا مال ـ دۇنيانى ئۆزى ياخشى كۆرگەن ـ ياخشى كۆرمىگەن ھەممە بەندىسىگە بېرىدۇ، ئەمما دىيانەتنى پەقەت ياخشى كۆرگەن بەندىسىگىلا بېرىدۇ. الله بىر بەندىسىگە دىيانەت ئاتا قىلسا، الله ئۇ كىشىنى ياخشى كۆرگەن بولىدۇ. مېنىڭ جېنىم ئىلكىدە بولغان الله بىلەن قەسەمكى، ھېچبىر بەندە دىلى ۋە تىلى ئارقىلىق باشقىلارغا ئەزىيەت بېرىشتىن خالىي بولمىغۇچە مۇسۇلمان بولمايدۇ، ھېچ بىر بەندە قوشنىسىنى ئۆزىنىڭ ئەخلاق ـ پەزىلىتى بىلەن خاتىرجەم قىلمىغۇچە مۇئمىن بولمايدۇ، ھەر قانداق بەندە

[1] ھەيسەمى (159): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ياخشىدۇر. ئۇنىڭ سەنەدىدە سەمىر ئىبنى نەھال بولۇپ، ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

ھارامدىن مال ـ دۇنيا تېپىپ خەجلىسە، الله ئۇ مالدىن بەرىكەتنى كۆتۈرۋېتىدۇ، ئۇ مالنى سەدىقە قىلسا، سەدىقىسىنى قوبۇل قىلمايدۇ. خەجلىمەي، سەدىقىمۇ قىلماي بېسىپ قويسا، دوزاختا كىرگۈزىدىغان ئەمەللىرىنى ئاشۇرىدۇ. الله ھەقىقەتەن يامانلىقنى يامانلىق بىلەن ئەمەس، بەلكى ياخشىلىق بىلەن يۇيىدۇ، شەكسىزكى، رەزىللىك رەزىللىكنى يۇيالمايدۇ»[①].

(ئەھمەد: 3663)

112 ـ عَنِ الْحَارِثِ بن مَالِكٍ الأَنْصَارِي، أَنَّهُ مَر بِرَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، فَقَالَ لَهُ: "كَيْفَ أَصْبَحْتَ يَا حَارِثُ؟" قَالَ: أَصْبَحْتُ مُؤْمِنًا حَقًا، فَقَالَ: "انْظُرْ مَا تَقُولُ؟ فَإِن لِكُل شَيْءٍ حَقِيقَةً، فَمَا حَقِيقَةُ إِيمَانِكَ؟" فَقَالَ: قَدْ عَزَفَتْ نَفْسِي عَنِ الدنْيَا، فَأَسْهَرْتُ لِذَلِكَ لَيْلِي، وَأَظْمَأْت نَهَارِي، وَكَأَني أَنْظُرُ إِلَى عَرْشِ رَبي بَارِزًا، وَكَأَني أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ الْجَنةِ يَتَزَاوَرُونَ فِيهَا، وَكَأَني أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ النارِ يَتَضَاغَوْنَ فِيهَا، فَقَالَ: "يَا حَارِثُ عَرَفْتَ فَالْزَمْ".

112 ـ ھارىس ئىبنى مالىك ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ بىر كۈنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ھەي ھارىس! بۇ ئەتىگەن قانداقراق قوپۇپسەن؟ ـ دەپ سورىدى. ھارىس:

ـــ ھەقىقىي مۇئمىن بولۇپ قوپۇپتىمەن، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئى ھارىس، سۆزۈڭگە دىققەت قىل! ھەر نەرسىنىڭ بىر ھەقىقىتى بولىدۇ، سېنىڭ ئىمانىڭنىڭ ھەقىقىتى نېمە؟ ـ دېدى. ھارىس:

ـــ كۆڭلۈم دۇنيانى تارتمىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن كېچىلەرنى ناماز بىلەن، كۈندۈزنى روزا بىلەن ئۆتكۈزدۈم. مەن ئۆزەمنى خۇددى الله

[①] ھەيسەمى (164): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىنىڭ بەزى راۋىيلىرى نامەلۇم، كۆپچىلىكى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

تائالانىڭ ئەرشىگە قاراپ تۇرغاندەك، جەننەت ئەھلىنىڭ بىر ـ بىرىنى يوقلىشىۋاتقانلىقىنى، دوزاخ ئەھلىنىڭ ئازابتىن ئىڭراۋاتقانلىقىنى كۆرۈۋاتقاندەك ھېس قىلىۋاتىمەن، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئى ھارىس! سەن ھەقىقەتنى تونۇپسەن، ئۇنى چىڭ تۇتقىن! ــ دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

113 ـ عَنِ ابْنِ عَباسٍ قَالَ قِيلَ لِرَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أي الْأَدْيَانِ أحَب إِلَى اللهِ قَالَ الْحَنِيفِيةُ السمْحَةُ.

113 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ــ قانداق دىن اللهقا ئەڭ يېقىملىق؟ ـ دەپ سورالغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئاسانلىق يارىتىپ بېرىدىغان توغرا دىن، ـ دەپ جاۋاب بەردى[2].

(ئەھمەد: 2108؛ «ئەلكەبىر»؛ «ئەلئەۋسەت»؛ بەززار)

114 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِني أقْرَأ الْقُرْآنَ فَلَا أجِدُ قَلْبِي يَعْقِلُ عَلَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِن قَلْبَكَ حُشِيَ الْإِيمَانَ وَإِن الْإِيمَانَ يُعْطَى الْعَبْدَ قَبْلَ الْقُرْآنِ.

114 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن قۇرئاننى ئوقۇيمەن، بىراق قەلبىمنىڭ

[1] ھەيسەمى (189): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبنى لەھەيئە ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭدىن باشقا ئېنىقلاشقا تېگىشلىك كىشىلەرمۇ بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (203): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد، تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبنى ئىسھاق ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەدىسى مۇدەللەستۇر، ـ دېگەن.

قۇرئاننى چۈشەنگىنىنى ھېس قىلمايمەن، ـ دېگەندى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ قەلبىڭ ئىمان بىلەن تولۇپتۇ، ئىمان بەندىگە قۇرئاندىن بۇرۇن بېرىلىدۇ، ـ دېدى[1].

(ئەھمەد: 6568)

115 ـ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الْقُلُوبُ أَرْبَعَةٌ قَلْبٌ أَجْرَدُ فِيهِ مِثْلُ السرَاجِ يُزْهِرُ وَقَلْبٌ أَغْلَفُ مَرْبُوطٌ عَلَى غِلَافِهِ وَقَلْبٌ مَنْكُوسٌ وَقَلْبٌ مُصْفَحٌ فَأَما الْقَلْبُ الْأَجْرَدُ فَقَلْبُ الْمُؤْمِنِ سِرَاجُهُ فِيهِ نُورُهُ وَأَما الْقَلْبُ الْأَغْلَفُ فَقَلْبُ الْكَافِرِ وَأَما الْقَلْبُ الْمَنْكُوسُ فَقَلْبُ الْمُنَافِقِ عَرَفَ ثُم أَنكَرَ وَأَما الْقَلْبُ الْمُصْفَحُ فَقَلْبٌ فِيهِ إِيمَانٌ وَنِفَاقٌ فَمَثَلُ الْإِيمَانِ فِيهِ كَمَثَلِ الْبَقْلَةِ يَمُدهَا الْمَاءُ الطيبُ وَمَثَلُ النفَاقِ فِيهِ كَمَثَلِ الْقَرْحَةِ يَمُدهَا الْقَيْحُ وَالدمُ فَأَي الْمَدتَيْنِ غَلَبَتْ عَلَى الْأُخْرَى غَلَبَتْ عَلَيْهِ.

115 ـ ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«قەلب مۇنداق تۆت تۈرلۈك بولىدۇ: چىراغدەك نۇر چاچىدىغان ساپ قەلب، قاتمۇقات پېچەتلەنگەن قەلب، دۈم قىلىنغان قەلب ۋە ئىككى يۈزلىمە قەلب. ساپ قەلب مۆئمىنىنىڭ قەلبى بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى نۇر چاچىدىغان چىراغ قەلبىنىڭ ئىچىدىكى ئىمان نۇرىدۇر؛ پېچەتلەنگەن قەلب كاپىرنىڭ قەلبى؛ دۈم قىلىنغان قەلب ھەقىقەتنى تونۇغاندىن كېيىن ئىنكار قىلغان مۇناپىقنىڭ قەلبى؛ ئىككى يۈزلىمە قەلب ئىمان بىلەن نىفاق جۇغلانغان قەلبتۇر. بۇ قەلبتىكى ئىمان پاكىز سۇ سۇغۇرۇپ تۇرىدىغان كۆكتاتقا ئوخشايدۇ. نىفاق قان ـ يىرىڭ چىقىپ تۇرىدىغان يارىغا ئوخشايدۇ. سۇ كۆپ بولسا، كۆكتات ياشىرىپ تۇرىدۇ. قان ـ يىرىڭ كۆپ بولسا، ئاخىرى ساقايماس يارىغا ئايلىنىدۇ. (يەنى ئىمان بىلەن نىفاقتىن قايسىسىنىڭ ئوزۇقلۇق ماددىسى كۈچلۈك

[1] ھەيسەمى (223): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبنى لەھەيئە ئىسىملىك كىشى بار، ـ دېگەن. يەنى ئۇنىڭ رىۋايەت قىلغان ھەدىسلىرى زەئىپ ھەدىسلەر قاتارىدىندۇر.

بولسا، ئاخىرى شۇ غەلىبە قىلىدۇ)»[1].

(ئەھمەد: 10745؛ «ئەلسەغىر»)

116 ـ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَا نَعْلَمُ شَيْئًا خَيْرًا مِنْ مِائَةٍ مِثْلِهِ إِلا الرجُلَ الْمُؤْمِنَ.

116 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇئمىندىن باشقا، ئۆزى بىر تۇرۇپ، ئۆزىدەك يۈز ئادەمدىن ياخشى بىرنىنىڭ بارلىقىنى بىلمەيمىز»[2].

(ئەھمەد: 5882؛ «ئەلئەۋسەت»)

117 ـ وللصغير بضعف مثله، بلفظ: خيرا من ألف مثله.

117 ـ تەبەرانى: «ئەلسەغىر»دە زەئىپ سەنەد بىلەن يۇقىرىقىدەك رىۋايەت قىلىپ: «يۈز»نى «مىڭ» دەپ بايان قىلغان[3].

118 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ الزرْعِ لَا تَزَالُ الرياحُ تُفَيئُهُ وَلَا يَزَالُ الْمُؤْمِنُ يُصِيبُهُ بَلَاءٌ وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ مَثَلُ شَجَرَةِ الْأَرْزِ لَا تَهْتَز حَتى تُسْتَحْصَدَ.

118 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇئمىن خۇددى شامال ئوڭ ـ سولغا ئېگىپ تۇرىدىغان زىرائەتكە ئوخشايدۇ. دېمەك، مۇئمىنگە بالايى ـ ئاپەت كېلىپ تۇرىدۇ. مۇناپىق تا

[1] ھەيسەمى (224): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان. تەبەرانىمۇ «ئەلسەغىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە لەيس ئىبنى ئەبۇ سۇلەيم دېگەن كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (227): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان. تەبەرانىمۇ «ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەلسەغىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۇسامە ئىبنى زەيد ئىبنى ئەسلەم ئىسىملىك ھەدىسى ئىنتايىن زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (227): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەلسەغىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۇسامە ئىبنى زەيد ئىبنى ئەسلەم ئىسىملىك ھەدىسى ئىنتايىن زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

تۈۋىدىن كەسمىگىچە تەۋرىمەيدىغان سەنۇبەر دەرىخىگە ئوخشايدۇ»[①].

(تىرمىزى: 2866)

119 ـ عَنْ النواس بْنِ سَمْعَانَ الْكِلَابِي قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِن اللهَ ضَرَبَ مَثَلًا صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا عَلَى كَنَفَيْ الصرَاطِ زُورَانِ لَهُمَا أَبْوَابٌ مُفَتحَةٌ عَلَى الْأَبْوَابِ سُتُورٌ وَدَاعٍ يَدْعُو عَلَى رَأْسِ الصرَاطِ وَدَاعٍ يَدْعُو فَوْقَهُ (وَاللهُ يَدْعُوا إِلَى دَارِ السلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ) وَالْأَبْوَابُ التِي عَلَى كَنَفَيْ الصرَاطِ حُدُودُ اللهِ فَلَا يَقَعُ أَحَدٌ فِي حُدُودِ اللهِ حَتى يُكْشَفَ الستْرُ وَالذِي يَدْعُو مِنْ فَوْقِهِ وَاعِظُ رَبهِ.

119 ـ نەۋۋاس ئىبنى سەمئان ئەلكەلبى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«الله تائالا توغرا يولنى مۇنداق مىسال بىلەن بايان قىلغان: يولنىڭ ئىككى تەرىپىدە دەرۋازىلىرى ئوچۇق ئىككى تام بولۇپ، ھەر دەرۋازىغا پەردىلەر تارتىلغان، يولنىڭ بېشىدا چاقىرغۇچى بار، ئۈستىدە يەنە بىر چاقىرغۇچى بار. الله كىشىلەرنى ئامان جايغا (يەنى جەننەتكە) دەۋەت قىلىدۇ ۋە خالىغان ئادەمنى توغرا يولغا باشلايدۇ[②]. يولنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى دەرۋازىلار الله بېكىتكەن چەك ـ چېگرىلار بولۇپ، پەردە ئېچىلمىغۇچە ھېچ كىم الله بېكىتكەن بۇ چەك ـچېگرىلارنىڭ ئىچىگە كىرەلمەيدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىدە تۇرغۇچى بولسا، پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن نەسىھەت قىلغۇچىدۇر»[③].

(تىرمىزى: 2859)

120 - عَنْ ابن مسعود - رضي الله عنه - قال: إن رسولَ الله - صلى الله عليه وسلم - قال: «ضَرَبَ اللهُ مَثلاً صراطًا مُستقيمًا، وعن جَنبتي الصراط سوران فيهما أبوابٌ

[①] ئەلبانى (2300): سەھىھ ـ دېگەن.

[②] يۇنۇس سۈرىسى، 25ـ ئايەت.

[③] ئەلبانى (2295): سەھىھ ـ دېگەن.

مُفَتحةٌ، وعلى الأبوابِ سُتورٌ مُرْخَاةٌ، وعندَ رَأْسِ الصراطِ داعٍ يقول: استقيموا على الصراط ولا تَعْوَجوا، وفوقَ ذلك داعٍ يَدْعو كُلما هم عَبْدٌ أنْ يَفْتَحَ شيئًا من تلك الأبواب قال : وَيْحَكَ، لا تفْتَحْهُ، فإنك إن تفتحه تَلِجْهُ. ثم فسره بأن الصراط هو الإسلام، وأن الأبواب المفتحة، محارمُ الله، وأن الستورَ المُرخاةَ : حُدودُ الله، والداعي على رَأْسِ الصراطِ : هو القُرآنُ، وأن الداعِي منْ فوقِهِ : هو واعظُ الله في قلْبِ كُل مؤمنٍ».

120 ـ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ رىۋايىتىدە مۇنداق كەلگەن: «اللە تائالا توغرا يولنى مۇنداق مىسال بىلەن بايان قىلغان: يولنىڭ ئىككى تەرىپىدە دەرۋازىلىرى ئوچۇق ئىككى تام بولۇپ، ھەر دەرۋازىغا پەردىلەر تارتىلغان. يولنىڭ بېشىدا:

— توغرا يول ئۈستىدە مۇستەھكەم تۇرۇڭلار! يولدىن تېيىپ كەتمەڭلار! ـ دەپ توۋلىغۇچى بار. يول ئۈستىدە بىرەرسى بۇ دەرۋازىلاردىن بىرىنى ئاچقىلى تەمشەلسە:

ـ ھاي! ئۇنى ئاچما! ئۇنى ئاچساڭلا ئىچىگە كىرىپ كېتىسەن، ـ دەپ توۋلاپ تۇرغۇچى يەنە بىرى بار».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇنى ئىزاھلاپ: يول — ئىسلام؛ ئوچۇق دەرۋازىلار ـ اللە ھارام قىلغان ئىشلار؛ پەردىلەر — اللە توختاتقان چەك ـ چېگرىلار؛ دەرۋازىنىڭ بېشىدىكى توۋلىغۇچى — قۇرئان؛ يول ئۈستىدىكى توۋلىغۇچى — اللە تائالا ھەر مۇئمىنىنىڭ قەلبىگە ئورۇنلاشتۇرغان نەسىھەت قىلغۇچىدۇر، ـ دېگەن.

121 - وعنه وقال رجل: الصراط المستقيم، قال تركنا محمد صلى الله عليه وسلم في أدناه، و طرفه في الجنة، و عن يمينه جواد، و عن يساره جواد، وثم رجال يدعون من مر بهم فمن أخذ تلك الجواد انتهت به إلى النار، و من أخذ على الصراط المستقيم انتهى به إلى الجنة. ثم قرأ ابن مسعود: "وأن هذا صراطي مستقيما فاتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بكم عن سبيله" الآية. لرزين.

121 ـ بىر كىشى ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن:

ــ توغرا يول قايسى؟ ـ دەپ سورىغانىدى. ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنى توغرا يول ئۈستىدە قويۇپ كەتتى، بۇ يولنىڭ ئاخىرى جەننەتكە تۇتۇشىدۇ، يولنىڭ ئوڭ ـ سول تەرەپلىرىدە ئاچا يوللار بار، بۇ يوللاردا ئۆتكەنلەرنى چاقىرىپ تۇرىدىغان كىشىلەر بار، كىمكى شۇ ئاچا يوللارغا كىرىپ قالسا، ئاخىرى دوزاخقا بېرىپ توختايدۇ، كىمكى توغرا يول (ئاساسىي يول) بىلەن مېڭىۋەرسە، ئاخىرى جەننەتكە كىرىدۇ. ـ دېدى. ئاندىن: بۇ مېنىڭ توغرا يولۇمدۇر، شۇ يولدا مېڭىڭلار، ناتوغرا يوللاردا ماڭماڭلار، ئۇلار سىلەرنى اللهنىڭ يولىدىن ئايرىۋېتىدۇ [1] دېگەن ئايەتنى ئوقۇدى.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

122 - عَنْ عَلِيٍّ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنهُ قَالَ: "بَعَثَ اللهُ يَحْيَى بْنَ زَكَرِيا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِخَمْسِ كَلِمَاتٍ، فَلَما بَعَثَ عِيسَى قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا عِيسَى قُلْ لِيَحْيَى بْنِ زَكَرِيا: إِما أَنْ تُبَلغَ مَا أُرْسِلْتَ بِهِ إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ، وَإِما أَنْ أُبَلغَهُمْ، فَخَرَجَ يَحْيَى، حَتى صَارَ إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ، فَقَالَ: إِن اللهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَعْبُدُوهُ، وَلا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَمَثَلُ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَعْتَقَ رَجُلا، فَأَحْسَنَ إِلَيْهِ وَأَعْطَاهُ، فَانْطَلَقَ وَكَفَرَ وَالِي نِعْمَتِهِ، وَوَالَى غَيْرَهُ، وَإِن اللهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُقِيمُوا الصلاةَ، وَمَثَلُ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَسَرَهُ الْعَدُو، فَأَرَادُوا قَتْلَهُ، فَقَالَ: لا تَقْتُلُونِي، فَإِن لِي كَنْزًا، وَأَنَا أَفْدِي نَفْسِي، فَأَعْطَاهُمْ كَنْزَهُ، وَنَجَا بِنَفْسِهِ، وَإِن اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَصَدقُوا، وَمَثَلُ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ مَشَى إِلَى عَدُوهِ، وَقَدْ أَخَذَ لِلْقِتَالِ جُنةً، فَلا يُبَالِي مِنْ حَيْثُ مَا أُتِيَ، وَإِن اللهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَقْرَءُوا الْكِتَابَ، وَمَثَلُ ذَلِكَ كَمَثَلِ قَوْمٍ فِي حِصْنِهِمْ صَارَ إِلَيْهِمْ عَدُوهُمْ، وَقَدْ أَعَدوا فِي كُل نَاحِيَةٍ مِنْ نَوَاحِي الْحِصْنِ قَوْمًا، فَلَيْسَ يَأْتِيهِمْ عَدُوهُمْ مِنْ نَاحِيَةٍ، إِلا وَبَيْنَ أَيْدِيهِمْ مَنْ يَدْرَءُوهُمْ عَنِ الْحِصْنِ، فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ لا يَزَالُ فِي أَحْصَنِ حِصْنٍ أَوْ فِي حِصْنٍ حَصِينٍ".

122 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر

[1] ئەنئام سۈرىسىنىڭ 153-ئايىتىنىڭ بىر قىسمى.

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«اللە تائالا يەھيا ئىبنى زەكەرىيا ئەلەيھىسسالامنى بەنى ئىسرائىلغا بەش كەلىمىنى يەتكۈزۈشكە ئەۋەتكەن؛ اللە تائالا ئىيسا ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەرلىككە تاللىغاندا:

ـ ئى ئىيسا! سەن يەھيا ئىبنى زەكەرىياغا: ”سەن بەنى ئىسرائىلغا يەتكۈزمەكچى بولغان كەلىمىنى يا سەن يەتكۈز ياكى مەن يەتكۈزەي“ دېگىن، ـ دېدى. يەھيا ئىبنى زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام چىقىپ، بەنى ئىسرائىلنىڭ يېنىغا كەلدى ـ دە، مۇنداق دېدى:

ـ ئى بەنى ئىسرائىل! اللە سىلەرنى اللەقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەي ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، اللەقا شېرىك كەلتۈرۈش ــ خۇددى بىر كىشى بىر قۇلنى ئازاد قىلىپ، ئۇنىڭغا پۇل ـ مال بەرسە، ئۇ قۇل ئازاد قىلغۇچىسىنىڭ قىلغان ئىلتىپاتلىرىدىن تېنىۋېلىپ، باشقا بىرىنى ئۆزىگە خوجىدار قىلىۋالغىنىغا ئوخشايدۇ. اللە سىلەرنى ناماز ئوقۇشقا بۇيرۇيدۇ، ناماز ئوقۇش ــ خۇددى دۈشمەنگە ئەسىر چۈشۈپ قېلىپ، دۈشمەن ئۆلتۈرمەكچى بولغاندا: ”مېنى ئۆلتۈرمەڭلار! مەن سىلەرگە خەزىنەمنى بېرەي، خەزىنەم بەدىلىگە جېنىمنى قۇتۇلدۇراي“ دەپ، خەزىنىسىنى بېرىپ، جېنىنى قۇتۇلدۇرغان كىشىگە ئوخشايدۇ. اللە سىلەرنى سەدىقە بېرىشكە بۇيرۇيدۇ، سەدىقە بېرىش ــ قولىغا قالقان ئېلىپ، دۈشمىنى بىلەن ئۇرۇشۇش ئۈچۈن نەيزە ـ قىلىچ زەربىسىنىڭ قايسى تەرەپتىن كېلىشىگە پەرۋا قىلماستىن، دادىل قەدەملەر بىلەن دۈشمىنىگە قاراپ يول ئالغان كىشىگە ئوخشايدۇ. اللە سىلەرنى كىتابنى ئوقۇشقا بۇيرۇيدۇ، كىتابنى ئوقۇش ــ خۇددى دۈشمەن بېسىپ كىرگەندە، قورغاننىڭ ھەر تەرىپىگە توپ ـ توپ كىشىلەرنى ئورۇنلاشتۇرۇپ، دۈشمەن نەدىن ھۇجۇم قىلسا، شۇ يەردە قايتۇرما زەربە بېرىپ، قورغاننى قوغدايدىغان قورغان ئەھلىگە ئوخشايدۇ. مانا بۇ، قۇرئان ئوقۇيدىغان كىشىنىڭ مىسالى بولۇپ، قۇرئان ئوقۇغان ئادەم ھەر دائىم مۇستەھكەم قورغاندا قوغدىلىدۇ»[1].

---

[1] ئەلبانى (2298): سەھىھ ـ دېگەن.

(تىرمىزى: 2863؛ بەززار)

123 ـ عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ قَامَ فِينَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بِخَمْسِ كَلِمَاتٍ فَقَالَ إِن اللهَ عَز وَجَل لَا يَنَامُ وَلَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ يَخْفِضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النهَارِ وَعَمَلُ النهَارِ قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ حِجَابُهُ النورُ وَفِي رِوَايَةِ أَبِي بَكْرٍ النارُ لَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا انْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ.

123 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزگە مۇنۇ بەش كەلىمىنى يەتكۈزۈش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرۇپ مۇنداق دېدى: «شۈبھىسىزكى الله تائالا ئۇخلىمايدۇ، ئۇخلاشمۇ ھەم الله تائالانىڭ شەنىگە لايىق ئەمەستۇر. الله تائالا مىزاننى پەسلىتىدۇ، كۆتۈرىدۇ. الله تائالاغا كېچىنىڭ ئەمەلى كۈندۈزنىڭ ئەمەلىدىن بۇرۇن، كۈندۈزنىڭ ئەمەلى كېچىنىڭ ئەمەلىدىن بۇرۇن كۆتۈرۈلىدۇ. الله بىلەن بەندىنىڭ ئارىسىنى توسۇپ تۇرىدىغان پەردە نۇردۇر».

ئەبۇ بەكرىنىڭ رىۋايىتىدە: «الله بىلەن بەندىنىڭ ئارىسىنى توسۇپ تۇرىدىغان پەردە ئوت بولۇپ، ئەگەر پەردىنى ئېچىۋېتىدىغان بولسا، يۈزىنىڭ نۇرلىرى بارلىق مەخلۇقاتلارنى كۆيدۈرۈپ تاشلايدۇ» دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 179)

كىتاب ۋە سۈننەتكە مەھكەم ئېسىلىش

124 - عَنْ مَالِك أَنَّهُ بَلَغَهُ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلوا مَا تَمَسكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللهِ وَسُنةَ نَبِيهِ.

124 ـ مالىكقا يېتىشىچە، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن سىلەرگە ئىككى نەرسىنى قويۇپ كەتتىم، سىلەر شۇنىڭغا چىڭ ئېسىلساڭلار، ھەرگىز ئازمايسىلەر. ئۇلار بولسا، اللهنىڭ كىتابى ۋە پەيغەمبىرىنىڭ سۈننىتىدۇر».

(مالىك: 1661)

125 - عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَا قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِني تَارِكٌ فِيكُمْ مَا إِنْ تَمَسكْتُمْ بِهِ لَنْ تَضِلوا بَعْدِي أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنْ الْآخَرِ كِتَابُ اللهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنْ السمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَعِتْرَتِي أَهْلُ بَيْتِي وَلَنْ يَتَفَرقَا حَتى يَرِدَا عَلَي الْحَوْضَ فَانْظُرُوا كَيْفَ تَخْلُفُونِي فِيهِمَا.

125 ـ زەيد ئىبنى ئەرقەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن سىلەرگە ئىككى نەرسىنى قويۇپ كېتىمەن، ئۇنىڭغا چىڭ ئېسىلساڭلار، ھەرگىز ئازمايسىلەر. بىرىنىڭ شەنى يەنە بىرىدىن ئۇلۇغدۇر. ئۇنىڭ بىرى، اللهنىڭ ئاسماندىن يەرگىچە سوزۇلغان مۇستەھكەم ئارغامچىسى بولغان كىتابى؛ يەنە بىرى، مېنىڭ ئائىلە ـ تاۋابىئاتلىرىمدۇر. بۇ ئىككىسى مەن بىلەن تاكى ھەۋزى كەۋسەردە ئۇچراشقىچە بىر ـ بىرىدىن ئايرىلمايدۇ، شۇڭا مەندىن كېيىن بۇ

ئىككىسىگە دىققەت بىلەن مۇئامىلە قىلىڭلار»[1].

(تىرمىزى: 3788)

126 - عن عَبْد الرحْمَنِ بْن عَمْرٍو السلَمِيِّ وَحُجْر بْن حُجْرٍ قَالَا أَتَيْنا الْعِرْبَاضَ بْنَ سَارِيَةَ وَهُوَ مِمنْ نَزَلَ فِيهِ وَلَا عَلَى الذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُـمْ عَلَيْهِ فَسَلمْنَا وَقُلْنا أَتَيْناكَ زَائِرِينَ وَعَائِدِينَ وَمُقْتَبِسِينَ فَقَالَ الْعِرْبَاضُ صَلى بِنَا رَسُولُ اللـهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ذَاتَ يَوْمٍ ثُم أَقْبَلَ عَلَيْنا فَوَعَظَنا مَوْعِظَةً بَلِيغَةً ذَرَفَتْ مِنْهَـا الْعُيـونُ وَوَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ فَقَالَ قَائِلٌ يَا رَسُولَ اللهِ كَأَن هَذِهِ مَوْعِظَةُ مُوَدعٍ فَمَاذَا تَعْهَدُ إِلَيْنـا فَقَالَ أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللهِ وَالسمْعِ وَالطاعَةِ وَإِنْ عَبْدًا حَبَشِيا فَإِنهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ بَعْـدِي فَسَيَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا فَعَلَيْكُمْ بِسُنتِي وَسُنةِ الْخُلَفَاءِ الْمَهْدِيينَ الراشِدِينَ تَمَسكُوا بِهَا وَعَضوا عَلَيْهَا بِالنوَاجِذِ وَإِياكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الْأُمُورِ فَإِن كُل مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُل بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ.

126 ـ ئابدۇرراھمان ئىبنى ئەمر سۇلەمى ۋە ھىجر ئىبنى ھىجر مۇنداق دەيدۇ: يەنە مۇنداق كىشىلەرنىمۇ ئەيىبلەشكە يول يوقتۇركى، ئۇلار (جىھادقا چىقىش ئۈچۈن) سەندىن ئۇلاغ سوراپ كەلگەندە [2] دېگەن ئايەت ئىرباز ئىبنى سارىيە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ھەققىدە نازىل بولغان بولۇپ، بىز ئۇنىڭ يېنىغا كىلىپ (سالام بەرگەندىن كېيىن):

ــ بىسىنى زىيارەت قىلغىلى ۋە سىنىڭ ئىلمىڭنى ئالغىلى كەلدۇق، ـ دېدۇق. ئىرباز:

ـ بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزگە ئىمام بولۇپ ناماز ئوقۇدى. ئاندىن بىزگە بۇرۇلۇپ ناھايىتى تەسىرلىك بىر نەسىھەت قىلدىكى، كۆزلىرىمىزدىن ياش تۆكۈلۈپ، قەلبلىرىمىز تىترەپ كەتتى. بىر كىشى:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بۇ سۆز ۋىدالاشقۇچىنىڭ ۋەز ـ نەسىھەتلىرىدەك قىلىدۇ. بىزگە قىلىدىغان ۋەسىيىتىڭ بارمۇ؟ ـ دەپ سورالغاندى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

[1] ئەلبانى (2980): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] سۈرە تەۋبە، 92ـئايەت.

ــ سىلەرگە اﷲتىن قورقۇشنى، سىلەرگە باش بولغان كىشى ھەبەشىستانلىق قۇل بولغان تەقدىردىمۇ ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، بويرۇقىغا قەتئىي ئىتائەت قىلىشىڭلارنى تەۋسىيە قىلىمەن. ئىچىڭلاردىن كىمكى مەندىن كېيىن ياشىسا، كۆپ ئىختىلاپلارنى كۆرىدۇ. سىلەر مېنىڭ سۈننىتىمگە ۋە توغرا يولغا يېتەكلەنگەن ھەم باشقىلارنى توغرا يولغا يېتەكلىگۈچى خەلىپىلەرنىڭ سۈننىتىگە مۇستەھكەم ئېسىلىڭلار. ئۇنى ئېزىق چىشىڭلار بىلەن چىشلەڭلار (يەنى چىڭ تۇتۇڭلار). (دىنغا) يېڭىدىن پەيدا قىلىپ قوشۇپ قويۇلغان ھەرقانداق ئىشتىن ھەزەر ئەيلەڭلار، ھەقىقەتەن يېڭى پەيدا قىلىنغان ھەر قانداق ئىش بىدئەتتۇر. ھەر قانداق بىدئەت ئازغۇنلۇقتۇر، ـ دېدى[1].
(ئەبۇ داۋۇد: 4607)

127 - عَنْ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرِبَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَلَا هَلْ عَسَى رَجُلٌ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَني وَهُوَ مُتكِئٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ فَيَقُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللهِ فَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَلَالًا اسْتَحْلَلْنَاهُ وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَرَامًا حَرمْنَاهُ وَإِن مَا حَرمَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَمَا حَرمَ اللهُ.

127 ـ مىقدام ئىبنى مەئدىكەرىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«دىققەت قىلىڭلاركى، مەندىن بىرەر ھەدىس يەتسە، تەختىگە يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ: ”بىز بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا اﷲنىڭ كىتابى بار، اﷲنىڭ كىتابىدا ھالال دېگەننى ھالال، ھارام دېگەننى ھارام دەيمىز“ دەپ، ھەدىسنى كۆزگە ئىلمايدىغان كىشىلەر پەيدا بولىدىغان زامان يېقىنلاشتى. ۋاھالەنكى، اﷲنىڭ ئەلچىسىنىڭ (بىر نەرسە ھەققىدە) ھارام دەپ چىقارغان ھۆكمى اﷲ تائالانىڭ چىقارغان ھۆكمى بىلەن باراۋەردۇر»[2].
(تىرمىزى: 2664)

---

[1] ئەلبانى (3851): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (2146): سەھىھ ـ دېگەن.

128 - للترمذي وأبي داود: أَلَا إِني أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ أَلَا يُوشِكُ رَجُلٌ شَبْعَانُ عَلَى أَرِيكَتِهِ بنحوه.

128 ـ تىرمىزى ۋە ئەبۇ داۋۇد يەنە بىر رىۋايەتتە: «دىققەت قىلىڭلاركى، ماڭا قۇرئان بېرىلدى، قۇرئان بىلەن بىرگە (ۋەھيى ئىكەنلىكىدە) قۇرئاننىڭ ئوخشىشى بېرىلدى. دىققەت قىلىڭلاركى، قورساقنى تازا تويغۇزۇپ، تەختىگە يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ: ”مۇنداق، مۇنداق...“ دەيدىغان كىشىنىڭ پەيدا بولۇش زامانى يېقىنلىشىۋاتىدۇ» دەپ، يۇقىرىقى بىلەن ئوخشاش مەزمۇندىكى ھەدىسنى بايان قىلدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4604؛ ئەھمەد ۋە بەززار)

129 - وزاد أحمد والبزار بلين: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَا جَاءَكُمْ عَني مِنْ خَيْرٍ قُلْتُهُ أَوْ لَمْ أَقُلْهُ فَأَنا أَقُولُهُ وَمَا أَتاكُمْ عَني مِنْ شَرٍّ فَأَنا لَا أَقُولُ الشر.

129 ـ ئەھمەد ۋە بەززار مۇنۇلارنى قوشۇپ رىۋايەت قىلدى: ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەندىن سىلەرگە ياخشىلىققا بۇيرۇيدىغان بىرەر سۆز يەتسە، ئۇ سۆزنى مەن دېگەن ياكى دېمىگەن بولاي، بىلىڭلاركى، ياخشىلىققا بۇيرۇيدىغان سۆزلەرنى مەن دەيمەن، ئەمما سىلەرگە يامانلىققا بۇيرۇيدىغان بىرەر سۆز يەتسە، بىلىڭلاركى، مەن يامانلىققا بۇيرۇيدىغان سۆزنى ھەرگىز دېمەيمەن»[2].

(ئەھمەد: 8583)

---

[1] ئەلبانى (3848): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (696): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەبۇ مەئشەر نەجىھ ئىسىملىك بىرى بار. ئەھمەد ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. ئەمما باشقىلار ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.
ئىبنى ماجە بۇ ھەدىسنى قىسقارتىپ رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئەلبانى (2): بۇ ھەدىس مۇنكەر (يەنى ئىشەنچىسىز ۋە ئۇنىڭغا ئاساسەن بىرەر ئىشقا يەكۈن چىقىرىشقا بولمايدۇ)، ـ دېگەن.

130 - قَالَ عَبْدُ اللهِ بن مسعود: إن أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ وَأَحْسَنَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمدٍ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَشَر الْأُمورِ مُحْدَثَاتُهَا وَإِن مَا تُوعَدُونَ لَآتٍ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ.

130 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئەڭ گۈزەل سۆز اللهنىڭ كىتابى؛ ئەڭ گۈزەل يول مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يولى؛ ئىشلارنىڭ ئەڭ يامىنى (دىندا) يېڭى پەيدا قىلىنغان ئىشلاردۇر. سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان (قىيامەت، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش قاتارلىق) ئىشلار چوقۇم مەيدانغا كېلىدۇ، سىلەر قېچىپ قۇتۇلالمايسىلەر.

(بۇخارى: 7277)

131 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ فَهُوَ رَد.

131ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى بىزنىڭ بۇ ئىشىمىزدا (يەنى دىنىمىزدا) يوق نەرسىنى پەيدا قىلسا، ئۇ ئىش رەت قىلىنىدۇ».

(بۇخارى: 6297)

132 - عن الزهْرِي قال: دَخَلْتُ عَلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ بِدِمَشْقَ وَهُوَ يَبْكِي فَقُلْتُ مَا يُبْكِيكَ فَقَالَ لَا أَعْرِفُ شَيْئًا مِما أَدْرَكْتُ إلا هَذِهِ الصلَاةَ وَهَذِهِ الصلَاةُ قَدْ ضُيعَتْ.

132 ـ زۇھەرى مۇنداق دەيدۇ: مەن بىر كۈنى (دەمەشقتە) ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يېنىغا كىرسەم، ئۇ يىغلاۋېتىپتۇ، مەن:

ـ نېمىگە يىغلايسەن؟ ـ دەپ سورىسام، ئۇ:

ـ مەن ھازىر (پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ دەۋرىدە بىلىدىغان ئىشلاردىن) پەقەت نامازنىلا تونۇۋاتىمەن، ھەتتا مۇشۇ نامازمۇ

زايا قىلىنىپ كەتتى، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(بۇخارى: 530)

133 - عن ابن مسعود ابن مسعود - رضي الله عنه - قال: «مَن كانَ مُسْـتَنا، فَلْيسْتَن بمن قد ماتَ، فإن الحي لا تُؤمَنُ عليه الفِتْنَةُ، أولئك أصحابُ محمد - صـلى الله عليه وسلم - كانوا أفضلَ هذه الأمة: أبرها قلوبًا، وأعمقَها علمًا، وأقلها تكلفًا، اختارهم الله لصحبة نبيه، ولإقامة دِينه، فاعرِفوا لهم فضلَهم، واتبعُوهم على أثرهم، وتمسكوا بمـا استَطعْتم من أخلاقِهم وسيَرِهم، فإنهم كانوا على الهُدَى المستقيم» رواه رزين.

133 ـ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: كىمكى باشقىلارغا ئەگەشمەكچى بولسا، ئۆلگەنلەرگە ئەگەشسۇن. تىرىك ئادەمنىڭ پىتنىگە مۇبتىلا بولۇپ، ئىزىپ كېتىشىدىن خاتىرجەم بولغىلى بولمايدۇ. ئەنە شۇلار مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرىدۇر، ئۇلار بۇ ئۇممەتنىڭ ئەڭ ئەۋزىلى، قەلبى ئەڭ ساغلام، بىلىمى ئەڭ چوڭقۇر ۋە تەكەللۇپى ئەڭ ئاز كىشىلەر ئىدى، الله ئۇلارنى پەيغەمبىرىنىڭ ھەمراھلىقى ۋە دىنىنىڭ يەر ئۈستىدە تۇرغۇزۇلۇشى ئۈچۈن تاللىغان. شۇڭا سىلەر ئۇلارنىڭ قەدرىگە يېتىڭلار، ئۇلارنىڭ ئىزىدىن مېڭىڭلار، كۈچۈڭلارنىڭ يېتىشىچە ئۇلارنىڭ ئەخلاقى ۋە ئىش ـ ئىزلىرىغا مۇستەھكەم ئېسىلىڭلار كېرەك، چۈنكى ئۇلار توغرا يولدا ئىدى.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

134 - عن ابن عباس قال: من اقتدى بكتاب الله ، لا يَضِل في الدنيا ولا يَشقى في الآخرة ، ثم تلا هذه الآية : ﴿فمن اتبَعَ هُدَايَ فَلا يَضِل ولا يَشقى﴾.

134 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما: كىمكى اللهنىڭ كىتابىغا ئەگەشسە، دۇنيادا ئازمايدۇ، ئاخىرەتتە بەختسىزلىككە دۇچار بولمايدۇ، ـ دېگەندىن كېيىن، الله تائالانىڭ مۇنۇ ئايىتىنى ئوقۇدى: كىمكى مەن كۆرسەتكەن يولغا ئەگەشسە، ئۇ (دۇنيادا) ئازمايدۇ،

(ئاخىرەتتە) بەختسىزلىككە دۇچار بولمايدۇ[1].

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

135 - عن عمر تركتكم على الواضحة، ليلها كنهارها، كونوا على دين الأعراب والغلمان في الكتاب. رواه رزين.

135 ـ ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ”مەن سىلەرنى كېچىسى بىلەن كۈندۈزى ئوخشاشلا يوپيورۇق يول ئۈستىدە قويۇپ كەتتىم، ئېتىقادىڭلار سەھرالىقلارنىڭكىدەك ۋە سەبىي بالىلارنىڭكىدەك (ساپ) بولسۇن“.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

136 - علي قال: تركتكم على الجادة ومنهج عليه أم الكتاب. رواه رزين.

136 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ”مەن سىلەرنى توغرا يول ئۈستىدە ـ قۇرئان يولىدا قويۇپ كەتتىم“.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

137 - عَنْ أَبِي الدرْدَاءِ قَالَ قال رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: وَايْمُ اللهِ لَقَدْ تَرَكْتُكُمْ عَلَى مِثْلِ الْبَيْضَاءِ لَيْلُهَا وَنَهَارُهَا سَوَاءٌ.

137 ـ ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«الله بىلەن قەسەمكى، مەن سىلەرنى كېچىسى بىلەن كۈندۈزى ئوخشاشلا ئاپئاق يول ئۈستىدە قويۇپ كەتتىم»[2].

(ئىبنى ماجە: 5)

138 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِي، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: ”إِن لِلهِ حُرُمَاتٍ ثَلاثًا، مَنْ حَفِظَهُن حَفِظَ اللهُ لَهُ أَمْرَ دِينِهِ وَدُنْيَاهُ، وَمَنْ لَمْ يَحْفَظْهُن، لَمْ يَحْفَظِ اللهُ لَهُ

[1] سۈرە تاھا، 123ـ ئايەت.

[2] ئەلبانى (5): ھەسەن، ـ دېگەن.

شَيْئًا: حُرْمَةُ الإِسْلاَمِ، وَحُرْمَتِي، وَحُرْمَةُ رَحِمِي“.

138 ـ ئەبۇ سەئىد ئەلخۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«شۈبھىسىزكى، الله تائالا ھۆرمىتىنى ساقلىشىمىزنى تەشەببۇس قىلغان ئۈچ نەرسە بار بولۇپ، الله تائالا بۇ ئۈچ نەرسىنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلىغانلارنىڭ دىنى ۋە دۇنياسىنى ساقلايدۇ، ساقلىمىغانلارنىڭ ھېچ نېمىسىنى ساقلىمايدۇ. ئۇلار: ئىسلامنىڭ ھۆرمىتى، مېنىڭ ھۆرمىتىم ۋە مېنىڭ ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىمنىڭ ھۆرمىتى»[1].

(«ئەلكەبىر» ۋە «ئەلئەۋسەت»)

139 - عن علي رفعه: من أحيا سنة من سنتي أميتت بعدي فقد أحياني، و من أحياني كان معي. رواه رزين.

139 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى مەندىن كېيىن يوقالغان سۈننەتلىرىمدىن بىرەرىنى تىرىلدۈرسە، مېنى ياخشى كۆرگەن بولىدۇ، مېنى ياخشى كۆرگەن كىشى (ئاخىرەتتە) مەن بىلەن بىللە بولىدۇ».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

140 - عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْقُرْآنَ فإنهُ مَأْدَبةُ اللهِ فَتَعَلمُوا مِنْ مَأْدَبةِ اللهِ مَا اسْتَطَعْتُمْ، فإنما العِلْم بالتعَلم“.

140 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بۇ قۇرئاننى چىڭ تۇتۇڭلار، چۈنكى بۇ الله تائالانىڭ (ئىلىم) داستىخىنىدۇر. اللهنىڭ داستىخىنىغا كۈچۈڭلارنىڭ يېتىشىچە داخىل بولۇڭلار، ئىلىم

---

[1] ھەيسەمى (300): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبراھىم ئىبنى ھەمماد ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار. مەن ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن ھېچبىر ئادەمنى كۆرمىدىم، ـ دېگەن.

دېگەن ئۆگىنىش بىلەن ھاسىل بولىدۇ[1].

(بەززار: 158)

141 - حَدثَنِي مَعْقِلُ بْنُ يَسَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ: "اعْمَلُوا بِالْقُرْآنِ، وَأَحِلوا حَلالَهُ، وَحَرمُوا حَرَامَهُ، وَاقْتَدَوْا بِهِ، وَلا تَكْفُرُوا بِشَيْءٍ مِنْهُ، وَمَا تَشَابَهَ عَلَيْكُمْ فَردوهُ إِلَى اللهِ أَوْ إِلَى الأَمِيرِ مِنْ بَعْدِي كَيْمَا يُخْبِرُوكُمْ، وَآمِنُوا بِالتوْرَاةِ وَالإِنْجِيلِ وَالزبُورِ، وَمَا أُوتِي النبِيونَ مِنْ رَبهِمْ، وَلْيَشْفِكُمُ الْقُرْآنُ وَمَا فِيهِ مِنَ الْبَيَانِ، فَإِنهُ شَافِعٌ مُشَفعٌ، وَمَا حَل مُصَدقٌ، وَلِكُل آيَةٍ مِنْهُ نُورٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، أَمَا إِني أُعْطِيتُ سُورَةَ الْبَقَرَةِ مِنَ الذكْرِ، وَأُعْطِيتُ طَهَ وَالطورَ مِنْ أَلْوَاحِ مُوسَى، وَأُعْطِيتُ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ وَخَوَاتِيمَ الْبَقَرَةِ مِنْ كَنْزٍ تَحْتَ الْعَرْشِ، وَأُعْطِيتُ الْمُفَصلَ نَافِلَةً".

141 ـ مەئقەل ئىبنى يەسار رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«قۇرئانغا ئەمەل قىلىڭلار! قۇرئان ھالال قىلغاننى ھالال ساناڭلار، ھارام قىلغاننى ھارام ساناڭلار. قۇرئانغا ئەگىشىڭلار، قۇرئاندىكى ھېچ نەرسىنى ئىنكار قىلماڭلار. چۈشىنەلمىگىنىڭلارنى ئاللاھقا تاپشۇرۇڭلار ياكى سىلەرگە بىلدۈرۈپ قويۇشى ئۈچۈن مەندىن كېيىن بولىدىغان ئەمىرگە تاپشۇرۇڭلار. تەۋراتقا، ئىنجىلغا، زەبۇرغا ۋە بارلىق پەيغەمبەرلەرگە رەببى تەرىپىدىن بېرىلگەن كىتابلارغا ئىمان كەلتۈرۈڭلار. سىلەرگە قۇرئان ۋە قۇرئاندىكى بايانلار شىپا بولسۇن! چۈنكى قۇرئان شاپائەت قىلغۇچى ۋە شاپائىتى قوبۇل قىلىنغۇچىدۇر. قۇرئاندا بايان قىلىنغان ھەر نەرسە راستتۇر، قۇرئاننىڭ ھەر بىر ئايىتى تا قىيامەتكىچىلىك نۇردۇر. ماڭا قۇرئاندىن سۈرە بەقەرە بېرىلدى، مۇسانىڭ تاختىلىرىدىن (تاھا ۋە تۇر) بېرىلدى، سۈرە فاتىھە ۋە سۈرە بەقەرەنىڭ ئاخىرى ئەرشنىڭ ئاستىدىكى بىر خەزىنىدىن بېرىلدى،

[1] ھەيسەمى (539): بۇنى بەززار رىۋايەت ئۇزۇن بىر ھەدىستە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

مۇفەسسەل[1] ماڭا سۇۋغا قىلىندى»[2].

(«ئەلكەبىر»)

142 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "الْمُتَمَسكُ بِسُنتِي عِنْدَ فَسَادِ أُمتِي لَهُ أَجْرُ شَهِيدٍ".

142 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۈممىتىمدە پىتنە ـ پاسات ئەۋج ئالغاندا، مېنىڭ سۈننىتىمگە ئىزچىل ئەمەل قىلغۇچىغا شېھىدنىڭ ئەجرى بېرىلىدۇ»[3].

(«ئەلئەۋسەت»)

143 - عَنْ حُذَيْفَةَ بنِ الْيَمَانِ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، قَالَ: "سَيَأتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ لا يَكُونُ فِيهِ شَيْءٌ أَعَز مِنْ ثَلاثٍ: دِرْهَمٌ حَلالٌ، أَوْ أَخٌ يُسْتَأْنَسُ بِهِ، أَوْ سَنَةٌ يُعْمَلُ بِهَا".

143 ـ ھۇزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«سىلەرگە شۇنداق بىر زامان كېلىدۇكى، ئۇ زاماندا تۆۋەندىكى ئۈچ ئىشنى تېپىش بەكمۇ قىيىنلىشىپ كېتىدۇ: ھالال يوللاردىن كەلگەن

[1] مۇفەسسەل ـ سۈرە ھۇجراتتىن سۈرە ناسقىچە بولغان قىسقا سۈرىلەرگە مۇفەسسەل دېيىلىدۇ.

[2] ھەيسەمى (782): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ئىككى سەنەد بىلەن رىۋايەت قىلغان بولۇپ، بىرىنى ئابدۇللاھ ئىبنى ئەبۇ ھۇمەيدتىن رىۋايەت قىلغان. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن. يەنە بىرىنى ئىمران قەتتاندىن رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئىبنى ھىببان ئۇنى ئىشەنچلىك كىشىلەر قاتارىدا تىلغا ئالغان، ئەمما باشقىلار ھەدىسى زەئىپ كىشى دەپ قارىغان، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (800): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى سالىھ ئەدەۋىي ئىسىملىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم. قالغان راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

پۇل ـ مال، كۆڭۈلدىكىدەك دوست ۋە ئەمەل قىلىنغان سۈننەت»[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

144 - عن ابن مسعود قال: اقتصاد في سنة خير من اجتهاد في بدعة.

144 ـ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ئەمەلنى ئاز بولسىمۇ سۈننەت بويىچە قىلىش بىدئەت ئارىلاشتۇرۇپ كۆپ قىلغاندىن ياخشى، ـ دېدى[2].

(«ئەلكەبىر»)

146 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَا مِنْ دَاعٍ يَدْعُو إِلَى شَيْءٍ إِلا وُقِفَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَازِمًا لِدَعْوَتِهِ مَا دَعَا إِلَيْهِ وَإِنْ دَعَا رَجُلٌ رَجُلًا.

146 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«باشقىلارنى بىر نەرسىگە (يەنى بىدئەتكە) دەۋەت قىلغان ئادەم قىيامەت كۈنى شۇ دەۋىتى بىلەن بىرگە تۇرغۇزۇلىدۇ. پەقەت بىرلا ئادەمنى دەۋەت قىلغان بولسىمۇ، شۇنداق بولىدۇ»[3].

(ئىبنى ماجە: 208)

147 - الْأَوْزَاعِي عَنْ حَسانَ قَالَ مَا ابْتَدَعَ قَوْمٌ بِدْعَةً فِي دِينِهِمْ إِلا نَزَعَ اللهُ مِنْ سُنتِهِمْ مِثْلَهَا ثُم لَا يُعِيدُهَا إِلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

147 ـ ئەۋزائىيدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ھەسسان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ھەر قانداق بىر قەۋم دىنىدا بىرەر بىدئەت پەيدا

---

[1] ھەيسەمى (802): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە رۇھ ئىبنى سەلاھ ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى ئەدىي ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. ھاكىم: ئىشەنچلىك ۋە ئامانەتدار كىشى، ـ دەپ باھا بەرگەن. ئىبنى ھىببان ئۇنى ئىشەنچلىك كىشىلەر قاتارىدا تىلغا ئالغان. قالغان راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (804): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى بەشىر كىندى ئىسىملىك بىرى بار. يەھيا: ئۇ ئىشەنچلىك ئەمەس، ـ دېدى، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (36): زەئىپ، ـ دېگەن.

قىلسا، ئۇنىڭ ئورنىغا الله ئۇلارنىڭ دىنىدىكى سۈننەتتىن بىرنى يوق قىلىدۇ، ئاندىن ئۇ سۈننەت تاكى قىيامەتكىچىلىك ئۇلارغا قايتۇرۇلمايدۇ».

(دارىمى: 98)

148 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ خَط لَنَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَوْمًا خَطًا ثُم قَالَ هَذَا سَبِيلُ اللهِ ثُم خَط خُطُوطًا عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ ثُم قَالَ هَذِهِ سُبُلٌ عَلَى كُل سَبِيلٍ مِنْهَا شَيْطَانٌ يَدْعُو إِلَيْهِ ثُم تَلَا وَأَن هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتبِعُوهُ وَلَا تَتبِعُوا السبُلَ فَتَفَرقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ.

148 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزگە بىر سىزىقنى سىزىپ كۆرسىتىپ: «مانا بۇ، اللهنىڭ يولى» دېدى. ئاندىن ئۇنىڭ ئوڭ ـ سول تەرەپلىرىگە سىزىقلارنى سىزىپ: «مانا بۇ يوللارنىڭ ھەربىرىدە بۇ يوللارغا دەۋەت قىلىدىغان شەيتانلار بار» دېدى. ئاندىن: ﴿مانا بۇ مېنىڭ توغرا يولۇمدۇر، شۇ يولدا مېڭىڭلار، ناتوغرا يوللاردا ماڭماڭلار، ئۇلار سىلەرنى اللهنىڭ يولىدىن ئايرىۋېتىدۇ﴾[1] دېگەن ئايەتنى ئوقۇدى.

(دارىمى: 202)

149 - عَنْ أبي الدرداء قَالَ: جَاءَ عُمَرُ بْنُ الْخَطابِ بِجَوَامِعَ مِنَ التوْرَاةِ إلى النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ: فقال يا رسول الله، جَوَامِعُ مِنَ التوْرَاةِ أَخَذْتُها مِن أخٍ لي من بني زُرَيق، فَتَغَيرَ وَجْهُ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، فقال عبد الله بن زيد الذي أرِيَ الأذان: أمسخ الله عقلك؟ ألا تَرى مَا بِوَجْهِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ؟ فَقَالَ عُمَرُ: "رَضِيتُ بِاللهِ رَبا، وَبِالإِسْلامِ دِينًا، وَبِمُحَمدٍ رَسُولا، وبالقرآن إماما. فَذَهَبَ مَا كَانَ بِوَجْهِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَقَالَ: وَالذِي نَفْسِي، لَوْ كان مُوسَى بين أظهركم ثم تَبِعْتُمُوهُ وَتَرَكْتُمُونِي لَضَلَلْتُمْ ضلالا بعيدا، أَنْتُمْ حَظي مِنَ الأُمَمِ، وَأَنَا حَظكُمْ مِنَ

[1] ئەنئام سۈرىسى، 153ـ ئايەت.

الْأَنْبِيَاءِ“.

149 ـ ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا تەۋراتتىن قىسقا ئىبارىلىك، مول مەزمۇنلۇق سۆزلەرنى ئېلىپ كېلىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بۇلار تەۋراتنىڭ ئىچىدىكى قىسقا ئىبارىلىك، مول مەزمۇنلۇق سۆزلەر ئىكەن، مەن بۇلارنى بەنى زۇرەيق قەبىلىسىلىك بىر قېرىندىشىمدىن ئالغانىدىم. ـ دېگەنىدى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ چىرايى ئۆزگىرىپ كەتتى. (ئەزان ئوقۇش ئۇسۇلىنى چۈشىدە كۆرگەن) ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ الله ئەقلىڭنى يوقىتىۋەتتىمۇ؟ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ چىرايىدىكى ئۆزگىرىشنى كۆرمىدىڭمۇ؟ ـ دېگەنىدى، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دەرھال:

ــ مەن اللهنىڭ ئىگەم، ئىسلامنىڭ دىنىم، مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ پەيغەمبىرىم ۋە قۇرئاننىڭ يېتەكچىم بولغانلىقىغا چىن قەلبىمدىن مەمنۇنمەن، ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ چىرايى ئېچىلىپ:

ــ مۇھەممەدنىڭ جېنى ئىلكىدە بولغان اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مۇسا ئاراڭلاردا تىرىك بولۇپ قېلىپ، سىلەر مېنى قويۇپ مۇساغا ئەگەشكەن بولساڭلار، ئاجايىپ ئازغان بولاتتىڭلار. سىلەر ئۈممەتلەر ئىچىدىن مېنىڭ نېسىۋەم، مەن پەيغەمبەرلەر ئىچىدىن سىلەرنىڭ نېسىۋەڭلار، ـ دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

150 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: ”سِتَّةٌ لَعَنْتُهُمْ لَعَنَهُمُ اللهُ وَكُل نَبِيٍّ مُجَابٍ: الْمُكَذبُ بِقَدَرِ اللهِ، وَالزائِدُ فِي كِتَابِ اللهِ، وَالْمُتَسَلطُ

[1] ھەيسەمى (810): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەبۇ ئامىر قاسىم ئىبنى مۇھەممەد ئەسەدى دېگەن كىشى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم، قالغان راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

بِالْجَبَرُوتِ يُذِلُ مَنْ أَعَزَ اللهُ وَيُعِزُ مَنْ أَذَلَ اللهُ، وَالْمُسْتَحِلُ لِحُرَمِ اللهِ، وَالْمُسْتَحِلُ مِنْ عِتْرَتِي مَا حَرَمَ اللهُ، وَالتارِكُ لِسُنِتِي".

150 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن ئالتە تۈرلۈك كىشىگە لەنەت ئوقۇدۇم، الله ئۇلارغا لەنەت قىلسۇن! ھەر پەيغەمبەرنىڭ دۇئاسى ئىجابەتتۇر. ئۇلار: الله بەلگىلىگەن تەقدىرنى ئىنكار قىلغۇچىلار، اللهنىڭ كىتابىغا بىر نەرسە قوشۇپ قويغانلار، الله ئەزىزلىگەن كىشىلەرنى خارلايدىغان، الله خارلىغان كىشىلەرنى ئەزىزلەيدىغان زوراۋانلار، الله ھارام قىلغان نەرسىلەرنى ھالال سانايدىغانلار، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىمنىڭ الله ساقلاشقا بۇيرىغان ھۆرمىتىنى دەپسەندە قىلىدىغانلار ۋە مېنىڭ سۈننىتىمنى تەرك ئەتكۈچىلەردۇر»[1].

(«ئەلكەبىر»: 2883)

151 - وله من طريق آخر: سبعة فذكر تلك الخمسة و زاد: وَالْمُسْتَأثِرُ بِالْفَيْءِ، وَالْمُتَجَبرُ بِسُلْطَانِهِ لِيُعِزَ مَنْ أَذَلَ اللهُ، وَيُذِلَ مَنْ أَعَزَ اللهُ".

151 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «يەتتە كىشى» دەپ يۇقىرىقى بەشىگە: ئولجىنى ئۆزىنىڭ قىلىۋالغۇچىلار ۋە الله ئەزىز قىلغان كىشىلەرنى خارلاش، الله خارلىغان كىشىلەرنى ئەزىز قىلىش ئۈچۈن كۈچىگە تايىنىپ زوراۋانلىق قىلغۇچىلار» دېگەن بۇ ئىبارىلەرنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان[2].

(«ئەلكەبىر»: 43/17)

---

[1] ھەيسەمى (820): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۇبەيدۇللاھ ئىبنى ئابدۇراھمان ئىبنى مەۋھەد ئىسىملىك بىرى بار. ياقۇپ ئىبنى شەيبە ئۇنىڭغا زەئىپ دەپ باھا بەرگەن. يەھيا ئىبنى مەئىن بىر رىۋايەتتە ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى، يەنە بىر رىۋايەتتە زەئىپ ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. ئەبۇ ھاتەم ئۇنىڭ ھەدىسى دۇرۇس كىشى ئىكەنلىكىنى ئېيتقان. ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. قالغان راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (821): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبنى لۇھەيئە ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار. يەنە ئەبۇ مەئشەر ھىمىيەرى ئىسىملىك بىرى بولۇپ، مەن ئۇنىڭ ھېچبىر يەردە تىلغا ئېلىنغانلىقىنى كۆرمىدىم، ـ دېگەن.

152 - عَنْ أَبِي مُوسَى عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللهُ بِهِ مِنْ الْهُدَى وَالْعِلْمِ كَمَثَلِ الْغَيْثِ الْكَثِيرِ أَصَابَ أَرْضًا فَكَانَ مِنْهَا نَقِيةٌ قَبِلَتْ الْمَاءَ فَأَنْبَتَتْ الْكَلَأَ وَالْعُشْبَ الْكَثِيرَ وَكَانَتْ مِنْهَا أَجَادِبُ أَمْسَكَتْ الْمَاءَ فَنَفَعَ اللهُ بِهَا الناسَ فَشَرِبُوا وَسَقَوْا وَزَرَعُوا وَأَصَابَتْ مِنْهَا طَائِفَةً أُخْرَى إِنمَا هِيَ قِيعَانٌ لَا تُمْسِكُ مَاءً وَلَا تُنْبِتُ كَلَأً فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ فَقُهَ فِي دِينِ اللهِ وَنَفَعَهُ مَا بَعَثَنِي اللهُ بِهِ فَعَلِمَ وَعَلمَ وَمَثَلُ مَنْ لَمْ يَرْفَعْ بِذَلِكَ رَأْسًا وَلَمْ يَقْبَلْ هُدَى اللهِ الذِي أُرْسِلْتُ بِهِ.

152 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن الله تەرىپىدىن ئېلىپ كەلگەن ھىدايەت ۋە ئىلىم زېمىنغا ياغقان مول يامغۇرغا ئوخشايدۇ. زېمىننىڭ ئىچىدە سۈنى سۈمۈرۈپ نۇرغۇن ئوت ـ چۆپلەرنى ئۈندۈرىدىغان مۇنبەت يەرمۇ بولىدۇ، ئۇنىڭ ئىچىدە گىياھمۇ ئۈندۈرمەي، سۈنىمۇ سىڭدۈرۈۋەتمەي تۇتۇپ تۇرىدىغان تېتىر يەرمۇ بولىدۇ، كىشىلەر اللهنىڭ ئىلتىپاتى بىلەن ئۇ يەردىكى سۇلاردىن ئىچىدۇ، ئۇلاغلىرىنى ۋە زىرائەتلىرىنى سۇغۇرۇشتا پايدىلىنىدۇ، (يامغۇر ياغقان) يەنە بىر قىسىم جايلار چۆل بولۇپ، يا سۈنى سىڭدۈرۈۋەتمەي تۇتۇپ تۇرالمايدۇ، يا ئوت ـ چۆپ ئۈندۈرمەيدۇ. مانا بۇ، اللهنىڭ دىنىنى ئۆگەنگەن، مەن الله تەرىپىدىن ئېلىپ كەلگەن ھىدايەت ۋە ئىلىمدىن پايدىلانغان، ئاندىن ئۆگەنگىنىنى باشقىلارغا ئۆگەتكەن كىشى بىلەن ئۇنىڭغا پەرۋا قىلمىغان، مەن ئېلىپ كەلگەن ھىدايەتنى قوبۇل قىلمىغان كىشىنىڭ مىسالىدۇر».

(بۇخارى: 79)

153 - عَنْ أَبِي مُوسَى عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِنمَا مَثَلِي وَمَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللهُ بِهِ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَتى قَوْمًا فَقَالَ يَا قَوْمِ إِني رَأَيْتُ الْجَيْشَ بِعَيْنَي وَإِني أَنَا النذِيرُ الْعُرْيَانُ فَالنجَاءَ فَأَطَاعَهُ طَائِفَةٌ مِنْ قَوْمِهِ فَأَدْلَجُوا فَانْطَلَقُوا عَلَى مَهَلِهِمْ فَنَجَوْا وَكَذبَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ فَأَصْبَحُوا مَكَانَهُمْ فَصَبحَهُمْ الْجَيْشُ فَأَهْلَكَهُمْ وَاجْتَاحَهُمْ فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ أَطَاعَنِي فَاتبَعَ مَا جِئْتُ بِهِ وَمَثَلُ مَنْ عَصَانِي وَكَذبَ بِمَا جِئْتُ بِهِ مِنْ الْحَق.

153 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن ۋە مەن الله تەرىپىدىن ئېلىپ كەلگەن ھەقىقەتنىڭ مىسالى تۆۋەندىكى كىشى بىلەن قەۋمىنىڭ مىسالىغا ئوخشايدۇ: بىر كىشى قەۋمىگە كېلىپ: ”ئى قەۋمىم! مەن ئۆز كۆزۈم بىلەن بىر قوشۇننى كۆردۇم. مەن سىلەرنى سەمىمىي ئاگاھلاندۇرغۇچىدۇرمەن، تېز بولۇڭلار! ئۆزەڭلارنى قۇتۇلدۇرۇڭلار!“ دەيدۇ. قەۋمىنىڭ بىر قىسمى لام ـجىم دېمەي، شۇ ھامان ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلار قۇتۇلۇپ قالىدۇ. يەنە بىر قىسمى ئۇنىڭغا ئىشەنمەي، ئۆز يۇرتلىرىدا قېلىپ قالىدۇ. ئەتىسى تاڭ ئېتىشى بىلەن تەڭلا ھېلىقى قوشۇن كېلىپ، ئۇلارنى قىرىپ تاشلايدۇ. مانا بۇ، ماڭا ئىتائەت قىلىپ، مەن ئېلىپ كەلگەن ھەقىقەتكە ئەگەشكەن كىشى بىلەن ماڭا ئىتائەت قىلماي، مەن ئېلىپ كەلگەن ھەقىقەتنى ئىنكار قىلغان كىشىنىڭ مىسالىدۇر».

(بۇخارى: 7283)

154 - عن أبي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إنمَا مَثَلِي وَمَثَلُ الناسِ كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَما أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ جَعَلَ الْفَرَاشُ وَهَذِهِ الدوَاب التِي تَقَعُ فِي النارِ يَقَعْنَ فِيهَا فَجَعَلَ يَنزِعُهُن وَيَغْلِبْنَهُ فَيَقْتَحِمْنَ فِيهَا فَأَنَا آخُذُ بِحُجَزِكُمْ عَنْ النارِ وَهُمْ يَقْتَحِمُونَ فِيهَا.

154 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن بىلەن كىشىلەرنىڭ مىسالى گۈلخان ياققان كىشىنىڭ مىسالىغا ئوخشايدۇ. گۈلخان ئەتراپىنى يورۇتقاندا شەپەرەڭ ۋە ئوتخۇمار ھاشارەتلەر ئوتقا ئۆزىنى ئېتىشقا باشلايدۇ، گۈلخان ياققۇچى ئۇلارنى ئوتتىن قۇتۇلدۇرۇشقا تىرىشىدۇ، بىراق كۈچى يەتمەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلار ئۆزلىرىنى ئوتقا ئاتىدۇ. مانا مەن سىلەرنىڭ بېلىڭلاردىن تۇتۇپ، سىلەرنى ھە دەپ ئوتتىن چىقىرىشقا تىرىشىۋاتىمەن، لېكىن سىلەر

ئۆزەڭلىرىنى ئوتتۇرىغا ئېتىۋاتىسىلەر».

(بۇخارى: 6483)

155 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَيَأْتِيَن عَلَى أُمتِي مَا أَتَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ حَذْوَ النعْلِ بِالنعْلِ حَتى إِنْ كَانَ مِنْهُمْ مَنْ أَتَى أُمهُ عَلَانِيَةً لَكَانَ فِي أُمتِي مَنْ يَصْنَعُ ذَلِكَ وَإِن بَنِي إِسْرَائِيلَ تَفَرقَتْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلةً وَتَفْتَرِقُ أُمتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلةً كُلهُمْ فِي النارِ إِلا مِلةً وَاحِدَةً قَالُوا وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي.

155 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

— بەنى ئىسرائىلنىڭ بېشىغا كەلگەن كۈنلەر مېنىڭ ئۈممىتىمنىڭ بېشىغىمۇ بىرمۇ بىر كېلىدۇ. ھەتتا ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئاشكارا ھالدا ئانىسىغا يېقىنچىلىق قىلغانلار بولسا، مېنىڭ ئۈممىتىم ئىچىدىمۇ شۇنى قىلىدىغانلار بولىدۇ. بەنى ئىسرائىل يەتمىش ئىككى پىرقىگە بۆلۈنۈپ كەتكەن، مېنىڭ ئۈممىتىم يەتمىش ئۈچ پىرقىگە بۆلۈنىدۇ. بىر پىرقىدىن باشقا ھەممىسى دوزاختا كىرىدۇ، ـ دېدى. ساھابىلەر:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئۇ قايسى پىرقە؟ ـ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللام:

ـ مەن ۋە ساھابىلىرىم تۇتقان يولنى تۇتقانلار، ـ دېدى[1].

(تىرمىزى: 2641)

156 - عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ كُنا مَعَ ابْنِ عُمَرَ فِي سَفَرٍ فَمَر بِمَكَانٍ فَحَادَ عَنْهُ فَسُئِلَ لِمَ فَعَلْتَ فَقَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَعَلَ هَذَا فَفَعَلْتُ.

156 ـ مۇجاھىد مۇنداق دەيدۇ: بىز ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما بىلەن بىرگە بىر سەپەرگە چىققانىدۇق. ئىبنى ئۆمەر

[1] ئەلبانى (2129): ھەسەن، ـ دېگەن.

رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما بىر يەردىن ئۆتۈپ قايرىلدى. ئۇنىڭدىن:

- نېمە ئۈچۈن قايرىلىسەن؟ - دەپ سورىلىۋىدى:

— مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ يەردىن قايرىلغانلىقىنى كۆرگەنىدىم، شۇڭا قايرىلدىم، - دېدى[1].

(ئەھمەد: 4855؛ بەززار)

157 - أن ابْنَ عُمَرَ، أنه كَانَ يَأْتِي شَجَرَةً بيْنَ مَكةَ وَالْمَدِينَةِ، فَيَنزِلُ تَحْتَهَا، وَيَزْعُمُ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ يَأْتِيهَا".

157 - يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مەككە بىلەن مەدىنە ئارىسىدىكى بىر دەرەخنىڭ ئاستىغا كېلىپ چۈشەتتى ۋە:

— پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇشۇ يەردە چۈشكەنىدى، - دەيتتى[2].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

---

[1] ھەيسەمى (811): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، - دېگەن.

[2] ھەيسەمى (813): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، - دېگەن.

ئەمەللەردە ئوتتۇراھال بولۇش

158 - عن أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قال: جَاءَ ثَلَاثَةُ رَهْطٍ إِلَى بُيُوتِ أَزْوَاجِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَسْأَلُونَ عَنْ عِبَادَةِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَلَمَّا أُخْبِرُوا كَأَنهُمْ تَقَالُوهَا فَقَالُوا وَأَيْنَ نَحْنُ مِنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَدْ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخرَ قَالَ أَحَدُهُمْ أَما أَنَا فَإِني أُصَلي اللَّيْلَ أَبَدًا وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَصُومُ الدهْرَ وَلَا أُفْطِرُ وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَعْتَزِلُ النسَاءَ فَلَا أَتَزَوجُ أَبَدًا فَجَاءَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ أَنْتُمْ الذِينَ قُلْتُمْ كَذَا وَكَذَا أَمَا وَاللهِ إِني لَأَخْشَاكُمْ لِلهِ وَأَتْقَاكُمْ لَهُ لَكِني أَصُومُ وَأُفْطِرُ وَأُصَلي وَأَرْقُدُ وَأَتَزَوجُ النسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنتِي فَلَيْسَ مِني.

158 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۈچ كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئاياللىرىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىبادىتى توغرىسىدا سورىغىلى كەلدى. ئۇلارغا جاۋاب بېرىلگەندە، ئۇلار پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ ئەمەللىرىنى ئاز سانىغاندەك قىلىپ:

ـ بىز بىلەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى قانداقمۇ سېلىشتۇرغىلى بولسۇن؟ الله ئۇنىڭ ئىلگىرىكى ۋە كېيىنكى گۇناھلىرىنى مەغپىرەت قىلغان تۇرسا، ـ دېيىشتى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلاردىن بىرى:

ـ مەن ئەمدى ھەر كېچىسى ناماز ئوقۇيمەن، ـ دېدى. يەنە بىرى:

ـ ئەمدى يىل بويى روزا تۇتىمەن ۋە روزىسىز يۈرمەيمەن، ـ دېدى. يەنە بىرى:

ـ مەن ئەمدى ئاياللارغا يېقىن يولىمايمەن، مەڭگۈ ئۆيلەنمەيمەن، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كېلىپ، ئۇلارغا:

ـ مۇنداق ـ مۇنداق سۆزلەرنى قىلغان كىشىلەر سىلەرمۇ؟ ئاللاھنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن ھەقىقەتەن ئاللاھتىن سىلەرگە قارىغاندا بەكرەك قورقىمەن ۋە سىلەردىن بەكرەك تەقۋادارمەن. لېكىن مەن روزىنىمۇ تۇتىمەن، روزىسىزمۇ يۈرىمەن. نامازنىمۇ ئوقۇيمەن، ئۇيقىنىمۇ ئۇخلايمەن، خوتۇنمۇ ئالىمەن. كىمكى مېنىڭ سۈننىتىمدىن يۈز ئۆرىسە، ئۇ مېنىڭ ئۇممىتىمدىن ئەمەس، ـ دېدى.

(بۇخارى: 5063)

159 - عن عَائِشَة قالت: صَنَعَ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ شَيْئًا فَرَخصَ فِيهِ فَتَنَزهَ عَنْهُ قَوْمٌ فَبَلَغَ ذَلِكَ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَخَطَبَ فَحَمِدَ اللهَ ثُم قَالَ مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَتَنَزهُونَ عَنْ الشيْءِ أَصْنَعُهُ فَوَاللهِ إني لَأَعْلَمُهُمْ بِاللهِ وَأَشَدهُمْ لَهُ خَشْيَة.

159 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر ئىشنى قىلىپ، ئاندىن ئۇ ئىشنى قىلىشقا رۇخسەت بەرگەنىدى، بىر توپ كىشى ئۇ ئىشنى قىلىشتىن ئۆزىنى ئۇستۇن تۇتتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇلارنىڭ قىلمىشىدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن، نۇتۇق سۆزلەپ، ئاللاھقا ھەمدۇسانا ئېيتقاندىن كېيىن: «مەن قىلغان ئىشنى قىلىشتىن ئۆزىنى ئۇستۇن تۇتقان كىشىلەرگە نېمە بوپتۇ؟ ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، مەن ئاللاھنى ئۇلاردىن ئوبدانراق بىلىمەن، ئاللاھتىن ئۇلارغا قارىغاندا بەكرەك قورقىمەن» دېدى.

(بۇخارى: 6101)

160 - عَنْ عَائِشَةَ أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بَعَثَ إِلَى عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ فَجَاءَهُ فَقَالَ يَا عُثْمَانُ أَرَغِبْتَ عَنْ سُنتِي قَالَ لَا وَاللهِ يَا رَسُولَ اللهِ وَلَكِنْ سُنتَكَ أَطْلُبُ قَالَ فَإِني أَنَامُ وَأُصَلي وَأَصُومُ وَأُفْطِرُ وَأَنْكِحُ النسَاءَ فَاتقِ اللهَ يَا عُثْمَانُ فَإِن لِأَهْلِكَ عَلَيْكَ حَقًا وَإِن لِضَيْفِكَ عَلَيْكَ حَقًا وَإِن لِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًا فَصُمْ وَأَفْطِرْ وَصَل وَنَمْ.

160 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئوسمان ئىبنى مەزئۇن رەزىيەللاھۇ

ئەنھۇنى چاقىرغىلى ئادەم ئەۋەتتى، ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ كەلگەندىن كېيىن:

ــ ئى ئوسمان! سەن مېنىڭ سۈننىتىمدىن يۈز ئۆرىدىڭمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! ﷲنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، بەلكى مەن پەقەت سىنىڭ سۈننەتلىرىڭگە ئەگىشىشنىلا خالايمەن، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئۇنداقتا، مەن ئۇيقۇنىمۇ ئۇخلايمەن، نامازنىمۇ ئوقۇيمەن. روزىنىمۇ تۇتىمەن، روزىسىزمۇ يۈرىمەن. خوتۇنمۇ ئالىمەن. ھەي ئوسمان! ﷲتىن قورق، سەندە ئائىلەڭنىڭمۇ ھەققى بار، مېھمىنىڭنىڭمۇ ھەققى بار، جىسمىڭنىڭمۇ ھەققى بار. شۇڭا بەزى كۈنلىرى روزا تۇتساڭ، بەزى كۈنلەرنى روزىسىز ئۆتكۈزگىن. كېچىنىڭ بىر قىسمىدا ئۇخلاپ، يەنە بىر قىسمىدا ناماز ئوقۇغىن! ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 1369)

161 - وزاد رزين: وكان 3لف أن يقوم الليل كله، ويصوم النـهار، ولايـنكح النساء، فسأل عن يمينه، فنزل: "لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ".

161 ـ رەزىن مۇنۇلارنى قوشۇپ رىۋايەت قىلدى: ئوسمان كېچىنىڭ ھەممىسىدە ناماز ئوقۇشقا، كۈندۈزى روزا تۇتۇشقا ۋە خوتۇن ئالماسلىققا قەسەم قىلغان ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭدىن بۇ قەسىمى توغرۇلۇق سورىدى. شۇنىڭ بىلەن، ﷲ تائالانىڭ مۇنۇ ئايىتى نازىل بولدى: مەقسەتسىز ئىچكەن قەسەملار ئۈچۈن ﷲ سىلەرنى جازاغا تارتمايدۇ[2].

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

162 - وفي رواية أنه هو الذي سأل رسول الله صلى الله عليه وسلم عما نواه، وB

[1] ئەلبانى (1220): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] مائىدە سۈرىسى، 89ـ ئايەت.

3لف. وهذا أصح.

162 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ (يۇقىرىقى ئىشلارنى قىلىشقا) نىيەت قىلغانلىقى توغرۇلۇق پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن سورىغان، لېكىن ئۇلارنى قىلىمەن دەپ قەسەم قىلمىغان. توغرىسى مانا مۇشۇ رىۋايەتتە بايان قىلىنغىنىدۇر.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

163 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: "كَانَ رَسُولُ اللِه صَلى اللهُ عَلْيِه وَسَلمَ إذَا أَمَرَهُمْ أَمَرَهُمْ مِنْ الْأَعْمَالِ بِمَا يُطِيقُونَ، قَالُوا: إنا لَسْنَا كَهَيْئَتِكَ يَا رَسُولَ اللِه، إن اللهَ قَدْ غَفَرَ لَكَ مَا تَقَدمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخرَ، فَيَغْضَبُ حَتى يُعْرَفَ الْغَضَبُ فِي وَجْهِهِ، ثُم يَقُولُ: "إن أَتْقَاكُمْ وَأَعْلَمَكُمْ بِاللِه أَنَا".

163 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلەرنى بىرەر ئىشقا بۇيرۇسا ئۇلار قىلالىغىدەك ئىشقا بۇيرۇيتتى. ئۇلار:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز ساڭا ئوخشىمايمىز، الله سېنىڭ ئىلگىرىكى ۋە كېيىنكى گۇناھلىرىڭنى مەغپىرەت قىلغان، ـ دېگەن ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم شۇنداق ئاچچىقلاندىكى، ئاچچىقى چىرايىغا چىقىپ كەتتى. ئاندىن كېيىن:

ـ مەن سىلەردىن بەكرەك تەقۋادارمەن، اللهنى سىلەردىن بەكرەك تونۇيمەن، ـ دېدى.

(بۇخارى ۋە رەزىن رىۋايەت قىلغان)

164 - عَن أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ آخَى النبِي صَلى اللهُ عَلْيِه وَسَلمَ بَيْنَ سَلْمَانَ وَأَبِي الدرْدَاءِ فَزَارَ سَلْمَانُ أَبَا الدرْدَاءِ فَرَأَى أُم الدرْدَاءِ مُتَبذلَةً فَقَالَ لَهَا مَا شَأْنُكِ قَالَتْ أَخُوكَ أَبُو الدرْدَاءِ لَيْسَ لَهُ حَاجَةٌ فِي الدنْيَا فَجَاءَ أَبُو الدرْدَاءِ فَصَنَعَ لَهُ طَعَامًا فَقَالَ كُلْ قَالَ فَإِني صَائِمٌ قَالَ مَا أَنَا بِآكِلٍ حَتى تَأْكُلَ قَالَ فَأَكَلَ فَلَما كَانَ اللْيلُ ذَهَبَ أَبُو الدرْدَاءِ يَقُومُ قَالَ نَمْ فَنَامَ ثُم ذَهَبَ يَقُومُ فَقَالَ نَمْ فَلَما كَانَ مِنْ آخِرِ اللْيلِ قَالَ سَلْمَانُ قُمْ الْآنَ فَصَلَيَا فَقَالَ لَهُ سَلْمَانُ

إن لِربكَ عَلَيْكَ حَقًا وَلِنفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًا وَلِأَهْلِكَ عَلَيْكَ حَقًا فَأَعْطِ كُل ذِي حَقٍّ حَقـهُ فَأَتى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَذكَرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَـلمَ صَـدَقَ سَلْمَانُ. رواه البخاري وللترمذي وزاد: ولضيفك عليك حقا.

164 ـ ئەبۇ جۇھەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سەلمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى قېرىنداش قىلىپ قويدى. بىر قېتىم سەلمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى يوقلاپ كەلدى. ئۇ دەردانىڭ ئانىسى (ئەبۇ دەردانىڭ ئايالى) نىڭ ناھايىتى ئاددىي كىيىنگەنلىكىنى كۆرۈپ:

ـ بۇ نېمە قىلغىنىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ ئايال:

ـ قېرىندىشىڭ ئەبۇ دەردانىڭ دۇنياغا ھېچ ئېھتىياجى يوق، ـ دېدى. ئەبۇ دەردا كېلىپ، سەلمانغا تاماق تەييارلىدى. ئاندىن:

ـ سەن يېگىن، مەن روزا تۇتۇۋالغان، ـ دېدى. سەلمان:

ـ سەن يېمىگىچە مەنمۇ يېمەيمەن، ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن، ئەبۇ دەردامۇ يېدى. ئەبۇ دەردا كېچىدە ئىبادەت قىلىش ئۈچۈن تۇرماقچى بولغانىدى، سەلمان ئۇنىڭغا:

ــ ئۇخلا! ــ دېدى. ئەبۇ دەردا ئۇخلىدى. بىر ئازدىن كېيىن يەنە تۇرماقچى بولىۋىدى، سەلمان يەنە:

ـ ئۇخلا! ـ دېدى. كېچىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە سەلمان:

ـ ئەمدى تۇرغىن! ـ دېدى. ئىككىسى بىللە ناماز ئوقۇدى. سەلمان:

ـ ھەقىقەتەن سەندە رەببىڭنىڭ ھەققى بار، سېنىڭ بەدىنىڭ ۋە ئەھلىڭنىڭمۇ ھەم سەندە ھەققى بار. ھەر بىر ھەق ئىگىسىگە ھەققىنى جايىدا بەرگىن! ــ دېدى. ئەبۇ دەردا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ، بولغان ئىشلارنى سۆزلەپ بەردى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ سەلمان راست ئېيتىپتۇ، ـ دېدى.

(بۇخارى: 1968)

تىرمىزى بۇ ھەدىسكە: سىنىڭ ئۇستۇڭدە مېھمىنىڭنىڭمۇ ھەققى بار، ـ دېگەننى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان.

165 - عن عَبْد اللهِ بْن عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ أُخْبِرَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُ يَقُولُ لأَقُومَن اللَّيْلَ وَلأَصُومَن النهَارَ مَا عِشْتُ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم «آنتَ الذِى تَقُولُ ذَلِكَ؟». فَقُلْتُ لَهُ قَدْ قُلْتُهُ يَا رَسُولَ اللهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم «فَإِنكَ لاَ تَسْتَطِيعُ ذَلِكَ فَصُمْ وَأَفْطِرْ وَنَمْ وَقُمْ وَصُمْ مِنَ الشهْرِ ثَلاَثَةَ أَيامٍ فَإِن الْحَسَنَةَ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا وَذَلِكَ مِثْلُ صِيَامِ الدهْرِ». قَالَ قُلْتُ فَإِنى أُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ. قَالَ :«صُمْ يَوْمًا وَأَفْطِرْ يَوْمَيْنِ». قَالَ قُلْتُ فَإِنى أُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللهِ. قَالَ: «صُمْ يَوْمًا وَأَفْطِرْ يَوْمًا وَذَلِكَ صِيَامُ دَاوُدَ - عَلَيْهِ السلاَمُ - وَهُوَ أَعْدَلُ الصيَامِ».

165 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ:

ــ ”كۈن بويى روزا تۇتىمەن ۋە ھاياتلا بولسام، كېچىنى ناماز ئوقۇپ ئۆتكۈزىمەن“ دېگەن سۆزۈم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە خەۋەر قىلىنىپتۇ. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەندىن:

ــ ئاشۇ سۆزلەرنى قىلغان سەنمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ــ ئى اللهنىڭ پەيغەمبىرى! مەن شۇنداق دېگەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ شۈبھىسىزكى، سەن بۇنىڭغا قادىر بولالمايسەن، روزىمۇ تۇتقىن، روزىسىزمۇ يۈرگىن. ئۇيقۇنىمۇ ئۇخلىغىن، قوپۇپ ئىبادەتنىمۇ قىلغىن. (رامىزاندىن باشقا) ھەر ئايدا ئۈچ كۈن روزا تۇتقىن. ھەقىقەتەن ھەر بىر ياخشىلىققا ئون ھەسسە ساۋاب بېرىلىدۇ. ئەنە شۇ ھەر ئايدا ئۈچ كۈن روزا تۇتۇش يىل بويى روزا تۇتقانغا ئوخشاش بولىدۇ.ـ دېدى. مەن:

ــــ ئۇنىڭدىن ئارتۇقراقىنى قىلالايمەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئۇنداق بولسا، بىر كۈن روزا تۇتۇپ، ئىككى كۈن تۇتمىغىن، ـ دېدى. مەن:

ــــ ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقراقىنى قىلالايمەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئۇنداق بولسا، بىر كۈن تۇتۇپ، بىر كۈن تۇتمىغىن. بۇ، داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ روزىسى بولۇپ، ئەڭ ئوتتۇرا ھال روزىدۇر، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 1159)

166 - وفي رواية: وَهُوَ أَفْضَلُ الصيَامِ فَقُلْتُ إني أُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ.

166 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن:

ــ ئۇ ئەڭ ئەۋزەل روزىدۇر، ـ دېدى. مەن:

ــ ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقراقىنى قىلالايمەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئۇنىڭدىنمۇ ئەۋزەلرەكى يوق، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 1159)

167 - ومن رواياته: أَلَمْ أُخْبَرْ أَنكَ تَصُومُ الدهْرَ وَتَقْرَأُ الْقُرْآنَ كُل لَيْلَةٍ فَقُلْتُ بَلَى يَا نَبِي اللهِ... قَالَ «وَاقْرَإِ الْقُرْآنَ فِى كُل شَهْرٍ». قَالَ قُلْتُ يَا نَبِى اللهِ إِنى أُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ قَالَ «فَاقْرَأْهُ فِى كُل عِشْرِينَ». قَالَ قُلْتُ يَا نَبِى اللهِ إِنى أُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ قَالَ «فَاقْرَأْهُ فِى كُل عَشْرٍ». قَالَ قُلْتُ يَا نَبِى اللهِ إِنى أُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ. قَالَ «فَاقْرَأْهُ فِى كُل سَبْعٍ وَلاَ تَزِدْ عَلَى ذَلِكَ. فَإِن لِزَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقًا وَلِزَوْرِكَ عَلَيْكَ حَقًا وَلِجَسَدِكَ عَلَيْكَ حَقًا». قَالَ فَشَددْتُ فَشُددَ عَلَى. قَالَ وَقَالَ لِىَ النبِى صلى الله عليه وسلم «إِنكَ لاَ تَدْرِى لَعَلكَ يَطُولُ بِكَ عُمْرٌ». قَالَ فَصِرْتُ إِلَى الذِى قَالَ لِىَ النبِى صلى الله عليه وسلم فَلَما كَبِرْتُ وَدِدْتُ أَنى كُنْتُ قَبِلْتُ رُخْصَةَ نَبِى اللهِ صلى الله عليه وسلم.

167 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن:

ــ سېنىڭ يىل بويى روزا تۇتىدىغانلىقىڭنى ۋە قۇرئاننى ھەر كېچىدە بىر قېتىم ئوقۇيدىغانلىقىڭنى ئاڭلىدىمغۇ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ــ شۇنداق، ئى رەسۇلۇللاھ! ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى

ۋەسەللەم (روزا توغرۇلۇق ئالدىنقى ھەدىستە بايان قىلىنغان تەلىماتقا ئوخشاش تەلىمات بەرگەندىن كېيىن):

ـ قۇرئاننى ئايدا بىر قېتىم ئۆتكۈزگىن! ـ دېدى. مەن:

ـــ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقراقنى قىلالايمەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنداقتا، 20 كۈندە بىر قېتىم ئۆتكۈزگىن! ـ دېدى. مەن:

ـ ئى اللهنىڭ پەيغەمبىرى! مەن ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقنى قىلالايمەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئون كۈندە بىر قېتىم ئۆتكۈزگىن! ـ دېدى. مەن:

ـــ ئى اللهنىڭ پەيغەمبىرى! مەن ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقراقنى قىلالايمەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ يەتتە كۈندە بىر قېتىم ئۆتكۈزگىن، ئۇنىڭدىن ئاشۇرۇۋەتمىگىن. چۈنكى سېنىڭ ئۈستۈڭدە ئايالىڭنىڭمۇ ھەققى بار، مېھمانلىرىڭنىڭمۇ ھەققى بار، بەدىنىڭنىڭمۇ ھەققى بار، ـ دېدى. مەن سۆزۈمدە چىڭ تۇرۇۋالغانلىقىم ئۈچۈن ئىش مۇشۇنداق چىڭىپ كەتتى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا:

ـــ سەن بىلمەيسەن، ئېھتىمال سېنىڭ ئۆمرۈڭ ئۇزۇن بولۇشى مۇمكىن (قېرىغاندا تاقەت قىلالمايسەن)، ـ دېدى. راست دېگەندەك، مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم دېگەن ياشقا يەتتىم. ياش چوڭايغانسېرى: "پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ رۇخسىتىنى قوبۇل قىلغان بولسامچۇ؟!" دەپ ئويلاپ كەتتىم.

(مۇسلىم: 1159)

168 - ومنها: إنكَ تَصُومُ الدهْرَ فَإِذَا صُمْتَ الدهْرَ وَقُمْتَ اللّيلَ هَجَمَتْ لَهُ الْعَيْنُ وَنَفِهَتْ لَهُ النفْسُ لَا صَامَ مَنْ صَامَ الْأَبَدَ صُمْ ثَلَاثَةَ أيامٍ مِنْ الشهْرِ صَوْمَ الدهْرِ كُلِّهِ قَالَ قُلْتُ إِني أُطِيقُ قَالَ صُمْ صَوْمَ دَاوُدَ فَإِنهُ كَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا وَلَا يَفِر إِذَا لَاقَى قَالَ مَنْ لِي بِهَذِهِ يَا نَبِي اللهِ.

168 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن:

ــ سەن يىل بويى كۈندۈزى روزا تۇتۇپ، كېچىسى ئۇخلىماي ناماز ئوقۇيدىكەنسەن، ـ دېدى. مەن:

ــ شۇنداق، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ يىل بويى روزا تۇتساڭ، كېچىسى ئۇخلىماي ناماز ئوقۇساڭ، كۆزۈڭ تالىدۇ، جىسمىڭ چارچايدۇ. يىل بويى روزا تۇتقان ئادەمنىڭ روزىسى روزا ھېسابلانمايدۇ. شۇڭا ھەر ئايدا ئۈچ كۈن روزا تۇت، بۇ، يىل بويى روزا تۇتقان بىلەن باراۋەر، ـ دېدى. مەن:

ــ مەن ئۇنىڭدىن ئارتۇقراقىنى قىلالايمەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئۇنداقتا، داۋۇد ئەلەيھىسسالامدەك روزا تۇت! ئۇ بىر كۈن روزا تۇتسا، بىر كۈن تۇتمايتتى، دۈشمەن بىلەن ئۇچراشسا قاچمايتتى، ـ دېدى. مەن:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! (داۋۇد ئەلەيھىسسالامدىكى) بۇ خىسلەتنى مەن قانداقمۇ قىلالارمەن؟! ـ دېدىم.

(ئەھمەد: 6727؛ بۇخارى: 6277)

169 - ومنها: أنكحني أبي امرأة ذات حسب فكان يتعاهد كنته فيسألها عن بعلها فتقول نعم الرجل من رجل لم يطأ لنا فراشا ولم يفتش لنا كنفا مذ أتيناه فلما طال ذلك عليه ذكر للنبي صلى الله عليه وسلم فقال القني به فلقيته بعد فقال كيف تصوم قال كل يوم قال وكيف تختم قال كل ليلة قال ... فذكر نحوه. و فيه: فليتني قبلت رخصة رسول الله صلى الله عليه وسلم وذاك أني كبرت وضعفت فكان يقرأ على بعض أهله السبع من القرآن بالنهار والذي يقرؤه يعرضه من النهار ليكون أخف عليه بالليل وإذا أراد أن يتقوى أفطر أياما وأحصى وصام مثلهن كراهية أن يترك شيئا فارق النبي صلى الله عليه وسلم عليه.

169 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن:

ــ دادام ماڭا يۇز ـ ئابرويلۇق بىر ئايالنى ئېلىپ بەرگەن بولۇپ، كېلىنىنى پات ـ پات يوقلاپ تۇراتتى. ئۇ ئايالىمدىن مېنىڭ ئەھۋالىمنى سوراپتۇ. ئايالىم ئۇنىڭغا:

- بـــۇ نېمــــدېگەن ياخشـــى ئەر؟! بـــز كەلگەنـــدىن بۇيـــان كۆرپىلىرىمىزنى دەسسەپمۇ قويمىدى، پەردىلىرىمىزنى بىرەر قېتىم ئېچىپمۇ قويمىدى، - دەپتۇ. بۇ سوئال - جاۋاب تەكرارلىنىۋەرگەندىن كېيىن، دادام بۇ ئەھۋالنى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئېيتىپتۇ. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ بالاڭ كېلىپ، مەن بىلەن كۆرۈشسۇن! - دەپتۇ. كېيىن مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن كۆرۈشتۇم. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ روزىنى قانداق تۇتۇۋاتىسەن؟ - دەپ سورىدى. مەن:

ــ ھەر كۈنى، - دېدىم. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ قۇرئاننى قانداق تامام قىلىسەن؟ - دەپ سورىدى. مەن:

ــ ھەر كېچە بىر قېتىم، - دېدىم. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا:

ــ مۇنداق، مۇنداق.. دېدى (دەپ يۇقىرىقى ھەدىستىكىگە ئوخشاش داۋاملاشقان).

بۇ رىۋايەتتە يەنە ئابدۇللاھنىڭ: "كاشكى مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ماڭا يارىتىپ بەرگەن كەڭچىلىكىگە ماقۇل دېسەم بوپتىكەن، مانا ئەمدى ياشىنىپ، ئاجىزلىشىپ كەتتىم" دېگەنلىكى بايان قىلىنغان.

ئابدۇللاھ كېچىدە ئوقۇشقا يەڭگىل بولۇشى ئۈچۈن، كۈندۈزى بالىۋاقىلىرىنىڭ بەزىسىگە قۇرئاننىڭ يەتتىدىن بىرىنى ئوقۇپ بېرىپ، كېچىسى ئوقۇيدىغان يەرنى كۈندۈزى بىر ئۆتكۈزىۋالاتتى. بەزى ۋاقىتلاردا كۈچلىنىۋېلىش مەقسىتىدە بىر نەچچە كۈن روزا تۇتمايتتى. ئاندىن ئۆزىنىڭ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئايرىلىشتىن بۇرۇن قىلغان ئەمەللىرىدىن بىرەر نەرسىنى تەرك ئېتىشنى ياقتۇرمىغانلىقى ئۈچۈن، روزا تۇتمىغان شۇ كۈنلەرنىڭ قازاسىنى قىلىۋالاتتى.

(بۇخارى: 5052)

170 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ يَحْتَجِرُ حَصِيرًا بِاللَّيْلِ فَيُصَلي عَلَيْهِ وَيَبْسُطُهُ بِالنهَارِ فَيَجْلِسُ عَلَيْهِ فَجَعَلَ الناسُ يَثُوبُونَ إِلَى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَيُصَلونَ بِصَلَاتِهِ حَتى كَثُرُوا فَأَقْبَلَ فَقَالَ يَا أَيهَا الناسُ خُذُوا مِنْ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ فَإِن اللهَ لَا يَمَل حَتى تَمَلوا وَإِن أَحَب الْأَعْمَالِ إِلَى اللهِ مَا دَامَ وَإِنْ قَل.

170 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بىر بورىسى بولۇپ، ئۇنىڭ بىلەن كېچىسى كىچىككىنە بىر ھۇجرا ياسايتتى ـ دە، بىر تەرىپىدە ناماز ئوقۇيتتى، كۈندۈزى يېيىپ ئۈستىدە ئولتۇراتتى. شۇنىڭ بىلەن، كىشىلەر پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئىقتىدا قىلىپ ناماز ئوقۇش ئۈچۈن تەرەپ ـ تەرەپتىن كېلىشكە باشلايتتى، ئۇلارنىڭ سانى كۈندىن ـ كۈنگە كۆپەيگىلى تۇردى. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا:

ـ ئى خالايىق! تاقىتىڭلار يېتىدىغان ئىشنى قىلىڭلار، سىلەر زېرىكمىگۈچە الله ھەرگىز زېرىكمەيدۇ. الله تائالاغا ئىشلارنىڭ ئەڭ سۆيۈملۈكى ئاز بولسىمۇ ئۈزۈلمەي داۋام قىلىنغىنىدۇر، ـ دېدى.

(بۇخارى: 5861)

171 - وزاد في رواية: وَكَانَ آلُ مُحَمدٍ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا عَمِلُوا عَمَلًا أَثْبَتُوهُ.

171 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئائىلىسى بىرەر ئىشنى قىلسا، ئىزچىل داۋاملاشتۇراتتى.

(مۇسلىم: 782)

172 - ومن رواياته: سَددُوا وَقَارِبُوا وَأَبْشِرُوا فَإِنهُ لَا يُدْخِلُ أَحَدًا الْجَنةَ عَمَلُهُ قَالُوا وَلَا أَنتَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ وَلَا أَنا إِلا أَنْ يَتَغَمدَنِي اللهُ بِمَغْفِرَةٍ وَرَحْمَةٍ.

172 ـ بۇ ھەدىسنىڭ رىۋايەتلىرىدىن بىرىدە مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ تــوغرا يــول ئۈســتــىدە مۇســتــەھكەم تــۇرۇڭلار، ئەمەل ـ ئىبــادەتتە ئوتتۇراھــال بولــۇڭلار، (بۇنــىڭ ئۈچــۈن بىرىلــىدىغان ســاۋابقا) خۇشــال بولــۇڭلار، (بىلــىڭلاركــى) ھــېچ كــىم جەنــنەتكە ئــۆز ئەمەل ـ ئىبــادىتى بىلەن كىرەلمەيدۇ. ـ دېدى. ساھابىلەر:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! سەنمۇ شۇنداقمۇ؟ ـ دېۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ھەئە، مەنمــۇ شــۇنداق، مېنــىڭ جەنــنەتكە كىرىشــىممۇ پەقەت اللهنىڭ ماڭا مەغپىرەت ۋە رەھمەت قىلىشىغا باغلىقتۇر، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(بۇخارى: 5683)

173 - ومنها: عَنْ عَلْقَمَةَ قُلْتُ لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا هَلْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَخْتَص مِنْ الْأَيامِ شَيْئًا قَالَتْ لَا كَانَ عَمَلُهُ دِيمَةً وَأَيكُمْ يُطِيقُ مَا كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يُطِيقُ.

173 ـ ئەلقەمە مۇنداق دەيدۇ: مەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن:

ــ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كۈنلەردىن بىرەرسىنى بىرەر ئىبادەتكە خاس قىلامتى؟ ـ دەپ سورىدىم. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ــ ياق، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەمەلى ئىزچىل داۋام قىلاتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تاقىتى يەتكەن ئىشقا سىلەرنىڭ تاقىتىڭلار قانداقمۇ يەتسۇن؟! ـ دېدى.

(بۇخارى: 1987)

174 - وللبخاري عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ لنو ذلك وفيه: سَدِدُوا وَقَارِبُوا وَاغْدُوا وَرُوحُوا وَشَيْءٌ مِنْ الدلْجَةِ وَالْقَصْدَ الْقَصْدَ تَبْلُغُوا.

174 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىنمۇ يۇقىرىقىغا ئوخشاش ھەدىس رىۋايەت قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭ رىۋايىتىدە مۇنداق كەلگەن: «تــوغرا يــول ئۈســتــىدە مۇســتــەھكەم تــۇرۇڭلار، ئەمەل ـ ئىبــادەتتە

ئوتتــۇرا هــال بولــۇڭلار، ئەتــگەن، كەچقــۇرۇن ۋە كېچىنىــڭ ئــاخىرقى قىســمىدىن ئىبــادەت قىلىــش ئۇچــۇن پايــدىلىنىڭلار، هەر ئىشــتا ئوتتۇراهــال بولۇشــقا دىقــقەت قىلىڭــلار، شــۇنداق قىلغانــدا نىشــانغا يېتەلەيسىلەر».

(بۇخارى: 6463)

175 - وله وللنسائي: إن الدينَ يُسْرٌ وَلَنْ يُشَاد الدينَ أَحَدٌ إلا غَلَبه.

175 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن:

«دىــن ھەقىــقەتەن ئاســاندۇر، كىمكــى دىنىــى قىيىنلاشتۇرۇشــقا ئۇرۇنىــدىكەن، ھۆددىســىدىن چىقىــپ بولالمــاي، ئــاخىرى ئــۆزى مەغلــۇب بولىدۇ».

(بۇخارى: 39؛ نەسائى)

176 - عَنْ أَنسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ يَسرُوا وَلَا تُعَسـرُوا وَبَشرُوا وَلَا تُنَفرُوا.

176 ـ ئەنەس ئىبنــى مالــك رەزىيەللاھــۇ ئەنھــۇدىن رىــۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«دىنىنى كىشىلەرگە ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىڭلار، قىيىنلاشتۇرماڭلار. بېشارەتلەرنى دەپ بېرىپ جەلپ قىلىڭلار، ئۈركۈتىۋەتمەڭلار».

(بۇخارى: 69)

177 - عَنْ أَنسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ دَخَلَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَإِذَا حَبْلٌ مَمْدُودٌ بَيْنَ السارِيَتَيْنِ فَقَالَ مَا هَذَا الْحَبْلُ قَالُوا هَذَا حَبْلٌ لِزَيْنَبَ فَإِذَا فَتَرَتْ تَعَلقَـتْ فَقَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا حُلوهُ لِيُصَل أَحَدُكُمْ نَشَاطَهُ فَإِذَا فَتَرَ فَلْيَقْعُدْ.

177 ـ ئەنەس رەزىيەللاھــۇ ئەنھــۇدىن مۇنــداق رىــۋايەت قىلىنىــدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەسچىتكە كىرىپ، ئىككى تۈۋرۈكنىڭ ئارىلىقىغا تارتىلغان ئارغامچىنى كۆردى ـ دە:

ــ بۇ نېمە ئارغامچا؟ ـ دەپ سورىدى. كىشىلەر:

ـ بۇ، زەينەپنىڭ ناماز ئوقۇپ ھېرىپ قالغاندا ئېسىلىۋالىدىغان ئارغامچىسى، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنى ئېلىۋېتىڭلار، نامازنى روھلۇق تۇرۇپ ئوقۇڭلار، ئەگەر بوشاپ قالساڭلار، ئارام ئېلىڭلار! ـ دېدى.

(بۇخارى: 1150)

178 - وله أيضا: حَمْنَةُ بِنْتُ جَحْشٍ بدل زينب.

178 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: زەينەپنىڭ ئورنىغا ھەمنە بىنتى جەھش، ـ دەپ رىۋايەت قىلىنغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 1312)

179 - عن عَائِشَةَ زَوْجَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أن الْحَوْلَاءَ بِنْتَ تُوَيْتِ بْنِ حَبِيبِ بْنِ أَسَدِ بْنِ عَبْدِ الْعُزى مَرتْ بِهَا وَعِنْدَهَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقُلْتُ هَذِهِ الْحَوْلَاءُ بِنْتُ تُوَيْتٍ وَزَعَمُوا أنهَا لَا تَنَامُ اللَّيْلَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا تَنَامُ اللَّيْلَ خُذُوا مِنْ الْعَمَلِ مَا تُطِيقُونَ فَوَاللهِ لَا يَسْأَمُ اللهُ حَتى تَسْأَمُوا.

179 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھەۋلا بىنتى تۇۋەيت پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككىمىز تۇرغان بىر جايدىن ئۆتتى. مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ـــ بۇ ئايال تۇۋەيتنىڭ قىزى ھەۋلا، كىشىلەر ئۇنى كېچىسى ئۇخلىمايدۇ دېيىشىدىكەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ كېچىسى ئۇخلىمامدىكەن؟ تاقىتىڭلار يېتىدىغان ئىشنى قىلىڭلار، اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، سىلەر زېرىكمىگۈچە الله ھەرگىز زېرىكمەيدۇ، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 785)

[1] ئەلبانى (1164): سەھىھ ـ دېگەن.

180 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِن لِكُل شَيْءٍ شِرةً وَلِكُل شِرةٍ فَتْرَةً فَإِنْ كَانَ صَاحِبُهَا سَدَدَ وَقَارَبَ فَارْجُوهُ وَإِنْ أُشِيرَ إِلَيْهِ بِالْأَصَابِعِ فَلَا تَعُدوهُ.

180 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەر قانداق ئىشنىڭ جۇش ئۇرۇپ راۋاجلىنىدىغان دەۋرى بولىدۇ ۋە بۇ جۇشقۇن كەيپىياتنىڭمۇ پەسىيىش دەۋرى بولىدۇ. مانا بۇ جۇش ئۇرۇپ راۋاجلىنىدىغان دەۋرنىڭ ساھىبى ئەگەر توغرا يول ئۈستىدە مۇستەھكەم تۇرسا ۋە ئەمەل ـ ئىبادەتتە ئوتتۇراھال بولسا، ئۇنداق ئادەمنىڭ (مۇشۇنداق داۋام قىلالىشىدىن) ئۈمىد كۈتسەڭلار بولىدۇ. ئەمما ئۇ كىشى (بۇ دەۋردە ئىبادەتنى ھەددىدىن ئاشۇرۇپ قىلىپ، ‟ئاۋۇ تەقۋادار ئادەم ئىكەن“ دەپ) بارماق بىلەن ئىشارەت قىلىنىدىغان مەشھۇرلارغا ئايلانسا، ئۇنداق ئادەمدىن ئۈمىد كۈتمەڭلار!»[1]

(تىرمىزى: 2453)

181 - عن ابن عباس: أخبر النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أن مولاةً له تقوم الليـل، وتصوم النهار، فقال: إن لِكُل عَامِلٍ شِرةً ولكل شِرةٍ فَتْرَةً، فَمَنْ صارَتْ فَتْرَتُهُ إِلَى سُـنتي فَقَدِ اهْتَدَى ومن أخطأ فَقَدْ ضَل.

181 ـ ئىبنى ئاباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بىر دېدىكىنىڭ كېچىسى تەھەججۇد ئوقۇيدىغانلىقى ۋە كۈندۈزى روزا تۇتىدىغانلىقى خەۋەر قىلىنغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھەر بىر ئىش قىلغۇچى بىردە جانلىنىپ كەتسە، بىردە پەسكويغا چۈشۈپ قالىدۇ، مېنىڭ سۈننىتىمگە ئۇيغۇن ھالدا پەسكويغا چۈشكەن كىشى توغرا يولنى تۇتقان بولىدۇ. ئۇنداق بولمىسا، ئازغان بولىدۇ».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

[1] ئەلبانى (1995): ھەسەن، ـ دېگەن.

182 - مالك بلغƚ أن عائشة كانت ترسل إБ أهلها بعد العتمة فتقول: ألا ترЗون الكتاب؟ رزين.

182 ـ ئىمام مالىكقا يېتىشىچە، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا خۇپتەندىن كېيىن ئائىلىسىگە:

ـــ كىتابنى (قۇرئاننى) ئارام ئالغىلى قويمامسىلەر؟! ـ دەپ ئادەم ئەۋەتەتتىكەن.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

183 - عن أبي هريرة رفعه: خير الأمور أوسطها. رزين.

183 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ:

«ئىشنىڭ ياخشىسى نورمال بولغىنىدۇر» دەپ تەلىم بەرگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

184 - عَنْ جَابِرٍ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، قَالَ: "إِن هَذَا الدينَ مَتِينٌ، فَأَوْغِلْ فِيهِ بِرِفْقٍ، فَإِن الْمُنْبَت لا أَرْضًا قَطَعَ وَلا ظَهْرًا أَبْقَى".

184 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بۇ دىن ھەقىقەتەن بەك مۇستەھكەم دىندۇر، بۇ دىن كۆرسەتكەن يولدا تەمكىنلىك بىلەن مېڭىڭلار. چۈنكى بەك ئالدىراڭغۇ ئادەم يېرىم يولدا ئۇلىغىدىن چاتاق چىقىپ، بارىدىغان يېرىگىمۇ يېتىپ بارالمايدۇ، ئۇلىغىدىنمۇ ئايرىلىپ قالىدۇ»[1].

(بەززار: 74)

185 - ولأɒد أوله عن أنس.

---

[1] ھەيسەمى (217): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە يەھيا ئىبنى مۇتەۋەككىل ئەبۇ ئەقىل ئىسىملىك كاززاب بىرى بار، ـ دېگەن.

185 ـ ئىمام ئەھمەد بۇ ھەدىسنىڭ باش تەرىپىنى ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلغان[1].

(ئەھمەد: 27318)

186 - عن سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، قَالَ: "لا تُشَدِّدُوا عَلَى أَنفُسِكُمْ، فَإِنمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِتَشْدِيدِهِمْ عَلَى أَنفُسِهِمْ، وَسَتَجِدُونَ بَقَايَاهُمْ فِي الصوَامِعِ وَالدِّيَارَاتِ".

186 ـ سەھل ئىبنى ھۇنەيف رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «(ئەمەل ـ ئىبادەتنى ھەددىدىن ئاشۇرۇپ قىلىپ) ئۆزەڭلارنى قىيىنماڭلار، سىلەردىن ئىلگىرىكىلەر (ئەمەل ـ ئىبادەتنى ھەددىدىن ئاشۇرۇپ قىلىپ) ئۆزلىرىنى قىيىنغانلىقتىن ھالاك بولۇپ كەتكەن. ئۇلارنىڭ قالدۇقلىرىنى چېركاۋ ۋە ئىبادەتخانىلاردا ئۇچرىتالايسىلەر»[2].

(«ئەلكەبىر» ۋە «ئەلئەۋسەت»)

187 - ولأبي داود عن أنس بقصة.

187 ـ ئەبۇ داۋۇد بۇ ھەدىسنى ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بىر قىسسە بىلەن بىرگە رىۋايەت قىلغان[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 4904)

188 - عن عَبْدِ اللهِ بْنِ عَباسٍ أَن نَبِيَّ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِن الْهَدْيَ الصالِحَ وَالسمْتَ الصالِحَ وَالِاقْتِصَادَ جُزْءٌ مِنْ خَمْسَةٍ وَعِشْرِينَ جُزْءًا مِنْ النُّبُوةِ.

188ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئاببااس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت

[1] ھەيسەمى (216): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر. پەقەت خەلق ئىبنى مېھران ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن زامانداش ئەمەس، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (220): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە لەيسنىڭ كاتىبى ئابدۇللاھ ئىبنى سالىھ دېگەن كىشى بار. بىر قىسىم ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، يەنە بىر قىسمى زەئىپ ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (1049): زەئىپ، ـ دېگەن.

قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«(كىشىلەر ئارىسىدا) ياخشى نام ئىگىسى بولۇش، سىرتقى قىياپىتى ھەر جەھەتتىن لاياقەتلىك بولۇش ۋە ئىشلاردا ئوتتۇراھال بولۇش قاتارلىقلار پەيغەمبەرلىكنىڭ 25 پارچىسىدىن بىرىدۇر»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4776)

[1] ئەلبانى (3996): ھەسەن، ـ دېگەن.

ئىلىم بۆلۈمى

ئىلىمنىڭ پەزىلىتى ۋە ئىلىم ئىگەللەشكە رىغبەتلەندۈرۈش

189 - عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "فَضْلُ الْعِلْمِ خَيْرٌ مِنْ فَضْلِ الْعِبَادَةِ، وَخَيْرُ دِينِكُمُ الْوَرَعُ".

189 ـ ھۇزەيفە ئىبنى يەمانى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئىلىم ئىبادەتتىن ئەۋزەل، دىنىڭلارنىڭ ئەڭ ياخشى ئەمەلى تەقۋالىقتۇر»[1].

(«ئەۋسەت»؛ بەززار)

190 - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِي قَالَ ذُكِرَ لِرَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ رَجُلَانِ أَحَدُهُمَا عَابِدٌ وَالْآخَرُ عَالِمٌ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِي عَلَى أَدْنَاكُمْ ثُم قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِن اللهَ وَمَلَائِكَتَهُ وَأَهْلَ السمَوَاتِ وَالْأَرَضِينَ حَتى النمْلَةَ فِي جُحْرِهَا وَحَتى الْحُوتَ لَيُصَلونَ عَلَى مُعَلمِ الناسِ الْخَيْرَ.

190 ـ ئەبۇ ئۇمامە باھىلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئىككى تۈرلۈك ئادەم

---

[1] ھەيسەمى (478): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇللاھ ئىبنى ئابدۇلقۇددۇس ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام بۇخارى ۋە ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. لېكىن ئىبنى مەئىن ۋە باشقىلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

توغرۇلۇق سورالدى، ئۇنىڭ بىرى ئابىد (ئىبادەت بىلەن شۇغۇللانغۇچى)، يەنە بىرى ئالىم ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

«ئالىمنىڭ ئابىدتىن ئارتۇقچىلىقى مېنىڭ سىلەرنىڭ ئەڭ تۆۋىنىڭلاردىن ئارتۇق بولغىنىمغا ئوخشاش» دېدى. ئاندىن: «ئىنسانلارغا ئىلىم ئۆگەتكۈچىگە الله رەھمەت يوللايدۇ، ئۇنىڭغا پەرىشتىلىرىدىن تارتىپ ئاسمان ـ زېمىندىكى مەخلۇقاتلار، تۆشۈكلەردىكى چۈمۈلىلەر ۋە دېڭىزدىكى بېلىقلارغىچە ھەممىسى مەغپىرەت تەلەپ قىلىدۇ» دېدى[1].

(تىرمىزى: 2685)

192 - عَنْ ابْنِ سِيرِينَ قَالَ دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ فَإِذَا سُمَيْرُ بْنُ عَبْدِ الرحْمَنِ يَقُص وَحُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرحْمَنِ يَذْكُرُ الْعِلْمَ فِي نَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ فَمِلْتُ إِلَى أَيهِمَا أَجْلِسُ فَنَعَسْتُ فَأَتَانِي آتٍ فَقَالَ مِلْتَ إِلَى أَيهِمَا تَجْلِسُ إِنْ شِئْتَ أَرَيْتُكَ مَكَانَ جِبْرَائِيلَ مِنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرحْمَنِ.

192 ـ ئىبنى سىرىننىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەسچىتكە كىرىپ قارىسام، سۇمەير ئىبنى ئابدۇرراھمان قىسسە سۆزلەۋېتىپتۇ، مەسچىتنىڭ بىر تەرىپىدە ھۇمەيد ئىبنى ئابدۇرراھمان ئىلىم ھەققىدە سۆزلەۋېتىپتۇ، ئىككىسىدىن قايسىسىنىڭ يېنىغا بېرىپ ئولتۇرۇش توغرۇلۇق ئويلىنىپ ئولتۇرۇپ كۆزۈم ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. چۈشۈمدە بىرسى كېلىپ:

ـ سەن ئىككىسىدىن قايسىسىنىڭ قېشىدا ئولتۇرۇش توغرۇلۇق ئويلىنىپ قالدىڭ. ئەگەر خالىساڭ، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ھۇمەيد ئىبنى ئابدۇرراھماننىڭ يېنىدىكى ئورنىنى ساڭا كۆرسىتىپ قوياي، ـ دېدى.

(دارىمى: 341)

193 - عن أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ أَخَوَانِ عَلَى عَهْدِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَكَانَ أَحَدُهُمَا يَأْتِي النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَالْآخَرُ يَحْتَرِفُ فَشَكَا الْمُحْتَرِفُ أَخَاهُ إِلَى النبِي صَلى

[1] ئەلبانى (2161): سەھىھ ـ دېگەن.

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ لَعَلكَ تُرْزَقُ بِهِ.

193 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدا بىر تۇغقان ئىككى كىشى بولۇپ، ئىككىسىدىن بىرسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ ئىلىم ئۆگىنەتتى، يەنە بىرى ھۈنەر بىلەن شۇغۇللىناتتى. ھېلىقى ھۈنەرۋەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بىر تۇغقىنىنىڭ ھۈنەرسىز يۈرگەنلىكىدىن شىكايەت قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «ئۇنىڭ سەۋەبى بىلەن ساڭا رىزىق بېرىلىشى مۇمكىن» دېدى[1].

(تىرمىزى: 2345)

194 - عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ: نِعْمَ الرجُلُ الْفَقِيهُ إِن احْتِيجَ إِلَيْهِ انْتُفِعَ بِهِ، وَإِن اسْتُغْنِيَ عَنْهُ أَغْنَى نَفْسَهُ".

194 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئالىم كىشى نېمىدېگەن ياخشى! ئۇنىڭغا ھاجەت چۈشكەندە، باشقىلارغا مەنپەئەت بېرىدۇ. ھاجەت چۈشمىگەندە، ئۆز بىلىمىنى ئاشۇرىدۇ».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

195 - عن أَبِي الدرْدَاءِ قَالَ فَإِني سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَبْتَغِي فِيهِ عِلْمًا سَلَكَ اللهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنةِ وَإِن الْمَلَائِكَةَ لَتضَعُ أَجْنِحَتَهَا رِضَاءً لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِن الْعَالِمَ لَيَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ حَتى الْحِيتَانُ فِي الْمَاءِ وَفَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِن الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ إِن الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوَرثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنمَا وَرثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَ بِهِ أَخَذَ بِحَظ وَافِرٍ.

[1] ئەلبانى (1912): سەھىھ ـ دېگەن.

195 ـ ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئىلىم ئۆگىنىش يولىدا ماڭىدىكەن، اللہ ئۇ كىشىنى شۇ ئىلىم بىلەن جەننەتنىڭ يولىغا ماڭدۇرىدۇ. شۈبھىسىزكى، پەرىشتىلەر ئىلىم ئۆگەنگۈچىدىن مەمنۇن بولۇپ، ئۇنىڭغا قاناتلىرىنى يېيىپ بېرىدۇ. ئاسمانلاردىكىلەر ۋە زېمىندىكىلەر (يەنى پەرىشتىلەر، ئىنسانلار ۋە جىنلار)دىن تارتىپ سۇدىكى بېلىقلارغىچە ھەممە جانلىق ئالىم ئۈچۈن ئىستىغفار ئوقۇيدۇ. ئالىمنىڭ ئابىدتىن ئارتۇقچىلىقى تولۇن ئاينىڭ باشقا يۇلتۇزلاردىن ئارتۇقچىلىقىغا ئوخشايدۇ. ئالىملار ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋارىسلىرىدۇر. پەيغەمبەرلەر ئالتۇن ـ كۈمۈش مىراس قالدۇرغىنى يوق، ئۇلار پەقەت ئىلىم قالدۇرۇپ كەتتى. كىمكى ئىلىم ئۆگەنسە، تولۇق نېسىۋىگە ئېرىشكەن بولىدۇ»[1].

(تىرمىزى: 2682)

196 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهلَ اللهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنة.

196 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئىلىم ئۆگىنىش يولىدا ماڭىدىكەن، اللہ ئۇ كىشىگە جەننەتنىڭ يولىنى ئاسان قىلىپ بېرىدۇ»[2].

(تىرمىزى: 2646)

197 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنهُ مَر بِسُوقِ الْمَدِينَةِ، فَوَقَفَ عَلَيْهَا، فَقَالَ: "يَا أَهْلَ السوقِ، مَا أَعْجَزَكُمْ!" قَالُوا: وَمَا ذَاكَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ قَالَ: "ذَاكَ مِيرَاثُ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يُقْسَمُ، وَأَنْتُمْ هَاهُنَا لا تَذْهَبُونَ فَتَأْخُذُونَ نَصِيبَكُمْ مِنْهُ!" قَالُوا: وَأَيْنَ هُوَ؟

---

[1] ئەلبانى (2159): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (2134): سەھىھ ـ دېگەن.

قَالَ: "فِي الْمَسْجِدِ" فَخَرَجُوا سِرَاعًا إِلَى الْمَسْجِدِ، وَوَقَفَ أَبُو هُرَيْرَةَ لَهُمْ حَتَّى رَجَعُوا، فَقَالَ لَهُمْ: "مَا لَكُمْ؟" قَالُوا: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ فَقَدْ أَتَيْنَا الْمَسْجِدَ، فَدَخَلْنَا، فَلَمْ نَرَ فِيهِ شَيْئًا يُقْسَمُ، فَقَالَ لَهُمْ أَبُو هُرَيْرَةَ: "أَمَا رَأَيْتُمْ فِي الْمَسْجِدِ أَحَدًا؟" قَالُوا: بَلَى، رَأَيْنَا قَوْمًا يُصَلُّونَ، وَقَوْمًا يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ، وَقَوْمًا يَتَذَاكَرُونَ الْحَلَالَ وَالْحَرَامَ، فَقَالَ لَهُمْ أَبُو هُرَيْرَةَ: "وَيْحَكُمْ، فَذَاكَ مِيرَاثُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ".

197 - ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ بىر كۈنى مەدىنىنىڭ بازىرىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، بازارغا قاراپ:

- ھەي بازار ئەھلى! سىلەر نېمىدېگەن بىچارە؟! - دېۋىدى، ئۇلار:

- نېمە بولدى؟ - دەپ سورىدى. ئۇ:

- پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مىراسى تەقسىم قىلىنىۋاتسا، سىلەرمۇ بېرىپ نېسىۋەڭلارنى ئالماي بۇ يەردە يۈرسىلەرغۇ؟ - دېدى. ئۇلار:

- قەيەردە (تەقسىم قىلىنىۋاتىدۇ)؟ - دەپ سورىدى. ئۇ:

- مەسچىتتە تەقسىم قىلىنىۋاتىدۇ، - دېدى. ئۇلار دەرھال بازاردىن مەسچىتكە قاراپ يۈگۈردى. ئەبۇ ھۇرەيرە ئۇلار قايتىپ كەلگۈچە بازاردا ساقلاپ تۇردى. ئۇلار قايتىپ كەلگەندە ئەبۇ ھۇرەيرە:

- نېمە بولدى (قۇرۇق قول قايتىپ كەپسىلەرغۇ)؟ - دېدى. ئۇلار:

- ئى ئەبۇ ھۇرەيرە! بىز مەسچىتكە باردۇق، ئەمما ئۇ يەردە تەقسىم قىلىنىۋاتقان بىر نەرسە كۆرمىدۇققۇ؟- دېدى. ئەبۇ ھۇرەيرە:

- مەسچىتتە ھېچ كىمنى كۆرمىدىڭلارمۇ؟-دېدى. ئۇلار:

- ناماز ئوقۇۋاتقان، قۇرئان ئوقۇۋاتقان، ھالال - ھارام توغرىسىدا مۇزاكىرىلىشىۋاتقان ئادەملەرنى كۆردۇق، - دېيىشتى. ئەبۇ ھۇرەيرە:

- ئەنە شۇ! مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تەقسىم قىلىنىۋاتقان مىراسى ئەنە شۇ، - دېدى[1].

(«ئەلئەۋسەت»: 1451)

[1] ھەيسەمى (505): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، - دېگەن.

198 - عن عَبْدِ الرحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "يَسِيرُ الْفِقْهِ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرِ الْعِبَادة، وخير أعمالكم أيسرها. للكبير بضعف.

198 ـ ئابدۇرراھمان ئىبنى ئەۋف رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بىلىم ئاز بولسىمۇ كۆپ ئىبادەتتىن ياخشىراقتۇر. ئەمەللەرنىڭ ياخشىراقى ئۇنىڭ ئەڭ ئاسىنىدۇر»[1].

(«ئەلكەبىر»)

199 - عَنْ أَبِي بَكْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى الله عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ: "اغْدُ عَالِمًا، أَوْ مُتَعَلمًا، أَوْ مُسْتَمِعًا، أَوْ مُحِبا، وَلا تَكُنِ الْخَامِسَ فَتَهْلَكَ"، قَالَ عَطَاءُ بْنُ مُسْلِمٍ: فَقَالَ لِي مِسْعَرٌ: زِدْتَنَا خَامِسَةً لَمْ تَكُنْ عِنْدَنَا، قَالَ: وَالْخَامِسَةُ أَنْ تُبْغِضَ الْعِلْمَ وَأَهْلَهُ.

199 ـ ئەبۇ بەكرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ:

«ئەتىگەندە ئۆيدىن ئالىم ياكى ئۆگەنگۈچى ياكى ئاڭلىغۇچى ۋە ياكى ئىلىم ئەھلىنى دوست تۇتقۇچى بولغان ھالدا چىققىن، بەشىنچىسى بولما، ھالاك بولىسەن» دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم. ئەتا ئىبنى مۇسلىم (ھەدىس رىۋايەت قىلغۇچى) مۇنداق دەيدۇ:

ـ مىسئەر ماڭا: "بىز بۇ ھەدىسنى باشقىلاردىن رىۋايەت قىلغاندا (بەشىنچىسى بولما) دېگەن بۇ سۆز يوق ئىدى، سەن ئۇنى قوشۇپ رىۋايەت قىلىپ بەردىڭ" دېدى. ھەدىس رىۋايەت قىلغۇچى («بەشىنچىسى بولۇپ قالما» دېگەن سۆزنى ئىزاھلاپ): بەشىنچىسى بولۇپ قېلىش دېگەن ئىلىمنى ۋە ئىلىم ئەھلىنى يامان كۆرۈشكىدىن ئىبارەتتۇر، ـ دەيدۇ[2].

(تەبەرانى: 786)

[1] ھەيسەمى (481): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە خارىجە ئىبنى مۇسئەب ئىسىملىك ھەدىسى ئىنتايىن زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (495): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

200 - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، قَالَ: "ثَلاثَةٌ لا يَسْتَخِفُ بِحَقهِمْ إِلا مُنَافِقٌ: ذُو الشَّيْبَةِ فِي الإِسْلامِ، وَذُو الْعِلْمِ، وَإِمَامٌ مُقْسِطٌ".

200 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۈچ تۈرلۈك ئادەم بار بولۇپ، مۇناپىقتىن باشقىسى ئۇلارنى ھۆرمەتلەيدۇ. بىرىنچىسى، ئىسلام يولىدا چاچلىرى ئاقارغان كىشى. ئىككىنچىسى، ئىلىم ئەھلى. ئۈچىنچىسى، ئادىل پادىشاھ»[1].

(«ئەلكەبىر»: 7819)

201 - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمْ: "مَنْ عَلمَ عَبْدًا آيَةً مِنْ كِتَابِ اللهِ، فَهُوَ مَوْلاهُ لا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَخْذُلَهُ، وَلا يَسْتَأْثِرَ عَلَيْهِ.

201 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى بىر بەندىگە اﷲنىڭ كىتابىدىن بىر ئايەت ئۆگەتسە، ئۆگەتكۈچى ئۇنىڭ ئۇستازى بولىدۇ. ئۆگەنگۈچىنىڭ ئۇستازىنى كەمسىتىشى، خارلىشى ۋە ئۆزىنى ئۇنىڭدىن ئۇستۈن كۆرۈشى توغرا ئەمەس»[2].

(«ئەلكەبىر»: 7528)

202 ـ عن أَنسَ بْنَ مَالِكٍ قال قَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِن مَثَلَ الْعُلَمَاءِ فِي الْأَرْضِ كَمَثَلِ النجُومِ فِي السمَاءِ يُهْتَدَى بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبر وَالْبَحْرِ فَإِذَا انْطَمَسَتْ النجُومُ أَوْشَكَ أَنْ تَضِل الْهُدَاة.

202 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

[1] ھەيسەمى (533): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۇبەيدۇللاھ ئىبنى زەھر ۋە ئەلى ئىبنى يەزىد ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ ئىككى كىشى بار. ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (535): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۇبەيد ئىبنى رەزىن لازىقى ئىسىملىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ ھېچبىر يەردە تىلغا ئېلىنغانلىقىنى كۆرمىدىم. ـــ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەقىقەتەن يەر يۈزىدىكى ئالىملار دېڭىز ۋە قۇرۇقلۇقتا كېچىدە (يول يۈرگەن يولۇچىلار) يول يۆنىلىشىنى بەلگىلەشتە پايدىلىنىدىغان يۇلتۇزلارغا ئوخشايدۇ. ئىشان، يەنى يۇلتۇزلار كۆرۈنمىگەن چاغدا يولۇچىلار گاڭگىراپ قالىدۇ»[1].

(ئەھمەد: 12189)

203 - مُعَاذِ بْنِ أَنسٍ عَنْ أَبِيهِ أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ عَلمَ عِلْمًا فَلَهُ أَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهِ لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ الْعَامِلِ.

203 ـ مۇئاز ئىبنى ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ دادىسى (مۇئاز) دىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن:

«كىمكى بىرسىگە ئىلىم ئۆگەتسە، ئۆگەتكۈچىگە ئەمەل قىلغۇچىنىڭ ئەجرىگە ئوخشاش ئەجىر بېرىلىدۇ. بۇ، ئەمەل قىلغۇچىنىڭ ئەجرىدىن ھېچ نەرسىنى كېمەيتىۋەتمەيدۇ»[2].

(ئىبنى ماجە: 240)

204 - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمْ قَالَ: "مَنْ غَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ لا يُرِيدُ إِلا أَنْ يَتَعَلمَ خَيْرًا أَوْ يَعْلَمَهُ، كَانَ لَهُ كَأَجْرِ حَاجٍّ تَاما حِجتُهُ".

204 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى مەسچىتكە پەقەت ئىلىم ئۆگىنىشنى ياكى بىرەر مەسىلىنى بىلدۈرۈشنى مەقسەت قىلىپ بارىدىكەن، ئۇنىڭغا ھەجنى

[1] ھەيسەمى (489): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە رىشدىن ئىبنى سەئد ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەدىسىنى دەلىل قىلىش ھەققىدە ئىختىلاپ بار. ئۇنىڭ سەنەدىدە يەنە ئەبۇ ھەفس ئىسىملىك نامەلۇم بىرى بار، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (196): ھەسەن، ـ دېگەن.

تولۇق ئادا قىلغان كىشىنىڭ ئەجرى بېرىلىدۇ»[1].

(تەبەرانى: 7473)

205 - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ الساعِدِي أَنّ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، قَالَ: "مَـنْ دَخَلَ مَسْجِدِي هَذَا لِيَتَعَلمَ خَيْرًا أَوْ لِيُعَلمَهُ، كَانَ بِمَنْزِلَةِ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَمَنْ دَخَلَهُ لِغَيْرِ ذَلِكَ مِنْ أَحَادِيثِ الناسِ، كَانَ بِمَنْزِلَةِ مَنْ يَرَى مَا يُعْجِبُهُ وَهُوَ شَيْءٌ غَيْرُهُ".

205 ـ سەھل ئىبنى سەئد سائىدى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى مۇشۇ مەسچىتىمگە ئىلىم ئۆگىنىش ياكى ئۆگىتىش ئۈچۈن كىرسە، ئۇ كىشى الله يولىدا جىھاد قىلغۇچىنىڭ ئورنىدا بولىدۇ. كىمكى بۇ مەسچىتكە كىشىلەرنىڭ قۇرۇق سۆزلىرىنى تىڭشاشقا ئوخشاش باشقا بىر مەقسەتتە كىرسە، ئۇ كىشى باشقا بىر نەرسىنى ئۆزىنى خۇش قىلىدىغان نەرسە دەپ بىلگەن كىشىنىڭ ئورنىدا بولىدۇ»[2].

(«ئەلكەبىر»)

206 ـ عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ الْمُخَارِقِ قَالَ أَتَيتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ لِي يَا قَبِيصَةُ مَا جَاءَ بِكَ قُلْتُ كَبِرَتْ سِني وَرَق عَظْمِي فَأَتَيْتُكَ لِتُعَلمَنِي مَا يَنْفَعُنِي اللهُ عَز وَجَل بِهِ قَالَ يَا قَبِيصَةُ مَا مَرَرْتَ بِحَجَرٍ وَلَا شَجَرٍ وَلَا مَدَرٍ إِلا اسْتَغْفَرَ لَكَ يَـا قَبِيصَـةُ إِذَا صَلَيْتَ الْفَجْرَ فَقُلْ ثَلَاثًا سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ تُعَافَى مِنْ الْعَمَى وَالْجُذَامِ وَالْفَالِجِ يَا قَبِيصَةُ قُلْ اللهُم إِني أَسْأَلُكَ مِما عِنْدَكَ وَأَفِضْ عَلَي مِنْ فَضْلِكَ وَانْشُرْ عَلَي رَحْمَتَكَ وَأَنْزِلْ عَلَي مِنْ بَرَكَاتِكَ.

[1] ھەيسەمى (499): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرىنىڭ ھەممىسى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (500): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ياقۇب ئىبنى ھۇمەيد ئىبنى كاسىب ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام بۇخارى ۋە ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. لېكىن نەسائى ۋە باشقىلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. بىراق ئۇلار ئۇنىڭ زەئىپ ئىكەنلىكىگە ناھايىتى چەكلىك ئورۇندىلا تايانغان. ئۇنىڭ بۇ ھەدىسنى ئاڭلىغانلىقى توغرىدۇر، ـ دېگەن.

206 ـ قەبىسە ئىبنى مۇخارىق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كەلگەن ئىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا:

ـ ئى قۇبەيسە! نېمە ئىش بىلەن كەلدىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ قېرىپ قالدىم، يۇت ـ قولۇمنىڭ ماغدۇرى قالمىدى. الله ماڭا پايدا بېرىدىغان ئىلىم ئۆگىتىپ قويۇشۇڭ ئۈچۈن كەلدىم، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېدى:

ـ ئى قۇبەيسە! سەن (ئىلىم ئۆگىنىش ئۈچۈن يولغا چىققانلىقىڭ ئۈچۈن) بۇ يەرگە كەلگىچە يېنىدىن ئۆتكەن ھەر قانداق تاش، دەرەخ، تام سەن ئۈچۈن ئىستىغفار ئېيتتى. سەن بامدات نامىزىنى ئادا قىلىپ بولغاندىن كېيىن، ئۈچ قېتىم: سۇبھانەللاھىل ئەزىم ۋە بىھەمدىھى (ئۇلۇغ اللهنى ھەر قانداق ئەيب ـ نۇقساندىن پاك دەپ بىلىمەن ۋە ئۇنىڭغا ھەمدە ئېيتىمەن) دېسەڭ، كورلۇقتىن، تېرە كېسەللىدىن، پالەچ بولۇپ قېلىشتىن ئامان قالىسەن. ئى قۇبەيسە: ”ئى الله! سەندىن ئۆز دەرگاھىڭدىكى ياخشىلىقتىن سورايمەن، ماڭا مەرھەمىتىڭدىن تۆكۈپ بەرگىن، رەھمىتىڭنى چاچقىن، بەرىكەتلىرىڭدىن چۈشۈرگىن!“ دېگىن»[①].

(ئەھمەد: 20079)

207 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَا مِنْ خَارِجٍ يَخْرُجُ يَعْنِي مِنْ بَيْتِهِ إلا بِيَدِهِ رَايَتَانِ رَايَةٌ بِيَدِ مَلَكٍ وَرَايَةٌ بِيَدِ شَيْطَانٍ فَإِنْ خَرَجَ لِمَا يُحِب اللهُ عَز وَجَل اتبَعَهُ الْمَلَكُ بِرَايَتِهِ فَلَمْ يَزَلْ تَحْتَ رَايَةِ الْمَلَكِ حَتى يَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهِ وَإِنْ خَرَجَ لِمَا يُسْخِطُ اللهَ اتبَعَهُ الشيْطَانُ بِرَايَتِهِ فَلَمْ يَزَلْ تَحْتَ رَايَةِ الشيْطَانِ حَتى يَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهِ.

207ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن:

«ئۆيىدىن چىققان ھەرقانداق كىشىنىڭ ئىككى بايرىقى بولىدۇ. ئۇ

---

① ھەيسەمى (555): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىسمى ئاتالمىغان بىرى بار، ـ دېگەن.

بايراقنىڭ بىرسى پەرىشتىنىڭ، يەنە بىرسى شەيتاننىڭ قولىدا تۇرىدۇ. ئەگەر ئۇ كىشى ئۆيىدىن الله ياخشى كۆرىدىغان ئىش ئۈچۈن چىققان بولسا، پەرىشتە بايرىقىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا ئەگىشىدۇ. ئۇ ئادەم تاكى ئۆيىگە قايتقىچە پەرىشتىنىڭ بايرىقى ئاستىدا بولىدۇ. ئەگەر الله ياقتۇرمايدىغان ئىش ئۈچۈن چىققان بولسا، شەيتان بايرىقىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا ئەگىشىدۇ. ئۇ ئادەم تاكى ئۆيىگە قايتقىچە شەيتاننىڭ بايرىقى ئاستىدا بولىدۇ»[①].

(«ئەلكەبىر»)

208 - عَنْ وَاثِلَةَ بنِ الأَسْقَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "مَنْ طَلَبَ عِلْمًا فَأَدْرَكَهُ كَتبَ اللهُ لَهُ كِفْلَيْنِ مِنَ الأَجْرِ، وَمَنْ طَلَبَ عِلْمًا فَلَمْ يُدْرِكْهُ كَتبَ اللهُ كِفْلا مِنَ الأَجْرِ".

208ـ ۋاسىلە ئىبنى ئەسقەئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئىلىم ئۆگىنىشكە تىرىشىپ، ئۆگەنمەكچى بولغان ئىلىمگە ئېرىشەلىسە، الله ئۇ كىشىگە ئىككى ھەسسە ئەجىر يازىدۇ. ئۆگەنمەكچى بولغان ئىلىمگە ئېرىشەلمىسە، بىر ئەجىر يازىدۇ»[②].

(«ئەلكەبىر»)

209 - عَنْ ابْنِ عَباسٍ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ يُرِدْ اللهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِهْهُ فِي الدينِ.

209 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

[①] ھەيسەمى (556): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇراھمان ئىبنى ئەبۇ زەناد ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام مالىك ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىمام ئەھمەد ۋە يەھيا (بىر رىۋايەتتە) ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

[②] ھەيسەمى (502): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

«الله كىمگە ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، ئۇ كىشىنى دىندا ئالىم قىلىدۇ»[①].

(تىرمىزى: 2645)

210 - وللشيخين عن معاوية مطولا.

210 ـ بۇخارى ۋە مۇسلىم بۇ ھەدىسنى مۇئاۋىيەدىن تولۇق، تەپسىلىي رىۋايەت قىلغان.

(بۇخارى: 3116)

211 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَنْ خَرَجَ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ كَانَ فِي سَبِيلِ اللهِ حَتى يَرْجِعَ.

211 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى (ئۆيىدىن) ئىلىم ئۆگىنىش مەقسىتىدە چىقىدىكەن، ئۇنداق ئادەم تاكى ئۆيىگە قايتىپ بارغانغا قەدەر اللهنىڭ يولىدا بولغان بولىدۇ»[②].

(تىرمىزى: 2647)

213 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِي عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَنْ يَشْبَعَ الْمُؤْمِنُ مِنْ خَيْرٍ يَسْمَعُهُ حَتى يَكُونَ مُنْتَهَاهُ الْجَنةُ.

213 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇئمىن تاكى ئەڭ ئاخىرقى جايى ــ جەننەتكە بارغىچە بىلىمگە ھەرگىز تويمايدۇ»[③].

(تىرمىزى: 2686)

[①] ئەلبانى (2133): سەھىھ ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (494): زەئىپ، ـ دېگەن.

[③] ئەلبانى (505): زەئىپ، ـ دېگەن.

214 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الْكَلِمَةُ الْحِكْمَةُ ضَالةُ الْمُؤْمِنِ فَحَيْثُ وَجَدَهَا فَهُوَ أَحَق بِهَا.

214 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىلىم مۇئمىنىنىڭ يۈتتۈرۈپ قويغان نەرسىسى بولۇپ، مۇئمىن ئۇنى قەيەردە ئۇچراتسا، شۇ يەردە ئېلىۋېلىشقا ھەقلىقتۇر»[1].

(تىرمىزى: 2687)

215 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ الْعِلْمُ ثَلَاثَةٌ وَمَا سِوَى ذَلِكَ فَهُوَ فَضْلٌ آيَةٌ مُحْكَمَةٌ أَوْ سُنةٌ قَائِمَةٌ أَوْ فَرِيضَةٌ عَادِلَةٌ.

215 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۈگىنىش ئەڭ زۆرۈر بولغان ئىلىم ئۈچ بولۇپ، ئۇلاردىن باشقىسىنى ئۆگىنىش ئۇ قەدەر زۆرۈر ئەمەس. ئۇلار: ھۆكمى ئەمەلدىن قالدۇرۇلمىغان ئايەت، مىنىڭ ئىشەنچلىك سۈننىتىم، ئادىل تەقسىماتنى ئۆگىتىدىغان مىراس تەقسىم قىلىش ئىلمى قاتارلىقلاردۇر»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 2785)

216 - عَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِي أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بَيْنَمَا هُوَ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَالناسُ مَعَهُ إِذْ أَقْبَلَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ فَأَقْبَلَ اثْنَانِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَذَهَبَ وَاحِدٌ قَالَ فَوَقَفَا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَأَما أَحَدُهُمَا فَرَأَى فُرْجَةً فِي الْحَلْقَةِ فَجَلَسَ فِيهَا وَأَما الْآخَرُ فَجَلَسَ خَلْفَهُمْ وَأَما الثالِثُ فَأَدْبَرَ ذَاهِبًا فَلَما فَرَغَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ عَنْ النفَرِ الثلَاثَةِ أَما أَحَدُهُمْ فَأَوَى إِلَى اللهِ فَآوَاهُ

[1] ئەلبانى (506): ئىنتايىن زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (615): زەئىپ، ـ دېگەن.

اللهُ وَأَما الْآخَرُ فَاسْتَحْيَا فَاسْتَحْيَا اللهُ مِنْهُ وَأَما الْآخَرُ فَأَعْرَضَ فَأَعْرَضَ اللهُ عَنْهُ.

216 ـ ئەبۇ ۋاقىد لەيسى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىشىلەر بىلەن مەسچىتتە ئولتۇراتتى، ئۈچ ئادەم كىردى. ئۇلاردىن ئىككىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سورۇنىغا كەلدى، ئەمما ئولتۇرىدىغان يەر بولمىغاچقا ئۆرە تۇردى. كۆپ ئۆتمەي، بىرسى بىر بوش ئورۇن تېپىپ ئولتۇردى، يەنە بىرسى كىشىلەرنىڭ ئارقىسىدا ئولتۇردى. ئۈچىنچى كىشى سورۇنىغا كىلىپمۇ قويماي چىقىپ كەتتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ئىلىم سۆھبىتىدىن كېيىن:

«مەن سىلەرگە بۇ ئۈچ ئادەمنىڭ ئەھۋالىنى سۆزلەپ بېرەي: ئۇلاردىن بىرسى اللهقا يېقىن بولۇش نىيىتىدە ئورۇن ئىزدىدى، الله ئۇنىڭغا ئورۇن بەردى. ئىككىنچىسى، سورۇن ئەھلىنى قىستاپ ئولتۇرۇشتىن هايا قىلدى، اللهمۇ ئۇنىڭدىن هايا قىلدى. ئۈچىنچىسى بولسا، يۈز ئۆرۈپ چىقىپ كەتتى، اللهمۇ ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرىدى» دېدى.

(بۇخارى: 66)

217 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "طَلَبَ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُل مُسْلِمٍ".

217 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىلىم تەلەپ قىلىش ھەر بىر مۇسۇلمانغا پەرزدۇر»[①].

(«ئەلسەغىر»: 61؛ «ئەلكەبىر» ۋە «ئەلئەۋسەت»)

218 - وله عن أبي سعيد وابن عباس.

218 ـ تەبەرانى بۇ ھەدىسنى ئىبنى ئاببىاس ۋە ئەبۇ سەئىدتىنمۇ رىۋايەت قىلغان.

[①] ھەيسەمى (475): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇلئەزىز ئىبنى ئەبۇ سابىت ئىسىملىك ھەدىسى ئىنتايىن زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

219 ـ وللصغير عن الحسين بن علي نحوه وفي كل ذلك قال.

219 ـ تەبەرانى ھۈسەيىن ئىبنى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇشۇنىڭ ئوخشىشىنى رىۋايەت قىلغان.

(«ئەلسەغىر»: 61)

220 - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "إِن لُقْمَانَ قَالَ لابْنِهِ: يَا بُنَي عَلَيْكَ بِمَجَالِسِ الْعُلَمَاءِ، وَاسْتَمِعْ كَلامَ الْحُكَمَاءِ، فَإِن اللهَ يُحْيِي الْقَلْبَ الْمَيتَ بِنُورِ الْحِكْمَةِ، كَمَا يُحْيِي الأَرْضَ الْمَيْتَةَ بِوَابِلِ الْمَطَرِ".

220 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«لوقمان ئوغلىغا: "ئى ئوغلۇم! ئىلىم سورۇنلىرىدىن ئايرىلما، ئىلىم ئەھلىنىڭ سۆزىنى ئاڭلا، الله قاقاس چۆلنى يامغۇر سۈيى بىلەن كۆكەرتكەندەك، قاراڭغۇ دىلنى ئىلىم نۇرى بىلەن يورۇتىدۇ" دېگەن»[1].

(«ئەلكەبىر»: 7810)

221 - عَنِ ابْنِ عَباسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنةِ فَارْتَعُوا" قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَا رِيَاضُ الْجَنةِ؟ قَالَ: "مَجَالِسُ الْعِلْمِ".

221 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ جەننەت باغچىلىرىنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ قالساڭلار، تويۇۋېلىڭلار! ـ دېدى. ساھابىلەر:

ـ جەننەتنىڭ باغچىلىرى نېمىنى كۆرسىتىدۇ؟ ـ دەپ سورىغاندى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

[1] ھەيسەمى (518): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۇبەيدۇللاھ ئىبنى زەھر ۋە ئەلى ئىبنى يەزىد ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ ئىككى كىشى بار. ئۇلارنىڭ ھەدىسى دەلىل قىلىنمايدۇ، ـ دېگەن.

ـ ئىلىم مەجلىسلىرى، ـ دەپ جاۋاب بەردى[①].

(«ئەلكەبىر»: 11158)

222 - عَنْ ثَعْلَبَةَ بنِ الْحَكَمِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ: "يَقُولُ اللهُ عَز وَجَل لِلْعُلَمَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، إِذَا قَعَدَ عَلَى كُرْسِيهِ لِقَضَاءِ عِبَادِهِ: إِني لَمْ أَجْعَلْ عِلْمِي وحُكْمِي فِيكُمْ إِلا وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَغْفِرَ لَكُمْ عَلَى مَا كَانَ فِيكُمْ وَلا أُبَالِي".

222 ـ سەئلەبە ئىبنى ھەكەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«الله تائالا قىيامەت كۈنى بەندىلىرى ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن ئۆز تەختىدە ئولتۇرغاندا ئالىملارغا: "مەن ئىلمىمنى ۋە ھۆكمىمنى سىلەردىن ئۆتكەن ھەرقانداق خاتالىقلارغا پەرۋا قىلماستىن سىلەرنى كەچۈرۈشنى خالىغان ھالدا (سىلەرگە) ئامانەت قىلغان ئىدىم" دەيدۇ»[②].

(«ئەلكەبىر»: 1381)

223 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ عَلِمَهُ ثُم كَتَمَهُ أُلْجِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ.

223 ـ ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئۆزى بىلىدىغان بىرەر ئىلىم توغرۇلۇق سورالسا ۋە بىلىپ تۇرۇپ دەپ بەرمىسە، قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ ئاغزىغا ئوتتىن يۈگەن سېلىنىدۇ»[③].

(تىرمىزى: 2649)

[①] ھەيسەمى (521): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىسمى ئاتالمىغان بىرى بار، ـ دېگەن.

[②] ھەيسەمى (527): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[③] ئەلبانى (2135): سەھىھ ـ دېگەن.

224 - عَنْ سَهْلٍ يَعْنِي ابْنَ سَعْدٍ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ وَاللهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللهُ بِهُدَاكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النعَمِ.

224 ـ سەھل ئىبنى سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەرسەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «اللهنىڭ بىر ئادەمنى سېنىڭ سەۋەبىڭ بىلەن ھىدايەت قىلىشى سەن ئۈچۈن قىزىل تۆگىدىنمۇ ياخشىدۇر»[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 3661)

225 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تَعَلمُوا الْقُرْآنَ وَالْفَرَائِضَ وَعَلمُوا الناسَ فَإِني مَقْبُوضٌ.

225 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «قۇرئاننى ۋە مىراس ئىلمىنى ئۆگىنىڭلار ۋە كىشىلەرگە ئۆگىتىڭلار. چۈنكى مەن ئۆلۈپ كېتىمەن»[②].

(تىرمىزى: 2091)

226 - زاد رزين: وإن مثل العالم الذي لا يعلم الفرائض كمثل البرنس لا رأس له.

226 ـ رەزىن يۇقىرىقى ھەدىسكە: «پەرائىز (مىراس) ئىلمىنى ئۆگەتمىگەن ئالىم ئۈچى يوق ئۇزۇن قالپاققا ئوخشايدۇ» دېگەن بۇ جۈملىنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان.

227 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ تَعَلمُوا الْفَرَائِضَ وَعَلمُوهَا فَإِنهُ نِصْفُ الْعِلْمِ وَهُوَ يُنْسَى وَهُوَ أَولُ شَيْءٍ يُنْزَعُ مِنْ أُمتِي.

227 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «مىراس ئىلمىنى ئۆگىنىڭلار ۋە ئۆگىتىڭلار، چۈنكى ئۇ،

[①] ئەلبانى (3109): سەھىھ ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (368): زەئىپ، ـ دېگەن.

ئىلمىنىڭ يېرىمى بولۇپ، (كىشىلەر تەرىپىدىن) ئۇنتۇلىدۇ. ئۇممىتىمدىن تۇنجى بولۇپ كۆتۈرۈلۈپ كېتىدىغىنى مىراس ئىلمىدۇر»[1].

(ئىبنى ماجە: 2719)

228 - عقبة بن عامر رفعه: تعلموا الفرائض قبل الظانين، يعني الذين يتكلمون بالظن.

228 ـ ئۇقبە ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مىراس ئىلمىنى (ئۇنى بىلمەي) گۇمان بىلەن پەتىۋا بېرىدىغانلار پەيدا بولۇشتىن بۇرۇن ئۆگىنىڭلار».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

[1] ئەلبانى (594): زەئىپ، ـ دېگەن.

ئىلىم ئۆگىنىش، سوئال سوراش، قىياس قىلىش، پەتىۋا بېرىش ۋە يېزىش قائىدىلىرى

229 - عَنْ أَبِي هَارُونَ الْعَبْدِي قَالَ كُنا نَأْتِي أَبا سَعِيدٍ فَيقُولُ مَرْحَبًا بِوَصِيةِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِن الناسَ لَكُمْ تَبَعٌ وَإِن رِجَالًا يَأْتُونَكُمْ مِنْ أَقْطَارِ الْأَرَضِينَ يَتفَقهُونَ فِي الدينِ فَإِذَا أَتَوْكُمْ فَاسْتَوْصُوا بِهِمْ خَيْرًا.

229 ـ ئەبۇ هارۇن ئەبدىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قېشىغا (ئىلىم ئۆگەنگىلى) كېلەتتۇق. ئەبۇ سەئىد بىزنى: ”ئى رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەۋسىيە قىلغانلار (يەنى كىشىلەر)! خۇش كەپسىلەر!“ دەپ قارشى ئالاتتى ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى دەپ بېرەتتى:

«ئىنسانلار ھەقىقەتەن سىلەرگە ئەگەشكۈچىدۇر، دىنىنى ئۆگىنىش ئۈچۈن سىلەرگە زېمىنىنىڭ ھەرقايسى قىتئەلىرىدىن ئادەملەر كېلىدۇ. ئۇلار ئالدىڭلارغا كەلگەن چاغدا، ياخشى مۇئامىلە قىلىڭلار»[①].

(تىرمىزى: 2650)

230 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِي عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ سَيَأْتِيكُمْ أَقْوَامٌ يَطْلُبونَ الْعِلْمَ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُمْ فَقُولُوا لَهُمْ مَرْحَبًا مَرْحَبًا بِوَصِيةِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللـهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَاقْنُوهُمْ قُلْتُ لِلْحَكَمِ مَا اقْنُوهُمْ قَالَ عَلمُوهُمْ.

230 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

[①] ئەلبانى (496): زەئىپ، ـ دېگەن.

«نۇرغۇن كىشىلەر ئىلىم ئۆگىنىش ئۈچۈن سىلەرگە كېلىدۇ، سىلەر ئۇلارنى كۆرگەن چاغدا: ”رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەۋسىيە قىلغان كىشىلەرنى قارشى ئالىمىز!“ دەڭلار ۋە ئۇلارغا ئىلىم ئۆگىتىڭلار!»[1]

(ئىبنى ماجە: 247)

231 - عن يَزِيد بن سَلَمَةَ قال: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ إني قَدْ سَمِعْتُ مِنْكَ حَدِيثًا كَثِيرًا أَخَافُ أَنْ يُنْسِيَنِي أَوَّلَهُ آخِرُهُ فَحَدِّثْنِي بِكَلِمَةٍ تَكُونُ جِمَاعًا قَالَ اتقِ اللهَ فِيمَا تَعْلَمُ.

231 ـ يەزىد ئىبنى سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق بايان قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ـ ئى اللهنىڭ رەسۇلى! مەن سەندىن نۇرغۇن ھەدىس ئاڭلىدىم، بۇرۇن ئاڭلىغانلىرىمنى كېيىن ئاڭلىغانلىرىم ئۇنتۇلدۇرۇپ قويامدىكىن دەپ قورقىمەن، ماڭا مول مەزمۇنلۇق بىر سۆز ئېيتىپ بەرسەڭ، ـ دېۋىدىم، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا:

ـ بىلگىنىڭگە ئەمەل قىل، تەقۋا بولىسەن، ـ دېدى[2].

(تىرمىزى: 2683)

232 - عمر رفعه لا لمن عنده شيئ من العلم أن يضيع نفسه.

232 ـ ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ئىلىم ئەھلىنىڭ باشقىلارغا ئىلىم ئۆگەتمەي ئۆزىنى زايا قىلىشى توغرا ئەمەس.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

233 - عَنْ جَابِرٍ قَال: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: ”لا يَنْبَغِي لِلْعَالِمِ أَنْ يَسْكُتَ عَلَى عِلْمِهِ، وَلا يَنْبَغِي لِلْجَاهِلِ أَنْ يَسْكُتَ عَلَى جَهْلِهِ“ قَالَ اللهُ جَلَّ ذِكْرُهُ: فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لا تَعْلَمُونَ.

233 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

[1] ئەلبانى (201): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (504): زەئىپ، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئالىمنىڭ ئۆگەتمەسلىكى ۋە بىلمىسىزنىڭ ئۆگەنمەسلىكى توغرا ئەمەس». اﷲ تائالا بۇ ھەقتە: بىلمىسەڭلەر بىلىم ئەھلىدىن سوراڭلار [1] دېگەن[2].

(«ئەلئەۋسەت»)

234 - شقيق: كَانَ عَبْدُ اللهِ يُذَكِرُ الناسَ فِى كُل خَمِيسٍ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ يا أَبا عَبْدِ الرحْمَنِ لَوَدِدْتُ أَنكَ ذَكرْتَنا كُل يَوْمٍ. قَالَ أَمَا إِنهُ يَمْنَعُنِى مِنْ ذَلِكَ أَنى أَكْرَهُ أَنْ أُمِلكُـمْ، وَإِنى أَتخَولُكُمْ بِالْمَوْعِظَةِ كَمَا كَانَ النبِى - صلى الله عليه وسلم - يَتخَولُنا بِهَا، مَخَافَـةَ السآمَةِ عَلَيْنا.

234 ـ شەقىق مۇنداق دەيدۇ: ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ھەر پەيشەنبە كۈنى كۆپچىلىككە ۋەز ـ نەسىھەت قىلاتتى، بىرەيلەن ئۇنىڭغا:

ـ ئى ئەبۇ ئابدۇرراھمان! بىزگە ھەر كۈنى ۋەز ـ نەسىھەت قىلغان بولساڭ، ـ دېدى. ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ مەن پەقەت سىلەرنى زېرىكتۈرۈپ قويماسلىق ئۈچۈن مۇشۇنداق قىلىۋاتىمەن. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنى زېرىكتۈرۈپ قويماسلىق ئۈچۈن ئارىلاپ ـ ئارىلاپ نەسىھەت قىلاتتى، خۇددى شۇنىڭدەك مەنمۇ سىلەرگە ئارىلاپ ـ ئارىلاپ ۋەز ـ نەسىھەت قىلىۋاتىمەن، ـ دېدى.

(بۇخارى: 70)

235 - عَنْ عِكْرِمَةَ عَنْ ابْنِ عَباسٍ قَالَ حَدثْ الناسَ كُل جُمُعَةٍ مَرةً فَـإِنْ أَبَيْـتَ فَمَرتَيْنِ فَإِنْ أَكْثَرْتَ فَثَلَاثَ مِرَارٍ وَلَا تُمِل الناسَ هَذَا الْقُرْآنَ وَلَا أُلْفِيَنكَ تَأْتِي الْقَوْمَ وَهُمْ فِي

[1] سۈرە نەھل، 43 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

[2] ھەيسەمى (751): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى ئەبۇ ھۇمەيد ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

حَدِيثٍ مِنْ حَدِيثِهِمْ فَتَقُص عَلَيْهِمْ فَتَقْطَعُ عَلَيْهِمْ حَدِيثَهُمْ فَتُمِلهُمْ وَلَكِنْ أَنْصِتْ فَإِذَا أَمَرُوكَ فَحَدثْهُمْ وَهُمْ يَشْتَهُونَهُ فَانْظُرْ السجْعَ مِنْ الدعَاءِ فَاجْتَنِبْهُ فَإِني عَهِدْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَأَصْحَابَهُ لَا يَفْعَلُونَ إِلا ذَلِكَ يَعْنِي لَا يَفْعَلُونَ إِلا ذَلِكَ الِاجْتِنَابَ.

235 ـ ئىكرىمەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئىبنى ئاببااس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دېگەن: كىشىلەرگە ھەپتىدە بىر قېتىم دەرس سۆزلىگىن. كۆڭلۈڭ قانائەتلەنمىسە، ئىككى قېتىم، ئەڭ كۆپ بولغاندا ئۈچ قېتىم سۆزلىسەڭ بولىدۇ. باشقىلارنى قۇرئاندىن زېرىكتۈرمە، ئۆز ئارا پاراڭلىشىپ تۇرغان كىشىلەرنىڭ پارىڭىنى ئۈزۈۋېتىپ ۋەز ـ نەسىھەت قىلىشىڭنى خالىمايمەن، چۈنكى ئۇنداق قىلساڭ، ئۇلارنى زېرىكتۈرۈپ قويىسەن، شۇڭا جىم تۇرۇپ گەپلىرىنى تىڭشا. ئەگەر ئۇلار سېنىڭ سۆز قىلىشىڭنى خالاپ، سېنى تەكلىپ قىلسا سۆزلىگىن، قاپىيىلىك دۇئا قىلىشتىن ئېھتىيات قىل. چۈنكى مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋە ئۇنىڭ ساھابە كىراملىرى بىلەن بىر زاماندا ياشىدىم، ئۇلار قاپىيىلىك دۇئا قىلمايتتى.

(بۇخارى: 6337)

236 - وَقَالَ عَلِي حَدثُوا الناسَ بِمَا يَعْرِفُونَ أَتُحِبونَ أَنْ يُكَذبَ اللهُ وَرَسُولُهُ.

236 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ئىنسانلارغا چۈشىنىشلىك سۆزلەڭلار، الله ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ يالغانغا چىقىرىلىشىنى ياقتۇرامسىلەر؟

(بۇخارى: 127)

237 - قَالَ عَلِي: الْفَقِيهُ حَق الْفَقِيهِ الذِي لَا يُقَنطُ الناسَ مِنْ رَحْمَةِ اللهِ وَلَا يُؤَمنُهُمْ مِنْ عَذَابِ اللهِ وَلَا يُرَخصُ لَهُمْ فِي مَعَاصِي اللهِ إِنهُ لَا خَيْرَ فِي عِبَادَةٍ لَا عِلْمَ فِيهَا وَلَا خَيْرَ فِي عِلْمٍ لَا فَهْمَ فِيهِ وَلَا خَيْرَ فِي قِرَاءَةٍ لَا تَدَبرَ فِيهَا.

237 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ھەقىقىي ئالىم ئىنسانلارنى اللهنىڭ رەھمىتىدىن ئۈمىدسىزلەندۈرمەيدۇ ۋە ئازابىدىن

خاتىرجەممۇ قىلمايدۇ. ئۇلارنىڭ الله گۇناھ دېگەن ئىشلارنى قىلىشقا رۇخسەتمۇ قىلمايدۇ. بىلمەي قىلغان ئىبادەتتە، چۈشەنمەي ئوقۇغان ئىلىمدە، قۇرئاننى پىكىر قىلماي ئوقۇشتا ياخشىلىق يوق.

(دارىمى: 297)

238 - عَنْ كَثِيرِ بْنِ مُرَةَ قَالَ لَا تُحَدِثْ الْبَاطِلَ الْحُكَمَاءَ فَيَمْقُتُوكَ وَلَا تُحَدِثْ الْحِكْمَةَ لِلسفَهَاءِ فَيُكَذِبُوكَ وَلَا تَمْنَعْ الْعِلْمَ أَهْلَهُ فَتَأْثَمَ وَلَا تَضَعْهُ فِي غَيْرِ أَهْلِهِ فَتُجَهَلَ إِن عَلَيْكَ فِي عِلْمِكَ حَقًا كَمَا أَن عَلَيْكَ فِي مَالِكَ حَقًا.

238 ـ كەسىر ئىبنى مۇررە مۇنداق دېگەن: ئالىملارغا ئاساسى يوق گەپنى قىلما، سېنى يامان كۆرۈپ قالىدۇ. نادانلارغا ئىلمىي سۆز قىلما، سېنى يالغانچى قىلىدۇ. ئىلىمنى (ئىلىمگە) لاياقەتلىك كىشىلەردىن ئايىما، گۇناھكار بولىسەن. لاياقەتسىزلەرگە ئىلىم بېرىمەن دەپ ئاۋارە بولما، ئەخمەق بولىسەن. چۈنكى سېنىڭ ئۈستۈڭدە مال ـ مۈلكىڭنىڭ ئادا قىلىنىشقا تېگىشلىك ھەققى بولغاندەك، ئىلمىڭنىڭمۇ (ئادا قىلىنىشقا تېگىشلىك) ھەققى بار.

(دارىمى: 378)

239 - عن عَبْد اللهِ بْن مَسْعُودٍ قَالَ مَا أَنتَ بِمُحَدثٍ قَوْمًا حَدِيثًا لَا تَبْلُغُهُ عُقُولُهُمْ إِلا كَانَ لِبَعْضِهِمْ فِتْنَةً.

239 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ ئەقلى يەتمەيدىغان گەپنى قىلما، ئۇنداق قىلساڭ، بەزىلەرنى پىتنىگە سېلىپ قويىسەن، ـ دېگەن.

(مۇسلىم كىتابىنىڭ مۇقەددىمىسىدە رىۋايەت قىلغان)

240 - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ إِن فَتًى شَابا أَتى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ ائْذَنْ لِي بِالزنَا فَأَقْبَلَ الْقَوْمُ عَلَيْهِ فَزَجَرُوهُ قَالُوا مَهْ مَهْ فَقَالَ ادْنُهْ فَدَنَا مِنْهُ قَرِيبًا قَالَ فَجَلَسَ قَالَ أَتُحِبُهُ لِأُمكَ قَالَ لَا وَاللهِ جَعَلَنِي اللهُ فِدَاءَكَ قَالَ وَلَا الناسُ يُحِبونَهُ لِأُمهَاتِهِمْ قَالَ أَفَتُحِبُهُ لِابْنَتِكَ قَالَ لَا وَاللهِ يَا رَسُولَ اللهِ جَعَلَنِي اللهُ فِدَاءَكَ قَالَ وَلَا الناسُ يُحِبونَهُ

ِلبَناِتِهمْ قَالَ أَتُحِبهُ ِلأُخْتِكَ قَالَ لَا وَاللِه جَعَلَنِي اللهُ ِفدَاءَكَ قَالَ وَلَا الناسُ يُحِبونَهُ ِلأَخَوَاِتِهمْ قَالَ أَتُحِبهُ ِلعَمِتكَ قَالَ لَا وَاللِه جَعَلَنِي اللهُ ِفدَاءَكَ قَالَ وَلَا الناسُ يُحِبونَهُ ِلعَمـ ـاِتِهمْ قَـ ـالَ أَتُحِبهُ ِلخَالَِتكَ قَالَ لَا وَاللِه جَعَلَنِي اللهُ ِفدَاءَكَ قَالَ وَلَا الناسُ يُحِبونَهُ ِلخَالَاِتِهمْ قَالَ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيِه وَقَالَ اللهُم اغِْفرْ ذَنْبَهُ وَطَهرْ قَلْبَهُ وَحَصنْ فَرْجَهُ فَلَمْ يَكُنْ بَعْدُ ذَلِكَ الْفَتَى يَلْتَِفتُ إِلَى شَيْءٍ.

240 ـ ئەبۇ ئۇمامەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: قۇرەيش قەبىلىسىدىن بىر يىگىت پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ:

ـ ئى اﷲنىڭ رەسۇلى! ماڭا زىنا قىلىشقا رۇخسەت قىلساڭ، ـ دېدى. ئەتراپتا تۇرغانلار كېلىپ:

ـــ ماڭ، ماڭ! ـ دەپ ھەيدىۋەتتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا:

ـ يېقىن كەلگىن! ـ دېدى. ئۇ كەلدى.

ـ ئاناڭنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرامسەن؟

ـ اﷲنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، اﷲ مېنى ساڭا پىدا قىلىۋەتسۇن، ياقتۇرمايمەن.

ـــ باشقىلارمۇ خۇددى سەندەك ئانىلىرىنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرمايدۇ.

ـ ئۇنداقتا، قىزىڭنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرامسەن؟

ـ اﷲنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، اﷲ مېنى ساڭا پىدا قىلىۋەتسۇن، ياقتۇرمايمەن.

ـــ باشقىلارمۇ خۇددى سەندەك قىزلىرىنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرمايدۇ.

ـ ئۇنداقتا، ھەمشىرەڭنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرامسەن؟

ـ اﷲنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، اﷲ مېنى ساڭا پىدا قىلىۋەتسۇن، ياقتۇرمايمەن.

ـ باشقىلارمۇ خۇددى سەندەك ھەمشىرىلىرىنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرمايدۇ.

ــ ئۇنداقتا، ھامما ئاچاڭنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرامسەن؟

ــ اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، الله مېنى ساڭا پىدا قىلىۋەتسۇن، ياقتۇرمايمەن.

ــ باشقىلارمۇ خۇددى سەندەك ھامما ئاچىلىرىنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرمايدۇ، ـ دېدى. ئاندىن قولىنى ئۇنىڭ كۆكسىگە قويۇپ تۇرۇپ:

ــ ئى الله! بۇنىڭ گۇناھىنى كەچۈرگىن، قەلبىنى پاك قىلغىن، ئەۋرىتىنى ھارامدىن ساقلىغىن! ـ دېدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئۇ يىگىت ھارامغا قارىمايدىغان بولدى[1].

(ئەھمەد: 21708؛ «ئەلكەبىر»)

241 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ كُنا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ: «أَخْبِرُونِى بِشَجَرَةٍ تُشْبِهُ أَوْ كَالرجُلِ الْمُسْلِمِ لاَ يَتحَاتُ وَرَقُهَا وَلاَ وَلاَ وَلاَ، تُؤْتِى أُكُلَهَا كُل حِينٍ». قَالَ ابْنُ عُمَرَ فَوَقَعَ فِى نَفْسِى أَنهَا النخْلَةُ، وَرَأَيْتُ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ لاَ يَتَكَلمَانِ، فَكَرِهْتُ أَنْ أَتَكَلمَ، فَلَما لَمْ يَقُولُوا شَيْئًا قَالَ رَسُولُ اللهِ - صلى الله عليه وسلم - «هِىَ النخْلَةُ». فَلَما قُمْنَا قُلْتُ لِعُمَرَ يَا أَبَتَاهُ وَاللهِ لَقَدْ كَانَ وَقَعَ فِى نَفْسِى أَنهَا النخْلَةُ فَقَالَ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَكَلمَ قَالَ لَمْ أَرَكُمْ تَكَلمُونَ، فَكَرِهْتُ أَنْ أَتَكَلمَ أَوْ أَقُولَ شَيْئًا. قَالَ عُمَرُ لأَنْ تَكُونَ قُلْتَهَا أَحَب إِلَى مِنْ كَذَا وَكَذَا.

241 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھۇزۇرىدا ئىدۇق، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ماڭا ياپراقلىرى تۆكۈلمەيدىغان، مېۋە بېرىشتىن توختاپ قالمايدىغان، سايىسى يوقالمايدىغان، مەنپەئەتى كېسىلمەيدىغان، ھەر زامان مېۋە بېرىدىغان، مۇسۇلماننىڭ تەبىئىتىگە ئوخشاش بىر دەرەخنى ئېيتىپ بېرىڭلار! ـ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام گېپىنى تۈگەتمەي تۇرۇپلا، كۆڭلۈمدىن ئۇنىڭ خورما دەرىخى ئىكەنلىكى كەچتى. مەن دادام

[1] ھەيسەمى (543): بۇ ھەدىسنى ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

(ھەزرىتى ئۆمەر) بىلەن ئەبۇ بەكرىنىڭ گەپ قىلمىغانلىقىنى كۆرۈپ، گەپ قىلىشنى توغرا كۆرمىدىم، ئۇلاردىن ھېچ گەپ چىقمىغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇ، خورما دەرىخى، ـ دېدى. بىز ئورنىمىزدىن تۇرغان چاغدا، مەن دادامغا:

ــ دادا! اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئۇنىڭ خورما دەرىخى ئىكەنلىكى كۆڭلۈمدىن كەچكەن ئىدى، ـ دېدىم. دادام:

ـ باياتىن نېمىشقا ئېيتمىدىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ــ سىلەر (چوڭلار)نىڭ گەپ قىلمىغانلىقىڭلارنى كۆرۈپ، گەپ قىلىشنى ياقتۇرمىدىم، ـ دېدىم. دادام:

ـ ئۇنىڭ خورما دەرىخى ئىكەنلىكىنى دېگەن بولساڭ، مەن ئۇچۇن مۇنداق، مۇنداق ئىشلاردىن ياخشىراق ئىدى، ـ دېدى.

(بۇخارى: 4698)

242 - ومن رواياته: فَوَقَعَ الناسُ فِي شَجَرِ الْبَوَادِي قَالَ عَبْدُ اللهِ وَوَقَعَ فِي نَفْسِي أَنهَا النخْلَةُ فَاسْتَحْيَيْتُ ثُم قَالُوا حَدثْنَا مَا هِيَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ هِيَ النخْلَةُ.

242 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: كىشىلەر (ئۇنىڭ قايسى دەرەخ ئىكەنلىكىنى) بىلىپ كېلىش ئۈچۈن دەرەخلىق جىلغىغا چۈشۈپ كەتتى. مېنىڭ كۆڭلۈمدىن ئۇنىڭ خورما دەرىخى ئىكەنلىكى كەچتى لېكىن مەن تارتىنىپ ئېيتمىدىم. ئۇلار تاپالمىغاندىن كېيىن:

ــ ئى اللهنىڭ رەسۇلى! ئۇنىڭ نېمە دەرەخ ئىكەنلىكىنى بىزگە ئېيتىپ بەرسەڭ، ـ دېيىشتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇ، خورما دەرىخى، ـ دېدى.

(بۇخارى: 61)

243 - ومنها: بَيْنَا نَحْنُ عِنْدَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ جُلُوسٌ إِذَا أُتِيَ بِجُمارِ نَخْلَةٍ فَقَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِن مِنْ الشجَرِ لَمَا بَرَكَتُهُ كَبَرَكَةِ الْمُسْلِمِ فَظَنَنْتُ أَنهُ

يَعْنِي النخْلَةَ فَأَرَدْتُ أَنْ أَقُولَ هِيَ النخْلَةُ يَا رَسُولَ اللِه ثُم الْتَفَت فَإِذَا أَنا عَاشِرُ عَشَرَةٍ أَنـا أَحْدَثُهُمْ فَسَكَت فَقَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ هِيَ النخْلَةُ.

243 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىدا ئولتۇراتتۇق، تۇيۇقسىز خورمىنىڭ چېچىكى كەلتۈرۈلدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

— دەرەخلەرنىڭ ئىچىدىمۇ مۇسۇلمانلارغا ئوخشاش مەنپەئەتلىك دەرەخ بار، ـ دېدى. مەن ئۇنىڭ خورما دەرىخى ئىكەنلىكىنى ئويلاپ: ”ئى ئاللاھنىڭ رەسۇلى! ئۇ، خورما دەرىخى“ دېمەكچى بولدۇم. ئەتراپىمغا قارىسام، مەن ئون ئادەمنىڭ ئونىنچىسى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ياشراقى ئىكەنمەن، شۇڭا گەپ قىلماي شۈك تۇرۇپ قالدىم. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇ، خورما دەرىخى، ـ دېدى.

(بۇخارى: 5444)

244- عن Pيلة أم ولد أنس بن مالك قالت: كان ثابت إذا أتى أنسا، قال أنس: «يا جارية، هاźَ ƃ طيبا أمسح يدي، فإن ابن أم ثابت إذا جاء Ɓ يرض حتى يقبل يدي».

244 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ دېدىكى جەمىلەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: سابىت ئەنەسنىڭ قېشىغا كەلسىلا ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ماڭا: ”ئى قىز! خۇشبۇي ئەتىر كەلتۈرگىنە، قولۇمغا سۈرەي. چۈنكى ئۇممۇ سابىتنىڭ ئوغلى (سابىت) قولۇمنى سۆيمىگۈچە، كۆڭلى ئارام تاپمايدۇ، ـ دەيتتى[1].

(ئەبۇ يەئلا: 3493)

245 ـ عن عبد الله بن مسعود قال: ”لا يَزَالُ الناسُ صَالِحِينَ مُتَمَاسِكِينَ مَا أَتَاهُمُ

[1] ھەيسەمى (546): بۇ ھەدىسنى ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدىكى جەمىلە ئىسىملىك دېدەكنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم، ـ دېگەن.

الْعِلْمُ مِنْ أَصْحَابِ مُحَمدٍ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَمِنْ أَكَابِرِهِمْ فَإِذَا أَتَاهُمْ مِنْ أَصَـاغِرِهِمْ هَلَكُوا".

245 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئىلىم ئىنسانلارغا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرى ئارقىلىق، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى يېشى چوڭراقلىرى ئارقىلىق يەتسىلا، كىشىلەر دىيانەتلىك بولىدۇ، ئۆز ـ ئارا مۇناسىۋەتتى مۇستەھكەم تۇرىدۇ. ئەمما ئىلىم ئىنسانلارغا ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى يېشى كىچىكلەر ئارقىلىق يەتسە، ئۇلار ھالاك بولىدۇ[1].

(«ئەلكەبىر»: 8589؛ «ئەلئەۋسەت»)

246 - عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "مَنْهُومَـانِ لا يَشْبَعَانِ طَالِبُهُمَا: طَالِبُ عِلمٍ، وَطَالِبُ الدنْيَا".

246 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىككى ئاچ بار بولۇپ، ھەرگىز تويمايدۇ. بىرى، بىلىم ئىزدىگۈچى. يەنە بىرى، دۇنياغا بېرىلگۈچى».

(«ئەلكەبىر»)

247 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَـلمَ: "أَرْبَعٌ لا يَشْبَعْنَ مِنْ أَرْبَعٍ: عَيْنٌ مِنْ نَظَرٍ، وَأَرْضٌ مِنْ مَطَرٍ، وَأُنْثَى مِنْ ذَكَرٍ، وَعَـالِمٌ مِـنْ عِلْمٍ".

247 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تۆت نەرسە، تۆت نەرسىگە تويمايدۇ. يەر يامغۇرغا، ئايال ئەر كىشىگە،

---

[1] ھەيسەمى (569): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

ئالىم ئىلىمگە، كۆز قاراشقا تويمايدۇ»[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

248 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَن رَجُلا جَاءَ إِلَى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ: أَي الناسِ أَعْلَمُ؟ قَالَ: "مَنْ يَجْمَعُ عِلْمَ الناسِ إِلَى عِلْمِهِ، وَكُل صَاحِبِ عِلْمٍ غَرْثَانُ".

248 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىندۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ـــ كىشىلەرنىڭ ئەڭ بىلىملىكى قايسى؟ ـ دەپ سورىغاندى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ كىشىلەرنىڭ ئىلمىنى ئۆز ئىلمىگە قوشۇۋالغان كىشى. ھەرقانداق ئىلىم ئىگىسى بىلىمگە تويمايدۇ، ـ دەپ جاۋاب بەردى[2].

(مەۋسىلى رىۋايەت قىلغان)

249 - عَنِ ابْنِ عَباسٍ أَنّ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ: "تَنَاصَحُوا فِي الْعِلْمِ، فَإِن خِيَانَةَ أَحَدِكُمْ فِي عِلْمِهِ أَشَد مِنْ خِيَانَتِهِ فِي مَالِهِ، وَإِن اللهَ عَز وَجَل سَائِلُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ".

249 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىلىم بارىسىدا بىر ـ بىرىڭلارغا نەسىھەت قىلىڭلار، چۈنكى بىرىڭلارنىڭ ئۆز ئىلمىگە خىيانەت قىلغىنى ئۆز مېلىغا خىيانەت قىلغىنىدىنمۇ يامانراقتۇر. شۈبھىسىزكى، الله قىيامەت كۈنى

[1] ھەيسەمى (573): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇسسالام ئىبنى ئابدۇلقۇددۇس ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ ۋە دەلىل قىلىنمايدىغان كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (739): بۇ ھەدىسنى ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇسئىدە ئىبنى يەسەئ ئىسىملىك ھەدىسى ئىنتايىن زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

سىلەردىن (ئىلىمگىلار توغرۇلۇق) ھېساب ئالىدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»: 11701)

250-عَنْ فَضَالَةَ بن عُبَيْدٍ أَنَّهُ كَانَ إِذَا أَتَاهُ أَصْحَابُهُ قَالَ: "تَدَارَسُوا وَأَبْشِرُوا وَزِيدُوا زَادَكُمُ اللهُ خَيْرًا، وَأَحَبكُمْ وَأَحَب مَنْ يُحِبكُمْ، رُدوا عَلَيْنا الْمَسَائِلَ، فَإِن أَجْـرَ آخِرِهَـا كَأَجْرِ أَولِهَا، وَاخْلِطُوا حَدِيثَكُمْ بِالاسْتِغْفَارِ".

250 - فەزالە ئىبنى ئۇبەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: دوستلىرىم يېنىمغا كەلگەندە، ئۇلارغا: "ئۆزئارا مۇزاكىرە قىلىشىڭلار، باشقىلارغا بېشارەت بېرىڭلار، ئىلىمنى كۆپلەپ ئۆگىنىڭلار، الله ئىلىمڭلارنى زىيادە قىلسۇن! الله سىلەرنى ۋە سىلەرنى ياخشى كۆرگەنلەرنى ياخشى كۆرسۇن! يېشەلمىگەن مەسىلىلەر بولسا، بىزدىن سوراڭلار، سۆزۈڭلاردىن ئىستىغفار ئايرىلمىسۇن!" دەيتتىم[2].

(«ئەلكەبىر»)

251 - عن أبي نضرة قال: كان أبو سعيد يقول: تحدثوا فإن الحديث يذكر بعضه بعضا.

251 - ئەبۇ نەزرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئەبۇ سەئىد مۇنداق دېگەن: "ھەدىس سۆزلەڭلار، چۈنكى بەزى ھەدىس بەزىسىنى ئەسلىتىدۇ"[3].

(«ئەلئەۋسەت»)

[1] ھەيسەمى (605): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سەئىد بەققال ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ياكى ئەمەسلىكى ھەققىدە ئىختىلاپ قىلىشقان. قالغان راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، - دېگەن.

[2] ھەيسەمى (735): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، - دېگەن.

[3] ھەيسەمى (736): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، - دېگەن.

252 - عَنْ أَبِي عَبْدِ الرحْمَنِ السلمي قَالَ حَدثَنَا مَنْ كَانَ يُقْرِئُنَا مِنْ أَصْحَابِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنهُمْ كَانُوا يَقْتَرِئُونَ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَشْرَ آيَاتٍ فَلَا يَأْخُذُونَ فِي الْعَشْرِ الْأُخْرَى حَتى يَعْلَمُوا مَا فِي هَذِهِ مِنْ الْعِلْمِ وَالْعَمَلِ قَالُوا فَعَلِمْنَا الْعِلْمَ وَالْعَمَلَ.

252 ـ ئەبۇ ئابدۇرراھمان سۇلەمى مۇنداق دېگەن: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرىدىن بىزنى ئوقۇتقانلار (بىزگە) مۇنداق سۆزلەپ بەرگەن ئىدى:

ــ بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئون ئايەت ئۆگىنىپ، ئۇنىڭدىكى مەزمۇنلارنى چۈشىنىپ، ئەمەل قىلىپ بولمىغىچە، باشقا ئون ئايەتنى ئۆگەنمەيتتۇق. بىز ئىلىم ۋە ئەمەلنى بىرگە ئۆگەنگەن ئىدۇق[1].

(ئەھمەد: 22971)

253 - عن ابن عمر قال: لقد عشت برهة من دهري، وإن أحدنا يؤتى الإيمـان قبل القرآن، وتنزل السورة على محمد فيتعلم حلالها وحرامها، وما ينبغي أن يقف عنـده منها، كما تعلمون أنتم القرآن. ثم لقد رأيت رجالا يؤتى أحدهم القرآن قبـل الإيمـان، فيقرأ ما بين فاتحته إلى خاتمته ما يدرى ما آمره ولا زاجره، وما ينبغي أن يقـف عنده منه، وينثره نثر الدقل.

253 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھاياتىمنىڭ بىر قىسمىنى شۇنداق بىر ئەھۋالدا ئۆتكۈزدۈمكى، ئىمان بەزىلىرىمىزگە قۇرئاندىن بۇرۇن بېرىلەتتى. مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە سۈرە چۈشەتتى، سۈرىنىڭ ئىچىدىكى ھالال ۋە ھارامنى ۋە ئۇنىڭدىكى تۇرۇشقا تېگىشلىك چېگرالارنى خۇددى سىلەر قۇرئاننى ئۆگەنگەندەك

[1] ھەيسەمى (753): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەتا ئىبنى سائىب ئىسىملىك بىرى بولۇپ، ئاخىرقى ئۆمرىدە ئىلىشتۇرۇپ قويىدىغان بولۇپ قالغان، - دېگەن.

ئۆگىنەتتۇق. مانا ھازىر نۇرغۇن كىشىلەرنى كۆرۈۋاتىمەنكى، ئۇلارنىڭ بەزىلىرىگە قۇرئان ئىماندىن بۇرۇن بېرىلگەن. ئۇلار سۈرە پاتىھەدىن باشلاپ قۇرئاننىڭ ئاخىرىغىچە ئوقۇيدۇ ـ يۇ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى ئايەتلەرنىڭ نېمىگە بۇيرۇيدىغانلىقى، نېمىدىن توسىدىغانلىقى، ئۇنىڭدىكى (چەكلىمىلەردىن ئىبارەت) تۇرۇشقا تېگىشلىك چېگرالارنى بىلمەيدۇ. شۇنداقلا، ئۇلار قۇرئان ئايەتلىرىنى خۇددى خورمىنىڭ ياخشى ـ ناچىرىنى ئىلغىغاندەك ئىلغايدۇ (يەنى بىر ئايەتكە ئەمەل قىلىپ، يەنە بىرىگە ئەمەل قىلمايدۇ)[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

254 - عَنْ أَبِي الدرداء، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "مَثَلُ الذِي يَتَعَلمُ الْعِلْمَ فِي صِغَرِهِ كَالنقْشِ فِي الْحَجَرِ، وَمَثَلُ الذِي يَتَعَلمُ الْعِلْمَ فِي كِبَرِهِ كَالذِي يَكْتُبُ عَلَى الْمَاءِ".

254 ـ ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىشىنىڭ كىچىكىدە ئۆگەنگەن ئىلمى تاشقا ئويۇلغان نەقىشكە؛ چوڭ بولغاندا ئۆگەنگەن ئىلمى سۇغا يېزىلغان خەتكە ئوخشايدۇ»[2].

(«ئەلكەبىر»)

255 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "مَثَلُ الذِي يَسْمَعُ الْحِكْمَةَ يُحَدثُ بِشَر مَا سَمِعَ، مَثَلُ رَجُلٍ أَتى رَاعِيًا، فَقَالَ: يَا رَاعِي، أَجْزِرْنِي شَاةً مِنْ غَنَمِكَ، فَقَالَ: اذْهَبْ فَخُذْ بِأُذُنِ خَيْرِهَا شَاةً، فَذَهَبَ فَأَخَذَ بِأُذُنِ كَلْبِ الْغَنَمِ".

255 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

[1] ھەيسەمى (755): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (515): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مەرۋان ئىبنى شامى ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام بۇخارى، مۇسلىم ۋە ئەبۇ ھاتەم ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىلىم ئاڭلاپ، ئاڭلىغان ئىلمى ئىچىدىن ئەڭ ناچار سۆزنى تاللاپ كىشىلەرگە تەتۈر تەشۋىق قىلىپ يۈرگەن ئادەمنىڭ مىسالى مۇنداق بىر كىشىنىڭ ھالىغا ئوخشايدۇكى، ئۇ كىشى بىر پادىچىنىڭ يېنىغا كېلىپ:

- ھەي قويچى! ماڭا قويلىرىڭدىن بىر ساغلىق بەرسەڭ، - دېسە، پادىچى:

ـــ ئۆزەڭ بېرىپ، ياخشى ساغلىقتىن بىرنى قۇلىقىدىن تۇتۇپ ئېلىپ كەتكىن، - دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ كىشى ئۆزى بېرىپ، قوي باقىدىغان ئىتنى قۇلىقىدىن تۇتۇپ ئېلىپ كېتىدۇ»[1].

(ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان)

256 - عن ابن كعب بن مالك عن أبيه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول من طلب العلم ليجاري به العلماء أو ليماري به السفهاء أو يصرف به وجوه الناس إليه أدخله الله النار.

256 ـ كەئب ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئوغلى دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئالىملار بىلەن مۇنازىرىلىشىش ياكى جاھىللار بىلەن دە ـ تالاش قىلىش ۋە ياكى ھەممە ئادەمنى ئۆزىگە قارىتىش ئۈچۈن ئىلىم تەلەپ قىلسا، الله ئۇنى دوزاخقا كىرگۈزىدۇ»[2].

(تىرمىزى: 2654)

257 - عن ابن عمر عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من تعلم علما لغير الله أو

---

[1] ھەيسەمى (536): بۇ ھەدىسنى ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەلى ئىبنى زەيد ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار. ئۆلىمالار ئۇنىڭ ھەدىسىنى دەلىل قىلىش ھەققىدە ئىختىلاپ قىلىشتى، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (2138): ھەسەن، ـ دېگەن.

أَرَادَ بِهِ غَيْرَ اللهِ فَلْيَتَبوأْ مَقْعَدَهُ مِنْ النارِ.

257 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئىلىمنى اللهنىڭ رازىلىقىدىن باشقا بىر نەرسىنى مەقسەت قىلىپ ئۆگەنسە، ئۇ ئادەم ئۆزىگە دوزاختىن ئورۇن تەييارلاپ قويسۇن»[1].

(تىرمىزى: 2655)

258 - عن أبي هُرَيْرَةَ قال قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَخْرُجُ فِي آخِرِ الزمَانِ رِجَالٌ يَخْتِلُونَ الدنْيَا بِالدينِ يَلْبَسُونَ لِلناسِ جُلُودَ الضأْنِ مِنْ اللينِ أَلْسِنَتُهُمْ أَحْلَى مِنْ السكرِ وَقُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الذئَابِ يَقُولُ اللهُ عَز وَجَل أَبِي يَغْتَرونَ أَمْ عَلَي يَجْتَرِئُونَ فَبِي حَلَفْتُ لَأَبْعَثَن عَلَى أُولَئِكَ مِنْهُمْ فِتْنَةً تَدَعُ الْحَلِيمَ مِنْهُمْ حَيْرَانًا.

258 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئاخىر زاماندا بىر تۈركۈم ئادەملەر پەيدا بولىدۇ، ئۇلار دىنىنى قالقان قىلىپ مال ـ دۇنيا يىغىدۇ. كىشىلەرگە سىپايە كۆرۈنۈش ئۈچۈن قوي تېرىسىدىن چاپان كىيىدۇ، ئۇلارنىڭ تىللىرى ھەسەلدىن تاتلىق، يۈرەكلىرى بۆرىنىڭكىدىن ۋەھشىي بولىدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە (ھەدىسى قۇددۇسىدا) مۇنداق دەيدۇ: ئۇلار ماڭا ئىشىنىپ ئۆزلىرىنى ئالداۋاتامدۇ ياكى ماڭا قارشى جۈرئەت قىلىۋاتامدۇ؟ ئۆزەم بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇلارغا ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئىغىر ـ بېسىق، ئەقىللىق ئادەمنىمۇ ھەيران قالدۇرىدىغان بىر پىتنە ئەۋەتىمەن»[2].

(تىرمىزى: 2404)

259 - عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ طَلَبْنَا هَذَا الْعِلْمَ وَمَا لَنَا فِيهِ كَبِيرُ نِيةٍ ثُم رَزَقَ اللهُ بَعْدُ فِيهِ

[1] ئەلبانى (498): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (421): ئىنتايىن زەئىپ، ـ دېگەن.

النيةَ.

259 ـ مۇجاھىدنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز بۇ ئىلىمنى تەلەپ قىلغاندا، بىزدە چوڭ نىيەت يوق ئىدى. بىز ئىلىم تەلەپ قىلغاندىن كېيىن، الله بىزگە چوڭ نىيەت بەردى.

(دارىمى: 359)

260 - عَنِ ابْنِ عَباسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللِهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَيْسَ الْخَبَرُ كَالْمُعَايَنِةِ إن اللهَ عَز وَجَل أَخْبَرَ مُوسَى بِمَا صَنَعَ قَوْمُهُ فِي الْعِجْلِ فَلَمْ يُلْقِ الْألْوَاحَ فَلَما عَايَنَ مَا صَنَعُوا أَلْقَى الْألْوَاحَ فَانْكَسَرَتْ.

260 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق تەلىم بېرىدۇ:

«ئاڭلىغان كۆرگەنگە يەتمەيدۇ. مەسىلەن، الله تائالا مۇسا ئەلەيھىسسالامغا خەلقىنىڭ موزايغا چوقۇنۇۋاتقانلىقىنى بىلدۈرگەندە، مۇسا ئەلەيھىسسالام تەۋرات يېزىلغان تاختىلارنى تاشلىۋەتمىدى. ئەمما ئۇ خەلقىنىڭ ئىشلىرىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەندە، (ئاچچىقىدا) تاختىلارنى تاشلىۋەتتى، شۇنىڭ بىلەن، تاختىلار سۇنۇپ كەتتى»[1].

(ئەھمەد: 2443؛ بەززار، «ئەلكەبىر»، «ئەلئەۋسات»)

261 - عَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الأَزْدِي قال، قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "مَثَلُ الْعَالِمِ الذِي يُعَلمُ الناسَ الْخَيْرَ وَيَنْسَى نَفْسَهُ كَمَثَلِ السرَاجِ يُضِيءُ لِلناسِ وَيُحْرِقُ نَفْسَهُ".

261 ـ جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىشىلەرگە ياخشىلىقنى ئۆگىتىپ، ئۆزىنى ئۇنتۇپ قالغان ئادەم

[1] ھەيسەمى (687): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد، بەززار ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر. ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ سەھىھ ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

ئەتراپىغا نۇر چاچقان، ئەمما ئۆزىنى كۆيدۈرگەن چىراغقا ئوخشايدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»: 10197)

262 - عن عُمَرَ بْنَ الْخَطابِ، قال: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "يَظْهَرُ الإِسْلامُ حَتى يَخْتَلِفَ التجارُ فِي الْبَحْرِ، وحَتى تَخُوضَ الْخَيْلُ فِي سَبِيلِ اللهِ، ثُم يَظْهَرُ قَوْمٌ يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ، يَقُولُونَ: مَنْ أَقْرَأُ مِنا؟ مَنْ أَفْقَهُ مِنا؟ مَنْ أَعْلَمُ مِنا؟ "ثُم، قَالَ لأَصْحَابِهِ: "هَلْ فِي أُولَئِكَ مِنْ خَيْرٍ؟" قَالُوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: "أُولَئِكَ مِنْكُمْ مِنْ هَذِهِ الأُمةِ، فَأُولَئِكَ هُمْ وَقُودِ النارِ".

262 ـ ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئىسلام شۇ دەرىجىدە غەلىبە قىلىدۇكى، مۇسۇلمان سودىگەرلەرنىڭ كېمىلىرى قىتئەلەر ئارا سەپەر قىلىدۇ. ئاتلىق قوشۇنلار الله يولىدا جىھاد قىلىدۇ، ئاندىن كېيىن قۇرئان ئوقۇيدىغان ئەمما: "بىزدىن ئارتۇق قارى بارمۇ؟ بىزدىن ئارتۇق ئالىم بارمۇ؟ بىزدىن ئارتۇق مۇجتەھىد بارمۇ؟" دەپ داۋراڭ سالىدىغان كىشىلەر پەيدا بولىدۇ» دېگەن. بۇ سۆزدىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلىرىدىن:

ــ ئەنە شۇ كىشىلەردە ياخشىلىق بارمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇلار:

ــ الله ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى ئەڭ ياخشى بىلىدۇ، ـ دەپ جاۋاب بەردى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئۇلار سىلەردىن، يەنى مۇشۇ ئۇممەتتىن بولۇپ، (ئۇلار) دوزاخنىڭ تۇترۇقى قىلىنىدۇ، ـ دېدى[2].

(«ئەلئەۋسەت»؛ بەززار)

263 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ لَوْ أن أَهْلَ الْعِلْمِ صَانُوا الْعِلْمَ وَوَضَعُوهُ عِنْدَ أَهْلِهِ لَسَادُوا بِهِ أَهْلَ زَمَانِهِمْ وَلَكِنهُمْ بَذَلُوهُ لِأَهْلِ الدنْيَا لِيَنَالُوا بِهِ مِنْ دُنْيَاهُمْ فَهَانُوا عَلَيْهِمْ

[1] ھەيسەمى (871): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (877): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، بەززارنىڭ راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

سَمِعْتُ نَبِيكُمْ صَلى اللهُ عَلْيهِ وَسَلمَ يَقُولُ مَنْ جَعَلَ الْهُمُومَ هَما وَاحِدًا هَم آخِرَتِهِ كَفَاهُ اللهُ هَم دُنْيَاهُ وَمَنْ تَشَعَبتْ بِهِ الْهُمُومُ فِي أَحْوَالِ الدنْيا لَمْ يُبالِ اللهُ فِي أَي أَوْدِيَتِهَا هَلَكَ.

263 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەگەر ئىلىم ئەھلى بىلىمىنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلاپ، ئۇنى ئىلىمنىڭ قەدرىنى بىلىدىغان كىشىلەرگىلا سۆزلەپ بەرسە ئىدى، ئۇلار ئەلۋەتتە ئۆز زامانىدىكى خەلقنىڭ سەردارى بولغان بولاتتى. بىراق ئۇلار ئىلىمنى دۇنياپەرەسلەرنىڭ مال ـ دۇنياسىغا ئېرىشىش تاماسىدا خار قىلدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۆزلىرىمۇ دۇنياپەرەسلەرنىڭ ئالدىدا خار بولدى. مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم:

«كىمكى پۈتۈن غەملىرىنى ئاخىرەتكە مەركەزلەشتۈرسە، ئۇنىڭ دۇنيالىق غەملىرىگە الله كۇپايە قىلىدۇ. كىمكى دۇنيا ئىشلىرى ھەققىدە كۆپ غەم قىلىدىكەن، الله ئۇ ئادەمنىڭ دۇنيانىڭ غەم ـ قايغۇ جىلغىلىرىدا ھالاك بولۇشىغا پەرۋا قىلمايدۇ»[①].

(ئىبنى ماجە: 257)

264 - عَنْ ابْنِ عَباسٍ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلْيهِ وَسَلمَ قَالَ إِن أُنَاسًا مِنْ أُمتِي سَيَتَفَقهُونَ فِي الدينِ وَيَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ وَيَقُولُونَ نَأْتِي الْأُمَرَاءَ فَنُصِيبُ مِنْ دُنْيَاهُمْ وَنَعْتَزِلُهُمْ بِدِينِنَا وَلَا يَكُونُ ذَلِكَ كَمَا لَا يُجْتَنَى مِنْ الْقَتَادِ إِلا الشوْكُ كَذَلِكَ لَا يُجْتَنَى مِنْ قُرْبِهِمْ إِلا قَالَ مُحَمدُ بْنُ الصباحِ كَأَنهُ يَعْنِي الْخَطَايَا.

264 ـ ئىبنى ئاباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«شۇبھىسىزكى، مېنىڭ ئۇممىتىمدىن نۇرغۇن كىشى دىندا ئالىم بولىدۇ، قۇرئاننى تىلاۋەت قىلىدۇ. ئۇلار: "بىز باشلىقلارنىڭ يېنىغا بېرىپ، ئۇلارنىڭ مال ـ دۇنياسىغا ئېرىشىمىز، لېكىن دىنىمىزنى

[①] ئەلبانى (53): زەئىپ، ـ دېگەن.

ئۇلارنىڭ تەسىرىدىن ئۇزاق تۇتىمىز“ دەيدۇ. ئەمما ئەمەلىيەتتە ئۇنداق بولمايدۇ. تىكەنلىك دەرەختىن تىكەنىدىن باشقا ھېچنېمە چىقمىغىنىدەك، ئۇلارغا يېقىنلاشسا، (ئۇلاردىن) گۇناھتىن باشقا ھېچنەرسە چىقمايدۇ»[①].

(ئىبنى ماجە: 255)

265 - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْأَشَجِ أَن عُمَرَ بْنَ الْخَطابِ قَالَ إِنهُ سَيَأْتِي نَاسٌ يُجَادِلُونَكُمْ بِشُبُهَاتِ الْقُرْآنِ فَخُذُوهُمْ بِالسنَنِ فَإِن أَصْحَابَ السنَنِ أَعْلَمُ بِكِتَابِ اللهِ.

265 ـ ئۆمەر ئىبنى ئەشەجدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن:

«شۈنىسى جەزمەنكى، قۇرئاندىكى مەنىسى ئوچۇق بولمىغان (مۇتەشابىھ) ئايەتلەرنى تۇتقا قىلىپ تۇرۇپ سىلەر بىلەن مۇنازىرىلىشىدىغان ئادەملەر مەيدانغا كېلىدۇ، سىلەر ئۇلارنى سۈننەتلەر بىلەن يېڭىڭلار. چۈنكى سۈننەت ئەھلى اللەنىڭ كىتابىنى تېخىمۇ ياخشى چۈشىنىدۇ».

(دارىمى: 119)

266 - عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ وقَدْ سُئِلَ عَنْ شَيْءٍ فَقَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ لِحُذَيْفَةَ لِأَي شَيْءٍ تَرَى يَسْأَلُونِي عَنْ هَذَا قَالَ يَعْلَمُونَهُ ثُم يَتْرُكُونَهُ فَأَقْبَلَ إِلَيْهِ ابْنُ مَسْعُودٍ فَقَالَ مَا سَأَلْتُمُونَا عَنْ شَيْءٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ تَعَالَى نَعْلَمُهُ أَخْبَرْنَاكُمْ بِهِ أَوْ سُنةٍ مِنْ نَبِي اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَخْبَرْنَاكُمْ بِهِ وَلَا طَاقَةَ لَنا بِمَا أَحْدَثْتُمْ.

266 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بىر مەسىلە سورالغانىدى، ئۇ ھۇزەيفەدىن:

ــ سېنىڭچە بۇلار بۇ مەسىلىنى مەندىن نېمە ئۈچۈن سورايدۇ؟ ـ دېدى. ھۇزەيفە:

ــ ئۇلار بۇ مەسىلىنى بىلىدۇ، ئەمما ئەمەل قىلمايدۇ. ـ دېدى. ئىبنى

[①] ئەلبانى (51): زەئىپ، ـ دېگەن.

مەسئۇد سوئال سورىغۇچىلارغا بۇرۇلۇپ:

- ئاللاھنىڭ كىتابى ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۈننىتى ھەققىدە سورىغان سوئاللىرىڭلارغا بىلگىنىمىزچە جاۋاب بەردۇق. ئەمما ئۆزەڭلار پەيدا قىلىۋالغان مەسىلىگە جاۋاب بەرگۈدەك قۇدرەت بىزدە يوق، - دېدى.

(دارىمى: 101)

267 - عن ابنِ عُمَرَ وقد سُئِلَ عَنْ شَيْءٍ فَقَالَ لَهُ ابْنُ عُمَرَ لَا تَسْأَلْ عَما لَمْ يَكُنْ فَإِني سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطابِ يَلْعَنُ مَنْ سَأَلَ عَما لَمْ يَكُنْ.

267 - ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن بىر مەسىلە ھەققىدە پەتىۋا سورالغانىدى، ئۇ مۇنداق دەپ جاۋاب بەردى: سەن يۈز بەرمىگەن ئىشقا پەتىۋا سورىما، چۈنكى مەن ئۆمەر ئىبنى خەتتابنىڭ يۈز بەرمىگەن مەسىلە ھەققىدە پەتىۋا سورىغان كىشىگە لەنەت قىلغانلىقىنى ئاڭلىغان ئىدىم.

(دارىمى: 121)

268 - قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ: عَلَيْكُمْ بِالْعِلْمِ قَبلَ أَنْ يُقْبَضَ وَقَبْضُهُ أَنْ يُذْهَبَ بِأَصْحَابِهِ عَلَيْكُمْ بِالْعِلْمِ فَإِن أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي مَتى يُفْتَقَرُ إِلَيْهِ أَوْ يُفْتَقَرُ إِلَى مَا عِنْدَهُ إِنكُمْ سَتَجِدُونَ أَقْوَامًا يَزْعُمُونَ أَنهُمْ يَدْعُونَكُمْ إِلَى كِتَابِ اللهِ وَقَدْ نَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ فَعَلَيْكُمْ بِالْعِلْمِ وَإِياكُمْ وَالتبَدعَ وَإِياكُمْ وَالتنَطعَ وَإِياكُمْ وَالتعَمقَ وَعَلَيْكُمْ بِالْعَتِيقِ.

268 - ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ئىلىم تۈگەپ كېتىشتىن بۇرۇن ئىلىم ئۆگىنىڭلار، ئىلىم ئەھلىلىرىنىڭ ۋاپات بولۇشى ئىلىمنىڭ تۈگەپ كېتىشىدىن دېرەك بېرىدۇ. ئىلىم ئۆگىنىڭلار، چۈنكى ھېچ بىرىڭلار ئىلىمگە ياكى ئىلىم ئەھلىگە قاچان ھاجىتىڭلار چۈشىدىغانلىقىنى بىلمەيسىلەر. سىلەر چوقۇم بىر تۈركۈم ئادەملەرنى ئۇچرىتىسىلەركى، ئۇلار سىلەرنى قۇرئانغا ئەمەل قىلىشقا دەۋەت قىلىدۇ، ئەمەلىيەتتە، ئۇلار ئۆزلىرى قۇرئانغا ئەمەل قىلمايدۇ. ئىلىم ئۆگىنىشنى قولدىن بەرمەڭلار، بىدئەتتىن ۋە ئەمەل - ئىبادەتتە

چىكىدىن ئاشۇرۋېتىشتىن ساقلىنىڭلار. ئىلگىرىكى ساھابىلارنىڭ يوللىرىنى چىڭ تۇتۇڭلار.

(دارىمى: 143)

269 - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقاصٍ أن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إن أَعْظَمَ الْمُسْلِمِينَ جُرْمًا مَنْ سَأَلَ عَنْ شَيْءٍ لَمْ يُحَرمْ فَحُرمَ مِنْ أَجْلِ مَسْأَلَتِهِ.

269 ـ سەئد ئىبنى ئەبۇ ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەندىن ھارام قىلىنمىغان نەرسە ھەققىدە پەتىۋا سوراپ، ئۇنىڭ ھارام بولۇپ كېتىشىگە سەۋەبكار بولغان كىشى ـ مۇسۇلمانلار ئىچىدىن ئەڭ چوڭ جىنايەت ئىشلىگەن كىشى ھېسابلىنىدۇ».

(بۇخارى: 7289)

270 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ دَعُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ إنمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِسُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ فَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَاجْتَنِبُوهُ وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ.

270 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن سىلەرگە بىرەر نەرسە توغرىسىدا يا ئۇنداق، يا بۇنداق ھېچبىر گەپ قىلمىسام، سىلەر ئۇ نەرسە توغرۇلۇق مەندىن سوئال سورىماڭلار، ھەقىقەتەن سىلەردىن ئىلگىرىكىلەر پەيغەمبەرلىرىدىن كۆپ سوئال سوراپ، دە ـ تالاش قىلغانلىقى ئۈچۈن ھالاك بولۇپ كەتتى. مەن سىلەرنى نېمىدىن چەكلىسەم، ئۇنىڭدىن ساقلىنىڭلار. سىلەرنى نېمىگە بۇيرۇسام، ئۇنى كۈچۈڭلارنىڭ يەتكىنىچە ئىجرا قىلىڭلار».

(بۇخارى: 7288)

271 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَا يَزَالُ الناسُ يَسْأَلُونَكُمْ عَنْ الْعِلْمِ حَتى يَقُولُوا هَذَا اللهُ خَلَقَنَا فَمَنْ خَلَقَ اللهَ قَالَ وَهُوَ آخِذٌ بِيَدِ رَجُلٍ فَقَالَ صَدَقَ

اللهُ وَرَسُولُهُ قَدْ سَأَلَنِي اثْنَانِ وَهَذَا الثَالِثُ.

271 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىنسانلار سىلەردىن ئىلىم ھەققىدە داۋاملىق سورايدۇ، شۇ دەرىجىدىكى گەپلەرنىمۇ قىلىدۇكى: ”الله بىزنى ياراتقان بولسا، اللهنى كىم ياراتتى؟“ دېگەندەك سوئاللارنىمۇ سورايدۇ». ئەبۇ ھۇرەيرە بىر كىشىنىڭ قولىنى تۇتۇپ تۇرۇپ:

ـ الله ۋە ئۇنىڭ رەسۇلى راست دەيدۇ. ئىككى ئادەم مەندىن مۇشۇ سوئالنى سورىغانىدى، مانا بۇ ئۈچىنچىسى، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 135)

272 - وفي روايته: يَأْتِي الشَيْطَانُ أَحَدَكُمْ فَيَقُولُ مَنْ خَلَقَ كَذَا مَنْ خَلَقَ كَذَا حَتى يَقُولَ مَنْ خَلَقَ رَبكَ فَإِذَا بَلَغَهُ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللهِ وَلْيَنْتَهِ.

272 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: «شەيتان بىرىڭلارنىڭ يېنىغا كېلىپ: ”بۇنى كىم ياراتتى؟ ئۇنى كىم ياراتتى؟“ دەپ سوراپ، ئاخىرىدا: ”پەرۋەردىگارىڭ اللهنى كىم ياراتتى؟“ دېگەن يەرگىچە بارىدۇ. ئۇ كىشى شۇ سۆزنى قىلغۇدەك يەرگە يەتسە، اللهقا سېغىنىپ پاناھ تىلىسۇن ۋە مۇنداق پىكىردىن يانسۇن!»

(بۇخارى: 3276)

273 - وفي أخرى: لَا يَزَالُ الناسُ يَتَسَاءَلُونَ حَتى يُقَالَ هَذَا خَلَقَ اللهُ الْخَلْقَ فَمَنْ خَلَقَ اللهَ فَمَنْ وَجَدَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَلْيَقُلْ آمَنْتُ بِاللهِ وَرُسُلِهِ.

273 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «ئىنسانلار داۋاملىق سورىشىدۇ، ھەتتا: ”الله مەخلۇقاتنى ياراتقان بولسا، اللهنى كىم ياراتتى؟“ دېگەندەك سوئاللارمۇ سورىلىدۇ. كىمنىڭ كۆڭلىگە ئۇ پىكىر كەلسە، دەرھال: ”اللهقا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتتىم“ دېسۇن!»

(مۇسلىم: 134)

274 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ فَـذَكَرَ نَحْوَهُ قَالَ فَإِذَا قَالُوا ذَلِكَ فَقُولُوا اللهُ أَحَدٌ اللهُ الصمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُـوًا أَحَدٌ ثُم لِيَتفُلْ عَنْ يَسَارِهِ ثَلَاثًا وَلْيَسْتَعِذْ مِنْ الشيْطَانِ.

274 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ: ”مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم“ دەپ، يۇقىرىدىكى بىلەن ئوخشاش رىۋايەتنى بايان قىلغان ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يەنە مۇنداق دېگەنلىكىنىمۇ رىۋايەت قىلغان: «ئۇلار: ”اللهنى كىم ياراتتى؟“ دېگەندە: ”ھەممە اللهقا موھتاجدۇر، الله بالا تاپقانمۇ ئەمەس، تۇغۇلغانمۇ ئەمەس. ھېچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش بولالمايدۇ“ دېسۇن. ئاندىن سول تەرىپىگە ئۈچ قېتىم تۈكۈرۈپ، شەيتاندىن پاناھ تىلىسۇن!»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4722)

275 – وعنه رفعه: شرار الناس الذين يسألون عن شرار المسائل كي يغلطوا بهـا العلماء.

275 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىنسانلارنىڭ ئەڭ ئەسكىسى ئالىملارنى خاتالاشتۇرۇش ئۈچۈن ئەڭ ناچار مەسىلىلەرنى سورايدىغانلاردۇر».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

276 - عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِي قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: ”إِن اللهَ تَعَالَى فَرَضَ فَرَائِضَ فَلا تُضَيعُوهَا، وَحد حُدُودًا فَلا تَعْتَدُوهَا، وَحَرمَ أَشْيَاءَ فَلا تَقْرَبُوهَـا، وَتَرَكَ أَشْيَاءَ غَيْرَ نِسْيَانٍ، رَحْمَةً لَكُمْ، فَلا تَبْحَثُوهَا“

276 ـ ئەبۇ سەئلەبە خۇشەنى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

[1] ئەلبانى (3952): ھەسەن، ـ دېگەن.

«الله ھەقىقەتەن نۇرغۇن پەرزلەرنى بېكىتتى، ئۇلارنى زايا قىلماڭلار. بىر قانچە چېگرالارنى توختاتتى، ئۇلاردىن ئۆتمەڭلار. نۇرغۇن نەرسىلەرنى ھارام قىلدى، ئۇلارغا يېقىن كەلمەڭلار. سىلەرگە رەھىم - شەپقەت قىلىپ نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئۇنتۇماستىن تاشلاپ قويدى، ئۇلارنىڭ (ھۆكمىنى) ئاختۇرماڭلار!»

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

277 - عن جابر قال: ما نزلت آية التلاعن إلا لكثرة السؤال. "البزار".

277 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: «سوئال كۆپ سورالغانلىقى ئۈچۈن ئەر ـ ئاياللارنىڭ بىر ـ بىرىگە لەنەت ئوقۇشى ھەققىدىكى ئايەت نازىل بولغان»[1].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

278 - عن أبي موسى، قال: كان النبي إذا صلى الفجر انصرفنا إليه، فمنا من يسأله عن القرآن، ومنا من يسأله عن الفرائض، ومنا من يسأله عن الرؤيا. للكبير.

278 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بامدات نامىزىنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە يېقىنلاپ كېلەتتۇق ۋە بەزىلىرىمىز قۇرئان ھەققىدە، بەزىلىرىمىز مىراس ھەققىدە، يەنە بەزىلىرىمىز چۈش ھەققىدە سوئال سورايتتۇق[2].

(«ئەلكەبىر»)

279 - عَنِ ٱبْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "الاقْتِصَادُ فِـي النفَقَةِ نِصْفُ الْمَعِيشَةِ، وَالتَوَددُ إِلَى الناسِ نِصْفُ الْعَقْلِ، وَحُسْنُ السؤَالِ نِصْفُ الْعِلْمِ".

279 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت

---

[1] ھەيسەمى (720): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (724): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى ئۆمەر رۇمى ئىسىملىك بىرى بار. ئەبۇ داۋۇد ۋە ئەبۇ زۇرئە ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى ھىببان ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان.

قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«پۇل خەجلىگەندە ئوتتۇرا ھال بولۇش ھاياتنىڭ يېرىمى؛ كىشىلەرگە سۆيۈملۈك بولۇش ئەقىلنىڭ يېرىمى؛ ئەدەب بىلەن سوئال سوراش بولسا، ئىلىمنىڭ يېرىمىدۇر»[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

280 - عَنِ الْمِقْدَادِ قَالَ: قُلْتُ لِلنبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: شَيْءٌ سَمِعْتُهُ مِنْكَ شَكَكْتُ فِيهِ، قَالَ: "فَإِذَا شَك أَحَدُكُمْ فِي الأَمْرِ، فَلْيَسْأَلْنِي عَنْهُ" قَالَ: قَوْلُكَ فِي أَزْوَاجِكَ: "إِني لأَرْجُو لَهُن مِنْ بَعْدِي الصديقِينَ" قَالَ: "وَمَنْ تَعُدونَ الصديقِينَ؟" فَقُلْنَا: أَوْلادَنَا الذِينَ يَهْلِكُونَ صِغَارًا، قَالَ: "وَلَكِن الصديقِينَ هُمُ الْمُتَصَدقُونَ" قَالَهَا ثَلاثًا.

280 ـ مىقداد ئىبنى ئەسۋەد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ـ سەندىن بىر گەپنى ئاڭلاپ، (نېمىنى مەقسەت قىلغانلىقىڭدا) ئىككىلىنىپ قالدىم، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بىرەر ئىشتا ئىككىلىنىپ قالساڭلار، مەندىن سوراڭلار! ـ دېدى. مەن:

ـ مەن سېنىڭ ئاياللىرىڭ ھەققىدە: «ھەقىقەتەن مەندىن كېيىن ئۇلارغا سىددىقلارنى ئۈمىد قىلىمەن» دېگەن سۆزۈڭدىن (نېمىنى مەقسەت قىلغانلىقىڭدا) ئىككىلىنىپ قالدىم، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ كىملەرنى سىددىق دەپ قارايسىلەر؟ ـ دەپ سورىدى.

ـــ كىچىكىدە ئۆلۈپ كەتكەن باللىرىمىزنى (سىددىق دەپ قارايمىز)، ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ ياق، سەدىقە بەرگۈچىلەر سىددىقلاردۇر، ـ دەپ ئۈچ قېتىم

[1] ھەيسەمى (727): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مەخىس ئىبنى تەمىم بىلەن ھەفس ئىبنى ئۆمەر ئىسىملىك ئىككى كىشى بار. زەھەبى ھەر ئىككىلىسىنىڭ نامەلۇم كىشىلەر ئىكەنلىكىنى ئېيتقان، ـ دېگەن.

تەكرارلىدى[1].

(«ئەلكەبىر»: 20/261)

281 - عن إبراهيم قال: قال ابن مسعود: إذا شك أحدكم في الآية فلا يقل: ما تقول في كذا، فيلبس عليه، ولكن ليقرأ ما قبلها ثم ليخل بينه وبين حاجته.

281 ـ ئىبراھىمدىن ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىرەر ئايەتتىن (نېمە مەقسەت قىلىنغانلىقى ھەققىدە) ئىككىلىنىپ قالساڭلار:

ــ بۇ ئايەت ھەققىدە نېمە دەيسەن؟ ـ دېمەڭلار. ئۇنداق قىلىش ئادەمنىڭ زېھنىنى قايمۇقتۇرۇپ قويىدۇ. شۇڭا ئۇ ئايەتنىڭ ئالدىدىكى ئايەتنى ئوقۇپ، ئاندىن ئايەت بىلەن ئۆزى دۇچ كەلگەن مەسىلىنى ئوبدان سېلىشتۇرۇپ كۆرسۇن[2].

(«ئەلكەبىر»: 8694)

282 - عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ أن رَجُلًا يُقَالُ لَهُ صَبِيغٌ قَدِمَ الْمَدِينَةَ فَجَعَلَ يَسْأَلُ عَنْ مُتَشَابِهِ الْقُرْآنِ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ عُمَرُ وَقَدْ أَعَد لَهُ عَرَاجِينَ النخْلِ فَقَالَ مَنْ أنتَ قَالَ أنا عَبْدُ اللهِ صَبِيغٌ فَأَخَذَ عُمَرُ عُرْجُونًا مِنْ تِلْكَ الْعَرَاجِينِ فَضَرَبَهُ وَقَالَ أنا عَبْدُ اللهِ عُمَرُ فَجَعَلَ لَهُ ضَرْبًا حَتى دَمِيَ رَأْسُهُ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ حَسْبُكَ قَدْ ذَهَبَ الذِي كُنْتُ أَجِدُ فِي رَأْسِي.

282 ـ سۇلايمان ئىبنى يەسار رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئادەم مەدىنىگە كېلىپ، قۇرئاننىڭ مۇتەشابىھ (مەنىسى ئوچۇق بولمىغان) ئايىتى توغرۇلۇق سوراشقا باشلىغانىدى. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ خورمىنىڭ تايىقىنى تەييارلاپ قويۇپ، ئۇنى چاقىرىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتتى ۋە ئۇ ئادەم يېتىپ كەلگەندە:

---

[1] ھەيسەمى (703): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرىنىڭ ھەممىسى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (729): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

ـ سەن كىم؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ:
ـ مەن اللهنىڭ بەندىسى سەبىغ، ـ دېدى. ئۆمەر:
ـ مەن بولسام، اللهنىڭ بەندىسى ئۆمەر دەپ، ئۇنى خورمىنىڭ تايىقى بىلەن بېشى قاناپ كەتكۈچە ئۇردى. ئۇ ئادەم:
ـ ئەي مۇئمىنلەرنىڭ خەلىپىسى! بولدى قىلغىن، كاللامدىكى (قالايمىقان خىياللار) ئەمدى كەتتى، ـ دېدى.

(دارىمى: 144)

283 - عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، قَالَ: "تَفْتَرِقُ أُمتِي عَلَى بِضْعٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً، أَعْظَمُهَا فِتْنَةً عَلَى أُمتِي قَوْمٌ يَقِيسُونَ الْأُمُورَ بِرَأْيِهِمْ، فَيُحِلونَ الْحَرَامَ وَيُحَرمُونَ الْحَلَالَ".

283 ـ ئەۋف ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«مېنىڭ ئۈممىتىم يەتمىش نەچچە پىرقىگە بۆلۈنىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئۈممىتىمگە ئەڭ چوڭ پىتنە (ئاپەت) ئېلىپ كېلىدىغىنى ئىشلارنى ئۆز پىكرى بىلەن ئۆلچەيدىغانلار (ئۆزىنىڭ ئەقلى بىلەن ئۆلچەپ ھۆكۈم چىقارغۇچىلار) بولۇپ، ئۇلار ھارامنى ھالال، ھالالنى ھارام قىلىدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»؛ بەززار)

284 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ لَمْ يَزَلْ أَمْرُ بَنِي إِسْرَائِيلَ مُعْتَدِلًا حَتى نَشَأَ فِيهِمْ الْمُوَلدُونَ أَبْنَاءُ سَبَايَا الْأُمَمِ فَقَالُوا بِالرأْيِ فَضَلوا وَأَضَلوا.

284 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى

[1] ھەيسەمى (841): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

ئاڭلىدىم:

«ئىسرائىل ئەۋلادلىرىنىڭ ئىشى تاكى ئۇلارنىڭ ئىچىدە باشقا مىللەتلەردىن ئەسىر چۈشكەن دېدەكلەردىن تۇغۇلغان كىشىلەر پەيدا بولغانغا قەدەر توغرا، ساغلام داۋاملاشقان ئىدى. ئەنە شۇ كىشىلەر (اللهنىڭ كىتابى بىلەن ئەمەس) ئۆزلىرىنىڭ كۆز قارىشى بىلەن ھۆكۈم قىلىپ، ھەم ئۆزلىرىنى ھەم باشقىلارنى ئازدۇردى»[①].

(ئىبنى ماجە: 56)

285 - عَنْ ابْنِ سِيرِينَ قَالَ أَولُ مَنْ قَاسَ إِبْلِيسُ وَمَا عُبِدَتْ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ إِلا بِالْمَقَايِيسِ.

285 ـ ئىبنى سىرىننىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پىكىرگە تايىنىپ ئۆلچىگەنلەرنىڭ بىرىنچىسى شەيتاندۇر. كۈن بىلەن ئايغا پەقەت پىكىر ئۆلچىمىگە تايىنىپ ئىبادەت قىلىنىدى (ئىبنى سىرىن بۇ سۆزى ئارقىلىق شەيتاننىڭ: "مېنى ئوتتىن، ئۇنى لايدىن ياراتتىڭ" دېگەن سۆزىگە ئىشارەت قىلماقچى).

(دارىمى: 189)

286 – عَنْ عَبْدِ اللهِ بن مسعود قَالَ: "إِن الذِي يُفْتِي الناسَ فِي كُل مَا يَسْتَفْتُونَهُ فِيهِ مَجْنُونٌ".

286 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: كىشىلەر پەتىۋا سورىغان ھەرقانداق مەسىلىگە پەتىۋا بەرگەن كىشى ساراڭنىڭ ئۆزىدۇر[②].

(«ئەلكەبىر»)

287 ـ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بن أَبِى جَعْفَرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم

[①] ئەلبانى (9): زەئىپ، ـ دېگەن.

[②] ھەيسەمى (859): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

:«أَجْرَؤُكُمْ عَلَى الْفُتْيَا أَجْرَؤُكُمْ عَلَى النارِ».

287 ـ ئۇبەيدۇللاھ ئىبنى ئەبۇ جەئفەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئاراڭلاردىن پەتىۋا بېرىشكە جۈرئەت قىلالىغانلار دوزاخقا تەۋەككۈل قىلالىغانلاردۇر».

(دارىمى: 157)

288 ـ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: أَتَيْنَا عُمَرَ فِى الْمُشَرَكَةِ فَلَمْ يُشَرِكْ، ثُم أَتَيْنَـاهُ الْعَامَ الْمُقْبِلَ فَشَرِكَ، فَقُلْنَا لَهُ فَقَالَ: تِلْكَ عَلَى مَا قَضَيْنَا، وَهَذِهِ عَلَى مَا قَضَيْنَا.

288 ـ ھەكەم ئىبنى مەسئۇدنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىندۇ: بىز ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن ئۆلگۈچىنىڭ دادا ھەم ئانا بىر قېرىنداشلىرى، ئانا بىر، دادا باشقا قېرىنداشلىرىغا قېتىپ، ئانا بىر، دادا باشقا قېرىنداشلىرىنىڭ مىراستىكى بەلگىلەنگەن نىسۋىسىنى (يەنى مالنىڭ ئۈچتەن بىرىنى) ھەممىسىگە ئوخشاش تەقسىم قىلىش توغرۇلۇق پەتىۋا سورىغانىدۇق. ئۆمەر دادا ھەم ئانا بىر قېرىنداشلىرىنى ئانا بىر، دادا باشقا قېرىنداشلىرىغا قاتمىدى. ئوخشاش مەسىلىنى يەنە بىر يىلى سورىساق، ھەممەيلەنگە تەڭ تەقسىمات قىلدى. ئۇنىڭدىن:

ــ بۇ قانداق بولغىنى؟ ـ دەپ سورىساق:

ــ ئۇ، ئاشۇ چاغدىكى ئىجتىھادىمىزغا كۆرە قىلىنغان ھۆكۈم ئىدى. بۇ بولسا، ھازىرقى ئىجتىھادىمىزغا كۆرە بېرىلگەن ھۆكۈم، ـ دېدى.

(دارىمى: 645)

290 - عَنْ جَابِرٍ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِذَا كَتَبَ أَحَدُكُمْ كِتَابًا فَلْيَتربْهُ فَإِنهُ أَنجَحُ لِلْحَاجَةِ.

290 ــ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر بىرىڭلار كىتاب يازسا، رەتلىك يازسۇن. چۈنكى ئۇ مەقسەتنى

ئاسان ئۇقتۇرۇشقا پايدىلىق»[1].

(تىرمىزى: 2713)

291 - عَنْ سَلْمَانَ الفارسي قَالَ: مَا كَانَ أَحَدٌ أَعْظَمَ حُرْمَةً مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، وَكَانَ أَصْحَابُهُ إِذَا كَتَبُوا إِلَيْهِ كَتَبُوا: مِنْ فُلَانٍ إِلَى مُحَمدٍ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ" .

291 ـ سەلمان فارىسى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئارتۇق ھۆرمەتلىك كىشى يوق ئىدى، ساھابىلىرى ئۇنىڭغا خەت يازغان چاغدا:

ـــ پالانىدىن اللهنىڭ رەسۇلى مۇھەممەد سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە، ـ دەپ يازاتتى[2].

(«ئەلكەبىر»: 6108)

292 - عن ابن الزبير أنه كتب للنبي زيد بن ثا بت وعبد الله بن الأرقم وعمر وعثمان وعلي والمغيرة بن شعبة ومعاوية وخالد بن سعيد بن العاص وغيرهم.

292 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زۇبەير رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: زەيد ئىبنى سابىت، ئابدۇللاھ ئىبنى ئەرقەم، ئۆمەر، ئوسمان، ئەلى، مۇغىيرە ئىبنى شۇئبە، خالىد ئىبنى سەئىد ئىبنى ئاس ۋە باشقىلار پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كاتىبلىقىنى قىلغان ئىدى[3].

(«ئەلكەبىر»: 4748)

---

[1] ئەلبانى (512): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (13171): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە قەيس ئىبنى رەبىئ ئىسىملىك بىرى بار. سەۋرى ۋە شۇئبە ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئېلگىرى سۈرگەن. ئۇلاردىن باشقىلار ئۇنى ھەدىسى زەئىپ دەپ قارىغان. قالغان راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (686): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سەلەمە ئىبنى فەزل ئەبرەش ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام بۇخارى، ئىبنى مەدىنىي ۋە ئەبۇ زۇرئە ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى مەئىن ۋە ئەبۇ ھاتەم ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

ھەدىس رىۋايەت قىلىش، ئۇنى رىۋايەت قىلغۇچىلار، ئۇنى يېزىش ۋە ئىلىمنىڭ كۆتۈرۈلۈپ كېتىدىغانلىقى توغرىسىدا

293 - عن عَبد الرحْمَنِ بن عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ يُحَدثُ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ نضرَ اللهُ امْرَأً سَمِعَ مِنا شَيْئًا فَبَلغَهُ كَمَا سَمِعَ فَرُب مُبَلغٍ أَوْعَى مِنْ سَامِعٍ.

293 ـ ئابدۇرراھمان ئىبنى ئابدۇللاھ دادىسى ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ﷲ تائالا بىزدىن بىرەر ھەدىس ئاڭلاپ، ئۇنى ئاڭلىغان پېتى باشقىلارغا يەتكۈزگەن كىشىنىڭ يۈزىنى نۇرلۇق قىلسۇن، چۈنكى ھەدىسنى باشقىلاردىن ئاڭلىغۇچىلارنىڭ بەزىسى ئەستە قالدۇرۇش ۋە چۈشىنىش جەھەتتە مەندىن بىۋاستە ئاڭلىغانلاردىن ياخشىراق بولۇشى مۇمكىن»[1].

(تىرمىزى: 2657)

294 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ بَلغُوا عَني وَلَوْ آيَةً وَحَدثُوا عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا حَرَجَ وَمَنْ كَذَبَ عَلَي مُتَعَمدًا فَلْيَتَبَوأْ مَقْعَدَهُ مِنْ النارِ.

294 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەندىن بىر ئايەت بولسىمۇ يەتكۈزۈڭلار. بەنى ئىسرائىل توغرۇلۇق (تەۋرات، ئىنجىللاردا كەلگەن قىسسىلەرنى) باشقىلارغا سۆزلەپ

---

[1] ئەلبانى (214): سەھىھ ـ دېگەن.

بىرىشكەنلەرگە رۇخسەت. كىمكى مېنىڭ ھەققىمدە قەستەن يالغان سۆز (يالغان ھەدىس) توقۇسا، ئۆزىگە دوزاختىن ئورۇن تەييارلاپ قويسۇن».
(بۇخارى: 3471)

295 - عن أبي هُرَيْرَةَ قال: إنكُمْ تقُولُونَ إن أَبا هُرَيْرَةَ يُكْثِرُ الْحَدِيثَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَتقُولُونَ مَا بَالُ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنصَارِ لَا يُحَدثُونَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بِمِثْلِ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ وَإِن إِخْوَتي مِنْ الْمُهَاجِرِينَ كَانَ يَشْغَلُهُمْ صَفْقٌ بِالْأَسْوَاقِ وَكُنتُ أَلْزَمُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَلَى مِلْءِ بَطْنِي فَأَشْهَدُ إِذَا غَابُوا وَأَحْفَظُ إِذَا نَسُوا وَكَانَ يَشْغَلُ إِخْوَتي مِنْ الْأَنصَارِ عَمَلُ أَمْوَالِهِمْ وَكُنتُ امْرَأً مِسْكِينًا مِنْ مَسَاكِينِ الصفةِ أَعِي حِينَ يَنسَوْنَ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي حَدِيثٍ يُحَدثُهُ إِنهُ لَنْ يَبْسُطَ أَحَدٌ ثَوْبَهُ حَتى أَقْضِيَ مَقَالَتِي هَذِهِ ثُم يَجْمَعَ إِلَيْهِ ثَوْبَهُ إِلا وَعَى مَا أَقُولُ فَبَسَطْتُ نَمِرَةً عَلَي حَتى إِذَا قَضَى رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَقَالَتَهُ جَمَعْتُهَا إِلَى صَدْرِي فَمَا نَسِيتُ مِنْ مَقَالَةِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تِلْكَ مِنْ شَيْءٍ.

295 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: سىلەر:

ــ ئەبۇ ھۇرەيرە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ نامىدىن كۆپ ھەدىس بايان قىلىدۇ. مۇھاجىر ۋە ئەنسارلار نىمە ئۈچۈن ئۇنىڭدەك ھەدىس سۆزلىمەيدۇ؟ ـ دەيسىلەر. مېنىڭ مۇھاجىر بۇرادەرلىرىم بازاردا ئېلىم ـ سېتىم ئىشلىرى بىلەن ئالدىراش بولغاچقا، ھەدىس ئاڭلاشقا ۋاقتى چىقمايتتى. مەن بولسام قورسىقىمنىڭ ئاچقالماسلىقى ئۈچۈن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىدىن ئايرىلمايتتىم. ئۇلار كەلمىگەن سورۇنغا مەن كېلەتتىم، ئۇلار ئۇنتۇپ قالغان ھەدىسنى مەن ئېسىمدە چىڭ تۇتاتتىم. ئەنسارى قېرىنداشلىرىم ئۆزلىرىنىڭ مال-دۇنياسىنىڭ ئىشلىرى بىلەن مەشغۇل ئىدى. مەن سۇپپا ئەھلىدىن[1] بىرى ئىدىم، ئۇلار ئۇنتۇپ قالغاننى ئېسىمدە ساقلايتتىم. بىر قېتىم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ

[1] سۇپپا ئەھلى: ــ مەسجىدى نەبەۋىنىڭ تېمىغا يۆلەپ سېلىنغان سۇپىنى ئۆزلىرىگە قارارگاھ قىلغان 70 تىن ئارتۇق كەمبەغەل ساھابىنى كۆرسىتىدۇ.

ئەلەيھى ۋەسەللەم سۆزلەۋېتىپ: «كىمكى كىيىمىنى مۇشۇ گېپىمنى تۈگىتىپ بولغىچە (يەرگە) يېيىپ تۇرۇپ، گېپىم تۈگىگەندىن كېيىن يىغىۋالسا، مەن دېمەكچى بولغان سۆزلەرنى ياد ئېلىۋالىدۇ» دېدى. مەن چاپىنىمنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۆزى ئاخىرلاشقىچە يەرگە يېيىپ تۇردۇم ۋە ئۇنىڭ سۆزى ئاخىرلاشقاندا چاپىنىمنى يىغىپ مەيدەمگە باستىم. شۇنىڭ بىلەن، رەسۇلۇللاھنىڭ شۇ چاغدا دېگەن سۆزلىرىنىڭ ھېچبىرىنى ئۇنتۇپ قالمىدىم.

(بۇخارى:2350، مۇسلىم: 2492)

296 - ومن رواياته: إن الناس يقولون أكثر أبو هريرة ولولا آيتان في كتاب الله ما حدثت حديثا ثم يتلو إن الذين يكتمون ما أنزلنا من البينات والهدى إلى قوله الرحيم.

296 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ:

كىشىلەر: ‘‘ئەبۇ ھۇرەيرە بەكمۇ تولا ھەدىس سۆزلىدى‘‘ دېيىشىۋاتىدۇ. ئەگەر اللهنىڭ كىتابىدا ئىككى ئايەت بولمىسا ئىدى، مەن بىر ھەدىسمۇ سۆزلىمەيتتىم، ـ دەپ: بۇ كىتابتا(يەنى تەۋراتتا)كىشىلەرگە توغرا يولنى ئېنىق بايان قىلغىنىمىزدىن كېيىن، بىز نازىل قىلغان (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ راست پەيغەمبەر ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان) روشەن دەلىللەرنى ۋە توغرا يولنى يوشۇرىدىغانلارغا الله لەنەت قىلىدۇ (يەنى رەھمىتىدىن يىراق قىلىدۇ)؛ لەنەت قىلغۇچىلار (يەنى پەرىشتىلەر ۋە مۇئمىنلەر)مۇ ئۇلارغا لەنەت قىلىدۇ. پەقەت تەۋبە قىلغانلار، (ئەمەلىنى) تۈزەتكەنلەر، (يەھۇدىيلارنىڭ تەۋرات ئەھكاملىرىدىن يوشۇرغانلىرىنى) بايان قىلغانلارلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا. ئەنە شۇلارنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىمەن، مەن تەۋبىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچىدۇرمەن. ناھايىتى مېھرىباندۇرمەن [1] دېگەن ئايەتلەرنى ئوقۇغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان.

(بۇخارى: 118)

[1] سۈرە بەقەرە، 159ـ160ـئايەت.

297 - ومنها: يَقُولُ الناسُ أَكْثَرَ أَبو هُرَيْرَةَ فَلَقِيتُ رَجُلًا فَقُلْتُ بِمَا قَرَأَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الْبَارِحَةَ فِي الْعَتَمَةِ فَقَالَ لَا أَدْرِي فَقُلْتُ لَمْ تَشْهَدْهَا قَالَ بَلَى قُلْـتُ لَكِنْ أَنا أَدْرِي قَرَأَ سُورَةَ كَذَا وَكَذَا.

297 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن:

كىشىلەر: ”ئەبۇ ھۇرەيرە ھەدىسنى كۆپ سۆزلەيدۇ“ دېيىشىۋاتىدۇ. مەن بىر ئادەمگە ئۇچراپ:

ـ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تۈنۈگۈن ناماز خۇپتەندە قايسى سۈرىنى قىرائەت قىلدى؟ ـ دەپ سورىدىم. ئۇ:

ـ بىلمەيمەن، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

ـ سەن نامازدا يوقمىدىڭ؟ ـ دەپ سورىسام:

ـ بار ئىدىم، ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن، مەن:

ـ مەن بىلىمەن، ماۋۇ ـ ماۋۇ سۈرىلەرنى ئوقۇدى، ـ دېدىم.

(بۇخارى: 1223)

298 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وِعَـاءَيْنِ فَأَما أَحَدُهُمَا فَبَثَثْتُهُ وَأَما الْآخَرُ فَلَوْ بَثَثْتُهُ قُطِعَ هَذَا الْبُلْعُومُ.

298 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئىككى خالتا بىلىم ياد ئالدىم. ئۇنىڭ بىرىنى يايدىم، يەنە بىرىنىڭ ئاغزىنى چىڭ ئېتىۋەتتىم. ئەگەر ئۇنىمۇ يايىدىغان بولسام، بۇ كېكىرتەك ئۈزۈلۈپ كېتىدۇ.

(بۇخارى: 120)

299 - وَقَالَ أَبو ذَرٍّ لَوْ وَضَعْتُمْ الصمْصَامَةَ عَلَى هَذِهِ وَأَشَارَ إِلَى قَفَاهُ ثُم ظَنَنْتُ أَني أُنفِذُ كَلِمَةً سَمِعْتُهَا مِنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَبْلَ أَنْ تُجِيزُوا عَلَي لَأَنفَذْتُهَا.

299 ـ ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئەگەر سىلەر پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئاڭلىغانلىرىمنى سۆزلەشتىن توسۇش ئۈچۈن، گەدىنىمگە ئۆتكۈر قىلىچنى تەڭلىگەن ئەھۋال ئاستىدىمۇ، سىلەر مېنى ئۆلتۈرۈۋېتىشتىن بۇرۇن، مەن

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئاڭلىغان بىر ئېغىز سۆز چاغلىق نەرسىنى سۆزلەش ئىمكانى بار دەپ ئويلىسام، ئەلۋەتتە ئۇنى سۆزلىگەن بولاتتىم.

(بۇخارى مۇئەللەق رىۋايەت قىلغان)

300 - عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ وَعَنْ أَبِي أُسَيْدٍ أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِذَا سَمِعْتُمْ الْحَدِيثَ عَني تَعْرِفُهُ قُلُوبُكُمْ وَتَلِينُ لَهُ أَشْعَارُكُمْ وَأَبْشَارُكُمْ وَتَرَوْنَ أَنهُ مِنْكُمْ قَرِيبٌ فَأَنا أَوْلَاكُمْ بِهِ وَإِذَا سَمِعْتُمْ الْحَدِيثَ عَني تُنْكِرُهُ قُلُوبُكُمْ وَتَنْفِرُ أَشْعَارُكُمْ وَأَبْشَارُكُمْ وَتَرَوْنَ أَنهُ مِنْكُمْ بَعِيدٌ فَأَنا أَبْعَدُكُمْ مِنْهُ.

300 ـ ئەبۇ ھۇمەيد ئەبۇ ئۇسەيددىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر سىلەر مېنىڭ نامىمدىن قەلبىڭلار قوبۇل قىلىدىغان، (جىسمىڭلار) تۈك ۋە تېرىلىرىڭىچە ئۇنىڭغا مايىل بولىدىغان بىرەر ھەدىسنى ئاڭلىساڭلار، شۇنداقلا ئۇنى دىنىڭلارنىڭ تەلىماتىغا يېقىن كۆرسەڭلار، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىشتا مەن سىلەردىن بەكرەك ھەقلىق. ئەگەر مېنىڭ نامىمدىن قەلبىڭلار ئىنكار قىلىدىغان، تۈكلىرىڭلار تىك تۇرۇپ، تېرىلىرىڭلار تەتۈر ئۆرۈلۈپ كېتىدىغان بىرەر ھەدىسنى ئاڭلىساڭلار، شۇنداقلا ئۇنى دىنىڭلارنىڭ تەلىماتىدىن يىراق كۆرسەڭلار، مەن ئۇنىڭدىن سىلەرگە قارىغاندا تېخىمۇ يىراقمەن»[①].

(ئەھمەد: 15628؛ بەززار)

301 - قَالَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ يُفْتَحُ الْقُرْآنُ عَلَى الناسِ حَتى يَقْرَأَهُ الْمَرْأَةُ وَالصبِي وَالرجُلُ فَيَقُولُ الرجُلُ قَدْ قَرَأْتُ الْقُرْآنَ فَلَمْ أُتبَعْ وَاللهِ لَأَقُومَن بِهِ فِيهِمْ لَعَلي أُتبَعُ فَيَقُومُ بِهِ فِيهِمْ فَلَا يُتبَعُ فَيَقُولُ قَدْ قَرَأْتُ الْقُرْآنَ فَلَمْ أُتبَعْ وَقَدْ قُمْتُ بِهِ فِيهِمْ فَلَمْ أُتبَعْ لَأَحْتَصِرَن فِي بَيْتِي مَسْجِدًا لَعَلي أُتبَعْ فَيَحْتَصِرُ فِي بَيْتِهِ مَسْجِدًا فَلَا يُتبَعُ فَيَقُولُ قَدْ قَرَأْتُ الْقُرْآنَ فَلَمْ أُتبَعْ

[①] ھەيسەمى (667): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

وَقُمْتُ بِهِ فِيهِمْ فَلَمْ أُتبَعْ وَقَدْ اخْتَصَرْتُ فِي بَيْتِي مَسْجِدًا فَلَمْ أُتبَعْ وَاللهِ لَآتِيَنَّهُمْ بِحَدِيثٍ لَا يَجِدُونَهُ فِي كِتَابِ اللهِ وَلَمْ يَسْمَعُوهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ لَعَلي أُتبَعُ قَالَ مُعَاذٌ فَإِيَّاكُمْ وَمَا جَاءَ بِهِ فَإِنَّ مَا جَاءَ بِهِ ضَلَالَةٌ.

301 ـ مۇئاز ئىبنى جەبەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ئىنسانلارنىڭ قۇرئان كەرىمنى ئوقۇشى ئاسانلىشىپ كېتىدۇ، ھەتتا ئۇنى خوتۇن كىشى، كىچىك بالا ۋە بارلىق كىشىلەر ئوقۇيالايدىغان بولىدۇ. بىر ئادەم:

ـــ مەن قۇرئاننى ئوقۇدۇم، لېكىن كىشىلەر ماڭا ئەگەشمىدى. ئاللاھنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن جامائەتكە ئىمام بولۇپ نامااز ئوقۇسام، چوقۇم ماڭا ئەگىشىشتىن ئۈمىد بار، ـ دەيدۇ ۋە شۇنداق قىلىدۇ. لېكىن كىشىلەر يەنە ئۇنىڭغا ئەگەشمەيدۇ. ئۇ:

ـ مەن قۇرئان ئوقۇدۇم، ھېچكىم ماڭا ئەگەشمىدى، ئۇلارغا ئىمام بولۇپ، ناماز ئوقۇپ بەردىم، يەنە ئەگەشمىدى. (ئۆيۈمدە نەپلە نامازنى كۆپ ئوقۇپ) ئۆيۈمنى مەسچىت قىلىۋالسام، چوقۇم ماڭا ئەگىشىشى مۇمكىن، ـ دەپ ئويلايدۇ ۋە ئۆيىنى مەسچىتكە ئايلاندۇرۇۋالىدۇ. بىراق يەنە ھېچكىم ئەگەشمەيدۇ. ئۇ:

ـ مەن قۇرئان ئوقۇدۇم، ھېچكىم ئەگەشمىدى، ئۇلارغا ئىمام بولۇپ، ناماز ئوقۇپ بەردىم، يەنە ئەگەشمىدى. ئۆيۈمنى مەسچىت قىلىۋالدىم، يەنىلا ماڭا ئەگەشمىدى. ئاللاھ بىلەن قەسەمكى، ئۇلارغا ئۇلار ئاللاھنىڭ كىتابىدىن تاپالمايدىغان، رەسۇلۇللاھتىنمۇ ئاڭلىمىغان بىر سۆزنى ئوتتۇرىغا چىقارسام، ئۇلار ماڭا ئەگىشىشى مۇمكىن، ـ دەيدۇ. مۇئاز:

ـ سىلەر ئۇنىڭ ئوتتۇرىغا چىقارغان نەرسىسىدىن ھەزەر قىلىڭلار، چۈنكى ئۇ ئازغۇنلۇق، ـ دېدى.

(دارىمى: 199)

302 - عن أُسَامَةَ الْهُذَلِي ، عَنْ نَبِي اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ، قَالَ: "إِذَا شَهِدَتْ أُمةٌ مِنَ الْأُمَمِ، وَهُمْ أَرْبَعُونَ رَجُلا فَصَاعِدًا، أَجَازَ اللهُ شَهَادَتَهُمْ".

302 ـ ئۇسامە ھۇزەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«(مېيىتنىڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىكىگە) خەلق ئىچىدىن 40 ياكى ئۇنىڭدىن ئارتۇق كىشى گۇۋاھلىق بەرسە، الله ئۇلارنىڭ گۇۋاھلىقىنى قوبۇل قىلىدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر» ۋە «ئەلئەۋسەت»)

303- عن أنس بن مالك: وَاللهِ مَا كُل مَا نُحَدثُكُمْ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ سَمِعْنَاهُ مِنْهُ، وَلَكِنْ لَمْ يَكُنْ يَكْذِبُ بَعْضُنَا بَعْضًا.

303 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: الله تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، بىز سىلەرگە سۆزلەپ بەرگەننىڭ ھەممىسىنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۆزىدىن ئاڭلىغان ئەمەس (بەزىسىنى ئۆزىدىن ئاڭلىغان بولساق، يەنە بەزىسىنى بىر-بىرىمىزدىن ئاڭلىغان)، ئەمما بىز بىر ـ بىرىمىزگە ھەرگىز يالغان ئېيتمايتتۇق»[2].

(«ئەلكەبىر»)

304 - عَنِ الْبَرَاءِ قَالَ مَا كُل الْحَدِيثِ سَمِعْنَاهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ يُحَدثُنَا أَصْحَابُنَا عَنْهُ كَانَتْ تَشْغَلُنَا عَنْهُ رَعِيةُ الْإِبِلِ.

304 ـ بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز بۇ ھەدىسلەرنىڭ ھەممىسىنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۆزىدىن ئاڭلىغان ئەمەس، بەلكى بەزىلىرىنى بۇرادەرلىرىمىز بىزگە نەقىل قىلىپ بېرەتتى. چۈنكى بىز تۆگە بېقىش بىلەن مەشغۇل بولۇپ قېلىپ، بەزى ھەدىسلەرنى ئاڭلىيالماي

[1] ھەيسەمى (689): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ سەنەدىدە سالىھ ئىبنى ھىلال ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى ئەبۇ ھاتەمنىڭ پرىنسىپىغا ئاساسەن، ئۇ، نامەلۇم ئادەمدۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (690): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

قالاتتۇق[1].

(ئەھمەد: 18023)

305 - عن يَعْقُوب بْن عَبْدِ اللهِ بْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ أُكَيْمَةَ اللَّيْثِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِهِ، قَالَ: أَتَيْنا رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، فَقُلْنا لَهُ: بِآبَائِنَا أَنتَ، وَأُمَهاتِنَا يا رَسُولَ اللهِ، إِنا نَسْمَعُ مِنْكَ الْحَدِيثَ، فَلا نَقْدِرُ أَنْ نُؤَدِيَهُ كَمَا سَمِعْنَاهُ؟ فَقَالَ: "إِذَا لَمْ تُحِلوا حَرَامًا، وَلَمْ تُحَرِمُوا حَلالا، وَأَصَبْتُمُ الْمَعْنَى، فَلا بَأْسَ".

305 ـ يەئقۇب ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى سۇلايمان ئىبنى ئۇكەيمە لەيسىي دادىسى ئارقىلىق بوۋىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ:

— ئى ئاللاھنىڭ رەسۇلى! دادىلىرىمىز ۋە ئانىلىرىمىز ساڭا پىدا بولسۇن، بىز ھەدىسلەرنى باشقىلارغا سەندىن ئاڭلىغاندەك يەتكۈزەلمەيدىكەنمىز، ـ دېسەك، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھالالنى ھارام، ھارامنى ھالال قىلىپ قويماي، مەزمۇننى توغرا يەتكۈزسەڭلەرلا چاتاق يوق، ـ دېدى[2].

(«ئەلكەبىر»: 6491)

306 - عن الضحاك بن مُزَاحِمٍ قَالَ: مَر ابْنُ عَباسٍ بِقَاصٍ، فَرَكَلَهُ بِرِجْلِهِ، فَقَـالَ: تَدْرِي الناسِخَ مِنَ الْمَنْسُوخِ؟ قَالَ: وَمَا الناسِخُ مِنَ الْمَنْسُوخِ؟ قَالَ: مَا تَدْرِي الناسِخَ مِنَ الْمَنْسُوخِ؟ قَالَ: لا، قَالَ: هَلَكْتَ وَأَهْلَكْتَ.

306 ـ زەھھاك ئىبنى مۇزاھىمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئىبنى ئابباس قىسسە سۆزلەۋاتقان بىر ئادەمنىڭ قېشىدىن

[1] ھەيسەمى (691): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (693): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدىكى ياقۇب ئىسمىلىك كىشىنىڭ ۋە ئۇنىڭ ئاتىسىنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم، ـ دېگەن.

ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، ئۇنى پۇتى بىلەن بىرنى تېپىۋېتىپ:

ــ ناسىخ ـ مەنسۇخنى بىلەمسەن؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ:

ــ ناسىخ ـ مەنسۇخ دېگەن نېمە؟ ـ دەپ قايتۇرۇپ سورىدى. ئىبنى ئابباس:

ــ ناسىخ ـ مەنسۇخنى بىلمەمسەن؟ـ دېدى. ئۇ:

ــ ياق،ـ دېدى. ئىبنى ئاببас:

ــ ئۇنداقتا، سەن ئۆزەڭمۇ ھالاك بولىسەن، باشقىلارنىمۇ ھالاك قىلىسەن، ـ دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»: 10603)

307 - عن جابر وأبي هريرة رفعاه: لا غِيبَةَ لفاسِق، ولا مُجاهر، وكل أمتي معافى إلا المجاهرون.

307 ـ جابىر ۋە ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمالاردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«پاسىق ۋە مۇجاھىر (خىجىل بولماي ئاشكارا گۇناھ ئىشلىگۈچى)نىڭ غەيۋىتىنى قىلىش غەيۋەت ھېسابلانمايدۇ. ئۈممىتىمنىڭ مۇجاھىرلاردىن باشقا ھەممىسى ئەپۇ قىلىنغۇچىدۇر».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

308 - عن معاوية بن حيدة قال: خَطَبَهُمْ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ: حَتى مَتى تَرْعَوُونَ عَنْ ذِكْرِ الْفَاجِرِ اهْتِكُوهُ حَتى يَحْذَرَهُ الناسُ.

308 ـ مۇئاۋىيە ئىبنى ھەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا سۆزلىگەن خۇتبىسىدە:

«قاچانغىچە پاسىق ـ فاجىرلارنىڭ ئەيتى ـ بەشىرىسىنى ئېچىشتىن قورقىسىلەر؟ ئۇلارنىڭ ئەيىبىنى ئېچىڭلار، ئادەملەر

[1] ھەيسەمى (695): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە بەنى ئامىر جەمەتىنىڭ ئازادگەردىسى ئەبۇ راشىد ئىسىملىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم، ـ دېگەن.

ئۇلاردىن ھەزەر قىلسۇن» دېگەن[1].

(«ئەسسەغىر» 357/1)

309 - عن علقمة بن سعيد بن عبد الرحمن بن أبزي عن أبيه عن جده قال: خطب رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات يوم فأثنى على طوائف من المسلمين خيراً ثم قال: "ما بال أقوام لا يفقهون جيرانهم ولا يعلمونهم ولا يعظونهم ولا يأمرونهم ولا ينهونهم، وما بال أقوام لا يتعلمون من جيرانهم ولا يتفقهون ولا يتعظون، والله ليعلمن قوم جيرانهم ويفقهونهم ويعظونهم ويأمرونهم وينهونهم، وليتعلمن قوم من جيرانهم ويتفقهون ويتعظون أو لأعاجلنهم العقوبة" ثم نزل. فقال قوم: من ترونه عنى بهؤلاء؟ قالوا: الأشعريين، هم قوم فقهاء ولهم جيران جفاة من أهل المياه والأعراب، فبلغ ذلك الأشعريين فأتوا رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالوا: يا رسول الله ذكرت قوماً بخير وذكرتنا بشر فما بالنا؟ فقال: "ليعلمن قوم جيرانهم وليفقهنهم وليعظنهم وليأمرنهم ولينهونهم وليتعلمن قوم من جيرانهم ويتعظون ويتفقهون أو لأعاجلنهم العقوبة في الدنيا" فقالوا: يا رسول الله نفطن غيرنا؟ فأعاد قوله عليهم وأعادوا قولهم: أنفطن غيرنا؟ فقال ذلك أيضاً فقالوا: أمهلنا سنة فأمهلهم سنة ليفقهونهم ويعلمونهم ويفطنونهم ثم قرأ رسول الله صلى الله عليه وسلم هذه الآية {لعن الذين كفروا من بني إسرائيل على لسان داود} الآية.

309 ـ ئەلقەمە ئىبنى سەئىد ئىبنى ئابدۇرراھمان ئىبنى ئەبزا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن بوۋىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر كۈنى مۇسۇلمانلارغا سۆزلىگەن خۇتبىسىدە بىر تۈركۈم جامائەتكە ئاپىرىن ئېيتىپ بولۇپ، تۆۋەندىكى سۆزنى قىلدى:

«نېمە ئۈچۈندۇركى، بەزى ئىنسانلار قوشنىلىرىغا شەرىئەت پىرىنسىپلىرىنى ئۆگەتمەيدۇ، ئۇلارغا تەلىم ـ تەربىيە بەرمەيدۇ، ۋەز ـ نەسىھەت قىلمايدۇ، ئۇلارنى ياخشىلىققا بۇيرۇپ، يامانلىقتىن توسمايدۇ.

[1] ھەيسەمى (662): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ئۈچىلى كىتابىدا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، «ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەلسەغىر» نىڭ سەنەدى ھەسەن، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

نېمە ئۈچۈندۇركى، بەزى ئادەملەر قوشنىلىرىدىن ئىلىم ئالمايدۇ، ئىسلام قانۇنلىرىنى ئۆگەنمەيدۇ، نەسىھەت ئاڭلىمايدۇ. الله تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، بىر تۈركۈم كىشىلەر چوقۇم قوشنىلىرىغا تەلىم-تەربىيە بېرىشى، ئۇلارغا دىنىي پىرىنسىپلارنى ئۆگىتىشى، ۋەز - نەسىھەت قىلىشى، ئۇلارنى ياخشى ئىشقا بۇيرۇپ، يامان ئىشتىن توسۇشى لازىم. يەنە بىر تۈركۈم كىشىلەر قولۇم -قوشنىلىرىدىن ئىلىم ئۆگىنىشى، شەرىئەت قانۇنلىرىنى ئىگەللىشى ۋە ۋەز -نەسىھەت ئاڭلىشى كېرەك. ئەگەر ئۇنداق قىلىشمىسا، مەن ئۇلارنى دەرھال جازالايمەن». بۇ گەپلەرنى دەپ بولغاندىن كېيىن، خۇتبە ئوقۇغان مۇنبەردىن چۈشتى. جامائەت ئۆزئارا:

– بۇ كىشىلەردىن كىملەرنى مەقسەت قىلىۋاتقاندۇ؟ – دېيىشتى. ئارىدىن بەزىلەر:

– بۇ سۆزدىن ئەشئەرى قەبىلىسىگە مەنسۇپ كىشىلەرنى مەقسەت قىلىۋاتىدۇ، چۈنكى ئۇلار شەرىئەت ئەھكاملىرىدا ئالىم. ئەمما ئۇلارنىڭ دېڭىز بويىدا ياشايدىغان سەھرالىق، ئەخلاقى ناچار قوشنىلىرى بار، – دېدى. بۇ گەپ ئەشئەرىلىكلەرگە يېتىپ باردى. ئۇلار پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ:

– ئى اللهنىڭ ئەلچىسى، بىر بۆلۈك كىشىلەرنىڭ ياخشى گېپىنى قىلىپ، بىزنىڭ يامان گېپىمىزنى قىلىپسەن، بىزدىن قانداق مەسىلە كۆرۈلدى؟ - دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

– بىر تۈركۈم كىشىلەر قوشنىلىرىغا تەلىم - تەربىيە بېرىشى، دىنىي قائىدە - تۈزۈملەرنى ئۆگىتىشى، نەسىھەت قىلىشى، ياخشى ئىشقا بۇيرۇپ، يامانلىقتىن توسىشى كېرەك. يەنە بىر تۈركۈم ئادەملەرمۇ قوشنىلىرىدىن ئۆگىنىشى، نەسىھەت قوبۇل قىلىشى، شەرىئەت ئەھكاملىرىنى ئىگەللىشى كېرەك. ئەگەر ئۇنداق قىلىشمايدىكەن، ئۇلارنى بۇ دۇنيادا كېچىكتۈرمەستىن جازالايمەن، - دەپ جاۋاب بەردى. ئۇلار:

– ئى اللهنىڭ رەسۇلى! ئۆزىمىزدىن باشقىلارغىمۇ ئۆگىتىمىزمۇ؟–

دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۆزىنى تەكرارلىدى. ئۇلار يەنە:

— باشقىلارغىمۇ بىز ئۆگىتىمىزمۇ؟ - دەپ سورىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۆزىنى يەنە بىر قېتىم تەكرارلىدى. ئۇلار:

— ئۇنداقتا، ئۇلارنى تەربىيىلەش ئۈچۈن بىزگە بىر يىل ۋاقىت بەرسەڭ، - دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارنى يېتىلدۈرۈپ، ئالىم قىلىش ئۈچۈن ئۇلارغا بىر يىل مۆھلەت بەردى. ئاندىن: بەنى ئىسرائىلدىن كاپىر بولغانلار داۋۇدنىڭ ۋە مەريەم ئوغلى ئىسانىڭ تىلى بىلەن (يەنى زەبۇردا ۋە ئىنجىلدا) لەنەت قىلىندى. بۇ (يەنى ئۇلارنىڭ لەنەتكە ئۇچرىشى) ئۇلارنىڭ ئاسىيلىق قىلغانلىقلىرى ۋە ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكلىرىدىن بولدى. ئۇلار ئۆزلىرى قىلغان يامان ئىشلاردىن بىر-بىرىنى توسمايتتى؛ ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى نېمىدېگەن يامان! [1] دېگەن ئايەتنى تىلاۋەت قىلدى[2].

(«ئەلكەبىر»)

310 - عن كُرْدُوسَ بْنَ عَمْرٍو، قَالَ: سَمِعْتُ رَجُلا، مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ قَالَ شُعْبَةُ: أُرَاهُ عَلِيَّ بن أَبِي طَالِبٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ: "لأَنْ تُفصلَ الْمُفَصلَ أَحَب إِلَي مِنْ كَذَا بَآبَا" قَالَ شُعْبَةُ: فَقُلْتُ لعَبْدِ الْمَلِكِ: أي مُفَصلٍ؟ قَالَ: الْقَصَصُ.

310 - كۇردۇس ئىبنى ئەمرىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن بەدر ئەھلىدىن بولغان بىر كىشىنىڭ (شۇئبە: "بۇ كىشىنى ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىب دەپ ئويلايمەن" دەيدۇ) مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «مۇفەسسەلنى تەپسىلىي ئوقۇش، ئەلۋەتتە، مۇنداق -

---

[1] سۈرە مائىدە، 78-79 - ئايەت.

[2] ھەيسەمى (748): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە بۇكەير ئىبنى مەئرۇف ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام بۇخارى ئۇنى ئېتىراپ قىلمىغان. ئىمام ئەھمەد بىر رىۋايەتتە ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، يەنە بىر رىۋايەتتە ھەدىسى زەئىپ ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. ئىبنى ئەدىي ئۇنى يامان ئەمەس ئادەم دەپ قارىغان، - دېگەن.

مۇنداق بابلار(نى ئوقۇغان)دىن ياخشىراق» (شۇئبە مۇنداق دەيدۇ: مەن ئابدۇلمەلىكتىن: ”قايسى مۇفەسسەلنى؟“ دەپ سورىسام، ئۇ: ”سۈرە قەسەسنى“ دەپ جاۋاب بەردى)[1].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

311 - عن شعبة قال: إن هذا الحديث يصدكم عن ذكر الله، وعن الصلاة، وعن صلة الرحم، فهل أنتم منتهون؟

311 ـ شۇئبەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: قىسسە رىۋايەت قىلىش بىلەن مەشغۇل بولۇش، سىلەرنى ئاللاھنىڭ زىكرىدىن، نامازدىن، سىلە ـ رەھىم قىلىشتىن توسۇپ قويىدۇ. بۇنىڭدىن قايتامسىلەر ـ يوق؟![2]

(ئەبۇ يەئلا: 2647)

312 - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ، قَالَ: رَأَيْتُ فِي يَدِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ خَيْطًا، فَقُلْتُ: مَا هَذَا؟ قَالَ: ”أَسْتَذْكِرُ بِهِ“.

312 ـ رافىئ ئىبنى خەدىج رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قولىدا بىر يىپنى كۆرۈپ:

ــ بۇ نېمە (قىلىدىغان) يىپ؟ ـ دەپ سورىسام، ئۇ:

ــ بۇنىڭ بىلەن ئاللاھنى ئەسلەيمەن، ـ دەپ جاۋاب بەردى[3].

(«ئەلكەبىر»: 4430)

---

[1] ھەيسەمى (913): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە كۇردۇس ئىبنى ئەمر ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. ئەبۇ ھاتەم: ئۇنى ئىنچىكىلەپ تەكشۈرۈش لازىم، ـ دەپ قارىغان. قالغان راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (752): بۇ ھەدىسنى ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (757): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە غىياس ئىبنى ئىبراھىم ئىسىملىك ھەدىسى ئىنتايىن زەئىپ بىرى بار، ـ دېگەن.

313 - عن عبد الله بن عمرو قال: كان قوم على باب رسول الله يتنازعون في القرآن، فخرج عليهم يوما متغيرا وجهه فقال: يا قوم، بهذا أهلكت الأمم، وإن القرآن يصدق بعضه بعضا، فلا تكذبوا بعضه ببعض.

313 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر قانچە ئادەم رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئىشىكى ئالدىدا قۇرئان توغرىسىدا تالاش ـ تارتىش قىلاتتى. بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چىرايى ئۆزگەرگەن ھالدا چىقىپ:

ــ ئى خالايىق! ئىلگىرىكى ئۈممەتلەر مۇشۇ سەۋەبتىن ھالاك قىلىنغان ئىدى، ھەقىقەتەن بۇ قۇرئاننىڭ ئايەتلىرى بىر ـ بىرىنى تەستىقلايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، سىلەر بىر قىسىم ئايەتلەر ئارقىلىق يەنە بىر قىسىم ئايەتلەرنى يالغانغا چىقارماڭلار! ـ دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

314 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِي أَن رَسُولَ اللِه صَلى اللهُ عَلْيِه وَسَلمَ قَالَ لَا تَكْتُبوا عَني وَمَنْ كَتبَ عَني غْيرَ الْقْرآنِ فَلْيمْحُه.

314 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەندىن ھەدىس يازماڭلار، كىمكى مەندىن قۇرئاندىن باشقىسىنى يازسا، ئۇنى ئۆچۈرىۋەتسۇن».

(مۇسلىم: 3004)

315 - عَنْ زَيدِ بنِ ثَابِتٍ، قَالَ: كُنتُ أَكْتُبُ الْوَحْيَ لِرَسُولِ اللِه صَلى اللهُ عَلْيـِه وَسَلمَ، وَكَانَ "إِذَا نَزَلَ عَلْيِه أَخَذتهُ بُرَحَاءُ شَدِيدَةٌ، وَعَرِقَ عَرَقًا شَدِيدًا مِثْلَ الْجُمَان، ثُـم سُرِيَ عَنْه "، فَكُنتُ أُدْخُلُ عَلْيِه بِقِطْعَةِ الْكَتِفِ أَوْ كِسْرَةٍ، فَأَكْتُبُ وَهُوَ يُمِلي عَلَي ، فَمَا

[1] ھەيسەمى (793): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سالىھ ئىبنى ئەبۇ ئەخزەر ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ بولغان تەقدىردىمۇ، كىتابقا قوبۇل قىلىنىشقا بولىدۇ. ـ دېگەن.

أَفْرَغُ حَتى تَكَادَ رِجْلِي تَنْكَسِرُ مِنْ ثِقَلِ الْقُرْآنِ، وَحَتى أَقُولَ: لا أَمْشِي عَلَى رِجْلِي أَبَدًا، فَإِذَا فَرَغْتُ قَالَ: "اقْرَأْهُ"، فَأَقْرَؤُهُ، فَإِنْ كَانَ فِيهِ سَقْطٌ أَقَامَهُ، ثُم أَخْرُجُ بِهِ إِلَى الناسِ.

315 ـ زەيد ئىبنى سابىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھقا نازىل بولغان ۋەھيىنى يازاتتىم. ئۇنىڭغا ۋەھيى چۈشكەندە، قاتتىق قىينىلىپ كەتكەنلىكىدىن چىلىق ـ چىلىق تەرگە چۆمۈلەتتى. مەلۇم ۋاقىتتىن كېيىن، قىيىنچىلىق كۆتۈرۈلۈپ كېتەتتى. مەن ئۇنىڭ قېشىغا كىرگىنىمدە، قوينىڭ تاغاق سۆڭىكىدىن بىر پارچە ئېلىۋالاتتىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نازىل بولغان ئايەتنى ئوقۇپ بېرەتتى، مەن يازاتتىم. مەن ۋەھيىنى يېزىپ بولماي تۇرۇپ، قۇرئاننىڭ ئېغىرلىقىدىن پۇتۇم سۇنۇپ كەتكىدەك ئاغرىپ كېتەتتى. قۇرئان شۇ دەرىجىدە ئېغىر ئىدىكى، ھەر قېتىمدا: "پۇتۇم كاردىن چىقتى، ئەمدى ماڭالمايدىغان بولدۇم" دەپ ئويلاپ كېتەتتىم. مەن ئايەتلەرنى يېزىپ بولغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئوقۇ!» دەيتتى. مەن ئوقۇپ بېرەتتىم، ئەگەر يېزىلماي قالغان يەر بولسا، تۈزىتىپ يازدۇرغاندىن كېيىن، ئۇنى باشقىلارغا يەتكۈزۈشكە بۇيرۇيتتى[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

316 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ كُنْتُ أَكْتُبُ كُل شَيْءٍ أَسْمَعُهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أُرِيدُ حِفْظَهُ فَنَهَتْنِي قُرَيْشٌ وَقَالُوا أَتَكْتُبُ كُل شَيْءٍ تَسْمَعُهُ وَرَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بَشَرٌ يَتَكَلمُ فِي الْغَضَبِ وَالرضَا فَأَمْسَكْتُ عَنْ الْكِتَابِ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَأَوْمَأَ بِأُصْبُعِهِ إِلَى فِيهِ فَقَالَ اكْتُبْ فَوَالذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا يَخْرُجُ مِنْهُ إِلا حَق.

316 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى

---

[1] ھەيسەمى (684): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

ۋەسەللامدىن ئاڭلىغان ھەر قانداق سۆزنى يادلىۋېلىش مەقسىتىدە يېزىۋالاتتىم. قۇرەيش مېنى توسۇپ:

— سەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئاڭلىغان گەپنىڭ ھەممىسىنى يازامسەن؟ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەممۇ بىر ئىنسان، شۇڭا ئۇمۇ باشقىلاردەك ئاچچىغى كەلگەندىمۇ سۆزلەپ سالىدۇ، خوشى تۇتقاندىمۇ سۆزلەپ قويىدۇ، - دېدى. شۇنىڭ بىلەن، يېزىشتىن توختاپ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئەھۋالنى بايان قىلسام، ئۇ ئۆزىنىڭ بارمىقى بىلەن ئاغزىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

— يازغىن! جېنىم ئىلكىدە بولغان الله تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، بۇنىڭدىن پەقەت ھەق (سۆز) چىقىدۇ، - دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 3646)

317 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ كَانَ رَجُلٌ مِنْ الْأَنصَارِ يَجْلِسُ إِلَى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَيسْمَعُ مِنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الْحَدِيثَ فُيعْجِبُهُ وَلَا يَحْفَظُهُ فَشَكَا ذَلِكَ إِلَى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِني أَسْمَعُ مِنْكَ الْحَدِيثَ فُيعْجِبُنِي وَلَا أَحْفَظُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ اسْتَعِنْ بِيَمِينِكَ وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ لِلْخَط.

317 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئەنسارلاردىن بىرى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئىلىم سورۇنىغا قېتىلىپ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ھەدىس ئاڭلايتتى، ئۆزىگە يېقىپ قالغان ھەدىسلەرنى يادلىماقچى بولاتتى-يۇ، يادلىيالمايتتى. ئۇ، بۇ ئەھۋالنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە شىكايەت قىلىپ:

ـ ئى الله‌نىڭ ئەلچىسى! سەندىن ماڭا ياقىدىغان ھەدىس ئاڭلايمەن ـ يۇ، ئۇنى ياد ئېلىۋالالمايمەن، ـ دېگەنىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

[1] ئەلبانى (3099): سەھىھ ـ دېگەن.

ــ قولۇڭدىن پايدىلانغىن! ــ دەپ، قولى بىلەن خەت يېزىشنى ئىشارەت قىلدى[1].

(تىرمىزى: 2666)

318 - عن أبي هُرَيْرَةَ قال مَا مِنْ أَصْحَابِ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَحَدٌ أَكْثَـرَ حَدِيثًا عَنْهُ مِني إلا مَا كَانَ مِنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو فَإِنهُ كَانَ يَكْتُبُ وَلَا أَكْتُبُ.

318 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمردىن باشقا ھېچبىر ساھابىسى مەندىن كۆپ ھەدىس رىۋايەت قىلالمايدۇ. (پەقەت ئابدۇللاھلا مەندىن ئارتۇق ھەدىس رىۋايەت قىلالايدۇ) چۈنكى ئۇ يازاتتى، مەن يازمايتتىم.

(بۇخارى: 113)

319 - عن زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ أَمَرَنِي رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنْ أَتَعَلمَ لَـهُ كَلِمَاتٍ مِنْ كِتَابِ يَهُودَ قَالَ إِني وَاللهِ مَا آمَنُ يَهُودَ عَلَى كِتَابِي قَالَ فَمَا مَر بِي نِصْـفُ شَهْرٍ حَتى تَعَلمْتُهُ لَهُ قَالَ فَلَما تَعَلمْتُهُ كَانَ إِذَا كَتَبَ إِلَى يَهُودَ كَتَبْتُ إِلَيْهِمْ وَإِذَا كَتَبُوا إِلَيْهِ قَرَأْتُ لَهُ كِتَابَهُمْ.

319 ـ زەيد ئىبنى سابىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى يەھۇدىي يېزىقى (سۇريانى يېزىقى)نى ئۆگىنىشكە بۇيرۇپ:

«اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن يەھۇدىيلارنىڭ (يەنى يەھۇدىي كاتىبلارنىڭ) ماڭا يېزىپ بەرگەن خېتىگە ئىشەنچ قىلمايمەن» دېدى. شۇنىڭ بىلەن مەن ئۇنى يېرىم ئاي ئىچىدە تولۇق ۋە مۇكەممەل ئۆگىنىپ بولدۇم. شۇنىڭدىن كېيىن رەسۇلۇللاھ ئۇلارغا مەكتۇب يازماقچى بولسا، مەن يېزىپ بېرەتتىم. ئۇلار رەسۇلۇللاھقا مەكتۇب

[1] ئەلبانى (499): زەئىپ، ـ دېگەن.

يازسا، ئۇنىمۇ مەن ئوقۇپ بېرەتتىم[1].

(تىرمىزى: 2715)

320 - عَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ قَالَ كَتَبْتُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ أَسْأَلُهُ أَنْ يَكْتُبَ لِي كِتَابًا وَيُخْفِي عَنِّي فَقَالَ وَلَدٌ نَاصِحٌ أَنَا أَخْتَارُ لَهُ الْأُمُورَ اخْتِيَارًا وَأُخْفِي عَنْهُ قَالَ فَدَعَا بِقَضَاءِ عَلِيٍّ فَجَعَلَ يَكْتُبُ مِنْهُ أَشْيَاءَ وَيَمُرُّ بِهِ الشَّيْءُ فَيَقُولُ وَاللَّهِ مَا قَضَى بِهَذَا عَلِيٌّ إِلَّا أَنْ يَكُونَ ضَلَّ.

320 ـ ئىبنى ئەبۇ مۇلەيكەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن ماڭا (ھۆكۈملەرنى بايان قىلغان) بىر پارچە خەت يېزىشىنى، (خەتتە يېتىنگە سەۋەپ بولىدىغان) بەزى نەرسىلەرنى يازماسلىقىنى ئىلتىماس قىلغانىدىم. ئۇ مېنىڭ ھەققىمدە: ئۇ ئاقكۆڭۈل، ياخشى بالا. مەن ئۇنىڭغا بىر مۇنچە ئىشلارنى تاللاپ يېزىپ بېرىمەن. شۇنىڭدەك، ئۇنىڭدىن بەزى نەرسىلەرنى مەخپىي تۇتىمەن، ـ دەپتۇ. ئاندىن ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بېكىتكەن ھۆكۈملىرىنى ئەكەلدۈرۈپ، ئۇنىڭدىن بىر مۇنچە نەرسىلەرنى يېزىپتۇ. ئۇنىڭ ئىچىدە بىرەر مەسىلىگە كەلگەندە: "اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئەلى ئېزىپ قېلىپ بۇنىڭ بىلەن ھۆكۈم قىلمىسا ھەرگىزمۇ (ئەقلى ـ ھوشى جايىدا تۇرۇپ) بۇنىڭ بىلەن ھۆكۈم قىلىشى مۇمكىن ئەمەس" دەپتۇ.

(مۇسلىم كىتابىنىڭ مۇقەددىمىسىدە رىۋايەت قىلغان)

321 - كَتَبَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ إِلَى أَبِي بَكْرِ بْنِ حَزْمٍ انْظُرْ مَا كَانَ مِنْ حَدِيثِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاكْتُبْهُ فَإِنِّي خِفْتُ دُرُوسَ الْعِلْمِ وَذَهَابَ الْعُلَمَاءِ وَلَا تَقْبَلْ إِلَّا حَدِيثَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلْتُفْشُوا الْعِلْمَ وَلْتَجْلِسُوا حَتَّى يُعَلَّمَ مَنْ لَا يَعْلَمُ فَإِنَّ الْعِلْمَ لَا يَهْلِكُ حَتَّى يَكُونَ سِرًّا.

321 ـ ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىزنىڭ ئەبۇ بەكرى ئىبنى ھەزمگە يوللىغان مەكتۇبىدا مۇنداق دېيىلگەن: "تەكشۈرۈپ بېقىپ،

[1] ئەلبانى (2183): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

رەسۇلۇللاھنىڭ ھەدىسى بولسىلا، ئۇنى يېزىپ توپلىغىن. چۈنكى مەن ئالىملارنىڭ تۈگەپ كېتىشى بىلەن ئىلىمنىڭ يوقىلىپ كېتىشىدىن ئەنسىرەپ قالدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەدىسىدىن باشقىنى قوبۇل قىلمىغىن. ئىلىمنى يېيىڭلار، بىلمىگەنلەرگە بىلدۈرۈش ئۈچۈن دەرس سورۇنلىرى تۈزەڭلار. چۈنكى ئىلىم مەخپىي بولمىغىچە يوقالمايدۇ“.

(بۇخارى مۇئەللەق ھالدا رىۋايەت قىلغان)

322 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ إِن اللهَ لَا يَقْبِضُ الْعِلْمَ انْتِزَاعًا يَنْتَزِعُهُ مِنْ الْعِبَادِ وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ بِقَبْضِ الْعُلَمَاءِ حَتى إِذَا لَمْ يُبْقِ عَالِمًا اتخَذَ الناسُ رُءُوسًا جُهالًا فَسُئِلُوا فَأَفْتَوْا بِغَيْرِ عِلْمٍ فَضَلوا وَأَضَلوا.

322 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: «شۈبھىسىزكى، الله تائالا ئىلىمنى بەندىلەردىن بىراقلا كۆتۈرىۋەتمەيدۇ، بەلكى ئالىملارنى ۋاپات تاپقۇزۇش ئارقىلىق ئاستا ـ ئاستا كۆتۈرىۋېتىدۇ. (الله ۋاپات تاپقۇزۇپ) ئالىم قالمىغاندا، ئىنسانلار بىلىمسىز، جاھىللارنى يولباشچى قىلىۋېلىپ، ئۇلاردىن پەتىۋا سورايدۇ ـ دە، ئۇلار خاتا جاۋاب بېرىپ ئۆزىمۇ ئازىدۇ، باشقىلارنىمۇ ئازدۇرىدۇ».

(بۇخارى: 100)

323 - عَنْ أَبِي الدرْدَاءِ قَالَ كُنا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَشَخَصَ بِبَصَرِهِ إِلَى السمَاءِ ثُم قَالَ هَذَا أَوَانُ يُخْتَلَسُ الْعِلْمُ مِنْ الناسِ حَتى لَا يَقْدِرُوا مِنْهُ عَلَى شَيْءٍ فَقَالَ زِيَادُ بْنُ لَبِيدٍ الْأَنْصَارِي كَيْفَ يُخْتَلَسُ مِنا وَقَدْ قَرَأْنَا الْقُرْآنَ فَوَاللهِ لَنَقْرَأَنهُ وَلَنُقْرِئَنهُ نِسَاءَنَا وَأَبْنَاءَنَا فَقَالَ ثَكِلَتْكَ أُمكَ يَا زِيَادُ إِنْ كُنْتُ لَأَعُدكَ مِنْ فُقَهَاءِ أَهْلِ الْمَدِينَةِ هَذِهِ التوْرَاةُ وَالْإِنْجِيلُ عِنْدَ الْيَهُودِ وَالنصَارَى فَمَاذَا تُغْنِي عَنْهُمْ قَالَ جُبَيْرٌ فَلَقِيتُ عُبَادَةَ بْنَ

الصامِتِ قُلْتُ أَلَا تَسْمَعُ إِلَى مَا يَقُولُ أَخُوكَ أَبُو الدرْدَاءِ فَأَخْبَرْتُهُ بِالذِي قَالَ أَبُو الـدرْدَاءِ قَالَ صَدَقَ أَبُو الدرْدَاءِ إِنْ شِئْتَ لَأُحَدثَنكَ بِأَولِ عِلْمٍ يُرْفَعُ مِنْ الناسِ الْخُشُوعُ يُوشِكُ أَنْ تَدْخُلَ مَسْجِدَ جَمَاعَةٍ فَلَا تَرَى فِيهِ رَجُلًا خَاشِعًا.

323 ـ ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە ئىدۇق، ئۇ كۆزىنى ئاسمان تەرەپكە كۆتۈرۈپ:

ــ مانا بۇ، ئىلىم كىشىلەردىن شۇ قەدەر كۆتۈرۈلۈپ كېتىدىغان ۋاقىتكى، ئۇلار (ئىلىمدىن) ھېچبىر مەلۇماتقا ئىگە بولالمايدۇ. ـ دېدى. زىياد ئىبنى لەبىد ئەنسارى:

ــ ئىلىم بىزدىن قانداق كۆتۈرۈلۈپ كېتىدۇ؟ ھالبۇكى، بىز قۇرئاننى ئوقۇپ تۇرىۋاتساق، اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئۇنى چوقۇم ئوقۇيمىز ۋە خوتۇن ـ بالىلىرىمىزغىمۇ ئوقۇتۇپ تۇرىمىز. ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئى زىياد! ئاناڭ ئارقاڭدىن يىغلاپ قالسۇن! مەن سېنى مەدىنىنىڭ يېتىشكەن ئالىملىرىدىن سانايتتىم، يەھۇدىي ۋە ناسارالارنىڭ قولىدىكى تەۋرات ۋە ئىنجىلنىڭ ئۇلارغا پايدىسى بولدىمۇ؟ (اللهنىڭ ئۇ كىتابلاردىكى ھۆكۈملىرى ئىجرا قىلىنىدىمۇ؟ خۇددى شۇنىڭدەك، قۇرئاننىڭ ھۆكۈملىرى ئىجرا قىلىنمايدىغان زامانمۇ كېلىدۇ) ـ دېدى. جۇبەير مۇنداق دەيدۇ:

ـ مەن ئۇبادە ئىبنى سامىت بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، ئۇنىڭدىن: ”قېرىندىشىڭ ئەبۇ دەردانىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىدىڭمۇ؟“ دەپ سورىدىم ۋە ئۇنىڭغا ئەبۇدەردانىڭ سۆزلىرىنى ئېيتىپ بەرگەنىدىم، ئۇ:

ــ ئەبۇ دەردا راست ئېيتىدۇ، ئەگەر خالىساڭ، مەن ساڭا ئىنسانلاردىن بىرىنچى بولۇپ كۆتۈرۈلۈپ كېتىدىغان ئىلىمنى ئېيتىپ بېرەي، ئۇ بولسىمۇ خۇشۇئ (خۇشۇئ: ئىبادەتكە پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلمەك). جامائەتكە تولغان بىر مەسچىتكە كىرىپ، خۇشۇئ بىلەن ناماز ئوقۇغان بىرمۇ كىشىنى كۆرەلمەيدىغان كۈنلىرىڭ

كېلىشكە بەكمۇ ئاز قالدى، ـ دېدى[①].

(تىرمىزى: 2653)

324 ـ عن عائشة رفعته قال: موت العالم ثلمة في الإسلام لا تسد ما اختلف الليل والنهار. البزار "بغرابة".

324 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: "ئالىمنىڭ ۋاپاتى ئىسلام دىنىدىكى يېرىق بولۇپ، ئۇنى تاكى قىيامەتكىچە ئەتكىلى بولمايدۇ"[②].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

325 - عَنْ معاذ بن أنس عَنْ أَبِيهِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا تَزَالُ الْأُمةُ عَلَى الشرِيعَةِ مَا لَمْ يَظْهَرْ فِيهَا ثَلَاثٌ مَا لَمْ يُقْبَض الْعِلْمُ مِنْهُمْ وَيَكْثُرْ فِيهِمْ وَلَدُ الْحِنْثِ وَيَظْهَرْ فِيهِمْ الصقارُونَ قَالَ وَمَا الصقارُونَ أَوْ الصقْلَاوُونَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ بَشَرٌ يَكُونُ فِي آخِرِ الزمَانِ تَحِيتُهُمْ بَيْنَهُمْ التلَاعُنُ.

325 ـ مۇئاز ئىبنى ئەنەس دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بۇ ئۇممەتتە ئۈچ تۈرلۈك ئىش مەيدانغا چىقمىسىلا، ئۇممەت شەرىئەت ئۈستىدە داۋاملىشىدۇ. بۇ ئۈچ تۈرلۈك ئىشنىڭ بىرىنچىسى، ئىلىمنىڭ ئۇلاردىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىشى؛ ئىككىنچىسى، قەسەمخورلارنىڭ مەيدانغا كېلىشى. ئۈچىنچىسى، ئۆز ـ ئارا سالاملاشقاندا سەت گەپ بىلەن تىللىشىپ سالاملىشىدىغان ئادەملەرنىڭ پەيدا بولۇشى»[③].

(ئەھمەد: 25201؛ «ئەلكەبىر»)

[①] ئەلبانى (2137): سەھىھ ـ دېگەن.

[②] ھەيسەمى (984): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان.

[③] ھەيسەمى (989): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبنى لەھەيئە ۋە زەبان ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ ئىككى كىشى بار. بەزىلەر ئۇلارنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەققىدە يالغان سۆز توقۇشنىڭ ئاقىۋىتى، بۇنداق قىلىشتىن ساقلىنىشنىڭ مۇھىملىقى ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن رىۋايەت قىلىنغان سەھىھ ھەدىسنى يالغانغا چىقىرىشنىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكى توغرىسىدا

326 - عَنْ رِبْعِي بْنِ حِرَاشٍ أَنهُ سَمِعَ عَلِيا رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَخْطُبُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا تَكْذِبُوا عَلَي فَإِنهُ مَنْ يَكْذِبْ عَلَي يَلِجْ النارَ.

326 ـ رىبئى ئىبنى ھىراشتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ خۇتبە ئوقۇۋېتىپ مۇنداق دېگەن: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ:

«مېنىڭ ھەققىمدە يالغان سۆز (يەنى يالغان ھەدىس) توقۇماڭلار، كىمكى شۇنداق قىلسا، ئۇ دوزاخقا كىرىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم.

(مۇسلىم:1)

327 ـ عَنْ الْمُغِيرَةِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ إِن كَذِبًا عَلَي لَيْسَ كَكَذِبٍ عَلَى أَحَدٍ مَنْ كَذَبَ عَلَي مُتَعَمدًا فَلْيَتَبَوأْ مَقْعَدَهُ مِنْ النارِ.

327 ـ مۇغىيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم:

«شۈبھىسىزكى، مېنىڭ ھەققىمدە يالغان سۆز توقۇش باشقا ھەر قانداق ئادەم ھەققىدە يالغان سۆز توقۇشقا ئوخشىمايدۇ. كىمكى مېنىڭ ھەققىمدە قەستەن يالغان سۆز توقۇسا (يەنى قەستەن يالغان ھەدىس توقۇسا)، دوزاختا تۇرىدىغان جايىغا تەييارلىق كۆرۈپ قويسۇن».

(بۇخارى: 1291)

328 - وللبزار عَنْ عَبْدِ اللهِ، أَنّ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، قَالَ: "مَنْ كَذَبَ عَلَي مُتَعَمدًا، لِيُضِل بِهِ الناسَ، فَلْيَتَبَوأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النارِ".

328 - وللبزار عَنْ عَبْدِ اللهِ، أَنّ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، قَالَ: "مَنْ كَذَبَ عَلَي مُتَعَمدًا، لِيُضل بِهِ الناسَ، فَلْيَتَبوأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النارِ".

328 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى باشقىلارنى ئازدۇرۇش ئۈچۈن مېنىڭ ھەققىمدە قەستەن يالغان سۆز توقۇسا (يەنى قەستەن يالغان ھەدىس توقۇسا)، دوزاختىكى ئورنىغا تەييارلىق كۆرۈپ قويسۇن»[1].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

329 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، أَن رَجُلا لَبِسَ حُلةً مِثْلَ حُلةِ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، ثُم أَتى أَهْلَ بَيْتٍ مِنَ الْمَدِينَةِ، فَقَالَ: النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَمَرَنِي أَي أَهْلِ بَيْتٍ شِئْتُ اسْتَطْلَعْتُ، فَقَالُوا: عَهْدُنَا بِرَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَهُوَ لا يَأْمُرُ بِالْفَوَاحِشِ، قَالَ: فَأَعَدوا لَهُ بَيْتًا، وَأَرْسَلُوا رَسُولا إِلَى رَسُولِ اللهِ، فَأَخْبَرَهُ، فَقَالَ لأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ: "انْطَلِقَا إِلَيْهِ، فَإِنْ وَجَدْتُمَاهُ حَيا فَاقْتُلاهُ، ثُم حَرقَاهُ بِالنارِ، وَإِنْ وَجَدْتُمَاهُ قَدْ كُفِيتُمَاهُ فَحَرقَاهُ، وَلا أُرَاكُمَا إِلا وَقَدْ كُفِيتُمَاهُ"، فَأَتَيَاهُ فَوَجَدَاهُ قَدْ خَرَجَ مِنَ الليْلِ يَبُولُ، فَلَدَغَتْهُ حَيةٌ أَفْعَى، فَمَاتَ، فَحَرقَاهُ بِالنارِ، ثُم رَجَعَا إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، فَأَخْبَرَاهُ الْخَبَرَ، فَقَالَ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "مَنْ كَذَبَ عَلَي مُتَعَمدًا فَلْيَتَبوأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النارِ".

329 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تونىغا ئوخشاش توندىن بىرنى كىيىپ، مەدىنىدىكى بىر ئۆيگە كەلدى ۋە ئۆي ئىگىلىرىگە:

ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى خالىغان ئۆيگە كىرىپ قاراپ بېقىشىمغا بۇيرۇدى، ـ دېدى. ئۇلار:

[1] ھەيسەمى (629): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

ـ بىزنىڭ بىلىشىمىزچە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يامان ئىشلارغا بۇيرۇمايدۇ. ـ دەپ جاۋاب بەردى ۋە ئۇنىڭغا (يېتىپ ـ قوپۇشى ئۇچۇن) بىر ئۆي تەييارلاپ بەرگەندىن كېيىن، ئەلچى ئەۋەتىپ، ئەھۋالنى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بىلدۈردى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ئىشتىن ۋاقىپ بولغاندىن كېيىن، ئەبۇ بەكرى بىلەن ئۆمەرگە بۇيرۇق قىلىپ:

ـ تېزدىن ئاتلىنىپ، ئۇنىڭ قېشىغا بېرىڭلار. ئەگەر ئۇنى تىرىك تۇتساڭلار ئۆلتۈرۈڭلار، ئاندىن جەسىتىنى ئوت بىلەن كۆيدۈرۈڭلار. ئەگەر ئۇ، سىلەر يېتىپ بېرىشتىن بۇرۇن ئۆلۈپ بولغان بولسا ئۇنىڭ جەسىتىنى كۆيدۈرۈڭلار، مېنىڭ گۇمانىمچە ئۇ سىلەر بېرىپ بولغۇچە ئۆلۈپ بولىدۇ. ـ دېدى. ئۇ ئىككىسى كەلسە، ھېلىقى كىشى كېچىسى تەرەتكە چىققاندا، يىلان چېقىۋېلىپ ئۆلۈپ قالغانىكەن. ئۇلار جەسەتنى ئوت بىلەن كۆيدۈرگەندىن كېيىن، قايتىپ كېتىپ، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئەھۋالنى مەلۇم قىلدى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ كىمكى مېنىڭ ھەققىمدە قەستەن يالغان سۆز توقۇسا، دوزاختىكى ئورنىغا كىرىشكە تەييار بولسۇن! ـ دېدى[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

330 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ قَالَ إِنَّهُ لَيَمْنَعُنِي أَنْ أُحَدِّثَكُمْ حَدِيثًا كَثِيرًا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ تَعَمَّدَ عَلَيَّ كَذِبًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ.

330 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مېنى سىلەرگە كۆپ ھەدىس سۆزلەپ بېرىشتىن توسىدىغان نەرسە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ:

[1] ھەيسەمى (634): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان. سەنەدىدە ئەتا ئىبنى سائىب ئىسىملىك بىرى بار بولۇپ، ئۇنىڭ بەزى نەرسىلەرنى ئىلىشتۇرۇپ قويىدىغان ئىللىتى بار ئىدى. شۇنداقتىمۇ، ئىمام بۇخارى ۋە تىرمىزى: «كىمكى مېنىڭ نامىمدا يالغان سۆزلىسە...» دېگەن ھەدىسنى مۇشۇ ئادەمدىن رىۋايەت قىلغان، ـ دېگەن.

«كىمكى مېنىڭ ھەققىمدە قەستەن يالغان سۆز توقۇسا، جەھەننەمدىكى ئورنىغا كىرىشكە تەييار بولسۇن» دېگەن سۆزىدۇر.
(مۇسلىم: 2، كىتابنىڭ مۇقەددىمىسىدە رىۋايەت قىلغان)

331 - عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزبَيْرِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قُلْتُ لِلزبَيْرِ إِني لَا أَسْمَعُكَ تُحَدثُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَمَا يُحَدثُ فُلَانٌ وَفُلَانٌ قَالَ أَمَا إِني لَمْ أُفَارِقْهُ وَلَكِنْ سَمِعْتُهُ يَقُولُ مَنْ كَذَبَ عَلَي فَلْيَتَبَوأْ مَقْعَدَهُ مِنْ النارِ.

331 ـ ئامىر ئىبنى ئابدۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: مەن ئىبنى زۇبەير رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن:
ــ مەن سېنىڭ پالانى ـ پالانىدەك پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ھەدىس رىۋايەت قىلغانلىقىڭنى ئاڭلىمايمەنغۇ؟ ـ دەپ سورىسام، ئۇ مۇنداق جاۋاب بەردى:
ــ بىلگىنكى، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ھېچ ئايرىلىپ باقمىدىم (يەنى مەن ئۇنىڭ ھەدىسلىرىنىڭ ھەممىسىنى دېگۈدەك بىلىمەن)، ئەمما مەن ئۇنىڭ: «كىمكى مېنىڭ ھەققىمدە يالغان سۆز توقۇسا، دوزاختىكى ئورنىغا تەييارلىق كۆرسۇن» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم.
(بۇخارى: 107)

332 - عَنْ أَوْسِ بْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "مَنْ كَذَبَ عَلَى نَبِيِه ، أَوْ عَلَى عَيْنَيْهِ، أَوْ عَلَى وَالِدَيْهِ، لَمْ يُرِحْ رَائِحَةَ الْجَنةِ".

332 ـ ئەۋس ئىبنى ئەۋس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«كىمكى ئۆز پەيغەمبىرىگە ياكى ئۆزىنىڭ ئىككى كۆزىگە ۋە ياكى ئاتا ـ ئانىسىغا تۆھمەت قىلسا، جەننەتنىڭ ھىدىنى پۇرىيالمايدۇ»[1].
(«ئەلكەبىر»)

[1] ھەيسەمى (656): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

333 - عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ جَاءَ بُشَيْرٌ الْعَدَوِي إِلَى ابْنِ عَباسٍ فَجَعَلَ يُحَدثُ وَيَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَجَعَلَ ابْنُ عَباسٍ لَا يَأْذَنُ لِحَدِيثِهِ وَلَا يَنظُرُ إِلَيْهِ فَقَالَ يَا ابْنَ عَباسٍ مَالِي لَا أَرَاكَ تَسْمَعُ لِحَدِيثِي أُحَدثُكَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَلَا تَسْمَعُ فَقَالَ ابْنُ عَباسٍ إِنا كُنا مَرةً إِذَا سَمِعْنَا رَجُلًا يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ابْتَدَرَتْهُ أَبْصَارُنَا وَأَصْغَيْنَا إِلَيْهِ بِآذَانِنَا فَلَما رَكِبَ الناسُ الصعْبَ وَالذلُولَ لَمْ نَأْخُذْ مِنْ الناسِ إِلا مَا نَعْرِفُ.

333 ـ مۇجاھىدنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بۇشەير ئەدەۋى ئىبنى ئابباسنىڭ قېشىغا كېلىپ: ”رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن“ دەپ ھەدىس بايان قىلىشقا باشلىغانىدى، ئىبنى ئابباس ئۇنىڭ ھەدىسىگە قۇلاق سالمىدى، يۈزىنىمۇ باشقا تەرەپكە بۇرىۋالدى. ئۇ:

— ھەي ئىبنى ئابباس! مەن ساڭا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەدىسىنى بايان قىلىۋاتسام، مېنىڭ سۆزۈمگە قۇلاق سالمايۋاتقانغا قىلىسەنغۇ، ئاڭلىمايۋاتامسەن نېمە؟ ـ دەپ سورىدى. ئىبنى ئابباس:

— بىز بۇرۇن بىر ئادەمنىڭ: ”رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن“ دەۋاتقانلىقىنى ئاڭلىساقلا، كۆزىمىزنى ئۇنىڭدىن ئۈزمەي، سۆزلىرىنى كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلايتتۇق. ئەمما ئىنسانلار يالغان ـ ياۋىداق، پارچە ـ پۇرات گەپلەرنى ھەدىس دەپ تارقىتىشقا باشلىغاندىن بېرى بىز بىلىدىغان ھەدىستىن باشقىسىنى قوبۇل قىلمايدىغان بولۇپ قالدۇق، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(مۇسلىم كىتابىنىڭ مۇقەددىمىسىدە رىۋايەت قىلغان)

334 - عَنْ عَبْدِ أَبِي قَتَادَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلمَ: ”هَلَاكُ أُمتِي فِي ثَلَاثٍ: فِي الْقَدَرِيةِ، وَالْعَصَبِيةِ، وَالروَايَةِ مِنْ غَيْرِ ثَبْتٍ ثَبَاتٍ“.

334 ـ ئەبۇ قەتادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۈممىتىمنى تەقدىرگە ئىشەنمەسلىك، يۇرتۋازلىق، ئىنىقلىماي ھەدىس رىۋايەت قىلىشتەك ئۈچ تۈرلۈك ئىش ھالاك قىلىدۇ»[①].
(«ئەلسەغىر» 440؛ «ئەلئەۋسەت»)

335 - عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ قال قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَنْ حَدثَ عَني بِحَدِيثٍ يُرَى أَنهُ كَذِبٌ فَهُوَ أَحَدُ الْكَاذِبِينَ.

335 ـ سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«كىمكى يالغانلىقى بىلىنىپ تۇرغان بىر ھەدىسنى ماڭا نىسبەت بېرىپ سۆزلىسە، ئۇ يالغانچىلاردىن ھېسابلىنىدۇ».
(مۇسلىم كىتابىنىڭ مۇقەددىمىسىدە رىۋايەت قىلغان)

336 - عَنْ عَبْدِ الرحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ قُلْنا لِزَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ حَدثْنا عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ كَبِرْنَا وَنَسِينَا وَالْحَدِيثُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ شَدِيدٌ.

336 ـ ئابدۇرراھمان ئىبنى ئەبۇ لەيلانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز زەيد ئىبنى ئەرقەمدىن:
ـ بىزگە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بىر ھەدىس بايان قىلىپ بەرگەن بولساڭ، ـ دېسەك، ئۇ:
ـ مەن ياشىنىپ، ئۇنتۇغاق بولۇپ قالدىم. رەسۇلۇللاھتىن ھەدىس سۆزلەش بەكمۇ قىيىن، ـ دېدى[②].
(ئىبنى ماجە: 25)

337 - عن عمران بن حصين قال: "سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ

[①] ھەيسەمى (604): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەلسەغىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سۇۋەيد ئىبنى ئابدۇلئەزىز ئىسىملىك بىرى بار. كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.
[②] ئەلبانى (23): سەھىھ ـ دېگەن.

أَحَادِيثَ سَمِعْتُهَا وَحَفِظْتُهَا، مَا يَمْنَعُنِي أَنْ أُحَدِّثَ بِهَا إِلا أَن أَصْحَابِي يُخَالِفُونِي فِيهَا".

337 ـ ئىمران ئىبنى ھۇسەيىن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن كۆپ ھەدىس ئاڭلىدىم ۋە ياد ئالدىم. ئەمما دوستلىرىمنىڭ ئۇ ھەدىسلەر توغرىسىدىكى رىۋايىتى مېنىڭكى بىلەن ئوخشاش بولمىغانلىقى ئۈچۈنلا، ئۇ ھەدىسلەرنى رىۋايەت قىلمىدىم[①].

(«ئەلكەبىر»)

338 - عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ إِذَا حَدَّثْتُكُمْ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حَدِيثًا فَظُنوا بِهِ الذِي هُوَ أَهْنَاهُ وَأَهْدَاهُ وَأَتْقَاهُ.

338 ـ ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن سىلەرگە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بىرەر ھەدىسنى رىۋايەت قىلغان چاغدا، سىلەر ئۇنى ئەڭ ياخشى ئەمەل قىلغۇچى، ئەڭ توغرا يولباشچى، ئەڭ تەقۋادار دەپ بىلىڭلار[②].

(ئىبنى ماجە: 20)

339 - عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ قَالَ مَا أَخْطَأَنِي ابْنُ مَسْعُودٍ عَشِيةَ خَمِيسٍ إِلا أَتَيْتُهُ فِيهِ قَالَ فَمَا سَمِعْتُهُ يَقُولُ بِشَيْءٍ قَط قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَلَما كَانَ ذَاتَ عَشِيةٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَنَكَسَ قَالَ فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ فَهُوَ قَائِمٌ مُحَللَةً أَزْرَارُ قَمِيصِهِ قَدْ اغْرَوْرَقَتْ عَيْنَاهُ وَانْتَفَخَتْ أَوْدَاجُهُ قَالَ أَوْ دُونَ ذَلِكَ أَوْ فَوْقَ ذَلِكَ أَوْ قَرِيبًا مِنْ ذَلِكَ أَوْ شَبِيهًا بِذَلِكَ.

339 ـ ئەمر ئىبنى مەيمۇننىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئىبنى مەسئۇد ھەر پەيشەنبە كۈنى ئاخشىمى مېنىڭ

[①] ھەيسەمى (606): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (19): سەھىھ ـ دېگەن.

يېنىمغا كېلىپ تۇراتتى. ئەگەر ئۇ كەلمىسە، مەن ئۇنىڭ يېنىغا باراتتىم. مەن ئۇنىڭ: ”رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېدى“ دېگەنلىكىنى پەقەتلا ئاڭلاپ باقمىغانىدىم. بىر ئاخشىمى، ئۇ: ”رسۇلۇللاھ مۇنداق دېدى“ دەپ بولۇپ، بېشى چۈشۈپ كەتتى. مەن ئۇنىڭغا قارىسام ئۇ كۆينەكلىرىنىڭ تۈگمىلىرى ئېچىۋېتىلگەن، كۆزلىرى قان تولغاندەك قىزىرىپ كەتكەن، بويۇن تومۇرلىرى كۆپۈپ ئېسىلىپ كەتكەن ھالدا ئۆرە تۇرۇپ:

ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم شۇنداق ياكى شۇنىڭغا ئوخشاشراق ۋەياكى شۇنىڭغا يېقىنراق بىر سۆز قىلغانىدى، ـ دېدى[1].

(ئىبنى ماجە: 23)

340 - عَنْ قَرَظَةَ بنِ كَعْبٍ قَالَ بَعَثَنَا عُمَرُ بْنُ الْخَطابِ إِلَى الْكُوفَةِ وَشَيَّعَنَا فَمَشَى مَعَنَا إِلَى مَوْضِعٍ يُقَالُ لَهُ صِرَارٌ فَقَالَ أَتَدْرُونَ لِمَ مَشَيْتُ مَعَكُمْ قَالَ قُلْنَا لِحَق صُحْبَةِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَلِحَق الْأَنصَارِ قَالَ لَكِني مَشَيْتُ مَعَكُمْ لِحَدِيثٍ أَرَدْتُ أَنْ أُحَدثَكُمْ بِهِ وَأَرَدْتُ أَنْ تَحْفَظُوهُ لِمَمْشَايَ مَعَكُمْ إِنكُمْ تَقْدَمُونَ عَلَى قَوْمٍ لِلْقُرْآنِ فِي صُدُورِهِمْ هَزِيزٌ كَهَزِيزِ الْمِرْجَلِ فَإِذَا رَأَوْكُمْ مَدوا إِلَيْكُمْ أَعْنَاقَهُمْ وَقَالُوا أَصْحَابُ مُحَمدٍ فَأَقِلوا الروَايَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَأَنا شَرِيكُكُمْ.

340 ـ قەرەزە ئىبنى كەئب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۆمەر ئىبنى خەتتاب بىزنى كۇفەگە ئەۋەتتى. بىزنى ئۇزىتىپ قويۇش ئۈچۈن بىللە مېڭىپ، سىرار دېگەن يەرگە كەلگەندە:

ــ مېنىڭ نېمە ئۈچۈن سىلەر بىلەن بىرگە ماڭغانلىقىمنى بىلەمسىلەر؟ ـ دەپ سورىدى. بىز:

ــ بەلكىم رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋە ئەنسارلار بىلەن ھەمسۆھبەتتە بولغانلىقىمىزنىڭ ھەققى ـ ھۆرمىتى ئۈچۈن بولۇشى مۇمكىن، ـ دېدۇق. ئۇ مۇنداق دېدى:

[1] ئەلبانى (21): سەھىھ ـ دېگەن.

ــ ئۇنداق ئەمەس، مەن سىلەرگە بىر سۆز دېيىشنى ۋە كېيىنچە مېنىڭ سىلەر بىلەن بىرگە ماڭغانلىقىمنى ئەسلەش ئارقىلىق ئۇ سۆزنىڭ داۋاملىق ئېسىڭلاردا تۇرۇشىنى مەقسەت قىلىپ سىلەر بىلەن بىرگە ماڭدىم. سىلەر قۇرئان ئوقۇشقا شۇنداق ھېرىسمەن بىر قەۋمنىڭ يېنىغا كېتىۋاتىسىلەركى، ئۇلار سىلەرنى كۆرگەندە: ”بۇلار مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرى“ دېيىشىپ (سىلەردىن ئىلىم ئۆگىنىش ئۈچۈن) يۈتۈن دىققىتىنى سىلەرگە بېرىدۇ، (سىلەر ئۇلارنىڭ ئىلىمگە بولغان ئىشتىياقىغا قاراپ) پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ھەدىس رىۋايەت قىلىشنى كۆپ قىلىپ سالماڭلار، (مەن سىلەرگە بۇ نەسىھەتنى قىلغانلىقىم ئۈچۈن سىلەر ئالىدىغان ساۋابقا) مەنمۇ شېرىك، ـ دېدى[1].

(ئىبنى ماجە: 28)

341 - عَنْ سَلْمَانَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ: ”مَنْ كَذَبَ عَلَي مُتَعَمدًا فَلْيَتَبَوأْ بَيْتًا فِي النارِ، وَمَنْ رَد حَدِيثًا عَني، فَلْيَتَبَوأْ بَيْتًا فِي النارِ، وَمَنْ رَد حَدِيثًا بَلَغَهُ عَني، فَأَنَا مُخَاصِمُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَإِذَا بَلَغَكُمْ عَني حَدِيثٌ وَلَمْ تَعْرِفُوهُ، فَقُولُوا: اللهُ أَعْلَمُ“.

341 ـ سەلمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى مېنىڭ ھەققىمدە قەستەن يالغان توقۇسا، ئۇ جەھەننەمدىكى ئۆيىگە تەييار بولسۇن. قانداق بىر كىشى مەندىن يەتكەن ساغلام بىر ھەدىسنى رەت قىلسا، ئۇمۇ جەھەننەمدىكى ئۆيىگە تەييار بولسۇن. قىيامەت كۈنى مەن ئۇنداق كىشىنىڭ ئۈستىدىن دەۋا قىلىمەن. قاچانىكى مەندىن سىلەرگە سىلەر بىلمەيدىغان ھەدىس

[1] ئەلبانى (26): سەھىھ ـ دېگەن.

يەتسە: (ئۇنى ئىنكار قىلىشقا ئالدىرىماي) ”الله بىلىدۇ“ دەڭلار!»[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

342 - عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: ”مَنْ بَلَغَهُ عَنِّي حَدِيثٌ فَكَذبَ بِهِ، فَقَدْ كَذبَ ثَلاثَةً: اللهَ، وَرَسُولَهُ، وَالذِي حَدثَ بِهِ“.

342 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: قانداق بىر ئادەم مەندىن يەتكەن ساغلام ھەدىستىن بىرنى يالغانغا چىقارسا، ئۇچنى (يەنى اللهنى، اللهنىڭ رەسۇلىنى ۋە ئۇ ھەدىسنى رىۋايەت قىلغان راۋىينى) بىراقلا يالغانغا چىقارغان بولىدۇ[2].

(«ئەلكەبىر»: 6163)

[1] ھەيسەمى (660): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مەھفۇز ئىبنى مىسۋەر ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى ئەبۇ ھاتەم ئۇنى تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن. لېكىن باھا بەرمىگەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (649): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان، ـ دېگەن.

تاھارەت بۆلۈمى

343 - عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِي قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الطهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ وَالْحَمْدُ لِلهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ وَسُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلهِ تَمْلَآنِ أَوْ تَمْلَأُ مَا بَيْنَ السمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالصلَاةُ نُورٌ وَالصدَقَةُ بُرْهَانٌ وَالصبْرُ ضِيَاءٌ وَالْقُرْآنُ حُجةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ كُل الناسِ يَغْدُو فَبَايِعٌ نَفْسَهُ فَمُعْتِقُهَا أَوْ مُوبِقُهَا.

343 ـ ئەبۇمالىك ھارىس ئىبنى ئاسىم ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«پاكىزلىق ئىماننىڭ يېرىمىدۇر. اﷲقا ھەمدى ئېيتىش (يەنى ئەلھەمدۇلىللاھ دېيىش) تارازا ـ مىزاننى توشقۇزىدۇ. اﷲنى پاك دەپ بىلىش ۋە ئۇنىڭغا ھەمدى ئېيتىش (يەنى سۇبھانەللاھى ۋەلھەمدۇلىللاھى دېيىش) ئاسمان ـ زېمىننىڭ ئارىسىنى (ساۋابقا) توشقۇزىدۇ. ناماز ئىنسانغا نۇر بېغىشلايدۇ. سەدىقە بېرىش كىشىنىڭ ئىماننىڭ پاكىتى، سەۋر قىلىش (كۈلپەتلەردە) نۇرلۇق چىراقتۇر، قۇرئان سېنىڭ پايداڭغا ياكى زىيىنىڭغا دەلىلدۇر. ھەممە ئادەم ئەتىگەن قوپۇپ ۋاقتىنى بىر ئىشقا ئىشلىتىدۇ، ئۇ يا (ياخشى ئىش قىلىش ئارقىلىق) ئۆزىنى ھالاكەتتىن قۇتقۇزىدۇ ياكى (يامان ئىش قىلىش ئارقىلىق) ئۆزىنى ھالاك قىلىدۇ».

(مۇسلىم: 223)

سۇنىڭ ھۆكۈملىرى

344 - عن أبي هُرَيْرَةَ قال: سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إنا نَرْكَبُ الْبَحْرَ وَنَحْمِلُ مَعَنَا الْقَلِيلَ مِنْ الْمَاءِ فَإِنْ تَوَضأْنَا بِهِ عَطِشْنَا أَفَنَتَوَضأُ مِنْ مَاءِ الْبَحْرِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ هُوَ الطهُورُ مَاؤُهُ الْحِل مَيْتَتُهُ.

344 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز كېمىگە چىقىپ سەپەر قىلىمىز، يېنىمىزدا ئازغىنە سۇ ئېلىۋالىمىز. ئەگەر ئۇ سۇدا تاھارەت ئالساق، ئۇسسۇز قالىمىز. شۇڭا دېڭىز سۈيىدە تاھارەت ئالساق بولامدۇ؟ ــ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ دېڭىز سۈيى پاكتۇر، ئۇنىڭدا ئۆلگەن جانلىقلارمۇ ھالالدۇر، ـ دېدى[1].

(نەسائى: 59)

345 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِي قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَهُوَ يُقَالُ لَهُ إِنهُ يُسْتَقَى لَكَ مِنْ بِئْرِ بُضَاعَةَ وَهِيَ بِئْرٌ يُلْقَى فِيهَا لُحُومُ الْكِلَابِ وَالْمَحَايِضُ وَعَذِرُ الناسِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِن الْمَاءَ طَهُورٌ لَا يُنَجسُهُ شَيْءٌ.

345 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئى ئاللاھنىڭ ئەلچىسى! ساڭا بۇزائە قۇدۇقىدىن سۇ (تارتىلىپ) ئېلىپ كېلىنىدۇ، لېكىن ئۇ قۇدۇققا ئىت گۆشلىرى، ھەيز لاتىلىرى ۋە ئىنسانلارنىڭ گەندىلىرى تاشلىنىدۇ، ـ دېيىلگەنىدى، پەيغەمبەر

[1] ئەلبانى (58): سەھىھ ـ دېگەن.

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ سۇ پاكتۇر، ئۇنى ھېچقانداق نەرسە نىجىس قىلالمايدۇ، ــ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 67)

346 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّهُ قِيلَ لِرَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ أَتَتَوَضَّأُ مِنْ بِئْرِ بُضَاعَةَ وَهِيَ بِئْرٌ يُطْرَحُ فِيهَا الْحِيَضُ بنحوه.

346 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە، بىرسى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ــ بۇزائە قۇدۇقىدىن تاھارەت ئالساق بولامدۇ؟ چۈنكى ئۇ قۇدۇققا ھەيز لاتىلىرى تاشلىنىدۇ...، ـ دېدى دەپ، يۇقىرىقى رىۋايەت بىلەن ئوخشاش مەزمۇندا ھەدىس بايان قىلىنغان[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 66)

347 - وزادَ أَبو دَاوُد وسَمِعْت قُتَيْبَةَ بْنَ سَعِيدٍ قَالَ سَأَلْتُ قَيِّمَ بِئْرِ بُضَاعَةَ عَنْ عُمْقِهَا قَالَ أَكْثَرُ مَا يَكُونُ فِيهَا الْمَاءُ إِلَى الْعَانَةِ قُلْتُ فَإِذَا نَقَصَ قَالَ دُونَ الْعَوْرَةِ قَالَ أَبو دَاوُد وَقَدَرْتُ أَنا بِئْرَ بُضَاعَةَ بِرِدَائِي مَدَدْتُهُ عَلَيْهَا ثُم ذَرَعْتُهُ فَإِذَا عَرْضُهَا سِتَةُ أَذْرُعٍ وَسَأَلْتُ الذِي فَتَحَ لِي بَابَ الْبُسْتَانِ فَأَدْخَلَنِي إِلَيْهِ هَلْ غُيِّرَ بِنَاؤُهَا عَما كَانَتْ عَلَيْهِ قَالَ لَا وَرَأَيْتُ فِيهَا مَاءً مُتَغَيِّرَ اللَّوْنِ.

347 ـ ئەبۇ داۋۇد تۆۋەندىكىلەرنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان: مەن قۇتەيبە ئىبنى سەئىدنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: مەن بۇزائە قۇدۇقىغا قارايدىغان كىشىدىن ئۇ قۇدۇقنىڭ چوڭقۇرلىقى توغرۇلۇق سورىدىم. ئۇ:

ــ ئۇنىڭ چوڭقۇرلۇقى سۇ ئەڭ كۆپەيگەندە ئەۋرەتكە كېلىدۇ، ـ دېدى.

ــ ئاز قالغاندىچۇ؟ ـ دەپ سورىدىم، ئۇ:

ــ ئەۋرەتنىڭ تۆۋىنىگە كېلىدۇ، ـ دېدى.

ئەبۇ داۋۇد مۇنداق دېگەن: مەن يەكتىكىمنى بۇزائە قۇدۇقىنىڭ

[1] ئەلبانى (60): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (59): سەھىھ ـ دېگەن.

ئۈستىگە يېيىپ، ئۇنىڭ كەڭلىكىنى ئۆلچەپ باقسام، ئالتە گەز كەلدى. ماڭا بۇ قۇدۇق بار باغنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ، مېنى باغنىڭ ئىچىگە باشلاپ كىرگەن كىشىدىن:

ـ بۇ قۇدۇقنىڭ تېمى بۇرۇنقى ھالىتىدىن ئۆزگەرتىلدىمۇ؟ ـ دەپ سورىسام، ئۇ:

ــ ياق، ـ دېدى. مەن ئۇ قۇدۇقتىكى سۇ رەڭگىنىڭ ئۆزگىرىپ كەتكەنلىكىنى كۆردۈم[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 67)

348 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَهُوَ يُسْأَلُ عَنْ الْمَاءِ يَكُونُ فِي الْفَلَاةِ مِنْ الْأَرْضِ وَمَا يَنُوبُهُ مِنْ السبَاعِ وَالدوَاب قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا كَانَ الْمَاءُ قُلتَيْنِ لَمْ يَحْمِلْ الْخَبَثَ.

348 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن چۆللەردىكى يېرتقۇچ ۋە باشقا ھايۋانلارنىڭ ئىچكەن سۈيى ھەققىدە سورالغاندا، ئۇنىڭ:

«سۇ ئىككى كۇپ ياكى ئىككى كوزىغا يەتسە، نىجىس بولمايدۇ» دەپ جاۋاب بەرگەنلىكىنى ئاڭلىدىم[2].

(تىرمىزى: 67)

349 - عن أبي هريرة رفعه: قَالَ لَا يَبولَن أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدائِمِ الذِي لَا يَجْرِي ثُم يَغْتَسِلُ فِيهِ.

349 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغان: «توختام سۇغا تەرەت قىلىپ، يەنە شۇ سۇدا غۇسلى قىلماڭلار».

(بۇخارى: 239)

[1] ئەلبانى (60): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (57): سەھىھ ـ دېگەن.

350 ـ ومن رواياته: لَا يُبولَن أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدائِمِ ثُم يَتَوضأُ مِنْهُ.

350 ـ ئۇنىڭدىن كەلگەن يەنە بىر رىۋايەتتە: «توختام سۇغا تەرەت قىلىپ، يەنە شۇ سۇدا تاھارەت ئالماڭلار» دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان①.

(تىرمىزى: 68)

351 ـ ومنها: لَا يُبولَن أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدائِمِ وَلَا يَغْتَسِلُ فِيهِ مِنْ الْجَنَابَةِ.

351 ـ يەنە بىر ھەدىستە: «توختام سۇغا تەرەت قىلىپ، يەنە شۇ سۇدا (جۇنۇبلۇقتىن) غۇسلى قىلماڭلار» دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان②.

(ئەبۇ داۋۇد: 70)

352 - وعن أبي هريرة قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «لاَيَغْتَسِلُ أَحَدُكُمْ فِى الْمَاءِ الدائِمِ وَهُوَ جُنُبٌ». قالوا كَيْفَ يَفْعَلُ يَا أَبا هُرَيْرَةَ قَالَ يَتَنَاوَلُهُ تَنَاوُلًا.

352 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغان: «توختام سۇدا (جۇنۇبلۇقتىن) غۇسلى قىلماڭلار». كىشىلەر:

ـ ئى ئەبۇ ھۇرەيرە! ئۇنداقتا قانداق يۇيىنىمىز؟ ـ دەپ سورىغانىدى، ئەبۇ ھۇرەيرە:

ـ سۇنى ئېلىپ (سۇنىڭ سىرتىدا) يۇيىنىسىلەر، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(مۇسلىم: 283)

353 - عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الرحْمَنِ بْنِ حَاطِبٍ أَن عُمَرَ بْنَ الْخَطابِ خَرَجَ فِي رَكْبٍ فِيهِمْ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ حَتى وَرَدُوا حَوْضًا فَقَالَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ لِصَاحِبِ الْحَوْضِ يَا صَاحِبَ الْحَوْضِ هَلْ تَرِدُ حَوْضَكَ السبَاعُ فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطابِ يَا صَاحِبَ الْحَوْضِ لَا تُخْبِرْنَا فَإِنا نَرِدُ عَلَى السبَاعِ وَتَرِدُ عَلَيْنَا.

① ئەلبانى (58): سەھىھ ـ دېگەن.

② ئەلبانى (63): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

353 ـ يەھيا ئىبنى ئابدۇرراھمان ئىبنى ھاتىبنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىر كارۋان بىلەن سەپەرگە چىقتى. بۇ كارۋاندا ئەمر ئىبنى ئاسمۇ بار ئىدى. ئۇلار بىر كۆلنىڭ بويىغا يېتىپ كەلگەندە، ئەمر ئىبنى ئاس:

ـ ئى كۆلنىڭ ئىگىسى! بۇ كۆلدىن يىرتقۇچ ھايۋانلار سۇ ئىچەمدۇ؟ ـ دەپ سورىدى. ھەزرىتى ئۆمەر:

ـ ئى كۆل ئىگىسى! بۇ سوئالغا جاۋاب بېرىشىنىڭ ھاجىتى يوق. چۈنكى بىز ئادەتتە يىرتقۇچ ھايۋانلاردىن ئاشقان سۇنى ئىشلىتىمىز، ئۇلارمۇ بىزدىن ئاشقان سۇنى ئىچىدۇ، ـ دېدى.

(مالىك: 45)

354 ـ قال رزين: زاد بعض الرواة في قول عمرو: إني سمعت رسول الله صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يقول: «لَهَا مَا أَخَذَتْ فِي بُطُونِهَا وَلَنا مَا بَقِيَ شَرَابٌ وَطَهُورٌ».

354 ـ رەزىن مۇنداق دېدى: بەزى راۋىيلار (ھەدىس رىۋايەت قىلغۇچىلار) ئەمرىنىڭ ھەدىسگە مۇنۇ سۆزلەرنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: «ئۇ ھايۋانلار ئىچكەن سۇ ئۇلارنىڭ، ئۇلاردىن ئېشىپ قالغىنى بىزنىڭ بولۇپ، بىز ئۇچۇن پاكتۇر. يەنى تاھارەت ئالىمىز ھەم ئىچىمىز».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

355 - عَنْ حُمَيْدٍ الْحِمْيَرِي قَالَ لَقِيتُ رَجُلًا صَحِبَ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَرْبَعَ سِنِينَ كَمَا صَحِبَهُ أَبو هُرَيْرَةَ قَالَ نَهى رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنْ تَغْتَسِلَ الْمَرْأَةُ بِفَضْلِ الرجُلِ أَوْ يَغْتَسِلَ الرجُلُ بِفَضْلِ الْمَرْأَةِ زَادَ مُسَددٌ وَلْيَغْتَرِفَا جَمِيعًا.

355 ـ ھۇمەيد ھىميەرىي مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە خۇددى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدەك تۆت يىل ھەمراھ بولغان بىر ئادەمنى ئۇچراتتىم. ئۇ مۇنداق دېدى:

ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئايالنىڭ ئەر كىشىدىن

ئېشىپ قالغان سۇدا غۇسلى قىلىشنى توسقىنىدەك، ئەرنىڭمۇ ئايالدىن ئېشىپ قالغان سۇدا غۇسلى قىلىشنى توسقان. مۇسەددەد (راۋىي): "شۇنىڭ ئۈچۈن، ئىككىسى قوللىرىنى سۇغا تەڭ تىقىپ غۇسلى قىلىشى كېرەك" دېگەن جۈملىنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 81)

356 - عَنْ ابْنِ عَباسٍ قَالَ اغْتَسَلَ بَعْضُ أَزْوَاجِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي جَفْنَةٍ فَأَرَادَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنْ يَتَوَضأَ مِنْهُ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللهِ إِني كُنْتُ جُنُبًا فَقَالَ إِن الْمَاءَ لَا يُجْنِبُ.

356 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىندۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاياللىرىدىن بىرى غۇسلى قىلغان قاچىدىكى سۇدا تاھارەت ئالماقچى بولغانىدى، ئۇ ئايالى:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن جۇنۇب ئىدىم، ـ دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ سۇ جۇنۇب بولمايدۇ، ـ دېدى[2].

(تىرمىزى: 65)

357 - عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ أَتَيْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَهُوَ فِي قُبةٍ حَمْرَاءَ مِنْ أَدَمٍ وَرَأَيْتُ بِلَالًا أَخَذَ وَضُوءَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَالناسُ يَبْتَدِرُونَ الْوَضُوءَ فَمَنْ أَصَابَ مِنْهُ شَيْئًا تَمَسحَ بِهِ وَمَنْ لَمْ يُصِبْ مِنْهُ شَيْئًا أَخَذَ مِنْ بَلَلِ يَدِ صَاحِبِهِ.

357 ـ ئەۋن ئىبنى ئەبۇ جۇھەيفە دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلدىم، ئۇ تېرىدىن تىكىلگەن بىر قىزىل چېدىرنىڭ ئىچىدە ئىدى. شۇ ئەسنادا بىلال پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارىتىدىن ئاشقان سۇنى ئېلىپ چىققانىدى، كۆپچىلىك سۇغا قاراپ

[1] ئەلبانى (74): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (55): سەھىھ ـ دېگەن.

يۇگۇرۇشتى. كېيىن ئۇ سۇدىن ئازغىنە ئېلىۋالسا، ئۇنى يۈز ـ كۆزىگە سۈرەتتى. ئېرىشەلمىگەنلەر بولسا، قوللىرىنى سۇغا ئېرىشكەن بۇرادەرلىرىنىڭ قوللىرىدىكى سۇ يۇقىغا سۈرەتتى.

(بۇخارى: 5859)

358 - عَنْ نَافِعٍ أن عَبْدَ اللهِ بنَ عُمَرَ كَانَ يَقُولُ لَا بَأسَ أنْ يُغْتَسَلَ بِفَضْلِ الْمَرْأةِ مَا لَمْ تَكُنْ حَائِضًا أوْ جُنُبًا.

358 ـ نافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دېگەن: ئايال كىشى ھەيزدار ياكى جۇنۇبلا بولمايدىكەن، ئۇنىڭدىن ئېشىپ قالغان سۇدا غۇسلى قىلىشقا بولىدۇ.

(مالىك: 119)

359 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنتُ أغْتَسِلُ أنا وَرَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مِنْ إنَاءٍ وَاحِدٍ تَخْتَلِفُ أيْدِينَا فِيهِ مِنْ الْجَنَابَةِ.

359 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن ئىككىمىز بىر قاچىدىن (بىرلا ۋاقىتتا) نۆۋەت بىلەن سۇ ئېلىپ غۇسلى قىلاتتۇق، ھەر ئىككىمىز جۇنۇپ ئىدۇق.

(مۇسلىم: 321)

360 - ومن رواياته: فَيُبَادِرُنِي حَتى أقُولَ دَعْ لِي دَعْ لِي.

360 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن كەلگەن يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم (بەزىدە) ئالدىمغا ئۆتۈپ كېتەتتى. مەن:

ـ سۇدىن ماڭىمۇ قويغىن، ماڭىمۇ قويغىن! ـ دەپ كېتەتتىم.

(مۇسلىم: 321)

361 - ومنها: ـِمنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ مِنْ قَدَحٍ يُقَالُ لَهُ الْفَرَقُ.

361 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككىمىز فەرەق دەپ ئاتىلىدىغان بىر قاچىدىن سۇ ئېلىپ غۇسلى قىلاتتۇق.

(بۇخارى: 250)

362 - ومنها: يُبَادِرُنِي وَأُبَادِرُهُ فَأَقُولُ دَعْ لِي دَعْ لِي.

362 ـ ئۇنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: سۇنى ئېلىشتا بىردەم ئالدىغا ئۆتۈپ كەتسەم، بىردەم ئارقىدا قالاتتىم ۋە:

ـ ماڭىمۇ قويغىن، ماڭىمۇ قويغىن! ـ دەيتتىم[1].

(نەسائى: 239)

363 - عن ابْنَ عَباسٍ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ يَغْتَسِلُ بِفَضْلِ مَيْمُونَةَ.

363 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئايالى مەيمۇنەدىن ئېشىپ قالغان سۇدا غۇسلى قىلاتتى.

(مۇسلىم: 323)

364 - عَنْ أُم هَانِئٍ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ اغْتَسَلَ هُوَ وَمَيْمُونَةُ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ فِي قَصْعَةٍ فِيهَا أَثَرُ الْعَجِينِ.

364 ـ ئۇممۇ ھانى رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن مەيمۇنە ئىككىسىنىڭ خېمىر يۇقى بىر قاچىدا غۇسلى قىلغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان[2].

(نەسائى: 240)

[1] ئەلبانى (223): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (234): سەھىھ ـ دېگەن.

365 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّهُ قَالَ كَانَ الرِجَالُ وَالنسَاءُ يَتَوَضئُونَ فِي زَمَانِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ جَمِيعًا.

365 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ زامانىدا ئەر ـ ئايال ھەممەيلەن بىر قاچىدىن تاھارەت ئالاتتى.

(بۇخارى: 193)

366 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ سَأَلَنِي النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَا فِي إِدَاوَتِكَ فَقُلْتُ نَبِيذٌ فَقَالَ تَمْرَةٌ طَيبَةٌ وَمَاءٌ طَهُورٌ قَالَ فَتَوضأَ مِنْهُ.

366 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەندىن:

ـ قاچاڭدا نېمە بار؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ خورما سۈيى بار، ـ دەپ جاۋاب بەرگەنىدىم، ئۇ:

ـ خورمىمۇ، سۈيىمۇ پاكىز، ـ دېگىنىچە، شۇ سۇدا تاھارەت ئالدى[①].

(تىرمىزى: 88)

367 - عَنْ عَبْدِ الْجَبارِ بْنِ وَائِلٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ رَأَيْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أُتِيَ بِدَلْوٍ فَمَضْمَضَ مِنْهُ فَمَج فِيهِ مِسْكًا أَوْ أَطْيَبَ مِنْ الْمِسْكِ وَاسْتَنْثَرَ خَارِجًا مِنْ الدلْوِ.

367 ـ ئابدۇلجاببار ئىبنى ۋائىل دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئالدىغا بىر چېلەك سۇ كەلتۈرۈلگەنلىكىنى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇنىڭدىن سۇ ئېلىپ ئاغزىنى چايقىغانلىقىنى، ئاندىن ئاغزىدىكى سۇنى چېلەككە ئەنبەر ياكى ئەنبەردىنمۇ خۇشبۇي بىر نەرسىگە ئايلانغان ھالەتتە پۈركۈگەنلىكىنى، ئارقىسىدىن بۇرنىغا سۇ ئېلىپ چېلەكنىڭ تېشىغا مىشقىرغانلىقىنى كۆردۈم[②].

(ئىبنى ماجە: 659)

[①] ئەلبانى (13): زەئىپ، ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (142): زەئىپ، ـ دېگەن.

368 - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِي، عَنِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، أَنـهُ قَـالَ: ”لا يُنَجسُ الْمَاءَ شَيْءٌ إِلا مَا غَيرَ رِيحَهُ أَوْ طَعْمَهُ“.

368 ـ ئەبـۇ ئۇمـامـە بـاھـىلى رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇدىن رىـۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«سۇنى پەقەت ئۇنىڭ تەمى ياكى پۇرىقىنى ئۆزگەرتىۋەتىدىغان نەرسىلا نىجىس قىلىدۇ، ئۇنىدىن باشقا ھېچ قانداق نەرسە نىجىس قىلالمايدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»: 7503؛ «ئەلئەۋسەت»)

369 - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِي قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِن الْمَاءَ لَا يُنَجسُهُ شَيْءٌ إِلا مَا غَلَبَ عَلَى رِيحِهِ وَطَعْمِهِ وَلَوْنِهِ.

369 ـ ئەبـۇ ئۇمـامـە بـاھـىلى رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇدىن رىـۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«سۇنى پەقەت پۇرىقى، تەمى ۋە رەڭگىنى ئۆزگەرتىۋەتىدىغان نەرسىلا نىجىس قىلىدۇ»[2].

(ئىبنى ماجە: 521)

370 - عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، الْوُضُوءُ مِنْ جَرٍّ جَدِيدٍ مُخَمرٍ أَحَب إِلَيْكَ أَمْ مِنَ الْمَطَاهِرِ؟ فَقَالَ: ”لا، بَلْ مِنَ الْمَطَاهِرِ، إِن دِينَ اللهِ يسر، الْحَنِيفِيةُ السمْحَةُ“، قَالَ: وَكَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَبْعَثُ إِلَى الْمَطَاهِرِ، فَيُؤْتَى بِالْمَاءِ، فَيَشْرَبُهُ، يَرْجُو بَرَكَةَ أَيْدِي الْمُسْلِمِينَ.

370 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھـۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئى اللهنىڭ ئەلچىسى! ئاغزى يېپىقلىق، يېڭى كۈپتىكى سۇدا

[1] ھەيسەمى (1068): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە رىشدىن ئىبنى سەئد ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (117): زەئىپ، ـ دېگەن.

تاھارەت ئېلىشنى ياخشى كۆرەمسەن ياكى ئاۋام خەلق تاھارەت ئالىدىغان كۆللەردىكى سۇدا تاھارەت ئېلىشنى ياخشى كۆرەمسەن؟ ـ دەپ سورىغانىدىم، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ ئاۋام خەلق تاھارەت ئالىدىغان كۆللەردىكى سۇدا تاھارەت ئېلىشنى ياخشى كۆرىمەن، ئاللاھنىڭ دىنى ئاساندۇر، بۇ دىن توغرا ھەم كەڭچىلىك يارىتىپ بېرىدىغان دىندۇر، ـ دەپ جاۋاب بەردى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئادەم ئەۋەتىپ، ئاۋام خەلق تاھارەت ئالىدىغان كۆللەردىن سۇ ئەكەلدۇرەتتى ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ قوللىرىنىڭ بەرىكىتىنى كۆزلەپ شۇ سۇدىن ئىچەتتى①.

(«ئەلئەۋسەت»)

371 - عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: أَسْخَنْتُ مَاءً فِي الشمْسِ، فَأَتَيتُ بِهِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لِيَتَوَضأَ، فَقَالَ: "يا عَائِشَةُ، لا تَفْعَلِي، فَإِن هَذَا يُورِثُ الْبَيَاضَ".

371 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن سۇنى ئاپتاپتا ئىسسىتىپ، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت ئېلىشى ئۈچۈن ئېلىپ كەلگەنىدىم، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ ئى ئائىشە! بۇنداق قىلمىغىن، چۈنكى بۇ ئاق كېسەلنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، ـ دېدى②.

(«ئەلئەۋسەت»)

372 - عن سلمة بن الأكوع: أنه كان يسخن له الماء فيتوضأ.

372 ـ سەلمە ئىبنى ئەل ئەكۋە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىسسىتىپ

① ھەيسەمى (1071): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

② ھەيسەمى (1072): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى مەرۋان سۇددى ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

بىرىلگەن سۇدىمۇ تاھارەت ئالاتتى[1].

(«ئەلكەبىر»: 6219)

373 - عن أنس أن النبي كان يتوضأ بفضل سواكه.

373 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مىسۋاكنى يۇيۇپ، ئاشقان سۇدا تاھارەت ئالاتتى[2].

(بەززار: 274)

[1] ھەيسەمى (1073): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر. لېكىن مەن تەبەرانىنىڭ ئۇستازى مۇھەممەد ئىبنى يۇنۇسنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى ياخشى بىلمەيمەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1083): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئەئمەش (راۋىي) بۇ ھەدىسنى ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بىۋاستە ئاڭلىمىغان، ـ دېگەن.

نىجاسەتلەرنىڭ بايانى

374 ـ عَنْ عَمارِ بْنِ يَاسِرٍ، قَالَ: رَآنِي النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، وَأَنا أَسْقِي رَجُلَيْنِ مِنْ رَكْوَةٍ بَيْنَ يَدِي ، فَتَنخمْتُ، فَأَصَابَتْ نُخَامَتِي ثَوْبِي، فَأَقْبَلْتُ أَغْسِلُ ثَوْبِي مِنَ الركْوَةِ الِتي بَيْنَ يَدِي ، فَقَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "يَا عَمارُ، مَا نُخَامَتُكَ، وَدُمُوعُ عَيْنَيْكَ إِلا بِمَنْزِلَةِ الْمَاءِ فِي رَكْوَتِكَ؟ إِنمَا تَغْسِلُ ثَوْبَكَ مِنَ الْبَوْلِ، وَالْغَائِطِ، وَالْمَنِي مِنَ الْمَاءِ الأَعْظَمِ، وَالدمِ، وَالْقَيْءِ".

374 ـ ئەممار ئىبنى ياسىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئىككى ئادەمگە بىر قاچىدا سۇ بېرىۋاتقىنىمدا، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاغزىمدىن بەلغەم چىقىپ كىيىمىمگە تېگىپ كەتكەنلىكىنى كۆرگەن ئىدى. مەن يۇيۇۋېتىش ئۈچۈن ئالدىمدىكى قاچىغا ئېڭىشكەنىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئەي ئەممار! بەلغەم ۋە كۆز يېشى قاچىدىكى سۇغا ئوخشاشلا پاكىز، كىيىمىڭنى چوڭ ـ كىچىك تەرەت، مەنىي، قان ۋە قۇسۇق قاتارلىق نەرسىلەر تېگىپ كەتكەندە يۇيساڭ بولىدۇ» دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»، «ئەلئەۋسەت»، مەۋسىلى ۋە بەززار)

375 - عَنْ أُم قَيْسٍ بِنْتِ مِحْصَنٍ أَنهَا أَتَتْ بِابْنٍ لَهَا صَغِيرٍ لَمْ يَأْكُلْ الطعَامَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَأَجْلَسَهُ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي حَجْرِهِ فَبَالَ عَلَى ثَوْبِهِ فَدَعَا بِمَاءٍ فَنَضَحَهُ وَلَمْ يَغْسِلْهُ.

375 ـ ئۇممۇ قەيس بىنتى مېھسەن رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق

---

[1] ھەيسەمى (1564): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان، ـ دېگەن.

دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن تېخى تاماق يېگۈزۈلمىگەن (ئوغۇل) بوۋاقنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا ئېلىپ باردىم، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنى قۇچىقىغا ئولتۇرغۇزدى. بالام ئۇنىڭ كىيىمىگە سىيىپ قويدى، شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۇ ئەكەلدۈرۈپ، سۇنى بوۋاق سىيگەن يەرگە سەپتى، لېكىن ئۇنى يۇيمىدى.

(بۇخارى: 223)

376 - عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ أَنَّهَا قَالَتْ أُتِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصَبِيٍّ فَبَالَ عَلَى ثَوْبِهِ فَدَعَا بِمَاءٍ فَأَتْبَعَهُ إِيَّاهُ.

376 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بىر كىچىك بالا كەلتۈرۈلدى، ئۇ بالا رەسۇلۇللاھنىڭ كىيىمىگە سىيىپ قويدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۇ ئەكىلىشكە بۇيرۇپ، سۇنى بالا سىيىۋەتكەن يەردىن ئېقىتتى.

(بۇخارى: 222)

377 - عَنْ لُبَابَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ قَالَتْ كَانَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي حِجْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَالَ عَلَيْهِ فَقُلْتُ الْبَسْ ثَوْبًا وَأَعْطِنِي إِزَارَكَ حَتَّى أَغْسِلَهُ قَالَ إِنَّمَا يُغْسَلُ مِنْ بَوْلِ الْأُنْثَى وَيُنْضَحُ مِنْ بَوْلِ الذَّكَرِ.

377 ـ لۇبابە بىنتى ھارىس رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھۈسەيىن ئىبنى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قۇچىقىغا سىيىپ قويغانىدى، مەن:

ـ كىيىمىڭنى ئالماشتۇرۇۋالغىن، مەن بۇلارنى يۇيۇۋېتەي، - دېسەم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ قىز بالىنىڭ سۈيدۈكى تەگسە يۇيۇلىدۇ، ئوغۇل بالىنىڭكىگە سۇ

سىيىپلىسىلا كۇپايە، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 375)

378 - وفي رواية عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ : وَيُنْضَحُ مِنْ بَوْلِ الْغُلَامِ مَا لَمْ يَطْعَمْ.

378 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ئوغۇل بالا تېخى تاماق يېمىگەن بولسا، سۈيدۈكى تەگكەن يەرگە سۇ سىيىپلىدۇ[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 377)

379 - عَنْ أَنسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ، قَالَ: بَيْنَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ رَاقِدٌ فِي بَعْضِ بُيُوتِهِ عَلَى قَفَاهُ، إِذْ جَاءَ الْحَسَنُ يَدْرُجُ حَتى قَعَدَ عَلَى صَدْرِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، ثُم بَالَ عَلَى صَدْرِهِ، فَجِئْتُ أُمِيطُهُ عَنْهُ، فَاسْتَنْبَهَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، فَقَالَ: "وَيْحَكَ يَا أَنسُ دَعِ ابْنِي وَثَمَرَةَ فُؤَادِي، فَإِن مَنْ آذَى هَذَا فَقَدْ آذَانِي، وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللهَ" ثُم دَعَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بِمَاءٍ فَصَبهُ عَلَى الْبَوْلِ صَبا، فَقَالَ: "يُصَب عَلَى بَوْلِ الْغُلامِ، وَيُغْسَلُ بَوْلُ الْجَارِيَةِ".

379 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھۇجرىلارنىڭ بىرىدە ئوڭدىسىغا يېتىپ ئۇخلاۋاتاتتى، نەۋرىسى ھەسەن تايتاڭلاپ مېڭىپ كېلىپلا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مەيدىسىدە ئولتۇرۇپ سىيىپ قويدى، مەن ئۇنى كۆتۈرۈپ (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەيدىسىدىن) ئېلىۋالاي دەپ يېقىنلاپ كېلىشىمگە، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئويغىنىپ كېتىپ:

ـ ھەي ئەنەس! يۈرىكىمنىڭ پارىسى بولغان ئوغلۇمنى قوي، كىم بۇنىڭغا ئازار بەرسە، ماڭا ئازار بەرگەن بولىدۇ. كىم ماڭا ئازار بەرسە، الله تائالاغا ئازار بەرگەن بولىدۇ، ـ دېدى. ئاندىن سۇ كەلتۈرۈشكە بۇيرۇپ، سۈيدۈك تەگكەن يەرگە سۇنى تۆككەچ مۇنداق دېدى:

---

[1] ئەلبانى (361): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (363): سەھىھ ۋە مەۋقۇف، ـ دېگەن.

— ئوغۇل بالىنىڭ سۈيدۈكىگە سۇ تۆكۈلىدۇ، قىز بالىنىڭكى يۇيۇلىدۇ[1].

(«ئەلكەبىر»: 2627)

380 - عن أُبي الْيَمَانِ الْمِصْرِي قَالَ سَأَلْتُ الشافِعِي عَنْ حَدِيثِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يُرَش مِنْ بَوْلِ الْغُلَامِ وَيُغْسَلُ مِنْ بَوْلِ الْجَارِيَةِ وَالْمَاءَانِ جَمِيعًا وَاحِدٌ قَالَ لِأَن بَوْلَ الْغُلَامِ مِنْ الْمَاءِ وَالطينِ وَبَوْلَ الْجَارِيَةِ مِنْ اللحْمِ وَالدمِ ثُم قَالَ لِي فَهِمْتَ أَوْ قَالَ لَقِنْتَ قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ إِن اللهَ تَعَالَى لَما خَلَقَ آدَمَ خُلِقَتْ حَواءُ مِنْ ضِلْعِهِ الْقَصِيرِ فَصَارَ بَوْلُ الْغُلَامِ مِنْ الْمَاءِ وَالطينِ وَصَارَ بَوْلُ الْجَارِيَةِ مِنْ اللحْمِ وَالدمِ قَالَ قَالَ لِي فَهِمْتَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ لِي نَفَعَكَ اللهُ بِهِ.

380 ـ ئەبۇ يەمانى مىسرىي مۇنداق دېگەن: مەن ئىمام شافىئىدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «ئوغۇل بالىنىڭ سۈيدۈكى تەگسە، سۇ سېپىلىدۇ. قىز بالىنىڭكى تەگسە، كىيىم يۇيۇلىدۇ» دېگەن ھەدىسى توغرۇلۇق سوراپ:

— ئەسلىدە ئىككىلىسى ئوخشاشلا سۇ تۇرسا؟ ـ دېسەم، ئۇ:

— چۈنكى، ئوغۇل بالىنىڭ سۈيدۈكى لاي بىلەن سۇدىن چىققان، قىزنىڭكى گۆش بىلەن قاندىن چىققان، چۈشەندىڭمۇ؟ ـ دېدى. مەن:

— ياق، ـ دېسەم، ئۇ:

— الله ئادەم ئاتىنى ياراتقاندىن كېيىن، ئۇنىڭ قىسقا قوۋۇرغىسىدىن ھەۋۋا ئانىنى ياراتقان. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئوغۇل بالىنىڭ سۈيدۈكى لاي بىلەن سۇدىن، قىز بالىنىڭ سۈيدۈكى قان بىلەن گۆشتىن چىققان بولىدۇ. ئەمدى چۈشەندىڭمۇ؟ ـ دېدى. مەن:

— ھەئە، ـ دېدىم. ئۇ:

— چۈشەنگىنىڭنى الله ساڭا پايدىلىق قىلسۇن، ـ دېدى.

(ئىبنى ماجە: 525)

---

[1] ھەيسەمى (1570): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە نافىئ ئەبۇ ھۇرمۇز ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

381 - قَالَ أنس بَيْنَمَا نَحْنُ فِي الْمَسْجِدِ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ إِذْ جَاءَ أَعْرَابِي فَقَامَ يَبُولُ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَهْ مَهْ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا تُزْرِمُوهُ دَعُوهُ فَتَرَكُوهُ حَتى بَالَ ثُم إِن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ دَعَاهُ فَقَالَ لَهُ إِن هَذِهِ الْمَسَاجِدَ لَا تَصْلُحُ لِشَيْءٍ مِنْ هَذَا الْبَوْلِ وَلَا الْقَذَرِ إِنمَا هِيَ لِذِكْرِ اللهِ عَز وَجَل وَالصلَاةِ وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ أَوْ كَمَا قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ فَأَمَرَ رَجُلًا مِنْ الْقَوْمِ فَجَاءَ بِدَلْوٍ مِنْ مَاءٍ فَشَنهُ عَلَيْهِ.

381 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن مەسجىدتە تۇراتتۇق. تۇيۇقسىز، بىر سەھرالىق ئادەم كېلىپ، ئۆرە تۇرغان پېتى مەسجىدنىڭ ئىچىگە سىيىشكە باشلىدى. ساھابىلەر ئۇنىڭغا:

ــ نېمە ئىش قىلىۋاتىسەن؟! ـ دەپ تووۋلاشتى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئۇنى تولۇق سىيگىلى قويۇڭلار! ــ دېدى. ساھابىلەر ئۇنىڭغا سىيىپ بولغىچە گەپ قىلمىدى. ئۇ سىيىپ بولغاندىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنى چاقىرىپ:

ــ شۈبھىسىزكى، بۇ مەسجىدلەرگە سىيىش، پاسكىنا قىلىش قەتئىي توغرا ئەمەس. مەسجىدلەر پەقەت الله تائالانى ئەسلەش، ناماز ئوقۇش، قۇرئان تىلاۋەت قىلىش ئۈچۈندۇر، ــ دېگەندىن كېيىن، ساھابىلەردىن بىرىنى سۇ ئەكىلىشكە بۇيرىدى ۋە ئېلىپ كېلىنگەن بىر سوغا (چېلەك) سۇنى ھېلىقى سەھرالىق سىيگەن يەرگە تۆكتۈردى.

(مۇسلىم: 285)

382 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ دَخَلَ أَعْرَابِي الْمَسْجِدَ وَالنبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ جَالِسٌ فَصَلى فَلَما فَرَغَ قَالَ اللهُم ارْحَمْنِي وَمُحَمدًا وَلَا تَرْحَمْ مَعَنَا أَحَدًا فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ لَقَدْ تَحَجرْتَ وَاسِعًا فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ بَالَ فِي الْمَسْجِدِ فَأَسْرَعَ إِلَيْهِ الناسُ فَقَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَهْرِيقُوا عَلَيْهِ سَجْلًا مِنْ مَاءٍ أَوْ دَلْوًا مِنْ مَاءٍ ثُم قَالَ إِنمَا بُعِثْتُمْ مُيسرِينَ

وَلَمْ تُبْعَثُوا مُعَسرِينَ.

382 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر سەھرالىق ئەرەب مەسجىدكە كىرىپ ناماز ئوقۇدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەسجىدتە ئولتۇراتتى. ئۇ سەھرالىق نامازدىن پارىغ بولغاندىن كېيىن:

ـ ئى الله! ماڭا ۋە مۇھەممەدكە رەھىم قىلغىن، بىز بىلەن بىرگە ھېچكىمگە رەھىم قىلما! ـ دەپ دۇئا قىلدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا بۇرۇلۇپ قاراپ:

ـ الله كەڭ قويۇۋەتكەننى سەن تارلاشتۇرىۋالدىڭ، ـ دېدى. كۆپ ئۆتمەي، ھېلىقى سەھرالىق مەسجىدنىڭ ئىچىگە سىيىۋەتتى، ساھابىلەر دەرھال ئۇنىڭ يېنىغا يېتىپ كېلىشتى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلىرىگە:

ـ سىيىلگەن يەرگە يوغان بىر چېلەك سۇ تۆكۈڭلار! ـ دېدى. ئارقىدىنلا:

ـ سىلەر ئىشلارنى قىيىنلاشتۇرۇشقا ئەمەس، بەلكى كىشىلەرگە ئاسانلىق تۇغدۇرۇپ بېرىشكە ئەۋەتىلدىڭلار، ـ دېدى[1].

(تىرمىزى: 147)

383 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَعْقِلِ بْنِ مُقَرنٍ ...قَالَ فِيهِ وَقَالَ يَعْنِي النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ خُذُوا مَا بَالَ عَلَيْهِ مِنْ التَرَابِ فَأَلْقُوهُ وَأَهْرِيقُوا عَلَى مَكَانِهِ مَاءً.

383 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەئقىل ئىبنى مۇقەررىندىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇقىرىقى ۋەقەدە مۇنداق دېگەن:

«سۈيدۈك چۈشكەن يەرنىڭ تۇپىسىنى ئېلىپ تاشلاڭلار، ئاندىن ئۇنىڭ ئۈستىگە سۇ تۆكۈڭلار!»[2]

(ئەبۇ داۋۇد: 380)

[1] ئەلبانى (126): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (367): سەھىھ ـ دېگەن.

384 - جُنْدُبٌ قَالَ جَاءَ أَعْرَابِي فَأَنَاخَ رَاحِلَتَهُ ثُم عَقَلَهَا ثُم دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَصَلى خَلْفَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَلَما سَلمَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَتَى رَاحِلَتَهُ فَأَطْلَقَهَا ثُم رَكِبَ ثُم نَادَى اللهُم ارْحَمْنِي وَمُحَمدًا وَلَا تُشْرِكْ فِي رَحْمَتِنَا أَحَدًا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَتَقُولُونَ هُوَ أَضَل أَمْ بَعِيرُهُ أَلَمْ تَسْمَعُوا إِلَى مَا قَالَ قَالُوا بَلَى.

384 ـ جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: بىر سەھرالىق ئەرەب كېلىپ تۆگىسىنى چۆكتۈردى، ئۇنى باغلىغاندىن كېيىن، مەسجىدكە كىرىپ، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ ناماز ئوقۇدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سالام بېرىپ، نامازدىن چىققاندىن كېيىن، ئۇ سەھرالىق تۆگىسىنى يېشىپ، مىنىپ بولۇپ:

ـ ئى الله! ماڭا ۋە مۇھەممەدكە رەھمەت قىلساڭ ۋە بىزگە قىلغان رەھمىتىڭگە ھېچكىمنى قاتمىساڭ. ـ دەپ دۇئا قىلدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ سىلەر بۇ ئادەمنى ئازغۇن دەمسىلەر ياكى تۆگىسىنىمۇ؟ ئېيتقان سۆزىنى ئاڭلىمايۋاتامسىلەر؟ ـ دەپ سورىدى. ئەتراپتىكىلەر:

ـ ئەلۋەتتە ئاڭلاۋاتىمىز. ـ دېيىشتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4885)

385 - حَدثَنِي يَحْيَى عَنْ مَالِك عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ أَنهُ قَالَ دَخَلَ أَعْرَابِي الْمَسْجِدَ فَكَشَفَ عَنْ فَرْجِهِ لِيَبُولَ فَصَاحَ الناسُ بِهِ حَتى عَلَا الصوْتُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ اتْرُكُوهُ فَتَرَكُوهُ فَبَالَ ثُم أَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بِذَنُوبٍ مِنْ مَاءٍ فَصُب عَلَى ذَلِكَ الْمَكَانِ.

385 ـ يەھيا ئىبنى سەئىدنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئەئرابى مەسچىتكە كىرىپ سىيىش ئۈچۈن ئەۋرىتىنى

[1] ئەلبانى (1041): زەئىپ، ـ دېگەن.

ئـاچقـلى تۇرغانـدا، جامـائەت ئۇنـڭغـا ۋارقـراشـقا باشـلـدى. پەيغەمـبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ بولـدى قـلـڭـلار! ــ دېدى، شـۇنـداق بـلـەن، جامـائەت بېسـقـپ قالـدى، ئـۇ سـەھرالـق خـاتـرجەم سـيـۋالدى. پەيغەمـبەر سـەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر چېلەك سۇ كەلتۈرۈپ سىيىلگەن يەرگە تۆكۈشكە بۇيرىدى. شۇنداق قىلىپ ئۇ جايغا سۇ تۆكۈلدى.

(مالىك: 144)

386 - عن أُم سَلَمَةَ زَوْجَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: فَقَالَتْ لَهَا امرأة: إني امْرَأَةٌ أُطِيلُ ذَيْلِي وَأَمْشِي فِي الْمَكَانِ الْقَذِرِ فَقَالَتْ أُم سَلَمَةَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يُطَهِّرُهُ مَا بَعْدَهُ.

386 ـ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئايالى ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئايال ئۇنىڭغا:

ــ مەن ئـۇزۇن كـۆينەك كـيـىـدىغان بـىـر ئايـال، بەزىـدە پاسـكـنا يەرلەردىن ئۆتۈپ قالىمەن، ـ دېگەنىدى، ئۇممۇ سەلەمە مۇنداق دېدى:

ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «كېيىنكى پاك يەرلەر ئۇنى پاكلايدۇ» دېگەنىدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 383)

387 - عَنْ امْرَأَةٍ مِنْ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ إِن لَنَا طَرِيقًا إِلَى الْمَسْجِدِ مُنْتِنَةً فَكَيْفَ نَفْعَلُ إِذَا مُطِرْنَا قَالَ أَلَيسَ بَعْدَهَا طَرِيقٌ هِيَ أَطْيَبُ مِنْهَا قَالَتْ قُلْتُ بَلَى قَالَ فَهَذِهِ بِهَذِهِ.

387 ـ بەنـى ئەبـدىل ئەشـھەل جەمەتـىـدىن بـىـر ئايالـنـىـڭ مۇنـداق دېگەنلىكـى رىـۋايەت قـىـلـىـنـىـدۇ: مەن پەيغەمـبەر سـەللاللاھۇ ئەلەيھـى ۋەسەللەمگە:

ـ ئى اللهنىڭ ئەلچىسى! بىزنىڭ مەسچىتكە بارىدىغان يولىمىزنى

[1] ئەلبانى (369): سەھىھ ـ دېگەن.

مەينەتچىلىك، سېسىقچىلىق بېسىپ كەتكەن، يامغۇر ياغقان ۋاقىتتا قانداق قىلىمىز؟ ـ دېگەنىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنىڭدىن كېيىن پاكىز يول يوقمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ ئەلۋەتتە بار، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنداقتا، كېيىنكىسى ئالدىنقىسىنى (يەنى پاكىزى مەينەتنى) تازىلايدۇ، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 384)

388 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِذَا وَطِئَ أَحَدُكُمْ بِنَعْلِهِ الْأَذَى فَإِن التَرَابَ لَهُ طَهُورٌ.

388 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر كەشىڭلار بىلەن نىجاسەتكە دەسسەپ سالساڭلار، ئۇنى تۇپراق پاكلايدۇ»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 385)

389 - وفي رواية: قَالَ: إِذَا وَطِئَ الْأَذَى بِخُفَيْهِ فَطَهُورُهُمَا التَرَابُ.

389 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېگەن:

«ئايىغى بىلەن نىجاسەتكە دەسسىۋالسا، ئۇنى تۇپراققا سۈركىسە پاك بولىدۇ»[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 385)

390 - عن ابن عباس قال: إذا مر ثوبك أو وطئت قذرا رطبا فاغسله، وإن كان يابسا فلا عليك.

[1] ئەلبانى (370): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (371): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (372): سەھىھ ـ دېگەن.

390 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: كىيىمنىڭ ھۆل نىجاسەتكە تېگىپ قالسا ياكى ئۇنى دەسسەپ قالساڭ، ئۇنى يۇيۇۋەتكىن. ئەگەر ئۇ نىجاسەت قۇرۇق بولسا، يۇيۇشنىڭ كېرىكى يوق.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

391 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنتُ أَغْسِلُ الْجَنَابَةَ مِنْ ثَوْبِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَيَخْرُجُ إِلَى الصلَاةِ وَإِن بُقَعَ الْمَاءِ فِي ثَوْبِهِ.

391 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كىيىمىگە تېگىپ قالغان مەنىينى يۇياتتىم، كىيىمدە سۇ (بىلەن يۇيغاندىن كېيىنكى مەنىينىڭ) ئىزناسى كۆرۈنۈپ تۇرسىمۇ، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم (ئۇ كىيىم بىلەن) نامازغا چىقىۋېرەتتى.

(بۇخارى: 229)

392 - وفي رواية: أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ يَغْسِلُ الْمَنِي ثُم يَخْرُجُ إِلَى الصلَاةِ فِي ذَلِكَ الثوْبِ وَأَنا أَنظُرُ إِلَى أَثَرِ الْغَسْلِ فِيهِ.

392 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىيىمدىكى مەنىينى يۇيۇۋېتىپ، شۇ كىيىمى بىلەن نامازغا چىقاتتى، ھالبۇكى، مەن يۇيۇلغان (مەنىينىڭ) ئىزناسىغا قاراپ قالاتتىم.

(مۇسلىم: 289)

393 - عَنْ عَلْقَمَةَ وَالْأَسْوَدِ أَن رَجُلًا نَزَلَ بِعَائِشَةَ فَأَصْبَحَ يَغْسِلُ ثَوْبَهُ فَقَالَتْ عَائِشَةُ إِنمَا كَانَ يُجْزِئُكَ إِنْ رَأَيْتَهُ أَنْ تَغْسِلَ مَكَانَهُ فَإِنْ لَمْ تَرَ نَضَحْتَ حَوْلَهُ وَلَقَدْ رَأَيْتُنِي أَفْرُكُـهُ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَرْكًا فَيُصَلي فِيهِ.

393 ـ ئەلقەمە ۋە ئەسۋەد ئىككىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كىشى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭكىدە مېھمان بولۇپ قونۇپ

قالدى. ئەتىسى ئەتىگەندە، ئۇ كىيىمنى يۇيۇۋاتاتتى. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېدى:

ـ ئەگەر (ئېھتىلام بولۇپ قالغان تەقدىردە مەنىي) تەگكەن يەرنى ئېنىق كۆرسەڭ، پەقەت شۇ ئورۇننىلا يۇيساڭ بولىدۇ. ئەگەر كۆرمىسەڭ، شۇنىڭ چۆرىسىگە سۇ سەپسەڭ كۇپايە. رەسۇلۇللاھنىڭ كىيىمىدىكى قۇرۇپ قالغان مەنىينى قاتتىق ئۇۋۇلىۋېتەتتىم. ئاندىن ئۇ، شۇ كىيىم بىلەن ناماز ئوقۇيتتى.

(مۇسلىم: 288)

394 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شِهَابٍ الْخَوْلَانِي قَالَ كُنتُ نَازِلًا عَلَى عَائِشَةَ فَاحْتَلَمْتُ فِي ثَوْبِي فَغَمَسْتُهُمَا فِي الْمَاءِ فَرَأَتْنِي جَارِيَةٌ لِعَائِشَةَ فَأَخْبَرَتْهَا فَبَعَثَتْ إِلَيَّ عَائِشَةُ فَقَالَتْ مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا صَنَعْتَ بِثَوْبَيْكَ قَالَ قُلْتُ رَأَيْتُ مَا يَرَى النائِمُ فِي مَنَامِهِ قَالَتْ هَلْ رَأَيْتَ فِيهِمَا شَيْئًا قُلْتُ لَا قَالَتْ فَلَوْ رَأَيْتَ شَيْئًا غَسَلْتَهُ لَقَدْ رَأَيْتُنِي وَإِني لَأَحُكُّهُ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَابِسًا بِظُفُرِي.

394 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى شىھاب خەۋلانىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئۆيىگە چۈشكەنىدىم. ئىككى كىيىم بىلەن يېتىپ ئېھتىلام بولۇپ قالدىم. مېنىڭ كىيىملىرىمنى سۇغا چىلىغىنىمنى كۆرۈپ قالغان دېدەك ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھاغا خەۋەر قىلىپتۇ. ئائىشە ئۇ قىزنى ئەۋەتىپ، مېنى چاقىرتتى ۋە:

ـ ئىككى كىيىمىڭنى نېمە قىلدىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ ئۇخلىغان، ئېھتىلام بولۇپ قاپتىمەن، ـ دېگەنىدىم، ئۇ:

ـ كىيىملىرىڭدە بىر نەرسە كۆردۈڭمۇ؟ ـ دېدى. مەن:

ـ ياق، ـ دېدىم. شۇنىڭ بىلەن، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ـ كىيىمىڭدە بىر نەرسە كۆرگەن تەقدىردە شۇنىلا يۇيۇۋەتسەڭ بولىدۇ، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كىيىمىدىكى

قۇرۇپ قالغان مەنىينى تىرنىقىم بىلەن تاتىلاپ چىقىرىۋېتەتتىم، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 290)

395 - عَنْ هَمامِ بْنِ الْحَارِثِ أَنَّهُ كَانَ عِنْدَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فَاحْتَلَمَ بنحوه.

395 ـ ھەممام ئىبنى ھارىستىنمۇ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئۆيىدە بىرىسىنىڭ ئېھتىلام بولۇپ قالغانلىقى ھەققىدە يۇقىرىقى بىلەن ئوخشاش بىر ۋەقە رىۋايەت قىلىنغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 371)

396 - عَنْ هَمامِ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ ضَافَ عَائِشَةَ ضَيْفٌ فَأَمَرَتْ لَهُ بِمِلْحَفَةٍ صَفْرَاءَ فَنَامَ فِيهَا فَاحْتَلَمَ فَاسْتَحْيَا أَنْ يُرْسِلَ بِهَا وَبِهَا أَثَرُ الِاحْتِلَامِ فَغَمَسَهَا فِي الْمَاءِ ثُمَّ أَرْسَلَ بِهَا فَقَالَتْ عَائِشَةُ لِمَ أَفْسَدَ عَلَيْنَا ثَوْبَنَا إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيهِ أَنْ يَفْرُكَهُ بِأَصَابِعِهِ وَرُبَّمَا فَرَكْتُهُ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَصَابِعِي.

396 ـ ھەممام ئىبنى ھارىس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئۆيىگە مېھمان كەلگەن ئىدى. خىزمەتچىسىنى مېھمانغا بىر پارچە سېرىق يېپىنچىنى ئەكىرىپ بېرىشكە بۇيرىدى. ئۇ مېھمان ئۇخلاپ ئېھتىلام بولۇپ قالدى. ئېھتىلامنىڭ داغلىرىدىن خىجىل بولغان مېھمان يېپىنچىنى سۇدا يۇيۇپ قايتۇرۇپ بەردى. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا بۇنى كۆرۈپ:

ـ يېپىنچىنى نېمىشقا بۇزىۋەتكەندۇ؟ قولى بىلەن ئۇۋۇلىۋەتكەن بولسا بولاتتى ئەمەسمۇ؟ مەنمۇ بەزىدە رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كىيىملىرىنى (يەنى كىيىمىدىكى مەنىينى) قولۇم بىلەن ئۇۋۇلىۋېتەتتىم، ـ دېدى[2].

(تىرمىزى: 116)

---

[1] ئەلبانى (357): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (101): سەھىھ ـ دېگەن.

397 - عَنْ يَحْيى بْنِ عَبْدِ الرحْمَنِ بْنِ حَاطِبٍ أنهُ اعْتَمَرَ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطابِ فِي رَكْبٍ فِيهِمْ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ وَأن عُمَرَ بْنَ الْخَطابِ عَرسَ بِبَعْضِ الطرِيقِ قَرِيبًا مِنْ بَعْضِ الْمِيَاهِ فَاحْتَلَمَ عُمَرُ وَقَدْ كَادَ أنْ يُصْبِحَ فَلَمْ يَجِدْ مَعَ الركْبِ مَاءً فَرَكِبَ حَتى جَاءَ الْمَاءَ فَجَعَلَ يَغْسِلُ مَا رَأى مِنْ ذَلِكَ الِاحْتِلَامِ حَتى أسْفَرَ فَقَالَ لَهُ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ أصْبَحْتَ وَمَعَنَا ثِيَابٌ فَدَعْ ثَوْبَكَ يُغْسَلُ فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطابِ وَاعَجَبًا لَكَ يَا عَمْرُو بْنَ الْعَاصِ لَئِنْ كُنتَ تَجِدُ ثِيَابًا أفَكُل الناسِ يَجِدُ ثِيَابًا وَاللهِ لَوْ فَعَلْتُهَا لَكَانَتْ سُنةً بَلْ أغْسِلُ مَا رَأيْتُ وَأنْضِحُ مَا لَمْ أرَ.

397 ـ يەھيا ئىبنى ئابدۇرراھمان ئىبنى ھاتىب ئۆزىنىڭ ئۆمەر ۋە ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇم قاتارلىق ساھابىلەر بىلەن بىللە ئۆمرە قىلىش ئۈچۈن يولغا چىققانلىقىنى رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: شۇ چاغدا ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ يولنىڭ سۇغا يېقىن بىر يېرىدە يېتىپ ئۇخلاپ تاڭ ئاتاي دېگەندە ئېھتىلام بولۇپ قالغانىدى. ئۇ سەپەرداشلىرىدا سۇ بولمىغانلىقى ئۈچۈن، سۇ بار يەرگىچە ئاتلىق بېرىپ، ئېھتىلامنىڭ شالتىقىنى يۇيۇپ كەلدى، ئاشۇغىچە تاڭ خېلى يورۇپ كەتتى. ئەمر ئىبنى ئاس ئۇنىڭغا:

ــــ تاڭ ئاتتى، بىزدە ئارتۇق كىيىم بار، كىيىمىڭنى يۇغىلى بېرىۋەت! ـ دېدى. ئۆمەر ئىبنى خەتتاب:

ــ ئەي ئەمر ئىبنى ئاس! قىزىق گەپ قىلىدىكەنسەن. سەندە بولغان بىلەن، ھەممە ئادەمدە ئارتۇق كىيىم بولامدۇ؟ ئەگەر مەن ئۇنداق قىلسام، بۇ سۈننەتكە ئايلىنىپ قالىدۇ. شۇڭا مەن كۆرگەن شالتاقنى يۇيىمەن، كۆرمىگەن يەرگە سۇ سېپىمەن، ـ دېدى.

(مالىك: 116)

398 - قالَ ابْنُ عَباسٍ الْمَنِيِ بِمَنْزِلَةِ الْمُخَاطِ فَأمِطْهُ عَنْكَ وَلَوْ بِإِذْخِرَةٍ.

398 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دېگەن: مەنىينىڭ ھۆكمى ماڭقىنىڭ ئورنىدا (يەنى پاك) بولۇپ، يۇمىسىمۇ بولىدۇ. ئەمما ئۇنى كىيىمدىن (ياغاچ بىلەن بولسىمۇ) قىرىپ

چىقىرىۋەتكەن ياخشى[1].

(تىرمىزى: 117)

399 ـ عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ جَاءَتِ امْرَأَةٌ النبى - صلى الله عليه وسلم - فَقَالَتْ أَرَأَيتَ إِحْدَانَا تَحِيضُ فِى الثوْبِ كَيفَ تَصْنَعُ قَالَ: «تَحُتُه، ثُم تَقْرُصُهُ بِالْمَاءِ، وَتَنْضَحُهُ وَتُصَلى فِيهِ».

399 ـ ئەسما رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئايال پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىرىمىزنىڭ كىيىمىگە ھەيزنىڭ قېنى تېگىپ كەتسە، قانداق قىلىشىمىز كېرەك؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ئاۋۋال ئۇنى ئۇۋۇلاپ، ئاندىن (قان يۇققان يەرنى) سۇدا تاتىلاپ يۇيۇۋېتىپ، (قان يۇقمىغان يەرلەرگە) سۇ سېپىۋېتىپ، ناماز ئوقۇساڭلار بولىدۇ.ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(بۇخارى: 227)

400 - وفي رواية: تَنظُرُ فَإِنْ رَأَتْ فِيهِ دَمًا فَلْتَقْرُصْهُ بِشَيْءٍ مِنْ مَاءٍ وَلْتَنضَحْ مَا لَمْ تَرَ وَلْتُصَل فِيهِ.

400 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «قاراپ باقسۇن. كىيىمىدە قان كۆرسە، ئۇنى سۇدا تاتىلاپ يۇيىۋەتسۇن. كىيىمىدە قان كۆرۈنمىسە، سۇ سېپىۋېتىپ ئاندىن ناماز ئوقۇسا بولىدۇ» دېدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 360)

401 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَتْ إِحْدَانَا تَحِيضُ ثُم تَقْتَرِصُ الدمَ مِنْ ثَوْبِهَا عِنْدَ طُهْرِهَا فَتَغْسِلُهُ وَتَنْضَحُ عَلَى سَائِرِهِ ثُم تُصَلي فِيهِ.

---

[1] ئەلبانى (102): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (346): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

401 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىرىمىز ھەيز كۆرۈپ، كىيىمىگە قان تېگىپ كەتسە، پاك بولغاندىن كېيىن، قاننى يۇيۇپ، قان تەگمىگەن يەرلەرگە سۇ سېپىۋېتىپ، ئاندىن ئاشۇ كىيىمدە ناماز ئوقۇيتتى.

(بۇخارى: 308)

402 - قَالَتْ عَائِشَةُ مَا كَانَ لِإِحْدَانَا إِلا ثَوْبٌ وَاحِدٌ تَحِيضُ فِيهِ فَإِذَا أَصَابَهُ شَيْءٌ مِنْ دَمٍ قَالَتْ بِرِيقِهَا فَقَصَعَتْهُ بِظُفْرِهَا.

402 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: بىزنىڭ پەقەت بىر تاللا كىيىمىمىز بار ئىدى، ئادەت كۆرگەندە ئۇنىڭغا قان تېگىپ كەتسە، ئۇنىڭغا تۈكۈرۈپ، تىرنىقىمىز بىلەن ئۇۋۇلىۋېتەتتۇق.

(بۇخارى: 312)

403 - عَنْ مُعَاذَةَ قَالَتْ سَأَلْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا عَنْ الْحَائِضِ يُصِيبُ ثَوْبَهَا الدَّمُ قَالَتْ تَغْسِلُهُ فَإِنْ لَمْ يَذْهَبْ أَثَرُهُ فَلْتُغَيِّرْهُ بِشَيْءٍ مِنْ صُفْرَةٍ.

403 ـ مۇئازە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن كىيىمىگە قان تېگىپ قالغان ھەيزدار ئايال توغرۇلۇق سورىدىم، ئۇ مۇنداق دېدى:
ـ ئۇنى يۇسۇن. ئەگەر دېغى قېلىپ قالسا، رەڭگىنى بىرەر سېرىق نەرسە بىلەن ئۆزگەرتىۋەتسۇن، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 357)

404 ـ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنْتُ أَنَا وَرَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ نَبِيتُ فِي الشِّعَارِ الْوَاحِدِ وَأَنَا طَامِثٌ أَوْ حَائِضٌ فَإِنْ أَصَابَهُ مِني شَيْءٌ غَسَلَ مَكَانَهُ وَلَمْ يَعْدُهُ وَصَلى فِيهِ.

404ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ھەيزدار ھالىتىمدە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىر تۆشەكتە بىللە ياتاتتۇق، ئۇنىڭ (كىيىمىگە

[1] ئەلبانى (344): سەھىھ ـ دېگەن.

مېنىڭ ھەيز قېنىمدىن بىرەر نەرسە يۇقۇپ قالسا، يۇقۇپ قالغان يەرنىلا يۇيۇۋېتىپ ئاندىن شۇ كىيىم بىلەن ناماز ئوقۇيتتى[①].

(نەسائى: 284)

405 - عن أم قيس بنت محصن: أنها سألت رسول الله صلى الله عليه وسلم عن دم الحيض يصيب الثوب قال حكيه بضلع واغسليه بماء وسدر.

405 - ئۇممۇ قەيس بىنتى مىھسەن رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن كىيىمگە يۇقۇپ قالغان ھەيزنىڭ قېنى توغرىسىدا سورىغانىدىم، ئۇ جاۋابەن:

- ئۇنى قوينىڭ قوۋۇرغا سۆڭىكى بىلەن قىرىپ چىقىرىۋېتىپ، ئاندىن سۇ ۋە سىدر[②] بىلەن يۇغىن! - دېدى[③].

(نەسائى: 292)

406 - عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إذا شرب الكلب في إناء أحدكم فليغسله سبع مرات.

406 - ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىت سۇ ئىچكەن قاچىنى يەتتە قېتىم يۇيۇۋېتىپ ئىشلەتسەڭلار بولىدۇ»[④].

(نەسائى: 63)

407 - عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم طهور إناء أحدكم إذا ولغ فيه الكلب أن يغسله سبع مرات أولاهن بالتراب.

[①] ئەلبانى (273): سەھىھ - دېگەن.

[②] سىدر دېگەن ياۋا چىلان بولۇپ، ئەينى چاغدا ئۇنىڭ يوپۇرمىقى سوپۇننىڭ ئورنىدا ئىشلىتىلگەن.

[③] ئەلبانى (281): سەھىھ - دېگەن.

[④] ئەلبانى (62): سەھىھ - دېگەن.

407 ـ ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«ئىت يالاپ قويغان قاچا يەتتە قېتىم يۇيۇش بىلەن پاكىزلىنىدۇ، بۇ يەتتە قېتىمنىڭ بىرىنچى قېتىمىدا توپا بىلەن يۇيۇش كېرەك».
(مۇسلىم: 279)

408 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَن َنبِي اللِه صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِذَا وَلَغَ الْكَلْبُ فِي الْإِنَاءِ فَاغْسِلُوهُ سَبْعَ مَراتٍ السابِعَةُ بِالتَراب.
408 ـ ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«ئىت يالاپ قويغان قاچىنى يەتتە قېتىم يۇيۇڭلار، يەتتىنچى قېتىمى توپا بىلەن بولسۇن»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 73)

409 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنهُ قَالَ يُغْسَلُ الْإِنَاءُ إِذَا وَلَغَ فِيهِ الْكَلْبُ سَبْعَ مَراتٍ أُولَاهُن أَوْ أُخْرَاهُن بِالتَرَابِ وَإِذَا وَلَغَتْ فِيهِ الْهِرةُ غُسِلَ مَرةً.
409 ـ ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«ئىت يالاپ قويغان قاچا يەتتە قېتىم (بىرىنچى قېتىملىقى ياكى ئاخىرقى قېتىملىقى توپا بىلەن)، مۈشۈك يالاپ قويغان قاچا بىر قېتىم يۇيۇلىدۇ»[2].

(تىرمىزى: 91)

410 - عَنْ ابْنِ الْمُغَفلِ قَالَ أَمَرَ رَسُولُ اللِه صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ ثُم قَالَ مَا بَالُهُمْ وَبَالُ الْكِلَابِ ثُم رَخصَ فِي كَلْبِ الصيْدِ وَكَلْبِ الْغَنَمِ وَقَالَ إِذَا وَلَغَ الْكَلْبُ

[1] ئەلبانى (66): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (79): سەھىھ ـ دېگەن.

ِفي الْإِنَاءِ فَاغْسِلُوهُ سَبْعَ مَراتٍ وَعَفرُوهُ الثامِنَةَ ِفي التَرابِ.

410 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مۇغەففەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىتلارنى ئۆلتۈرۈشكە بۇيرۇق قىلدى (ئاندىن ئىت بېقىشتىن چەكلەپ):

«ئۇلار بىلەن ئىتلارنىڭ نېمە ئىشى بار؟!» دېدى. ئاندىن ئوۋچى ۋە پادىچىنىڭ ئىت بېقىشىغا رۇخسەت قىلدى. يەنە مۇنداق دەپ كۆرسەتتى:

«ئىت قاچىنى يالاپ قويسا، ئۇنى يەتتە قېتىم يۇيۇڭلار، سەككىزىنچى قېتىم توپا بىلەن سۈرتۈپ يۇيۇڭلار». يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشچە، قويچى، ئوۋچى ۋە باغۋەننىڭ ئىت بېقىشىغا رۇخسەت قىلغان.

(مۇسلىم: 280)

411 - حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كَانَتْ الْكِلَابُ تَبُولُ وَتُقْبِلُ وَتُـدْبِرُ فِـي الْمَسْجِدِ فِي زَمَانِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَلَمْ يَكُونُوا يَرُشونَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ.

411 ـ ھەمزە ئىبنى ئابدۇللاھ دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: رەسۇلۇللاھنىڭ زامانىدا ئىتلار مەسچىتكە كىرىپ ـ چىقىپ تۇراتتى، بەزىدە سىيىپمۇ قوياتتى. ساھابىلەر ئۇنىڭ سۈيدۈكىگە سۇ چېچىپ تازىلىمايتتى.

(بۇخارى: 174)

412 –ولأبي داود لاوه وفيه: كَانَتْ الْكِلَابُ تَبُولُ وَتُقْبِلُ وَتُدْبِرُ فِي الْمَسْجِدِ...

412 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: ئىتلار مەسچىتكە كىرىپ ـ چىقىپ تۇراتتى، بەزىدە سىيىپمۇ قوياتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 382)

[1] ئەلبانى (368): سەھىھ ـ دېگەن.

413 - عَنْ كَبْشَةَ بِنْتِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ وَكَانَتْ عِنْدَ ابْنِ أَبِي قَتَادَةَ أَن أَبَا قَتَادَةَ دَخَلَ عَلَيْهَا قَالَتْ فَسَكَبْتُ لَهُ وَضُوءًا قَالَتْ فَجَاءَتْ هِرَّةٌ تَشْرَبُ فَأَصْغَى لَهَا الْإِنَاءَ حَتَّى شَرِبَتْ قَالَتْ كَبْشَةُ فَرَآنِي أَنْظُرُ إِلَيْهِ فَقَالَ أَتَعْجَبِينَ يَا بِنْتَ أَخِي فَقُلْتُ نَعَمْ قَالَ إِن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِنهَا لَيْسَتْ بِنَجَسٍ إِنمَا هِيَ مِنَ الطوافِينَ عَلَيْكُمْ أَوْ الطوافَاتِ.

413 ـ ئەبۇ قەتادەنىڭ ئوغلىنىڭ ئايالى كەبشە بىنتى كەئب ئىبنى مالىكنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەبۇ قەتادە قېشىمغا كىرگەنىدى، مەن ئۇنىڭغا تاھارەت ئۇچۇن سۇ قويۇپ بەردىم. مۈشۈك كېلىپ تاھارەت سۈيىنى ئىچكىلى تۇرىۋىدى، ئۇ قاچىنى سىڭايان قىلىپ بەردى، مۈشۈك ئىچىپ قاندى. ئۇ مېنىڭ قاراپ تۇرغانلىقىمنى كۆرۈپ:

ـ ھەيران قالدىڭمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ ھەئە، ـ دېدىم. ئۇ:

ـــ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «مۈشۈك پاسكىنا ئەمەس، ئۇ سىلەرنى زىيارەت قىلىپ تۇرىدىغان ھايۋانلاردىن» دېگەنىدى، ـ دېدى[1].

(تىرمىزى: 92)

414 - عن عائشة بنحوه، وقالت: وقد رأيت رسول الله يتوضأ بفضلها. رواه أبو داود."76".

414 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۈشۈكتىن ئاشقان سۇ بىلەن تاھارەت ئالغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم، ـ دېگەن[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 76)

[1] ئەلبانى (80): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (69): سەھىھ ـ دېگەن.

415 - عن عائشة قالت: كان النبي يمر به اآr فيصغي له الإناء فيشرب منه فيتوضأ بفضله. لqوسط والبزار.

415 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئالدىدىن مۈشۈك ئۆتسە، قاچىنى ئۇنىڭغا سىڭايان قىلىپ بېرەتتى ۋە ئۇنىڭدىن ئاشقان سۇدا تاھارەت ئالاتتى[①].

(«ئەلئەۋسەت»؛ بەززار)

416 - عَنْ مَيْمُونَةَ أن رَسُولَ اللِه صَلى اللهُ عَلْيِه وَسَلمَ سُئِلَ عَنْ فَأْرِةٍ سَقَطَتْ ِفي سَمْنٍ فَقَالَ أَلْقُوهَا وَمَا حَوْلَهَا ، فَاطْرَحُوهُ وَكُلُوا سَمْنَكُمْ.

416 ـ مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن سېرىق مايغا چۈشۈپ كەتكەن چاشقان توغرۇلۇق سورالغانىدى، ئۇ مۇنداق جاۋاب بەردى:

ـــ چاشقاننى ۋە چۆرىسىدىكى ياغلارنى ئېلىۋېتىپ، قالغىنىنى يېسەڭلار بولىدۇ.

(بۇخارى: 235)

417 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللِه صَلى اللهُ عَلْيِه وَسَلمَ إِذَا وَقَعَتْ الْفَـأْرَةُ ِفي السمْنِ فَإِنْ كَانَ جَاِمدًا فَأَلْقُوهَا وَمَا حَوْلَهَا وَإِنْ كَانَ مَاِئعًا فَلَا تَقْرُبُوهُ.

417 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر چاشقان چۈشۈپ كەتكەن سېرىق ماي توڭ (يەنى قاتقان) بولسا، چاشقاننى ۋە ئۇنىڭ چۆرىسىنى ئېلىۋېتىڭلار، ئەگەر سۇيۇق بولسا،

---

① ھەيسەمى (1085): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

ئۇنىڭغا يېقىن كەلمەڭلار»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 3842)

418 - عن أبي الدرداء: أن رجلا أتى النبي فقال: الفأرة تقع في الإدام، فقال: ألقها عنك ثم اغرف بكفيك ثلاث غرفات، ثم كله. للكبير بضعف.

418 ـ ئەبۇ دەردانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ:

ــ نان بىلەن يېيىلىدىغان تائاملىق ـ تۇرۇمغا چاشقان چۈشۈپ كەتسە، قانداق قىلىمىز؟ ـ دەپ سورىغانىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ چاشقاننى ۋە چاشقان چۈشكەن يېرىدىن ئۈچ ئوچۇمنى ئېلىۋېتىپ، قالغان يېرىنى يەڭلار! ـ دېدى[2].

(«ئەلكەبىر»)

419 ـ عن ابن عمر، رفعه: فإن كان مائعا؟ قال: انتفعوا به. للأوسط.

419 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىشىچە:

ــ چاشقان چۈشكەن نەرسە سۇيۇق بولسىچۇ؟ ـ دەپ سورالغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ئۇنىڭدىن پايدىلىنىڭلار! ـ دېگەن[3].

(«ئەلئەۋسەت»)

420 - عن أنس، رضي الله عنه: «أن النبي صلى الله عليه وسلم سئل عن عجـين وقع فيه قطرات دم، فنهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن أكله».

420 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ:

---

[1] ئەلبانى (827): شاز ھەدىس، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1591): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇسلىمە ئىبنى ئەلى خەشەنى ئىسىملىك ھەدىسى ئىنتايىن زەئىپ بىرى بار، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1592): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇلجاببار ئىبنى ئۆمەر ئىسىملىك بىرى بار. مۇھەممەد ئىبنى سەئد ئۇنىڭ ئافرىقىدا ياشىغان ۋە ئىشەنچلىك ئادەم ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. لېكىن كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن قان تېمىپ كەتكەن
خېمىر توغرۇلۇق سورالغاندى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى
ۋەسەللەم ئۇنى يېيىشتىن توستى[①].

(«ئەلئەۋسەت»)

421 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَر بِغُلَامٍ وَهُوَ يَسْلُخُ شَاةً فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تَنح حَتى أُرِيَكَ فَأَدْخَلَ يَدَهُ بَيْنَ الْجِلْدِ وَاللحْمِ فَدَحَسَ بِهَا حَتى تَوَارَتْ إِلَى الْإِبِطِ ثُم مَضَى فَصَلى لِلناسِ وَلَمْ يَتَوَضأْ.

421 ـ ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بايان قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قوي سويۇۋاتقان بىر بالىنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ:

ــ نېرى تۇر، مەن ساڭا كۆرسىتىپ قوياي! ـ دەپ، قولىنى گۆش بىلەن تېرىنىڭ ئارىلىقىدىن قولتۇقىغىچە تىقىپ، تېرىنى سويدى. ئاندىن شۇ پېتى (يەنى قولىنى يۇماستىن) بېرىپ كىشىلەرگە ناماز ئوقۇپ بەردى[②].

(ئەبۇ داۋۇد: 185)

422 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَباسٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ إِذَا دُبِغَ الْإِهَابُ فَقَدْ طَهُرَ.

422 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «ئۆلۈپ قالغان مالنىڭ تېرىسى ئاشلانسا، پاك بولىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم.

(مۇسلىم: 366)

[①] ھەيسەمى (1593): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سۇۋەيد ئىبنى ئابدۇلئەزىز ئىسىملىك بىرى بار. كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، دۇھەيم ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. ئۇ، خېلى كۆپ ھەدىسنى رىۋايەت قىلىشتا خاتالىق ئۆتكۈزگەن. لېكىن ھۇشەيم ئۇنىڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىكىنى ئېيتقان، ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (170): سەھىھ ـ دېگەن.

423 - عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ أَن أَبَا الْخَيْرِ حَدثَهُ قَالَ رَأَيْتُ عَلَى ابْنِ وَعْلَةَ السَبَإِي فَرْوًا فَمَسِسْتُهُ فَقَالَ مَا لَكَ تَمَسهُ قَدْ سَأَلْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَباسٍ قُلْتُ إِنا نَكُونُ بِالْمَغْرِبِ وَمَعَنَا الْبَرْبَرُ وَالْمَجُوسُ نُؤْتَى بِالْكَبْشِ قَدْ ذَبَحُوهُ وَنَحْنُ لَا نَأْكُلُ ذَبَائِحَهُمْ وَيَأْتُونَا بِالسقَاءِ يَجْعَلُونَ فِيهِ الْوَدَكَ فَقَالَ ابْنُ عَباسٍ قَدْ سَأَلْنَا رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ دِبَاغُهُ طَهُورُهُ.

423 ـ يەزىد ئىبنى ئەبۇ ھەبىبتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئەبۇلخەير مۇنداق دېگەن: مەن ئىبنى ۋەئلەنىڭ ئۈچىسىدىكى جۇۋىنى كۆرۈپ، سىلاپ باقسام، ئۇ ماڭا:

ـ بۇنى سىلاپ قالدىڭ، مەن ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباستىن بۇ مەسىلە ھەققىدە سوراپ: "بىز مەغرىبتە بەر ـ بەر ۋە ئاتەشپەرەسلەر بىلەن بىرلىكتە ياشايمىز، ئۇلار بوغۇزلىغان قوچقارلارنىڭ گۆشى كېلىدۇ، بىز ئۇلار بوغۇزلىغان ماللارنىڭ گۆشىنى يېمەيمىز. ئۇلار بىزگە تۇلۇملىرىنىڭ ئىچىگە سېرىق ماي قاچىلاپ ئېلىپ كېلىدۇ" دېگەنىدىم، ئىبنى ئابباس مۇنداق جاۋاب بەردى: بىز پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بۇ توغرۇلۇق سورىساق: «تېرىلەر ئاشلانسا پاك بولىدۇ» دېگەنىدى.

(مۇسلىم: 366)

424 - عَنْ ابْنِ عَباسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَيمَا إِهَابٍ دُبِغَ فَقَدْ طَهُرَ.

424 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەر قانداق ئۆلگەن نەرسىنىڭ تېرىسى ئاشلانسا، مۇھەققەق پاك بولىدۇ»[1].

(نەسائى: 4241)

[1] ئەلبانى (3955): سەھىھ ـ دېگەن.

425 - عن عبد الله ٱبنَ عَباسٍ رَضِيَ اللهُ عْنهُمَا أَخْبَرَهُ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلْيهِ وَسَلمَ مَر بِشَاةٍ مَيتَةٍ فَقَالَ هَلا اسْتَمْتَعْتُمْ بِإِهَابِهَا قَالُوا إِنهَا مَيتَةٌ قَالَ إِنمَا حَرُمَ أَكْلُهَا.

425 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆلۈپ قالغان بىر قوينىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ يېنىدىكىلەردىن:

ــ نېمىشقا بۇنىڭ تېرىسىدىن پايدىلانمىدىڭلار؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇلار:

ــ بۇ ئۆزى ئۆلۈپ قالغان ھايۋان ئىدى، ـ دەپ جاۋاب بەردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ ئۇنى يېيىشلا ھارام قىلىنىدى (يەنى تېرىسىدىن پايدىلىنىش ھارام قىلىنغىنى يوق)، ـ دېدى.

(بۇخارى: 5531)

426 - عن ٱبنَ عَباسٍ يَقُولُ مَاتَتْ شَاةٌ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلْيهِ وَسَلمَ لِأَهْلِهَا أَلَا نَزَعْتُمْ جِلْدَهَا ثُم دَبَغْتُمُوهُ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ.

426 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر قوي ئۆلگەنىدى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ قوينىڭ ئىگىلىرىگە:

«ئۇنىڭ تېرىسىنى چىقىرىۋېلىپ، ئاشلاپ پايدىلانماسلەر؟!» دېدى[1].

(تىرمىزى: 1727)

427 ـ عَنْ الزهْرِي بِهَذَا الْحَدِيثِ لَمْ يَذْكُرْ مَيْمُونَةَ قَالَ فَقَالَ أَلَا ٱنتفَعْتُمْ بِإِهَابِهَا ثُم ذَكَرَ مَعْنَاهُ لَمْ يَذْكُرْ الدبَاغَ.

427 ـ زۆھرىدىن قىلىنغان رىۋايەتتە يۇقىرىقىغا ئوخشاشلا:

[1] ئەلبانى (1411): سەھىھ ـ دېگەن.

«ئۇنىڭ تېرىسىدىن پايدىلانامسىلەر؟» دېيىلگەن، ئەمما ئاشلاش مەسىلىسى تىلغا ئېلىنمىغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4120)

428 ـ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أمَرَ أنْ يُسْتَمْتَعَ بِجُلُودِ الْمَيْتَةِ إذَا دُبِغَتْ.

428 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆلگەن مالنىڭ تېرىسىنى ئاشلاپ پايدىلىنىشقا بۇيرىغان[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 4124)

429 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَنْ جُلُودِ الْمَيْتَةِ فَقَالَ دِبَاغُهَا ذَكَاتُها.

429 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئۆزى ئۆلگەن ھايۋانلار توغرىسىدا پەتىۋا سورالغاندى: «ئۇنى ئاشلىساڭلار پاكلىنىدۇ»[3] دەپ جاۋاپ بەردى.

(نەسائى: 4245)

430 - عن عَبْد اللهِ بْن عُكَيْمٍ أخْبَرَهُمْ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَتَبَ إلى جُهَيْنَةَ قَبْلَ مَوْتِهِ بِشَهْرٍ أنْ لَا تَنْتَفِعُوا مِنْ الْمَيْتَةِ بِإِهَابٍ وَلَا عَصَبٍ.

430 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۇكەيم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆزىنىڭ ۋاپاتىدىن بىر ئاي بۇرۇن جۇھەينە قەبىلىسىگە: «ئۆلگەن مالنىڭ

[1] ئەلبانى (3470): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (890): زەئىپ، ـ دېگەن.
[3] ئەلبانى (3959): سەھىھ ـ دېگەن.

تېرىسىنىمۇ، پەيلىرىنىمۇ ئىشلەتمەڭلار!» دەپ خەت يازغان[1].
(ئەبۇ داۋۇد: 4128)

431-عَنْ عَبْدِ اللهِ بنِ عُكَيمٍ أنهُ قَالَ أتَانا كِتَابُ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَبْلَ وَفَاتِهِ بِشَهْرَيْنِ.

431 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۇكەيم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يازغان خېتى بىزگە ئۇنىڭ ۋاپاتىدىن ئىككى ئاي بۇرۇن يېتىپ كەلدى[2].

(تىرمىزى: 1729)

432 - عَنْ أبِي المَلِيحِ بنِ أسَامَةَ عَنْ أبِيهِ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ نَهَى عَنْ جُلُودِ السبَاعِ.

432 ـ ئەبۇ مەلىھ ئىبنى ئۇسامە دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يىرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ تېرىسىنى ئىشلىتىشتىن توستى[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 4132)

433 - عَنْ الحَسَنِ أن عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أرَادَ أنْ يَنهَى عَنْ مُتعَةِ الحَج فَقَالَ لَهُ أبي لَيسَ ذَاكَ لَكَ قَدْ تَمَتعْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَلَمْ يَنهَنَا عَنْ ذَلِكَ فَأضْرَبَ عَنْ ذَلِكَ عُمَرُ وَأرَادَ أنْ يَنهَى عَنْ حُلَلِ الحِبَرَةِ لِأنهَا تُصْبَغُ بِالبَوْلِ فَقَالَ لَهُ أبي لَيسَ ذَلِكَ لَكَ قَدْ لَبِسَهُن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَلَبِسْنَاهُن فِي عَهْدِهِ.

433 ـ ھەسەندىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۆمەر رەزىيەللاھۇ

[1] ئەلبانى (3476): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (1413): سەھىھ ـ دېگەن.
[3] ئەلبانى (3480): سەھىھ ـ دېگەن.

ئەنهۇ هەج تەمەتتۇ[1]دىن چەكلىمەكچى بولغانىدى، ئۇبەي ئۇنىڭغا:

ـ سېنىڭ ئۇنى چەكلەش هوقۇقۇڭ يوق، بىز رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيهى ۋەسەللەم بىلەن تەمەتتۇ هەججى قىلغانىدۇق، ئۇ بىزنى توسمىغانىدى، ـ دېدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئۆمەر هەج تەمەتتۇدىن توسماي، (يەمەندە ئىشلىنىدىغان) يوللۇق رەختتىن تىكىلگەن تونلارنى كىيىشنى چەكلىمەكچى بولدى. چۈنكى (ئۆمەرگە يېتىشىچە) ئۇ رەختنى يوللۇق قىلىپ بوياشتا سۈيدۈكمۇ ئىستېمال قىلىنىدىكەن[2].

ئۇبەي ئۇنىڭغا:

ـ ئۇنى توساشقا هوقۇقۇڭ يوق، چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئۇنى كىيگەن، ئۇنىڭ زامانىدا بىزمۇ كىيگەن ئىدۇق، ـ دېدى[3].

(ئەھمەد: 20776)

434 - عن عامر بن سعد، عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «طهروا أفنيتكم، فإن اليهود لا تطهر أفنيتها.

434 ـ سەئد ئىبنى ئەبۇ ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنهۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيهى ۋەسەللەم:

«ئىشىك ئالدىڭلارنى پاكىز تۇتۇڭلار، چۈنكى يەھۇدىيلار ئىشىك

---

[1] هەج تەمەتتۇ ـــ ئالدى بىلەن ئۆمرىگە ئېھرام باغلاپ، ئۆمرە هەجنىڭ پائالىيەتلىرىنى تۈگىتىپ بولغاندىن كېيىن، ئېھرامدىن چىقىپ، هەج مەۋسۇمى يېتىپ كەلگىچە، ئېھرامدا چەكلەنگەن ئىشلاردىن بەھرىمەن بولىدىغان، هەج مەۋسۇمى يېتىپ كەلگەندە، هەجگە قايتا ئېھرام باغلايدىغان هەجنى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا بۇ هەج «بەھرىمەن بولۇش هەجى» دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

[2] بۇ ئەينى چاغدا تارقالغان بىر خەۋەر بولۇپ، راست-يالغانلىقى ئېنىقلانمىغان. بۇنداق بىر خەۋەرگە ئاساسلىنىپ پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام دەۋرىدىن تارتىپ داۋام قىلىپ كەلگەن بىر ئىشنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشقا بولمايدۇ، بۇنداق قىلىش دىنىمىزنىڭ «هۆكۈم تۇرغۇزۇشتا شەك ۋە گۇمانغا تايىنىشقا بولمايدۇ» دەيدىغان پرىنسىپىغىمۇ تۈپتىن زىت، دېمەكچى. ئەمما راستىن سۈيدۈك ئىشلىتىلىدىغان بولسا ئۇنى يۇماي تۇرۇپ ئىشلىتىشكە بولمايدىغانلىقى ئېنىق.

[3] هەيسەمى (1576): بۇ هەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، هەسەن (راۋىي) بۇ هەدىسنى ئۆمەردىنمۇ ئاڭلىمىغان، ئاتىسى ئەلىدىنمۇ ئاڭلىمىغان، ـ دېگەن.

ئالدى ۋە مەھەللىلىرىنى پاكىز تۇتمايدۇ» دېگەن[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

435 ـ عن ابن عباس قال: كنت ردف النبي على þار يقال له يعفور، فعرقـت فأمرC رسول الله أن أغتسل.

435 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن يەئفۇر ئىسىملىك ئېشەككە مىنىۋالغانىدىم، ئىسسىقتىن بەكمۇ تەرلەپ كەتتىم. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى غۇسلى[2] قىلىشقا بۇيرىدى[3].

(«ئەلكەبىر»: 12648)

436 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ رَأَيْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حَامِلَ الْحُسَيْنِ بْـنِ عَلِيٍّ عَلَى عَاتِقِهِ وَلُعَابُهُ يَسِيلُ عَلَيْهِ.

436 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەلىنىڭ ئوغلى ھۈسەيىنى دۈمبىسىگە ھاپاش قىلىپ كۆتۈرۈۋالغانلىقىنى ۋە ھۈسەيىنىڭ شۆلگىيىنىڭ ئۇنىڭ گەجگىسىگە ئېقىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم[4].

(ئىبنى ماجە: 658)

---

[1] ھەيسەمى (1583): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇستازىدىن باشقا راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[2] يەنى ئېشەكنىڭ جىسمى نىجىس، سەن تەرلەش ئارقىلىق جىسمىڭغا ئېشەكنىڭ جىسمىدىن نىجاسەت يۇقتۇرىۋالدىڭ، شۇڭا ئۇنى يۇۋېتىشىڭ كېرەك.

[3] ھەيسەمى (1588): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە زەھھاك ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام ئەھمەد ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، يەھيا ئەبۇ زۇرئە ۋە باشقىلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

[4] ئەلبانى (536): سەھىھ ـ دېگەن.

هاجەت ئادا قىلىش

437 - عن أُبي مُوسَى إني كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ذَاتَ يَوْمٍ فَأَرَادَ أَنْ يَبُولَ فَأَتى دَمِثًا فِي أَصْلِ جِدَارٍ فَبَالَ ثُم قَالَ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يَبُولَ فَلْيَرْتَدْ لِبَوْلِهِ مَوْضِعًا.

437 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە كېتىۋاتاتتىم. ئۇنىڭ كىچىك تەرىتى كېلىپ، بىر تامنىڭ تۈۋىگە باردى ۋە يۇمشاق يەرگە سىيدى. ھاجەتتىن كېيىن مۇنداق دېدى: «ئەگەر كىچىك تەرەت قىلماقچى بولساڭلار، سۈيدۈك چاچرىمايدىغان يەرنى ئىزدەڭلار»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 3)

438 - عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ إِذَا ذَهَبَ الْمَذْهَبَ أَبْعَدَ.

438 ـ مۇغىيرە ئىبنى شۇئبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاھارەت سۇندۇرۇش ئۈچۈن يىراق يەرگە باراتتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 1)

439 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ الْبَرَازَ

[1] ئەلبانى (1): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (1): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

ٱنطَلَقَ حَتى لَا يَرَاهُ أحَدٌ.

439 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەت قىلىش ئۈچۈن سىرتقا چىقماقچى بولسا، ھېچكىم كۆرمەيدىغان يەرگىچە باراتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 2)

440 ـ عَنْ أبِي هُرَيْرَةَ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ اتقُوا اللعانَيْنِ قَالُوا وَمَا اللعانَانِ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ الذِي يَتَخَلى فِي طَرِيقِ الناسِ أوْ فِي ظِلهِمْ.

440 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلىرىگە:

ــ سىلەر لەنەتكە سەۋەب بولىدىغان ئىككى تۈرلۈك كىشىنىڭ قىلىقىدىن ساقلىنىڭلار! ـ دېدى. ساھابىلەر:

ـ ئۇلار قايسىلار؟ ـ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئادەملەر ماڭىدىغان يولغا ياكى ئۇلار سايىدايدىغان يەرگە تەرەت قىلغۇچى، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 269)

441 - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ اتقُوا الْمَلَاعِنَ الثلَاثَةَ الْبَرَازَ فِي الْمَوَارِدِ وَقَارِعَةِ الطرِيقِ وَالظل.

441 ـ مۇئاز ئىبنى جەبەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەلئۇنلۇققا ئېلىپ بارىدىغان ئۈچ ئىشتىن ساقلىنىڭلار، ئۇلار بولسا: سۇ ئالىدىغان يەرلەرگە، يولنىڭ ئوتتۇرىسىغا ۋە كىشىلەر

[1] ئەلبانى (2): سەھىھ ـ دېگەن.

سايىدايدىغان ئورۇنلارغا چوڭ ـ كىچىك تەرەت قىلىشتۇر»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 26)

442-عَنْ حُذَيْفَةَ بن أُسَيْدٍ، أَنّ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، قَالَ: مَنْ آذَى الْمُسْلِمِينَ فِي طُرُقِهِمْ وَجَبَتْ عَلَيهِ لَعْنَتُهُمْ.

442 ـ ھۇزەيفە ئىبنى ئۇسەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «كىمكى مۇسۇلمانلارنىڭ ماڭىدىغان يوللىرىنى مەينەت قىلىش ۋە بۇزۇش ئارقىلىق مۇسۇلمانلارغا ئەزىيەت بەرسە، ئۇ كىشىگە ئۇلارنىڭ لەنەت قىلىشى ھەقلىق بولىدۇ»[2].

(«ئەلكەبىر»)

443 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَرْجِسَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ نَهَى أَنْ يُبَالَ فِي الْجُحْرِ قَالُوا لِقَتَادَةَ مَا يُكْرَهُ مِنْ الْبَوْلِ فِي الْجُحْرِ قَالَ كَانَ يُقَالُ إِنهَا مَسَاكِنُ الْجِن.

443 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى سەرجىس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىندۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇششاق جانىۋارلارنىڭ تۆشۈكلىرىگە سىيىشتىن توستى. كىشىلەر قەتادەدىن جانىۋارلارنىڭ تۆشۈكلىرگە سىيىشنىڭ نېمە ئۈچۈن ياخشى ئەمەسلىكى توغرىسىدا سورىغاندا، ئۇ مۇنداق جاۋاب بەردى:

— چۈنكى ئۇ تۆشۈكلەر جىنلارنىڭ ياشايدىغان ئۆۋلىرى دەپ قارىلىدىكەن[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 29)

444 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُغَفلٍ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَا يَبُولَن أَحَدُكُمْ فِي مُسْتَحَمِهِ فَإِن عَامةَ الْوَسْوَاسِ مِنْهُ.

---

[1] ئەلبانى (21): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1001): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (8): زەئىپ، ـ دېگەن.

444 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مۇغەففەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «يۇيۇنىدىغان يەرگە سىيمەڭلار، چۈنكى شەيتاننىڭ بارلىق ۋەسۋەسىسى شۇ يەردىن تارقىلىدۇ»[1].

(نەسائى: 36)

445 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُغَفلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا يَبُولَن أَحَدُكُمْ فِي مُسْتَحَمِهِ ثُم يَغْتَسِلُ فِيهِ قَالَ أَحْمَدُ ثُم يَتَوَضأُ فِيهِ فَإِن عَامةَ الْوَسْوَاسِ مِنْهُ.

445 ـ ئابدۇللا ئىبنى مۇغەففەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «غۇسلى قىلىدىغان يەرگە سىيمەڭلار». ئەھمەد مۇنداق دېدى: سىيگەندىن كېيىن شۇ يەردە تاھارەت ئالىدۇ، ئاندىن پۈتۈن ۋەسۋەسە شۇنىڭدىن بولىدۇ[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 27)

446 - قَالَ أَبو عَبْد اللهِ بْن مَاجَةَ سَمِعْتُ مُحَمدَ بْنَ يَزِيدَ يَقُولُ سَمِعْتُ عَلِي بْنَ مُحَمدٍ الطنَافِسِي يَقُولُ إِنمَا هَذَا فِي الْحَفِيرَةِ فَأَما الْيَوْمَ فَلَا فَمُغْتَسَلَاتُهُمْ الْجِص وَالصارُوجُ وَالْقِيرُ فَإِذَا بَالَ فَأَرْسَلَ عَلَيْهِ الْمَاءَ لَا بَأْسَ بِهِ.

446 ـ ئەبۇ ئابدۇللاھ ئىبنى ماجە مۇنداق دېگەن: مەن مۇھەممەد ئىبنى يەزىدتىن ئەلى ئىبنى مۇھەممەد تەنافىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم: بۇ ھۆكۈم پەقەت يەرگە كولانغان ئازگاللار ھەققىدە بولۇپ، بۈگۈنكى كۈندە ئادەملەرنىڭ يۇيۇنىدىغان يەرلىرى گەج، بېتون ۋە مومغا ئوخشاش ماتېرىياللاردىن ياسالغان بولغاچقا، سىيىپ بولۇپ سۇ ئېقىتىۋەتسە بولىدۇ.

(ئىبنى ماجە: 304)

---

[1] ئەلبانى (35): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (22): سەھىھ ـ دېگەن.

447 - عَنْ أُمَيْمَةَ بِنْتِ رُقَيْقَةَ قَالَتْ كَانَ لِلنبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَدَحٌ مِنْ عَيْدَانٍ يَبُولُ فِيهِ وَيَضَعُهُ تَحْتَ السرِيرِ.

447 ـ ئۇمەيمە بىنتى رۇقەيقە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كىچىك تەرەت قىلىدىغان بىر ياغاچ قاچىسى بار ئىدى، ئۇنى كارىۋاتنىڭ ئاستىغا قويۇپ قوياتتى[1].

(نەسائى: 32)

448 - عن عبد الله ابن يزيد عن رسول الله قال: لا ينقع بول في طست في البيت فإن الملائكة لا تدخل بيتا فيه بول مقنع.

448ـ ئابدۇللاھ ئىبنى يەزىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۆينىڭ ئىچىدە (قاچىدا) سۈيدۈك ساقلانمايدۇ، چۈنكى سۈيدۈك تۇرغان ئۆيگە پەرىشتە كىرمەيدۇ»[2].

(«ئەلئەۋسەت»)

449 - عَنْ أَبِي أَيوبَ الْأَنصَارِي أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِذَا أَتَيْتُمْ الْغَائِطَ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ وَلَا تَسْتَدْبِرُوهَا وَلَكِنْ شَرقُوا أَوْ غَربُوا قَالَ أَبُو أَيوبَ فَقَدِمْنَا الشأْمَ فَوَجَدْنَا مَرَاحِيضَ بُنِيَتْ قِبَلَ الْقِبْلَةِ فَنَنْحَرِفُ وَنَسْتَغْفِرُ اللهَ تَعَالَى.

449 ـ ئەبۇ ئەييۇب ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«هاجەتخانىغا كىرسەڭلار، ئالدىڭلارنى ۋە ئارقاڭلارنى قىبلىگە قىلماڭلار، بەلكى ئوڭ ۋە سول تەرىپىڭلارنى قىلىڭلار».

ئەبۇ ئەييۇب مۇنداق دېگەن: بىز شامغا بارساق، هاجەتخانىلار قىبلىگە قارىتىپ سېلىنغان ئىكەن. بىز يانچىلاپ ئولتۇراتتۇق،

[1] ئەلبانى (32): هەسەن ۋە سەهىھ ـ دېگەن.

[2] هەيسەمى (999): بۇ هەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى هەسەندۇر، ـ دېگەن.

ئاندىن الله تائالادىن مەغپىرەت تىلەيتتۇق.

(بۇخارى: 394)

450 ـ عن أبي أيوبَ الْأنصَارِي صَاحِبَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَهُـوَ بِمِصْرَ يَقُولُ وَاللهِ مَا أَدْرِي كَيْفَ أَصْنَعُ بِهَذِهِ الْكَرَايِيسِ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا ذَهَبَ أَحَدُكُمْ الْغَائِطَ أَوْ الْبَوْلَ فَلَا يَسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَلَا يَسْتَدْبِرْهَا بِفَرْجِهِ.

450 ـ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىسى ئەبۇ ئەييۇب ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مىسىردا تۇرۇۋاتقان ۋاقتىدا مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، بۇ ئۆيدىكى ھاجەتخانىلارنى قانداق قىلىشىمنى بىلمەيمەن؟ ھالبۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھاجەتخانىغا كىرگەندە ئالدى ـ ئارقاڭلارنى قىبلىگە قىلماڭلار!» دېگەنىدى.

(مالىك: 453)

451 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِنمَا أَنَـا لَكُـمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ أُعَلمُكُمْ فَإِذَا أَتى أَحَدُكُمْ الْغَائِطَ فَلَا يَسْتَقْبِلْ الْقِبْلَةَ وَلَا يَسْتَدْبِرْهَا وَلَا يَسْتَطِبْ بِيَمِينِهِ وَكَانَ يَأْمُرُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ وَيَنْهَى عَنْ الروْثِ وَالرمةِ.

451 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

«ھەقىقەتەن مەن سىلەرگە دادىنىڭ ئورنىدا تەلىم بېرىمەن. ھاجەتخانىغا كىرگەندە قىبلىگە ئالدى ۋە كەينىڭلارنى قىلماڭلار، ئەۋرىتىڭلارنى ئوڭ قولۇڭلار بىلەن تازىلىماڭلار» دەيتتى ۋە تازىلىقتا ئۈچ تال چالما ئىشلىتىشكە بۇيرۇيتتى، تېزەك، چىرىپ كەتكەن ئۇستىخان قاتارلىقلارنى ئىشلىتىشتىن توساتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 8)

[1] ئەلبانى (6): ھەسەن، ـ دېگەن.

452 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: من B يسـتقبل القبلة وB يستدبرها في الغائط كتبت له حسنة، وT ـي عنـه سـيئة. رواه الطـ ƎIC في الأوسط“.

452 ـ ئەبـۇ ھـۇرەيرە رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇدىن رىـۋايەت قىلىنىـدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى قىبلىگە ئالدىنىمۇ، كەينىنىمۇ قىلمىسا، ئۇنىڭغا بىر ياخشىلىقنىڭ ساۋابى يېزىلىدۇ، بىر يامانلىقنىڭ گۇناھى ئۆچۈرۈلىدۇ»[①].

(«ئەلئەۋسەت»)

453 - عَنْ مَرْوَانَ الْأَصْفَرِ قَالَ رَأَيْتُ ابْنَ عُمَرَ أَنَاخَ رَاحِلَتَهُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ ثُم جَلَسَ يَبُولُ إِلَيْهَا فَقُلْتُ يَا أَبَا عَبْدِ الرحْمَنِ أَلَيْسَ قَدْ نُهِيَ عَنْ هَذَا قَالَ بَلَى إِنمَا نُهِيَ عَنْ ذَلِكَ فِي الْفَضَاءِ فَإِذَا كَانَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ شَيْءٌ يَسْتُرُكَ فَلَا بَأْسَ.

453 ـ مەرۋان ئەسفەرنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ تۆگىسىنى چۆكتۈرۈپ قويۇپ، قىبلە تەرەپكە قاراپ ئولتۇرۇپ سىيگەنلىكىنى كۆرۈپ:

ــ ئى ئەبۇ ئابدۇرراھمان! بىز بۇنداق قىلىشتىن چەكلەنگەن ئەمەسمىدۇق؟! ـ دەپ سورىسام، ئۇ:

ــ ئەلۋەتتە، ئۇنداق قىلىش پەقەت ئوچۇقچىلىق ۋە تۈزلەڭ يەردە چەكلەنگەن، ئەمما قىبلە بىلەن ئارىمىزنى توسۇپ تۇرىدىغان بىرەر نەرسە بولسا، ھېچقىسى يوق، ـ دەپ جاۋاب بەردى[②].

(ئەبۇ داۋۇد: 11)

[①] ھەيسەمى (1014): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇستازى ۋە ئۇستازىنىڭ ئۇستازىدىن باشقا راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر. لېكىن ئۇ ئىككىسىمۇ ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (8): ھەسەن، ـ دېگەن.

454 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ ارْتَقَيْتُ فَوْقَ ظَهْرِ بَيْتِ حَفْصَةَ لِبَعْضِ حَاجَتِي فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقْضِي حَاجَتَهُ مُسْتَدْبِرَ الْقِبْلَةِ مُسْتَقْبِلَ الشأْمِحَدثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ قَالَ حَدثَنَا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ عَنْ مُحَمدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حَبانَ عَنْ وَاسِعِ بْنِ حَبانَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ ارْتَقَيْتُ فَوْقَ ظَهْرِ بَيْتِ حَفْصَةَ لِبَعْضِ حَاجَتِي فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقْضِي حَاجَتَهُ مُسْتَدْبِرَ الْقِبْلَةِ مُسْتَقْبِلَ الشأْمِ.

454 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن بىر ئىش ئۈچۈن ھەفسەنىڭ ئۆيىنىڭ ئۆگزىسىگە چىققانىدىم، شۇ ئارىدا رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قىبلىگە ئارقىسىنى، شام تەرەپكە ئالدىنى قىلىپ تەرەت سۇندۇرىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم.

(بۇخارى: 148)

455 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ ذُكِرَ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَوْمٌ يَكْرَهُونَ أَنْ يَسْتَقْبِلُوا بِفُرُوجِهِمْ الْقِبْلَةَ فَقَالَ أُرَاهُمْ قَدْ فَعَلُوهَا اسْتَقْبِلُوا بِمَقْعَدَتِي الْقِبْلَةَ.

455 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھۇزۇرىدا (ئۆيلىرىدە) تەرەت سۇندۇرغاندا قىبلە تەرەپكە ئالدىنى قىلىشنى يامان كۆرىدىغان ئادەملەر توغرىسىدا سۆز قىلىنغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېدى:

ــ قارىغاندا ئۇلار شۇنداق قىلغاندەك تۇرىدۇ، (ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ خاتالاشقانلىقىنى ۋە بۇنداق قىلىشنىڭ توغرىلىقىنى بىلسۇن ئۈچۈن) سىلەر مەن ئىشلىتىدىغان خالانىڭ ئالدىنى قىبلە تەرەپكە قارىتىڭلار[1].

(ئىبنى ماجە: 324)

[1] ئەلبانى (68): زەئىپ، ـ دېگەن.

456 - عَنْ أَبِي وَائِلٍ قَالَ كَانَ أَبُو مُوسَى يُشَدِّدُ فِي الْبَوْلِ وَيَبُولُ فِي قَارُورَةٍ وَيَقُولُ إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَ إِذَا أَصَابَ جِلْدَ أَحَدِهِمْ بَوْلٌ قَرَضَهُ بِالْمَقَارِيضِ فَقَالَ حُذَيْفَةُ لَوَدِدْتُ أَنَّ صَاحِبَكُمْ لَا يُشَدِّدُ هَذَا التَّشْدِيدَ فَلَقَدْ رَأَيْتُنِي أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَتَمَاشَى فَأَتَى سُبَاطَةً خَلْفَ حَائِطٍ فَقَامَ كَمَا يَقُومُ أَحَدُكُمْ فَبَالَ فَانْتَبَذْتُ مِنْهُ فَأَشَارَ إِلَيَّ فَجِئْتُ فَقُمْتُ عِنْدَ عَقِبِهِ حَتَّى فَرَغَ.

456 ـ ئەبۇ ۋائىلنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ سۈيدۈك توغرىسىدا قاتتىق ئېھتىيات قىلىپ، شىشىنىڭ ئىچىگە سىيەتتى ۋە تەكىتلەپ:

ـــ ئىسرائىل ئەۋلاتلىرىدىن بىرەرسىنىڭ تېرىسىگە سۈيدۈك تېگىپ قالسا، شۇ ئورۇننى قاچىلار بىلەن كېسەتتى، ـ دەيتتى. ھۇزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېدى:

ـ ئەلۋەتتە، بۇ سۆھبەتدىشىڭلارنىڭ بۇنداق چىڭ تۇرىۋالماسلىقىنى ياقتۇرىمەن. چۈنكى مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە مېڭىپ كېتىۋېتىپ، بىر تامنىڭ ئارقىسىدىكى ئەخلەت تۆكىدىغان يەرگە كەلگەندە، ئۇنىڭ خۇددى بىرىڭلاردەكلا ئۆرە تۇرۇپ سىيگەنلىكىنى كۆرگەنىدىم. مەن ئۇنىڭدىن يىراق تۇرسام، ئۇ ماڭا يېقىن تۇرۇشقا ئىشارەت قىلدى. مەن كېلىپ، ئۇ سىيىپ بولغىچە ئارقىسىدا تۇرۇپ تۇردۇم.

(مۇسلىم: 273)

457 - عن عمر قال:رآنى النبي وأنا أبول قائما فقال: يا عمر لا تبل قائما فما بلت قائما بعد.

457 ـ ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنىڭ ئۆرە تۇرۇپ سىيىۋاتقانلىقىمنى كۆرۈپ:

ـ ھەي ئۆمەر، ئۆرە تۇرۇپ سىيمىگىن! ـ دېدى. شۇنىڭدىن كېيىن،

مەن ئۆرە تۇرۇپ سىيىپ باقمىدىم.

(تىرمىزى: 12)

458 - وله قال عمر ما بلت قائما منذ أسلمت. Ƶا للترمزي.

458 ـ ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن مۇسۇلمان بولغاندىن بېرى ئۆرە تۇرۇپ سىيمىدىم[1].

(تىرمىزى: 12)

459 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ إِن مِنْ الْجَفَاءِ أَنْ تَبُولَ وَأَنت قَائِمٌ.

459 ـ ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ: ئۆرە تۇرۇپ سىيىش ئەخلاقسىزلىقتۇر، ـ دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ.

(تىرمىزى رىۋايەت قىلغان)

460 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ مَنْ حَدثَكُمْ أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ يَبُولُ قَائِمًا فَلَا تُصَدقُوهُ مَا كَانَ يَبُولُ إِلا قَاعِدًا.

460 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: كىمكى سىلەرگە: ”رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆرە تۇرۇپ سىيىگەن“ دېسە، ئۇنىڭغا ئىشەنمەڭلار، چۈنكى ئۇ ھەمىشە ئولتۇرۇپ سىيەتتى[2].

(تىرمىزى: 12)

461 - عَنِ ابْنِ سِيرِينَ قَالَ: بَيْنَا سَعْدٌ يَبُولُ قَائِمًا، إِذِ اتكَأَ فَمَاتَ، قَتَلَتْهُ الْجِن، فَقَالُوا: نَحْنُ قَتَلْنَا سَيدَ الْخَزْرَجِ سَعْدَ بن عُبَادَهْ رَمَيْنَاهُ بِسَهْمَيْنِ فَلَمْ نُخْطِئْ فُؤَادَهْ.

461 ـ ئىبنى سىرىننىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: سەئد ئۆرە تۇرۇپ سىيىۋاتاتتى، تۇيۇقسىز يۆلىنىپ قالدى ۋە جىنى

---

[1] ئەلبانى (2): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (11): ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ھەدىسى سەھىھ ـ دېگەن.

چىقىپ كەتتى. ئۇنى جىنلار ئۆلتۈرۈپ قويغانىدى. جىنلار: ”بىز خەزرەجنىڭ باشلىقى سەئد ئىبنى ئۇبادەنى ئۆلتۈردۇق. ئىككى تال ئوق ئېتىپ دەل يۈرىكىگە تەگكۈزدۇق“ دېيىشتى[1].

(«ئەلكەبىر»)

462 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ أَرْدَفَنِي رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ذَاتَ يَوْمٍ خَلْفَهُ فَأَسَر إِلَي حَدِيثًا لَا أُحدثُ بِهِ أَحَدًا مِنْ الناسِ وَكَانَ أَحَب مَا اسْتَتَرَ بِهِ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لِحَاجَتِهِ هَدَفٌ أَوْ حَائِشُ نَخْلٍ قَالَ ابْنُ أَسْمَاءَ فِي حَدِيثِهِ يَعْنِي حَائِطَ نَخْلٍ.

462 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى جەئفەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى ئارقىسىغا مىندۈرۈۋېلىپ، مەخپىي بىر گەپنى ئېيتىپ بەردى. مەن ئۇ گەپنى ھېچ كىشىگە ئېيتمايمەن. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئېگىز دۆڭ ياكى خورمىلىق باغنى دالدا قىلىپ تۇرۇپ تاھارەت سۇندۇرۇشنى بەكمۇ ياخشى كۆرەتتى.

(مۇسلىم: 342)

463 - عَنْ عَبْدِ الرحْمَنِ بْنِ حَسَنَةَ قَالَ انْطَلَقْتُ أَنا وَعَمْرُو بْنُ الْعَاصِ إِلَى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَخَرَجَ وَمَعَهُ دَرَقَةٌ ثُم اسْتَتَرَ بِهَا ثُم بَالَ فَقُلْنَا انْظُرُوا إِلَيْهِ يَبُولُ كَمَا تَبُولُ الْمَرْأَةُ فَسَمِعَ ذَلِكَ فَقَالَ أَلَمْ تَعْلَمُوا مَا لَقِيَ صَاحِبُ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانُوا إِذَا أَصَابَهُمْ الْبَوْلُ قَطَعُوا مَا أَصَابَهُ الْبَوْلُ مِنْهُمْ فَنَهَاهُمْ فَعُذبَ فِي قَبْرِهِ.

463 ـ ئابدۇرراھمان ئىبنى ھەسەنە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەمر ئىبنى ئاس ئىككىمىز رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا بارغان ئىدۇق، ئۇ ئۆيدىن چىقتى. قولىدا قالقان بار ئىدى، بىر ئازدىن كېيىن، ئۇ قالقاننى دالدا

[1] ھەيسەمى (1017): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئىبنى سىرىن سەئد ئىبنى ئۇبادە بىلەن زاماندىش ئەمەس، ـ دېگەن.

قىلىپ سىيگەنىدى، بىز:

ــ ئۇنىڭغا قاراڭلار، خۇددى ئاياللاردەك سىيىۋاتىدۇ، ـ دېيىشتۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ گەپنى ئاڭلاپ مۇنداق دېدى:

ــ ئىسرائىل ئەۋلاتلىرىدىن بىرى تارتقان ئازابنى بىلمەمسىلەر؟ ئۇلارنىڭ (شەرىئىتىدە) بىرەر يېرىگە سۈيدۈك تېگىپ قالسا، شۇ سۈيدۈك تەگكەن يەرنى كېسىپ تاشلاش كېرەك ئىدى، ھېلىقى ئادەم ئۇلارنى (بۇنداق قىلىشتىن) توسقان ئىدى، ئۇ (بەنى ئىسرائىلنى سۈيدۈكتىن ئېھتىيات قىلىشتىن توسقانلىقى ئۈچۈن) قەبرىسىدە ئازاب تارتتى[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 22)

464 - عَنْ أَبِي مُوسَى فِي هَذَا الْحَدِيثِ قَالَ جِلْدِ أَحَدِهِمْ.

464 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەن:

«ئۇلاردىن بىرەرسىنىڭ تېرىسىگە سۈيدۈك تەگسە، شۇ يەرنى كېسەتتى»[②].

(ئەبۇ داۋۇد: 22)

465 - عَنْ أَبِي مُوسَى عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ جَسَدِ أَحَدِهِمْ.

465 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

«ئۇلاردىن بىرەرسىنىڭ جەسىدىگە سۈيدۈك تەگسە...»[③] دەپ يۇقىرىقى بىلەن ئوخشاش مەزمۇندا ھەدىس بايان قىلىنغان.

(ئەبۇ داۋۇد: 22)

[①] ئەلبانى (16): سەھىھ ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (17): سەھىھ ئەمما مەۋقۇف، ـ دېگەن.

[③] ئەلبانى (6): مۇنكەر ھەدىس، ـ دېگەن.

466 - عن أبي سَعِيدٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ لَا يَخْرُجْ الرجُلَانِ يَضْرِبَانِ الْغَائِطَ كَاشِفَيْنِ عَنْ عَوْرَتِهِمَا يَتَحَدثَانِ فَإِن اللهَ عَز وَجَل يَمْقُتُ عَلَى ذَلِكَ.

466 ـ ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «ئىككى ئادەم ھاجەتخانىغا چىقىپ، ئەۋرەتلىرىنى ئېچىپ، بىر ـ بىرى بىلەن پاراڭلاشقاچ تەرەت قىلمىسۇن، چۈنكى ئۇلۇغ الله بۇنداق قىلىقنى بەك يامان كۆرىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 15)

467 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ حَاجَةً لَا يَرْفَعُ ثَوْبَهُ حَتى يَدْنُوَ مِنْ الْأَرْضِ.

467 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق بايان قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجىتىنى ئادا قىلماقچى بولسا، تولۇق ئولتۇرۇپ بولمىغىچە كىيىمىنى كۆتۈرمەيتتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 14)

468 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ اكْتَحَلَ فَلْيُوتِرْ مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ وَمَنْ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ وَمَنْ أَكَلَ فَمَا تَخَللَ فَلْيَلْفِظْ وَمَا لَاكَ بِلِسَانِهِ فَلْيَبْتَلِعْ مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ وَمَنْ أَتى الْغَائِطَ فَلْيَسْتَتِرْ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ إِلا أَنْ يَجْمَعَ كَثِيبًا مِنْ رَمْلٍ فَلْيَسْتَدْبِرْهُ فَإِن الشيْطَانَ يَلْعَبُ بِمَقَاعِدِ بَنِي آدَمَ مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ.

468 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

---

[1] ئەلبانى (4): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (11): سەھىھ ـ دېگەن.

«سۈرمە تارتماقچى بولغانلار تاق تارتسۇن، كىمكى شۇنداق قىلسا، ياخشى قىلغان بولىدۇ. كىمكى ئۇنداق قىلالمىسا، گۇناھ يوق. (ئىستىنجا ئۈچۈن) چالما تۇتۇدىغانلار تاق تۇتسۇن. كىمكى شۇنداق قىلسا، ياخشى قىلغان بولىدۇ. كىمكى ئۇنداق قىلالمىسا، گۇناھ يوق. تاماق يېگەنلەر چىشىنىڭ ئارىلىقىغا كىرىۋالغان قالدۇقلارنى بىر نەرسە بىلەن كوچىلاپ چىقارغان بولسا تۈكۈرىۋەتسۇن، تىلى بىلەن چىقارغان بولسا يۇتۇۋەتسۇن. كىمكى شۇنداق قىلسا، ياخشى قىلغان بولىدۇ. ئۇنداق قىلالمىسا، گۇناھ يوق. تاھارەت سۇندۇرماقچى بولغانلار ئۆزىنى دالدىغا ئالسۇن، ئەگەر دالدا قىلىشقا بىر نەرسە تاپالمىسا، قۇم دۆۋىلەپ ئۇ تەرەپكە ئارقىسىنى قىلسۇن، چۈنكى شەيتان ئادەم بالىلىرىنىڭ ئەۋرەتلىرى بىلەن ئوينىشىدۇ، كىمكى شۇنداق قىلسا، ياخشى قىلغان بولىدۇ، ئۇنداق قىلمىغان كىشىگە گۇناھ يوق»[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 35)

469 - عَنِ ابْنِ عُمَرَ ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَذْهَبُ لِحَاجَتِهِ إِلَى الْمُغَمَّسِ، قَالَ نَافِعٌ: نَحْوَ مِيلَيْنِ مِنْ مَكةَ.

469 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەت قىلىش ئۈچۈن مەغمەسكىچە (مەككىدىن ئىككى چاقىرىم يىراقلىقتىكى ئورۇن) باراتتى[②].

(«ئەلكەبىر»؛ مەۋسىلى)

470 - عن أبي هريرة قال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يتبوأ لبوله كما يتبوأ لمنزله.

470 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى

[①] ئەلبانى (9): زەئىپ، ـ دېگەن.

[②] ھەيسەمى (993): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىك ۋە سەھىھ ھەدىس ئەھلىدىندۇر، ـ دېگەن.

رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىچىك تەرەت قىلماقچى بولسا، خۇددى چۇشكۇن قىلىش ئۇچۇن ئورۇن تەييارلىغاندەك، ئۆزىگە يەر تەييارلايتتى[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

471 - عن رجل من بني مُدْلِجٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ: "جَاءَ سُرَاقَةُ بن مَالِكِ بن جُعْشُمٍ مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، فَقَالَ: عَلمَنَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَذَا وَكَذَا، فَقَالَ رَجُلٌ كَالْمُسْتَهْزِئِ: أَمَا عَلمَكُمْ كَيفَ تَخْرُونَ؟ قَالَ: بَلَى، وَالذِي بَعَثَهُ بِالْحَق، أَمَرَنَا أَنْ نَتَوَكلَ عَلَى الْيُسْرَى، وَأَنْ نَنْصِبَ الْيُمْنَى".

471 ـ بەنى مۇدلەج قەبىلىسىدىن بىر ئادەم دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: سۇراقە ئىبنى مالىك پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىدىن كېلىپ:

ــ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزگە مۇنداق، مۇنداق ئىشلارنى ئۆگەتتى، ـ دېگەنىدى. بىر ئادەم زاڭلىق قىلغاندەك:

ــ ئۇ سىلەرگە قانداق تەرەت قىلىدىغانلىقىڭلارنى ئۆگەتمىدىمۇ؟ ـ دېدى. سۇراقە ئىبنى مالىك:

ــ ئۇنى ھەق پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن زاتنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئەلۋەتتە ئۆگەتتى. ئۇ بىزنى سول پۇتىمىزغا تايىنىپ، ئوڭ پۇتىمىزنى تىكلەپ ئولتۇرۇشقا بۇيرىدى، ـ دەپ جاۋاب بەردى[2].

(«ئەلكەبىر»: 6605)

472 - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمْ، قَالَ: "اتقُوا الْبَوْلَ، فَإِنهُ أَولُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ فِي الْقَبْرِ".

---

[1] ھەيسەمى (996): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە يەھيا ئىبنى ئۇبەيد ۋە ئۇنىڭ ئاتىسى بار. مەن ئۇ ئىككىسىنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم. قالغان راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1020): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىسمى ئاتالمىغان بىرى بار، ـ دېگەن.

472 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«سۈيدۈكتىن ئېھتىيات قىلىڭلار، چۈنكى قەبرىدە بەندىدىن ئالدى بىلەن شۇنىڭ ھېسابى ئېلىنىدۇ»[1].
(«ئەلكەبىر»: 7605)

473 - عَنْ وَاثِلَةَ بن الأَسْقَعِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: لا يَقُولَن أَحَدُكُمْ أَهْرَقْتُ الْمَاءَ، وَلَكِنْ لِيَقُلْ أُبولُ.

473 ـ ۋاسىلە ئىبنى ئەسقەئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «سۇ تۆكىمەن دېمەي، سىيىمەن دەڭلار!»[2]
(«ئەلكەبىر»)

474 - عَنْ أَنسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ نَزَعَ خَاتَمَهُ.

474 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەتخانىغا كىرگەندە، ئۈزۈكىنى چىقىرىۋېتەتتى[3].
(تىرمىزى: 1746)

475 ـ عَنْ أَنسٍ قَالَ كَانَ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ وَضَعَ خَاتَمَهُ.

475 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت

---

[1] ھەيسەمى (1034): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1040): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەنبەسە ئىبنى ئابدۇراھمان ئىبنى ئەنبەسە ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (292): زەئىپ، ـ دېگەن.

قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەتخانىغا كىرگەندە، ئۆزۈكىنى سىرتتا قويۇپ قوياتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 19)

476 - عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ كَانَ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ اللهُم إِني أَعُوذُ بِكَ مِنْ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ تَابَعَهُ ابْنُ عَرْعَرَةَ عَنْ شُعْبَةَ وَقَالَ غُنْدَرٌ عَنْ شُعْبَةَ إِذَا أَتَى الْخَلَاءَ وَقَالَ مُوسَى عَنْ حَمادٍ إِذَا دَخَلَ وَقَالَ سَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ حَدثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَدْخُلَ.

476 ـ ئابدۇلئەزىز ئىبنى سۇھەيبىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەتخانىغا كىرگەندە:

«ئى الله! ئەركەك ۋە چىشى جىن ـ شەيتانلارنىڭ زىيانكەشلىك قىلىشىدىن ساڭا سېغىنىمەن» دەيتتى.

477 - وقال سعيد ابن زيد حدثنا عبد العزيز إذا أراد أن يدخل.

477 ـ سەئىد ئىبنى زەيد مۇنداق دېگەن: ئابدۇلئەزىز بىزگە يۇقىرىقى ھەدىسنى مۇنداق سۆزلەپ بەردى: ئۇ ھاجەتخانىغا كىرمەكچى بولغاندا...

(بۇخارى: 142)

478 - وفي أخرى: إذا دخل الكنيف. رواه مسلم.

478 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ھاجەتخانىغا كىرگەندە... دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 375)

479 - عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِن هَذِهِ الْحُشُوشَ مُحْتَضَرَةٌ فَإِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ الْخَلَاءَ فَلْيَقُلْ أَعُوذُ بِاللهِ مِنْ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ.

[1] ئەلبانى (5): مۇنكەر ھەدىس، ـ دېگەن.

479 ـ زەيد ئىبنى ئەرقەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«شەكسىزكى، ھاجەتخانىلار جىنلار ھازىر بولىدىغان يەرلەردۇر. ھاجەتخانىغا كىرمەكچى بولغىنىڭلاردا: ”ئەركەك ۋە چىشى شەيتانلارنىڭ زىيانكەشلىك قىلىشىدىن پاناھ تىلەپ، اللهقا سىغىنىمەن“ دەڭلار!»[①]

(ئەبۇ داۋۇد: 6)

480 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا خَرَجَ مِنْ الْخَلَاءِ قَالَ غُفْرَانَكَ.

480 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەتخانىدىن چىققاندا: «ئى الله! مەغپىرىتىڭنى تىلەيمەن» دەيتتى[②].

(تىرمىزى: 7)

481 ـ عَنْ أَنسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا خَرَجَ مِنْ الْخَلَاءِ قَالَ الْحَمْدُ لِلهِ الذِي أَذْهَبَ عَني الْأَذَى وَعَافَانِي. رواه ابن ماجة. 301.

481 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەتخانىدىن چىققاندا: «جىمى ھەمدۇسانا مەندىن زىيانلىق ماددىنى كەتكۈزۈپ، مېنى خاتىرجەم، ساغلام قىلغان الله تائالاغا خاستۇر» دەيتتى[③].

(ئىبنى ماجە:301)

482 - وفي رواية: الحمد لله الذى أخرج عنى الأذى وعافانى. رزين.

[①] ئەلبانى (4): سەھىھ ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (7): سەھىھ ـ دېگەن.

[③] ئەلبانى (60): زەئىپ، ـ دېگەن.

482 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: «گۈزەل ماختاشلار مەندە پايدىلىق ماددىنى قالدۇرۇپ، زىيانلىقىنى چىقىرىۋەتكەن الله تائالاغا مەنسۇپتۇر».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

483 - عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ سَتْرُ مَا بَيْنَ أَعْيُنِ الْجِنِ وَعَوْرَاتِ بَنِي آدَمَ إِذَا دَخَلَ أَحَدُهُمْ الْخَلَاءَ أَنْ يَقُولَ بِسْمِ اللهِ.

483 ـ ئەلى ئىبنى ئەبۇتالىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «جىننىڭ كۆزلىرى بىلەن ئادەم بالىلىرىنىڭ ئەۋرەتلىرى ئارىسىدىكى پەردە، ھاجەتخانىغا كىرگەندە دېيىلگەن: "بىسمىللاھ" كەلىمىسىدۇر»[1].

(تىرمىزى: 606)

[1] ئەلبانى (496): سەھىھ ـ دېگەن.

ئىستىنجا قىلىشنىڭ بايانى

484 - عَنْ سَلْمَانَ قَالَ قِيلَ لَهُ قَدْ عَلَّمَكُمْ نَبِيُّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى الْخِرَاءَةَ قَالَ فَقَالَ أَجَلْ لَقَدْ نَهَانَا أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ لِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِالْيَمِينِ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِأَقَلَّ مِنْ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِرَجِيعٍ أَوْ بِعَظْمٍ.

484 ـ سەلمان فارىسى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە بىرسى ئۇنىڭدىن:

ــ پەيغەمبىرىڭلار سىلەرگە تەرەت قىلىشتىن تارتىپ ھەممە ئىشنى ئۆگەتتى، شۇنداقمۇ؟ ـ دەپ سورىغان، سەلمان ئۇنىڭغا:

ــ ھەئە، ئۇ بىزنى چوڭ ۋە كىچىك تەرەت قىلغاندا قىبلىگە ئالدىمىزنى قىلىش، ئوڭ قول بىلەن ئىستىنجا قىلىش، ئىستىنجادا ئۈچتىن ئاز تاش ئىشلىتىش، ئۇستىخان بىلەن ئىستىنجا قىلىش قاتارلىق ئىشلاردىن چەكلىدى، ـ دەپ جاۋاب بەرگەن.

(مۇسلىم: 262)

485 - وفي رواية أن القائل له ذلك المشركون.

485 ـ يەنە بىر ھەدىستە: سەلماندىن شۇ سوئالنى سورىغۇچىلار مۇشرىكلار ئىدى، ـ دەپ كەلگەن.

(مۇسلىم: 262)

486 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا بَالَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَأْخُذَنَّ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ وَلَا يَسْتَنْجِي بِيَمِينِهِ وَلَا يَتَنَفَّسْ فِي الْإِنَاءِ.

486 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەبۇ قەتادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق

دېگەن:

«تەرەت قىلغان چېغىڭلاردا ئوڭ قول بىلەن زەكىرىڭلارنى تۇتماڭلار، ئىستىنجادا ئوڭ قولنى ئىشلەتمەڭلار، قاچاڭلاردىكى يېمەك - ئىچمەككە پۈۋلىمەڭلار!»

(بۇخارى: 154)

487 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَتْ يَدُ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الْيُمْنَى لِطُهُورِهِ وَطَعَامِهِ وَكَانَتْ يَدُهُ الْيُسْرَى لِخَلَائِهِ وَمَا كَانَ مِنْ أَذًى.

487 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئوڭ قولىنى تاھارەت ئېلىش ۋە تاماق يېيىش ئۈچۈن، سول قولىنى ھاجەت قىلىش ۋە نىجاسەتنى تازىلاش ئۈچۈن ئىشلىتەتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 33)

488 - عن عثمان: ما مسست ذكرى بيميا منذ بايعت رسول الله وأسلمت. فسر بأنه B يستنج بيمينه.

488 ـ ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن مۇسۇلمان بولغان ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بەيئەت قىلغاندىن بېرى ئوڭ قولۇم بىلەن زەكىرىمنى تۇتمىدىم (يەنى ئوڭ قولۇم بىلەن ئىستىنجا قىلمىدىم).

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

489- عن أَبِي مَيْمُونَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا خَرَجَ لِحَاجَتِهِ تَبِعْتُهُ أَنا وَغُلَامٌ مِنا مَعَنا إِدَاوَةٌ مِنْ مَاءٍ.

489 ـ ئەبۇ مەيمۇنەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم:

[1] ئەلبانى (26): سەھىھ ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەتكە چىققاندا، مەن باللاردىن بىرى بىلەن بىر قاچا سۇنى كۆتۈرۈپ، ئۇنىڭ كەينىدىن ماڭاتتىم.

(بۇخارى:151)

490 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ كَانَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا أَتى الْخَلَاءَ أَتَيْتُهُ بِمَاءٍ فِي تَوْرٍ أَوْ رَكْوَةٍ فَاسْتَنْجَى -قَالَ أَبو دَاوُد فِي حَدِيثِ وَكِيعٍ ثُم مَسَحَ يَدَهُ عَلَى الْأَرْضِ- ثُم أَتَيْتُهُ بِإِنَاءٍ آخَرَ فَتَوَضأَ.

490 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەتخانىغا كىرگەندە، مەن تاشتىن ياسالغان بىر قاچىدا سۇ ئەكىلەتتىم، شۇنىڭدا ئىستىنجا قىلاتتى. (يەنە بىر ھەدىستە: ئىستىنجادىن كېيىن قولىنى يەرگە سۈرتەتتى، ـ دېيىلگەن)، ئاندىن يەنە بىر قاچىدا سۇ ئەكىلەتتىم، ئۇنىڭدا تاھارەت ئالاتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 45)

491 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ جَاءَنِي جِبْرِيلُ فَقَالَ يَا مُحَمدُ إِذَا تَوَضأْتَ فَانْتَضِحْ.

491 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«جىبرىئىل كېلىپ: "ئى مۇھەممەد! تاھارەت ئالغاندا، (ئەۋرىتىڭگە) سۇ سەپكىن!" دېدى»[2].

(تىرمىزى: 50)

492 - عَنْ سُفْيَانَ بْنِ الْحَكَمِ الثقَفِي أَوْ الْحَكَمِ بْنِ سُفْيَانَ الثقَفِي قَالَ كَانَ رَسُولُ

[1] ئەلبانى (35): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (6): زەئىپ، ـ دېگەن.

اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا بَالَ يَتَوضأُ وَيَنْتَضِحُ.

492 ـ سۇفيان ئەل سەقەفىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىچىك تەرەت قىلغاندا، تاھارەت ئېلىپ بولۇپ، (ئەۋرىتىگە) سۇ سېپەتتى[1][2].

(ئەبۇ داۋۇد: 166)

493 ـ عَنْ الْحَكَمِ عَنْ أَبِيهِ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ إِذَا تَوَضـأَ أَخَذَ حَفْنَةً مِنْ مَاءٍ فَقَالَ بِهَا هَكَذَا وَوَصَفَ شُعْبَةُ نَضَحَ بِهِ فَرْجَهُ.

493 ـ ھەكەم ئۆزىنىڭ دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاھارەت ئالغان ۋاقتىدا، بىر ئوچۇم سۇنى ئېلىپ مۇنداق قىلاتتى دەپ، ئىشارەت قىلىپ كۆرسەتتى. شۆئبە (راۋىي): سۇنى ئەۋرىتىگە چاچاتتى، ـ دەپ چۈشەندۈردى[3].

(نەسائى: 134)

494 ـ عَنْ عَبْدِ الرحْمَنِ بن عُبيد اللهِ أَن أَبَاهُ حَدثَهُ أَنهُ سَمِعَ عُمَرَ بْنَ الْخَطـابِ يَتَوَضأُ بِالْمَاءِ لِمَا تَحْتَ إِزَارِهِ.

494 ـ ئابدۇراھمان ئىبنى ئۇبەيدۇللاھتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئۆمەر ئىبنى خەتتابنىڭ (ئىستىنجا قىلغاندا) ئەۋرىتىنى سۇ بىلەن يۇيىدىغانلىقىنى ئاڭلىغان ئىدىم.

(مالىك: 37)

495 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ بَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَامَ عُمَـرُ خَلْفَـهُ بِكُوزٍ مِنْ مَاءٍ فَقَالَ مَا هَذَا يَا عُمَرُ فَقَالَ هَذَا مَاءٌ تَتَوضأُ بِهِ قَالَ مَا أُمِرْتُ كُلمَا بُلْـتُ أَنْ

[1] ئالىملارنىڭ قارىشىچە، سۇ سېپىشتىكى مەقسەت تاھارەت ئېلىپ بولغاندىن كېيىن، ئىشتىنىدا نەملىك بايقىسا سۈيدۈك چىقىپ قالغانمىكىن دەپ ۋەسۋەسىگە چۈشۈشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈندۇر.

[2] ئەلبانى (152): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (130): سەھىھ ـ دېگەن.

أَتَوضأَ وَلَوْ فَعَلْتُ لَكَانَتْ سُنةً.

495 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىچىك تەرەت قىلىۋاتاتتى، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدا بىر قاچا سۇنى تۇتۇپ ئۆرە تۇردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ئى ئۆمەر! بۇ نېمە؟ ـ دەپ سورىدى. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ بۇ، سەن تاھارەت ئالىدىغان سۇ، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ مەن ھەر تەرەت قىلغاندا تاھارەت ئېلىشقا بۇيرۇلمىدىم. ئەگەر مەن شۇنداق قىلىدىغان بولسام، بۇ چوقۇم سۈننەت بولۇپ قالىدۇ، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 42)

496 - عن أنس: أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قال لأهل قباء إن الله قد أحسن الثناء عليكم في الطهور فما ذاك؟ قالوا نجمع بين الأحجار والماء. " رزين"

496 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قۇبا خەلقىگە:

ـ الله ھەقىقەتەن سىلەرگە تاھارەت بارىسىدا كۆپ ئاپىرىن ئوقۇدى، بۇنىڭ سەۋەبى نېمە؟ ـ دەپ سورىغانىدى، ئۇلار:

ـــ بىز ئىستىنجا قىلغاندا ئالدى بىلەن تاشنى، ئاندىن سۇنى ئىشلىتىمىز. ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

497 - عَنْ عُوَيْمِ بْنِ سَاعِدَةَ الْأنصَارِي... قَالُوا وَاللِهِ يَا رَسُولَ اللِهِ مَا نَعْلَمُ شَيْئًا إِلا أَنهُ كَانَ لَنَا جِيرَانٌ مِنْ الْيَهُودِ فَكَانُوا يَغْسِلُونَ أَدْبَارَهُمْ مِنْ الْغَائِطِ فَغَسَلْنَا كَمَا غَسَلُوا.

[1] ئەلبانى (10): زەئىپ، ـ دېگەن.

497 ـ ئۇۋەيم ئىبنى سائىدەنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە قۇبا خەلقى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يوقىرىقى سوئالىغا مۇنداق جاۋاب بەرگەن:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، بىز (ئۇنىڭ سەۋەبى بولغان ئىشنى) بىلمەيمىز. ئەمما بىزنىڭ يەھۇدىي قوشنىلىرىمىز تەرەت قىلغاندا تەرەت يوللىرىنى يۇيىدۇ، بىزمۇ شۇلاردەك قىلىۋاتىمىز، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەھمەد: 15059؛ تەبەرانى)

498 - عَنْ مُحَمدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَلَامٍ قَالَ لَما قَدِمَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَلَيْنَا يَعْنِي قُبَاءً قَالَ إِن اللهَ عَز وَجَل قَدْ أَثْنى عَلَيْكُمْ فِي الطهُورِ خَيْرًا أَفَلَا تُخْبِرُونِي قَالَ يَعْنِي قَوْلَهُ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبونَ أَنْ يَتَطَهرُوا وَاللهُ يُحِب الْمُطهرِينَ قَالَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ إِنا نَجِدُهُ مَكْتُوبًا عَلَيْنَا فِي التوْرَاةِ الِاسْتِنْجَاءُ بِالْمَاءِ.

498 ـ مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى سالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قۇباغا كەلگەندە، قۇبا خەلقىگە:

ــ الله ھەقىقەتەن سىلەرگە تاھارەت بارىسىدا كۆپ ئاپىرىن ئوقۇدى، بۇنىڭ سەۋەبىنى ماڭا دەپ بېرىڭلار! ـ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ سۆزىدىن الله تائالانىڭ: ﴿بىرىنچى كۈنىدىن تارتىپلا تەقۋا ئاساسىغا قۇرۇلغان مەسجىد ھەقىقەتەن سېنىڭ ناماز ئوقۇشۇڭغا ئەڭ لايىقتۇر، ئۇنىڭدا پاك بولۇشنى سۆيىدىغان كىشىلەر بار، الله پاك بولغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ﴾[2] دېگەن سۆزىنى كۆزدە تۇتۇۋاتاتتى. ئۇلار:

ــ ئى اللهنىڭ ئەلچىسى! بىز تەۋراتنى ئوقۇغاندا، ئىستىنجانىڭ سۇ

[1] ھەيسەمى (1054): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان. تەبەرانىمۇ ئۈچىلى كىتابىدا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە شۇرەھبىل ئىبنى سەئد ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام مالىك، ئىبنى مەئىن ۋە ئەبۇ زۇرئە قاتارلىقلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى ھىببان ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

[2] تەۋبە، 108 ـ ئايەت.

بىلەن قىلىنىدىغانلىقىنى بىلگەن ئىدۇق، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەھمەد: 23321)

499 - حَدثَنا عَنْ عَائِشَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِذَا ذَهَبَ أَحَدُكُمْ إِلى الْغَائِطِ فَلْيَذْهَبْ مَعَهُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ يَسْتَطِيبُ بِهِن فَإِنهَا تُجْزِئُ عَنْه.

499 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللام مۇنداق دېگەن:

«ھاجەتخانىغا ماڭغاندا ئىستىنجا قىلىش ئۈچۈن ئۈچ تال تاش ئېلىۋېلىڭلار، ئىستىنجاغا ئۈچ تال تاش يېتىدۇ»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 40)

500 - أَنّ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ سُئِلَ عَنِ الاسْتِطَابَةِ. فَقَالَ: "أَولا يَجِدُ أَحَدُكُمْ ثَلاثَةَ أَحْجَارٍ، حَجَرَانِ لِلصفْحَتَيْنِ، وَحَجَرٌ لِلمَسْرُبَةِ".

500 ـ سەھل ئىبنى سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن مەقئەتنى قانداق تازىلاش توغرۇلۇق سورالغاندى، ئۇ تەلىم بېرىپ مۇنداق دېدى:

«ئۈچ تال تاش تاپالماسىلەر؟ ئىككى تال تاش ئىككى تەرەپ ئۈچۈن، بىرسى نىجاسەت ئېغىزى ئۈچۈن»[3].

(«ئەلكەبىر»: 5697)

501 - عَبْد اللهِ يَقُولُ أَتى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الْغَائِطَ فَأَمَرَنِي أَنْ آتِيَهُ بِثَلَاثَةِ

[1] ھەيسەمى (1058): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى سالامدىن رىۋايەت قىلغان. لېكىن تەبەرانىغا ئوخشاش مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى سالامدىن، ئۇنىڭ ئاتىسىدىن دەپ رىۋايەت قىلمىغان.

[2] ئەلبانى (31): ھەسەن، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1048): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەتىيق ئىبنى ياقۇب زۇبەيرى ئىسىملىك بىرى بار. ئەبۇ زۇرئە ئۇنىڭ ئىمام مالىك ھايات ۋاقتىدا مۇۋەتتە (ھەدىس كىتابى) نى ياد ئېلىپ بولغانلىقىنى ئېيتقان، ـ دېگەن.

أَحْجَارٍ فَوَجَدْتُ حَجَرَيْنِ وَالْتَمَسْتُ الثالِثَ فَلَمْ أَجِدْهُ فَأَخَذْتُ رَوْثَةً فَأَتَيْتُهُ بِهَـا فَأَخَـذَ الْحَجَرَيْنِ وَأَلْقَى الروْثَةَ وَقَالَ هَذَا رِكْسٌ.

501 ـ ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى ئۈچ تال تاش ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇپ، ئۆزى ھاجەتخانىغا كىرىپ كەتتى. مەن ئىككى تال تاش تاپتىم، ئۈچىنچىسىنى تاپالماي بىر تال تېزەكنى ئېلىپ كەلسەم، ئىككى تال تاشنى ئالدى، تېزەكنى تاشلىۋېتىپ:

ـ بۇ نەرسە پاسكىنا، ـ دېدى.

(بۇخارى: 156)

502 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَـلمَ لَـا تَسْتَنْجُوا بِالروْثِ وَلَا بِالْعِظَامِ فَإِنهُ زَادُ إِخْوَانِكُمْ مِنْ الْجِنِ.

502 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تېزەك ۋە سۆڭەكلەر بىلەن ئىستىنجا قىلماڭلار، چۈنكى ئۇلار قېرىنداشلىرىڭلار جىنلارنىڭ ئوزۇقلۇقىدۇر»[1].

(تىرمىزى: 18)

503 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَدِمَ وَفْدُ الْجِنِ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالُوا يَا مُحَمدُ انْهَ أُمتَكَ أَنْ يَسْتَنْجُوا بِعَظْمٍ أَوْ رَوْثَةٍ أَوْ حُمَمَةٍ فَإِن اللهَ تَعَالَى جَعَلَ لَنَا فِيهَا رِزْقًا قَالَ فَنَهَى رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَنْ ذَلِكَ.

503 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا جىنلارنىڭ ئەلچىلىرى كېلىپ:

ــ ئى مۇھەممەد! ئۈممەتلىرىڭنى سۆڭەك، تېزەك ۋە يېقىلغۇ كۆللىرى بىلەن ئىستىنجا قىلىشتىن چەكلىگەن بولساڭ، چۈنكى الله

---

[1] ئەلبانى (17): سەھىھ ـ دېگەن.

بىزنىڭ رىزقىمىزنى شۇلاردىن قىلغان، ـ دېدى. شۇنىڭدىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم شۇ نەرسىلەر بىلەن ئىستىنجا قىلىشنى چەكلىدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 39)

504 - عن أنس، رفعه: إن وفدا من نصيبين سألوه الزاد فلا تستنجوا بعظم، ولا روثة فإنها طعام إخوانكم الجن، فقالوا: وما يغني ذلك عنهم؟ قال: لا يمرون بعظم إلا وجدوا عليه عرقة، ولا يمرون بروثة إلا وجدوا عليها طعما. "رزين".

504 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ نۇسەيبىن دېگەن يەردىن كەلگەن جىن ئەلچىلىرى مەندىن ئوزۇقلۇق سورىدى. سىلەر سۆڭەك ۋە تېزەك بىلەن ئىستىنجا قىلماڭلار، چۈنكى ئۇ نەرسىلەر جىن قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئوزۇقلۇقىدۇر، ـ دېدى. ساھابىلەر سوئال قويۇپ:

ــ ئۇلار ئۇ نەرسىلەرنى قانداق ئوزۇقلۇق قىلىدۇ؟ ـ دېيىشكەندى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق جاۋاب بەردى:

ــ ئۇلار بىرەر سۆڭەكنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ قالسىلا، ئۇنىڭ چالا قالغان گۆشىنى يەيدۇ. تېزەكنىڭ يېنىدىن ئۆتكەندە، ئۇنىڭ تەمىنى تېتىيدۇ.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

505-قَالَ رُوَيْفِعٌ: قَالَ لِى رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم:«يَا رُوَيْفِعُ لَعَل الْحَيَاةَ سَتَطُولُ بِكَ بَعْدِى فَأَخْبِرِ النَّاسَ أَنَّهُ مَنْ عَقَدَ لِحْيَتَهُ أَوْ تَقَلَّدَ وَتَرًا أَوِ اسْتَنْجَى بِرَجِيعِ دَابَّةٍ أَوْ عَظْمٍ فَإِنَّ مُحَمَّدًا صلى الله عليه وسلم مِنْهُ بَرِىءٌ».

505 ـ رۇۋەيفىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا:

[1] ئەلبانى (30): سەھىھ ـ دېگەن.

«ئەي رۇۋەيفىئ! سەن مەندىن كېيىن خېلى ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشۈڭ مۇمكىن، (ئەگەر شۇنداق بولۇپ قالسا) سەن ئادەملەرگە شۇنى ئۇقتۇرۇپ قويغىنكى، قانداق ئادەم ساقىلىنى تۈگىۋالسا[1] ياكى (كۆز تېگىشتىن ساقلايدۇ دېگەن ئېتىقاد بىلەن ئۆزىگە) ئوقيانىڭ تارىنى ئېسىۋالسا ياكى ھايۋاناتلارنىڭ تېزىكى ۋە يا سۆڭىكى بىلەن ئىستىنجا قىلسا، مۇھەممەد (سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم) ئۇنىڭدىن بىزاردۇر» دېدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 36)

506 - عن عبد الرحمن بن أبي ليلى قال : رأيت عمر بن الخطاب «بال فمسح ذكره بالتراب ، ثم التفت إلينا، فقال: هكذا علمنا».

506 ـ ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ كىچىك تەرەتتىن كېيىن زەكىرىنى چالما بىلەن سۈرتىۋېتىپ بولۇپ:

ـ مۇشۇنداق ئۆگەندۇق، ـ دېگەنلىكى بايان قىلىنىدۇ[3].

(«ئەلئەۋسەت»)

507 - عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَشْرٌ مِنْ الْفِطْرَةِ قَصُّ الشارِبِ وَإِعْفَاءُ اللحْيَةِ وَالسوَاكُ وَاسْتِنْشَاقُ الْمَاءِ وَقَص الْأَظْفَارِ وَغَسْلُ الْبَرَاجِمِ وَنَتْفُ الْإِبِطِ وَحَلْقُ الْعَانَةِ وَانْتِقَاصُ الْمَاءِ قَالَ زَكَرِياءُ قَالَ مُصْعَبٌ وَنَسِيتُ الْعَاشِرَةَ إِلا أَنْ تَكُونَ الْمَضْمَضَةَ زَادَ قُتَيْبَةُ قَالَ وَكِيعٌ انْتِقَاصُ الْمَاءِ يَعْنِي الِاسْتِنْجَاءَ.

507 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىنساننىڭ يارىتىلىشىدىن تارتىپلا سۈننەت ھېسابلىنىدىغان ئون تۈرلۈك ئىشى بار. ئۇلار: بۇرۇتنى قىسقارتىش، ساقال قويۇش،

---

[1] ئەرەبلەر بۇرۇن مۇتەكەببىر، ھاكاۋۇرلۇقىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن ساقىلىنى تۈگۈپ، بۇدۇر قىلىۋالاتتى، بۇ شۇنىڭ ئۈچۈن چەكلەنگەن.

[2] ئەلبانى (27): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1052): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە روھ ئىبنى جەناھ ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ بىرى بار.

چىشنى مىسۋاك بىلەن تازىلاش، بۇرۇننى سۇ بىلەن چايقاش، تىرناقلارنى ئېلىش، پۇت ـ قولنىڭ بارماق ئارىلىرىنى يۇيۇش، قولتۇق تۈكىنى يۇلۇش، ئەۋرەت تۈكىنى چۈشۈرۈش، سۇدا ئىستىنجا قىلىش قاتارلىقلار».

مۇسئەب (راۋى): ئونىنچىسى ئېسىمدىن چىقىپ قاپتۇ. ئېغىزنى سۇ بىلەن چايقاش بولسا كېرەك، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 261)

تاھارەتنىڭ پەزىلىتى

508 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ أَلا أَدُلكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدرَجَاتِ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ وَانْتِظَارُ الصلَاةِ بَعْدَ الصلَاةِ فَذَلِكُمْ الربَاطُ.

508 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ مەن سىلەرگە بىر ئىشنى كۆرسىتىپ قويايمۇ؟ ﷲ تائالا ئۇنى قىلغۇچىلارنىڭ خاتالىقىنى ئۆچۈرۈپ، دەرىجىسىنى يۇقىرى كۆتۈرىدۇ، ـ دېدى. ساھابىلەر:

ـ ئەلۋەتتە كۆرسىتىپ قويغىن، ئى ﷲنىڭ ئەلچىسى! ـ دېيىشتى. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئېغىر كەلگەن تەقدىردىمۇ تاھارەتنى كامىل ئېلىش، مەسچىتكە كۆپ بېرىش، بىر نامازدىن كېيىن يەنە بىر نامازغا تەقەززا بولۇش. مانا بۇلارمۇ رىباتتۇر[1]، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 251)

509- عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا تَوَضأَ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ - أَوِ الْمُؤْمِنُ - فَغَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجَ مِنْ وَجْهِهِ كُل خَطِيئَةٍ نَظَرَ إِلَيْهَا بِعَيْنَيْهِ مَعَ الْمَاءِ - أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ - فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَ مِنْ يَدَيْهِ كُل خَطِيئَةٍ كَانَ بَطَشَتْهَا يَدَاهُ مَعَ الْمَاءِ - أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ - فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتْ كُل خَطِيئَةٍ مَشَتْهَا

---

[1] رىبات دېگەن، ﷲ يولىدا جىھاد قىلىش ئۈچۈن ئالدىنقى سەپتىن ئايرىلماي داۋاملىق تەييارلىق ھالەتتە تۇرۇش-دېمەكتۇر. دېمەككى، يۇقىرىقى ئەمەللەرنىڭ ساۋابى رىباتنىڭ ساۋابى بىلەن ئوخشاش.

رِجْلاهُ مَعَ الْمَاءِ - أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ - حَتى يَخْرُجَ نَقِيا مِنَ الذُنُوبِ».

509 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇئمىن مۇسۇلمان تاھارەت ئېلىپ يۈزىنى يۇغاندا، ئىككى كۆزى بىلەن قاراپ قىلغان گۇناھىنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ يۈزىدىن سۇ بىلەن ياكى سۇنىڭ ئاخىرقى تامچىسى بىلەن چىقىپ كېتىدۇ. ئىككى قولىنى يۇغاندا، ئىككى قولى بىلەن سادىر بولغان گۇناھىنىڭ ھەممىسى سۇ بىلەن ياكى سۇنىڭ ئاخىرقى تامچىسى بىلەن چىقىپ كېتىدۇ. ئىككى پۇتىنى يۇغاندا، ئۇنىڭ بىلەن (يامان ئىش تەرەپكە مېڭىش ئارقىلىق ئۆتكۈزۈلگەن) گۇناھلارنىڭ ھەممىسى سۇ بىلەن ياكى سۇنىڭ ئاخىرقى تامچىسى بىلەن چىقىپ كېتىدۇ. شۇنداق قىلىپ، ئۇ كىشى تاھارەتنى ئېلىپ بولغۇچە، ھەممە گۇناھلىرىدىن پاك-پاكىز بولۇپ كېتىدۇ.

(مۇسلىم: 244)

510 - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ كَانَتْ عَلَيْنا رِعَايَةُ الْإِبِلِ فَجَاءَتْ نَوْبَتِي فَرَوحْتُهَا بِعَشِيٍ فَأَدْرَكْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَائِمًا يُحدثُ الناسَ فَأَدْرَكْتُ مِنْ قَوْلِهِ مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَضأُ فَيُحْسِنُ وُضُوءَهُ ثُم يَقُومُ فَيُصَلي رَكْعَتَيْنِ مُقْبِلٌ عَلَيْهِمَا بِقَلْبِهِ وَوَجْهِهِ إِلا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنةُ قَالَ فَقُلْتُ مَا أَجْوَدَ هَذِهِ فَإِذَا قَائِلٌ بَيْنَ يَدَيَ يَقُولُ الَتِي قَبْلَهَا أَجْوَدُ فَنَظَرْتُ فَإِذَا عُمَرُ قَالَ إِني قَدْ رَأَيْتُكَ جِئْتَ آنِفًا قَالَ مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضأُ فَيُبْلِغُ أَوْ فَيُسْبِغُ الْوَضُوءَ ثُم يَقُولُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَن مُحَمدًا عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ إِلا فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنةِ الثمَانِيَةُ يَدْخُلُ مِنْ أَيها شَاءَ.

510 ـ ئۇقبە ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز تۆگىلىرىمىزنى نۆۋەت بىلەن باقاتتۇق، بىر كۈنى بېقىش نۆۋىتى ماڭا كەلگەنىدى. مەن كەچقۇرۇن تۆگىلەرنى يايلاقتا ئاپىرىۋېتىپ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كەلسەم، ئۇ ئۆرە تۇرغان پېتى كىشىلەرگە ھەدىس سۆزلەپ

بىرىنچىسى، ئۇ بۇ ھەدىسلەرنىڭ بىرىدە: ... (see below)

512 - وزاد الترمذي بعد "عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ": اللهم اجْعَلْنِي مِنْ التوابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنْ الْمُتطَهرِينَ.

512 ـ تىرمىزى: «ئۇنىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسى» دېگەندىن كېيىن: «ئى الله! مېنى تەۋبە قىلغۇچىلاردىن ۋە پاك بولغۇچىلاردىن قىلغىن!» دېگەن دۇئانى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان[1].

(تىرمىزى: 55)

513 - عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفانَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَنْ تَوَضأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ جَسَدِهِ حَتى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِهِ.

513 ـ ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «كىمكى تاھارەتنى كامىل ئالسا، ئۇنىڭ تىرناقلىرىنىڭ ئاستىدىن تارتىپ پۈتۈن ۋۇجۇدىدا گۇناھ قالمايدۇ».

(مۇسلىم: 245)

514 – وفي رواية أن عُثْمَانَ بْنَ عَفانَ توضأ ثم قال: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تَوَضأَ مِثْلَ وُضُوئِي هَذَا ثُم قَالَ مَنْ تَوَضأَ هَكَذَا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَكَانَتْ صَلَاتُهُ وَمَشْيُهُ إِلَى الْمَسْجِدِ نَافِلَةً.

514 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە كېلىشىچە، ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاھارەت ئېلىپ بولغاندىن كېيىن مۇنداق دېدى: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇشۇنداق تاھارەت ئالغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم ۋە:

«كىمكى مۇشۇنداق تاھارەت ئالسا، ئۇنىڭ ئىلگىرىكى گۇناھلىرى كەچۈرۈم قىلىنىدۇ، ئوقۇغان نامىزى ۋە مەسچىت يولىدا باسقان قەدەملىرى ئۇنىڭ ئۈچۈن (دەرىجىسىنى ئاشۇرىدىغان) نەپلە ئەمەل قاتارىدا بولىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم.

(مۇسلىم: 229)

[1] ئەلبانى (48): سەھىھ ـ دېگەن.

515 - وفي رواية أن عُثْمَانَ بْنَ عَفانَ ضَحِكَ بعد الوضوء فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ أَلَا تَسْأَلُونِي عَما أَضْحَكَنِي فَقَالُوا مِم ضَحِكْتَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ دَعَا بِمَاءٍ قَرِيبًا مِنْ هَذِهِ الْبُقْعَةِ فَتَوَضأَ كَمَا تَوَضأْتُ ثُم ضَحِكَ فَقَالَ أَلَا تَسْأَلُونِي مَا أَضْحَكَنِي فَقَالُوا مَا أَضْحَكَكَ يَا رَسُولَ اللهِ فَقَالَ إِن الْعَبْدَ إِذَا دَعَا بِوَضُوءٍ... فذكر نحوه.

515 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاھارەت ئالغاندىن كېيىن كۈلۈپ كېتىپ، ھەمراھلىرىغا:

ــ مېنىڭ نېمە ئۈچۈن كۈلگەنلىكىمنى سورىمايسىلەرغۇ؟ ـ دېدى. ئۇلار:

ــ ئى مۇئمىنلەرنىڭ خەلىپىسى! نېمە ئۈچۈن كۈلدۈڭ؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ:

ــ مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇشۇ يەرگە يېقىن بىر يەردىن سۇ ئەكەلدۈرۈپ، مېنىڭكىگە ئوخشاش تاھارەت ئالغاندىن كېيىن كۈلۈپ كېتىپ:

ــ مېنىڭ نېمە ئۈچۈن كۈلگەنلىكىمنى سورىمايسىلەرغۇ؟ ـ دېگەنلىكىنى، ساھابىلەرنىڭ:

ـ نېمىشقا كۈلدۈڭ؟ ئى ئاللاھنىڭ ئەلچىسى! ـ دەپ سورىغاندا، ئۇنىڭ:

ــ شۈبھىسىزكى، بەندە تاھارەت سۈيىنى كەلتۈرۈشكە بۇيرۇق قىلغاندا... دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم، ـ دېدى ۋە يۇقىرىقىدىكى ھەدىسنىڭ ئوخشىشىنى بايان قىلدى[1].

(ئەھمەد: 417)

516 - عَنْ عَبْدِ اللهِ الصنَابِحِي أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِذَا تَوَضأَ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ فَتَمَضْمَضَ خَرَجَتْ الْخَطَايَا مِنْ فِيهِ فَإِذَا اسْتَنْثَرَ خَرَجَتْ الْخَطَايَا مِنْ أَنْفِهِ فَإِذَا

[1] ھەيسەمى (1133): بۇ ھەدىس «سەھىھ» تە قىسقارتىپ بايان قىلىنغان. ئۇنى يەنە ئىمام ئەھمەد ۋە ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

غَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجْتِ الْخَطَايَا مِنْ وَجْهِهِ حَتى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَشْفَارِ عَيْنَيْهِ فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَتْ الْخَطَايَا مِنْ يَدَيْهِ حَتى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِ يَدَيْهِ فَإِذَا مَسَحَ بِرَأْسِهِ خَرَجَتْ الْخَطَايَا مِنْ رَأْسِهِ حَتى تَخْرُجَ مِنْ أُذُنَيْهِ فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتْ الْخَطَايَا مِنْ رِجْلَيْهِ حَتى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِ رِجْلَيْهِ ثُم كَانَ مَشْيُهُ إِلَى الْمَسْجِدِ وَصَلَاتُهُ نَافِلَةً لَهُ قَالَ قُتَيْبَةُ عَنْ الصَنَابِحِي أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ.

516 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى سۇنابىھى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇئمىن بەندە تاھارەت ئېلىش ئۈچۈن ئاغزىنى چايقىغاندا، ئېغىز گۇناھلىرى ئۇنىڭدىن چىقىپ كېتىدۇ، بۇرنىغا سۇ ئالغاندا بۇرنى سەۋەبلىك ئۆتكۈزۈلگەن گۇناھلار ئۇنىڭدىن چىقىپ كېتىدۇ. يۈزىنى يۇغاندا يۈزىنىڭ گۇناھلىرى تاكى كىرپىكلىرىنىڭ ئاستىدىكى گۇناھلارغىچە قالماي چىقىپ كېتىدۇ، ئىككى قولىنى يۇغاندا، قول ئارقىلىق سادىر بولغان گۇناھلار تاكى تىرناقلىرىنىڭ تېگىدىكى گۇناھلارغىچە قالماي چىقىپ كېتىدۇ. بېشىغا مەسھى تارتقاندا، باش ئارقىلىق سادىر بولغان گۇناھلار باشتىن تارتىپ تاكى ئىككى قۇلىقىدىكى گۇناھلارغىچە قالماي چىقىپ كېتىدۇ. ئىككى پۇتىنى يۇغاندا، پۇتىنىڭ گۇناھلىرى ئىككى پۇتىدىن باشلاپ، تاكى تىرناق ئاستىلىرىدىكى گۇناھلارغىچە قالماي چىقىپ كېتىدۇ. ئاندىن ئوقۇغان نامىزى ۋە مەسچىت يولىدا باسقان قەدەملىرى ئۇنىڭ ئۈچۈن (دەرىجىسىنى ئاشۇرىدىغان) نەپلە ئەمەل قاتارىدا بولىدۇ»[1].

(نەسائى: 103)

517 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنهُ قَالَ مَنْ تَوَضأَ عَلَى طُهْرٍ كَتَبَ اللهُ لَهُ بِهِ عَشْرَ حَسَنَاتٍ.

517 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

[1] ئەلبانى (100): سەھىھ ـ دېگەن.

«كىمكى تاھارەتنىڭ ئۈستىگە تاھارەت ئالسا، الله تائالا ئۇ كىشىگە ئون ھەسسە ساۋاب يازىدۇ»[1].

(تىرمىزى: 59)

518 - عن أبي سعيد ا٦دري رفعه: من توضا فقال: سبحانك اللـهم وللاـمدك أستغفرك وأتوب إليك كتب في رق ثم طبع بطابع، ثم رفع ٥ت العرش فلم يكسر إБ يوم القيا مة. "لرزين".

518 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: كىمكى تاھارەت ئالغاندىن كېيىن: "ئى الله! ساڭا ھەمدى ئېيتىش بىلەن سېنى ئەيىپ ـ نۇقساندىن پاك دەپ ئىشىنىمەن، مېنى كەچۈرۈشىڭنى سورايمەن، ساڭا تەۋبە قىلىمەن" دېسە، ئۇ سۆز بىر قەغەزگە يېزىلىپ، ئۈستىگە تامغا ئۇرۇلغاندىن كېيىن، ئەرشكە كۆتۈرۈلىدۇ. ئاندىن تاكى قىيامەتكىچە ئېچىلماي ساقلىنىدۇ.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

519 - عن أبي سعيد ا٦دري قال: قال رسول الله: من قرأ سورة الكهف كانت له نورا يوم القيامة من مقامه إБ مكة ومن قرأ عشر آيات من آخرها، ثم خرج الدجال B يضره، ومن توضأ فقال: سبحانك اللهم وللامدك لا إله إلا أنت، أستغفرك، وأتوب إليك كتب في رق، ثم جعل في طابع، فلم يكسر إБ يوم القيامة.

519 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى كەھف سۈرىسىنى ئوقۇسا، قىيامەت كۈنى ئۇ سۈرە شۇ كىشى ئۈچۈن تۇرغان يېرىدىن تارتىپ مەككىگىچە بولغان ئارىلىققا نۇر بولىدۇ. كىمكى ئۇنىڭ ئاخىرىدىن ئون ئايەت ئوقۇسا، دەججال چىققاندا ئۇنى ئازدۇرالمايدۇ. كىمكى تاھارەت ئالغاندىن كېيىن: "ئى الله! ساڭا ھەمدى ئېيتىش بىلەن سېنى پاك دەپ ئەقىدە قىلىمەن،

[1] ئەلبانى (11): زەئىپ، ـ دېگەن.

سەندىن باشقا ئىبادەتكە لايىق بولغۇچى يوق، سەندىن كەچۈرۈم سورايمەن، ساڭا تەۋبە قىلىمەن“ دېسە، ئۇ سۆز بىر قەغەزگە يېزىلىپ، ئۈستىگە تامغا ئۇرۇلىدۇ، ئاندىن تاكى قىيامەتكىچە ئېچىلماي ساقلىنىدۇ»[1].

(«ئەلئەۋسەت»: 1478)

520 - وقال النسائي: في اليوم وا لليلة بعد إخراجه: إن رفعه خطاء، والصواب أنه موقوف.

520 ـ ئىمام نەسائى بۇ ھەدىسنى «كېچە ـ كۈندۈز» ناملىق كىتابىدا رىۋايەت قىلغاندىن كېيىن: بۇ ھەدىسنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ نامىدا رىۋايەت قىلىش توغرا ئەمەس. توغرىسى، بۇ ھەدىس مەۋقۇفتۇر (يەنى سەنەدى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگىچە تۇتاشمايدۇ)، ـ دېگەن.

521 – عن أبي أُمَامَةَ قال سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ مَنْ تَوَضأَ فَأَسْبَغَ الْوُضُوءَ فَغَسَلَ يَدَيْهِ وَوَجْهَهُ وَمَسَحَ عَلَى رَأْسِهِ وَأُذُنَيْهِ ثُم قَامَ إِلَى الصلَاةِ الْمَفْرُوضَةِ غَفَرَ اللهُ لَهُ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ مَا مَشَتْ إِلَيْهِ رِجْلُهُ وَقَبَضَتْ عَلَيْهِ يَدَاهُ وَسَمِعَتْ إِلَيْهِ أُذُنَاهُ وَنَظَرَتْ إِلَيْهِ عَيْنَاهُ وَحَدثَ بِهِ نَفْسَهُ مِنْ سُوءٍ.

521 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم:

«كىمكى ئىككى قولى ۋە يۈزىنى يۇيۇپ، بېشىغا ۋە ئىككى قۇلىقىغا مەسھى قىلىپ، كامىل تاھارەت ئالغاندىن كېيىن، پەرز نامازنى ئادا قىلىش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرسا، الله ئۇ ئادەمنىڭ شۇ كۈندىكى پۇتى بىلەن مېڭىپ ئىشلىگەن گۇناھىنى، ئىككى قولى بىلەن تۇتۇپ قىلغان گۇناھىنى، ئىككى قۇلىقى بىلەن تىڭشاپ سادىر قىلغان

[1] ھەيسەمى (1231): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر. بىراق نەسائى بۇ ھەدىسنى «كېچە ـ كۈندۈز» ناملىق كىتابىدا رىۋايەت قىلغان ۋە مەۋقۇف ھەدىس ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

گۇناھىنى، ئىككى كۆزى بىلەن قاراپ قىلغان گۇناھىنى ۋە كۆڭلىدە ئويلىغان يامانلىقىنى كەچۈرۈم قىلىدۇ»[1].

(ئەھمەد: 21769)

522 –وفي رواية قَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا أَبَا أُمَامَةَ أَرَأَيْتَ إِنْ قَامَ فَصَلى تَكُونُ لَهُ نَافِلَةً قَالَ لَا إِنمَا النافِلَةُ لِلنبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَيْفَ تَكُونُ لَهُ نَافِلَةً وَهُوَ يَسْعَى فِي الذُنوبِ وَالْخَطَايَا تَكُونُ لَهُ فَضِيلَةً وَأَجْرًا.

522 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: بىر ئادەم ئۇنىڭدىن:

ـ ئەي ئەبۇ ئۇمامە! ماڭا ئېيتقىنكى، ئەگەر ئاشۇنداق تاھارەت ئالغان بىر كىشى ئورنىدىن تۇرۇپ پەرز ناماز ئوقۇسا، ئۇنىڭ ئوقۇغان نامىزى (ئۇ ئادەم ئۈچۈن) نەپلە بولامدۇ؟ ـ دەپ سورىغانىدى، ئەبۇ ئۇمامە مۇنداق جاۋاب بەردى:

ـ ياق، پەقەت پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۈچۈنلا نەپلە بولىدۇ. ئەمما ئۇ كىشىنىڭ نامىزى ئۇنىڭ ئۈچۈن قانداقمۇ نەپلە بولسۇن! ھالبۇكى، ئۇ خاتالىق ۋە گۇناھلارنىڭ ئىچىدە چېپىپ يۈرىدىغان تۇرسا؟! ئۇنىڭ نامىزى ئۇنىڭ ئۈچۈن پەقەت پەزىلەت ۋە ئەجىر بولىدۇ[2].

(ئەھمەد: 21692)

523 - عن عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ رَجُلَانِ مِنْ أُمتِي يَقُومُ أَحَدُهُمَا مِنْ اللَيْلِ فَيُعَالِجُ نَفْسَهُ إِلَى الطهُورِ وَعَلَيْهِ عُقَدٌ فَيَتَوَضأُ فَإِذَا وَضأَ يَدَيْهِ انْحَلتْ عُقْدَةٌ وَإِذَا مَسحَ رَأْسَهُ انْحَلتْ عُقْدَةٌ وَإِذَا وَضأَ وَجْهَهُ انْحَلتْ عُقْدَةٌ وَإِذَا مَسحَ رَأْسَهُ انْحَلتْ عُقْدَةٌ وَإِذَا وَضأَ رِجْلَيْهِ انْحَلتْ عُقْدَةٌ فَيَقُولُ الرب عَز وَجَل لِلذِينَ

---

[1] ھەيسەمى (1125): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەبۇ مۇسلىم ئىسمىلىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1131): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىمۇ رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

وَرَاءَ الْحِجَابِ انْظُرُوا إِلَى عَبْدِي هَذَا يُعَالِجُ نَفْسَهُ مَا سَأَلَنِي عَبْدِي هَذَا فَهُوَ لَهُ.

523 - ئۇقبە ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم:

«ئۇممىتىمدىن ئىككى تۈرلۈك كىشى بار، ئىككىسىنىڭ بىرى كېچىدە ئورنىدىن تۇرۇپ، نەپسىنى تاھارەت ئېلىشقا زورلايدۇ. چۈنكى ئۇنىڭ ئۈستىدە شەيتاننىڭ چىگىكلىرى بار. ئۇ تاھارەت ئېلىشنى باشلاپ، ئىككى قولىنى يۇغاندا، بىر چىگىك يېشىلىدۇ. يۈزىنى يۇغاندا، بىر چىگىك يېشىلىدۇ. بېشىغا مەسھى قىلغاندا، بىر چىگىك يېشىلىدۇ. ئىككى پۇتىنى يۇغاندا، بىر چىگىك يېشىلىدۇ، ئاندىن الله تائالا پەرىشتىلەرگە مۇنداق دەيدۇ:

- بۇ بەندەمگە قاراڭلارچۇ! ئۇ ئۆز نەپسى بىلەن جەڭ قىلىۋاتىدۇ. بۇ بەندەم مەندىن نېمىنى سورىسا، ئۇنىڭغا شۇنى بېرىمەن»[1].

(«ئەلكەبىر»: 17004)

[1] ھەيسەمى (1135): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ھەر ئىككىلىسى ئىككى سەنەد بىلەن نەقىل قىلغان. ھەر ئىككىلىسىنىڭ بىردىن سەنەدىنىڭ راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، - دېگەن.

تاھارەت ئېلىش قائىدىلىرى

524 - عَنْ عَبْدِ خَيْرٍ قَالَ أَتَانَا عَلِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَقَدْ صَلى فَدَعَا بِطَهُورٍ فَقُلْنَا مَا يَصْنَعُ بِالطهُورِ وَقَدْ صَلى مَا يُرِيدُ إلا لِيُعَلمَنَا فَأُتِيَ بِإِنَاءٍ فِيهِ مَاءٌ وَطَسْتٍ فَأَفْرَغَ مِنْ الْإِنَـاءِ عَلَى يَمِينِهِ فَغَسَلَ يَدَيْهِ ثَلَاثًا ثُم تَمَضْمَضَ وَاسْتَنْثَرَ ثَلَاثًا فَمَضْمَضَ وَنَثَرَ مِنْ الْكَـف الـذِي يَأْخُذُ فِيهِ ثُم غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا ثُم غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى ثَلَاثًا وَغَسَلَ يَدَهُ الشمَالَ ثَلَاثًا ثُم جَعَلَ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ فَمَسَحَ بِرَأْسِهِ مَرةً وَاحِدَةً ثُم غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى ثَلَاثًا وَرِجْلَهُ الشمَالَ ثَلَاثًا ثُم قَالَ مَنْ سَرهُ أَنْ يَعْلَمَ وُضُوءَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَهُوَ هَذَا.

524 ـ ئەبدى خەيرنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ناماز ئوقۇپ بولۇپ، بىزنىڭ قېشىمىزغا كېلىپ، تاھارەت سۈيى كەلتۈرۈشكە بۇيرۇق قىلدى، بىز: ”ئۇ ناماز ئوقۇپ بولغان تۇرسا، تاھارەت سۈيىنى نېمە قىلىدىغاندۇ؟ قارىغاندا، بىزگە تاھارەت ئېلىشنى ئۆگەتمەكچى ئوخشايدۇ“ دەپ تۇرساق، بىر قاچا سۇ ۋە بىر داس كەلتۈرۈلدى. ئۇ قاچىدىكى سۇنى ئوڭ قولىغا قۇيۇپ، ئىككى قولىنى ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن كېيىن ئاغزى ـ بۇرنىغا سۇ ئېلىپ ئۈچ قېتىم چايقىدى، ھەر قېتىمدا ئاغزى ـ بۇرنىنى بىر ئالقان سۇ بىلەن بىراقلا چايقىدى (يەنى ئاغزىنى چايقاشقا ئالغان سۇ بىلەن بۇرنىنى چايقىدى، بۇرنىنى چايقاشقا يېڭىدىن سۇ ئالمىدى). ئاندىن يۈزىنى ئۈچ قېتىم يۇدى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئوڭ ۋە سول بىلىكىنى ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن كېيىن، قولىنى قاچىغا تىقىپ، بېشىغا بىر قېتىم مەسھى تارتتى، ئاخىرىدا، ئوڭ ۋە سول پۇتىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن مۇنداق دېدى: كىم رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئالغان تاھارەتنىڭ قانداقلىقىنى بىلىۋېلىشتىن خۇرسەن بولسا، مانا بۇ،

رەسۇلۇللاھنىڭ ئالغان تاھارىتىدۇر[1].

525 – ومن رواياته: فَأَخَذَ الْإِنَاءَ بِيَدِهِ الْيُمْنَى فَأَفْرَغَ عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى وَغَسَلَ كَفَّيْهِ ثَلَاثًا بنحوه.

525 ـ بۇ ھەدىسنىڭ باشقا رىۋايەتلىرىدىن بىرىدە مۇنداق كەلگەن: قاچىنى ئوڭ قولىدا تۇتۇپ، سول قولىغا سۇ قۇيۇپ ئىككى ئالقىنىنى ئۈچ قېتىم يۇدى[2].

526 - ومنها ثم تمضمض مع الاستنشاق بماء واحد بنحوه.

526 ـ يەنە بىر رىۋايىتىدە: ئالقىنىدىكى بىر ئوچۇم سۇدا ئاغزى ۋە بۇرنىنى چايقىدى، ـ دەپ كەلگەن[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 111)

527 - عَنْ ابْنِ عَباسٍ قَالَ دَخَلَ عَلَي عَلِي يَعْنِي ابْنَ أَبِي طَالِبٍ وَقَدْ أَهْرَاقَ الْمَاءَ فَدَعَا بِوَضُوءٍ فَأَتَيْنَاهُ بِتَوْرٍ فِيهِ مَاءٌ حَتى وَضَعْنَاهُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ يَا ابْنَ عَباسٍ أَلَا أُرِيكَ كَيْفَ كَانَ يَتَوَضأُ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قُلْتُ بَلَى قَالَ فَأَصْغَى الْإِنَاءَ عَلَى يَدِهِ فَغَسَلَهَا ثُم أَدْخَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى فَأَفْرَغَ بِهَا عَلَى الْأُخْرَى ثُم غَسَلَ كَفيْهِ ثُم تَمَضْمَضَ وَاسْتَنْثَرَ ثُم أَدْخَلَ يَدَيْهِ فِي الْإِنَاءِ جَمِيعًا فَأَخَذَ بِهِمَا حَفْنَةً مِنْ مَاءٍ فَضَرَبَ بِهَا عَلَى وَجْهِهِ ثُم أَلْقَمَ إِبْهَامَيْهِ مَا أَقْبَلَ مِنْ أُذُنَيْهِ ثُم الثانِيَةَ ثُم الثالِثَةَ مِثْلَ ذَلِكَ ثُم أَخَذَ بِكَفهِ الْيُمْنَى قَبْضَةً مِنْ مَاءٍ فَصَبهَا عَلَى نَاصِيَتِهِ فَتَرَكَهَا تَسْتَن عَلَى وَجْهِهِ ثُم غَسَلَ ذِرَاعَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثَلَاثًا ثَلَاثًا ثُم مَسَحَ رَأْسَهُ وَظُهُورَ أُذُنَيْهِ ثُم أَدْخَلَ يَدَيْهِ جَمِيعًا فَأَخَذَ حَفْنَةً مِنْ مَاءٍ فَضَرَبَ بِهَا عَلَى رِجْلِهِ وَفِيهَا النعْلُ فَفَتَلَهَا بِهَا ثُم الْأُخْرَى مِثْلَ ذَلِكَ قَالَ قُلْتُ وَفِي النعْلَيْنِ قَالَ وَفِي النعْلَيْنِ قَالَ قُلْتُ وَفِي النعْلَيْنِ قَالَ وَفِي النعْلَيْنِ قَالَ قُلْتُ وَفِي النعْلَيْنِ قَالَ وَفِي النعْلَيْنِ.

527 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىب كىچىك تەرەت قىلىپ

[1] ئەلبانى (102): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (103): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (104): سەھىھ ـ دېگەن.

بولۇپ، مېنىڭ قېشىمغا كىرىپ، تاھارەت سۈيى كەلتۈرۈشنى بۇيرۇدى. بىز بىر قاچىدا سۇ ئەكىلىپ ئالدىدا قويدۇق. ئۇ:

ــ ھەي ئىبنى ئابباس! مەن ساڭا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قانداق تاھارەت ئالغانلىقىنى كۆرسىتىپ قويمايمۇ؟- دېگەنىدى، مەن:

ـ كۆرسىتىپ قويغىن،-دېدىم. شۇنىڭ بىلەن ئۇ قاچىنى سىڭايان قىلىپ قولىنى يۇدى، ئاندىن ئوڭ قولىنى قاچىغا تىقىپ، سول قولىغا سۇ قۇيۇپ ئىككى ئالقىنىنى يۇدى، ئاندىن ئاغزى ۋە بۇرنىنى چايقىدى، ئاندىن ئىككى قولىنى قاچىغا بىراقلا تىقىپ، بىر ئوچۇم سۇ ئالدى ۋە ئۇنى يۈزىگە چاچتى، ئاندىن ئىككى باش بارمىقىنى ئىككى قۇلىقىنىڭ ئىچىگە تىقىپ تۇرۇپ يۈزىنى ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن ئوڭ قولى بىلەن بىر ئالقان سۇ ئېلىپ ماڭلاي چىچىنىڭ ئۈستىگە قۇيۇپ يۈزىگە ئېقىتتى، ئاندىن كېيىن ئىككى بىلىكىنى ئىككى جەينىكى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىم يۇدى. ئۇنىڭدىن كېيىن بېشىغا ۋە قۇلىقىنىڭ ئارقىسىغا مەسھى قىلدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئىككى قولىنى قاچىغا تىقىپ، بىر ئوچۇم سۇ ئالدى ۋە ئۇنى پۇتىنىڭ ئۈستىگە تۆكۈپ، پۇتىنى ئاياغدىن چىقارماي تۇرۇپ يۇدى، ئاندىن يەنە بىر پۇتىنىمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش ئاياغدىن چىقارماي يۇدى. (ھەدىسنىڭ راۋىسى مۇنداق دەيدۇ: مەن ئىبنى ئابباستىن: ”ئىككى پۇتى ئايىغىنىڭ ئىچىدىمىتى؟“ دەپ ئۈچ قېتىم سورىدىم، ئۇ ئۈچىلى قېتىمدا: ”ئىچىدە ئىدى“ دەپ جاۋاب بەردى)[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 117)

528 - حُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ قَالَ دَعَانِي أَبِي عَلِي بِوَضُوءٍ فَقَرَّبْتُهُ لَهُ فَبَدَأَ فَغَسَلَ كَفَّيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ قَبْلَ أَنْ يُدْخِلَهُمَا فِي وَضُوئِهِ ثُمَّ مَضْمَضَ ثَلَاثًا وَاسْتَنْثَرَ ثَلَاثًا ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْمِرْفَقِ ثَلَاثًا ثُمَّ الْيُسْرَى كَذَلِكَ ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ مَسْحَةً وَاحِدَةً ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْكَعْبَيْنِ ثَلَاثًا ثُمَّ الْيُسْرَى كَذَلِكَ ثُمَّ قَامَ قَائِمًا

[1] ئەلبانى (108): ھەسەن، ـ دېگەن.

فَقَالَ نَاوِلْنِي فَنَاوَلْتُهُ الْإِنَاءَ الذِي فِيهِ فَضْلُ وَضُوئِهِ فَشَرِبَ مِنْ فَضْلِ وَضُوئِهِ قَائِمًا فَعَجِبْتُ فَلَما رَآنِي قَالَ لَا تَعْجَبْ فَإِني رَأَيْتُ أَباكَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَصْنَعُ مِثْلَ مَا رَأَيْتَنِي صَنَعْتُ يَقُولُ لِوُضُوئِهِ هَذَا وَشُرْبِ فَضْلِ وَضُوئِهِ قَائِمًا.

528 ـ ھۇسەيىن ئىبنى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: دادام ئەلى مېنى چاقىرىپ، تاھارەت سۈيى ئەكېلىشكە بۇيرىدى، مەن سۇنى ئەكېلىپ ئۇنىڭ يېنىغا قويدۇم. ئۇ قولىنى تاھارەت سۈيىگە تىقىشتىن بۇرۇن ئىككى ئالقىنىنى ئۈچ قېتىم يۇدى، ئاندىن ئاغزىنى ئۈچ قېتىم، بۇرنىنى ئۈچ قېتىم چايقىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن يۈزىنى ئۈچ قېتىم يۇدى، ئاندىن ئوڭ ۋە سول بىلىكىنى جەينىكى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىم يۇدى، ئاندىن بېشىغا بىر قېتىم مەسھى قىلدى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئوڭ پۇتىنى ئىككى ئوشۇقى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىم يۇدى. ئۇنىڭدىن كېيىن سول پۇتىنى ئىككى ئوشۇقى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىم يۇدى، ئاندىن ئورنىدىن تۇرۇپ: ”ماڭا قاچىنى سۇنۇپ بەرگىن!“ دېدى، مەن ئۇنىڭغا تاھارەتتىن ئاشقان سۇ بار قاچىنى سۇنۇپ بەردىم، ئۇ تاھارەتتىن ئاشقان سۇنى ئۆرە تۇرۇپ ئىچىۋىدى، مەن ھەيران قالدىم. ئۇ مېنىڭ ھەيران قالغانلىقىمنى كۆرۈپ: ”ھەيران بولما، چۈنكى مەن بوۋاڭ ــ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇشۇنداق قىلغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم“ دېدى. ئۇ، بۇ سۆزىدىن: ”پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭمۇ مۇشۇنداق تاھارەت ئالغانلىقىنى ۋە تاھارەتتىن ئاشقان سۇنى ئۆرە تۇرۇپ ئىچكەنلىكىنى كۆرگەن ئىدىم“ دېمەكچى ئىدى[1].

(نەسائى: 95)

529 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدٍ أَنهُ أَفْرَغَ مِنْ الْإِنَاءِ عَلَى يَدَيْهِ فَغَسَلَهُمَا ثُم غَسَلَ أَوْ مَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ مِنْ كَفةٍ وَاحِدَةٍ فَفَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثًا فَغَسَلَ يَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ مَرتَيْنِ مَرتَيْنِ وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ مَا أَقْبَلَ وَمَا أَدْبَرَ وَغَسَلَ رِجْلَيْهِ إِلَى الْكَعْبَيْنِ ثُم قَالَ هَكَذَا وُضُوءُ رَسُولِ اللهِ

[1] ئەلبانى (93): سەھىھ ـ دېگەن.

صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ.

529 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ تاھارەتنى مۇنداق ئالغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۇ قاچىدىن ئىككى قولىغا سۇنى قۇيۇپ قايتا ـ قايتا يۇدى، ئاغزىنى ۋە بۇرنىنى بىر ئوچۇم سۇدا ئۈچ قېتىمدىن چايقىدى، ئاندىن ئىككى بىلىكىنى جەينىكى بىلەن قوشۇپ ئىككى قېتىمدىن يۇدى، بېشىنىڭ ئالدى ـ كەينىگە مەسھى قىلدى ۋە ئىككى پۇتىنى ئوشۇقى بىلەن قوشۇپ يۇدى، ئاندىن: "پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مانا مۇشۇنداق تاھارەت ئالغان ئىدى" دېدى.

(بۇخارى: 191)

530- حُمْرَانَ مَوْلَى عُثْمَانَ أَنَهُ رَأَى عُثْمَانَ بْنَ عَفانَ دَعَا بِإِنَاءٍ ، فَأَفْرَغَ عَلَى كَفَيْهِ ثَلاَثَ مِرَارٍ فَغَسَلَهُمَا ، ثُم أَدْخَلَ يَمِينَهُ فِى الإِنَاءِ فَمَضْمَضَ ، وَاسْتَنْشَقَ ، ثُم غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلاَثًا ، وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثَلاَثَ مِرَارٍ ، ثُم مَسَحَ بِرَأْسِهِ ، ثُم غَسَلَ رِجْلَيْهِ ثَلاَثَ مِرَارٍ إِلَى الْكَعْبَيْنِ ، ثُم قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ - صلى الله عليه وسلم- « مَنْ تَوَضأَ نَحْوَ وُضُوئِى هَذَا ، ثُم صَلى رَكْعَتَيْنِ ، لاَ يُحَدثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدمَ مِنْ ذَنْبِهِ ».

530 ـ ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئازادگەردىسى ھۇمراندىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئوسمان ئىبنى ئەففان بىرسىنى سۇ ئەكىلىشكە بۇيرىدى، سۇ كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن ئىككى ئالقىنىغا سۇ قۇيۇپ ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن، ئوڭ قولىنى قاچىغا تىقىپ ئاغزى ۋە بۇرنىنى ئۈچ قېتىم چايقىدى، ئاندىن يۈزىنى ئۈچ قېتىم يۇدى ۋە ئىككى قولىنى جەينىكى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن كېيىن بېشىغا مەسھى قىلدى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئىككى پۇتىنى ئوشۇقى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىم يۇيۇپ بولۇپ:

ـ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «كىمكى مۇشۇنداق تاھارەت ئېلىپ، ﷲتىن باشقىنى ئويلىماي ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇيدىكەن، ئۇنىڭ ئىلگىرىكى گۇناھلىرى كەچۈرۈم قىلىنىدۇ» دېگەنىدى، ـ دېدى.

(بۇخارى: 160)

531 - عَنْ شَقِيقِ بْنِ سَلَمَةَ قَالَ رَأَيْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفانَ غَسَلَ ذِرَاعَيْهِ ثَلَاثًا ثَلَاثًا وَمَسَحَ رَأْسَهُ ثَلَاثًا ثُم قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَعَلَ هَذَا.

531 ـ شەقىق ئىبنى سەلەمەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئوسمان ئىبنى ئەففاننىڭ ئىككى بىلىكىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ، بېشىغا ئۈچ قېتىم مەسھى قىلغانلىقىنى كۆرگەن، ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاھارەتنى مۇشۇنداق ئالغاندىن كېيىن: ”مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇشۇنداق قىلغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم“ دېگەنىدى.[1]

(ئەبۇ داۋۇد: 110)

532 - سُئِلَ ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ عَنْ الْوُضُوءِ فَقَالَ رَأَيْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفانَ سُئِلَ عَنْ الْوُضُوءِ فَدَعَا بِمَاءٍ فَأُتِيَ بِمِيضَأَةٍ فَأَصْغَاهَا عَلَى يَدِهِ الْيُمْنَى ثُم أَدْخَلَهَا فِي الْمَاءِ فَتَمَضْمَضَ ثَلَاثًا وَاسْتَنْثَرَ ثَلَاثًا وَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا ثُم غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى ثَلَاثًا وَغَسَلَ يَدَهُ الْيُسْرَى ثَلَاثًا ثُم أَدْخَلَ يَدَهُ فَأَخَذَ مَاءً فَمَسَحَ بِرَأْسِهِ وَأُذُنَيْهِ فَغَسَلَ بُطُونَهُمَا وَظُهُورَهُمَا مَرةً وَاحِدَةً ثُم غَسَلَ رِجْلَيْهِ ثُم قَالَ أَيْنَ السائِلُونَ عَنْ الْوُضُوءِ هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَتَوَضأُ.

532 ـ ئىبنى ئەبۇ مۇلەيكەدىن تاھارەت توغرۇلۇق سورالغاندا، مۇنداق جاۋاب بەردى: مەن ئوسمان ئىبنى ئەففاننىڭ تاھارەت بارىسىدا سوئال سورالغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم. ئۇ سۇ كەلتۈرۈشكە بۇيرىدى، تاھارەت قاچىسىدا سۇ كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ئۇنى سىڭايان قىلىپ ئوڭ قولىنى چايقىدى، ئاندىن ئوڭ قولىنى قاچىغا تىقىپ ئاغزىنى ئۈچ قېتىم، بۇرنىنى ئۈچ قېتىم چايقىدى، يۈزىنى ئۈچ قېتىم يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن، ئوڭ ۋە سول بىلىكىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇدى، ئاندىن قولىنى قاچىغا تىقىپ سۇ ئېلىپ بېشىغا ۋە ئىككى قۇلىقىنىڭ ئىچى ۋە تېشىغا بىر قېتىم مەسھى قىلدى، ئاندىن ئىككى پۇتىنى يۇيۇپ بولۇپ: ”تاھارەت توغرۇلۇق سوئال سورىغانلار قېنى؟ مەن پەيغەمبەر

---

[1] ئەلبانى (101): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

ئەلەيھىسسالامنىڭ مانا مۇشۇنداق تاھارەت ئالغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم“ دېدى[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 108)

533 - عَنْ أَبِي عَلْقَمَةَ أَن عُثْمَانَ دَعَا بِمَاءٍ فَتَوضأَ فَأَفْرَغَ بِيَدِهِ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى ثُم غَسَلَهُمَا إِلَى الْكُوعَيْنِ.

533 ـ ئەبۇ ئەلقەمەدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئوسمان ئىبنى ئەففان سۇ ئەكەلدۈرۈپ تاھارەت ئالدى. ئۇ دەسلەپ سۇنى ئوڭ قولى بىلەن سول قولىغا قۇيۇپ بېغىشىغىچە ئۈچ قېتىم يۇدى[②].

(ئەبۇ داۋۇد: 108)

534 ـ عَنْ يَحْيَى الْمَازِنِي أَن رَجُلاً قَالَ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدٍ أَتَسْتَطِيعُ أَنْ تُرِيَنِى كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللهِ - صلى الله عليه وسلم - يَتَوَضأُ فَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ زَيْدٍ نَعَمْ. فَدَعَا بِمَاءٍ، فَأَفْرَغَ عَلَى يَدَيْهِ فَغَسَلَ يَدَهُ مَرتَيْنِ، ثُم مَضْمَضَ وَاسْتَنْثَرَ ثَلاَثًا ، ثُم غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلاَثًا ، ثُم غَسَلَ يَدَيْهِ مَرتَيْنِ مَرتَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثُم مَسَحَ رَأْسَهُ بِيَدَيْهِ فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَدْبَرَ بَدَأَ بِمُقَـدمِ رَأْسِهِ حَتى ذَهَبَ بِهِمَا إِلَى قَفَاهُ ثُم رَدهُمَا إِلَى الْمَكَانِ الذِي بَدَأَ مِنْهُ ثُم غَسَلَ رِجْلَيْهِ.

534 ـ يەھيا مازىنىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر كىشى ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا:

ــ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تاھارەتنى قانداق ئالغانلىقىنى ماڭا كۆرسىتىپ قويالامسەن؟ـ دېدى. ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ كۆرسىتىپ قويالايمەن،ـ دېدى ۋە سۇ ئەكىلىشكە بۇيرىدى، سۇ كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن سۇنى ئىككى قولىغا تۆكۈپ، قولىنى ئىككى قېتىم يۇدى، ئاندىن ئاغزىنى ئۈچ قېتىم، بۇرنىنى ئۈچ قېتىم چايقىدى. يۈزىنى ئۈچ قېتىم يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن، ئوڭ ۋە سول بىلىكىنى

[①] ئەلبانى (99): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (100): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

جەيىنىكى بىلەن قېتىپ ئىككى قېتىمدىن يۇدى. ئاندىن ئىككى قولى بىلەن بېشىغا مەسھى قىلدى، قولىنى بېشىنىڭ ئالدى تەرىپىدىن باشلاپ گەدىنىگىچە سۈرتۈپ، ئاندىن گەدىنىدىن بېشىنىڭ ئالدى تەرىپىگىچە ياندۇرۇپ مەسھى قىلدى، ئاندىن ئىككى پۇتىنى يۇدى.

(بۇخارى: 185)

535 ـ وفى رواية: توضأ مرتين.

535 ــ يەنە بىر رىۋايەتتە: ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئىككى قېتىمدىن يۇيۇپ تاھارەت ئالغانلىقى بايان قىلىنغان[1].

(نەسائى: 97)

536 ـ وفي أخرى: فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ مِنْ كَفٍّ وَاحِدَةٍ فَفَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثًا.

536 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئاغزى - بۇرنىنى بىر ئوچۇم سۇ بىلەن ئۈچ قېتىمدىن چايقىدى،- دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 235)

537 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدٍ أَنَّهُ رَأَى النبى صلى الله عليه وسلم تَوَضأَ وَأَنَّهُ مَسَحَ رَأْسَهُ بِمَاءٍ غَبَرِ من فَضْلِ يَدَيْهِ.

537 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىشىچە، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى تاھارەت ئېلىۋاتقاندا كۆرگەن بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قولىدىن ئېشىپ قالغان سۇ بىلەن بېشىغا مەسھى قىلغان ئىكەن.

538 ـ وفى أخرى أَنَّهُ مَسَحَ رَأْسَهُ بِمَاءٍ غَيْرِ فَضْلِ يَدَيه.

538 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بېشىغا قولىدىن ئېشىپ

[1] ئەلبانى (95): سەھىھ ـ دېگەن.

قالغان سۇ بىلەن ئەمەس، بەلكى يېڭىدىن سۇ ئېلىپ مەسھى قىلغان،- دېيىلگەن[1].

(تىرمىزى: 35)

539 ـ وفي أخرى: فَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَغَسَلَ يَدَيْهِ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ وَغَسَلَ رِجْلَيْهِ مَرَّتَيْنِ.

539 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يۈزىنى ئۈچ قېتىم، قولىنى ئىككى قېتىمدىن يۇغانلىقى ۋە بېشىغا مەسھى قىلغاندىن كېيىن، پۇتىنى ئىككى قېتىم يۇغانلىقى بايان قىلىنغان[2].

(تىرمىزى: 47)

540 ـ عن المقدام بن معدي كرب قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تَوضأَ قَالَ وَمَسَحَ بِأُذُنَيْهِ ظَاهِرِهِمَا وَبَاطِنِهِمَا. زَادَ هِشَامٌ وَأَدْخَلَ أَصَابِعَهُ فِي صِمَاخِ أُذُنَيْهِ.

540 ـ مىقدام ئىبنى مەئدى كەرىبتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت ئېلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم، ئۇ ئىككى قۇلىقىنىڭ ئىچى ۋە تېشىغا مەسھى قىلغانىدى. ھىشام (راۋى): قولىنى قۇلاقنىڭ ئىچىگە قەدەر كىرگۈزگەنىدى،- دېگەننى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 122)

541 ـ عَبْدِ اللهِ سَالِمٌ سَبَلَانُ قَالَ وَكَانَتْ عَائِشَةُ تَسْتَعْجِبُ بِأَمَانَتِهِ وَتَسْتَأْجِرُهُ فَأَرَتْنِي كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَتَوضأُ فَتَمَضْمَضَتْ وَاسْتَنْثَرَتْ ثَلَاثًا وَغَسَلَتْ وَجْهَهَا ثَلَاثًا ثُم غَسَلَتْ يَدَهَا الْيُمْنَى ثَلَاثًا وَالْيُسْرَى ثَلَاثًا وَوَضَعَتْ يَدَهَا فِي مُقَدمِ

[1] ئەلبانى (32): سەھىھ- دېگەن.

[2] ئەلبانى (43): سەنەدى سەھىھ- دېگەن.

[3] ئەلبانى (114): سەھىھ- دېگەن.

رَأْسِهَا ثُم مَسَحَتْ رَأْسَهَا مَسْحَةً وَاحِدَةً إِلَى مُؤَخرِهِ ثُم أَمرتْ يَدَهَا بِأُذُنَيْهَا ثُم مرتْ عَلَى الْخَدَيْنِ قَالَ سَالِمٌ كُنتُ آتِيهَا مُكَاتَبًا مَا تَخْتَفِي مِني فَتَجْلِسُ بَيْنَ يَدَي وَتَتَحَدثُ مَعِي حَتى جِئْتُهَا ذَاتَ يَوْمٍ فَقُلْتُ ادْعِي لِي بِالْبَرَكَةِ يَا أُم الْمُؤْمِنِينَ قَالَتْ وَمَا ذَاكَ قُلْتُ أَعْتَقَنِي اللهُ قَالَتْ بَارَكَ اللهُ لَكَ وَأَرْخَتْ الْحِجَابَ دُونِي فَلَمْ أَرَهَا بَعْدَ ذَلِكَ الْيَوْمِ.

541 ـ ئابدۇللاھ سالىم سەبەلان (ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئۇنىڭ ئامەنەتدار ئىكەنلىكىدىن مەمنۇن ئىدى ۋە ئۇنى ياللاپ ئىشلىتەتتى) مۇنداق دەيدۇ: ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ماڭا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەتنى قانداق ئالىدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ، ئېغىز ـ بۇرنىغا ئۈچ قېتىمدىن سۇ ئالدى، يۈزىنى ئۈچ قېتىم يۇدى، ئاندىن ئوڭ قولىنى ئۈچ قېتىم، سول قولىنى ئۈچ قېتىم يۇدى ۋە ئىككى قولىنى بېشىنىڭ ئالدى تەرىپىگە قويۇپ، گەدىنىگىچە بىر قېتىم مەسھى قىلدى. ئاندىن ئىككى قولى بىلەن قۇلاقلىرىنى سىلاپ يۈزىگە قەدەر ئەكەلدى. سالىم مۇنداق دەيدۇ: مەن ئائىشەگە مۇكاتەب (ئازاد بولۇش ئۈچۈن خوجايىنى بىلەن توختام تۈزگەن قۇل) سۈپىتىدە كېلەتتىم، ئۇ مەندىن يۈزىنى يۆگمەيتتى ۋە بىللە ئولتۇرۇپ پاراڭلىشاتتى. بىر كۈنى كېلىپ:

ـ ئى مۇئمىنلەرنىڭ ئانىسى! اللهنىڭ ماڭا بەرىكەت ئاتا قىلىشى ئۈچۈن دۇئا قىلساڭ، ـ دېسەم، ئۇ:

ـ نېمە ئىش بولدى؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ الله مېنى ئازاد قىلدى، ـ دەپ جاۋاب بەرسەم:

ـــ الله ساڭا بەرىكەت ئاتا قىلسۇن! ـــ دېگىنىچە چۈمبىلىنى چۈشۈرۈپ يۈزىنى يۆگىۋالدى. شۇ كۈندىن ئېتىبارەن ئۇنى كۆرۈپ باقمىدىم[1].

(نەسائى: 100)

542 ـ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدهِ قَالَ جَاءَ أَعْرَابِي إِلَى النبِي صَلى

[1] ئەلبانى (97): سەنەدى سەھىھ ـ دېگەن.

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَسْأَلُهُ عَنْ الْوُضُوءِ فَأَرَاهُ الْوُضُوءَ ثَلَاثًا ثَلَاثًا ثُم قَالَ هَكَذَا الْوُضُوءُ فَمَنْ زَادَ عَلَى هَذَا فَقَدْ أَسَاءَ وَتَعَدى وَظَلَمَ.

542 ـ ئەمر ئىبنى شۇئەيب بوۋىسىدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىر سەھرالىق تاھارەت ھەققىدە سوراش ئۈچۈن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا ھەر ئەزانى ئۈچ قېتىم ـ ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ تاھارەت ئېلىپ كۆرسىتىپ قويدى ۋە: «تاھارەت مانا مۇشۇنداق ئېلىنىدۇ، كىمكى بۇنىڭدىن ئاشۇرىۋەتسە، چېكىدىن ئاشقان ۋە زۇلۇم قىلغان بولىدۇ» دېدى[1].

(نەسائى: 140)

543 ـ عَنْ ابْنِ عَباسٍ قَالَ تَوَضأَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَرةً مَرةً.

543 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەر ئەزانى بىر قېتىمدىنلا يۇيۇپ تاھارەت ئالدى.

(بۇخارى: 157)

544 ـ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ قَالَ لَنَا ابْنُ عَباسٍ أَتُحِبونَ أَنْ أُرِيَكُمْ كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَتَوَضأُ فَدَعَا بِإِنَاءٍ فِيهِ مَاءٌ فَاغْتَرَفَ غَرْفَةً بِيَدِهِ الْيُمْنَى فَتَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ ثُم أَخَذَ أُخْرَى فَجَمَعَ بِهَا يَدَيْهِ ثُم غَسَلَ وَجْهَهُ ثُم أَخَذَ أُخْرَى فَغَسَلَ بِهَا يَدَهُ الْيُمْنَى ثُم أَخَذَ أُخْرَى فَغَسَلَ بِهَا يَدَهُ الْيُسْرَى ثُم قَبَضَ قَبْضَةً مِنْ الْمَاءِ ثُم نَفَضَ يَدَهُ ثُم مَسَحَ بِهَا رَأْسَهُ وَأُذُنَيْهِ ثُم قَبَضَ قَبْضَةً أُخْرَى مِنْ الْمَاءِ فَرَش عَلَى رِجْلِهِ الْيُمْنَى وَفِيهَا النعْلُ ثُم مَسَحَهَا بِيَدَيْهِ يَدٍ فَوْقَ الْقَدَمِ وَيَدٍ تَحْتَ النعْلِ ثُم صَنَعَ بِالْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ.

544 ـ ئەتا ئىبنى يەساردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئىبنى ئابباس بىزگە: "مەن سىلەرگە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەتنى قانداق ئالىدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ قويسام،

[1] ئەلبانى (136): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

قانداق دەيسىلەر؟“ دېدى. ئاندىن بىر قاچىدا سۇ ئەكەلدۈرۈپ، ئوڭ قولى بىلەن بىر ئالقان سۇ ئېلىپ، ئاغزىنى ۋە بۇرنىنى چايقىدى، ئاندىن يەنە بىر ئالقان سۇ ئېلىپ، ئىككى قولىنى بىرلەشتۈرۈپ يۈزىنى يۇدى، ئاندىن يەنە بىر ئالقان سۇ ئېلىپ، ئوڭ قولىنى يۇدى، ئاندىن يەنە بىر ئالقان سۇ بىلەن سول قولىنى يۇدى. ئاندىن قولىغا سۇ ئېلىپ، قولىنى سىلكىۋەتكەندىن كېيىن، بېشىغا ۋە قۇلىقىغا مەسھى قىلدى. ئاندىن يەنە بىر ئالقان سۇ ئېلىپ، پۇتىنى ئايىغىدىن چىقارماي تۇرۇپلا ئوڭ پۇتىغا تۆكۈپ، بىر قولىدا پۇتىنىڭ دۈمبىسىنى، يەنە بىر قولىدا تاپىنىنى سىلىدى. سول پۇتىنىمۇ ئوڭ پۇتىغا ئوخشاش يۇدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 137)

545 ـ عَنْ الرَبيعِ بِنْتِ مُعَوذِ ابْنِ عَفْرَاءَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَأْتِينَا فَحَدثَتْنَا أَنهُ قَالَ اسْكُبِي لِي وَضُوءًا فَذَكَرَتْ وُضُوءَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَتْ فِيهِ فَغَسَلَ كَفيْهِ ثَلَاثًا وَوَضأَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ مَرةً وَوَضأَ يَدَيْهِ ثَلَاثًا ثَلَاثًا وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ مَرتَيْنِ بِمُؤَخرِ رَأْسِهِ ثُم بِمُقَدمِهِ وَبِأُذُنَيْهِ كِلْتَيْهِمَا ظُهُورِهِمَا وَبُطُونِهِمَا وَوَضأَ رِجْلَيْهِ ثَلَاثًا ثَلَاثًا.

545 ـ رۇبەييئ بىنتى مۇئەۋۋىز ئىبنى ئەفرادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنىڭ يېنىمىزغا كېلەتتى ۋە ماڭا:

ـ تاھارەت سۈيى ھازىرلاپ بەرگىن! ـ دەيتتى. ئۇ تاھارەتنى مۇنداق ئالاتتى: ئاۋۋال ئىككى قولىنى، ئاندىن يۈزىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇدى، ئاغزى ـ بۇرنىنى بىر قېتىمدىن چايقىدى، ئاندىن ئىككى بىلىكىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇدى، بېشىغا دەسلەپ ئالدىدىن باشلاپ ئارقىغىچە، ئاندىن ئارقىدىن باشلاپ ئالدىغىچە قۇلىقىنىڭ ئىچى ـ تېشىنى قوشۇپ مەسھى قىلدى ۋە ئىككى پۇتىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 126)

[1] ئەلبانى (125): ھەسەن. ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (117): ھەسەن. ـ دېگەن.

546 ـ عَنْ الرُبَيعِ بِنْتِ مُعَوِذِ ابْنِ عَفْرَاءَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تَوَضأَ عِنْدَهَا فَمَسَحَ الرأْسَ كُلَهُ مِنْ قَرْنِ الشعْرِ كُل نَاحِيَةٍ لِمُنْصَبِ الشعْرِ لَا يُحَرِكُ الشعْرَ عَنْ هَيْئَتِهِ.

546 ـ مۇئەۋۋىز ئىبنى ئەفرانىڭ قىزى رۇبەييىئدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭ ئالدىدا تاھارەت ئېلىپ، بېشىنىڭ چوققىسىدىن باشلاپ، چاچ بار يەرنىڭ ھەممىسىگە، چېچىنىڭ تارىلىشىنى بۇزمىغان ھالدا مەسھى قىلغان[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 128)

547 ـ وفى أخرى مَسَحَ رَأْسَهُ وَمَسَحَ مَا أَقْبَلَ مِنْهُ وَمَا أَدْبَرَ وَصُدْغَيْهِ وَأُذُنَيْهِ مَرةً وَاحِدَةً.

547 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: بېشىنىڭ ئالدى ـ ئارقا تەرىپىنى چېكىسى ۋە ئىككى قۇلىقى بىلەن قوشۇپ بىر قېتىم مەسھى قىلدى، ـ دېدى[②].

(تىرمىزى: 34)

548 ـ وفى أخرى وَأَنهُ مَسَحَ رَأْسَهُ بِمَاءٍ غَيْرِ فَضْلِ يَدَيْهِ.

548 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بېشىغا قولىدىن ئېشىپ قالغان سۇ بىلەن ئەمەس، بەلكى يېڭىدىن سۇ ئېلىپ مەسھى قىلدى، ـ دېيىلگەن[③].

(تىرمىزى: 35)

549 ـ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ مُصَرفٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِهِ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَمْسَحُ رَأْسَهُ مَرةً وَاحِدَةً حَتى بَلَغَ الْقَذَالَ وَهُوَ أَولُ الْقَفَا وَقَالَ مُسَدِدٌ مَسَحَ

[①] ئەلبانى (118): ھەسەن، ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (31): سەنەدى ھەسەن، ـ دېگەن.

[③] ئەلبانى (32): سەھىھ ـ دېگەن.

رَأْسَهُ مِنْ مُقَدمِهِ إِلَى مُؤَخرِهِ حَتى أَخْرَجَ يَدَيْهِ مِنْ تَحْتِ أُذُنَيْهِ قَالَ مُسَددٌ فَحَدثْتُ بِهِ يَحْيَى فَأَنكَرَهُ قَالَ أَبُو دَاوُد و سَمِعْت أَحْمَدَ يَقُولُ إِن ابْنَ عُيَيْنَةَ زَعَمُوا أَنهُ كَانَ يُنكِرُهُ وَيَقُولُ إِيشْ هَذَا طَلْحَةُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدهِ.

549 ـ تەلھە ئىبنى مۇسەررىف دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەلالالاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بېشىغا ئالدى تەرەپتىن باشلاپ ئارقا تەرىپىگە قەدەر بىر قېتىم مەسھى قىلغانلىقىنى كۆرگەنىدىم.

مۇسەددەد مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بېشىنىڭ ئالدى قىسمىدىن باشلاپ ئارقىسىغا قەدەر مەسھى قىلدى، ھەتتا قوللىرىنىمۇ قۇلاقلىرىنىڭ ئاستىدىن ئۆتكۈزدى. مۇسەددەد: مەن بۇ ھەدىسنى يەھياغا سۆزلەپ بەرسەم، ئۇ (بۇ ھەدىسنىڭ سەھىھ ھەدىس بولۇشىنى) رەت قىلدى، ـ دېگەن[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 132)

550 ـ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ تَوَضأَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَيَدَيْهِ ثَلَاثًا وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ وَقَالَ الْأُذُنَانِ مِنْ الرأْسِ قَالَ أَبُو عِيسَى قَالَ قُتَيْبَةُ قَالَ حَمادٌ لَا أَدْرِي هَذَا مِنْ قَوْلِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَوْ مِنْ قَوْلِ أَبِي أُمَامَةَ.

550 ـ ئەبۇ ئۇمامەدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام تاھارەت ئېلىۋېتىپ يۈزىنى ۋە قولىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇدى، بېشىغا مەسھى قىلدى ۋە: «قۇلاقمۇ باشقا تەۋە» دېدى. ئەبۇ ئىيسا قۇتەيبەدىن ھەممادنىڭ: «قۇلاقمۇ باشقا تەۋە» دېگەن سۆز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزىمۇ ياكى ئەبۇ ئۇمامەنىڭ سۆزىمۇ بىلمەيمەن، ـ دېگەنلىكىنى نەقىل قىلغان[②].

(تىرمىزى: 37)

[①] ئەلبانى (19): زەئىپ، ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (34): سەھىھ ـ دېگەن.

551 ـ عن أنس بن مَالِكٍ أن رَجُلًا جَاءَ إلى النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَقَدْ تَوَضأَ وَتَرَكَ عَلَى قَدَمِهِ مِثْلَ مَوْضِعِ الظفرِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ارْجِعْ فَأَحْسِنْ وُضُوءَكَ.

551 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلدى ۋە تاھارەت ئېلىپ پۇتىدىن تىرناقچىلىك يەرنى يۇماي چالا قويدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا: «ماڭ، بېرىپ تاھارەتنى تولۇق ئال!» دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 173)

552 ـ عَنْ جَابِرٍ بنحوه.

552 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىنمۇ مۇشۇنىڭ ئوخشىشى رىۋايەت قىلىنغان.

(مۇسلىم: 243)

553 ـ عَنْ خَالِدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ رَأَى رَجُلًا يُصَلي وَفِي ظَهْرِ قَدَمِهِ لُمْعَةٌ قَدْرُ الدرْهَمِ لَمْ يُصِبْهَا الْمَاءُ فَأَمَرَهُ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنْ يُعِيدَ الْوُضُوءَ وَالصلَاةَ.

553 ـ خالىد پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بەزى ساھابىلىرىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ناماز ئوقۇۋاتقان بىرىنىڭ پۇتىدا تەڭگىچىلىك قۇرۇق يەرنى كۆرۈپ، ئۇنى يېڭىدىن تاھارەت ئېلىپ، نامازنى قايتا ئوقۇشقا بۇيرىدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 175)

554 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بنِ عَمْرٍو قَالَ تَخَلفَ عَنا النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي سَفْرَةٍ

[1] ئەلبانى (158): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (161): سەھىھ ـ دېگەن.

سَافَرْنَاهَا فَأَدْرَكَنَا وَقَدْ أَرْهَقَتْنَا الصلَاةُ وَنَحْنُ نَتَوَضأُ فَجَعَلْنَا نَمْسَحُ عَلَى أَرْجُلِنَـا فَنَـادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنْ النارِ مَرتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا.

554 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: (مەككىدىن مەدىنىگە قىلغان) سەپەرلىرىمىزنىڭ بىرىدە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئارقىمىزدا قالغان ئىدى. ناماز (ئەسىرنىڭ) ۋاقتى قىستاپ قالغان چاغدا، ئۇ ئارقىمىزدىن يېتىپ كەلدى، بىز تاھارەت ئېلىپ، (نامازنىڭ ۋاقتى چىقىپ كەتمىسۇن دەپ ئالدىرىغانلىقتىن) پۇتىمىزغا مەسھى قىلىۋاتاتتۇق. بۇنى كۆرگەن رەسۇلۇللاھ: «(يۇيۇلمىغان) سونجاقلارغا دوزاخ ئازابىدىن ۋاي!» دەپ ئىككى ـ ئۈچ قېتىم توۋلىدى.

(بۇخارى: 60)

555 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ رَأَى رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَـلمَ قَوْمًـا يَتَوَضئُونَ فَرَأَى أَعْقَابَهُمْ تَلُوحُ فَقَالَ وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنْ النارِ أَسْبِغُوا الْوُضُوءَ.

555 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىشىلەرنىڭ تاھارەت ئېلىۋاتقانلىقىنى ۋە تاپانلىرىنىڭ چالا قالغانلىقىنى كۆرۈپ: «(يۇيۇلماي قالغان) تاپانلارغا دوزاخ ئازابىدىن ۋاي! تاھارەتنى كامىل ئېلىڭلار!» دېدى[1].

(نەسائى: 111)

556 ـ وَقَدْ رُوِيَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنهُ قَالَ وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ وَبُطُـونِ الْأَقْدَامِ مِنْ النارِ.

556 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «تاپان ۋە پۇتلارنىڭ ئالقىنىغا

[1] ئەلبانى (108): سەھىھ ـ دېگەن.

دوزاخ ئازابىدىن ۋاي!» دېگەن[1].

(تىرمىزى:41)

557 ـ عَنْ ابْنِ عَباسٍ أن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ اغْتَسَلَ مِنْ جَنَابَةٍ فَرَأى لُمْعَةً لَمْ يُصِبْهَا الْمَاءُ فَقَالَ بِجُمتِهِ فَبَلهَا عَلَيْهَا قَالَ إِسْحَقُ فِي حَدِيثِهِ فَعَصَرَ شَعْرَهُ عَلَيْهَا.

557 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم غۇسلى تاھارەت ئېلىپ، كىچىككىنە يەرنىڭ قۇرۇق قالغانلىقىنى كۆردى ۋە چېچىدىن بىر تۇتامنى تۇتۇپ سۈيىنى بەدىنىنىڭ قۇرۇق قالغان يەرگە سىقتى. ئىسھاقنىڭ رىۋايىتىدىمۇ: چېچىنىڭ سۈيىنى بەدىنىنىڭ قۇرۇق قالغان يېرىگە سىقتى، ـ دەپ كەلدى[2].

(ئىبنى ماجە: 663)

558 - أن جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ الأنصَارِى سُئِلَ عَنِ الْمَسْحِ عَلَى الْعِمَامَةِ فَقَالَ لاَ حَتى يُمْسَحَ الشعْرُ بِالْمَاءِ.

558 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ سەللىگە مەسھى قىلىش توغرۇلۇق سورالغاندا: ياق، ئۇنداق قىلسا بولمايدۇ، چاچ سۇ بىلەن نەملىنىشى كېرەك، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(مالىك رىۋايەت قىلغان)

559 - عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ بَعَثَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ سَرِيةً فَأَصَابَهُمْ الْبَرْدُ فَلَما قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَمَرَهُمْ أَنْ يَمْسَحُوا عَلَى الْعَصَائِبِ وَالتسَاخِينِ.

559 ـ سەۋبان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر قوشۇن ئەۋەتكەن بولۇپ، بۇ

[1] ئەلبانى بۇ رىۋايەت ئۈستىدە بىر نەرسە دېمىگەن. ئەمما «سەھىھۇتتەرغىب ۋەتتەرھىب» ناملىق كىتابنىڭ 216 ـ ھەدىسىدە بۇنىڭ سەھىھ ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن.

[2] ئەلبانى (144): زەئىپ ـ دېگەن.

قوشۇن سوغۇققا دۇچ كەلگەن ئىدى. ئۇلار قايتىپ كەلگەندە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارنى (بۇنداق ئەھۋالغا دۇچ كەلگەندە) سەللىگە ۋە ئۆتۈكلەرگە مەسھى قىلىشقا بۇيرىدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 147)

560 ـ عَنْ أَنسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَتَوَضأُ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ قِطْرِيةٌ فَأَدْخَلَ يَدَهُ مِنْ تَحْتِ الْعِمَامَةِ فَمَسَحَ مُقَدمَ رَأْسِهِ وَلَمْ يَنْقُضْ الْعِمَامَةَ.

560 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قىزغۇچ سەللىسىنى بېشىدىن ئالماي تۇرۇپ تاھارەت ئېلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. ئۇ قولىنى سەللىسىنىڭ ئاستىدىن كىرگۈزۈپ، سەللىسىنى بۇزىۋەتمەستىن، بېشىنىڭ ئالدى قىسمىغا مەسھى قىلدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 147)

561 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تَوَضأَ ثَلاَثًا ثَلاَثًا.

561 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەر ئەزاسىنى ئىككى قېتىمدىنلا يۇيۇپ تاھارەت ئالغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ.

(تىرمىزى: 43)

562 ـ عَنْ جَابِرٍ تَوَضأَ مرة مرة، مَرتَيْنِ مَرتَيْنِ وثَلاَثًا ثَلاَثًا.

562 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەر بىر ئەزاسىنى بەزىدە بىر، بەزىدە ئىككى ۋە بەزىدە ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ تاھارەت ئالغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان[3].

(تىرمىزى: 43)

[1] ئەلبانى (133): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (25): زەئىپ، ـ دېگەن. ھەدىستىكى (قطرية) دېگەن سۆز بىر خىل قىزغۇچ رەختنى كۆرسىتىدۇ،ـ دەپ ئىزاھلانغان.

[3] ئەلبانى (40): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

563 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بنِ زَيْدٍ أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تَوَضأَ مَرتَيْنِ مَرتَيْنِ.

563 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەزالىرىنى ئىككى قېتىمدىنلا يۇيۇپ تاھارەت ئالغانلىقىنى رىۋايەت قىلغان.

(بۇخارى: 158)

564 ـ عن عثمان رفعه: توضأ ثلاثا وقال: هذا وضوئى و وضوء الأنبياء قبلى، و وضوء إبراهيم.

564 ـ ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەزالىرىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ تاھارەت ئالغانلىقى ۋە: «مانا بۇ، مېنىڭ ۋە مەندىن ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرنىڭ تاھارىتى، شۇنداقلا، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ تاھارىتىدۇر» دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

565 ـ وعن نمران بن جارية عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: خذوا للرأس ماء جديدا.

565 ـ نەمران ئىبنى جارىيە دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «باشقا مەسھى قىلىش ئۈچۈن، قولۇڭلارغا يېڭىدىن سۇ ئېلىڭلار!» دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

566 ـ عن عباد بن تميم عن أبيه قال: رأيت النبي يتوضأ ويمسح بالماء على رجليه.

566 ـ ئۇباد ئىبنى تەمىيم دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ

[1] ھەيسەمى (1189): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە دەھسەم ئىبنى قىران ئىسىملىك بىرى بار. كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى ھىببان ئۇنى ئىشەنچلىك كىشىلەر قاتارىدا تىلغا ئالغان، ـ دېگەن.

تاھارەت ئېلىۋېتىپ، پۇتىغا مەسھى قىلىۋاتقانلىقىنى كۆردۇم[①].

(«ئەلئەۋسەت»)

567 ـ عن عبدالله بن بدر قال: نزل القران بالمسح، فأمرنا النبي بالغسل فغسلنا.

567 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى بەدرىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: قۇرئان كەرىم پۇتىمىزغا مەسھى قىلىشقا بۇيرىسا، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇيۇشقا بۇيرىدى، بىز يۇدۇق[②].

(«ئەلكەبىر»)

568 ـ عن ابن مسعود قال: رجع قوله إБ غسل القدمين فى قول: وأرجلكم إБ الكعبين.

568 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: اللہ تائالانىڭ: ﴿پۇتىۇڭلارنى ئوشۇقۇڭلار بىلەن قوشۇپ...﴾ دېگەن سۆزى ئىككى پۇتنى يۇيۇشقا دالالەت قىلىدۇ[③].

(«ئەلكەبىر»: 9210)

(دېمەك: "قۇرئان مەسھى قىلىشقا بۇيرىغانىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يۇيۇشقا بۇيرىدى، بىز يۇدۇق" دېگەن كىشى بۇ ئايەتنى، ئايەتنىڭ باش تەرىپىدىكى (بېشىڭلارغا مەسھى قىلىڭلار) دېگەن جۈملىگە باغلاپ، خاتا چۈشىنىۋالغان).

---

① ھەيسەمى (1192): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇستازىدىن باشقا راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

② ھەيسەمى (1193): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنى رىۋايەت قىلغۇچى ئابدۇللاھ ئىبنى بەدىر تابىئىندۇر. (تابىئىننىڭ بۇ سۆزنى قىلىشى مۇمكىن ئەمەس، شۇڭا بۇ سۆزنى قىلغان) ساھابىنىڭ خاتالىق سەۋەبىدىن چۈشۈپ قالغان ياكى بۇ ئەسلىدە مۇشۇنداق رىۋايەت قىلىنغانلىقىنى بىلمەيمەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇنىڭ سەنەدىدە يەنە مۇھەممەد ئىبنى جابىر ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

③ ھەيسەمى (1194): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدىكى قەتادە بۇ ھەدىسنى ئىبنى مەسئۇدتىن بىۋاستە ئاڭلىمىغان، ـ دېگەن.

ساقال ۋە بارماقلارنىڭ ئارىسىنى ئارىلاش، مىسۋاك ئىشلىتىش ۋە ئىككى قولنى يۇيۇش

569 ـ عَنْ أَبِي أَيوبَ وعَنْ عَطَاءٍ قَالَا قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حَبذَا الْمُتَخَلِلُونَ قِيلَ وَمَا الْمُتَخَلِلُونَ قَالَ فِي الْوُضُوءِ وَالطعَامِ.

569 ـ ئەبۇ ئەييۇب ۋە ئەتا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمالاردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللام:

ـ ئارىلىغۇچىلار نېمىدېگەن ياخشى كىشىلەر ھە؟! ـ دېگەنىدى. ساھابىلار:

ـــ ئارىلىغۇچىلار دېگەن كىملەر؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ تاماقتىن كېيىن (چىشلىرىنى) ۋە تاھارەت ئالغاندا (ساقال ۋە بارماقلىرىنى) ئارىلىغۇچىلاردۇر ، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەھمەد: 23016؛ «ئەلكەبىر»: 4061)

570 ـ عن أبي أيوب وحده قال: خرج علينا رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: حبذا المتخللون من أمتي" قالوا: وما المتخللون يا رسول الله؟ قال: "المتخللون بالوضوء والمتخللون من الطعام أما تخليل الوضوء فالمضمضة والاستنشاق وبين الأصابع، وأما تخليل الطعام فمن الطعام إنه ليس شيء أشد على الملكين من أن يريا بين أسنان صاحبهما طعاماً وهو قائم يصلي".

570 ـ ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ:

---

[1] ھەيسەمى (7951): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ۋاسىل ئىبنى سائىب ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ بىرى بار، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنىڭ قېشىمىزغا چىقىپ:

— مېنىڭ ئۇممىتىمدىن ئارىلىغۇچىلار نېمىدېگەن ياخشى كىشىلەر ھە؟! ـ دېدى. ساھابىلار:

— ئۇلار كىملەر؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جاۋاب بېرىپ:

ـ تاماقتىن كېيىن (چىشلىرىنى) ۋە تاھارەت ئالغاندا (ساقال ۋە بارماقلىرىنى) ئارىلىغۇچىلاردۇر. تاھارەت ئالغاندا ئارىلىغۇچىلارغا كەلسەك، ئۇلار ئاغزى، بۇرنىنى چايقىغۇچىلار ۋە بارماقلىرىنىڭ ئارىسىنى ئارىلاپ يۇغۇچىلاردۇر. تاماقتىن كېيىن ئارىلىغۇچىلار بولسا، تاماقتىن كېيىن چىشلىرى ئارىسىدىكى تاماق يۇقىنى تازىلىغۇچىلار بولۇپ، نامازغا تۇرغان كىشىنىڭ چىشلىرى ئارىسىدا تاماق يۇقىنىڭ كۆرۈنۈپ تۇرۇشى شۇ كىشىدىكى ئىككى پەرىشتىگە ئەڭ يامان كۆرىلىدىغان ئىشتۇر»[1].

(«ئەلكەبىر»: 4061)

571 ـ عن أبي الدرداء قال: توضأ النبي صلى الله عليه وسلم، خلل Σيته بفضل وضوئه ومسح رأسه بفضل ذراعيه.

571 ـ ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت ئېلىۋېتىپ (قولىدىكى) سۇنىڭ قالدۇقلىرىنى ساقاللىرىنىڭ ئارىسىغا ئۆتكۈزگەنلىكى، بىلەكلىرىدىن ئېشىپ قالغان سۇ بىلەن بېشىغا مەسھى قىلغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان[2].

(«ئەلكەبىر»)

---

[1] ھەيسەمى (1199): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ھەر ئىككىلىسىنىڭ سەنەدىدە ۋاسىل رەققاشى ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1205): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە تەمام ئىبنى نەجىھ ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام بۇخارى ۋە كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، يەھيا ئىبنى مەئىن ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

572 ـ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفانَ أن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ يُخَلِلُ لِحْيَتَهُ.

572 ـ ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساقاللىرى ئارىسىغا سۇ ئۆتكۈزىدىغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان[1].

(تىرمىزى: 31)

573 ـ عَنْ أنسٍ يَعْنِي ابْنَ مَالِكٍ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ إذَا تَوَضأ أخَذَ كَفًا مِنْ مَاءٍ فَأدْخَلَهُ تَحْتَ حَنَكِهِ فَخَللَ بِهِ لِحْيَتَهُ وَقَالَ هَكَذَا أمَرَنِي رَبي عَز وَجَل.

573 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاھارەت ئېلىۋېتىپ بىر ئالقان سۇنى ئېلىپ، زاڭىقىنىڭ ئاستىدىن ساقاللىرى ئارىسىغا ئۆتكۈزەتتى ۋە: «رەببىم مېنى مۇشۇنداق قىلىشقا بۇيرىدى» دەيتتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 145)

574 ـ عَنْ وَائِلِ بن حُجْرٍ، قَالَ: حَضَرْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَقَدْ أُتِيَ بِإنَاءٍ فِيهِ مَاءٌ، فَأكْفَأ عَلَى يَمِينِهِ ثَلاثًا، ثُم غَمَسَ يَمِينَهُ فِي الإنَاءِ فَأفَاضَ بِهَا عَلَى الْيُسْرَى ثَلاثًا، ثُم غَمَسَ الْيُمْنَى فِي الْمَاءِ فَحَفَنَ حَفْنَةً مِنْ مَاءٍ فَتَمَضْمَضَ بِهَا واسْتَنْشَقَ، واسْتَنْثَرَ ثَلاثًا، ثُم أدْخَلَ كَفَيْهِ فِي الإنَاءِ فَحَمَلَ بِهِمَا مَاءً فَغَسَلَ، وَجْهَهُ ثَلاثًا، وَخَلَلَ لِحْيَتَهُ، وَمَسَحَ بَاطِنَ أذُنَيْهِ، ثُم أدْخَلَ خِنْصَرَهُ فِي دَاخِلِ أذُنِهِ، لِيَبلغَ الْمَاءَ، ثُم مَسَحَ رَقَبَتَهُ، وَبَاطِنَ لِحْيَتَهُ مِنْ فَضْلِ مَاءِ الْوَجْهِ، وَغَسَلَ ذِرَاعَهُ الْيُمْنَى ثَلاثًا حَتى مَا وَرَاءَ الْمِرْفَقِ، وَغَسَلَ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ بِالْيُمْنَى حَتى جَاوَزَ الْمِرْفَقَ، ثُم مَسَحَ عَلَى رَأْسِهِ ثَلاثًا، وَمَسَحَ ظَاهَرَ أذُنَيْهِ، وَمَسَحَ رَقَبَتَهُ وَبَاطِنَ لِحْيَتَهُ بِفَضْلِ مَاءِ الرأسِ، ثُم غَسَلَ قَدَمَهُ الْيُمْنَى ثَلاثًا،

---

[1] ئەلبانى (28): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (132): سەھىھ ـ دېگەن.

وَخَللَ أَصَابِعَهَا وَجَاوَزَ بِالْمَاءِ الْكَعْبَ، وَرَفَعَ فِي الساقِ الْمَاءَ، ثُم فَعَلَ فِي الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ، ثُم أَخَذَ حَفْنَةً مِنْ مَاءٍ بِيَدِهِ الْيُمْنَى فَوَضَعَهُ عَلَى رَأْسِهِ حَتى تَحَدرَ مِنْ جَوَانِبِ رَأْسِهِ، وَقَالَ: هَذَا تَمَامُ الْوُضُوءِ.

574 - ۋائىل ئىبنى ھەجەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىدا ئىدىم، ئۇنىڭغا بىر قاچىدا سۇ كەلتۈرۈلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئوڭ قولىغا سۇ تۆكۈپ، ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن ئوڭ قولىنى قاچىغا چۆكۈرۈپ، سول قولىغا سۇ ئېلىپ، ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن يەنە ئوڭ قولىنى قاچىغا چۆكۈرۈپ، بىر ئوچۇم سۇ ئالدى ۋە ئۇنىڭ بىلەن ئېغىز - بۇرنىنى چايقىدى. ئاندىن ئىككى قولىنى سۇغا بىراقلا تىقىپ، ئوچۇملاپ سۇ ئېلىپ، يۈزىنى ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن ساقىلىنى ئارىلىدى ۋە ئىككى قۇلىقىنىڭ ئالدى تەرىپىگە مەسھى قىلدى. قۇلاقلىرىنىڭ ئىچىگە سۇ يەتكۈزۈش ئۈچۈن چىمچىلاق بارماقلىرىنى قۇلاقلىرىنىڭ ئىچىگە تىقتى. ئاندىن گەدىنىگە مەسھى قىلدى. يۈزىنىڭ قالدۇق سۈيىنى ساقاللىرىغا سۈرتتى. ئاندىن ئوڭ بىلىكىنى جەينەكتىن ئاشۇرۇپ، ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن سول بىلىكىنىمۇ ئوڭ قولى بىلەن جەينەكتىن ئاشۇرۇپ ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن بېشىغا ئۈچ قېتىم مەسھى قىلغاندىن كېيىن، قۇلاقلىرىنىڭ ئارقىسىغا ۋە گەدىنىگە مەسھى قىلدى. بېشىغا مەسھى قىلغان سۇ قالدۇقلىرى بىلەن ساقاللىرىنىڭ ئاستىنى سۈرتتى. ئاندىن ئوڭ پۇتىنى ئوشۇقىدىن پاچاقچىچە ئۈچ قېتىم يۇدى ۋە پۇت بارماقلىرىنىڭ ئارىسىنى ئارىلىدى. ئاندىن سول پۇتىنىمۇ ئوڭ پۇتىغا ئوخشاش يۇدى. ئاندىن ئوڭ ئالقىنىغا بىر ئوچۇم سۇ ئېلىپ، بېشىنىڭ ئۈستىگە تۆكتى. سۇ بېشىنىڭ ئەتراپىدىن تامچىپ تۇراتتى. ئاخىرىدا: «مانا بۇ، تولۇق تاھارەتتۇر» دېدى[1].

(بەززار: 268؛ «ئەلكەبىر»)

[1] ھەيسەمى (1178): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سەئىد ئىبنى ئابدۇلجاببار ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام نەسائى ئۇنىڭ ھەدىسى كۈچلۈك ئەمەسلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى ھىببان ئۇنى ئىشەنچلىك كىشىلەر قاتارىدا تىلغا ئالغان. بۇ ھەدىسنىڭ سەنەدىدە يەنە مۇھەممەد ئىبنى ھەجەر ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، - دېگەن.

575 ـ عَنْ وَاثِلَةَ، عَنِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، قَالَ:مَنْ لَمْ يُخَللْ أَصَابِعَهُ بِالْمَـاءِ خَللَهَا اللهُ بِالنارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

575 ـ ۋاسىلەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى بارماقلىرىنىڭ ئارىسىنى سۇ بىلەن ئارىلىمىسا، قىيامەت كۈنى الله تائالا ئوت بىلەن ئارىلايدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»: 3400)

576 ـ عن عبد الله بن مسعود قال: قال رسول الله صَلى اللـهُ عَلَيْـهِ وَسَـلمَ: لتنتهكن الأصابع بالطهور، أو لتنتهكنها النار.

576 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بارماقلىرىڭلارنىڭ ئارىسىنى سۇ بىلەن ئارىلىمايدىكەنسىلەر، قىيامەتتە ئوت ئارىلايدۇ»[2].

(«ئەلئەۋسەت»: 9211)

577 ـ عَنْ ابْنِ عَباسٍ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِذَا تَوَضأْتَ فَخَللْ بَيْنَ أَصَابِعِ يَدَيْكَ وَرِجْلَيْكَ.

577 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «تاھارەت ئالغىنىڭدا، پۇت ۋە قوللىرىڭنىڭ بارماق ئارىلىرىنى سىلاپ يۇغىن»[3].

(تىرمىزى: 39)

---

[1] ھەيسەمى (1209): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەلا ئىبنى كەسىر لەيسى ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1210): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (36): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

578 ـ عَنْ عَاصِمِ بْنِ لَقِيطِ بْنِ صَبْرَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ أَخْبِرْنِي عَنْ الْوُضُوءِ قَالَ أَسْبِغْ الْوُضُوءَ وَبَالِغْ فِي الِاسْتِنْشَاقِ إِلا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا.

578 ـ ئاسىم ئىبنى لەقىت ئىبنى سەبرە دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! تاھارەت ھەققىدە سۆزلەپ بەرسەڭ، ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ تاھارەتنى كامىل ئال، روزىدار ۋاقىتتىن باشقا ۋاقىتتا بۇرنىڭغا سۇنى تولۇق ئېلىپ، ئوبدان چايقا! ـ دېدى[1].

(نەسائى: 87)

579 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَوْلَا أَنْ أَشُق عَلَى أُمتِي أَوْ عَلَى الناسِ لَأَمَرْتُهُمْ بِالسوَاكِ.

579 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۇممىتىمگە ئېغىرچىلىق تۇغدۇرۇپ قويماي دېمەيدىغان بولسام، ئۇلارنى مىسۋاك ئىشلىتىشكە بۇيرۇيتتۇم».

(بۇخارى: 7240)

580 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَوْلَا أَنْ أَشُق عَلَى أُمتِي أَوْ عَلَى الناسِ لَأَمَرْتُهُمْ بِالسوَاكِ مَعَ كُل صَلَاةٍ.

580 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۇممىتىمگە ياكى كىشىلەرگە ئېغىرچىلىق تۇغدۇرۇپ قويماي دېمەيدىغان بولسام، ئۇلارنى ھەر نامازدا مىسۋاك ئىشلىتىشكە بۇيرۇيتتۇم».

(بۇخارى: 887)

[1] ئەلبانى (85): سەھىھ ـ دېگەن.

581 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَوْلَا أَنْ أَشُق عَلَى أُمتِي لَأَمَرْتُهُمْ عِنْدَ كُل صَلَاةٍ بِوُضُوءٍ أَوْ مَعَ كُل وُضُوءٍ سِوَاكٌ.

581 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۈممىتىمگە ئېغىرچىلىق تۇغدۇرۇپ قويماي دېمەيدىغان بولسام، ئۇلارنى ھەر نامازغا يېقىندىن تاھارەت ئېلىشقا ياكى ھەر تاھارەتتە مىسۋاك ئىشلىتىشكە بۇيرۇيتتۇم»[1].

(ئەھمەد: 7461)

582 ـ فَكَانَ زَيْدُ بْنُ خَالِدٍ يَشْهَدُ الصلَوَاتِ فِي الْمَسْجِدِ وَسِوَاكُهُ عَلَى أُذُنِهِ مَوْضِعَ الْقَلَمِ مِنْ أُذُنِ الْكَاتِبِ لَا يَقُومُ إِلَى الصلَاةِ إِلا أَسْتَن ثُم رَدهُ إِلَى مَوْضِعِهِ.

582 ـ زەيد ئىبنى خالىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بەش ۋاقىت نامازغا خۇددى كاتىپ قەلىمىنى قىسىۋالغاندەك، مىسۋىكىنى قۇلىقىغا قىسىۋالغان ھالەتتە كېلەتتى. چىشىنى مىسۋاكلىماستىن نامازغا تۇرمايتتى، مىسۋاكلاپ بولغاندىن كېيىن، يەنە قۇلىقىغا قىسىۋالاتتى[2].

(تىرمىزى: 23)

583 ـ عَنْ عَائِشَةَ أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ لَا يَرْقُدُ مِنْ لَيْلٍ وَلَا نَهَارٍ فَيَسْتَيْقِظُ إِلا تَسَوكَ قَبْلَ أَنْ يَتَوَضأَ.

583 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەيلى كۈندۈز ياكى كېچىدە بولسۇن، ئۇخلاپ ئويغانسىلا، تاھارەت ئېلىشتىن بۇرۇن مىسۋاك ئىشلىتەتتى[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 57)

---

[1] ھەيسەمى (1118): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى ئەمر ئىبنى ئەلقەمە ئىسىملىك ئىشەنچلىك ۋە ھەدىسى ھەسەن بىرى بار، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (22): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (51): ھەسەن، ـ دېگەن.

584 ـ عَنْ الْمِقْدَامِ بْنِ شُرَيْحٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ قُلْتُ بِأَيِ شَيْءٍ كَانَ يَبْدَأُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا دَخَلَ بَيْتَهُ قَالَتْ بِالسوَاكِ.

584 ـ مىقدام ئىبنى شۇرەيھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۆيگە كىرگەندە تۇنجى بولۇپ قىلىدىغان ئىشى توغرۇلۇق سورىغانىدىم، ئۇ: ”مىسۋاك ئىشلىتىش“ دەپ جاۋاب بەردى.

(مۇسلىم: 253)

585 ـ عَائِشَةَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ السوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرب.

585 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مىسۋاك ئېغىزنى پاكلايدۇ ۋە اللهنى رازى قىلىدۇ»[1].

(نەسائى: 5)

586 ـ عَنْ ابن عباس ان النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ السوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرب وfلاة للبصر.

586 ـ ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مىسۋاك ئېغىزنى پاكلايدۇ، كۆزنى روشەنلەشتۈرىدۇ ۋە اللهنى رازى قىلىدۇ»[2].

(«ئەلكەبىر»)

---

[1] ئەلبانى (5): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1115): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە بەھر ئىبنى كەنىز سەقا ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

587 ـ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ أَتَيْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَوَجَدْتُهُ يَسْتَن بِسِوَاكٍ بِيَدِهِ يَقُولُ أُعْ أُعْ وَالسوَاكُ فِي فِيهِ كَأَنه يَتَهَوعُ.

587 ـ ئەبۇ بۇردە دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلسەم، ئۇ چىشىنى مىسۋاكلاۋېتىپتىكەن. مىسۋاك ئاغزىدا بولۇپ، خۇددى قۇسۇۋېتىدىغاندەك ھۆئ، ھۆئ... دەۋاتاتتى. (بۇخارى: 244).

588 ـ قال دخلت النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ هو يستاك وقد وضع السواك على طرف لسانه.

588 ـ ئۇ يەنە مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كىرسەم، مىسۋاكنى تىلىنىڭ بىر تەرىپىگە تەگكۈزۈپ تۇرۇپ چىشىنى مىسۋاكلاۋاتقان ئىكەن[1].

589 ـ عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَهُوَ يَسْتَن وَطَرَفُ السوَاكِ عَلَى لِسَانِهِ وَهُوَ يَقُولُ عَأْ عَأْ.

589 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كىرسەم، مىسۋاكنىڭ بىر تەرىپىنى تىلىنىڭ ئۈستىگە قويۇپ، خۇددى ياندۇرۇۋېتىدىغاندەك: ھۆئ، ھۆئ! ـ دەپ تۇرۇپ، چىشىنى مىسۋاكلاۋاتقان ئىكەن[2].

(نەسائى: 3)

590 ـ أَنسٌ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَكْثَرْتُ عَلَيْكُمْ فِي السوَاكِ.

590 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن سىلەرگە مىسۋاك ھەققىدە كۆپ تەلىم بەردىم».

(بۇخارى: 888)

[1] ئەلبانى (39): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (3): سەھىھ ـ دېگەن.

591 ـ عَنْ أَنسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللِه صَلى اللهُ عَلْيِه وَسَلمَ قَدْ أَكْثَـرْتُ عَلْيكُمْ ِفي السوَاكِ.

591 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

«مەن سىلەرگە مىسۋاك ھەققىدە ھەقىقەتەن كۆپ تەلىم بەردىم» دېگەن[1].

(نەسائى: 6)

592 ـ عَنْ عَاِئشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللِه صَلى اللهُ عَلْيِه وَسَلمَ يَسْـتَن وَعِنْـدَهُ رَجُلَاِن أَحَدُهُمَا أَكْبرُ ِمنْ الْآخَرِ فَأَوْحَى اللهُ إِلْيِه ِفي فَضْلِ السوَاكِ أَنْ كَبرْ أَعْطِ الســوَاكَ أَكْبرَهُمَا.

592 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چىشىنى مىسۋاكلاۋاتاتتى، ئۇنىڭ يېنىدا بىرى يەنە بىرىدىن چوڭ ئىككى ئادەم بار ئىدى. بۇ ۋاقىتتا، اللہ تائالا مىسۋاكنىڭ ئۇ ئىككى كىشىنىڭ چوڭىغا بېرىلىشى ھەققىدە ۋەھيى چۈشۈردى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 50)

593 ـ عَنْ عَاِئشَةَ عَنْ النِبي صَلى اللهُ عَلْيِه وَسَلمَ أَنهُ قَالَ فَضْلُ الصلَاِة ِبالســوَاكِ عَلَى الصلَاِة ِبَغْيرِ ِسوَاكٍ َسْبِعينَ ِضْعفًا.

593 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ:

«مىسۋاك قىلىپ ئوقۇلغان ناماز، مىسۋاكسىز ئوقۇلغان نامازدىن 70 ھەسسە ئەۋزەلدۇر»[3].

(ئەھمەد: 25808؛ ئەبۇ يەئلا ۋە بەززار)

---

[1] ئەلبانى (6): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (40): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (2554): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد، بەززار ۋە ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ھاكىم ئۇنىڭ سەھىھ ھەدىس ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

594 ـ وعن علي: أنه أمر بالسواك وقال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "إن العبد إذا تسوك ثم قام يصلي قام الملك خلفه فيستمع لقراءته فيدنو منه - أو كلمة نحوها - حتى يضع فاه على فيه، فما يخرج من فيه شيء من القرآن إلا صار في جوف الملك، فطهروا أفواهكم للقرآن".

594 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مىسۋاك ئىشلىتىشكە بۇيرۇپ، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ:

«بىر كىشى مىسۋاك ئىشلىتىپ نامازغا تۇرسا، پەرىشتە ئۇنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ قىرائىتىگە قۇلاق سالىدۇ، ئاندىن ئۇنىڭغا يېقىنلىشىدۇ، ھەتتاكى ئاغزىنى ئۇنىڭ ئاغزىغا قويىدۇ. ئۇ كىشىنىڭ ئاغزىدىن چىققان قۇرئان شۇ ھامان پەرىشتىنىڭ قەلبىگە كىرىدۇ، شۇڭا سىلەر قۇرئان ئوقۇماقچى بولغاندا ئاغزىڭلارنى پاكىزلاڭلار!»[①]

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

595 - عن عائشة قالت: قلت: يا رسول الله، الرجل يذهب فوه يستاك؟ قال: "نعم". قلت: كيف يصنع؟ قال: "يدخل أُصبعه في فيه فيدلكه".

595 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـــ ئى اللهنىڭ ئەلچىسى! چىشى قالمىغانلارمۇ مىسۋاك ئىشلىتەمدۇ؟ ـ دەپ سورىسام، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھەئە، ـ دېدى. مەن:

ـ قانداق مىسۋاكلايدۇ؟ ـ دەپ سورىسام:

ـ بارمىقىنى ئاغزىغا سېلىپ مىدىرلىتىدۇ، ـ دېدى[②].

(«ئەلئەۋسەت»)

[①] ھەيسەمى (2564): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[②] ھەيسەمى (2574): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىيسا ئىبنى ئابدۇللاھ ئەنسارىي ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

596 ـ عن معاذ بن جبل قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: ”نعم السواك الزيتون من شجرة مباركة، يطيب الفم، ويذهب بالحفر هو سواكي، وسواك الأنبياء قبلي“.

596 ـ مۇئاز ئىبنى جەبەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: «مىسۋاكنىڭ ئەڭ ياخشىسى مۇبارەك زەيتۇن دەرىخى بولۇپ، ئۇ ئېغىزنى پاكلايدۇ ۋە چىشنىڭ كىرىنى ئالىدۇ. زەيتۇن دەرىخىنىڭ مىسۋىكى مەن ۋە مەندىن ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرنىڭ مىسۋىكىدۇر»[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

597 ـ عَنْ أَبِي خَيْرَةَ الصباحِي، قَالَ: كُنْتُ فِي الْوَفْدِ الذِينَ أَتَوْا رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مِنْ عَبْدِ الْقَيْسِ فَزَوَدَنَا الْأَرَاكَ نَسْتَاكُ بِهِ، فَقُلْنا: يَا رَسُولَ اللهِ عِنْدَنَا الْجَرِيدُ وَلَكِنا نَقْبَلُ كَرَامَتَكَ وَعَطِيَتَكَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: اللهُم اغْفِرْ لِعَبْدِ الْقَيْسِ.

597 ـ ئەبۇ خەيرە سەنابىھىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئابدۇ قەيس قەبىلىسىدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كەلگەن ۋەكىللەر ئىچىدە مەنمۇ بار ئىدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزگە چىشىمىزنى تازىلاش ئۈچۈن ئەراك دەرىخىدىن تەييارلانغان مىسۋاكلارنى بەردى. بىز:

— ئى رەسۇلۇللاھ! بىزدە خورما شېخى بار، شۇنداقتىمۇ سىنىڭ ئىكرامىڭنى ۋە ھەدىيەڭنى قوبۇل قىلايلى، ـ دېسەك، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

— ئى الله! ئابدۇقەيس قەبىلىسىنىڭ (گۇناھلىرىنى) مەغپىرەت

[1] ھەيسەمى (2576): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇئەللەل ئىبنى مۇھەممەد ئىسىملىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم، ـ دېگەن.

قىلغىن! ـ دەپ دۇئا قىلدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

598 ـ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ تَسَوكُوا فَإِن السوَاكَ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرب مَا جَاءَنِي جِبْرِيلُ إِلا أَوْصَانِي بِالسوَاكِ حَتى لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ يُفْرَضَ عَلَي وَعَلَى أُمتِي وَلَوْلَا أَني أَخَافُ أَنْ أَشُق عَلَى أُمتِي لَفَرَضْتُهُ لَهُمْ وَإِني لَأَسْتَاكُ حَتى لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ أُحْفِيَ مَقَادِمَ فَمِي.

598 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مىسۋاك ئىشلىتىڭلار، ھەقىقەتەن مىسۋاك ئېغىزنى پاكلايدۇ ۋە اﷲنى رازى قىلىدۇ. جىبرىئىل كېلىپلا قالسا، ماڭا مىسۋاك ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلىدۇ. ھەتتا مەن مىسۋاك ئىشلىتىش ماڭا ۋە ئۈممىتىمگە پەرز بولۇپ قالامدىكىن دەپ قورقۇپ قالدىم. ئەگەر ئۈممىتىمگە مۇشەققەت بولۇپ قېلىشىدىن قورقمىغان بولسام، ئۇلارغا مىسۋاك ئىشلىتىشنى پەرز قىلاتتىم. مەن مىسۋاكنى شۇنداق كۆپ ئىشلىتىمەنكى، ھەتتا بەزىدە چىشلىرىمنى قومۇرۇۋېتەرمەنمۇ دەپ ئەنسىرەپ قالىمەن»[2].

(ئىبنى ماجە: 289)

599 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يَغْمِسْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا فَإِنهُ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ.

599 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بىرىڭلار ئۇيقۇدىن ئويغانغاندا، قولىنى ئۈچ قېتىم يۇمىغۇچە قاچىغا تىقمىسۇن. چۈنكى ئۇ قولىنىڭ نەلەردە قالغانلىقىنى بىلمەيدۇ».

(مۇسلىم: 278)

[1] ھەيسەمى (2575): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (58): زەئىپ، ـ دېگەن.

600 ـ وفي رواية فَإِن أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ أَوْ أَيْنَ كَانَتْ تَطُوفُ يَدُهُ.

600 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: «چۈنكى ئۇ قولىنىڭ نەلەرنى تاۋاب قىلىپ، نەلەردە قالغانلىقىنى بىلمەيدۇ»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 105)

[1] ئەلبانى (96): سەھىھ ـ دېگەن.

ئېغىز ـ بۇرۇنغا سۇ ئېلىش، كامىل تاھارەت ۋە باشقىلار

601 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ مَنْ تَوَضَّأَ فَلْيَسْتَنْثِرْ وَمَنْ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ.

601 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تاھارەت ئالغان ئادەم بۇرنىغا سۇ ئېلىپ پاكىز چايقىسۇن، (چوڭ تەرەتتىن كېيىن) چالما تۇتقان ئادەم تاق تۇتسۇن».

(بۇخارى: 161)

602 ـ عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ قَالَ هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم « إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَنْشِقْ بِمَنْخِرَيْهِ مِنَ الْمَاءِ ثُمَّ لْيَنْتَثِرْ».

602 ـ ھەممام ئىبنى مۇنەببەھ: مانا بۇ، ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بىزگە رىۋايەت قىلغان ھەدىسى،ـ دەپ بىر قانچە ھەدىسنى زىكرى قىلدى، شۇ قاتاردا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «تاھارەت ئالغانلار بۇرنىغا سۇنى تولۇق ئېلىپ، ئوبدان چايقىسۇن» دېدى. ـ دېگەن ھەدىسنىمۇ تىلغا ئالدى.

(مۇسلىم: 237)

603 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ مَنَامِهِ فَتَوَضَّأَ فَلْيَسْتَنْثِرْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَبِيتُ عَلَى خَيْشُومِهِ.

603 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىپ تاھارەت ئالماقچى بولغانلار بۇرنىغا ئۈچ قېتىم سۇ ئېلىپ چايقىسۇن، چۈنكى شەيتان بۇرنىنىڭ تۆشىكىدە قونۇپ قالىدۇ»[1].

(نەسائى: 90)

604 ـ عَنْ ابْنِ عَبَاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ اسْتَنْثِرُوا مَرتَيْنِ بَالِغَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا.

604 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «بۇرنۇڭلارنى ئىككى ياكى ئۈچ قېتىم ئوبدان چايقاڭلار»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 141)

605 ـ عَن أَبِي هُرَيْرَةَ فَقَالَ إِني سَمِعْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ إِن أُمتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرا مُحَجلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرتَهُ فَلْيَفْعَلْ.

605 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن مۇنداق ئاڭلىغانلىقىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «مېنىڭ ئۇممىتىم قىيامەت كۈنى تاھارەتنىڭ تەسىرىدىن چىرايلىرى ۋە پۇت ـ قوللىرى نۇرلانغان ھالدا چاقىرىلىدۇ. سىلەردىن كىمكى ئۆزىنىڭ نۇرىنى كېڭەيتەلىسە كېڭەيتسۇن».

(بۇخارى: 136)

606 ـ عَنْ نُعَيْمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْمُجْمِرِ قَالَ رَأَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَتَوَضأُ فَغَسَلَ وَجْهَهُ فَأَسْبَغَ الْوُضُوءَ ثُم غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى حَتى أَشْرَعَ فِي الْعَضُدِ ثُم يَدَهُ الْيُسْرَى حَتى أَشْرَعَ فِي

[1] ئەلبانى (88): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (128): سەھىھ ـ دېگەن.

الْعَضُدِ ثُم مَسَحَ رَأْسَهُ ثُم غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى حَتى أَشْرَعَ فِي الساقِ ثُم غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى حَتى أَشْرَعَ فِي الساقِ ثُم قَالَ هَكَذَا رَأَيتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَتَوضأُ وَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنْتُمْ الْغُر الْمُحَجلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ إِسْبَاغِ الْوُضُوءِ فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ فَلْيُطِلْ غُرتَهُ وَتَحْجِيلَهُ.

606 ـ نۇئەيم ئىبنى ئابدۇللاھ مۇجمىردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىندۇ: مەن ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ تاھارەت ئېلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. ئۇ تاھارەتنى كامىل ئالدى، ئالدى بىلەن يۈزىنى يۇدى، ئاندىن ئوڭ ـ سول بىلىكىنى جەينىكىدىن ئۆتكۈزۈپ يۇغاندىن كېيىن، بېشىغا مەسھى قىلدى، ئاندىن ئوڭ ـ سول پۇتىنىمۇ پاچىقىغا قەدەر يۇيۇپ بولۇپ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇشۇنداق تاھارەت ئالغانلىقىنى كۆرگەنىدىم ۋە: «سىلەر ئۇممىتىمنىڭ ئىچىدىن قىيامەت كۈنى تاھارەتنى كامىل ئالغانلىقى ئۈچۈن چىرايلىرى، پۇت ـ قوللىرى نۇرلانغان ھالدا چاقىرىلىدىغان كىشىلەر سىلەر. كىمكى ئۆزىدىكى نۇرنى كېڭەيتەلىسە كېڭەيتسۇن» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 246)

607 ـ عَنْ نُعَيْمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنهُ رَأَى أَبَا هُرَيْرَةَ يَتَوَضأُ فَغَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ حَتى كَادَ يَبْلُغُ الْمَنْكِبَيْنِ ثُم غَسَلَ رِجْلَيْهِ حَتى رَفَعَ إِلَى الساقَيْنِ... بنحوه.

607 ـ نۇئەيم ئىبنى ئابدۇللاھتىن رىۋايەت قىلىندۇكى، ئۇ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ تاھارەت ئېلىۋېتىپ، يۈزىنى يۇغانلىقىنى، قوللىرىنى مۈرىسىگە قەدەر يۇغىلى ئاز قالغانلىقىنى، پۇتىنىمۇ پاچىقىغا قەدەر يۇغانلىقىنى كۆرگەن ۋە ئۇنىڭ: ''مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق، مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم'' دەپ، يۇقىرىقى بىلەن ئوخشاش مەزمۇندا ھەدىس سۆزلەپ بەرگەنلىكىنى ئاڭلىغان.

(مۇسلىم: 246)

608 ـ عَنْ أَبِي حَازِمٍ قَالَ كُنْتُ خَلْفَ أَبِي هُرَيْرَةَ وَهُوَ يَتَوَضَّأُ لِلصَّلَاةِ فَكَانَ يَمُدُّ يَدَهُ حَتَّى تَبْلُغَ إِبْطَهُ فَقُلْتُ لَهُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ مَا هَذَا الْوُضُوءُ فَقَالَ يَا بَنِي فَرُّوخَ أَنْتُمْ هَاهُنَا لَوْ عَلِمْتُ أَنَّكُمْ هَاهُنَا مَا تَوَضَّأْتُ هَذَا الْوُضُوءَ سَمِعْتُ خَلِيلِي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ تَبْلُغُ الْحِلْيَةُ مِنْ الْمُؤْمِنِ حَيْثُ يَبْلُغُ الْوَضُوءُ.

608 ـ ئەبۇ ھازىمدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەبۇ ھۇرەيرە نامازغا تاھارەت ئېلىۋاتقاندا، مەن ئۇنىڭ ئارقىسىدا ئىدىم، ئۇ قولىنى تاكى قولتۇقىغا قەدەر يۇدى. مەن ئۇنىڭدىن:

ـ بۇ قانداق تاھارەت؟ ـ دەپ سورىسام، ئۇ:

ـ ھەي فەررۇخنىڭ ئوغۇللىرى سىلەر بۇ يەردىمىتىڭلار؟ ئەگەر مەن سىلەرنىڭ بۇ يەردە ئىكەنلىكىڭلارنى بىلگەن بولسام، مۇنداق تاھارەت ئالمايتتىم. مەن دوستۇم رەسۇلۇللاھنىڭ: «(ئاخىرەتتە) مۇئمىننىڭ زىننىتى تاھارەت سۈيى يەتكەن جايىغىچە يېتىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(مۇسلىم: 250)

609 ـ عن عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ فَقَالَ وَاللهِ مَا خَصَّنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَيْءٍ دُونَ النَّاسِ إِلَّا بِثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ فَإِنَّهُ أَمَرَنَا أَنْ نُسْبِغَ الْوُضُوءَ وَلَا نَأْكُلَ الصَّدَقَةَ وَلَا نُنْزِيَ الْحُمُرَ عَلَى الْخَيْلِ.

609 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنى (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇرۇق-ئەۋلادىنى) ھېچ بىر ئىشتا باشقا كىشىلەردىن پەرقلەندۈرگەن ئەمەس، پەقەت تۆۋەندىكى ئۈچ خىل ئىشتا بىزنى باشقىلاردىن پەرقلەندۈرۈپ، بىزنى تاھارەتنى كامىل ئېلىشقا[1]، سەدىقە يېمەسلىككە، ئېشەك بىلەن ئاتنى جۈپلەشتۈرمەسلىككە

---

[1] بۇ يەردىكى تاھارەتنى كامىل ئېلىشتىن، ھەر ئەزانى ئۈچ قېتىمدىن تولۇق يۇيۇش كۆزدە تۇتۇلىدۇ. دېمەك پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇرۇق-ئەۋلادىنى تاھارەتنى بۇ شەكىلدە ئېلىشقا بۇيرىغان، ئەمما باشقىلارنى بۇ شەكىلدە ئېلىشقا تەرغىپ قىلغان، بۇيرىمىغان. چۈنكى ھەر ئەزانى بىر قېتىمدىن يۇيۇش بىلەن ئېلىنغان تاھارەتمۇ ساغلام تاھارەتتۇر.

بۇيرىغانىدى[1].

(نەسائى: 141)

610 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم ، فَقَالَ : مَا إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ ؟ قَالَ : فَسَكَتَ عَنْهُ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم حَتى حَضَرَتِ الصلاةُ ، قَالَ : فَدَعَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم بِمَاءٍ فَغَسَلَ يَدَيْهِ ، ثُم اسْتَنْثَرَ وَمَضْمَضَ وَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلاثًا ، وَيَدَيْهِ ثَلاثًا ثَلاثًا ، وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ ، وَغَسَلَ رِجْلَيْهِ ثَلاثًا ثَلاثًا ، ثُم نَضَحَ تَحْتَ ثَوْبِهِ ، فَقَالَ : هَكَذَا إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ.

610 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ:

— كامىل تاھارەت قانداق بولىدۇ؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا تاكى ناماز ۋاقتى كىرگەنگە قەدەر جاۋاب بەرمىدى. ناماز ۋاقتى كىرگەندە، بىر قاچا سۇ ئەكەلدۈرۈپ قوللىرىنى يۇدى، ئېغىز ـ بۇرنىنى چايقىدى، يۈزى ۋە ئىككى قولىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ، بېشىغا مەسھى قىلدى. ئاندىن ئىككى پۇتىنى ئۈچ قېتىم يۇدى ۋە كىيىمىنىڭ ئاستى تەرىپىگە سۇ سېپىپ:

ــ كامىل تاھارەت دېگەن مانا مۇشۇنداق بولىدۇ، ـ دېدى[2].

(ئەبۇ يەئلا؛ بەززار: 6589)

611 ـ عن معاوية بن قرة، عن أبيه، عن جده قال: توضأ رسول الله صلى الله عليه وسلم واحدة واحدة، فقال: "هذا وضوء من لا يقبل الله صلاته إلا به". ثم توضأ ثنتين ثنتين، فقال: "من توضأ هكذا ضاعف الله له أجره مرتين» ثم توضأ ثلاثا ثلاثا، فقال: «هذا إسباغ الوضوء، وهذا وضوئي، ووضوء خليل الله إبراهيم عليه السلام.

---

[1] ئەلبانى (137): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1221): بۇ ھەدىسنى ئەبۇ يەئلا ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەبۇ مەئشەر ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ «قول، غازات ۋە پەزىلەتلىك ئەمەللەر» ھەققىدىكى ھەدىسلىرىنى قوبۇل قىلىشقا بولىدۇ (يەنى ھالال ـ ھارام ۋە باشقا ھۆكۈملەر ھەققىدىكى ھەدىسلىرى قوبۇل قىلىنمايدۇ). قالغان راۋىيلار سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

611 ـ مۇئاۋىيە ئىبنى قۇررە دادىسىدىن چوڭ دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەزالىرىنى بىر قېتىمدىنلا يۇيۇپ تاھارەت ئالدى ۋە: «مانا بۇ تاھارەت، اﷲ تائالا نامازنى بۇنىڭسىز قوبۇل قىلمايدىغان تاھارەتتۇر» دېدى. ئاندىن ئىككى قېتىمدىن يۇيۇپ تاھارەت ئالدى ۋە: «كىمكى مۇشۇنداق تاھارەت ئالسا، اﷲ تائالا ئۇنىڭغا ئىككى ھەسسە ئەجىر بېرىدۇ» دېدى. ئاندىن ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ تاھارەت ئالدى ۋە: «مانا بۇ، تاھارەتنىڭ كامىل بولغىنىدۇر. مانا بۇ، مېنىڭ ۋە اﷲنىڭ دوستى ئىبراھىمنىڭ تاھارىتىدۇر» دېدى[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

612 ـ عن أنس يَقُولُ كَانَ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَغْسِلُ أَوْ كَانَ يَغْتَسِلُ بِالصاعِ إِلى خَمْسَةِ أَمْدَادٍ وَيَتَوَضأُ بِالْمُد.

612 ــ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم غۇسلى قىلغاندا، بىر سا بىلەن بەش مۇد[2] قا قەدەر سۇ ئىشلىتەتتى، كىچىك تاھارەتتە بىر مۇد سۇ ئىشلىتەتتى.

(بۇخارى :201)

613 ـ عن أنسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَتَوَضأُ بِمَكوكٍ وَيَغْتَسِلُ بِخَمْسَةِ مَكَاكِي.

613 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر مەككۇك[3] سۇدا تاھارەت ئالاتتى. بەش مەككۇكتا

[1] ھەيسەمى (1230): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇرەھىم ئىبنى زەيد ئىسىملىك ھەدىسى مەتروك كىشى بار. ئۇنىڭ ئاتىسى زەيد ھەققىدە ئىختىلاپ بار، ـ دېگەن.

[2] بىر سا: 3.3 لىتىرغا، بىر مۇد: 0.83 لىتىرغا تەڭ. شۇنداق بولغاندا، بەش مۇد سۇ 4.15 لىتىرغا تەڭ بولىدۇ (بىر رەتلى يېرىم مۇدقا تەڭ).

[3] بىر مەككۇك تەخمىنەن بىر يېرىم ساغا تەڭ.

قەدەر سۇدا غۇسلى قىلاتتى[1].

(نەسائى: 229)

614 ـ عَنْ أَنسِ بْنِ مَالِكٍ أن رَسُولَ اللهِ - صلى الله عليه وسلم - قَالَ "يُجْزِئُ فِى الْوُضُوءِ رِطْلاَنِ مِنْ مَاءٍ".

614 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «تاھارەت ئۇچۇن ئىككى رەتلى (بىر رەتلى يېرىم مۇدقا تەڭ) سۇ كۇپايە قىلىدۇ»[2].

(تىرمىزى: 609)

615 ـ عَنْ أَنسٍ قَالَ كَانَ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَتَوضأُ بِإِنَاءٍ يَسَعُ رَطْلَيْنِ وَيَغْتَسِلُ بِالصاعِ.

615 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىندۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككى رەتلى سۇ سىغقۇدەك قاچىدا تاھارەت ئالاتتى، بىر سا سۇدا غۇسلى قىلاتتى[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 95)

616 ـ عَنْ أُم عُمَارَةَ بِنْتُ كَعْبٍ أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تَوضأَ فَأُتِيَ بِمَاءٍ فِي إِنَاءٍ قَدْرَ ثُلُثَيْ الْمُد .

616 ـ كەئبنىڭ قىزى ئۇممۇ ئەممارەدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىندۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر مۇد سۇنىڭ ئۈچتىن ئىككىسى سىغقۇدەك قاچىدا تاھارەت ئالدى[4].

(نەسائى: 74)

[1] ئەلبانى (223): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (499): سەھىھ ـ دېگەن.
[3] ئەلبانى (17): زەئىپ، ـ دېگەن.
[4] ئەلبانى (72): سەھىھ ـ دېگەن.

617 ـ عَنْ الرَبيعِ بِنْتِ مُعَوذِ بْنِ عَفْرَاءَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَأْتِينَا فِي مَنْزِلِنَا فَآخُذُ مِيضَأَةً لَنَا تَكُونُ مُدا وَثُلُثَ مُدٍ أَوْ رُبُعَ مُدٍ فَأَسْكُبُ عَلَيْهِ فَيَتَوَضأُ ثَلَاثًا ثَلَاثًا.

617 ـ مۇئەۋۋىز ئىبنى ئەفرانىڭ قىزى رۇبەييئە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنىڭ ئۆيگە كېلەتتى، مەن بىر مۇد ۋە بىر مۇدنىڭ ئۈچتىن بىرى ياكى تۆتتىن بىرى (يەنى بىر مۇدتىن جىقراق سۇ) سىغقۇدەك قاچىنى ئېلىپ، ئۇنىڭغا سۇ قويۇپ بېرەتتىم، شۇ سۇدا ئەزالىرىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ تاھارەت ئالاتتى.

(دارىمى: 690)

618 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ جَاءَنَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَأَخْرَجْنَا لَهُ مَاءً فِي تَوْرٍ مِنْ صُفْرٍ فَتَوَضأَ.

618 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنىڭ قېشىمىزغا كەلدى، بىز ئۇنىڭغا تۇچتىن ياسالغان بىر قاچىدا سۇ بەرگەن ئىدۇق، شۇنىڭدا تاھارەت ئالدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 100)

619 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَر بِسَعْدٍ وَهُوَ يَتَوَضأُ فَقَالَ مَا هَذَا السرَفُ فَقَالَ أَفِي الْوُضُوءِ إِسْرَافٌ قَالَ نَعَمْ وَإِنْ كُنتَ عَلَى نَهَرٍ جَارٍ.

619 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: سەئد تاھارەت ئېلىۋاتقاندا، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ:

ـ نېمىدېگەن ئىسراپچىلىق بۇ؟ ـ دېدى. سەئد:

ـــ تاھارەتتىمۇ ئىسراپچىلىق بولامدۇ؟ ـــ دېۋىدى، پەيغەمبەر

[1] ئەلبانى (91): سەھىھ ـ دېگەن.

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

- ھەئە، ئەگەر ئېقىن ئۆستەڭدىن تاھارەت ئالساڭمۇ ئىسراپ بولىدۇ (يەنى ئېھتىياجغا چۇشلۇق ئىشلىتىش كېرەك)، - دېدى[1].

(ئىبنى ماجە: 425)

620 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ لِرَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ خِرْقَةٌ يَنشفُ بِهَا بَعْدَ الْوُضُوءِ.

620 - ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت ئېلىپ بولغاندىن كېيىن ئەزالىرىنى سۈرتىدىغان بىر دانە لۆڭگىسى بار ئىدى[2].

(تىرمىزى: 53)

621 - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ رَأَيْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا تَوَضأَ مَسَحَ وَجْهَهُ بِطَرَفِ ثَوْبِهِ.

621 - مۇئاز ئىبنى جەبەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت ئالغاندىن كېيىن يۈزىنى كىيىمىنىڭ بىر تەرىپى بىلەن سۈرتكىنىنى كۆردۈم، - دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ[3].

(تىرمىزى: 54)

622 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا وُضُوءَ لَهُ وَلَا وُضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرْ اسْمَ اللهِ تَعَالَى عَلَيْهِ.

622 - ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تاھارەتسىز ئوقۇلغان ناماز ناماز ئەمەس، بىسمىللاھ دېمەستىن

---

[1] ئەلبانى (96): زەئىپ، - دېگەن.

[2] ئەلبانى (7): سەنەدى زەئىپ، - دېگەن.

[3] ئەلبانى (8): سەنەدى زەئىپ، - دېگەن.

ئالغان تاھارەت تاھارەت ئەمەس»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 101)

623 ـ وعنه رفعه: من ذكرالله أول وضوئه طهر جسده كله، وإذا B يـ ذكر B يطهر منه إلا مواضع الوضوء.

623 ـ ئۇنىڭدىن كەلگەن يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: «كىمكى تاھارەتنىڭ بېشىدا بىسمىللاھ دېسە، پۈتۈن بەدىنى پاكلىنىدۇ. كىمكى بىسمىللاھ دېمەستىن تاھارەت ئالسا، پەقەت يۇيۇلغان ئەزالىرىلا پاكلىنىدۇ».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

624 ـ عن أبي موسى: أتيت النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ وهو يتوضـأ فسـمعته يقول: "اللهُم اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، وَوَسعْ لِي فِي دَارِي، وَبَارِكْ لِي فِي رِزْقِي".

624 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلسەم، ئۇ تاھارەت ئېلىۋاتقانىكەن. مەن ئۇنىڭ (تاھارەت ئېلىۋېتىپ): «ئى ئاللا! گۇناھىمنى مەغپىرەت قىل، قەبرەمنى كەڭ قىل، رىزقىمغا بەرىكەت ئاتا قىل!» دەپ دۇئا قىلغىنىنى ئاڭلىدىم.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

625 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَـلى اللـهُ عَلَيْـهِ وَسَلمَ: "يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، إِذَا تَوضأْتَ فَقُلْ: بِسْمِ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلهِ، فَإِن حَفَظَتَكَ لا تَسْـتَرِيحُ تَكْتُبُ لَكَ الْحَسَنَاتِ حَتى تُحْدِثَ مِنْ ذَلِكَ الْوُضُوءِ".

625 ـ ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئى ئەبۇ ھۈرەيرە! تاھارەت ئالغاندا: بىسمىللاھ ۋەلھەمدۇلىللاھ

[1] ئەلبانى (92): سەھىھ ـ دېگەن.

(اللهنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن، جىمى ھەمدۇسانالار اللهقا خاستۇر)، ـ دېگەن. شۇنداق قىلساڭ، سەن شۇ تاھارەتنى بۇزغانغا قەدەر سېنى قوغداۋاتقان پەرىشتىلەر ئارام ئالماي، ساڭا ساۋاب يازىدۇ»[1].

(«ئەلسەغىر»)

626 ـ عن أبِي الْجُنوبِ، قَالَ: رَأَيْتُ عَلِيا يَسْتَقِي مَاءً لِوُضُوئِهِ، فَبَادَرْتُهُ أَسْتَقِي لَهُ، فَقَالَ: مَهْ يَا أَبا الْجُنوبِ، فَإِني رَأَيْتُ عُمَرَ، يَسْتَقِي مَاءً لِوُضُوئِهِ، فَبَادَرْتُهُ أَسْتَقِي لَهُ، فَقَالَ: مَهْ يَا أَبا الْحَسَنِ، فَإِني رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم يَسْتَقِي مَاءً لِوَضُوئِهِ، فَبَادَرْتُهُ أَسْتَقِي لَهُ، فَقَالَ: مَهْ يَا عُمَرُ، فَإِني أَكْرَهُ أَنْ يَشْرَكَنِي فِي طُهُورِي أَحَدٌ".

626 ـ ئەبۇ جەنۇب مۇنداق دەيدۇ: مەن ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ تاھارەت ئېلىش ئۈچۈن سۇ تارتىۋاتقىنىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا سۇنى ئۆزەم تارتىپ بېرەي دەپ يۈگۈرسەم، ئۇ مۇنداق دېدى:

ـ ئى ئەبۇل جەنۇب! بولدى قىلغىن، مەنمۇ ئۆمەرنىڭ تاھارەت سۈيىنى ئۆزى تارتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ سۈيىنى تارتىپ بېرەي دەپ يۈگۈرگەن ئىدىم، ئۇمۇ: ئى ئەلى! بولدى قىلغىن. مەنمۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت سۈيىنى ئۆزى تارتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ سۈيىنى تارتىپ بېرەي دەپ يۈگۈرگەن ئىدىم، ئۇمۇ: «ئى ئۆمەر! بولدى قىلغىن. تاھارىتىمدە قولغا كېلىدىغان ساۋابقا باشقا بىرىنىڭ ئورتاق بولۇشىنى خالىمايمەن» دېگەنىدى، ـ دېدى[2].

(ئەبۇ يەئلا: 231؛ بەززار)

627 ـ عن وابصة بن معبد قال: سألت رسول الله صلى الله عليه وسلم عن كل شيء حتى سألته عن الوسÑ الذي يكون في الأظفار فقال: "دع ما يريبـك إБ مـا لا يريبك".

627 ـ ۋابىسە ئىبنى مەئبەد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت

---

[1] ھەيسەمى (1112): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1147): بۇ ھەدىسنى ئەبۇ يەئلا ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئەبۇل جەنۇب ھەدىسى زەئىپ كىشىدۇر، ـ دېگەن.

قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن تاھارەتكە مۇناسىۋەتلىك ھەممە نەرسىنى ھەتتا تىرناقلارنىڭ ئارىسىدىكى كىرنىمۇ سورىدىم، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «سېنى شەكتە قويغان ئىشنى تاشلاپ، كۆڭلۈڭ ئارام تاپقان ئىشنى قىلغىن!» دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

628 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنّ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ، قَالَ: "إِذَا تَوَضأَ أَحَدُكُمْ لِلصلاةِ، فَلا يُشَبكْ بَيْنَ أَصَابِعِهِ".

628 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«نامازغا تاھارەت ئالغاندا بارماقلارنى بىر ـ بىرىگە چاپلىۋالماڭلار»[2].

(«ئەلئەۋسەت»: 840)

629 ـ عن يَزِيد بن أَبِي عُبَيْدٍ، أَن سَلَمَةَ بن الأَكْوَعِ كَانَ إِذَا تَوَضأَ يَأْخُذُ الْمِسْكَ فَيُدِيفُهُ فِي يَدِهِ، ثُم يَمْسَحُ بِلِحْيَتِهِ.

629 ـ يەزىد ئىبنى ئەبۇ ئۇبەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: سەلەمە ئىبنى ئەكۋەئ تاھارەت ئالغىنىدا، قولىغا ئەنبەرنى ئېلىپ، ئۇنى نەملەشتۈرگەندىن كېيىن، ساقاللىرىغا سۈرەتتى[3].

(«ئەلكەبىر»: 6220)

630 ـ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عُمَيْرٍ قَالَ سَمِعْتُ شَبِيباً أَبَا رَوْحٍ مِنْ ذِى الْكَلاَعِ أَنهُ صَلى

---

[1] ھەيسەمى (1226): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە تەلھە ئىبنى زەيد رۇقى ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1232): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەتىق ئىبنى ياقۇب ئىسىملىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم. قالغان راۋىيلار سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1233): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

مَعَ النبِى صلى الله عليه وسلم الصُّبْحَ فَقَرَأَ بِالرومِ فَتَرَدَدَ فِى آيَةٍ فَلَما انْصَرَفَ قَالَ " إِنَّهُ يَلْبِسُ عَلَيْنا الْقُرْآنَ إِن أَقْوَاماً مِنْكُمْ يُصَلونَ مَعَنَا لاَ يُحْسِنُونَ الْوُضُوءَ فَمَنْ شَهِدَ الصلاةَ مَعَنَا فَلْيُحْسِنِ الْوُضُوءَ".

630 - ئابدۇلمەلىك ئىبنى ئۇمەيردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: زۇلكەلائ قەبىلىسىلىك شەبىب ئىسىملىك بىر ئادەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بامدات نامىزىنى ئوقۇغانىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازدا رۇم سۈرىسىنى ئوقۇۋېتىپ، بىر ئايەتتە شەك قىلىپ قالدى ۋە سالام بېرىپ بولغاندىن كېيىن: «بەزىلىرىڭلارنىڭ تاھارەتنى ياخشى ئالماستىن بىز بىلەن نامازغا تۇرغانلىقى تۈپەيلى بىز قۇرئان ئوقۇغاندا ئېلىشىپ كېتىۋاتىمىز. كىمكى بىز بىلەن ناماز ئوقۇغىلى كەلسە، تاھارەتنى كامىل ئالسۇن» دېدى[1].

(ئەھمەد: 15312)

631 - عَنْ أَنسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَتَوَضأُ عِنْدَ كُل صَلَاةٍ قُلْتُ كَيفَ كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ قَالَ يُجْزِئُ أَحَدَنَا الْوُضُوءُ مَا لَمْ يُحْدِثْ.

631 - ئەمىر ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

— رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەر نامازغا تاھارەت ئالاتتى، - دېۋىدى، مەن:

- سىلەر قانداق قىلاتتىڭلار؟ - دەپ سورىسام، ئۇ:

- تاھارىتىمىز سۇنۇپلا كەتمىسە، شۇ تاھارەت بىزگە كۇپايە قىلاتتى، - دېدى.

(بۇخارى: 214)

[1] ھەيسەمى (1241): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، - دېگەن.

632 ـ عَنْ سُلَيْمَانَ بنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ أن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَـلمَ صَـلى الصلَوَاتِ يَوْمَ الْفَتْحِ بِوُضُوءٍ وَاحِدٍ وَمَسَحَ عَلَى خُفَيْهِ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ لَقَدْ صَنَعْتَ الْيَوْمَ شَيْئًا لَمْ تَكُنْ تَصْنَعُهُ قَالَ عَمْدًا صَنَعْتُهُ يَا عُمَرُ.

632 ـ سۇلايمان ئىبنى بۇرەيدە دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەككە پەتھى قىلىنغان كۈنى ھەممە نامازنى بىرلا تاھارەت بىلەن ئوقۇدى ۋە ئۆتىكىگە مەسھى قىلدى. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رەسۇلۇللاھتىن:

ـ بۈگۈن بۇنىڭدىن ئىلگىرى پەقەت قىلىپ باقمىغان بىر ئىشنى قىلدىڭغۇ؟! ـــ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئى ئۆمەر! قەستەن شۇنداق قىلدىم، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 277)

633 ـ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا وَذَكَرَتْ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَـلمَ كَانَ يُحِب التيَامُنَ مَا اسْتَطَاعَ فِي طُهُورِهِ وَنَعْلِهِ وَتَرَجلِهِ.

633 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاھارەت ئېلىش، ئايىغىنى كىيىش ۋە چېچىنى تاراشتا مۇمكىنقەدەر ئوڭدىن باشلايتتى[1].

(نەسائى: 112)

[1] ئەلبانى (109): سەھىھ ـ دېگەن.

تاھارەتنى سۇندۇرىدىغان ئامىللار

634 ـ عَنْ عَلِي بْنِ طَلْقٍ قَالَ أَتى أَعْرَابِي النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ الرجُلُ مِنا يَكُونُ فِي الْفَلَاةِ فَتكُونُ مِنْهُ الروَيْحَةُ وَيَكُونُ فِي الْمَاءِ قِلةٌ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا فَسَا أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضأْ وَلَا تَأْتُوا النسَاءَ فِي أَعْجَازِهِن فَإِن اللهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنْ الْحَق.

634 ـ ئەلى ئىبنى تەلق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئەئرابى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بەزىلىرىمىز چۆلدە بولۇپ قالىمىز، (ئادەتتە ئۇ يەردە) سۇ ئاز بولىدۇ، بۇنداق چاغدا يەل چىقىپ كەتسە، قانداق قىلىشىمىز كېرەك؟ ـ دەپ سورىغاندى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جاۋاب بېرىپ مۇنداق دېدى:

ـــ ئەگەر يەل چىقىپ كەتسە، تاھارەت ئالسۇن، ئاياللارنىڭ ئارقا تەرىپىگە كەلمەڭلار. الله ھەقىقەتەن ھايا قىلمايدۇ[1].

(تىرمىزى: 1164)

635 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَا وُضُوءَ إِلا مِنْ صَوْتٍ أَوْ رِيحٍ.

635 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

---

[1] ئەلبانى (201): زەئىپ، ـ دېگەن.

«(ئوسۇرۇقنىڭ) ئاۋازى ۋە پۇرىقىنى ھېس قىلمىغۇچە قايتا تاھارەت ئېلىشنىڭ ھاجىتى يوق»[1].

(تىرمىزى: 74)

636 ـ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ فِي الْمَسْجِدِ فَوَجَدَ رِيحًا بَيْنَ أَلْيَتَيْهِ فَلَا يَخْرُجْ حَتى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا.

636 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەسجىدتە بولغىنىڭلاردا يەل يۇرۇشكەندەك قىلسىمۇ، ئاۋازى ياكى پۇرىقىنى ھېس قىلمىغۇچە مەسجىدتىن چىقىپ كەتمەڭلار»[2].

(تىرمىزى: 75)

637 ـ قَالَ أَبو هُرَيْرَةَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِن أَحَدَكُمْ إِذَا كَانَ فِي الصلَاةِ جَاءَهُ الشيْطَانُ فَأَبسَ بِهِ كَمَا يَأْبِسُ الرجُلُ بِدَابتِهِ فَإِذَا سَكَنَ لَهُ أَضْرَطَ بَيْنَ أَلْيَتَيْهِ لِيَفْتِنَهُ عَنْ صَلَاتِهِ فَإِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَلَا يَنْصَرِفْ حَتى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا.

637 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«شەيتان ناماز ئوقۇۋاتقان كىشىگە خۇددى ئىنسان ئۇلىغىغا كۆنگەندەك كۆنۈۋالىدۇ. ئەگەر شەيتان ئۇنىڭغا كۆنۈۋالسا، كىشىنىڭ ئىككى كاسىسى ئوتتۇرىسىدا يەل ماڭغاندەك بىر نەرسە ھېس قىلدۇرۇپ، نامازدا شەكلەندۈرۈشكە ئۇرۇنىدۇ. ئەگەر مۇشۇنداق تۇيغۇغا كېلىپ قالساڭلار، تاكى ئاۋازى ياكى پۇرىقىنى ھېس قىلمىغۇچە مەسجىدتىن چىقىپ كەتمەڭلار»[3].

---

[1] ئەلبانى (64): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (65): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1246): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

(ئەھمەد: 8169)

638 ـ فَإِذَا سَكَنَ لَهُ زَنَقَهُ أَوْ أَلْجَمَهُ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَأَنْتُمْ تَرَوْنَ ذَلِكَ أَما الْمَزْنُوقُ فَتَرَاهُ مَائِلًا كَذَا لَا يَذْكُرُ اللهَ وَأَما الْمَلْجُومُ فَفَاتِحٌ فَاهُ لَا يَذْكُرُ اللهَ عَز وَجَل.

638 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلىدۇ: ئەگەر شەيتان ئۇنىڭغا كۆنۈۋالسا، نوقتا ياكى يۈگەن سېلىۋالىدۇ. ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇنى چۈشەندۈرۈپ مۇنداق دېگەن:

ـ سىلەر بۇنى بىلىسىلەر. نوقتا سېلىنغان كىشى بوينى تارتىلغان تەرەپكە قايرىلىپ كېتىدۇ ـ دە، ئاللاھنى زىكرى قىلالماي قالىدۇ. يۈگەن سېلىنغان كىشىگە كەلسەك، ئاغزىنى ئېچىپ قالىدۇ ـ دە، ئۇمۇ ئاللاھنى زىكرى قىلالماي قالىدۇ.

(ئەھمەد: 8170)

639 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بن مَسْعُودٍ، قَالَ: "إِن الشيْطَانَ يَأْتِي أَحَدَكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَيَأْخُذُ بِشَعْرَةٍ مِنْ دُبُرِهِ، فَيَرَى أَنهُ قَدْ أَحْدَثَ فَلَا يَنْصَرِفْ حَتى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا".

639 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: بىرى ناماز ئوقۇۋاتقاندا، شەيتان كېلىپ، ئۇنىڭ مەقئەتىدىن بىر تال تۈكنى تارتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ كىشى تاھارەت سۇنۇپ كەتكەندەك ھېس قىلىدۇ. ئەگەر مۇشۇنداق تۇيغۇ پەيدا بولۇپ قالسا، تاكى (ئوسۇرۇقنىڭ) ئاۋازى ياكى پۇرىقىنى ھېس قىلمىغۇچە مەسجىدتىن چىقمىسۇن[1].

(«ئەلكەبىر»)

640 ـ وعن عبد الله بن مسعود قال: إن الشيطان ليلطف بالرجل في صلاته ليقطع عليه صلاته فإذا أعياه نفخ في دبره فإذا أحس أحدكم من ذلك شيئاً فلا ينصرف حتى يجد ريحاً أو يسمع صوتاً.

---

[1] ھەيسەمى (1251): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ھەججاج ئىبنى ئەرتەئە ئىسىملىك ئىشەنچلىك كىشى بار. ئۇنىڭ ھەدىسى مۇدەللەستۇر. ـ دېگەن.

640 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: شەيتان نامازغا تۇرغان كىشىنىڭ نامىزىنى بۇزۇش ئۈچۈن، ئۇ كىشى بىلەن ئويۇنىشىشقا باشلايدۇ. ئەگەر بۇ ئارقىلىق ئۇنىڭ نامىزىنى بۇزدۇرالمىسا، مەقئەتكە يەل پۈلەيدۇ. بىرىڭلار شۇنداق بىر ئىشنى ھېس قىلسا تاكى ئاۋازىنى ياكى پۇرىقىنى ھېس قىلمىغۇچە مەسجىدتىن چىقىپ كەتمەڭلار[1].

(«ئەلكەبىر»: 9231)

641 ـ وَعَنْ عَبادِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمِهِ أَنهُ شَكَا إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الرجُلُ الذِي يُخَيلُ إِلَيْهِ أَنهُ يَجِدُ الشيْءَ فِي الصلَاةِ فَقَالَ لَا يَنْفَتِلْ أَوْ لَا يَنْصَرِفْ حَتى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا.

641 ـ ئەبباد ئىبنى تەمىم تاغىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە نامازدا يەل يۇرۇشۇپ كەتكەندەك ھېس قىلىپ قالىدىغان ئادەم ھەققىدە شىكايەت قىلغانىدىم. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئاۋازىنى ياكى پۇرىقىنى ھېس قىلمىغۇچە مەسجىدتىن چىقمىسۇن» دېدى.

(بۇخارى: 137)

642 ـ «إذا دخلَ أحدُكم المسجد ، فوجدَ شيئا بين أليتيه، فلا يخرج حتى يسمعَ فَشِيشَها أو طَنِينَها».

642 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «بىرىڭلار مەسجىدكە كىرگىنىدە ئىككى كاسىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدىن بىر نەرسە يۇرۇشكەندەك تۇيغۇ پەيدا بولۇپ قالسا، ئاۋازى ياكى پۇرىقىنى ھېس قىلمىغۇچە مەسجىدتىن چىقمىسۇن» دېيىلگەن.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

[1] ھەيسەمى (1252): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

643 ـ عَنْ جَرِيرٍ أن عُمَرَ رَضِي اللهُ تَعَالَى عَنْهُ صَلى بِالناسِ، فَخَرَجَ مِنْ إنْسَانٍ شَيْءٌ، فَقَالَ: "عَزَمْتُ عَلَى صَاحِبِ هَذَا إلا تَوضأ وَأعَادَ صَلاَتَهُ"، فَقَالَ جَرِيرٌ: "أَوَ تَعْزِمُ عَلَى كُل مَنْ سَمِعَهَا أنْ يَتَوَضأ وَأنْ يُعِيدَ الصلاةَ"، قَالَ: نِعما، قُلْتُ: "جَزَاكَ اللهُ خَيْرًا" فَأمَرَهُمْ بِذَلِكَ.

643 ـ جەرىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىرگە ناماز ئوقۇپ بېرىۋاتقاندا، كىشىلەرنىڭ بىرىدىن بىر نەرسە چىقىپ كەتتى، بۇنىڭغا قارىتا ئۆمەر:

ــ يەل چىقىپ كەتكەن كىشىنىڭ تاھارەتنى قايتا ئېلىپ نامازنى باشقىدىن ئوقۇشىنى تەلەپ قىلىمەن، ـ دېدى. مەن (جەرىر) ئۆمەرگە:

ــ بۇ يەلنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغانلارنىڭمۇ تاھارەتنى قايتىدىن ئېلىپ، نامازنىمۇ باشقا ئوقۇشىنى تەلەپ قىلساڭ قانداق؟ ـ دېگەنىدىم، ئۆمەر:

ــ بەكمۇ ياخشى گەپ قىلدىڭ. الله ساڭا ياخشىلىق ئاتا قىلسۇن! ــ دېدى ۋە جامائەتنى شۇنداق قىلىشقا بۇيرىدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

644 ـ عَنْ عَلِيٍ قَالَ كُنتُ رَجُلًا مَذاءً فَأَمَرْتُ رَجُلًا أنْ يَسْأَلَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لِمَكَانِ ابْنَتِهِ فَسَأَلَ فَقَالَ تَوَضأْ وَاغْسِلْ ذَكَرَكَ.

644 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: مەندىن مەزى بەك كۆپ چىقىپ تۇراتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزى مېنىڭ ئايالىم بولغانلىقى ئۈچۈن، بۇ مەسىلىنى ئۆزەم سورىيالماي بىر كىشىنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن سوراشقا بۇيرىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «زەكىرىڭنى يۇيۇۋېتىپ، تاھارەت ئالساڭ بولىدۇ» دەپ جاۋاب بەردى.

(بۇخارى: 269)

[1] ھەيسەمى (1257): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

645 ـ عَنْ عُرْوَةَ أَن عَلِي بْنَ أَبِي طَالِبٍ قَالَ لِلْمِقْدَادِ وَذَكَرَ نَحْوَ هَذَا قَالَ فَسَأَلَهُ الْمِقْدَادُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لِيَغْسِلْ ذَكَرَهُ وَأُنْثَيَيْهِ.

645 ـ ئۇرۋە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىپ بۇ ئىشنى سوراپ بېقىشقا مىقدادنى بۇيرىدى. مىقداد سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «زەكىرىنى ۋە تاشاقلىرىنى يۇسۇن» دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 207)

646 ـ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ فَسَأَلَهُ فَقَالَ يَغْسِلُ مَذَاكِيرَهُ.

646 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ رىۋايىتىدە: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم زەكىرىنى يۇيۇشقا بۇيرىدى، ـ دېيىلگەن[2].

(نەسائى: 153)

647 ـ عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ نَحْوَ ذلك فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ كَيْفَ بِمَا يُصِيبُ ثَوْبِي مِنْهُ قَالَ يَكْفِيكَ أَنْ تَأْخُذَ كَفًّا مِنْ مَاءٍ فَتَنْضَحَ بِهِ ثَوْبَكَ حَيْثُ تَرَى أَنَّهُ أَصَابَ مِنْهُ.

647 ـ سەھل ئىبنى ھۇنەيف رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىنمۇ ئالدىنقىغا ئوخشاش مەزمۇندا ھەدىس رىۋايەت قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭدا مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! كىيىمىمگە مەزى يۇقۇپ قالسا قانداق قىلىمەن؟ ـ دەپ سورىسام، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ بىر ئالقان سۇنى ئېلىپ مەزى يۇقۇپ قالغان يەرگە سەپسەڭ كۇپايە، ـ دەپ جاۋاب بەردى، ـ دېيىلگەن[3].

(تىرمىزى: 115)

648 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَعْدٍ الْأَنْصَارِي قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللـهُ عَلَيْـهِ

[1] ئەلبانى (192): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (149): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (100): ھەسەن، ـ دېگەن.

وَسَلَمَ عَما يُوجِبُ الْغُسْلَ وَعَنْ الْمَاءِ يَكُونَ بَعْدَ الْمَاءِ فَقَالَ ذَاكَ الْمَذْيُ وَكُل فَحْلٍ يَمْذِي فَتَغْسِلُ مِنْ ذَلِكَ فَرْجَكَ وَأُنْثَيَيْكَ وَتَوَضأْ وُضُوءَكَ لِلصلَاةِ.

648 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى سەئد ئەل ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن غۇسلىنى ۋاجىپ قىلىدىغان ئىشلار ۋە سۈيدۈكتىن كېيىن كېلىدىغان سۇ (مەزى) ھەققىدە سورىسام، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئۇ مەزى بولۇپ، ھەممە ئەر كىشىدىن مەزى چىقىدۇ، زەكىرىڭنى ۋە تاشىقىڭنى يۇيۇپ، نامازغا ئالغاندەك تاھارەت ئالساڭ بولىدۇ، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 211)

649 ـ عَنْ أَبِي الدرْدَاءِ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَاءَ فَأَفْطَرَ فَتَوَضأَ فَلَقِيتُ ثَوْبَانَ فِي مَسْجِدِ دِمَشْقَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ صَدَقَ أَنَا صَبَبْتُ لَهُ وَضُوءَهُ.

649 ـ ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم روزىدار ھالدا قەي قىلدى ۋە بۇ سەۋەبتىن تاھارەت ئالدى، ـ دېدى. مەن (راۋىي) دەمەشىق مەسجىدىدە سەۋبان بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، ئەبۇ دەردانىڭ بۇ سۆزى ھەققىدە سورىسام، ئۇ:

ــ ئەبۇ دەردا توغرا ئېيتىپتۇ. شۇ چاغدا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت سۈيىنى مەن قۇيۇپ بەرگەنىدىم، ـ دېدى[2].

(تىرمىزى: 87)

650 ـ عَن الْمِسْوَرَ بْنَ مَخْرَمَةَ أَخْبَرَهُ أَنهُ دَخَلَ عَلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطابِ مِنْ اللَيْلَةِ التِي طُعِنَ فِيهَا فَأَيقَظَ عُمَرَ لِصلَاةِ الصبْحِ فَقَالَ عُمَرُ نَعَمْ وَلَا حَظ فِي الْإِسْلَامِ لِمَنْ تَرَكَ الصلَاةَ فَصَلى عُمَرُ وَجُرْحُهُ يَثْعَبُ دَمًا.

650 ـ مىسۋەر ئىبنى مەخرەمەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت

[1] ئەلبانى (196): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (76): سەھىھ ـ دېگەن.

قىلىنىدۇ: ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ سۈيىقەستكە ئۇچرىغان كېچىسى ئۇنىڭ يېنىغا كىرىپ، ئۇنى بامدات نامىزىغا ئويغاتقان ئىدىم. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ شۇنداق، نامازنى تەرك ئەتكەن ئادەمنىڭ ئىسلامدا نېسىۋىسى يوق، ـ دېدى ۋە نامىزىنى جاراھىتىدىن قان تېمىپ تۇرغان ھالدا ئوقۇدى.

(مالىك: 84)

651 ـ عَنْ جَابِرٍ قَالَ خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَعْنِي فِي غَزْوَةِ ذَاتِ الرقَاعِ فَأَصَابَ رَجُلٌ امْرَأَةَ رَجُلٍ مِنْ الْمُشْرِكِينَ فَحَلَفَ أَنْ لَا أَنْتَهِيَ حَتى أُهَرِيقَ دَمًا فِي أَصْحَابِ مُحَمدٍ فَخَرَجَ يَتبَعُ أَثَرَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَنَزَلَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَنْزِلًا فَقَالَ مَنْ رَجُلٌ يَكْلَؤُنَا فَانْتَدَبَ رَجُلٌ مِنْ الْمُهَاجِرِينَ وَرَجُلٌ مِنْ الْأَنْصَارِ فَقَالَ كُونَا بِفَمِ الشعْبِ قَالَ فَلَما خَرَجَ الرجُلَانِ إِلَى فَمِ الشعْبِ اضْطَجَعَ الْمُهَاجِرِي وَقَامَ الْأَنْصَارِي يُصَلي وَأَتَى الرجُلُ فَلَما رَأَى شَخْصَهُ عَرَفَ أَنهُ رَبِيئَةٌ لِلْقَوْمِ فَرَمَاهُ بِسَهْمٍ فَوَضَعَهُ فِيهِ فَنَزَعَهُ حَتى رَمَاهُ بِثَلَاثَةِ أَسْهُمٍ ثُم رَكَعَ وَسَجَدَ ثُم انْتَبَهَ صَاحِبُهُ فَلَما عَرِفَ أَنهُمْ قَدْ نَذِرُوا بِهِ هَرَبَ وَلَما رَأَى الْمُهَاجِرِي مَا بِالْأَنْصَارِي مِنْ الدمِ قَالَ سُبْحَانَ اللهِ أَلَا أَنْبَهْتَنِي أَولَ مَا رَمَى قَالَ كُنْت فِي سُورَةٍ أَقْرَؤُهَا فَلَمْ أُحِب أَنْ أَقْطَعَهَا.

651 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن زاتۇررىقائ غازىتىغا چىقتۇق. بىر ئادەم ئەسىرگە ئېلىنغان مۇشرىكلارنىڭ ئاياللىرىدىن بىرى بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈپ سالىتۇ. بۇ سەۋەبتىن مۇشرىك ئادەم پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرىدىن بىرىنى ئۆلتۈرمىگىچىلىك بولىدى قىلمايدىغانلىقىغا قەسەم ئىچىپتۇ ۋە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئىزىغا چۈشۈپتۇ. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەلۇم بىر جايغا چۈشتى ۋە:

ــ بىزنى كىم مۇھاپىزەت قىلىدۇ؟ ـ دېدى. مۇھاجىر ۋە ئەنسارىلاردىن بىردىن ئىككى ئادەم دەرھال ئوتتۇرىغا چىقتى. پەيغەمبەر

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا:

— يولنىڭ ئېغىزىنى كۈزىتىڭلار! — دېدى. ئىككىسى يولنىڭ ئېغىزىغا بارغاندىن كېيىن، مۇھاجىر ئۇخلاپتۇ، ئەنسارى نامازغا تۇرۇپتۇ. بۇ ئەسنادا ھېلىقى مۇشرىك كېلىپ، بۇلارنىڭ كۆزەتچى ئىكەنلىكىنى بىلىپتۇ. نامازدا تۇرىۋاتقان ئەنسارىغا قارىتىپ بىر ئوق ئېتىپتۇ، ئەنسارى نامازنى بۇزماستىن ئوقنى تارتىۋېتىپتۇ. مۇشرىك يەنە ئۈچ قېتىم ئوق ئېتىپتۇ، ئەنسارى رۇكۇ ـ سەجدە قىلىپ، نامازنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، يېنىدىكى مۇھاجىر ئويغىنىپتۇ. بۇنى كۆرگەن مۇشرىك دەرھال قېچىپتۇ. مۇھاجىر ئەنسارىدىن ئاققان قاننى كۆرۈپ:

— نېمە ئۈچۈن بىرىنچى ئوق تەگكەندىن كېيىنلا مېنى ئويغاتمىدىڭ؟ ـ دەپ سورىغانىكەن، ئۇ:

— بىر سۈرىنى ئوقۇشقا باشلىغان ئىدىم، توختىتىشنى خالىمىدىم، ـ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 198)

652 ـ عَنْ عَائِشَةَ أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَبلَ امْرَأَةً مِنْ نِسَائِهِ ثُم خَرَجَ إِلَى الصلَاةِ وَلَمْ يَتَوَضأْ قَالَ عُرْوَةُ مَنْ هِيَ إِلا أَنتِ فَضَحِكَتْ.

652 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاياللىرىدىن بىرىنى سۆيۈپ قويۇپ، تاھارەت ئالماستىنلا نامازغا چىقتى، ـ دېدى. ئۇرۋە:

— سۆيۈلگەن ئايال سەندىن باشقا كىم بولماقچى؟ ـ دېگەنىدى، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا كۈلۈپ قويدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 198)

653 ـ عن عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ أَنهُ كَانَ يَقُولُ قُبْلَةُ الرجُلِ امْرَأَتَهُ وَجَسهَا بِيَدِهِ مِنْ الْمُلَامَسَةِ فَمَنْ قَبلَ امْرَأَتَهُ أَوْ جَسهَا بِيَدِهِ فَعَلَيْهِ الْوُضُوءُ.

[1] ئەلبانى (182): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (165): سەھىھ، ـ دېگەن.

653 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيتتى: كىشىنىڭ ئايالىنى سۆيۈشى ۋە قولى بىلەن تۇتۇشى ئايەتتىكى مۇلامەسە[1] جۈملىسىدىن بولۇپ، كىمكى ئايالىنى سۆيسە ياكى قولى بىلەن تۇتسا تاھارەت ئالسۇن.

(مالىك: 97)

654 ـ عَنْ قَيْسِ بْنِ طَلْقِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ كَأَنَّهُ بَدَوِيٌّ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ مَا تَرَى فِي رَجُلٍ مَسَّ ذَكَرَهُ فِي الصَّلَاةِ قَالَ وَهَلْ هُوَ إِلَّا مُضْغَةٌ مِنْكَ أَوْ بَضْعَةٌ مِنْكَ.

654 ـ قەيس ئىبنى تەلق ئىبنى ئەلى دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: خۇددى سەھرالىقتا ئوخشايدىغان بىر ئادەم كېلىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! نامازدا تۇرۇپ ئەۋرىتىنى تۇتقان ئادەم ھەققىدە نېمە دەيسەن؟ ـ دېۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئەۋرىتىڭ سېنىڭ بىر پارچەڭدۇر، ـ دېدى[2].

(نەسائى: 165)

655 ـ قَالَ مَرْوَانُ بْنُ الْحَكَمِ أَخْبَرَتْنِي بُسْرَةُ بِنْتُ صَفْوَانَ أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ « إِذَا مَسَّ أَحَدُكُمْ ذَكَرَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ ».

655 ـ مەرۋان ئىبنى ھەكەم مۇنداق دەيدۇ: بۇسرە بىنتى سەفۋان رەزىيەللاھۇ ئەنھا ماڭا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ:

[1] سۈرە نىسا 43-ئايەت، سۈرە مائىدە 6-ئايەتتە تاھارەت توغرىسىدا كەلگەن ھۆكۈم قاتارىدا (أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ) دېگەن ئايەت بار بولۇپ، بۇنى بىر قىسىم ئالىملار: "ئاياللار بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈش" دەپ تەپسىر قىلىپ، ئايال بىلەن سۆيۈشۈش، قولىنى تۇتۇش قاتارلىقلار تاھارەتنى سۇندۇرمايدۇ دەپ قارىغان. يەنە بىر قىسىم ئالىملار بۇ ئايەتنى (ئاياللارنى تۇتساڭلار) دەپ تەپسىر قىلىپ، كىشىنىڭ ئايالىنى سۆيۈشى ۋە قولى بىلەن تۇتۇشى ئايەتتىكى بۇ ھۆكۈم ئاستىغا كىرىدۇ، شۇڭا تاھارەتنى سۇندۇرىدۇ دەپ قارىغان. يۇقىرىقى ھەدىستە (مۇلامەسە) دېگەندىن شۇنى كۆزدە تۇتقان.

[2] ئەلبانى (159): سەھىھ ـ دېگەن.

«كىمكى زەكىرىنى تۇتسا، تاھارەت ئېلىۋەتسۇن» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانلىقىنى ئېيتىپ بەرگەن.

(مالىك: 81)

656 ـ للاوسط والكبير بعد ذكره أو أنثيه، أو رفغيه.

656 ـ «ئەۋسەت» ۋە «ئەلكەبىر» دە زەكىرى، ياكى تاشىقى ۋە ياكى يوتىسىنىڭ ئىچى تەرىپىنى تۇتسا تاھارەت ئېلىۋەتسۇن، دەپ رىۋايەت قىلىنغان[1].

(«ئەلكەبىر»)

657 ـ عَن عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِهِ قَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَنْ مَس ذَكَرَهُ فَلْيَتَوَضأْ وَأَيمَا امْرَأَةٍ مَستْ فَرْجَهَا فَلْتَتَوَضأْ.

657 ـ ئەمر ئىبنى شۇئەيب دادىسىدىن، دادىسى چوڭ دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئەۋرىتىنى تۇتسا، تاھارەت ئالسۇن، ئەۋرىتىنى تۇتقان ھەرقانداق ئايالمۇ تاھارەت ئالسۇن»[2].

(ئەھمەد: 7036)

658 ـ سئل النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عن المرأة تدخل يدها فى فرجها فقال: عليها الوضوء.

658 ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن قولى ئەۋرىتىگە كىرىپ كەتكەن ئايال ھەققىدە سورالغاندا: «تاھارەت ئېلىشى لازىم»

---

[1] ھەيسەمى (1272): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1266): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە بەقىييە ئىبنى ۋەلىد ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەدىسى مۇدەللەستۇر، ـ دېگەن.

دېگەن[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

659 ـ وعن عبد الله بن عمرو أن بسرة بنت صفوان سألت رسول الله صلى الله عليه وسلم عن المرأة تدخل يدها في فرجها؟ فقال: "عليها الوضوء".

659 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بۇسرە بىنتى سەفۋان پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن قولى ئەۋرىتىگە كىرىپ كېتىپ قالغان ئايال ھەققىدە سورىغاندا، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «تاھارەت ئېلىشى لازىم» دېدى[2].

(«ئەلكەبىر»)

660 ـ وَحَدثَنِي عَنْ مَالِك عَنْ نَافِعٍ أن ٱبنَ عُمَرَ كَانَ يَنَامُ جَالِسًا ثُم يُصَلي وَلَا يَتَوَضأُ.

660 ـ نافىئدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئىبنى ئۆمەر ئولتۇرۇپ ئۇخلايتتى ۋە تاھارەت ئالماستىنلا ناماز ئوقۇيتتى.

(مالىك: 42)

661 ـ عَنْ عَلِي بن أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وِكَاءُ السهِ الْعَيْنَانِ فَمَنْ نَامَ فَلْيَتَوَضأْ.

661 ـ ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

[1] ھەيسەمى (1276): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سۇلايمان ئىبنى داۋۇد شازكۇنى ئىسىملىك بىرى بار. كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1271): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇللاھ ئىبنى مۇئەممەل ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام ئەھمەد ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، يەھيا بىر رىۋايەتتە ھەدىسى زەئىپ، يەنە بىر رىۋايەتتە ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. ئىبنى ھىببان ئۇنى ئىشەنچلىك كىشىلەر قاتارىدا تىلغا ئالغان، ـ دېگەن.

«مەقئەتنىڭ بوغقۇچى كۆزدۇر (كۆز يۇمۇلسا، بوغقۇچ يېشىلىپ كېتىدۇ). شۇڭا كىم ئۇخلىسا، تاھارەت ئالسۇن»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 203)

662 ـ عَنْ ابْنِ عَبَاسٍ أَنَهُ رَأَى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ نَامَ وَهُوَ سَاجِدٌ حَتى غَط أَوْ نَفَخَ ثُم قَامَ يُصَلي فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ إِنكَ قَدْ نِمْتَ قَالَ إِن الْوُضُوءَ لَا يَجِبُ إِلا عَلَى مَنْ نَامَ مُضْطَجِعًا فَإِنَهُ إِذَا اضْطَجَعَ اسْتَرْخَتْ مَفَاصِلُهُ.

662 ـ ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سەجدە ھالىتىدە ئۇخلىغانلىقىنى، ھەتتا خورەك تارتقانلىقىنى كۆردۇم، كېيىن ئورنىدىن تۇرۇپ ناماز ئوقۇدى، مەن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! سەن ھەقىقەتەن ئۇخلىدىڭ، ـ دېسەم:

ـ تاھارەت پەقەت يېتىپ ئۇخلىغان كىشىگە ۋاجىپ بولىدۇ، چۈنكى ياتقان كىشىنىڭ بوغۇملىرى بوشاپ كېتىدۇ، ـ دېدى[2].

(تىرمىزى: 77)

663 ـ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمْ: "وُضُوءُ النوْمِ أَنْ تَمَس الْمَاءَ، ثُم تَمَسحَ بِتِلْكَ الْمَسةِ وَجْهكَ، وَيَدَيْكَ، وَرِجْلَيْكَ كَمَسْحَةِ التَيممِ".

663 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۇخلىغان كىشىنىڭ تاھارىتى خۇددى تەيەممۇمغا ئوخشاش قولىنى سۇغا تەگكۈزۈپلا، شۇنىڭ بىلەن يۈز، قول، پۇتنى سىلاشتىن ئىبارەتتۇر»[3].

(«ئەلكەبىر»: 3584)

[1] ئەلبانى (188): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (12): زەئىپ، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1292): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەلا ئىبنى كەسىر لەيسى ئىسىملىك بىر بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

664 ـ عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ أَتَيتُ عَائِشَةَ وَهِيَ تُصَلي فَقُلْتُ مَا شَأْنُ الناسِ فَأَشَارَتْ إِلى السمَاءِ فَإِذَا الناسُ قِيَامٌ فَقَالَتْ سُبْحَانَ اللهِ قُلْتُ آيَةٌ فَأَشَارَتْ بِرَأْسِهَا أَيْ نَعَمْ فَقُمْتُ حَتى تَجَلانِي الْغَشْيُ. قال عروة ؓ تتوضأ.

664 ـ ئەسما رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ يېنىغا كەلسەم، ئۇ ناماز ئوقۇۋاتقانىكەن، مەن:

ـ كىشىلەرگە نېمە بولدى؟ ـ دېسەم، ئۇ ئاسمانغا ئىشارەت قىلدى، (يەنى كۈننىڭ تۇتۇلغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ دەپ ئاسمانغا ئىشارەت قىلدى). كىشىلەر (بۇ ۋاقىتتا مەسجىتتە) ناماز ئوقۇۋاتاتتى. ئۇ يەنە:

ـ سۇبھانالالاھ! ـ دېۋىدى، مەن:

ـ بۇ (كۈننىڭ تۇتۇلىشى) بىر ئالامەتمۇ؟ ـ دېسەم، بېشىنى لىڭشىتىپ:

ـ ھەئە، ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن مەنمۇ نامازغا تۇردۇم (نامازدا ئۇ قەدەر ئۇزاق ئۆرە تۇردىكى)، ھەتتا ھوشۇمدىن كەتكىلى تاسلا قالدىم.

ئۇرۋە (راۋىي): ئەسما ھوشىدىن كەتكىلى ئازلا قالغان بولسىمۇ، قايتا تاھارەت ئالمىدى، ـ دېدى.

(بۇخارى: 86)

665 ـ عَنْ عَائِشَةَ في حديث وفاة النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمْ أنه اغْتَسَلَ ثُم ذَهَبَ لِيَنُوءَ فَأُغْمِيَ عَلَيْهِ ثُم أَفَاقَ فَقَالَ أَصَلى الناسُ قُلْنَا لَا قال ضَعُوا لِي مَاءً فِي الْمِخْضَبِ فَفَعَلْنَا فَاغْتَسَلَ.

665 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ۋاپاتىغا مۇناسىۋەتلىك ھەدىسىدە مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇيۇنۇپ ئورنىدىن تۇرماقچى بولغىنىدا، ھوشىدىن كېتىپ يىقىلىپ چۈشتى. بىر مۇددەتتىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ:

ـ جامائەت نامازنى ئوقۇپ بولدىمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. بىز:

ــ ياق، ـ دېسەك:

ــ ماڭا بىر قاچىدا سۇ تەييارلاپ بېرىڭلار! ـ دېدى. بىز سۇ ھازىرلاپ بەردۇق، ئۇ قايتا يۇيۇندى.

(مۇسلىم: 418)

666 ـ أبو هُرَيْرَةَ قال وهو يَتَوَضأُ: إنمَا أَتَوضأُ مِنْ أَثْوَارِ أَقِطٍ أَكَلْتُهَا لِأني سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ تَوَضئُوا مِما مَستْ النارُ.

666 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە تاھارەت ئېلىۋېتىپ مۇنداق دېدى: مەن پەقەت ئۆچكە گۆشى يېگەنلىكىم ئۈچۈن تاھارەت ئېلىۋاتىمەن، چۈنكى مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «ئوتتا پىشۇرۇلغان نەرسىلەرنى يېگەندىن كېيىن تاھارەت ئېلىڭلار» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم.

(مۇسلىم: 352)

667 ـ قَالَ ابْنُ عَباسٍ أَتَوَضأُ مِنْ طَعَامٍ أَجِدُهُ فِي كِتَابِ اللهِ حَلَالًا لِأن النارَ مَستْهُ فَجَمَعَ أَبُو هُرَيْرَةَ حَصًى فَقَالَ أَشْهَدُ عَدَدَ هَذَا الْحَصَى أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ تَوَضئُوا مِما مَستْ النارُ.

667 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما:

ــ اللهنىڭ كىتابىدا ھالال بولغان تائام ئۈچۈنمۇ ئوت تەگدى دەپ تاھارەت ئېلىشىم كېرەكمۇ؟ ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئەبۇ ھۇرەيرە بىر مۇنچە كىچىك تاشلارنى بىر يەرگە توپلاپ مۇنداق دېدى:

ــ بۇ تاشلارنىڭ سانىچىلىك گۇۋاھلىق بېرىمەنكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئوتتا پىشۇرۇلغان نەرسىلەرنى يېگەندىن كېيىن تاھارەت ئېلىڭلار!» دەپ بۇيرىغان[1].

(نەسائى: 174)

[1] ئەلبانى (168): سەھىھ ـ دېگەن.

668 ـ فَقَالَ ابْنُ عَباسٍ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنَتَوَضأُ مِنْ الدهْنِ أَنَتَوَضأُ مِنْ الْحَمِيمِ قَالَ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَا ابْنَ أَخِي إِذَا سَمِعْتَ حَدِيثًا عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَلَا تَضْرِبْ لَهُ مَثَلًا.

668 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ ئى ئەبۇ ھۇرەيرە! يەپ ـ ئىچكەن ياغ ۋە ئىشلەتكەن ئىسسىق سۇنى دەپمۇ تاھارەت ئالامدۇق؟ ـ دېۋىدى، ئەبۇ ھۇرەيرە:

ـ ئى قېرىندىشىمنىڭ ئوغلى! ئەگەر سەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەدىسىنى ئاڭلىساڭ، ئۇنىڭغا باشقا مىسال ئەكىلىپ يۈرمە! ـ دېدى[1].

(تىرمىزى: 79)

669 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الْوُضُوءُ مِما أَنْضَجَتْ النارُ.

669 ــ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئوتتا پىشقان يېمەكلىكنى (يېگەندىن كېيىن) تاھارەت ئېلىش كېرەك» دېگەن[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 194)

670 ـ عَنْ أَبِي أَيوبَ قَالَ قَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تَوَضئُوا مِما غَيرَتْ النارُ.

670 ـ ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئوتتا پىشۇرۇلغان نەرسىلەرنى يېسەڭلار، تاھارەت ئېلىڭلار»[3].

(نەسائى: 176)

[1] ئەلبانى (68): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (178): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (170): سەنەدى ھەسەن، ـ دېگەن.

671 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَباسٍ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أكَلَ كَتِفَ شَاةٍ ثُم صَلى وَلَمْ يَتَوَضأْ.

671 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قوينىڭ تاغىقىنى يېگەندىن كېيىن، تاھارەت يېڭىلىمايلا ناماز ئوقۇدى.

(بۇخارى: 207)

672 ـ ولمسلم: وَلَمْ يَتَوَضأْ وB يمس ماء.

672 ـ مۇسلىمنىڭ رىۋايىتىدە: تاھارەت يېڭىلىمىدى، قولىنىمۇ يۇمىدى، ـ دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 354)

673 ـ ولابو داود :ثُم مَسَحَ يَدَهُ بِمِسْحٍ كَانَ تَحْتَهُ ثُم قَامَ فَصَلى.

673 ـ ئەبۇ داۋۇدنىڭ رىۋايىتىدە: كېيىن ئاستىدىكى لۆڭگە بىلەن قولىنى سۈرتۈپ، تاھارەت يېڭىلىماستىنلا نامازغا تۇردى، ـ دېيىلگەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 189)

674 ـ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَمْرِو بْنِ أُمَيةَ الضمْرِي عَنْ أبِيهِ أنهُ رَأى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ احْتَز مِنْ كَتِفِ شَاةٍ فَأكَلَ مِنْهَا ثُم مَضَى إلَى الصلَاةِ وَلَمْ يَتَوَضأْ.

674 ـ جەئفەر ئىبنى ئەمر ئىبنى ئۇمەييە ئەززەمەرى دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قوينىڭ تاغاق گۆشىنى ئاجرىتىپ يەپ بولۇپ، تاھارەت يېڭىلىماستىنلا نامازغا چىققانلىقىنى كۆردۈم[2].

(تىرمىزى: 1836)

[1] ئەلبانى (174): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (1498): سەھىھ ـ دېگەن.

675 ـ عن جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ قَالَ كَانَ آخِرَ الْأَمْرَيْنِ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تَرْكُ الْوُضُوءِ مِما مَستْ النارُ.

675 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئوتتا پىشۇرۇلغان نەرسىلەرنى يېگەندىن كېيىن تاھارەت ئېلىش ياكى ئالماسلىق مەسىلىسىدىكى ئەڭ ئاخىرقى ئىشى تاھارەت ئالماسلىق بولغان ئىدى[1].

(نەسائى: 185)

676 ـ عن سُوَيْدَ بْنَ النعْمَانِ أَخْبَرَهُ أَنهُ خَرَجَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَامَ خَيْبَرَ حَتى إِذَا كَانُوا بِالصهْبَاءِ وَهِيَ أَدْنَى خَيْبَرَ فَصَلى الْعَصْرَ ثُم دَعَا بِالْأَزْوَادِ فَلَمْ يُؤْتَ إِلا بِالسوِيقِ فَأَمَرَ بِهِ فَثُرِيَ فَأَكَلَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَأَكَلْنَا ثُم قَامَ إِلَى الْمَغْرِبِ فَمَضْمَضَ وَمَضْمَضْنَا ثُم صَلى وَلَمْ يَتَوَضأْ.

676 ـ سۇۋەيد ئىبنى نۇئمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: خەيبەر يىلى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن سەپەرگە چىقتىم. خەيبەردىن ئانچە يىراق بولمىغان سەھبا دېگەن يەرگە كەلگەندە، ناماز ئەسىر ئوقۇدۇق. نامازدىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاماق ئەكىلىشنى تەلەپ قىلىۋىدى، پەقەت ئارپا تالقىنىلا كەلتۈرۈلدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنى نەمدەپ يېدى، بىزمۇ يېدۇق. ئۇنىڭدىن كېيىن، شام نامىزى ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرۇپ ئاغزىنى چايقىدى، بىزمۇ ئاغزىمىزنى چايقىدۇق، ئاندىن تاھارەت يېڭىلىمايلا ناماز ئوقۇدى.

(بۇخارى: 209)

677 ـ وعن عبد الرحمن بن غنم الأشعري قال: قلت لمعاذ: هل كنتم توضؤون مما غيرت النار؟ قال: نعم إذا أكل أحدنا ما غيرت النار غسل يديه وفاه فكنا نعد هذا

[1] ئەلبانى (179): سەھىھ ـ دېگەن.

وضوءاً.

677 ـ ئابدۇرراھمان ئىبنى غەنەم ئەشئەرىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن مۇئازدىن:

ـ سىلەر ئوتتا پىشۇرۇلغان تاماق يېگەندىن كېيىن تاھارەت ئالامتىڭلار؟ ـ دەپ سورىدىم، ئۇ:

ـ ھەئە، ئەگەر ئوتتا پىشۇرۇلغان نەرسە يېسەك، قولنى يۇيۇپ ئاغزىمىزنى چايقايتتۇق، ئەنە شۇ، بىزنىڭ تاھارەت ئالغىنىمىز ھېسابلىناتتى، ـ دېدى[1].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

678 ـ عن ابن مسعود قال: لأن أتوضأ من الكلمة الخبيثة أحب إلي من أن أتوضأ من الطعام الطيب.

678 ـ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن: "لەززەتلىك تاماقتىن كېيىن تاھارەت ئالغاندىن، قەبىھ سۆزلەردىن كېيىن تاھارەت ئالغان ياخشى" دەپ قارايمەن[2].

(«ئەلكەبىر»)

679 ـ عن أَنسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ إِن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ شَرِبَ لَبَنًا فَلَمْ يُمَضْمِضْ وَلَمْ يَتَوَضأْ.

679 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۈت ئىچكەندىن كېيىن، ئاغزىنى چايقىمىدى، تاھارەتمۇ ئالمىدى[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 197)

[1] ھەيسەمى (1299): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ھەسەن ئىبنى يەھيا خەشەنى ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (3345): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (181): ھەسەن، ـ دېگەن.

680 ـ عن جابر أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ شرب لبنا فمضمض من دسمه.

680 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىشچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۈت ئىچىپ بولۇپ، ئاغزىنى چايقىغان[1].

(بەززار: 287)

681 ـ عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ أَن رَجُلاً سَأَلَ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم أَأَتَوَضأُ مِنْ لُحُومِ الْغَنَمِ قَالَ « إِنْ شِئْتَ فَتَوَضأْ وَإِنْ شِئْتَ فَلاَ تَوَضأْ ». قَالَ أَتَوَضأُ مِنْ لُحُومِ الإِبِلِ قَالَ « نَعَمْ فَتَوَضأْ مِنْ لُحُومِ الإِبِلِ ». قَالَ أُصَلى فِى مَرَابِضِ الْغَنَمِ قَالَ « نَعَـمْ ». قَـالَ أُصَلى فِى مَبَارِكِ الإِبِلِ قَالَ « لاَ ».

681 ـ جابىر ئىبنى سەمۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ــ قوي گۆشى يېگەنگە تاھارەت ئالامدىم؟ ـ دەپ سورىۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ خالىساڭ تاھارەت ئال، خالىساڭ ئالما، ـ دېدى. ئۇ ئادەم:

ــ تۆگە گۆشى يېگەنگە تاھارەت ئالامدىم؟ ـ دەپ سورىۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ھەئە، تۆگە گۆشى يېگەنگە تاھارەت ئال، ـ دەپ جاۋاب بەردى. ئۇ ئادەم:

ــ قوي ئېغىللىرىدا ناماز ئوقۇسام بولامدۇ؟ ـ دەپ سورىۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ھەئە، بولىدۇ، ـ دەپ جاۋاب بەردى. ئۇ يەنە:

ــ تۆگە ئېغىللىرىدا ناماز ئوقۇيالامدىم؟ ـ دەپ سورىۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ياق، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(مۇسلىم: 360)

[1] ھەيسەمى (1311): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەييۇب ئىبنى سەييار ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

682 ـ عن عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ تَوَضئُوا مِنْ لُحُومِ الْإِبِلِ وَلَا تَتَوَضئُوا مِنْ لُحُومِ الْغَنمِ وَتَوَضئُوا مِنْ أَلْبَانِ الْإِبِلِ وَلَا تَوَضئُوا مِنْ أَلْبَانِ الْغَنمِ وَصَلوا فِي مُرَاحِ الْغَنمِ وَلَا تُصَلوا فِي مَعَاطِنِ الْإِبِلِ.

682 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «تۆگە گۆشى يېسەڭلار، تاھارەت ئېلىڭلار. قوي گۆشى يېسەڭلار، ئالماڭلار. تۆگە سۈتى ئىچسەڭلار، تاھارەت ئېلىڭلار. قوي سۈتى ئىچسەڭلار، ئالماڭلار. قوي ئېغىللىرىدا ناماز ئوقۇساڭلار بولىدۇ، تۆگە ئېغىللىرىدا ناماز ئوقۇماڭلار»[①].

(ئىبنى ماجە: 497)

683 ـ ابن مسعود قال: كُنا لاَ نَتَوَضأُ مِنْ مَوْطِإٍ وَلاَ نَكُف شَعْرًا وَلاَ ثَوْبًا.

683 ـ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز (پۇتلىرىمىزغا) يەردىن مەينەتچىلىكلەر يۇقۇپ قالسا، قايتا تاھارەت ئالمايتتۇق، (سەجدە قىلغاندا) كىيىملىرىمىز ۋە چاچلىرىمىزنى (توپا يۇقۇپ قېلىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن) يىغىۋالمايتتۇق[②].

(ئەبۇ داۋۇد: 204)

684 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ بَيْنَمَا رَجُلٌ يُصَلي مُسْبِلًا إِزَارَهُ إِذْ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ اذْهَبْ فَتَوَضأْ فَذَهَبَ فَتَوَضأَ ثُم جَاءَ ثُم قَالَ اذْهَبْ فَتَوَضأْ فَذَهَبَ فَتَوَضأَ ثُم جَاءَ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللهِ مَا لَكَ أَمَرْتَهُ أَنْ يَتَوَضأَ ثُم سَكَت عَنْهُ فَقَالَ إِنهُ كَانَ يُصَلي وَهُوَ مُسْبِلٌ إِزَارَهُ وَإِن اللهَ تَعَالَى لَا يَقْبَلُ صَلَاةَ رَجُلٍ مُسْبِلٍ إِزَارَهُ.

684 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە مۇنداق دەيدۇ: بىر ئادەم ئىشتىنىنى يەرگە سۆرىگەن ھالدا ناماز ئوقۇۋاتاتتى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا: «تاھارەت ئېلىپ كەلگىن» دېدى، ئۇ ئادەم بېرىپ

[①] ئەلبانى (110): زەئىپ، ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (189): سەھىھ ـ دېگەن.

تاھارەت ئېلىپ كەلدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە: «بېرىپ تاھارەت ئېلىپ كەل» دېدى. ئۇ يەنە بېرىپ تاھارەت ئېلىپ كەلدى. بىر ئادەم:

— ئى رەسۇلۇللاھ! نېمە ئۈچۈن تاھارەت ئېلىشقا بۇيرۇپ بولۇپ، جىمىپ قالدىڭ؟ - دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

— ئۇ ئىشتىنىنى سۆرەپ ناماز ئوقۇۋاتاتتى، ھەقىقەتەن الله ئىشتىنىنى سۆرەپ كىيگەن كىشىنىڭ نامىزىنى قوبۇل قىلمايدۇ، - دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 638)

685 ـ عن وَائِل بن دَاوُدَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بن مَسْعُودٍ، قَالَ: "وَالْوُضُوءُ مِما خَرَجَ وَلَيْسَ مِما دَخَلَ. و الصومُ مِما دَخَلَ، وَلَيْسَ مِما خَرَجَ".

685 - ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بەدەنگە كىرگەن نەرسە سەۋەبىدىن ئەمەس، بەلكى چىققان نەرسە سەۋەبىدىن تاھارەت يېڭىلاش لازىم بولىدۇ. روزا بولسا، بىر نەرسىنىڭ چىقىشى بىلەن ئەمەس، بەلكى كىرىشى بىلەن بۇزۇلىدۇ[2].

(«ئەلكەبىر»: 9238)

686 ـ عن بريدة بن الحصيب أن رسول الله صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قال: من مس صنما فليتوضأ.

686 - بۇرەيدە ئىبنى ھەسىيب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

---

[1] ئەلبانى (124): زەئىپ، - دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1253): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، - دېگەن.

«كىمكى بۇتنى تۇتسا، تاھارەت ئالسۇن»[1].

(بەززار: 1273)

687 ـ عن الزبير بن العوام قال: استقبل النبي صلى الله عليه وسلم جبريل فناوله يده، فأبى أن يتناولها، فدعا رسول الله صلى الله عليه وسلم بماء فتوضأ، ثم ناوله يده، فتناولها، فقال: «يا جبريل: ما منعك أن لا تأخذ بيدي؟» قال: «إنك أخذت بيد يهودي، فكرهت أن تمس يدي يدا مستها يد كافر».

687 ـ زۇبەير ئىبنى ئاۋام مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جىبرىئىل بىلەن كۆرۈشكەندە، ئۇنىڭغا قولىنى سۇنغان ئىدى، جىبرىئىل پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قولىنى تۇتۇشنى رەت قىلدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاھارەت سۈيى كەلتۈرۈپ تاھارەت ئېلىپ، ئاندىن قولىنى ئۇزاتقان ئىدى. جىبرىئىل ئۇنىڭ قولىنى تۇتتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئى جىبرىئىل! قولۇمنى تۇتماسلىقىڭنىڭ سەۋەبى نېمە؟ ـ دەپ سورىدى، جىبرىئىل:

ـ سەن بىر يەھۇدىنىڭ قولىنى تۇتقان ئىدىڭ، مەن قولۇمنىڭ كاپىرنى تۇتقان قولغا تېگىپ قېلىشىنى ياقتۇرمىدىم، ـ دەپ جاۋاب بەردى[2].

(«ئەلئەۋسەت»)

688 ـ عن عبدالله بن مسعود قال: كُنا نَتَوَضأُ مِنْ الأَبْرَصِ إذا مسسناه.

688 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېدى:

---

[1] ھەيسەمى (1273): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سالىھ ئىبنى ھەييان ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1274): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۆمەر ئىبنى رەيياھ ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

ئەگەر بىز ئاق كېسەلنى تۇتۇپ سالساق، تاھارەت ئالاتتۇق[1].

(«ئەلكەبىر»: 10202؛ «ئەلئەۋسەت»)

689 ـ عَنِ ابْنِ عَباسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ: إِذَا رَعَفَ أَحَدُكُمْ فِي صَلاتِهِ، فَلْيَنصَرِفْ فَلْيَغْسِلْ عَنْهُ الدمَ، ثُم لِيُعِدْ وُضُوءَهُ وَلْيَسْتَقْبِلْ صَلاتَهُ.

689 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«نامازغا تۇرغاندا بۇرنى قاناپ كەتكەنلەر سەپتىن چىقىپ قاننى يۇيۇپ، تاھارەتنى يېڭىلاپ، ئاندىن نامازغا تۇرسۇن»[2].

(«ئەلكەبىر»: 11374)

690 ـ عَنْ مَالِك انه بلغه أن عَبْدَ اللهِ بْنَ عباس كَانَ يَرَعَفَ فيخرج فَيغسل الدم عنه ثم يرجع فيبا على ما قد صلى.

690 ـ مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا يېتىشىچە، ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباسنىڭ نامازدا تۇرۇپ بۇرنى قانايتتى، چىقىپ قاننى يۇيۇپ كېلىپ، نامازنى كەلگەن يەردىن داۋاملاشتۇراتتى.

(مالىك: 81)

691 ـ عن نافع: «أن عبد الله بن عمر كان إذا رعف انصرف فتوضأ، ثم رجع فبَنى، ولم يتكلم».

691 ـ نافىئنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر

[1] ھەيسەمى (1275): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە جابىر جەئفى ئىسىملىك بىرى بار. شۆئبە ۋە سەۋرى ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1276): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى مۇسلىمە ئىسىملىك بىرى بار. كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. لېكىن دارۇقۇتنى ئۇنىڭ ناچار ئادەم ئەمەسلىكىنى ئېيتقان، ـ دېگەن.

رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ بۇرنى قاناپ كېتىپ قالسا، چىقىپ قايتىدىن تاھارەت ئېلىپ، گەپ قىلماستىن قايتىپ كېلىپ، نامازنى كەلگەن يېرىدىن داۋاملاشتۇراتتى.

(مالىك: 79)

692 ـ عن أبي موسى قال: بينما النبي صلى الله عليه وسلم يصلي بالناس إذ دخل رجل فتردى في حفرة كانت في المسجد وكان في بصره ضرر فضحك كثير من القوم وهم في الصلاة، فأمر رسول الله صلى الله عليه وسلم من ضحك أن يعيد الوضوء ويعيد الصلاة.

692 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىشىلەرگە ئىمام بولۇپ ناماز ئوقۇۋاتاتتى، بىر ئادەم مەسجىدكە كىرىپلا مەسجىدتىكى بىر ئورەككە چۈشۈپ كەتتى، چۈنكى ئۇ ئادەمنىڭ كۆزى كۆرمەيتتى. بۇ ئەھۋالغا نامازدا تۇرۇۋاتقان بىر قىسىم كىشىلەر كۈلۈپ سالدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كۈلگەنلەرنى تاھارەتنى يېڭىلاپ، نامازنى باشقىدىن ئوقۇشقا بۇيرىدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

693 ـ عن جابر أنه سئل عن « الرجل يضحك في الصلاة، فقال: يعيد الصلاة ولا يعيد الوضوء».

693 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن نامازدا كۈلۈپ سېلىش ھەققىدە سورالغاندى:

ـ نامازنى قايتا ئوقۇيدۇ، ئەمما تاھارەتنى يېڭىلىمايدۇ، ـ دېدى[2].

(«مەۋسىلى»)

---

[1] ھەيسەمى (1278): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇلمەلىك دەقىقىي ئىسىملىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم، قالغان راۋىيلار ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (2444): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

694 ـ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا أَحْدَثَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَأْخُذْ بِأَنْفِهِ ثُم لِيَنْصَرِفْ.

694 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«نامازدا تۇرۇپ تاھارىتى سۇنۇپ كەتكەنلەر بۇرنىنى تۇتۇپ چىقىپ كەتسۇن»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 1114)

695 ـ عبدالله ابن عمرو - رضي الله عنهما - قال: قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم: «إذا أحدث - يعني الرجل - وقد جلس آخر صلاته، قبل أن يسلم: فقد جازت صلاته».

695 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر بىر كىشى نامازنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا يەنى سالام بېرىشتىن بۇرۇن تاھارىتى سۇنۇپ كېتىپ قالسا، ئۇنىڭ نامىزى جايىز بولىدۇ»[2].

(تىرمىزى: 408)

[1] ئەلبانى (985): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (63): زەئىپ، ـ دېگەن.

ئۆتۈككە مەسھى قىلىش

696 ـ عن مغيرة بن شعبة رضي الله عنه قال: «كنتُ مع النبي صـلى الله عليـه وسلم في سَفَر، فقال: يا مُغيرةُ، خُذِ الإداوةَ، فأخذُتها، فانطلقَ رسول الله صلى الله عليـه وسلم حتى تَوارَى عَني، فقضى حاجَتَهُ وعليه جُبة شامية ، فذهبَ لُيخرِجَ يده من كُمها، فضاقتْ، فأخرج يدَه من أسفلها، فَصَبْتُ عليه، فتوضأ وضوءَهُ للصلاة، ومَسَـحَ علـى خُفْيِه، ثم صلى».

696 ـ مۇغىيرە ئىبنى شۇئبە رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىر سەپەردە بىللە بولغان ئىدىم، رەسۇلۇللاھ: «ھەي مۇغىيرە، قاچىنى ئال!» دېدى. مەن قاچىنى ئالدىم. رەسۇلۇللاھ يىراق بىر يەرگە بېرىپ ھاجىتىنى ئادا قىلىپ كەلدى، ئۇنىڭ ئۇچىسىدا شامنىڭ تونى بولۇپ، بېلىكىنى يەڭدىن چىقىراي دېسە، يەڭ تار كېلىپ قالدى، شۇنىڭ بىلەن قولىنى تونىنىڭ تېگىدىن چىقاردى. مەن رەسۇلۇللاھنىڭ قولىغا سۇ قويۇپ بەردىم، رەسۇلۇللاھ تاھارەت ئېلىپ، ئىككى ئۆتۈككە مەسھى قىلىپ، ناماز ئوقۇدى.

(بۇخارى: 363)

697 ـ وفى رواية :ثُم أَهْوَيتُ لِأَنزِعَ خُفْيِهِ فَقَالَ دَعْهُمَا فَإِني أَدْخَلْتُهُمَا طَـاهِرَتَيْنِ فَمَسَحَ عَلْيهِمَا.

697 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە شۇئبە مۇنداق دەيدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ بىلەن بىر سەپەردە بىللە بولغان ئىدىم، رەسۇلۇللاھ تاھارەت ئېلىۋاتقاندا، مەن پۇتىدىكى ئۆتۈكنى تارتىش ئۈچۈن ئېڭىشسام، رەسۇلۇللاھ: «تارتما،

مەن بۇ ئىككى ئۆتۈكنى ئىككى پۇتۇمنى يۇيۇپ (يەنى تاھارەت ئېلىپ) بولۇپ كىيگەنىدىم» دەپ ئۆتۈككە مەسھى قىلدى.

(بۇخارى: 5799)

698 ـ زاد أحمد بعد طَاهِرَتَانِ ثُم لَمْ أَمْشِ حَافِيًا بَعْدُ.

698 ـ ئىمام ئەھمەد يۇقىرىقى ھەدىسكە: «مەن ئىككى پۇتۇمنى يۇيۇپ (يەنى تاھارەت ئېلىپ) بولۇپ كىيگەنىدىم، شۇندىن كېيىن يالاڭئاياغ يول مېڭىپ باقمىدىم» دېگەن جۈملىنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان[1].

(ئەھمەد: 17675)

699 ـ عَنِ ابْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ أَبِيهِ أن النبى صلى الله عليه وسلم مَسَحَ عَلَى الْخُفَّيْنِ وَمُقَدِمِ رَأْسِهِ وَعَلَى عِمَامَتِهِ.

699 ـ مۇغىيرە دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككى ئۆتۈككە، بېشىنىڭ ئالدى قىسمىغا ۋە سەللىسىگە مەسھى قىلغان.

(مۇسلىم: 274)

700 ـ وفى أخرى توضأ وَمَسَحَ بِنَاصِيَتِهِ وَعَلَى الْعِمَامَةِ وَعَلَى خُفَّيْهِ.

700 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: تاھارەت ئالدى، بېشىنىڭ ئالدى قىسمىغا، سەللىسىگە ۋە ئۆتۈككە مەسھى قىلدى، ـ دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 274)

701 ـ ولأبي داود: فضاقت، فَادرَعهما ادراعا، ثم أهويتُ إلى الخفين لأنزعهما، فقال: دع الخفين، فإني أدخلتُ القدمين الخفين وهما طاهرتان، فمسح عليهما».

701 ـ ئەبۇ داۋۇدنىڭ رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: تونى تار كېلىپ

[1] ھەيسەمى (1349): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

قالغاچقا، يېگىنى تۈرەلمىگەنىدى. مەن ئايىغىنى تارتىشقا ئېگىشسەم:
ـ ياق، تارتما! مەن ئۇنى تاھارەت بىلەن كىيگەن، ـ دېدى، ئاندىن ئۆتۈككە مەسھى قىلدى[1].
(ئەبۇ داۋۇد: 151)

702 ـ عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَسَحَ عَلَى الْخُفيْنِ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ أَنسِيتَ قَالَ بَلْ أَنتَ نَسِيتَ بِهَذَا أَمَرَنِي رَبي عَز وَجَل.
702 ـ مۇغىرە ئىبنى شۇئبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆتۈككە مەسھى قىلىۋىدى، مەن:
ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئۇنتۇپ قالدىڭمۇ نېمە؟ ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:
ـ ياق، مەن ئۇنتۇپ قالمىدىم، بەلكى سەن ئۇنۇتتۇڭ، چۈنكى رەببىم مېنى مۇشۇنىڭغا بۇيرىدى، ـ دېدى[2].
(ئەبۇ داۋۇد: 156)

703 ـ وفيه: ثم صلى بنا.
703 ـ يەنە بىر رىۋايەتتىمۇ ئوخشاش زىكرى قىلىنىپ، پەقەتلا: بىزگە ناماز ئوقۇپ بەردى، ـ دېگەن جۈملە ئارتۇق بايان قىلىنغان.
(مۇسلىم: 274)

704 ـ وفى أخرى: ومسح على الخفين ثم لحقنا الناس وقد أقيمت الصلاة وعبد الرحمن بن عوف يؤمهم وقد صلى ركعة فذهبت لأوذنه فنهاني فصلينا التي أدركنا وقضينا التي سبقنا بها.
704 ـ مۇغىرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن كەلگەن باشقا بىر رىۋايەتتە: ئۆتۈككە مەسھى قىلدى، ئاندىن بىز كىشىلەرگە يېتىشىپ كەلدۇق،

[1] ئەلبانى (137): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (27): زەئىپ، ـ دېگەن.

بىز كەلگەندە تەكبىر چۈشۈرۈلۈپ، ئابدۇرراھمان ئىبنى ئەۋف ئىمام بولۇپ بىر رەكئەت نامازنى ئوقۇپ بولغانىكەن. مەن بىزنىڭ كەلگەنلىكىمىزنى بىلدۈرمەكچى بولدۇم، لېكىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى توستى. ئۇلارغا ئۇلگۈرگەن رەكئەتنى بىللە ئوقۇپ، ئۇلگۈرەلمىگىنىمىزنى تولۇقلىۋالدۇق، ـ دېيىلگەن.

(ئەھمەد: 17699)

705 ـ عَنْ بِلَالٍ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَسَحَ عَلَى الْخُفَّيْنِ وَالْخِمَارِ.

705 ـ بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆتۈككە ۋە ياغلىقىغا[1] مەسھى قىلدى.

(مۇسلىم: 275)

706 ـ ولأبي داود: فَيَتَوَضأُ وَيَمْسَحُ عَلَى عِمَامَتِهِ وَمُوقَيْهِ.

706 ـ ئەبۇ داۋۇدنىڭ رىۋايىتىدە: تاھارەت ئېلىۋېتىپ سەللىسىگە ۋە ئايىغىغا مەسھى قىلدى، ـ دەپ كەلگەن[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 153)

707 ـ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ مُحَمدِ بْنِ عَمارِ بْنِ يَاسِرٍ قَالَ سَأَلْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ عَنْ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ فَقَالَ السنةُ يَا ابْنَ أَخِي قَالَ وَسَأَلْتُهُ عَنْ الْمَسْحِ عَلَى الْعِمَامَةِ فَقَالَ أَمِس الشعَرَ الْمَاءَ.

707 ـ ئەممار ئىبنى ياسىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ نەۋرىسى ئەبۇ ئۇبەيدەدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن ئۆتۈككە مەسھى قىلىش ھەققىدە سورىغانىدىم، ئۇ: ئى قېرىندىشىمنىڭ ئوغلى! ئۇ سۈننەتتۇر، ـ دېدى. مەن يەنە سەللىگە مەسھى قىلىش ھەققىدە سورىسام: چاچقا سۇ يۇقتۇرۇپ

---

[1] ئەرەبلەرنىڭ ئىسسىقتىن ساقلىنىش ئۈچۈن بېشىغا ياغلىق ئارتىۋالىدىغان ئادىتى بار.

[2] ئەلبانى (139): سەھىھ ـ دېگەن.

مەسھى قىل! ـ دېدى[1].

(تىرمىزى: 102)

708 ـ عَنْ هَمامٍ قَالَ بَالَ جَرِيرٌ ثُم تَوَضأَ وَمَسَحَ عَلَى خُفَّيْهِ فَقِيلَ تَفْعَلُ هَذَا فَقَالَ نَعَمْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللِه صَلى اللُه عَلَيْهِ وَسَلمَ بَالَ ثُم تَوَضأَ وَمَسَحَ عَلَى خُفَّيْهِ قَالَ الْأَعْمَشُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ كَانَ يُعْجِبُهُمْ هَذَا الْحَدِيثُ لِأَن إِسْلَامَ جَرِيرٍ كَانَ بَعْدَ نُزُولِ الْمَائِدَةِ.

708 ـ ھەممام مۇنداق دەيدۇ: جەرىر كىچىك تەرەتتىن كېيىن تاھارەت ئالدى ۋە ئۆتۈككە مەسھى قىلدى. ئۇنىڭدىن:

ـ سەنمۇ (ئۆتۈككە) مەسھى قىلامسەن؟ ـ دەپ سورالغاندا، ئۇ:

ـ ھەئە، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كىچىك تەرەتتىن كېيىن تاھارەت ئالغانلىقىنى ۋە ئۆتۈكگە مەسھى قىلغانلىقىنى كۆرگەنىدىم، ـ دېدى.

ئىبراھىم (راۋىي): بۇ ھەدىس ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇدنىڭ ھەمراھلىرىنى بەك خۇش قىلاتتى، چۇنكى جەرىر مائىدە سۈرىسى[2] نازىل بولۇپ بولغاندىن كېيىن ئىسلامغا كىرگەن ئىدى، ـ دەيدۇ.

(مۇسلىم: 272)

709 ـ وفيه مَا يَمْنَعُنِى أَنْ أَمْسَحَ وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللِه صلى الله عليه وسلم يَمْسَحُ قَالُوا إِنمَا كَانَ ذَلِكَ قَبْلَ نُزُولِ الْمَائِدَةِ قَالَ مَا أَسْلَمْتُ إِلا بَعْدَ نُزُولِ الْمَائِدَةِ.

709 ـ ئەبۇ داۋۇدمۇ مۇشۇنداق رىۋايەت قىلغان، ئەمما ئۇنىڭ

---

[1] ئەلبانى (89): سەنەدى سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەينى چاغدا، مائىدە سۈرىسىنىڭ 6 ـ ئايىتىدىكى پۇتۇڭلارنى ئوشۇقۇڭلار بىلەن قوشۇپ يۇيۇڭلار دېگەن بۇ ھۆكۈم، ئۆتۈككە مەسھى قىلىشنىڭ دۇرۇسلىقىنى ئەمەلدىن قالدۇردى،ـ دەپ قارىغان بىر قىسىم كىشىلەر پەيدا بولغان ئىدى. جەرىرنىڭ بۇ ھەدىسى ئۇلارنىڭ قارىشىنى پۈتۈنلەي بىتچىت قىلىپ تاشلىدى، مانا شۇنىڭ ئۈچۈن ئىبنى مەسئۇدنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى بۇ ھەدىسنى ئاڭلاپ خۇش بولۇشۇپ كەتكەنىدى، چۇنكى جەرىر مائىدە سۈرىسىدىكى بۇ ئايەت نازىل بولغاندىن كېيىن مۇسۇلمان بولغان. ئۇ مۇسۇلمان بولغاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆتۈككە مەسھى قىلغانلىقىنى كۆرگەن. دېمەك، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مائىدە سۈرىسىدىكى بۇ ئايەت نازىل بولغاندىن كېيىنمۇ ئۆتۈككە مەسھى قىلىشنى داۋاملاشتۇرغان.

رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن:

جەرىر ئۇلارغا جاۋاب بېرىپ:

— ئۆتۈككە نېمىشقا مەسھى قىلمىغۇدەكمەن؟ مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەسھى قىلغانلىقىنى كۆرگەن تۇرسام! - دېدى. ئۇلار:

— پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆتۈككە مەسھى قىلىشى (پۇتۇڭلارنى يۇيۇڭلار! دەپ بۇيرۇق قىلغان) مائىدە سۈرىسى چۈشۈشتىن بۇرۇن بولغان، - دېگەنتى. جەرىر:

— مەن مائىدە سۈرىسى چۈشكەندىن كېيىن مۇسۇلمان بولغان تۇرسام، - دېدى[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 154)

710 ـ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم تَوَضأَ وَمَسَحَ عَلَى الْجَوْرَبَيْنِ وَالنعْلَيْنِ. قَالَ أَبو دَاوُدَ كَانَ عَبْدُ الرحْمَنِ بْنُ مَهْدِي لاَ يُحَدثُ بِهَذَا الْحَدِيثِ لأَن الْمَعْرُوفَ عَنِ الْمُغِيرَةِ أَن النبِى صلى الله عليه وسلم مَسَحَ عَلَى الْخُفيْنِ. قَالَ أَبو دَاوُدَ وَرُوِىَ هَذَا أَيْضًا عَنْ أَبِى مُوسَى الأَشْعَرِى عَنِ النبِى صلى الله عليه وسلم أَنهُ مَسَحَ عَلَى الْجَوْرَبَيْنِ. وَلَيْسَ بِالْمُتصِلِ وَلاَ بِالْقَوِى. قَالَ أَبو دَاوُدَ وَمَسَحَ عَلَى الْجَوْرَبَيْنِ عَلِى بْنُ أَبِى طَالِبٍ وَابْنُ مَسْعُودٍ وَالْبَرَاءُ بْنُ عَازِبٍ وَأَنَسُ بْنُ مَالِكٍ وَأَبو أُمَامَةَ وَسَهْلُ بْنُ سَعْدٍ وَعَمْرُو بْنُ حُرَيْثٍ وَرُوِىَ ذَلِكَ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطابِ وَابْنِ عَباسٍ.

710 - مۇغىرە ئىبنى شۇئبە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاھارەت ئېلىپ، پايپاق ۋە كەشلىرىگە مەسھى قىلدى[②].

(ئەبۇ داۋۇد: 159)

ئىمام ئەبۇ داۋۇد مۇنداق دەيدۇ: ئابدۇراھمان ئىبنى مەھدى (مەشھۇر

[①] ئەلبانى (140): ھەسەن، - دېگەن.

[②] ئەلبانى (86): سەھىھ - دېگەن.

ھەدىسشۇناسلارنىڭ بىرى) بۇ ھەدىسنى ھەدىس قاتارىدا رىۋايەت قىلمايتتى. چۈنكى مۇغىرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بۇ ھەقتە رىۋايەت قىلىنغان مەشھۇر ھەدىستە: «پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىككى ئۆتۈككە مەسھى قىلغان» دەپ بايان قىلىنغان (ئۇنىڭدا پايپاققا مەسھى قىلغانلىقى زىكرى قىلىنمىغان). ئىمام ئەبۇ داۋۇد يەنە مۇنداق دەيدۇ: بۇ ھەقتە ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىنمۇ ھەدىس رىۋايەت قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭدىمۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پايپاققا مەسھى قىلغان، ــ دېيىلگەن، لېكىن بۇ ھەدىس پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بىۋاستە تۇتاشمايدۇ ھەم كۈچلۈك ئەمەس. ئىمام ئەبۇ داۋۇد سۆزىنى داۋام قىلىپ يەنە مۇنداق دەيدۇ: پايپاققا مەسھى قىلغانلار ئەلى، ئىبنى مەسئۇد، بەرا، ئەنەس، ئەبۇ ئۇمامە، سەھل ئىبنى سەئد ۋە ئەمر ئىبنى ھۇرەيس قاتارلىقلاردۇر. ئۆمەر ۋە ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمالاردىنمۇ پايپاققا مەسھى قىلغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان.

711 ـ عن أَوْسُ بْنُ أَبِي أَوْسٍ الثقَفِي أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تَوَضـأَ وَمَسَحَ عَلَى نَعْلَيْهِ وَقَدَمَيْهِ وَقَالَ عَبادٌ رَأَيتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَتى كِظَامَـةَ قَوْمٍ يَعْنِي الْمِيضَأَةَ فَتَوضأَ وَمَسَحَ عَلَى نَعْلَيْهِ وَقَدَمَيْهِ.

711 ـ ئەۋس ئىبنى ئەبۇ ئەۋس سەقەفى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاھارەت ئېلىپ كەشىگە ۋە ئىككى پۇتىغا مەسھى قىلغان. ئەبباد مۇنداق دېگەن: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بىر قەۋمنىڭ قۇدۇقىغا كېلىپ تاھارەت ئېلىپ، كەشىگە ۋە پۇتىغا مەسھى قىلغانلىقىنى كۆردۈم[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 160)

712 ـ عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَسَحَ أَعْلَـى الْخُـف

[1] ئەلبانى (145): سەھىھ ـ دېگەن.

وَأَسْفَلَهُ.

712 ـ مۇغىيرە ئىبنى شۇئبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۆتۈكىنىڭ ئۈستى ۋە ئاستىغا مەسھى قىلغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ[1]. (تىرمىزى: 97).

713 ـ عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ يَمْسَحُ عَلَى الْخُفَيْنِ.

713 ـ مۇغىيرە ئىبنى شۇئبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆتۈكىنىڭ ئۈستىگە مەسھى قىلاتتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 161)

714 ـ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ لَوْ كَانَ الدينُ بِالرأْيِ لَكَانَ أَسْفَلُ الْخُف أَوْلَى بِالْمَسْحِ مِنْ أَعْلَاهُ وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَمْسَحُ عَلَى ظَاهِرِ خُفَيْهِ.

714 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەگەر دىن ئەقىلگە بويسۇنىدىغان بولسا ئىدى، مەسھى قىلىشتا ئۆتۈكنىڭ ئاستى ئۈستىگە قارىغاندا ئەۋزەل بولغان بولاتتى. ھالبۇكى، مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۆتۈكىنىڭ ئۈستىگە مەسھى قىلغانلىقىنى كۆردۈم[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 162)

715 ـ عَنْ شُرَيْحِ بْنِ هَانِئٍ قَالَ أَتَيْتُ عَائِشَةَ أَسْأَلُهَا عَنْ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفيْنِ فَقَالَتْ عَلَيْكَ بِابْنِ أَبِي طَالِبٍ فَسَلْهُ فَإِنهُ كَانَ يُسَافِرُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَسَأَلْنَاهُ فَقَالَ جَعَلَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ثَلَاثَةَ أَيامٍ وَلَيَالِيَهُن لِلْمُسَافِرِ وَيَوْمًا وَلَيْلَةً لِلْمُقِيمِ.

---

[1] ئەلبانى (14): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (146): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (147): سەھىھ ـ دېگەن.

715 ـ شۇرەيھ ئىبنى ھانى مۇنداق دەيدۇ: مەن ئۆتۈككە مەسھى قىلىش ھەققىدە سوراش ئۈچۈن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ يېنىغا كەلدىم. ئۇ:

ـ سەن بۇ مەسىلىنى ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىبتىن سورىغىن، چۈنكى ئۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە كۆپ سەپەر قىلاتتى، ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن، بىز بۇ مەسىلىنى ئۇنىڭدىن سورىغانىدۇق، ئۇ:

ـــ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇساپىر ئۈچۈن (مەسھىنىڭ مۇددىتىنى) ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز، يۇرتىدىن چىقمىغانلار ئۈچۈن بىر كېچە ـ كۈندۈز قىلىپ بەلگىلەپ بەردى، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 276)

716 ـ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسالٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَأْمُرُنَا إِذَا كُنا سَفَرًا أَنْ لَا نَنزِعَ خِفَافَنَا ثَلَاثَةَ أَيامٍ وَلَيَالِيهن إِلا مِنْ جَنَابَةٍ وَلَكِنْ مِنْ غَائِطٍ وَبَوْلٍ وَنَوْمٍ.

716 ـ سەفۋان ئىبنى ئەسسال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنى سەپەردە بولساق، جۇنۇب بولۇپلا قالمىساق، ئۆتۈكلىرىمىزنى ئۈچ كېچە ـ كۈندۈزگىچە چىقارماي، چوڭ ـ كىچىك تەرەت قىلغان ۋە ئۇخلاپ قوپقاندىن كېيىن (تاھارەت ئالغاندا ئۇستىگە) مەسھى قىلىشقا بۇيرىغان[1].

(تىرمىزى: 96)

717 ـ عَنْ أُبَي بْنِ عِمَارَةَ قَالَ يَحْيَى بْنُ أَيوبَ وَكَانَ قَدْ صَلى مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لِلْقِبْلَتَيْنِ أَنهُ قَالَ يَا رَسُولَ اللهِ أَمْسَحُ عَلَى الْخُفيْنِ قَالَ نَعَمْ قَالَ يَوْمًا قَالَ يَوْمًا قَالَ وَيَوْمَيْنِ قَالَ وَيَوْمَيْنِ قَالَ وَثَلَاثَةً قَالَ نَعَمْ وَمَا شِئْتَ.

717 ـ ئۇبەي ئىبنى ئىمارە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ

[1] ئەلبانى (84): ھەسەن، ـ دېگەن.

ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن قىبلەتەينگە (يەنى ئاۋۋال بەيتۇلمۇقەددەسكە، كېيىن كەبىگە) قاراپ ناماز ئوقۇش شەرىپىگە مۇيەسسەر بولغان يەھيا ئىبنى ئەييۇب دىگەن ساھابە:

- ئى رەسۇلۇللاھ! ئۆتۈككە مەسھى قىلامدىم؟ - دەپ سورىغانىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

- ھەئە، - دىدى. ئۇ:

- بىر كۈنمۇ؟ - دەپ سورىغانىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

- بىر كۈن، - دىدى. ئۇ:

- ئىككى كۈنمۇ؟ - دەپ سورىغانىدى:

- ئىككى كۈن، - دىدى.

- ئۈچ كۈنمۇ؟ - دەپ سورىغانىدى:

- خالىغىنىڭچە، - دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 158)

718 - وفي رواية: حَتى بَلَغَ سَبْعًا قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ نَعَمْ وَمَا بَدَا لَكَ.

718 - يەنە بىر رىۋايەتتە بايان قىلىنىشىچە، مۇشۇنداق ساناپ يەتتىگە قەدەر بارغان، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

- خالىغىنىڭغا قەدەر، - دەپ جاۋاب بەرگەن[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 158)

719 - عَنِ الْمُغِيرَةِ، قَالَ: آخِرُ غَزَاةٍ غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَمَرَنَا أَنْ نَمْسَحَ عَلَى خِفَافِنَا: لِلْمُسَافِرِ ثَلاثَةُ أَيامٍ وَلَيَالِيهِن وَلِلْمُقِيمِ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ مَا لَمْ يَخْلَعْ.

719 - مۇغىيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن قىلغان ئەڭ ئاخىرقى غازاتتا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنى ئاياغلىرىمىزغا مەسھى

---

[1] ئەلبانى (28): زەئىپ، - دىگەن.

[2] ئەلبانى (29): زەئىپ، - دىگەن.

قىلىشقا بۇيرىدى ۋە ئايىغىنى سالمىغان مۇساپىرنىڭ ئۈچ كېچە - كۈندۈز، يۇرتىدىن چىقمىغانلارنىڭ بىر كېچە - كۈندۈز مەسھى قىلالايدىغانلىقىنى ئېيتتى[①].

(«ئەلكەبىر»)

720 ـ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلم لَما رَمَاهُ ابْنُ قَمِئَةَ يَوْمَ أُحُـدٍ رَأيْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمْ إذَا تَوضأَ حَل عَنْ عِصَابَةٍ، وَمَسَحَ عَلَيْهَا بِالْوُضُوءِ".

720 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئوھۇد كۈنى ئىبنى قەمىئە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە تاش ئېتىپ (يۈزىنى) يارىلاندۇرغانىدى، شۇندىن كېيىن مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت ئالغاندا تېڭىقنى يېشىپ، جاراھەت ئۈستىگە مەسھى قىلغانلىقىنى كۆرگەنىدىم[②].

(«ئەلكەبىر»: 7597)

[①] ھەيسەمى (1395): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۆمەر ئىبنى رەدىھ ئىسىملىك بىرى بار. ئەبۇ ھاتەم ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى مەئىن ئۇنىڭ ھەدىسى دۇرۇس كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

[②] ھەيسەمى (1430): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ھەفس ئىبنى ئۆمەر ئەدەنى ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ بىرى بار، ـ دېگەن.

تەيەممۇم

721 ـ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النبِى - صلى الله عليه وسلم - قَالَتْ خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ - صلى الله عليه وسلم - فِى بَعْضِ أَسْفَارِهِ ، حَتى إِذَا كُنـا بِالْبَيـدَاءِ - أَوْ بِـذَاتِ الْجَيْشِ - انْقَطَعَ عِقْدٌ لِى ، فَأَقَامَ رَسُولُ اللهِ - صلى الله عليه وسلم - عَلَى الْتِمَاسِـهِ ، وَأَقَامَ الناسُ مَعَهُ ، وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ ، فَأَتى الناسُ إِلَى أَبِى بَكْرٍ الصديقِ فَقَالُوا أَلاَ تَرَى مَـا صَنَعَتْ عَائِشَةُ أَقَامَتْ بِرَسُولِ اللهِ - صلى الله عليه وسلم - وَالناسِ ، وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ ، وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ . فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ وَرَسُولُ اللهِ - صلى الله عليه وسلم - وَاضِعٌ رَأْسَهُ عَلَى فَخِذِى قَدْ نَامَ فَقَالَ حَبَسْتِ رَسُولَ اللهِ - صلى الله عليه وسلم - وَالناسَ ، وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ ، وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ . فَقَالَتْ عَائِشَةُ فَعَاتَبَنِى أَبُو بَكْرٍ ، وَقَالَ مَا شَاءَ اللـهُ أَنْ يَقُـولَ ، وَجَعَلَ يَطْعُنُنِى بِيَدِهِ فِى خَاصِرَتِى، فَلاَ يَمْنَعُنِى مِنَ التحَركِ إِلا مَكَانُ رَسُولِ اللهِ - صـلى الله عليه وسلم - عَلَى فَخِذِى ، فَقَامَ رَسُولُ اللهِ - صلى الله عليه وسلم - حِينَ أَصْـبَحَ عَلَى غَيْرِ مَاءٍ ، فَأَنْزَلَ اللهُ آيَةَ التَيمم فَتَيممُوا . فَقَالَ أُسَيْدُ بْنُ الْحُضَيْرِ مَـا هِـىَ بِـأَولِ بَرَكَتِكُمْ يَا آلَ أَبِى بَكْرٍ . قَالَتْ فَبَعَثْنَا الْبَعِيرَ الذِى كُنْتُ عَلَيْهِ ، فَأَصَبْنَا الْعِقْدَ تَحْتَهُ .

721 ـ ئائىشـە رەزىيەلـلاھـۇ ئەنهـادىن مۇنـداق رىـۋايەت قـىلـىنـىـدۇ: مەلۇم بىر سەپەرگە رەسۇلۇللاھ بىلەن بىرگە چىققان ئىدۇق. بەيدا ياكى زاتىل جەيىش دىگەن جايغا كەلگەندە، مېنىڭ مارجىنىم چۈشۈپ قالدى، رەسـۇلۇللاھ ۋە كۆپچىلىـك ئـۇنى ئىـزدەش ئۈچـۈن توختـىـدى، ئۇلارنىـڭ سۈيى تۈگەپ قالغانـدى. شـۇڭا ئۇلار ئەبـۇ بەكـرى سـىددىقنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ــ ئائىشـەنىڭ قىلغـان ئىشـىنى كۆردۈڭمـۇ؟ ئـۇ، رەسـۇلۇللاھنى ۋە كىشىلەرنى سەپەردىن توختىتىپ قويدى. يېقىن ئەتراپتا سۇ يوق، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئېلىۋېلىنغان سۇمۇ تۈگەپ قالدى،ـ دېدى. رەسـۇلۇللاھ مېنىڭ يوتامغا بېشىنى قويۇپ ئۇخلاۋاتاتتى، دادام ئەبۇ بەكرى كېلىپ:

ــ رەسۇلۇللاھنی ۋە كىشىلەرنی سەپەردىن توختىتىپ قويۇپسەن، بۇ ئەتراپتا سۇمۇ بولمىسا، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئىلىنغان سۇمۇ تۈگەپ قالغان تۇرسا، ـ دەپ مېنى ئەيىبلەپ، الله خالىغان سۆزلەرنى قىلىپ، مېنىڭ بىقىنىمغا قولی بىلەن نوقۇغىلى تۇردی. رەسۇلۇللاھنىڭ بېشی يوتامدا بولغاچقا، ئورنۇمدىن قىمىرلىيالمىدىم. تاڭ ئېتىپ، رەسۇلۇللاھ ئورنىدىن تۇرغاندا، سۇ پۈتۈنلەي دېگۈدەك تۈگىگەنىدى. دەل شۇ پەيتتە، الله تائالا تەيەممۇم ئايىتىنى چۈشۈردى، كۆپچىلىك تەيەممۇم قىلدى. ئۇسەيد ئىبنى ھۇزەير (تەيەممۇم ئايىتىنىڭ چۈشۈشىنى كۆزدە تۇتقان ھالدا):

ــ ئەي ئەبۇ بەكری ئائىلىسی! بۇ سىلەرنىڭ تۇنجی بەرىكەتىڭلار ئەمەس، ـ دېدی. سەھەردە، مەن مىنگەن تۆگىنى ئورنىدىن قوزغىۋىدۇق، مارجان تۆگىنىڭ ئاستىدىن چىقتی.

(بۇخاری: 334)

722 ـ عن عائشة قالت: «سَقَطَتْ قِلاَدَة لي بالبَيْدَاءِ، ونحن داخلون المدينة، وفيها أقْبل أبو بكر فلكَزَني لَكْزَة شديدة، وقال: حبسْتِ الناسَ في قِلاَدة، فَبي المـوتُ لمكـان رسول الله صلى الله عليه وسلم، وقد أوجعني.

722 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز مەدىنىگە كىرگىلی ئاز قالغانىدۇق، بەيدا دېگەن يەردە مېنىڭ مارجىنىم چۈشۈپ قالدی. ئەبۇ بەكری كېلىپ مېنى قاتتىق نوقۇپ:

ــ بىر مارجاننى دەپ سەن كىشىلەرنى توختىتىپ قويدۇڭمۇ؟ ـ دېدی. ئۇنىڭ نوقۇشىدىن بەدىنىم قاتتىق ئاغرىپ كەتكەن بولسىمۇ، اللهنىڭ رەسۇلی (يوتامدا بېشىنی قويۇپ) ئۇخلاۋاتقان بولغاچقا، مىدىر- سىدىر قىلالمىدىم.

(بۇخاری: 4608)

723 ـ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أنها اسْتَعَارَتْ مِنْ أَسْمَاءَ قِلَادَةً فَهَلَكَتْ فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِهِ فِي طَلَبِهَا فَأَدْرَكَتْهُمْ الصلَاةُ فَصَلوْا بِغَيْرِ

وُضُوءٍ فَلَما أَتَوْا النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ شَكَوْا ذَلِكَ إِلَيْهِ فَنَزَلَتْ آيَةُ التيممِ فَقَالَ أُسَيْدُ بْنُ حُضَيْرٍ جَزَاكِ اللهُ خَيْرًا فَوَاللهِ مَا نَزَلَ بِكِ أَمْرٌ قَط إِلا جَعَلَ اللهُ لَكِ مِنْهُ مَخْرَجًا وَجَعَلَ لِلْمُسْلِمِينَ فِيهِ بَرَكَةً.

723 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئەسمادىن ئارىيەتكە ئالغان بىر مارجاننى چۈشۈرۈپ قويدۇم. رەسۇلۇللاھ ئۇنى ئىزدەشكە بىر قىسىم ساھابىلىرىنى ئەۋەتتى، ئۇلار مارجاننى ئىزدەۋاتقاندا ناماز ۋاقتى كىرىپ قالدى، ئۇلار (سۇيى بولمىغاچقا) تاھارەت ئالماي ناماز ئوقۇۋەردى. ئاندىن رەسۇلۇللاھنىڭ قېشىغا كېلىپ، بۇ ئىشتىن شىكايەت قىلغاندا، اللہ تائالا تەيەممۇم ئايىتىنى چۈشۈردى. ئۇسەيد ئىبنى ھۇزەير ماڭا:

ـــ اللہ ساڭا رەھمەت ئاتا قىلسۇن. اللہ تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، قاچان سېنىڭ بېشىڭغا سەن ياقتۇرمايدىغان بىر ئىش كەلسە، اللہ ساڭا ئۇ ئىشتىن بىر چىقىش يولى ئاتا قىلدۇ ۋە ئۇ ئىشنى مۇسۇلمانلارغا بەرىكەت قىلىپ بېرىدۇ. ـ دېدى.

(بۇخارى: 3773)

724 ـ عَنْ عَمارٍ قَالَ عَرسَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بِأُولَاتِ الْجَيْشِ وَمَعَهُ عَائِشَةُ زَوْجَتُه فَانْقَطَعَ عِقْدُهَا مِنْ جَزْعِ ظِفَارٍ فَحُبِسَ الناسُ ابْتِغَاءَ عِقْدِهَا ذَلِكَ حَتى أَضَاءَ الْفَجْرُ وَلَيْسَ مَعَ الناسِ مَاءٌ فَتَغَيظَ عَلَيْهَا أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ حَبَسْتِ الناسَ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ فَأَنْزَلَ اللهُ عَز وَجَل رُخْصَةَ التيممِ بِالصعِيدِ قَالَ فَقَامَ الْمُسْلِمُونَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَضَرَبُوا بِأَيْدِيهِمْ الْأَرْضَ ثُم رَفَعُوا أَيْدِيَهُمْ وَلَمْ يَنْفُضُوا مِنْ الترَابِ شَيْئًا فَمَسَحُوا بِهَا وُجُوهَهُمْ وَأَيْدِيَهُمْ إِلَى الْمَنَاكِبِ وَمِنْ بُطُونِ أَيْدِيهِمْ إِلَى الْآبَاطِ.

724 ـ ئەممار رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلاتىل جەيش دېگەن يەردە ئارام ئېلىش ئۈچۈن توختىدى. ئايالى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولۇپ، ئۇنىڭ يەمەن مونچاقلىرىدىن ياسالغان مارجىنى چۈشۈپ قالدى. كىشىلەر ئۇنى ئىزدەپ تاكى تاڭ ئاتقۇچە شۇ يەردە تۇرۇپ قالدى. ئەمما ئۇلاردا تاھارەت ئالغۇدەك سۇ يوق ئىدى. بۇ سەۋەبتىن ئەبۇ

بەكرى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھاغا كايىپ:

ـ سەن كىشىلەرنى سۇسىز ساقلاتتىڭغۇ! ـ دېدى. دەل شۇ چاغدا، الله تائالا پاك تۇپراق بىلەن تەيەممۇم قىلسا بولىدىغانلىقىغا مۇناسىۋەتلىك ئايەتنى چۈشۈردى. ئەممار سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ مۇنداق دەيدۇ: مۇسۇلمانلار پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ، قوللىرىنى يەرگە ئۇردى، ئاندىن قوللىرىنى تۇپراقتىن كۆتۈرۈپ، قوللىرىغا يۇققان تۇپىنى پۈۋلىۋەتمەستىن قوللىرى بىلەن يۈزلىرىنى سىلىدى، ئاندىن قوللىرىنىڭ دۈمبىسىدىن مۈرىلىرىگىچە ۋە ئالقىنىدىن قولتۇقلىرىغىچە سىلىدى[1].

(نەسائى: 314)

725 ـ وفى رواية: فَضَرَبُوا بِأَكُفِهِمْ الصعِيدَ ثُم مَسَحُوا وُجُوهَهُمْ مَسْحَةً وَاحِـدَةً ثُم عَادُوا فَضَرَبُوا بِأَكُفِهِمْ الصعِيدَ مَرةً أُخْرَى فَمَسَحُوا بِأَيْدِيهِمْ كُلهَا إِلى الْمَنَاكِبِ وَالْآبَاطِ مِنْ بُطُونِ أَيْدِيهِمْ.

725 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ئۇلار ئالقانلىرىنى تۇپراققا ئۇردى، ئاندىن يۈزلىرىنى بىر قېتىم سىلىدى. يەرگە يەنە بىر قېتىم ئۇرۇپ، قوللىرىنىڭ دۈمبىسىدىن باشلاپ مۈرىلىرىگىچە ۋە ئالقىنىدىن باشلاپ قولتۇقلىرىغىچە سىلىدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 318)

726 ـ وفى أخرى له: وَلَمْ يَذْكُرْ الْمَنَاكِبَ وَالْآبَاطَ قَالَ ابْنُ اللَيْثِ إِلى مَا فَوْقَ الْمِرْفَقَيْنِ.

726 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە يۇقىرىقىغا ئوخشاشلا رىۋايەت قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭدا مۈرە ۋە قولتۇقلىرى زىكرى قىلىنمىغان. ئىبنى لەيس:

---

[1] ئەلبانى (303): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (310): سەھىھ ـ دېگەن.

جەينىكىنىڭ ئۈستىگە قەدەر سىلىدى، ـ دېگەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 318)

727 ـ عَنْ شَقِيقٍ قَالَ كُنتُ جَالِسًا مَعَ عَبْدِ اللهِ وَأَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِي فَقَالَ لَهُ أَبو مُوسَى لَوْ أن رَجُلًا أَجْنَبَ فَلَمْ يَجِدْ الْمَاءَ شَهْرًا أَما كَانَ يَتَيمم وَيُصَلي فَكَيْفَ تَصْنَعُونَ بِهَذِهِ الْآيَةِ فِي سُورَةِ الْمَائِدَةِ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيمموا صَعِيدًا طَيِّبًا فَقَالَ عَبْدُ اللهِ لَوْ رُخص لَهُمْ فِي هَذَا لَأَوْشَكُوا إِذَا بَرَدَ عَلَيهِمْ الْمَاءُ أَنْ يَتَيمموا الصعِيدَ قُلْتُ وَإِنمَا كَرِهْتُمْ هَذَا لِذَا قَالَ نَعَمْ فَقَالَ أَبو مُوسَى أَلَمْ تَسْمَعْ قَوْلَ عَمارٍ لِعُمَرَ بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي حَاجَةٍ فَأَجْنَبْتُ فَلَمْ أَجِد الْمَاءَ فَتَمرغْتُ فِي الصعِيدِ كَمَا تَمرغُ الدابةُ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ إِنمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَصْنَعَ هَكَذَا فَضَرَبَ بِكَفهِ ضَرْبَةً عَلَى الْأَرْضِ ثُم نَفَضَهَا ثُم مَسَحَ بِهِمَا ظَهْرَ كَفهِ بِشِمَالِهِ أَوْ ظَهْرَ شِمَالِهِ بِكَفهِ ثُم مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ.

727 ـ شەقىقتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئابدۇللاھ ۋە ئەبۇ مۇسا بىلەن ئولتۇرغان ئىدىم، ئەبۇ مۇسا ئابدۇللاھتىن:

ـ بىر ئادەم جۇنۇب بولۇپ قېلىپ، بىر ئايغىچە سۇ تاپالمىسا، تەيەممۇم قىلىپ ناماز ئوقۇۋېرەمدۇ ياكى ئوقۇمامدۇ؟ سۈرە مائىدەدىكى: ﴿سىلەر سۇ تاپالمىساڭلار، پاك تۇپراقتا تەيەممۇم قىلىڭلار﴾ دېگەن ئايەت ھەققىدە نېمە دەيسەن؟ ـ دەپ سورىدى. ئابدۇللاھ:

ـ ئەگەر ئۇلارغا بۇ توغرۇلۇق رۇخسەت قىلىنىدىغان بولسا، ئۇلار سۇ سوغۇق تۇيۇلسىلا، تۇپىدا تەيەممۇم قىلىدىغان بولىۋالىدۇ، ـ دېدى. شەقىق مۇنداق دەيدۇ:

مەن: ”تەيەممۇمنى شۇڭا ياقتۇرمايدىكەنسىلەر ـ دە؟“ دەپ سورىسام، ئابدۇللاھ:

ـ ھەئە، ـ دېدى.

بۇنى ئاڭلىغان ئەبۇ مۇسا مۇنداق دېدى: ئەممارنىڭ ئۆمەرگە:

[1] ئەلبانى بۇ ھەدىسنىڭ مەزكۇر ئارتۇق قىسمى ھەققىدە بىر نەرسە دېمىگەن. لېكىن ئۇنى «زەئىپ» ناملىق كىتابىدىكى 67 ـ ھەدىسىدە نەقىل قىلغان.

رەسۇلۇللاھ مېنى بىر ئىشقا ئەۋەتكەندە، مەن جۇنۇب بولۇپ قېلىپ، سۇ تاپالماي خۇددى ئۇلاغ توپىدا ئېغىنىغاندەك دومىلاپ، ناماز ئوقۇدۇم. كېيىن بۇ ئىشنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا سۆزلەپ بەرسەم، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

— مۇنداق قىلساڭلا كۇپايە قىلاتتى ئەمەسمۇ. - دەپ، ئالقىنىنى يەرگە بىر ئۇرۇپ قېقىۋېتىپ، ئاندىن سول ئالقىنى بىلەن ئوڭ ئالقىنىنىڭ دۈمبىسىنى ياكى ئوڭ ئالقىنى بىلەن سول ئالقىنىنىڭ دۈمبىسىنى سىلاپ، ئاندىن ئىككى ئالقىنى بىلەن يۈزىنى سىلىدى، - دېگەن گېپىنى ئاڭلىمىغانمۇ؟ - دېدى.

(بۇخارى: 347)

728 ـ ولمسلم :إِنمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ بِيَدَيْكَ هَكَذَا ثُم ضَرَبَ بِيَدَيْهِ الْأَرْضَ ضَرْبَةً وَاحِدَةً ثُم مَسَحَ الشمَالَ عَلَى الْيَمِينِ وَظَاهِرَ كَفيْهِ وَوَجْهَهُ فَقَالَ عَبْدُ اللهِ أَوَلَمْ تَـرَ عُمَرَ لَمْ يَقْنَعْ بِقَوْلِ عَمارٍ.

728 - مۇسلىمنىڭ رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: «مۇنداق قىلىش كۇپايە ئىدى» دەپ، ئىككى قولىنى يەرگە بىر ئۇرۇپ، ئىككى قولى ۋە يۈزىنى ئالقىنى بىلەن سىلىدى. ئابدۇللاھ:

— ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئەممارنىڭ سۆزىگە قانائەت قىلمىغانلىقىنى بىلمەمسەن؟ - دېدى.

(مۇسلىم: 368)

729 ـ وفى رواية: فَقَالَ أَبو مُوسَى فَدَعْنَا مِنْ قَوْلِ عَمارٍ كَيْفَ تَصْنَعُ بِهَذِهِ الْآيَـةِ فَمَا دَرَى عَبْدُ اللهِ مَا يَقُولُ.

729 - يەنە بىر رىۋايەتتە ئەبۇ مۇسا: ئەممارنىڭ گېپىنى قويۇپ تۇرايلى، بۇ ئايەتكە نېمە دەيسەن؟ - دېدى. ئابدۇللاھ نېمە دېيىشنى بىلەلمەي قالدى.

(بۇخارى: 346)

730 ـ وفى أخرى: إنمَا كَانَ يَكْفِيكَ أنْ تَقُولَ هَكَذَا وَضَرَبَ بِيَدَيْهِ إِلى الْـأَرْضِ فَنفَضَ يَدَيْهِ فَمَسَحَ وَجْهَهُ وَكَفَيْهِ.

730 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «ساڭا مۇنداق قىلىشىڭ ئۆزى كۇپايە ئىدى» دەپ، قولىنى يەرگە ئۇرغاندىن كېيىن پۈۋلىۋېتىپ، قولى بىلەن يۈزى ۋە ئالقىنىنى سىلىدى، ـ دېيىلگەن.

(بۇخارى: 368)

731 ـ عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرحْمَنِ بْنِ أَبْزَى عَنْ أَبِيهِ أن رَجُلاً أَتى عُمَرَ فَقَالَ إِنى أَجْنَبتُ فَلَمْ أَجِدْ مَاءً. فَقَالَ لاَ تُصَل. فَقَالَ عَمارٌ أَما تَذْكُرُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ أَنا وَأَنتَ فِى سَرِيةٍ فَأَجْنَبْنَا فَلَمْ نَجِدْ مَاءً فَأَما أَنتَ فَلَمْ تُصَل وَأَما أَنا فَتَمعكْتُ فِى التَرَابِ وَصَليْتُ. فَقَالَ النبِى صلى الله عليه وسلم « إِنمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَضْرِبَ بِيَدَيْكَ الأَرْضَ ثُم تَنْفُخَ ثُم تَمْسَحَ بِهِمَا وَجْهَكَ وَكَفيْكَ ». فَقَالَ عُمَرُ اتقِ اللهَ يَا عَمارُ. قَالَ إِنْ شِئْتَ لَمْ أُحَدثْ بِهِ. فَقَالَ عُمَرُ نُوَليكَ مَا تَوَليْتَ.

731 ـ سەئىد ئىبنى ئابدۇراھمان ئىبنى ئەبزا دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەم ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ــ مەن جۇنۇب بولۇپ قېلىپ سۇ تاپالمىدىم، ـ دېگەنىدى، ئۆمەر:

ــ ناماز ئوقۇما! ـ دېدى. بۇنى ئاڭلىغان ئەممار:

ــ ئى مۇئمىنلەرنىڭ ئەمىرى! ئېسىڭدە بارمۇ؟ بىر چاغدا ئىككىمىز بىر قوشۇن بىلەن سەپەرگە چىققاندا، جۇنۇب بولۇپ قېلىپ سۇ تاپالمىغان ئىدۇق، سەن ناماز ئوقۇمىدىڭ، ئەمما مەن توپىدا دومىلاندىم ۋە ناماز ئوقۇدۇم. كېيىن بۇ ۋەقە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە يەتكەندە، ساڭا:

«قولۇڭنى توپىراققا ئۇرۇپ، توپىنى قېقىۋېتىپ، ئىككى قولۇڭ بىلەن يۈز ۋە ئالقانلىرىڭنى سىلىغان بولساڭ، شۇ كۇپايە قىلاتتى» دېمىدىمۇ؟ ـ دېگەنىدى، ئۆمەر:

ــ ئى ئەممار! ﷲتىن قورق! ـ دېدى. ئەممار:

ــ خالىساڭ، بۇ ئىشنى باشقىلارنىڭ ئالدىدا دەپ يۈرمەي، ـ دېدى.

ئۆمەر:

ــ بۇ ئىشنىڭ مەسئۇلىيىتىنى ساڭا قويدۇق، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 368)

732 ـ عَنْ عَبْدِ الرحْمَنِ بْنِ أَبْزَى قَالَ كُنتُ عِنْدَ عُمَرَ فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ إنا نَكُونُ بِالْمَكَانِ الشهْرَ وَالشهْرَيْنِ فَقَالَ عُمَرُ أَما أَنا فَلَمْ أَكُنْ أُصَلي حَتى أَجِدَ الْمَاءَ.

732 ـ ئابدۇراھمان ئىبنى ئەبزا مۇنداق دەيدۇ: مەن ئۆمەرنىڭ يېنىدا ئىدىم. بىر ئادەم كېلىپ:

ــ بىز بەزى يەرلەردە بىر ـ ئىككى ئاي (سۇسىز) تۇرۇپ قالىمىز، ـ دېدى، ئۆمەر:

ــ مەندىن سورىساڭلار، مەن سۇ تاپقانغا قەدەر ناماز ئوقۇماي (ساقلاي) مەن، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 322)

733 ـ وفي أخرى: إنمَا كَانَ يَكْفِيكَ هَكَذَا ثُم ضَرَبَ بِيَدَيْهِ الْأَرْضَ ثُم ضَـرَبَ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى ثُم مَسَحَ وَجْهَهُ وَالذرَاعَيْنِ إِلَى نِصْفِ الساعِدَيْنِ وَلَمْ يَبْلُغْ الْمِرْفَقَيْنِ.

733 ـ يەنە باشقا بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: «مۇنداق قىلىشىنىڭ ئۆزى كۇپايە ئىدى» دەپ، قولىنى يەرگە تەگكۈزدى، ئاندىن بىر قولى بىلەن يەنە بىر قولىغا ئۇرۇپ، يۈزى ۋە بىلىكىنى، بىلىكىنىڭ يېرىمىغىچە سىلىدى، يەنى جەينىكىنى سىلىمىدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 322)

734 ـ وفى أخرى: ثُم نَفَخَ فِيهَا وَمَسَحَ بِهَا وَجْهَهُ وَكَفيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ أَوْ إِلَى الذرَاعَيْنِ قَالَ شُعْبَةُ كَانَ سَلَمَةُ يَقُولُ الْكَفيْنِ وَالْوَجْهَ وَالذرَاعَيْنِ فَقَالَ لَهُ مَنْصُورٌ ذَاتَ يَوْمٍ انْظُرْ مَا تَقُولُ فَإِنهُ لَا يَذْكُرُ الذرَاعَيْنِ غَيْرُكَ.

---

[1] ئەلبانى (313): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (314): سەھىھ ـ دېگەن.

734 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: قولىنى پۈۋلىدى، يۈزى ۋە بىلىكىنى جەينىكى بىلەن قوشۇپ سىلىدى. شۇئبە (راۋى) مۇنداق دەيدۇ: سەلەمە (راۋى) ئىككى ئالقان، يۈز، ئىككى بىلەك دېگەنلەرنى تىلغا ئالغان ئىدى. بىر كۈنى مەنسۇر ئۇنىڭغا: نېمىدېگەنلىكىڭنى ئويلاپ باق، ئىككى بىلەك دېگەن كەلىمىنى سەندىن باشقا ھېچكىم زىكرى قىلمايدىكەن، ـ دېدى[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 322)

735 ـ رواه وفيه وشَكَ سَلَمَةُ وَقَالَ لَا أَدْرِي فِيهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ أَوْ لا.

735 ـ نەسائىدىنمۇ يۇقىرىقى بىلەن ئوخشاش رىۋايەت قىلىنغان، ئەمما مۇنداق بىر ئىبارە قوشۇپ قويۇلغان: سەلەمە شەك قىلىپ قالدى ۋە راۋىنىڭ بۇ ھەدىستە: «بىلىكىنى جەينىكى بىلەن قوشۇپ سىلىدى» دېگەن كەلىمىنى تىلغا ئالغان ياكى ئالمىغانلىقىنى بىلمەيمەن، ـ دېدى[②].

(نەسائى: 319)

736 ـ عن عائشة: عن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فى التيمم ضربتان: ضربة للوجه وضربة لليدين إلى المرفقين.

736 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا تەيەممۇم ھەققىدە مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «تەيەممۇم دېگەن (ئىككى ئالقىنىنى پاك تۇپراققا) ئىككى قېتىم ئۇرۇپ، بىرىنچى قېتىمدا يۈزنى، ئىككىنچى قېتىمدا بىلىكىنى جەينىكى بىلەن قوشۇپ سىلاشتۇر» دېدى[③].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

[①] ئەلبانى (316): سەھىھ ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (301): سەھىھ ـ دېگەن.

[③] ھەيسەمى (1417): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ھۇرەيش ئىبنى خەرىت ئىسىملىك بىرى بار. ئەبۇ ھاتەم، ئەبۇ زۇرئە ۋە بۇخارى ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

737 ـ عن عِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ الْخُزَاعِي أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ رَأى رَجُلًا مُعْتَزِلًا لَمْ يُصَل فِي الْقَوْمِ فَقَالَ يا فُلَانُ مَا مَنَعَكَ أنْ تُصَليَ فِي الْقَوْمِ فَقَالَ يا رَسُولَ اللهِ أَصَابَتْنِي جَنَابَةٌ وَلَا مَاءَ قَالَ عَلَيْكَ بِالصعِيدِ فَإِنهُ يَكْفِيكَ.

737 ـ ئىمران ئىبنى ھۇسەيىن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازدا جامائەتتىن ئايرىم تۇرغان بىر ئادەمنى كۆرۈپ:

ــ ھەي پالانچى، نامازنى نېمە ئۈچۈن بىز بىلەن بىللە ئوقۇمايسەن؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ كىشى:

ــ يا رەسۇلۇللاھ! مەن جۇنۇب بولۇپ قالغانىدىم، (غۇسلى قىلىشقا) سۇ تاپالمىدىم، ـ دېگەنىدى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ توپىدا تەيەممۇم قىل، ئۇ ساڭا كۇپايە قىلىدۇ، ـ دېدى.

(بۇخارى: 348)

738 ـ عَنْ أَبِي ذَر قَالَ اجْتَمَعَتْ غُنَيْمَةٌ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ يَا أَبَا ذَر ابْدُ فِيهَا فَبَدَوْتُ إِلَى الربَذَةِ فَكَانَتْ تُصِيبُنِي الْجَنَابَةُ فَأَمْكُثُ الْخَمْسَ وَالستَ فَأَتَيْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ أَبُو ذَر فَسَكَتَ فَقَالَ ثَكِلَتْكَ أُمكَ أَبَا ذَر لِأُمكَ الْوَيْلُ فَدَعَا لِي بِجَارِيَةٍ سَوْدَاءَ فَجَاءَتْ بِعُس فِيهِ مَاءٌ فَسَتَرَتْنِي بِثَوْبٍ وَاسْتَتَرْتُ بِالراحِلَةِ وَاغْتَسَلْتُ فَكَأَنِي أَلْقَيْتُ عَني جَبَلًا فَقَالَ الصعِيدُ الطيبُ وَضُوءُ الْمُسْلِمِ وَلَوْ إِلَى عَشْرِ سِنِينَ فَإِذَا وَجَدْتَ الْمَاءَ فَأَمِسهُ جِلْدَكَ فَإِن ذَلِكَ خَيْرٌ.

738 ـ ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىدا بىر قانچە تۇياق قوي توپلانغان ئىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئى ئەبۇ زەر! بۇلارنى ئوتلاتقىن، ـ دېدى. مەن ئۇلارنى رەبەزەگە ئېلىپ بېرىپ ئوتلاتتىم. ئوتلاقتا بەزىدە جۇنۇب بولۇپ قالاتتىم، (سۇ تاپالماي) بەش ـ ئالتە كۈن ئۆتۈپ كېتەتتى، بىر كۈنى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلدىم. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ بۇ ئەبۇ زەرمـۇ؟ ـ دەپ سـورىدى. مەن شـۇك تـۇردۇم. پەيغەمـبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھالىڭغا ۋاي، ئاناڭنىڭمۇ ھالىغا ۋاي! ـ دەپ، زەنگى بىر دېدەكنى چاقىردى. ئۇ دېدەك بىر قاچىدا سۇ ئەكىلىپ، مېنىڭ (بىر تەرىپىمنى) بىر كىيىم بىلەن يۆگەپ تۇردى، مەن (يەنە بىر تەرىپىمگە) تۆگەمنى دالدا قىلىپ تۇرۇپ يۇيۇندۇم. يۇيۇنغاندىن كېيىن خۇددى ئۈستىمدىن بىر تاغنى ئېلىۋەتكەندەك يېنىكلەپ قالدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ 10 يىل سۇ تاپالمىغان تەقدىردىمۇ، پاك تۇپراقنى تاھارەت سۈيىنىڭ ئورنىدا ئىشلىتىشكە بولىدۇ. كېيىن سۇ تاپقاندا يۇيۇنۇۋەت، ئۇ تېخىمۇ ياخشى، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 332)

739 ـ وفي رواية: قَالَ أُبو ذَرٍّ فَقُلْتُ نَعَمْ هَلَكْتُ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ وَمَا أَهْلَكَكَ قُلْتُ إني كُنْتُ أَعْزُبُ عَنْ الْمَاءِ وَمَعِي أَهْلِي فَتُصِيبُنِي الْجَنَابَةُ فَأُصَلي بِغَيْرِ طُهُورٍ فَأَمَرَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بِمَاءٍ.

739 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق كەلگەن: مەن:

ـ ھەئە، مەن ئەبۇ زەر. ئى رەسۇلۇللاھ! مەن ھالاك بولدۇم، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ سېنى نېمە ھالاك قىلدى؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ سۇسىز بىر يەردە ئىدىم، ئايالىممۇ مەن بىلەن بىللە بولغاچقا جۇنۇب بولۇپ قېلىپ (غۇسلى قىلغىلى سۇ يوق) تاھارەتسىز ناماز ئوقۇۋەردىم، ـ دېدىم، شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەن ئۈچۈن سۇ ئەكىلىشكە بۇيرىدى، دەپ داۋامى يۇقىرىدىكى ھەدىستىكىگە ئوخشاش بايان قىلىنغان[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 333)

[1] ئەلبانى (321): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (322): سەھىھ ـ دېگەن.

740 ـ عَنْ اْبنِ عَباسٍ أَنهُ سُئِلَ عَنْ التيممِ فَقَالَ إِن اللهَ قَالَ فِي كِتَابِهِ حِينَ ذَكَـرَ الْوُضُوءَ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَقَالَ فِي التيممِ فَامْسَحُوا بِوُجُـوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ وَقَالَ وَالسارِقُ وَالسارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا فَكَانَتْ السنةُ فِي الْقَطْعِ الْكَفيْنِ إِنمَـا هُوَ الْوَجْهُ وَالْكَفانِ يَعْنِي التيممَ.

740 ـ ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن تەيەممۇم ھەققىدە سورالغىنىدا، مۇنداق جاۋاب بەردى: ھەقىقەتەن اللہ تائالا ئۆز كىتابىدا تاھارەتنى زىكرى قىلغىنىدا: «يۈزۈڭلارنى يۇيۇڭلار، قولۇڭلارنى جەينىكىڭلار بىلەن قوشۇپ يۇيۇڭلار!» دېدى. تەيەممۇم ھەققىدە بولسا: «يۈزۈڭلارنى ۋە قولۇڭلارنى سىلاڭلار» دېدى (قولنى نەگىچە سىلايدىغانلىقنى ئېنىق بايان قىلمىدى). يەنە «ئوغرىلىق قىلغۇچى ئەرنىڭ ۋە ئوغرىلىق قىلغۇچى ئايالنىڭ قوللىرىنى كېسىڭلار» دېدى (بۇنىڭدىمۇ قولنى نەدىن نەگىچە كېسىش ھەققىدە ئېنىق بىر نەرسە دېمىدى). بىراق سۈننەتتە ئوغرىنىڭ قولىنىڭ بېغىشىدىن كېسىلىدىغانلىقى كۆرسىتىلگەن. بۇنىڭغا كۆرە تەيەممۇمدىمۇ يۈز ۋە ئىككى قول (بېغىشىغىچە) سىلىنىشى كېرەك[1].

(تىرمىزى: 145)

741 ـ عنْ حَكِيمِ بن مُعَاوِيَةَ، عَنْ عَمِهِ مِخْمَرِ بن حَيْدَرٍ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُـولَ اللهِ، إِني أَغِيبُ الشهْرَ عَنِ الْمَاءِ وَمَعِي أَهْلِي فَأُصِيبُ مِنْهُمْ؟ قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: يَا رَسُـولَ اللهِ إِني أَغِيبُ أَشْهُرًا، قَالَ: وَإِنْ غِبْتَ ثَلاثِينَ سَنَةً.

741 ـ ھەكىم ئىبنى مۇئاۋىيە تاغىسى مىخمەر ئىبنى ھەيدەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن بىر ئاي سۇسىز قالىمەن، ۋاھالەنكى، ئايالىم يېنىمدا بولۇپ، ئۇنىڭ بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزىمەن، ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھە (تەيەممۇم قىلساڭ بولىدۇ) ـ دېدى. مەن يەنە:

[1] ئەلبانى (21): سەنەدى زەئىپ، ـ دېگەن.

ــ ئى اللهنىڭ ئەلچىسى! مەن بىر قانچە ئاي سۇسىز قالىمەن، ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ 30 يىل سۇسىز قالساڭمۇ (تەيەممۇم قىلساڭ بولىۋېرىدۇ)، ـ دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

742 ـ عَنْ طَارِقٍ أَنْ رَجُلًا أَجْنَبَ فَلَمْ يُصَل فَأَتى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ أَصَبْتَ فَأَجْنَبَ رَجُلٌ آخَرَ فَتَيممَ وَصَلى فَأَتَاهُ فَقَالَ نَحْوَ مَا قَالَ لِلْآخَرِ يَعْنِي أَصَبْتَ.

742 ـ تارىق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئادەم جۇنۇب بولۇپ قېلىپ نامـاز ئوقۇمىدى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ، بۇ ئەھۋالنى سۆزلەپ بەرگىنىدە: «توغرا قىلىپسەن» دېدى. يەنە بىر ئادەم جۇنۇب بولۇپ قېلىپ، تەيەممۇم بىلەن نامـاز ئوقۇدى ۋە بۇ ئەھۋالنى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە مەلۇم قىلغىنىدا، ئۇنىڭغىمۇ: «توغرا قىلىپسەن» دېدى[2].

(نەسائى: 324)

743 ـ عن عَبْدَ اللهِ بْنَ عَباسٍ قَالَ أَصَابَ رَجُلًا جُرْحٌ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ثُم احْتَلَمَ فَأُمِرَ بِالِاغْتِسَالِ فَاغْتَسَلَ فَمَاتَ فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ قَتَلُوهُ قَتَلَهُمْ اللهُ أَلَمْ يَكُنْ شِفَاءُ الْعِي السؤَالَ.

743 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ زامانىدا بىر ئادەم جاراھەتلەندى، بۇ ئەسنادا ئېھتىلام بولۇپ قېلىپ، غۇسلى قىلىشقا بۇيرۇلدى، غۇسلى قىلغانلىقى ئۈچۈن ۋاپات بولدى. بۇ ۋەقە پەيغەمبەر

[1] ھەيسەمى (1421): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (313): سەنەدى سەھىھ ـ دېگەن.

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە يەتكەندە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھەمراھلىرى ئۇنى ئۆلتۈرۈپ قويۇپتۇ، الله تائالا ئۇنى ئۆلتۈرگەنلەرنى ئۆلتۈرگەي. بىلمىسىزلىكنىڭ دورىسى سوراش ئەمەسمۇ؟!» دېگەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 337)

744 ـ وفي رواية رزين ثُم احْتَلَمَ فَسَأَلَ من لاعلم له بالسنة: هل له رُخْصَةً فِي التيمم فَقَالُوا له لا. فَاغْتَسَلَ فَمَات، بنحوه، وفيه: إنمَا كَانَ يَكْفِيهِ أَنْ يَتَيمَمَ أَوْ يَعْصِبَ عَلَى جُرْحِهِ خِرْقَةً ثُم يَمْسَحَ عَلَيْهَا وَيَغْسِلَ سَائِرَ جَسَدِهِ.

744 ـ رەزىننىڭ رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: جاراھەتلەنگەن ئادەم ئېھتىلام بولۇپ قىلىپ، سۈننەتتىن ھېچ ئىلمى يوق بىرىدىن:

ـ تەيەممۇم قىلىشقا رۇخسەت بارمۇ ـ يوق؟ ـ دەپ سورىدى، ئۇ:

ـ رۇخسەت يوق، ـ دەپ جاۋاب بەردى، ئۇ كىشى بۇ جاۋابقا ئاساسەن غۇسلى قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۆلۈپ قالدى... دەپ داۋامىنى يۇقىرىقى ھەدىس بىلەن ئوخشاش بايان قىلغان. بۇ رىۋايەتنىڭ داۋامىدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ:

«ئۇنىڭغا پەقەت تەيەممۇم قىلىشلا كۇپايە قىلاتتى، ياكى جاراھەتنى تېڭىپ ئۈستىدىن مەسھى قىلىپ، قالغان يېرىنى يۇيۇشلا كۇپايە قىلاتتى» دېگەنلىكى بايان قىلىنغان.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

745 ـ قَالَ عَطَاءٌ وَبَلَغَنا أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَوْ غَسَلَ جَسَدَهُ وَتَرَكَ رَأْسَهُ حَيْثُ أَصَابَهُ الْجِرَاحُ.

745 ـ ئەتا مۇنداق دېگەن: بىزگە يېتىپ كېلىشىچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «كاشكى جاراھەتلەنگەن يېرىنى قويۇپ،

[1] ئەلبانى (326): ھەسەن، ـ دېگەن.

ساق يەرلىرىنى يۇغان بولسىچۇ؟!» دېگەن ئىكەن[1].

(ئىبنى ماجە: 572)

746 ـ عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ احْتَلَمْتُ فِي لَيْلَةٍ بَارِدَةٍ فِي غَزْوَةِ ذَاتِ السَّلَاسِلِ فَأَشْفَقْتُ إِنْ اغْتَسَلْتُ أَنْ أَهْلِكَ فَتَيَمَّمْتُ ثُمَّ صَلَّيْتُ بِأَصْحَابِي الصُّبْحَ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا عَمْرُو صَلَّيْتَ بِأَصْحَابِكَ وَأَنْتَ جُنُبٌ فَأَخْبَرْتُهُ بِالَّذِي مَنَعَنِي مِنْ الِاغْتِسَالِ وَقُلْتُ إِنِّي سَمِعْتُ اللَّهَ يَقُولُ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ يَقُلْ شَيْئًا.

746 ـ ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن زاتى سەلاسىل غازىتىنىڭ سوغۇق بىر كېچىسىدە ئېھتىلام بولۇپ قالدىم. غۇسلى قىلسام، ئۆلۈپ قېلىشتىن قورقۇپ تەيەممۇم قىلدىم ۋە ھەمراھلىرىمغا ئىمام بولۇپ بامدات نامىزىنى ئوقۇدۇم، كېيىن ئۇلار بۇ ئىشنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە مەلۇم قىلدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئى ئەمر! جۇنۇب تۇرۇپ ھەمراھلىرىڭغا ئىمام بولۇپ ناماز ئوقۇدۇڭمۇ؟» دەپ سورىدى. مەن غۇسلى قىلالماسلىقىمنىڭ سەۋەبىنى ئېيتىپ: الله تائالانىڭ قۇرئان كەرىمدە: «سىلەر ئۆزەڭلارنى ئۆلتۈرمەڭلار، الله ھەقىقەتەن سىلەرگە ناھايىتى مېھرىباندۇر» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم،ـ دېگەنىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كۈلۈپ قويىدى، ئەمما بىر نەرسە دېمىدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 334)

747 ـ وفي رواية: فَغَسَلَ مَغَابِنَهُ وَتَوَضَّأَ وُضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ صَلَّى بِهِمْ فَذَكَرَ نَحْوَهُ وَلَمْ يَذْكُرْ التَّيَمُّمَ.

747 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: يوتىلىرىنى يۇدى، نامازغا تاھارەت

---

[1] ئەلبانى (464): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (323): سەھىھ ـ دېگەن.

ئالغانـدەك تاھـارەت ئېلـىـپ، ئۇلارغـا ئـىـمـام بولـۇپ نامـاز ئوقـۇدى. ـ دەپ زىكرى قىلىنغان، ئەمما تەيەممۇم زىكرى قىلىنمىغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 334)

748 ـ ورويت هذه القصة عن الأوزاعي عن حسان بن عطية قال فيه: فتيمم.

748 ـ بـۇ قـىـسسـە يەنە ئەۋزائـى ئـارقـىلـىق ھەسسـان ئىبنـى ئەتىيەدىنمـۇ رىـۋايەت قىلىنغـان بولـۇپ، ئۇنىڭـدا تەيەممـۇم زىكـرى قىلىنغان[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 334)

749 ـ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِي قَالَ خَرَجَ رَجُلَانِ فِي سَفَرٍ فَحَضَرَتْ الصلَاةُ وَلَيْسَ مَعَهُمَا مَاءٌ فَتَيمما صَعِيدًا طَيِّبًا فَصَلَّيَا ثُم وَجَدَا الْمَاءَ فِي الْوَقْتِ فَأَعَادَ أَحَـدُهُمَا الصـلَاةَ وَالْوُضُوءَ وَلَمْ يُعِدْ الْآخَرُ ثُم أَتَيَا رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَذَكَرَا ذَلِكَ لَـهُ فَقَـالَ لِلذِي لَمْ يُعِدْ أَصَبْتَ السنةَ وَأَجْزَأَتْكَ صَلَاتُكَ وَقَالَ لِلذِي تَوضأَ وَأَعَادَ لَكَ الْأَجْرُ مَرتَيْنِ.

749 ـ ئەبۇ سـەئىد خـۇدرى رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇدىن مۇنـداق رىـۋايەت قىلىنىدۇ: ئىككى كىشى سەپەرگە چىققان ئىدى، سـەپەردە نامـاز ۋاقتـى بولۇپ قالدى. ئۇلارنىڭ يېنىدا سۇ بولمىغانلىقتىن تەيەممـۇم قىلىـپ ناماز ئوقۇدى. ناماز ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن سۇ تاپتى. ئۇلارنىـڭ بىـرى تاھـارەت ئېلىـپ نامـازنى قايتـا ئوقـۇدى، يەنە بىـرى قايتـا ئوقۇمىـدى. كېيىن ئـۇ ئىككەيلەن پەيغەمـبەر سـەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسـەللەمنىڭ يېنىغا كېلىـپ، بۇ ئەھۋالنى يەتكۈزدى. پەيغەمـبەر سـەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازنى قايتـا ئوقۇمىغـان كىشـىگە قارىتـا: «سۈننەتكە ئەمەل قىلغان بولدۇڭ، نامىزىڭمۇ جائىز» دېدى، ئەمما نامـازنى قايتـا ئوقۇغـان كىشىگە بولسا: «ساڭا ئىككى ھەسسە ئەجىر بار» دېدى[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 338)

---

[1] ئەلبانى (324): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى بۇ رىۋايەتكە باھا بەرمىگەن.

[3] ئەلبانى (327): سەھىھ ـ دېگەن.

750 ـ عن عبد الله بن عمر - رضي الله عنهما -: «أقْبل من أرضه بالجرف، فحضرت العصر بِمِرْبَدِ النَعَم، فتيمم وصلى، ثم دخل المدينة والشمسُ مرتفعة، فلم يُعِدْ».

750 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ جۇرۇف ئېتىزلىقىدىن مەدىنىگە قايتىپ، مەربەدۇننەئەم دېگەن يەرگە كەلگەندە، ناماز ئەسىرنىڭ ۋاقتى كىرىپ قالغانلىقى، سۇ بولمىغانلىقتىن تەيەممۇم قىلىپ ناماز ئوقۇغانلىقى، مەدىنىگە كۈن پېتىشتىن خېلىلا بۇرۇن كىرگەنلىكى ۋە نامازنى قايتا ئوقۇمىغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

751 ـ عَنِ ٱبنِ عَباسٍ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ كَانَ يَخْرُجُ فُيَهَرِيـقُ الْمَاءَ فَيَتَمَسحُ بِالتَرَابِ فَأَقُولُ يَا رَسُولَ اللهِ إِن الْمَاءَ مِنْكَ قَرِيبٌ فَيَقُولُ وَمَا يُدْرِينِي لَعَلي لَا أَبْلُغُهُ.

751 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سىرتقا چىقىپ، كىچىك تەرەت قىلغاندىن كېيىن، تەيەممۇم قىلاتتى. بىر قېتىم مەن ئۇنىڭغا:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! يېقىن جايدا سۇ بار، ـ دېسەم:

ـ كىم بىلىدۇ؟ مەن ئۇ سۇنىڭ بويىغا بارالماي قېلىشىمۇ مۇمكىن، ـ دېدى[1].

(ئەھمەد: 2609؛ «ئەلكەبىر»)

752 ـ عن عائشة قالت: إذا واقع بعض أهله، فكسل أن يقوم، ضرب يده على الحائط، فتيمم.

752 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ:

[1] ھەيسەمى (1422): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبنى لۇھەيئە ئىسىملىك ھەدىس زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەلاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاياللىرىدىن بىرەسى بىلەن جىنسىي ئالاقە قىلىپ، شۇ ھامان ئورنىدىن تۇرۇپ يۇيۇنۇشقا ئېرىنىپ قالسا، قولىنى تامغا ئۇرۇپ تەيەممۇم قىلىۋالاتتى[1].

(«ئەلئەۋسەت»: 649)

753 ـ عَنِ ابْنِ عَباسٍ قَالَ: مِنَ السنةِ أَنْ لا يُصَليَ الرجُلُ بِالتيممِ إِلا صَلاةً وَاحِدَةً، ثُم يَتَيممُ لِلصلاةِ الأُخْرَى.

753 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: بىر تەيەممۇم بىلەن پەقەت بىرلا ناماز ئوقۇلۇشى، يەنى ھەر ناماز ئۈچۈن بىر تەيەممۇم قىلىنىشى سۈننەتتۇر[2].

(«ئەلكەبىر»)

754 ـ قَالَ أَبو الْجُهَيْمِ الْأَنصَارِي أَقْبَلَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مِنْ نَحْوِ بِئْرِ جَمَلٍ فَلَقِيَهُ رَجُلٌ فَسَلمَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُد عَلَيْهِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حَتى أَقْبَلَ عَلَى الْجِدَارِ فَمَسَحَ بِوَجْهِهِ وَيَدَيْهِ ثُم رَد عَلَيْهِ السلَامَ.

754 ـ ئەبۇ جۇھەيم ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىئرى جەمەل[3] تەرەپتىن كېلىۋاتقاندا، بىر ئادەم ئۇچراپ سالام قىلىۋېدى، رەسۇلۇللاھ ئۇ ئادەمگە سالام قايتۇرماي، تام تەرەپكە بېرىپ، قولىنى تامغا ئۇرۇپ يۈزىنى، ئىككى قولىنى سىلىۋېتىپ، ئاندىن ئۇ ئادەمگە سالام قايتۇردى.

(بۇخارى: 337)

[1] ھەيسەمى (1427): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە بەقىييە ئىبنى ۋەلىد ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەدىسى مۇدەللەستۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1428): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ھەسەن ئىبنى ئەممارە ئىسىملىك بىرى بار. شۆئبە، سۇفيان ۋە ئەھمەد ئىبنى ھەنبەل ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

[3] مەدىنىدىكى بىر ئورۇننىڭ ئىسمى.

جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلىش

755 - عَنْ عَبْدِ الرحْمَن ْبن أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِي عَنْ أَبِيهِ قَالَ خَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَوْمَ الِاثْنَيْنِ إِلَى قُبَاءَ حَتى إِذَا كُنا فِي بَنِي سَالِمٍ وَقَفَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَلَى بَابِ عِتْبَانَ فَصَرَخَ بِهِ فَخَرَجَ يَجُر إِزَارَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَعْجَلْنَا الرجُلَ فَقَالَ عِتْبَانُ يَا رَسُولَ اللهِ أَرَأَيْتَ الرجُلَ يُعْجَلُ عَنْ امْرَأَتِهِ وَلَمْ يُمْنِ مَاذَا عَلَيْهِ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِنمَا الْمَاءُ مِنْ الْمَاءِ.

755 ـ ئابدۇرراھمان ئىبنى ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: مەن دۈشەنبە كۈنى رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن قۇبا مەسچىتىگە چىقتىم. بىز بەنى سالىمغا كەلگەندە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىتبانىنىڭ ئىشىكى ئالدىدا توختاپ، ئۇنى چاقىردى. ئۇ ئىشتىنىنى تۆزەشتۈرگەن پېتى چىقتى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنى ئالدىرىتىپ قويۇپتۇق، ـ دېدى. ئىتبان:

ـــ ئى رەسۇلۇللاھ! ئەگەر كىشى ئالدىراپ قېلىپ، مەنىي كەلمەستىنلا ئايالىنىڭ ئۈستىدىن قوپۇپ كەتسە، قانداق قىلىدۇ؟ ـ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ يۇيۇنۇش پەقەت مەنىي چىققاندىلا ۋاجىپ بولىدۇ، ـ دېدى.[1] (مۇسلىم: 343)

756 ـ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِي قال قَالَ رَسُولُ اللهِ - صلى الله عليه وسلم –

[1] بۇ، ئىسلامنىڭ دەسلەپكى دەۋرلىرىدە يولغا قويۇلغان ھۆكۈم بولۇپ، كېيىنچە ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، مەنىي چىقمىسىمۇ جىما قىلىسىلا غۇسلى قىلىشنىڭ ۋاجىپ بولىدىغانلىقى يولغا قويۇلغان، بۇندىن كېيىن كېلىدىغان ھەدىسلەر بۇنى ئىسپاتلايدۇ.

لِرَجُلٍ مِنَ الأَنصَارِ: إِذَا أُعْجِلْتَ أَوْ قُحِطْتَ فَعَلَيْكَ الْوُضُوءُ.

756 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ ئەنسارىلاردىن بىر كىشىگە: «جىما قىلىپ ئالدىراپ قالساڭ ياكى مەنىي تۆكمىسەڭ، غۇسلى قىلماي، كىچىك تاھارەت ئالساڭلا بولىدۇ» دېدى.

(بۇخارى: 180)

757 ـ لأبي دَاوُد: يَعْنِي الْمَاءَ مِن الْمَاءِ.

757 ـ ئەبۇ داۋۇدنىڭ رىۋايىتىدە: «يۇيۇنۇش پەقەت مەنىي چىققاندىلا ۋاجىپ بولىدۇ» دەپ كەلگەن[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 214)

758 ـ عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ قَالَ إِنَمَا كَانَ الْمَاءُ مِنْ الْمَاءِ رُخْصَةً فِي أَولِ الْإِسْلَامِ ثُم نُهِيَ عَنْهَا.

758 ـ ئۇبەي ئىبنى كەئىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: «يۇيۇنۇش پەقەت مەنىي چىققاندىلا ۋاجىپ بولىدۇ» دېگەن ھۆكۈم ئىسلامنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە يولغا قويۇلغان بولۇپ، كېيىن ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان[②].

(تىرمىزى: 110)

759 ـ زاد أبو داود :لِقِلةِ الثِيَابِ.

759 ـ ئەبۇ داۋۇد: ئۇبەي ئىبنى كەئىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ: «يۇيۇنۇش پەقەت مەنىي چىققاندىلا ۋاجىپ بولىدۇ» دېگەن ھۆكۈم ئەينى چاغدا كىيىمنىڭ ئازلىقىدىن يولغا قويۇلغانىدى[③]، ـ دېگەنلىكىنى

[①] ئەلبانى (198): سەھىھ ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (96): سەھىھ ـ دېگەن.

[③] ئەينى چاغدا كەمبەغەللىكتىن كۆپ ساندىكى كىشىلەرنىڭ پەقەت بىر تالدىنلا كىيىمى بار ئىدى، بىر تاللا كىيىمى بار كىشىلەر ھەر قېتىم مەنىي چىقسۇن، چىقمىسۇن يۇيۇنغىلى تۇرسا

قوشۇپ رىۋايەت قىلدى[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 214)

760 ـ عَنْ ابْنِ عَباسٍ قَالَ إنمَا الْمَاءُ مِنْ الْمَاءِ فِي الِاحْتِلَامِ.

760 ـ ئىبنى ئاببـاس رەزىيەللاھـۇ ئەنھۇمانىڭ: «يۇيۇنۇش پەقەت مەنىي چىققاندىلا ۋاجىپ بولىدۇ» دېگەن ھەدىس پەقەت ئىھتىلامغىلا قارىتىلغان، ـ دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان[②].

(تىرمىزى: 112)

761 ـ عن أبي موسى قَالَ اخْتَلَفَ فِي ذَلِكَ رَهْطٌ مِنْ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنصَارِ فَقَالَ الْأَنصَارِيونَ لَا يَجِبُ الْغُسْلُ إلا مِنْ الدفْقِ أَوْ مِنْ الْمَاءِ وَقَالَ الْمُهَاجِرُونَ بَلْ إذَا خَالَطَ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ قَالَ قَالَ أَبو مُوسَى فَأَنَا أَشْفِيكُمْ مِنْ ذَلِكَ فَقُمْتُ فَاسْتَأْذَنْتُ عَلَى عَائِشَةَ فَأُذِنَ لِي فَقُلْتُ لَهَا يَا أُماهْ أَوْ يَا أُم الْمُؤْمِنِينَ إني أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكِ عَنْ شَيْءٍ وَإِني أَسْتَحْيِيكِ فَقَالَتْ لَا تَسْتَحْيِي أَنْ تَسْأَلَنِي عَما كُنتَ سَائِلًا عَنْهُ أُمكَ التِي وَلَدَتْكَ فَإِنمَا أَنا أُمكَ قُلْتُ فَمَا يُوجِبُ الْغُسْلَ قَالَتْ عَلَى الْخَبِيرِ سَقَطْتَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إذَا جَلَسَ بَيْنَ شُعَبِهَا الْأَرْبَعِ وَمَس الْخِتَانُ الْخِتَانَ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ.

761 ـ ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇ مۇنداق دېگەن: مۇھاجىر ۋە ئەنسارىلاردىن بىر گۇرۇھ كىشىلەر غۇسلىنى ۋاجىپ قىلىدىغان ئىشلار ھەققىدە ئىختىلاپلىشىپ قالدى، ئەنسارىلار:

ـ مەنىي چىقمىسا، غۇسلى ۋاجىپ بولمايدۇ، ـ دېسە، مۇھاجىرلار:

ـ ئىككى خەتنىگاھ بىر يەرگە كەلسىلا، مەنىي چىقمىسىمۇ، غۇسلى ۋاجىپ بولىدۇ، ـ دېدى. ئەبۇ مۇسا مۇنداق دەيدۇ:

ـ بۇ مەسىلىنى مەن ھەل قىلىپ بېرەي دەپ، ئائىشەنىڭ يېنىغا كىرىشكە ئىزنى سورىدىم، ئىزنى بەرگەندىن كېيىن كىرىپ:

جاپا تارتىپ كېتەتتى، شۇنىڭ ئۈچۈن دەسلەپتە، مەنىي چىقسا يۇيۇنۇش، چىقمىسا يۇيۇنماسلىق، دېگەن ھۆكۈم يولغا قويۇلغان، دېمەكچى.

① ئەلبانى (198): سەھىھ ـ دېگەن.

② ئەلبانى (16): سەنەدى زەئىپ ۋە مەۋقۇف، ـ دېگەن.

— ئى ئانا! مەن سەندىن بىر نەرسە سورىماقچى، ئەمما خىجىل بولىۋاتىمەن، - دېسەم، ئۇ:

— ئۆز ئاناڭدىن خىجىل بولماي سورىيالايدىغان نەرسە بولسا مەندىنمۇ خىجىل بولمايلا سوراۋەر! چۈنكى مەنمۇ سېنىڭ ئاناڭ، - دېدى. مەن:

- غۇسلىنى نېمە ۋاجىپ قىلىدۇ؟ - دەپ سورىسام، ئۇ:

- مەسلىنىڭ ئەھلىنى تاپتىڭ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئەر كىشى ئايال كىشىنىڭ ئىككى قولى ۋە ئىككى پۇتىنىڭ ئارىسىغا چۆكسە ۋە ئىككى خەتنىگاھ[1] ئۇچراشسا، غۇسلى ۋاجىپ بولىدۇ» دېگەن، - دېدى.

(مۇسلىم: 349)

762 ـ وفي رواية: قَالَتْ عائشة :ِاِذَا جَاوَزَ الْخِتَانُ الْخِتَانَ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ فَقَالَ أُبو مُوسَى الْأَشْعَرِي لَا أَسْأَلُ عَنْ هَذَا أَحَدًا بَعْدَكِ أَبَدًا.

762 - يەنە بىر رىۋايەتتە: ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

- ئەگەر خەتنىگاھ ئايالنىڭ خەتنىگاھىدىن ئاشسا، غۇسلى ۋاجىپ بولىدۇ، - دېگەنىدى، ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

- بۇ مەسلىنى ئەمدى ھېچكىمدىن سورىمايمەن، - دېدى.

(مالىك: 106)

763 ـ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ إِن رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَنْ الرجُلِ يُجَامِعُ أَهْلَهُ ثُم يُكْسِلُ هَلْ عَلَيهِمَا الْغُسْلُ وَعَائِشَةُ جَالِسَةٌ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِني لَأَفْعَلُ ذَلِكَ أَنا وَهَذِهِ ثُم نَغْتَسِلُ.

763 - ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: بىر ئادەم پەيغەمبەر

[1] خەتنىگاھ: ئوغۇل ۋە قىزلارنىڭ جىنسىي ئەزاسىدىكى خەتنە قىلىنىدىغان يېرى. ئەينى چاغدا ئەرەپلەردە قىزلارنىمۇ خەتنە قىلىش ئادىتى بولغاچقا، ئوغۇل ۋە قىز ئىككىلىسىنى كۆزدە تۇتۇپ، ئىككى خەتنىگاھ دېيىلگەن.

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ــــ كىشى ئايالى بىلەن جىما قىلىپ، مەنىي چىقمىسا، ئۇ ئىككىسىگە غۇسلى ۋاجىپ بولامدۇ؟ ــ دەپ سورىدى، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىدا ئولتۇراتتىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ بۇ ئىككىمىز شۇنداق قىلىمىز، ئاندىن يۇيىنىمىز، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(مۇسلىم: 350)

764 ـ زاد الترمزي :فَعَلْتُهُ أَنَا وَرَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَاغْتَسَلْنَا.

764 ـ تىرمىزى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ: رەسۇلۇللاھ ئىككىمىز شۇنداق قىلىپ يۇيۇنغانىدۇق، ـ دېگەنلىكىنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان[1].

(تىرمىزى: 108)

765 ـ عن أبي هريرة: فَقَدْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْغُسْلُ وَفِي حَدِيثِ مَطَرٍ وَإِنْ لَمْ يُنْزِلْ.

765 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ) مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: (ئەر كىشى ئايال كىشىنىڭ ئىككى قولى ۋە ئىككى پۇتىنىڭ ئارىسىغا چۆكسە ۋە ئىككى خەتنىگاھ ئۇچراشسا) «ئۇنىڭغا غۇسلى ۋاجىپ بولىدۇ». مەتەرنىڭ رىۋايىتىگە كۆرە (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەدىسنىڭ داۋامىدا): «مەنىي چىقمىسىمۇ، ئۇنىڭغا غۇسلى ۋاجىپ بولىدۇ» دېگەن.

(مۇسلىم: 348)

766 ـ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا الْتَقَى الْخِتَانَانِ وَتَوَارَتْ الْحَشَفَةُ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ.

766 ـ ئەمر ئىبنى شۇئەيب چوڭ دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى،

[1] ئەلبانى (94): سەھىھ ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«ئىككى خەتنىگاھ ئۇچرىشىپ، زەكەرنىڭ بېشى (ئاياللارنىڭ جىنسىي ئەزاسىنىڭ) ئىچىگە كىرسىلا غۇسلى ۋاجىپ بولىدۇ»[1].
(ئىبنى ماجە: 611)

767 ـ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَنْ الرجُلِ يَجِدُ الْبَلَلَ وَلَا يَذْكُرُ احْتِلَامًا قَالَ يَغْتَسِلُ وَعَنْ الرجُلِ يَرَى أَنهُ قَدْ احْتَلَمَ وَلَمْ يَجِدْ بَلَلًا قَالَ لَا غُسْلَ عَلَيْهِ قَالَتْ أُم سَلَمَةَ يَا رَسُولَ اللهِ هَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ تَرَى ذَلِكَ غُسْلٌ قَالَ نَعَمْ إِن النسَاءَ شَقَائِقُ الرجَالِ.

767 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەر كىشى كىيىمىدە ھۆللۈك كۆرۈپ، ئېھتىلام بولغانلىقىنى خاتىرىلىيەلمىسە، قانداق قىلىدىغانلىقى ھەققىدە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن سورالغاندا:
ــ غۇسلى قىلىدۇ، ـ دېدى.
ــ كىشى ئەگەر ئېھتىلام بولۇپ چۈش كۆرۈپ ھۆللۈك كۆرمىسىچۇ؟
ـ دەپ سورالغاندا:
ــ غۇسلى قىلىشى كېرەك ئەمەس، ـ دېدى. ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:
ــ ئى رەسۇلۇللاھ! ئاياللارمۇ ئېھتىلام بولۇپ چۈش كۆرسە، غۇسلى ۋاجىپ بولامدۇ؟ ــ دەپ سورىغاندى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:
ــ ھەئە، ئاياللار دېگەن ئەرلەرنىڭ قېرىنداشلىرىدۇر، ـ دېدى[2].
(تىرمىزى: 113)

768 ـ عَنْ أُم سَلَمَةَ أَن أُم سُلَيْمٍ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللهِ إِن اللهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنْ الْحَق

[1] ئەلبانى (495): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (98): سەھىھ ـ دېگەن.

فَهَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ الْغُسْلُ إِذَا احْتَلَمَتْ قَالَ نَعَمْ إِذَا رَأَتْ الْمَاءَ فَضَحِكَتْ أُم سَلَمَةَ فَقَالَـتْ تَحْتَلِمُ الْمَرْأَةُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَبِمَ يُشْبِهُ الْوَلَدُ.

768 ـ ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۇممۇ سۇلەيم رەزىيەللاھۇ ئەنھا رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ:

ــ يا رەسۇلۇللاھ! ھەقىقەتەن الله ھەقتىن ھايا قىلمايدۇ، ئايال كىشى ئېھتىلام بولۇپ قالسا، ئۇنىڭغا غۇسلى قىلىش ۋاجىپ بولامدۇ؟ــ دەپ سورىغانىدى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئەگەر ھۆل لۇكنى كۆرسە غۇسلى قىلىدۇ، ـ دېدى. ئۇممۇ سەلەمە كۈلۈپ:

ــ ئايال كىشىمۇ ئېھتىلام بولامدۇ؟ــ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ ئەلۋەتتە بولىدۇ. ئۇنداق بولمىسا، ئايال كىشىنىڭ بالىسى قانداقسىگە ئۇنىڭغا ئوخشاپ قالىدۇ؟! ـ دېدى.

(بۇخارى: 3328)

769 ـ ومن رواياته: فَضَحْتِ النسَاءَ.

769 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە، ئۇممۇ سەلەمە: مەن ئۇممۇ سۇلەيمگە:

ـ ئاياللارنى رەسۋا قىلدىڭ، ـ دېدىم، ـ دېگەن.

(مۇسلىم: 313)

770 ـ ومن رواياته: فَغطتْ أُم سَلَمَةَ تَعْنِي وَجْهَهَا وَقَالَتْ...

770 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ئۇممۇ سەلەمە دەرھال يۈزىنى يۆگىۋالدى ۋە مۇنداق دېدى:... ـ دېيىلگەن.

(بۇخارى: 130)

771 ـ ومنها: فَضَحِكَتْ أُم سَلَمَةَ.

771 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ئۇممۇ سەلەمە كۈلۈپ كەتتى، ـ

دېيىلگەن.

(بۇخارى: 3328)

772 ـ عن عَائِشَة بدل أُم سلمة وأا قالت أُف لَكِ أَتَرَى الْمَرْأَةُ ذَلِكِ.

772 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئۇممۇ سەلەمەنىڭ ئورنىغا ئائىشە دەپ كەلگەن ۋە ئائىشەنىڭ: ۋاي ئۇيات!.. ئايال كىشىمۇ شۇنداق چۈش كۆرەمدۇ؟ ـ دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان.

(مۇسلىم: 313)

773 ـ عَنْ عَائِشَةَ أن امْرَأَةً قَالَتْ لِرَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ هَلْ تَغْتَسِلُ الْمَرْأَةُ إِذَا احْتَلَمَتْ وَأَبصَرَتْ الْمَاءَ فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَتْ لَهَا عَائِشَةُ تَرِبَتْ يَدَاكِ وَأُلتْ قَالَتْ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ دَعِيهَا وَهَلْ يَكُونُ الشبَهُ إِلا مِنْ قِبَلِ ذَلِكِ إِذَا عَلَا مَاؤُهَا مَاءَ الرجُلِ أَشْبَهَ الْوَلَدُ أَخْوَالَهُ وَإِذَا عَلَا مَاءُ الرجُلِ مَاءَهَا أَشْبَهَ أَعْمَامَهُ.

773 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئايال پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئاياللار ئىھتىلام بولۇپ ھۆلنى كۆرسە، غۇسلى قىلامدۇ؟ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھەئە، ـ دېدى. مەن ئۇ ئايالغا:

ـ ۋاي، قولى قۇرغۇر، ـ دېگەنىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنداق دېمە، بالىنىڭ ئىككى تەرەپنىڭ بىرىگە ئوخشاپ قېلىشى دەل شۇ ئىككى تەرەپنىڭ مەنىيسىگە باغلىقتۇر، ئايالنىڭ مەنىيسى ئەرنىڭكىنى بېسىپ چۈشسە، بالا ھامىلىرىغا ئوخشايدۇ، ئەگەر ئەرنىڭ مەنىيسى ئايالنىڭ مەنىيسىنى بېسىپ چۈشسە، بالا تاغىلىرىغا ئوخشايدۇ، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 314)

774 ـ عن أُم سُلَيْمٍ فَقَالَ نَبِي اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ نَعَمْ فَمِنْ أَيْنَ يَكُونُ الشبَهُ إِن مَاءَ الرجُلِ غَلِيظٌ أَبْيَضُ وَمَاءَ الْمَرْأَةِ رَقِيقٌ أَصْفَرُ فَمِنْ أَيهِمَا عَلَا أَوْ سَبَقَ يَكُونُ مِنْهُ الشبَهُ.

774 ـ ئۇممۇ سۇلەيم رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن كەلگەن يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن:

ــ ئاياللارمۇ ئېھتىلام بولۇپ ھۆللۈكنى كۆرەمدۇ؟ ـ دەپ سورىغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ ھەئە، ئۇنداق بولمىغاندا بالىنىڭ ئىككى تەرەپنىڭ بىرىگە ئوخشاپ قېلىشىنىڭ سەۋەبى نېمە؟ ئەرنىڭ مەنىيسى ئاق ۋە قويۇق، ئايالنىڭ مەنىيسى سېرىق ۋە سۇيۇق بولۇپ، قايسىسىنىڭ مەنىيسى بېسىپ چۈشسە ياكى بالدۇر كەلسە، بالا شۇنىڭغا ئوخشايدۇ. ـ دېدى.

(مۇسلىم: 311)

775 ـ عَنْ أَنسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «مَاءُ الرجُلِ غَلِيظٌ أَبيضُ وَمَاءُ الْمَرْأَةِ رَقِيقٌ أَصْفَرُ فَأَيهُمَا سَبَقَ كَانَ الشَبَهُ».

775 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئەرنىڭ مەنىيسى ئاق ۋە قويۇق، ئايالنىڭ مەنىيسى سېرىق ۋە سۇيۇق بولۇپ، قايسىسىنىڭ مەنىيسى بالدۇر كەلسە، بالا شۇنىڭغا ئوخشايدۇ»[1].

(نەسائى: 200)

776 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ تَحْتَ كُل شَعْرَةٍ جَنَابَةٌ فَاغْسِلُوا الشعْرَ وَأَنقُوا الْبشَرَ.

776 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەر تۈكنىڭ ئاستىدا جۇنۇبەت بار بولۇپ، تۈكلەرنى يۇيۇپ جىسمىڭلارنى پاكلاڭلار»[2].

(تىرمىزى: 106)

[1] ئەلبانى (194): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (15): زەئىپ ـ دېگەن.

777 ـ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ تَـرَكَ مَوْضِعَ شَعْرَةٍ مِنْ جَنَابَةٍ لَمْ يَغْسِلْهَا فُعِلَ بِهَا كَذَا وَكَذَا مِنْ النارِ قَالَ عَلِي فَمِنْ ثَم عَادَيْتُ رَأْسِي ثَلَاثًا وَكَانَ يَجُز شَعْرَهُ.

777 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

«كىمكى جۇنۇبەتتىن بىر تۈكنىڭ ئورنىچىلىك يەرنى چالا قويسا، غۇسلى قىلمىغان بىلەن باراۋەر بولىدۇ ۋە بۇ سەۋەبتىن جەھەننەمدە مۇنداق، مۇنداق ئىشلارغا دۇچ كېلىدۇ» دېگەن. ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: مەن شۇندىن ئېتىبارەن بېشىمنى ئۆزەمگە دۈشمەن تۇتتۇم،- دېگەن. شۇڭا ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ چېچىنى ئالدۇرۇپ تۇراتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 249)

778 ـ عن ثوبان اعلم اسْتَفْتَوْا النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَنْ ذَلِكَ فَقَـالَ أمـا الرجُلُ فَلْيَنْشُرْ رَأْسَهُ فَلْيَغْسِلْهُ حَتى يَبْلُغَ أُصُولَ الشعْرِ وَأما الْمَرْأَةُ فَلَا عَلَيْهَا أنْ لَا تَنْقُضَـهُ لِتَغْرِفْ عَلَى رَأْسِهَا ثَلَاثَ غَرَفَاتٍ بِكَفيْهَا.

778 ـ سەۋبان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: كىشىلەر پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بۇ ھەقتە پەتىۋا سورىۋىدى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

«ئەر كىشى چاچلىرىنى چۇۋۇپ، تېگىگە قەدەر سۇ يەتكۈزسۇن، ئاياللار چاچلىرىنى چۇۋۇمىسىمۇ، بېشىغا ئۈچ قېتىم سۇ تۆكسە، شۇ كۇپايە قىلىدۇ» دەپ جاۋاب بەردى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 255)

779 ـ عن عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا اغْتَسَـلَ مِـنْ الْجَنَابَةِ يَبْدَأُ فَيَغْسِلُ يَدَيْهِ ثُم يُفْرِغُ بِيَمِينِهِ عَلَى شِمَالِهِ فَيَغْسِلُ فَرْجَهُ ثُم يَتَوَضـأُ وُضُـوءَهُ

[1] ئەلبانى (47): زەئىپ.- دېگەن.

[2] ئەلبانى (230): سەھىھ.- دېگەن.

لِلصلَاةِ ثُم يَأْخُذُ الْمَاءَ فُيدْخِلُ أَصَابِعَهُ فِي أُصُولِ الشعْرِ حَتى إِذَا رَأَى أَنْ قَدْ اسْتَبْرَأَ حَفَنَ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ حَفَنَاتٍ ثُم أَفَاضَ عَلَى سَائِرِ جَسَدِهِ ثُم غَسَلَ رِجْلَيْهِ.

779 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلسا، ئاۋۋال ئىككى قولىنى يۇياتتى، ئاندىن ئوڭ قولى بىلەن سول قولىغا سۇ قويۇپ، ئەۋرىتىنى يۇياتتى. ئاندىن نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئالغاندىن كېيىن، سۇنى ئېلىپ قولىنى چاچلىرىنىڭ تېگىگە قەدەر يەتكۈزەتتى، پاكىز يۇيۇلغىنىغا قانائەت ھاسىل قىلغاندىن كېيىن، بېشىغا ئۈچ ئوچۇم سۇ تۆكەتتى. ئاندىن باشقا ئەزالىرىنى يۇيۇپ، ئاخىرىدا پۇتىنى چايقايتتى.

(مۇسلىم: 316)

780 ـ عن عَائِشَةَ قَالَتْ دَعَا بِشَيْءٍ نَحْوَ الْحِلَابِ فَأَخَذَ بِكَفِهِ فَبَدَأَ بِشِقِ رَأْسِهِ الْأَيْمَنِ ثُم الْأَيْسَرِ فَقَالَ بِهِمَا عَلَى وَسَطِ رَأْسِهِ.

780 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام (بىر قېتىم جۇنۇبلۇقتىن غۇسلى قىلغاندا)، سۈت ساغىدىغان قاچىدەك چوڭ بىر قاچىدا سۇ ئەكەلدۈرۈپ، ئىككى قولىغا سۇ ئالدى ـ دە، ئالدى بىلەن بېشىنىڭ ئوڭ تەرىپىگە، ئاندىن سول تەرىپىگە، ئاندىن ئوتتۇرىغا سۇ قۇيۇپ (پۈتۈن بېشىنى) يۇدى.

(بۇخارى: 258)

781 ـ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم إِذَا أَرَادَ أَنْ يَغْتَسِلَ مِنَ الْجَنَابَةِ بَدَأَ بِكَفَيْهِ فَغَسَلَهُمَا ثُم غَسَلَ مَرَافِغَهُ وَأَفَاضَ عَلَيْهِ الْمَاءَ فَإِذَا أَنْقَاهُمَا أَهْوَى بِهِمَا إِلَى حَائِطٍ ثُم يَسْتَقْبِلُ الْوُضُوءَ وَيُفِيضُ الْمَاءَ عَلَى رَأْسِهِ.

781 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇبلۇقتىن غۇسلى قىلماقچى بولغاندا، ئالدى بىلەن ئىككى ئالقىنىنى يۇياتتى، ئاندىن ئەۋرىتىنى يۇياتتى، ئاندىن قولىغا سۇ تۆكۈپ چايقايتتى، قولىنى پاكىز يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن، قولىنى تامغا سۈركىۋېتىپ (يەنە قايتا يۇيىتتى)، ئاندىن تاھارەت ئالاتتى،

تاھارەت ئېلىپ بولۇپ بېشىغا سۇ قۇياتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 243)

782 ـ قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا لَئِنْ شِئْتُمْ لَأُرِيَنَّكُمْ أَثَرَ يَدِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي الْحَائِطِ حَيْثُ كَانَ يَغْتَسِلُ مِنْ الْجَنَابَةِ.

782 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: ئەگەر خالىساڭلار، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ غۇسلى قىلغان يەردىكى تامدا قىلىپ قالغان قول ئىزىنى كۆرسىتىپ قويىمەن[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 244)

783 ـ قَالَتْ عَائِشَةُ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَتَوَضأُ وُضُوءَهُ لِلصلَاةِ ثُم يُفِيضُ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ مَراتٍ وَنَحْنُ نُفِيضُ عَلَى رُءُوسِنَا خَمْسًا مِنْ أَجْلِ الضفُرِ.

783 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئالاتتى، ئاندىن بېشىغا ئۈچ قېتىم سۇ تۆكەتتى، بىز ئۆرۈمە چاچلىرىمىز تۈپەيلىدىن بەش قېتىم سۇ تۆكەتتۇق[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 241)

784 ـ عن عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنْ الْجَنَابَةِ وُضِعَ لَهُ الْإِنَاءُ فَيَصُب عَلَى يَدَيْهِ قَبْلَ أَنْ يُدْخِلَهُمَا الْإِنَاءَ حَتى إِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ أَدْخَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى فِي الْإِنَاءِ ثُم صَب بِالْيُمْنَى وَغَسَلَ فَرْجَهُ بِالْيُسْرَى حَتى إِذَا فَرَغَ صَب بِالْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَغَسَلَهُمَا ثُم تَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ ثَلَاثًا ثُم يَصُب عَلَى رَأْسِهِ مِلْءَ كَفيْهِ ثَلَاثًا.

784 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ

[1] ئەلبانى (223): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (43): زەئىپ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (42): ئىنتايىن زەئىپ ـ دېگەن.

ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلغاندا، بىر قاچىدا سۇ تەييارلىناتتى. قولىنى قاچىغا سېلىشتىن بۇرۇن سۇنى قولىغا تۆكۈپ يۇياتتى. قولىنى يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن، ئوڭ قولىدىن سول قولىغا سۇ قۇيۇپ ئەۋرىتىنى يۇياتتى، ئاندىن ئىككى قولىغا سۇ ئېلىپ، ئاغزى - بۇرنىنى ئۈچ قېتىم چايقايتتى، ئاندىن ئالقىنىغا سۇ توشقۇزۇپ، بېشىغا ئۈچ قېتىم تۆكەتتى[1].

(نەسائى: 243)

785 ـ عن عائشة يُفْرِغُ عَلَى يَدَيْهِ ثَلَاثًا ثُم يَغْسِلُ فَرْجَهُ ثُم يَغْسِلُ يَدَيْهِ.

785 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلغاندا، قولىغا ئۈچ قېتىم سۇ تۆكۈپ، ئاندىن ئەۋرىتىنى يۇياتتى، ئاندىن قولىنى يۇياتتى[2].

(نەسائى: 244)

786 ـ عن ابن عمر انه كان اذا اغتسل فتح عينيه وادخل اصبعه فى سرته.

786 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ غۇسلى قىلغاندا، كۆزىنى ئېچىپ تۇرىدىغانلىقى ۋە بارمىقىنى كىندىكىنىڭ ئىچىگە كىرگۈزىدىغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ[3].

(«ئەلكەبىر»)

787 ـ عَنْ مَيْمُونَةَ قَالَتْ سَتَرْتُ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَهُوَ يَغْتَسِلُ مِنْ الْجَنَابَةِ فَغَسَلَ يَدَيْهِ ثُم صَب بِيَمِينِهِ عَلَى شِمَالِهِ فَغَسَلَ فَرْجَهُ وَمَا أَصَابَهُ ثُم مَسَحَ بِيَدِهِ عَلَى الْحَائِطِ أَوْ الْأَرْضِ ثُم تَوَضأَ وُضُوءَهُ لِلصلَاةِ غَيْرَ رِجْلَيْهِ ثُم أَفَاضَ عَلَى جَسَدِهِ الْمَاءَ ثُم تَنَحى فَغَسَلَ قَدَمَيْهِ.

---

[1] ئەلبانى (237): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (238): سەنەدى سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1476): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

787 ـ مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلىۋاتقاندا، مەن ئۇنى توسۇپ تۇردۇم. رەسۇلۇللاھ ئىككى قولىنى يۇدى، ئاندىن ئوڭ قولى بىلەن سول قولىغا سۇ قۇيۇپ، ئەۋرىتىنى ۋە ئۇنىڭدىكى نىجاسەتلەرنى يۇدى، ئاندىن قولىنى تامغا ياكى زېمىنغا سۈركىدى، ئاندىن نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئېلىپ، پۇتىدىن باشقا ئەزالىرىنى يۇدى. ئاندىن سۇنى پۇتۇن بەدىنىگە قۇيدى، ئاندىن يۆتكىلىپ، ئىككى پۇتىنى چايقىدى.

(بۇخارى: 281)

788 ـ وفي رواية: نَاوَلْتُهُ ثَوْبًا فَلَمْ يَأْخُذْهُ فَانْطَلَقَ وَهُوَ يَنْفُضُ يَدَيْهِ.

788 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ئاندىن (بەدىنىنى سۈرتۈش ئۈچۈن) بىر پارچە رەختنى بەرسەم، ئۇنى ئالماي، قولىنى سىلكىگەچ مېڭىپ كەتتى، ـ دېيىلگەن.

(بۇخارى: 276)

789 ـ وفى اخرى لمسلم: فَنَاوَلْتُهُ الْمِنْدِيلَ فَلَمْ يَأْخُذْهُ وَجَعَلَ يَنْفُضُ الْمَـاءَ عَـنْ جَسَدِهِ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِإِبْرَاهِيمَ فَقَالَ كَانُوا لَا يَرَوْنَ بِالْمِنْدِيلِ بَأْسًا وَلَكِنْ كَانُوا يَكْرَهُـونَ الْعَادَةَ.

789 ـ مۇسلىمنىڭ رىۋايىتىدە: مەن لۆڭگە بەرسەم ئالماي، بەدىنىدىكى سۇنى قولى بىلەن سۈرتتى، دېيىلگەن. مەن (راۋى): بۇ ھەدىسنى ئىبراھىمغا دەپ بەرسەم، ئۇ: ئۇلار (يەنى ساھابىلەر) لۆڭگە ئىشلەتسە، مەسىلە يوق دەپ قارايتتى، لېكىن لۆڭگە ئىشلىتىپ ئادەتلەنمىگەنلىكتىن، لۆڭگە ئىشلىتىشنى خالىمايتتى، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 245)

790 ـ وله عن عمر لاوه، وفيه حَتى إِذَا بَلَغَ رَأْسَهُ لَمْ يَمْسَحْ وَأَفْرَغَ عَلَيْهِ الْمَاءَ.

---

[1] ئەلبانى (224): سەھىھ ـ دېگەن.

790 ـ ئەمما نەسائىنىڭ ئۆمەردىن رىۋايەت قىلىشىچە، نۆۋەت بېشىغا كەلگەندە، سۇرتمەستىن بېشىغا سۇ تۆكەتتى[1].

(نەسائى: 422)

791 ـ عَنْ أُم سَلَمَةَ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ إني امْرَأَةٌ أَشُد ضَفْرَ رَأْسِي فَأَنْقُضُهُ لِغُسْلِ الْجَنَابَةِ قَالَ لَا إنمَا يَكْفِيكِ أَنْ تَحْثِي عَلَى رَأْسِكِ ثَلَاثَ حَثَيَاتٍ ثُم تُفِيضِينَ عَلَيْكِ الْمَاءَ فَتطْهُرِينَ.

791 ـ ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! مېنىڭ چېچىم بەكمۇ قويۇق، غۇسلى قىلغاندا چۇۋامدىم؟ ـ دەپ سورىسام:

ـ ياق، چۇۋۇشقا كېرەك يوق، بېشىڭغا ئۈچ ئوچۇم سۇ قۇيساڭ شۇ كۇپايە، ئاندىن پۈتۈن بەدىنىڭگە سۇ تۆكۈپ يۇيىسەن، شۇنىڭ بىلەن پاك بولىسەن، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 330)

792 ـ وفِيهِ وَاغْمِزِي قُرُونَكِ عِنْدَ كُل حَفْنَةٍ.

792 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «ھەر قېتىم سۇ تۆككىنىڭدە چاچلىرىڭنى ئوبدان سىققىن» دېيىلگەن[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 251)

793 ـ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ قَالَ بَلَغَ عَائِشَةَ أن عَبْدَ اللهِ بْنَ عَمْرٍو يَأْمُرُ النسَاءَ إذَا اغْتَسَلْنَ أَنْ يَنقُضْنَ رُءُوسَهُن فَقَالَتْ يَا عَجَبًا لِابْنِ عَمْرٍو هَذَا يَأْمُرُ النسَاءَ إذَا اغْتَسَلْنَ أَنْ يَنْقُضْنَ رُءُوسَهُن أَفَلَا يَأْمُرُهُن أَنْ يَحْلِقْنَ رُءُوسَهُن لَقَدْ كُنتُ أَغْتَسِلُ أَنا وَرَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم مِنْ إنَاءٍ وَاحِدٍ وَلاَ أَزِيدُ عَلَى أَنْ أُفْرِغَ عَلَى رَأْسِى ثَلاَثَ إِفْرَاغَاتٍ.

---

[1] ئەلبانى (409): سەنەدى سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (227): ھەسەن، ـ دېگەن.

793 ـ ئۇبەيد ئىبنى ئۇمەيردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھاغا ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاسنىڭ ئاياللىرىنى جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلغان چاغلىرىدا، ئۆرۈمە چاچلىرىنى چۇۋۇشقا بۇيرىغانلىقى يەتتى. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ـ ئىبنى ئەمرگە قارىمامدىغان؟! ئۇ ئاياللىرىنى غۇسلى قىلغاندا چاچلىرىنى چۇۋۇشقا بۇيرۇپتۇ. ئۇنىڭدىن كۆرە چاچلىرىنى چۈشۈرۈشكە بۇيرىغان بولسىچۇ؟! ھەقىقەتەن مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىر داستا غۇسلى قىلاتتىم ۋە بېشىمغا ئۈچ ئوچۇم سۇ قۇيۇشتىن باشقا ئىشنى قىلمايتتىم (يەنى چاچ ئۆرۈملىرىمنى چۇۋۇمايتتىم)، ـ دېگەن.

(مۇسلىم: 498)

794 ـ أَبو جَعْفَرٍ قَالَ قَالَ لِي جَابِرٌ بْنُ عَبْدِ اللهِ وَأَتَانِي ابْنُ عَمكَ يُعَرضُ بِالْحَسَنِ بْنِ مُحَمدِ بْنِ الْحَنَفِيةِ قَالَ كَيفَ الْغُسْلُ مِنْ الْجَنَابَةِ فَقُلْتُ كَانَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَأْخُذُ ثَلَاثَةَ أَكُفٍّ وَيُفِيضُهَا عَلَى رَأْسِهِ ثُم يُفِيضُ عَلَى سَائِرِ جَسَدِهِ فَقَالَ لِي الْحَسَنُ إِنِّي رَجُلٌ كَثِيرُ الشعَرِ فَقُلْتُ كَانَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَكْثَرَ مِنْكَ شَعَرًا.

794 ـ ئەبۇ جەئفەردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: جابىر ماڭا مۇنداق دېدى: تاغاڭنىڭ ئوغلى (مۇھەممەد ئىبنى ھەنەفىيەنىڭ ئوغلى ھەسەننى دېمەكچى) مەندىن:

ـ جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلىش قانداق بولىدۇ؟ ـ دەپ سورىدى، مەن:

ـ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۈچ ئوچۇم سۇ ئېلىپ، بېشىغا قۇياتتى. ئاندىن پۈتۈن بەدىنىگە سۇ تۆكەتتى، ـ دېسەم، ھەسەن:

ـ مېنىڭ چېچىم بەكمۇ قويۇق، ـ دېدى. مەن:

ـ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ چېچى سېنىڭكىدىنمۇ كۆپ ئىدى، ـ دېدىم.

(بۇخارى: 256)

795 ـ وفى رواية انه قال لسائله عن الغسل فَقَالَ يَكْفِيكَ صَاعٌ. فَقَالَ رَجُلٌ مَا

يَكْفِينِى. فَقَالَ جَابِرٌ كَانَ يَكْفِى مَنْ هُوَ أَوْفَى مِنْكَ شَعَرًا، وَخَيْرٌ مِنْكَ.

795 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: جابىردىن غۇسلى قىلىش ئۈچۈن قانچىلىك سۇ ئىشلىتىش توغرۇلۇق سورالغاندى، جابىر:

ــ بىر سا سۇ يېتىدۇ، ـ دېدى. يېنىدىكى بىر كىشى:

ــ ماڭا يەتمەيدۇ، ـ دېۋىدى، جابىر:

ــ بىر سا سۇ چېچى سېنىڭكىدىنمۇ كۆپ ۋە سەندىن ياخشى زاتقا (رەسۇلۇللاھقا) يېتەتتى، ــ دېدى.

(بۇخارى: 252)

796 ـ قتادة عَنْ أَنسٍ أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ بِغُسْلٍ وَاحِدٍ.

796 ـ قەتادەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەممە ئاياللىرىنى چۆگىلەپ چىقىپ، بىرلا غۇسلى بىلەن كۇپايىلىنەتتى.

(مۇسلىم: 309)

797 ـ عَنْ أَبِي رَافِعٍ أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ طَافَ ذَاتَ يَوْمٍ عَلَى نِسَائِهِ يَغْتَسِلُ عِنْدَ هَذِهِ وَعِنْدَ هَذِهِ قَالَ قُلْتُ لَهُ يَا رَسُولَ اللهِ أَلَا تَجْعَلُهُ غُسْلًا وَاحِدًا قَالَ هَذَا أَزْكَى وَأَطْيَبُ وَأَطْهَرُ.

797 ـ ئەبۇ رافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر كۈندە ھەممە ئاياللىرىنى چۆگىلەپ، ھەر بىرىنىڭ يېنىدا ئايرىم ـ ئايرىم غۇسلى قىلدى. مەن:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ ، ھەممىسىگە بىرلا غۇسلى قىلساڭ بولمامدۇ؟ ـ دېسەم:

ــ بۇنداق قىلساڭ تېخىمۇ پاك، تېخىمۇ راھەت ۋە پاكىز بولىدۇ، ـ

دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 219)

798 ـ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِي قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا أَتى أَحَدُكُمْ أَهْلَهُ ثُم أَرَادَ أَنْ يَعُودَ فَلْيَتَوَضأْ.

798 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «بىرىڭلار ئايالى بىلەن بىر يەردە بولغاندىن كېيىن، يەنە بىر قېتىم يېقىنچىلىق قىلماقچى بولسا، ئىككى قېتىم ئارىسىدا بىر تاھارەت ئېلىۋەتسۇن.»

(مۇسلىم: 308)

799 ـ عن عائشة أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كان لَا يَتَوَضأُ بَعْدَ الْغُسْلِ.

799 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم غۇسلى قىلغاندىن كېيىن، تاھارەت ئالمايتتى[2].

(تىرمىزى: 107)

800 ـ عَنْ عَائِشَةَ أَنهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَغْتَسِلُ فِي الْقَدَحِ وَهُوَ الْفَرَقُ وَكُنتُ أَغْتَسِلُ أَنا وَهُوَ فِي إِنَاءٍ وَاحِدٍ.

800 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئون ئىككى مۇد[3] سۇ سىغىدىغان بىر قاچىدا غۇسلى قىلاتتى. ئۇ يەنە: مەن ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككىمىز بىر قاچا سۇدا غۇسلى قىلاتتۇق. ـ دەيدۇ[4].

(نەسائى: 228)

---

[1] ئەلبانى (203): ھەسەن. ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (93): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ھەدىستىكى فەرەق دېگەن سۆز ئون ئىككى مۇد سۇ سىغىدىغان ئۆلچەم بىرلىگى بولۇپ، بىر مۇد: 0.83 لىتىرغا تەڭ. شۇنداق بولغاندا، ئون ئىككى مۇد سۇ 9.96 لىتىرغا تەڭ بولىدۇ.

[4] ئەلبانى (225): سەھىھ ـ دېگەن.

801 ـ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرحْمَنِ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ أَنا وَأَخُوهَا مِنَ الرضَاعَةِ فَسَأَلَهَا عَنْ غُسْلِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مِنْ الْجَنَابَةِ فَدَعَتْ بِإِنَاءٍ قَدْرِ الصاعِ فَاغْتَسَلَتْ وَبَيْنَنَا وَبَيْنَهَا سِتْرٌ وَأَفْرَغَتْ عَلَى رَأْسِهَا ثَلَاثًا قَالَ وَكَانَ أَزْوَاجُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَأْخُذْنَ مِنْ رُءُوسِهِن حَتى تَكُونَ كَالْوَفْرَةِ.

801 ـ ئەبۇ سەلەمە ئىبنى ئابدۇرراھمان مۇنداق دېگەن: مەن ئائىشەنىڭ سۈت قېرىندىشى بىلەن بىللە ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ يېنىغا كىردىم، سۈت قېرىندىشى ئۇنىڭدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ جۇنۇبەتتىن قانداق غۇسلى قىلىدىغانلىقىنى سورىدى. ئۇ بىر سا مىقدارى سۇ پاتىدىغان قاچىدىن بىرنى ئەكەلدۈرۈپ غۇسلى قىلدى، بىزنىڭ ئارىمىزدا پەردە بار ئىدى. ئۇ بېشىغا ئۈچ قېتىم سۇ تۆكتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئاياللىرى چاچلىرىنى مۈرىسىگە تېگىپ تۇرغىدەك قىلىپ كېسىپ تۇراتتى.[①]

(مۇسلىم: 320)

802 ـ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ أَن عَائِشَةَ قَالَتْ كُنتُ أَغْتَسِلُ أَنا وَرَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي تَوْرٍ مِنْ شَبَهٍ.

802 ـ ھىشام ئىبنى ئۇرۋەدىن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككىمىز بىر قاچىدا غۇسلى قىلاتتۇق[②].

(ئەبۇ داۋۇد: 98)

803 ـ عنْ أُم كُلْثُومٍ بنتِ عَبْدِ اللهِ بن زَمْعَةَ، أن جَدتَهَا أُم سَلَمَةَ زَوْجَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ دَفَعَتْ إِلَيْهَا مِخْضَبًا مِنْ صُفْرٍ، قَالَتْ:كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَغْتَسِلُ فِيهِ، قَالَ طَلْحَةُ: وَكَانَ نَحْوًا مِنْ صَاعٍ أَوْ أَقَل.

[①] پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن، ئاياللىرىنىڭ ياسىنىشقا ئېھتىياجى بولمىغانلىقتىن، چاچلىرىنى تاراشنىڭ جاپا ـ مۇشەققىتىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن چاچلىرىنى كېسىپ تۇراتتى.

[②] ئەلبانى (89): سەھىھ ـ دېگەن.

803 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەمئەنىڭ قىزى ئۇممۇ گۈلسۇمدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: چوڭ ئانام (پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئايالى) ئۇممۇ سەلەمە ماڭا تۇچتىن ياسالغان بىر قاچا بېرىپ: پەيغەمبەر پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇشۇ قاچىدا غۇسلى قىلاتتى، ـ دېدى. تەلھە (راۋىي): ئۇ قاچىغا بىر سا ياكى ئۇنىڭدىن ئازراق سۇ سىغاتتى، ـ دېگەن[①].

(«ئەلكەبىر»)

804 ـ عن أبي هريرة قال: قال النبي صَلى اللهُ عَلْيِهِ وَسَلمَ: يكفي من غسل الجنابة ستة أمداد.

804 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «غۇسلى قىلىشقا ئالتە مۇد (يەنى 5 لېتىرغا يېقىن) سۇ كۇپايە قىلىدۇ» دېگەن[②].

(بەززار: 315)

805 ـ عَنْ يَعْلى أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلْيهِ وَسَلمَ رَأى رَجُلًا يَغْتَسِلُ بِالْبَرَازِ فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللهَ وَأَثْنى عَلْيهِ وَقَالَ إن اللهَ عَز وَجَل حَلِيمٌ حَيِي سِتيرٌ يُحِب الْحَيَاءَ وَالستْرَ فَإذَا اغْتَسَلَ أحَدُكُمْ فَلْيَسْتَتِرْ.

805 ـ يەئلا ئىبنى ئۇمەييە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر كىشىنىڭ ئوچۇق يەردە غۇسلى قىلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. شۇنىڭ بىلەن مۇنبەرگە چىقىپ، ھەمدۇسانا ئېيتقاندىن كېيىن: «ھەقىقەتەن الله تائالا

---

① ھەيسەمى (1107): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، مەن ئۇممۇ گۈلسۇمنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم. قالغان راۋىيلار ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

② ھەيسەمى (1471): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە يەزىد ئىبنى ئابدۇلمەلىك نەۋفەلى ئىسىملىك بىرى بار. بۇخارى، يەھيا (ئىككى رىۋايەتنىڭ بىرىدە) ۋە نەسائى قاتارلىق كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى مەئىن بىر رىۋايەتتە ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

كۆيۈمچان، ھايالىق ۋە ئەيىبلەرنى يوشۇرغۇچىدۇر، ئۇ ھايا ۋە باشقىلارنىڭ گۇناھلىرىنى يېپىشنى ياخشى كۆرىدۇ. شۇڭا غۇسلى قىلغاندا، دالدا يەردە قىلىڭلار» دېدى[1].

(نەسائى: 406)

806 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا يَغْتَسِلَن أَحَدُكُمْ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ وَلَا فَوْقَ سَطْحٍ لَا يُوَارِيهِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ يَرى فَإِنهُ يُرَى.

806 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ھېچبىرىڭلار ئوچۇق يەردە ياكى ئۆگزىدە ۋەياكى دالدىسىز يەردە غۇسلى قىلمىسۇن، چۈنكى ئۇ باشقىلارنى كۆرمىسىمۇ، باشقىلار ئۇنى كۆرىدۇ»[2].

(ئىبنى ماجە: 615)

807 ـ أبو السمْحِ قَالَ كُنتُ أَخْدُمُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَكَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَغْتَسِلَ قَالَ وَلنِي قَفَاكَ فَأُوَليهِ قَفَايَ فَأَسْتُرُهُ بِهِ.

807 ـ ئەبۇسەمھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ خىزمىتىدە بولغان ئىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم غۇسلى قىلماقچى بولسا: «ماڭا كەينىڭنى قىلىپ تۇر!» دەيتتى. شۇنىڭ بىلەن، مەن كەينىمنى قىلىپ تۇرۇپ ئۇنىڭغا دالدا بولۇپ بېرەتتىم[3].

(نەسائى: 224)

808 ـ عَنْ أُم هَانِئٍ قَالَتْ نَزَلَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ الْفَتْحِ بِأَعْلَى مَكةَ فَأَتَيْتُهُ فَجَاءَ أَبو ذَرٍّ بِجَفْنَةٍ فِيهَا مَاءٌ قَالَتْ إِنى لَأَرَى فِيهَا أَثَرَ الْعَجِينِ - قَالَتْ - فَسَتَرَهُ

[1] ئەلبانى (393): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (135): ئىنتايىن زەئىپ ـ دېگەن.
[3] ئەلبانى (218): سەھىھ ـ دېگەن.

- يَعْنِى - أَبَا ذَرٍّ فَاغْتَسَلَ.

808 ـ ئۇممۇ ھانى رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: فەتىھ كۈنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەككىگە يېقىن بىر تۆپىلىككە چۈشكەندە، مەن ئۇنىڭ يېنىغا كەلگەنىدىم، ئەبۇ زەر خېمىر يۇقى بىر تەخلىدە سۇ كەلتۈرۈپ، ئۇنىڭغا دالدا بولۇپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم غۇسلى قىلدى[1].
(ئەھمەد: 25652)

809 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ كَانَتْ الصلَاةُ خَمْسِينَ وَالْغُسْلُ مِنْ الْجَنَابَةِ سَبْعَ مِرَارٍ وَغَسْلُ الْبَوْلِ مِنْ الثوْبِ سَبْعَ مِرَارٍ فَلَمْ يَزَلْ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَسْـأَلُ حَتى جُعِلَتْ الصلَاةُ خَمْسًا وَالْغُسْلُ مِنْ الْجَنَابَةِ مَرةً وَغَسْلُ الْبَوْلِ مِنْ الثوْبِ مَرةً.

809 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: (مېراج كېچىسى) ناماز 50 ۋاقىت، جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلىش يەتتە قېتىم، سۈيدۈك يۇقۇپ قالغان كىيىمنى يۇيۇش يەتتە قېتىم قىلىپ بەلگىلەنگەن ئىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كۆپ ئىلتىجا قىلىۋېرىپ، ناماز بەش ۋاقىتقا، جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلىش ۋە سۈيدۈك يۇقۇپ قالغان كىيىمنى يۇيۇش بىر قېتىمغا چۈشتى[2].
(ئەبۇ داۋۇد: 247)

810 ـ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ رُبمَا اغْتَسَلَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مِنْ الْجَنَابَةِ ثُـم جَاءَ فَاسْتَدْفَأَ بِي فَضَمَمْتُهُ إِلَي وَلَمْ أَغْتَسِلْ.

810 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بەزىدە جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلىپ بولۇپ، ئىسسىنىپ قويۇشۇمنى تەلەپ قىلاتتى، مەن تېخى غۇسلى قىلماي

[1] ھەيسەمى (1457): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئەبۇ زەرنىڭ ۋەقەلىكىدىن باشقا راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (45): زەئىپ، ـ دېگەن.

تۇرۇپ، ئۇنى قۇچاقلاپ ئىسسىتىپ قوياتتىم[1].

(تىرمىزى: 123)

811 ـ عَنْ عَائِشَةَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنهُ كَانَ يَغْسِلُ رَأْسَهُ بِالْخِطْمِي وَهُوَ جُنبٌ يَجْتَزِئُ بِذَلِكَ وَلَا يَصُب عَلَيْهِ الْمَاءَ.

811 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇب ھالىتىدە بېشىنى خىتمى (سوپۇن ئورنىدا ئىشلىتىلىدىغان نەرسە) بىلەن يۇيۇپ، بېشىغا قايتا سۇ تۆكمەستىن شۇنىڭ بىلەنلا بولدى قىلاتتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 256)

812 ـ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ كُنا نَغْتَسِلُ وَعَلَيْنَا الضمَادُ وَنَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مُحِلاتٌ وَمُحْرِمَاتٌ.

812 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن ئېھرام باغلىغان ۋە ئېھرامسىز چاغلىرىمىزدىمۇ بېشىمىزغا يىلىم چىپىقلىق پېتى يۇيۇناتتۇق[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 254)

813 ـ عن علي قَالَ: إِن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ يَخْرُجُ مِنْ الْخَلَاءِ فَيُقْرِئُنَا الْقُرْآنَ وَيَأْكُلُ مَعَنَا اللحْمَ وَلَمْ يَكُنْ يَحْجُبُهُ أَوْ قَالَ يَحْجِزُهُ عَنْ الْقُرْآنِ شَيْءٌ لَيْسَ الْجَنَابَةَ.

813 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەرەتخانىدىن چىقىپ، بىزگە قۇرئان ئۆگىتەتتى ۋە بىز بىلەن بىرگە ئولتۇرۇپ گۆش يەيتتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى جۇنۇبەتتىن باشقا ھېچ نەرسە قۇرئان ئوقۇشتىن

[1] ئەلبانى (17): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (48): زەئىپ، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (229): سەھىھ ـ دېگەن.

تۇسالمايتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 229)

814 ـ عن ابن عباس :B ير بالقراءة للجنب بأسا.

814 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما: ”جۇنۇب ھالەتتىمۇ قۇرئان ئوقۇشتا بىر چەكلىمە يوق“ دەپ قارايتتى.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

815 ـ عن عبدالله ابن عمر: ان النبي صلى الله عليه وسلم قال: لايمس القرآن إلا طاهر.

815 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «قۇرئاننى پاك ئادەملا تۇتالايدۇ» دېگەن[2].

(«ئەلكەبىر»)

816 ـ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَنَـامَ وَهُـوَ جُنُبٌ غَسَلَ فَرْجَهُ وَتَوَضأَ لِلصلَاةِ.

816 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇب ھالىتىدە ئۇخلىماقچى بولسا، ئەۋرىتىنى يۇياتتى ۋە نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئالاتتى.

(بۇخارى: 288)

817 ـ عَنْ عَائِشَةَ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا كَانَ جنبـا فـأَرَادَ أَنْ يَأكل أو يَنَامَ تَوَضأَ وُضُوءَهُ لِلصلَاةِ.

---

[1] ئەلبانى (39): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1512): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

817 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇب بولۇپ قېلىپ، تاماق يېمەكچى ياكى ئۇخلىماقچى بولسا، نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئالاتتى.
(مۇسلىم: 305)

818 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي قَيْسٍ قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ أَكَانَ رَسُول اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَغْتَسِلُ قَبْلَ أَنْ يَنَامَ أَمْ يَنَامُ قَبْلَ أَنْ يَغْتَسِلَ قَالَتْ كُل ذَلِكَ قَدْ كَانَ يَفْعَلُ رُبَمَا اغْتَسَلَ فَنَامَ وَرُبَمَا تَوَضأَ فَنَامَ قُلْتُ الْحَمْدُ لِلهِ الذِي جَعَلَ فِي الْأَمْرِ سَعَةً.

818 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەبۇ قەيس مۇنداق دەيدۇ: ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن:

ــ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم (جۇنۇپ بولۇپ قالغاندا) ئۇخلاشتىن بۇرۇن غۇسلى قىلامتى ياكى غۇسلى قىلماي ئۇخلامتى؟ ــ دەپ سورىغانىدىم، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ــ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەممىسىنى قىلاتتى، بەزىدە غۇسلى قىلىپ ئۇخلىسا، بەزىدە كىچىك تاھارەت ئېلىپ ئاندىن ئۇخلايتتى،ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن مەن:

ــ بۇ ئىشتا كەڭچىلىك قىلغان اللهقا شۇكرى، ـ دېدىم.
(مۇسلىم: 307)

819 ـ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَنَامُ وَهُوَ جُنُبٌ وَلَا يَمَس مَاءً.

819 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇب ھالىتىدە غۇسلى قىلماستىن ئۇخلايتتى[1].

(تىرمىزى: 118)

[1] ئەلبانى (103): سەھىھ ـ دېگەن.

820 ـ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ أَن عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَنَامَ وَهُوَ جُنُبٌ تَوضأَ وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْكُلَ أَوْ يَشْرَبَ قَالَتْ غَسَلَ يَدَيْهِ ثُم يَأْكُلُ أَوْ يَشْرَبُ.

820 ـ ئەبۇ سەلەمەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: ئەگەر پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇب ھالىتىدە بىر نەرسە يېمەكچى ياكى ئىچمەكچى بولسا، قولىنى يۇيۇپ، ئاندىن يەپ ـ ئىچەتتى[1].

(نەسائى: 257)

821 ـ عَنْ نَافِعٍ أَن عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَنَامَ أَوْ يَطْعَمَ وَهُوَ جُنُبٌ غَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ ثُم طَعِمَ أَوْ نَامَ.

821 ـ نافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر جۇنۇب ھالىتىدە ئۇخلىماقچى ياكى بىر نەرسە يېمەكچى بولسا، يۈزىنى ۋە قولىنى جەينىكىگىچە يۇياتتى، بېشىغا مەسھى قىلاتتى، ئاندىن يەپ ـ ئىچەتتى ياكى ئۇخلايتتى.

(مالىك: 111)

822 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ لَقِيَنِي رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي طَرِيقٍ مِنْ طُرُقِ الْمَدِينَةِ وَأَنَا جُنُبٌ فَاخْتَنَسْتُ فَذَهَبْتُ فَاغْتَسَلْتُ ثُم جِئْتُ فَقَالَ أَيْنَ كُنْتَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ قُلْتُ إِني كُنْتُ جُنُبًا فَكَرِهْتُ أَنْ أُجَالِسَكَ عَلَى غَيْرِ طَهَارَةٍ فَقَالَ سُبْحَانَ اللهِ إِن الْمُسْلِمَ لَا يَنْجُسُ.

822 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: مەن جۇنۇب ئىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھىسسالام مەدىنىنىڭ يوللىرىنىڭ بىرىدە ئۇچراپ قالدى، مەن غىپپىدە كۆزدىن غايىب بولۇپ، غۇسلى قىلىپ ئاندىن كەلسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

[1] ئەلبانى (251): سەھىھ ـ دېگەن.

ـ ئەي ئەبۇ ھۇرەيرە! نەگە كەتتىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ جۇنۇب ئىدىم، سەن بىلەن ناپاك ھالدا ئولتۇرۇشنى يامان كۆردۈم، ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ سۇبھانالالاھ! مۇسۇلمان نىجىس بولمايدۇ، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 231)

823 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ أُقِيمَتْ الصلَاةُ وَعُدلَت الصفُوفُ قِيَامًا فَخَرَجَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَلَما قَامَ فِي مُصَلاهُ ذَكَرَ أَنهُ جُنُبٌ فَقَالَ لَنَا مَكَانَكُمْ ثُم رَجَعَ فَاغْتَسَلَ ثُم خَرَجَ إِلَيْنَا وَرَأْسُهُ يَقْطُرُ فَكَبرَ فَصَلَيْنَا مَعَهُ.

823 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: تەكبىر ئېيتىلىپ، كىشىلەر ئۆرە ھالەتتە سەپ تارتىپ بولغان ئىدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چىقىپ سەپنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ بولۇپ، ئۆزىنىڭ جۇنۇب ئىكەنلىكىنى ئېسىگە ئالدى ـ دە، بىزگە: «جايىڭلاردا تۇرۇپ تۇرۇڭلار!» دەپ، ئۆيىگە قايتىپ كىرىپ غۇسلى قىلىپ، بېشىدىن سۇ تېمىۋاتقان ھالدا يېنىمىزغا چىقتى ۋە تەكبىر ئېيتىپ نامازنى باشلىدى، ئاندىن بىللە ناماز ئوقۇدۇق.

(بۇخارى: 275)

824 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ فَلَما قَامَ فِي مُصَلاهُ وَانْتَظَرْنَا أَنْ يُكَبرَ انْصَرَفَ.

824 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېھرابقا ئۆتتى، بىز تەكبىر ئېيتىپ نامازنى باشلىشىنى كۈتۈۋاتقان چېغىمىزدا، چىقىپ كەتتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 233)

825 ـ وفى أخرى فَكَبرَ ثُم أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى الْقَوْمِ أَنْ اجْلِسُوا فَذَهَبَ فَاغْتَسَلَ.

825 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: تەكبىر ئېيتىپ بولۇپ، كىشىلەرگە

---

[1] ئەلبانى (212): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (213): سەھىھ ـ دېگەن.

ئۆلتۈرۈشقا ئىشارەت قىلىپ قويۇپ، بېرىپ غۇسلى قىلىپ كەلدى، ـ دېيىلگەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 233)

826 ـ وفى أخرى: فلما قضى الصلاة قال: «إنما أنا بشر وإنى كنت جنبا».

826 ـ ئەبۇ داۋۇدنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازنى ئوقۇپ بولۇپ: «مەنمۇ بىر ئىنسان، جۇنۇب ئىدىم (ئۇنتۇپ قاپتىمەن)» دېدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 233)

827 ـ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ أن عُمَرَ بْنَ الْخَطابِ صَلى بِالناسِ الصبْحَ ثُم غَدَا إِلَى أَرْضِهِ بِالْجُرُفِ فَوَجَدَ فِي ثَوْبِهِ احْتِلَامًا فَقَالَ إِنا لَما أَصَبْنَا الْوَدَكَ لَانَت الْعُرُوقُ.

827 ـ سۇلايمان ئىبنى يەساردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ كىشىلەرگە بامدات نامىزىنى ئوقۇپ بېرىپ بولۇپ، جۇرۇف دېگەن يەردىكى ئېتىزلىقىغا كەتتى، ئۇ يەرگە بېرىپ بولۇپ، كىيىمىدە ئېھتىلامنىڭ ئەسىرىنى كۆردى، ئاندىن مۇنداق دېدى: بىز ياغ يېيىشكە باشلىۋىدۇق، تومۇرلىرىمىز بوشىغىلى تۇردى (يەنى كۆپ ئېھتىلام بولغىلى تۇردۇق).

(مالىك: 115)

828 ـ وفى رواية: فَقَالَ لَقَدْ ابْتُلِيتُ بِالِاحْتِلَامِ مُنْذُ وُلِيتُ أَمْرَ الناسِ فَاغْتَسَلَ وَغَسَلَ مَا رَأَى فِي ثَوْبِهِ مِنْ الِاحْتِلَامِ ثُم صَلى بَعْدَ أَنْ طَلَعَتْ الشمْسُ.

828 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: مەن ئىنسانلارنىڭ بېشى بولغاندىن تارتىپ، ئېھتىلامغا مۇپتىلا بولۇپ قالدىم، ـ دەپ، غۇسلى قىلدى ۋە كىيىمىدىكى مەنىينى يۇدى، ئاندىن كۈن چىققاندىن

[1] ئەلبانى (213): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (214): سەھىھ ـ دېگەن.

كېيىن ناماز ئوقۇدى.

(مالىك: 114)

829 ـ عن أنسَ بن مَالِكٍ: أنه كَانَ يَكْرَهُ أنْ يَغْتَسِلَ بنصْفِ النهَارِ، وَعِنْدَ الْعَتَمَةِ.

829 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ چىڭ چۈش ۋاقتىدا ۋە قاراڭغۇ تولۇق چۈشۈپ بولغان ۋاقىتلاردا غۇسلى قىلىشنى يامان كۆرىدىغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ[1].

(«ئەلكەبىر»)

830 ـ عَنْ عَبْدِ اللهِ بن مَسْعُودٍ، أن رَجُلا جَاءَ إلَى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَسَألَهُ عَنِ الرجُلِ يَغْتَسِلُ مِنَ الْجَنَابَةِ فَيُخْطِئُ بَعْضَ جَسَدِهِ الْمَاءُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: يَغْسِلُ ذَلِكَ الْمَكَانَ ثُم يُصَلي.

830 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ، جۇنۇبەتتىن يۇيۇنغان، بىراق بەدىنىنىڭ بەزى يەرلىرىگە سۇ تەگمەي قالغان ئادەم ھەققىدە سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

«شۇ يەرنىلا يۇيۇپ، ئاندىن ناماز ئوقۇيدۇ» دېدى[2].

(«ئەلكەبىر»)

831 ـ عَنِ الْحَكَمِ بن عُمَيْرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "إذَا اغْتَسَلَ أحَدُكُمْ ثُم ظَهَرَ مِنْ ذَكَرِهِ شَيْءٌ فَلْيَتَوَضأْ".

831 ـ ھەكەم ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

---

[1] ھەيسەمى (1463): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدىكى رائىتە ئىسىملىك ئايال نامەلۇمدۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1480): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

«غۇسلى قىلىپ بولغاندىن كېيىن، زەكىرىدە بىر نەرسە كۆرگەنلەر تاھارەت ئېلىشى لازىم بولىدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»: 3185)

832 ـ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ وَلَا كَلْبٌ وَلَا جُنُبٌ.

832 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«سۈرەت، ئىت، جۇنۇب بار ئۆيگە مالائىكە كىرمەيدۇ»[2].

(نەسائى: 261)

[1] ھەيسەمى (1503): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە بەقىييە ئىبنى ۋەلىد ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەدىسى مۇدەللەستۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (8): زەئىپ، ـ دېگەن.

هاماماغا كىرىپ غۇسلى قىلىش، ئىسلامغا كىرگەندە غۇسلى قىلىش ۋە ھەيزدار ئاياللارنىڭ غۇسلى قىلىش توغرىسىدا

833- عَنْ عَائِشَةَ أن النبى ـ صلى الله عليه وسلم ـ نَهَى الرجَالَ وَالنسَاءَ عَـنِ الْحَمامَاتِ ثُم رَخصَ لِلرجَالِ فِى الْمَيَازِرِ.

833 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەر ـ ئاياللارنىڭ هاماماغا كىرىشىنى چەكلەپ، كېيىن ئەرلەرنىڭ ئىشتان كىيگەن ھالەتتە كىرىشىگە رۇخسەت قىلدى[1].

(تىرمىزى: 2802)

834 ـ عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ قَالَ دَخَلَ نِسْوَةٌ مِنْ أَهْلِ الشامِ عَلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا فَقَالَتْ مِمنْ أَنْتن قُلْنَ مِنْ أَهْلِ الشامِ قَالَتْ لَعَلكُن مِنْ الْكُورَةِ الِتِي تَدْخُلُ نِسَاؤُهَا الْحَمامَاتِ قُلْنَ نَعَمْ قَالَتْ أَما إِني سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ مَا مِـنْ امْرَأَةٍ تَخْلَعُ ثِيَابَهَا فِي غَيْرِ بَيْتِهَا إِلا هَتَكَتْ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللهِ تَعَالَى.

834 ـ ئەبۇ مەلىھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: شام ئەھلىدىن بىر قانچە ئايال ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ يېنىغا كىردى، ئائىشە ئۇلاردىن:

ــ سىلەر نەدىن؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇلار:

ــ بىز شامدىن، ـ دېيىشتى، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ــ ھە، شۇنداقمۇ؟ ئۇنداقتا، سىلەر ئاياللىرى ھاماملارغا كىرىدىغان رايوندىن ئوخشىمامسىلەر؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇلار:

[1] ئەلبانى (530): زەئىپ، ـ دېگەن.

ـ ھە، شۇنداق، ـ دەپ جاۋاب بەردى. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېدى:

ـــ دىققەت قىلىڭلاركى، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم: «ھەر قانداق بىر ئايال ئۆزىنىڭ ئۆيىدىن باشقا يەردە كىيىمىنى سالىدىكەن، الله بىلەن ئۆزىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى پەردىنى يىرتقان بولىدۇ»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4010)

835 ـ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِنهَا سَتُفْتَحُ لَكُمْ أَرْضُ الْعَجَمِ وَسَتَجِدُونَ فِيهَا بُيُوتًا يُقَالُ لَهَا الْحَمامَاتُ فَلَا يَدْخُلَنهَا الرجَالُ إِلا بِالْأُزُرِ وَامْنَعُوهَا النسَاءَ إِلا مَرِيضَةً أَوْ نُفَسَاءَ.

835 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«سىلەر بىر ئەجنەبى زېمىننى پەتىھ قىلىسىلەركى، ئۇ زېمىندا ھامام ئىسىملىك ئۆيلەرنى ئۇچرىتىسىلەر، ئۇ ئۆيلەرگە ئەرلەر ئىشتان بىلەن كىرسۇن، ئاياللارنى كېسەل ۋە نىپاس ھالەتلىرىدىن باشقا ۋاقىتتا كىرىشتىن چەكلەڭلار»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 4011)

836 ـ عن جابِرٍ أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَدْخُلْ الْحَمامَ بِغَيْرِ إِزَارٍ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُدْخِلْ حَلِيلَتَهُ الْحَمامَ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَجْلِسْ عَلَى مَائِدَةٍ يُدَارُ عَلَيْهَا بِالْخَمْرِ.

836 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى اللهقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرىدىكەن، ھامامغا

---

[1] ئەلبانى (3386): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (866): زەئىپ، ـ دېگەن.

ئىشتانسىز كىرمىسۇن. كىمكى ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرىدىكەن، ئاياللىرىنى هاماماغا كىرگۈزمىسۇن. كىمكى ئاللاھقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرىدىكەن، هاراق ئىچىلىغان داستىخاندا ئولتۇرمىسۇن[1].

(تىرمىزى: 2801)

837 ـ عن أُم الدرْدَاءِ عَنْ أَبِيهِ أَنهُ سَمِعَ أُم الدرْدَاءِ تَقُولُ خَرَجْتُ مِنَ الْحَمامِ فَلَقِيَنِى رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ « مِنْ أَيْنَ يَا أُم الدرْدَاءِ ». قَالَتْ مِنَ الْحَمامِ. فَقَالَ «وَالذِى نَفْسِى بِيَدِهِ مَا مِنِ امْرَأَةٍ تَضَعُ ثِيَابَهَا فِى غَيْرِ بَيْتِ أَحَدٍ مِنْ أُمهَاتِهَا إِلا وَهِىَ هَاتِكَةٌ كُل سِتْرٍ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الرحْمَنِ».

837 ـ ئۇممۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنهانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن هاماماىدىن چىقىۋېتىپ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيهى ۋەسەللەم بىلەن ئۇچرىشىپ قالغانىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيهى ۋەسەللەم مەندىن:

ـ ئى ئۇممۇ دەردائ! قەيەردىن كېلىۋاتىسەن؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ هاماماىدىن كېلىۋاتىمەن، ـ دەپ جاۋاب بەرسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيهى ۋەسەللەم:

ـ مېنىڭ جېنىم ئىلكىدە بولغان ئاللاھ تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ھەر قانداق بىر ئايال ئۆز ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئۆيىدىن باشقا يەردە كىيىمىنى سالىدىكەن، ئۇ ئاللاھ بىلەن ئۆزىنىڭ ئارىسىدىكى پەردىلەرنىڭ ھەممىسىنى يىرتقان بولىدۇ، ـ دېدى[2].

(ئەھمەد: 26498؛ «ئەلكەبىر»)

838 ـ عَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ: "أَولُ مَنْ صُنِعَتْ لَهُ النورَةُ وَدَخَلَ الْحَمامَ سُلَيْمَانُ بن دَاوُدَ، فَلَما دَخَلَهُ وَوَجَدَ حَرهُ وغَمهُ قَالَ: أَوهْ مِنْ عَذَابِ

[1] ئەلبانى (2246): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1517): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

اللهِ، أَوْه، أَوْه، قَبْلَ أَنْ لا يَنْفَعَ أَوْه".

838 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تۇنجى بولۇپ (بەدەننىڭ تۈكلىرىنى چۈشۈرىدىغان) يەرلىك دورا ياساتقان ۋە ھاممامغا كىرگەن كىشى داۋۇدنىڭ ئوغلى سۇلايمان بولۇپ، ئۇ ھاممامغا كىرىپ، ئۇنىڭ ئىسسىقلىقىنى كۆرگەندە: "الله تائالانىڭ ئازابىدىن ۋاي، ۋايىسىنىشنىڭ پايدىسى يوق كۈندىن بۇرۇن ۋاي، ۋاي!" دېدى»[1].

(«ئەلكەبىر»)

839 ـ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ كَانَ يَدْخُلُ الْحَمامَ فَيُنَوِّرُهُ صَاحِبُ الْحَمامِ، وَإِذَا بَلَغَ حَقْوَهُ يَقُولُ لِصَاحِبِ الْحَمامِ: اخْرُجْ.

839 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ھاممامغا كىرەتتىم، ھاممام ئىگىسى بەدىنىمنى دورىلاپ، بەلگە كەلگەندە، ھاممام ئىگىسىنى چىقىرىۋېتەتتىم[2].

(«ئەلكەبىر»)

840 ـ عن الْوَليد بن مُسْلِمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ الأَوْزَاعِي، يَقُولُ: "الْفَخْذُ فِي الْمَسْجِدِ عَوْرَةٌ، وَفِي الْحَمامِ لَيْسَتْ بِعَوْرَةٍ".

840 ـ ۋەلىد ئىبنى مۇسلىم مۇنداق دېگەن: مەن ئەۋزائىينىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: ئىنساننىڭ يوتىسى مەسچىتتە ئەۋرەت، ئەمما ھاممامدا ئەۋرەت ئەمەس[3].

(«ئەلكەبىر»)

[1] ھەيسەمى (1526): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىسمائىل ئىبنى ئابدۇراھمان ئەۋدى ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ بىرى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1529): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1531): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان.

841 ـ عن قَيْسِ بْنِ عَاصِمٍ قَالَ أَتَيْتُ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أُرِيدُ الْإِسْلَامَ فَأَمَرَنِي أَنْ أَغْتَسِلَ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ.

841 ـ قەيس ئىبنى ئاسىم مۇنداق دېگەن: مەن مۇسۇلمان بولۇش ئۈچۈن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلسەم، مېنى سۇ ۋە سىدر[1] بىلەن يۇيۇنۇشقا بۇيرىدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 355)

842 ـ عَنْ عُثَيْمِ بْنِ كُلَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِهِ أَنهُ جَاءَ إِلَى النبى صلى الله عليه وسلم فَقَالَ قَدْ أَسْلَمْتُ. فَقَالَ لَهُ النبى صلى الله عليه وسلم «أَلْقِ عَنْكَ شَعْرَ الْكُفْرِ». يَقُولُ احْلِقْ.

842 ـ ئۇسەيم ئىبنى كۇلەيبتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇنىڭ چوڭ دادىسى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ـ مەن مۇسۇلمان بولدۇم، ـ دېگەندە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا:

ـ كاپىرلىقنىڭ (بەلگىسى بولغان بۇ) تۈكلەرنى ئېلىۋەتكىن! يەنى چۈشۈرىۋەتكىن ـ دېگەن[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 356)

843 ـ قَالَ و أَخْبَرَنِي آخَرُ أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لِآخَرَ مَعَهُ أَلْقِ عَنْكَ شَعْرَ الْكُفْرِ وَاخْتَتِنْ.

843 ـ كۇلەيب مۇنداق دەيدۇ: باشقا بىرىنىڭ ماڭا ئېيتىپ بېرىشىچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چوڭ دادام بىلەن بىرگە كەلگەن بىرىگە مۇنداق دېگەن:

---

[1] سىدر دېگەن ياۋا چىلان بولۇپ، ئەينى چاغدا ئۇنىڭ يوپۇرمىقى سوپۇننىڭ ئورنىدا ئىشلىتىلگەن.

[2] ئەلبانى (342): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (343): ھەسەن، ـ دېگەن.

ـ كاپىرلىقنىڭ (بەلگىسى بولغان بۇ) تۈكلەرنى ئېلىۋەتكىن ۋە سۈننەتتىڭنى قىلدۇرغىن!ـ دېگەنىكەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 356)

844 ـ عن قتادة قال: كَان رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَأْمُرُ مَنْ أَسْلَمَ أَنْ يَخْتتِنَ، وإن كَانَ ابْنَ ثَمَانِينَ سَنَةً.

844 ـ قاتەدەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يېڭى مۇسۇلمان بولغان ھەرقانداق كىشىنى، گەرچە ئۇ 80 ياشقا كىرگەن بولسىمۇ، خەتنە قىلدۇرۇشقا بۇيرۇيتتى[2].

(«ئەلكەبىر»)

845 ـ عَنْ عَائِشَةَ أن امْرَأَةً سَأَلَتْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَنْ غُسْلِهَا مِنْ الْمَحِيضِ فَأَمَرَهَا كَيفَ تَغْتسِلُ قَالَ خُذِي فِرْصَةً مِنْ مَسْكٍ فَتطَهرِي بِهَا قَالَتْ كَيفَ أَتطَهرُ قَالَ تطَهرِي بِهَا قَالَتْ كَيفَ قَالَ سُبْحَانَ اللهِ تطَهرِي فَاجْتبَذْتُهَا إلَي فَقُلْتُ تتبِعِي بِهَا أَثَرَ الدمِ.

845 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: بىر ئايال رەسۇلۇللاھتىن ھەيزدىن قانداق غۇسلى قىلىش توغرىسىدا سورىدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ ئايالغا غۇسلى قىلىشنى ئۆگىتىپ:

ـــ (مۇمكىن بولسا) ئىپار سۈرۈلگەن بىر پارچە لاتا بىلەن تازىلانغىن! ـ دېدى. ئۇ ئايال:

ـ ئۇنىڭ بىلەن قانداق تازىلىنىمەن؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ئۇنىڭ بىلەن تازىلانغىن، ـ دېدى. ئۇ ئايال يەنە:

[1] ئەلبانى (343): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1563): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

ــ قانداق؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ سۇبھانالّلاھ! تازىلانغىن، ـ دېدى. مەن ئۇ ئايالنى يېنىمغا تارتىپ:

ــ ئۇنىڭ بىلەن قاننىڭ ئورنىنى (يەنى ئەۋرىتىڭنى) سۈرتكىن، ـ دېدىم.

(بۇخارى: 314)

846 ـ وفي رواية: خُذِي فِرْصَةً مُمَسكَةً فَتَوَضئِي ثَلَاثًا ثُم إن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ اسْتَحْيَا فَأَعْرَضَ بِوَجْهِهِ أَوْ قَالَ تَوَضئِي بِهَا فَأَخَذْتُهَا فَجَذَبْتُهَا فَأَخْبَرْتُهَا بِمَا يُرِيدُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ.

846 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئىپار سۈرۈلگەن بىر پارچە لاتىنى ئېلىپ ئۈچ قېتىم تازىلىغىن، ـ دەپ بولۇپ، ھايادىن يۈزىنى باشقا ياققا قارىتىۋالدى. مەن ئۇ ئايالنى يېنىمغا تارتىپ، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ نېمە دېمەكچى بولغانلىقىنى ئۇقتۇرۇپ قويدۇم.

(بۇخارى: 315)

847 ـ قَالَتْ عَائِشَةُ نِعْمَ النسَاءُ نِسَاءُ الأَنصَارِ لَمْ يَكُنْ يَمْنَعُهُن الْحَيَاءُ أَنْ يَتفَقهْنَ فِى الدينِ.

847 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: ئەنسارىلارنىڭ ئاياللىرى نېمىدېگەن ياخشى ئاياللار ـ ھە؟ ھايا قىلىش ــ ئۇلارنىڭ دىنىنى ئۆگىنىشىگە توسالغۇ بولالمايدۇ (يەنى ئۇلار دىنىنى ئۆگىنىش ئۈچۈن تارتىنىپ ئولتۇرمايدۇ).

(مۇسلىم: 332)

848 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ دَخَلَتْ أَسْمَاءُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللهِ كَيْفَ تَغْتَسِلُ إِحْدَانَا إِذَا طَهُرَتْ مِنْ الْمَحِيضِ قَالَ تَأْخُذُ سِدْرَهَا وَمَاءَهَا فَتَوَضأُ ثُم تَغْسِلُ رَأْسَهَا وَتَدْلُكُهُ حَتى يَبْلُغَ الْمَاءُ أُصُولَ شَعْرِهَا ثُم تُفِيضُ عَلَى جَسَدِهَا ثُم تَأْخُذُ فِرْصَتَهَا فَتطهرُ بِهَا.

848 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: ئەسما پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كىرىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ھەيزدىن پاك بولغاندا، قانداق غۇسلى قىلىمىز؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ سۇ ۋە سىدر[1] ھازىرلاپ، ئالدى بىلەن تاھارەت ئالىدۇ، ئاندىن كېيىن، بېشىنى يۇيىدۇ. چېچىنىڭ تېگىگە سۇ ئۆتكەنگە قەدەر ئوبدان ئۇۋۇلايدۇ. ئاندىن پۈتۈن بەدىنىگە سۇ قۇيىدۇ. ئاندىن لاتىسىنى ئېلىپ تازىلىنىدۇ (يەنى لاتا بىلەن ئەۋرىتىنى سۈرتۈپ تازىلايدۇ)، ـ دېدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 314)

849 ـ عَنْ أُمَيَّةَ بِنْتِ أَبِي الصَّلْتِ عَنْ امْرَأَةٍ مِنْ بَنِي غِفَارٍ قَدْ سَمَّاهَا لِـي قَالَـتْ أَرْدَفَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حَقِيبَةِ رَحْلِهِ قَالَتْ فَوَاللَّهِ لَمْ يَزَلْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الصُّبْحِ فَأَنَاخَ وَنَزَلْتُ عَنْ حَقِيبَةِ رَحْلِهِ فَإِذَا بِهَا دَمٌ مِنِّي فَكَانَـتْ أَوَّلُ حَيْضَةٍ حِضْتُهَا قَالَتْ فَتَقَبَّضْتُ إِلَى النَّاقَةِ وَاسْتَحْيَيْتُ فَلَمَّا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّـهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا بِي وَرَأَى الدَّمَ قَالَ مَا لَكِ لَعَلَّكِ نَفِسْتِ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَأَصْلِحِي مِنْ نَفْسِكِ ثُمَّ خُذِي إِنَاءً مِنْ مَاءٍ فَاطْرَحِي فِيهِ مِلْحًا ثُمَّ اغْسِلِي مَا أَصَابَ الْحَقِيبَةَ مِنْ الدَّمِ ثُمَّ عُودِي لِمَرْكَبِكِ قَالَتْ فَلَمَّا فَتَحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْبَرَ رَضَخَ لَنَا مِنْ الْفَيْءِ قَالَتْ وَكَانَتْ لَا تَطَّهَّرُ مِنْ حَيْضَةٍ إِلَّا جَعَلَتْ فِي طَهُورِهَا مِلْحًا وَأَوْصَتْ بِهِ أَنْ يُجْعَلَ فِي غُسْلِهَا حِينَ مَاتَتْ.

849 ـ ئۇمەييە بىنتى ئەبۇسەلت بەنى غىفارلىق بىر ئايالنىڭ مۇنداق دەپ بەرگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى ئىگەرنىڭ ئارقىسىدىكى بوش يەرگە مىندۈرۈۋالدى ۋە ئەتىسى ئەتىگەنگە قەدەر يول يۈرۈپ، ئاندىن ئۇلاغدىن چۈشتى، مەنمۇ چۈشتۈم. قارىسام، مېنىڭ ئورنۇمدا قان تۇراتتى، ئۇ قان مەندىن كەلگەن تۇنجى ھەيز قېنى ئىدى. مەن خىجىل بولۇپ تۆگىنىڭ

[1] سىدر دېگەن ياۋا چىلان بولۇپ، ئەينى چاغدا ئۇنىڭ يوپۇرمىقى سوپۇننىڭ ئورنىدا قوللىنىلغان.

[2] ئەلبانى (306): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

ئارقىسىغا ئۆتتۈۋالدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھالىمنى ۋە قاننى كۆرۈپ:

ـ نېمە بولدى؟ ھەيز كۆرگەن ئوخشىمامسەن؟ ـ دېدى. مەن:

ـ ھەئە، ـ دېسەم:

ـ ئۆزەڭنى تۈزەشتۈرۈپ (يەنى كېلىۋاتقان قاننىڭ بىر چارىسىنى قىلىپ) بولغاندىن كېيىن، بىر قاچا سۇ ئېلىپ كەلگىن. سۇغا تۇز تۆكۈپ، يۇقۇپ قالغان قاننى يۇيۇۋېتىپ، ئاندىن ئۇلاغقا مىنگىن، ـ دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خەيبەرنى پەتھى قىلغاندا ئېلىنغان غەنىمەتتىن بىزگىمۇ بەردى. راۋى ئايال (يەنى ئۇمەييە) مۇنداق دەيدۇ: بۇ ئايال قاچانكى ھەيزدىن پاكلىنىپ غۇسلى قىلماقچى بولسا، غۇسلى قىلىدىغان سۇغا تۇز تۆكمەستىن غۇسلى قىلمايتتى. ھەتتا ۋاپات تاپقاندا، جەسەتنى يۇيىدىغان سۇغا تۇز قويۇشنى ۋەسىيەت قىلغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 313)

---

[1] ئەلبانى (66): زەئىپ، ـ دېگەن.

ھەيز

850 - عَنْ أنس بْن مَالِكٍ أن الْيَهُودَ كَانَتْ إِذَا حَاضَتْ مِنْهُمْ الْمَرْأَةُ أَخْرَجُوهَا مِنْ الْبَيتِ وَلَمْ يُؤَاكِلُوهَا وَلَمْ يُشَارِبُوهَا وَلَمْ يُجَامِعُوهَا فِي الْبَيْتِ فَسُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَنْ ذَلِكَ فَأَنزَلَ اللهُ سُبْحَانَهُ وَيَسْأَلُونَكَ عَنْ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النسَاءَ فِي الْمَحِيضِ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ جَامِعُوهُن فِي الْبُيوتِ وَاصْنَعُوا كُل شَيْءٍ غَيْرَ النكَاحِ فَقَالَتْ الْيَهُودُ مَا يُرِيدُ هَذَا الرجُلُ أَنْ يَدَعَ شَيْئًا مِنْ أَمْرِنَا إِلا خَالَفَنَا فِيهِ فَجَاءَ أُسَيْدُ بْنُ حُضَيْرٍ وَعَبادُ بْنُ بِشْرٍ إِلَى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَا يَا رَسُولَ اللهِ إِن الْيَهُودَ تَقُولُ كَذَا وَكَذَا أَفَلَا نَنْكِحُهُن فِي الْمَحِيضِ فَتَمَعرَ وَجْهُ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حَتى ظَنَنا أَنْ قَدْ وَجَدَ عَلَيْهِمَا فَخَرَجَا فَاسْتَقْبَلَتْهُمَا هَدِيةٌ مِنْ لَبَنٍ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَبَعَثَ فِي آثَارِهِمَا فَسَقَاهُمَا فَظَنَنا أَنهُ لَمْ يَجِدْ عَلَيْهِمَا.

850 - ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: يەھۇدىيلار ئاياللىرىنى ھەيزدار ۋاقىتلىرىدا ئۆيدىن چىقىرىۋېتەتتى، ئۇلار بىلەن بىر داستىخاندا يەپ - ئىچمەيتتى، بىللە ئولتۇرۇپ قويمايتتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بۇ ھەقتە سورالغاندا، اللە تائالانىڭ: ﴿(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار سەندىن ھەيز توغرۇلۇق (يەنى ھەيزدار ئايال بىلەن جىنسىي ئالاقە قىلىشنىڭ دۇرۇسلۇقى ياكى دۇرۇس ئەمەسلىكى توغرۇلۇق) سورايدۇ. ئېيتقىنكى، «ھەيز زىيانلىقتۇر (يەنى ھەيز مەزگىلىدە جىنسىي ئالاقە قىلىش ئەر - خوتۇن ھەر ئىككىسىگە زىيانلىقتۇر)، ھەيز مەزگىلىدە ئاياللاردىن نېرى تۇرۇڭلار، (ھەيزدىن) پاك بولغۇچە ئۇلارغا يېقىنچىلىق قىلماڭلار، پاك بولغاندا، ئۇلارغا اللە بۇيرىغان جايدىن يېقىنچىلىق قىلىڭلار». اللە

ھەقـــقەتەن تەۋبە قىلغــۇچىلارنى دوســـت تۇتىـــدۇ. (ھارامـــدىن ۋە نىجاسـەتتىـن) پـاك بولغـۇچىلارنى ھەقـىـقەتەن دوسـت تۇتـىـدۇ﴾ دېگەن ئايىتىنى ئوقۇپ بەرگەندىن كېيىن:

«ئۆيدە تەڭ ئولتـۇرۇپ قوپـۇڭلار، جىمـادىن باشـقا ھەمـمە ئىشـنى قىلىڭلار» دېدى. بۇنى ئاڭلىغان يەھۇدىيلار:

ـ بۇ بىـزدىن نېمە تەلەپ قىلىـدۇ؟ بىزنىـڭ دىنىمىزدىكى ھەمـمە ئىشـتا بىـزگە خىـلاپ ئىـش قىلىۋاتىـدۇ، ـ دېيىشـتى. ئۇسـەيد ئىبنـى ھـۇزەير ۋە ئەبباد ئىبنـى بىشـىرلار پەيغەمـبەر سـەللاللاھۇ ئەلەيھـى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ـــ ئـى رەسـۇلۇللاھ! يەھـۇدىيلار مۇنـداق ـ مۇنـداق گەپلەرنـى قىلىۋاتىدۇ، (ئۇلارغا تېخىمۇ خىلاپلىـق قىلىـش ئۈچۈن) ئايالىرىمىز ھەيـزدار ۋاقتىـدا جىمـا قىلمـايلىمۇ؟ ـ دېۋىـدى، پەيغەمـبەر سـەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئاچچىغىـدىن چىرايـى ئۆزگـۇرۇپ كـەتتـى، ھەتتـا بىـز: ”پەيغەمـبەر سـەللاللاھۇ ئەلەيھـى ۋەسـەللەم ئـۇلاردىن خېلـى خاپـا بولـدى“ دەپ ئويلىـدۇق، ئۇلارمـۇ پەيغەمـبەر ئەلەيھىسسـالامنىڭ بـۇ ھالىتىنى كۆرۈپ دەرھال چىقىـپ كـەتتـى. ئـۇلار چىقىـپ كېتىۋاتقانـدا، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ھەدىيە ئۈچۈن سۈت كەلگەن ئىـدى، پەيغەمـبەر سـەللاللاھۇ ئەلەيھـى ۋەسـەللەم بـۇ سـۈتنى ئۇلارنىـڭ ئارقىسىـدىن ئەۋەتىپ، ئۇلارغا ئىچكۈردى. شۇنىڭ بىلەن، بىز: ”پەيغەمـبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلاردىن خاپا بولماپتۇ“ دەپ ئويلىدۇق[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 258)

851 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ أَتى حَائِضًا أَوْ امْرَأَةً فِي دُبُرِهَا أَوْ كَاهِنًا فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنزِلَ عَلَى مُحَمدٍ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ.

851 ـ ئەبـۇ ھـۇرەيرە رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇدىن رىـۋايەت قىلىنىـدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكـى ھەيـزدار ئايـال بىـلەن جىمـا قىلسـا يـاكى ئايالىنىـڭ

---

[1] ئەلبانى (231): سەھىھ ـ دېگەن.

ئارقىسىغا كەلسە ۋە ياكى كاھىنىنىڭ ئالدىغا بارسا، مۇھەممەد (سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم) گە چۈشۈرۈلگەن دىننى ئىنكار قىلغان بولىدۇ»[1].

(تىرمىزى: 135)

852 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَتْ إِحْدَانَا إِذَا كَانَتْ حَائِضًا، فَأَرَادَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يُبَاشِرَهَا، أَمَرَهَا أَنْ تَتزِرَ فِي فَوْرِ حَيْضَتِهَا ثُم يُبَاشِرُهَا. قَالَتْ وَأَيكُمْ يَمْلِكُ إِرْبَهُ كَمَا كَانَ النبِي صلى الله عليه وسلم يَمْلِكُ إِرْبَهُ.

852 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاياللىرىدىن ھەيز كۆرۈپ قالغان بىرەرىمىز بىلەن قۇچاقلاشماقچى بولسا، ھەيز كېلىپ تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ، ئۇنى ئىشتىنىنى كىيىۋېلىشقا بۇيرۇپ، ئاندىن قۇچاقلىشاتتى. ئائىشە: ”كىم رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدەك ئۆزىنى تۇتۇۋالالايدۇ؟“ دېدى.

(بۇخارى: 302)

853 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَت:...أَنْ تَتزِرَ بِإِزَارٍ وَاسِعٍ ثُم يَلْتَزِمُ صَدْرَهَا وَثَدْيَيهَا.

853 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: كەڭ بىر ئىشتان كىيىشكە بۇيرۇپ، كۆكسى ۋە ئەمچەكلىرىنى قۇچاقلايتتى، ـ دېيىلگەن[2].

(نەسائى: 375)

854 - عَنْ مَيْمُونَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يُبَاشِرُ الْمَرْأَةَ مِنْ نِسَائِهِ وَهِيَ حَائِضٌ إِذَا كَانَ عَلَيْهَا إِزَارٌ يَبْلُغُ أَنْصَافَ الْفَخِذَيْنِ وَالركْبَتَيْنِ فِي حَدِيثِ اللَيْثِ مُحْتَجِزَةً بِهِ.

854 ـ مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر

---

[1] ئەلبانى (116): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (12): مۇنكەر ھەدىس، ـ دېگەن.

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەيزدار ئايالى بىلەن (ئايالىنىڭ ئۇستىدە) تىزىنىڭ يېرىمى ياكى يوتىسىغا كەلگۇدەك ئىشتان بولسا، بىرگە قۇچاقلىشىپ ياتاتتى[1].

(نەسائى: 287)

855 - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ : قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ مَا يَحِلُ لِي مِنْ امْرَأَتِي وَهِـيَ حَائِضٌ ، قَالَ : مَا فَوْقَ الْإِزَارِ وَالتَعففُ عَنْ ذَلِكَ أَفْضَلُ .

855 ـ مۇئاز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئايالىم ھەيزدار ۋاقىتتا ماڭا نېمىسى ھالال بولىدۇ؟ ـ دەپ سورىسام، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئىشتاننىڭ تۆپىسى ھالال بولىدۇ، بۇنىڭدىن ساقلىنىش تېخىمۇ ئەۋزەل، ـ دېدى.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

856 - عَنْ عِكْرِمَةَ عَنْ بَعْضِ أَزْوَاجِ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ مِنْ الْحَائِضِ شَيْئًا أَلْقَى عَلَى فَرْجِهَا ثَوْبًا.

856 ـ ئىكرىمە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بەزى ئاياللىرىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەيزدار ئاياللىرىنى قۇچاقلىماقچى بولسا، ئايالىنىڭ ئەۋرىتىنى بىرەر كىيىم بىلەن يېپىپ قويۇپ قۇچاقلايتتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 272)

857 - عَن أم سلمة، قالت: كانَ رسول الله صلى الله عليه وسلم يتقي سورة الدم ثلاثاً، ثُم يباشر بعد ذَلِكَ.

---

[1] ئەلبانى (276): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (242): سەھىھ ـ دېگەن.

857 ـ ئۇممە سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەيزنىڭ ئەۋۋەلقى ئۈچ كۈندە ئاياللىرىدىن يىراق تۇراتتى، ئۈچ كۈندىن كېيىن ئاندىن قوچاقلىشاتتى[1].

(«ئەلكەبىر»)

858 - عَنْ ٱبنِ عَباسٍ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلْيِهِ وَسَلمَ قَالَ إِذَا وَقَعَ الرجُلُ بِأَهْلِهِ وَهِيَ حَائِضٌ فَلْيَتصَدقْ بِنِصْفِ دِينَارٍ.

858 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئايالى ھەيزدار ۋاقتىدا جىما قىلىپ سالسا، يېرىم دىنار سەدىقە قىلىۋەتسۇن»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 266)

859 - عَنْ ٱبنِ عَباسٍ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلْيِهِ وَسَلمَ قَالَ إِذَا كَانَ دَمًا أَحْمَرَ فَدِينَارٌ وَإِذَا كَانَ دَمًا أَصْفَرَ فَنِصْفُ دِينَارٍ.

859 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر قان قىزىل مەزگىلدە جىما قىلغان بولسا بىر دىنار؛ سارغۇچ مەزگىلدە قىلغان بولسا، يېرىم دىنار سەدىقە قىلىۋەتسۇن»[3].

(تىرمىزى: 137)

860 - عَنْ ٱبنِ عَباسٍ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلْيِهِ وَسَلمَ فِي الذِي يَأْتِي ٱمرَأَتُهُ وَهِيَ

---

[1] ھەيسەمى (1553): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سەئىد ئىبنى بەشىر ئىسىملىك بىرى بار. شۇئبە ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. لېكىن ئۇنىڭ ھەدىسنى دەلىل قىلىشتا ئىختىلاپ بار، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (50): زەئىپ، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (118): بۇ تەپسىلات بويىچە ئۇنىڭدىن قىلىنغان سەھىھ رىۋايەت مەۋقۇفتۇر، ـ دېگەن.

حَائِضٌ قَالَ يَتَصَدقُ بِدِينَارٍ أَوْ نِصْفِ دِينَارٍ.

860 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئايالى ھەيزدار ۋاقتىدا جىما قىلغان كىشى بىر ياكى يېرىم دىنار سەدىقە قىلىدۇ»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 264)

861 - عَنْ ٱبْنِ عَباسٍ قَالَ إِذَا أَصَابَهَا فِي أولِ الدمِ فَدِينَارٌ وَإِذَا أَصَابَهَا فِي ٱنْقِطَاعِ الدمِ فَنِصْفُ دِينَارٍ.

861 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دېگەن: ئەگەر ھەيزنىڭ دەسلەپىدە جىما قىلسا بىر دىنار، ئاخىرىدا قىلغان بولسا، يېرىم دىنار سەدىقە قىلىدۇ[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 265)

862 - وفى أخرى Rس دينار.

862 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: بەش دىنار سەدىقە قىلىدۇ، ـ دەپ كەلگەن.

863 - عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ الْخَطابِ قَالَ كَانَ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطابِ ٱمْـرَأَةٌ تَكْرُهُ الْجِمَاعَ فَكَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْتِيهَا اعْتَلتْ عَلَيْهِ بِالْحَيْضِ فَوَقَعَ عَلَيْهَا فَإِذَا هِيَ صَـادِقَةٌ فَأَتى النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَأَمَرَهُ أَنْ يَتَصَدقَ بِخُمُسَيْ دِينَارٍ.

863 ـ ئابدۇلھەمىد ئىبنى زەيد ئىبنى خەتتاب رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ئۆمەر ئىبنى خەتتابنىڭ جىماغا قىزىقمايدىغان بىر ئايالى بار بولۇپ، ھەمىشە ھەيزنى بانا قىلىدىكەن. ئۆمەر بىر كۈنى ئىشەنمەي جىما قىلىۋېرىپتۇ، ھالبۇكى، ئايالى راست ئېيتقان ئىكەن. شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا

[1] ئەلبانى (237): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (238): سەھىھ ۋە مەۋقۇف، ـ دېگەن.

بىرىپ، ئەھۋالنى خەۋەر قىلغان ئىكەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنى بىر دىنارنىڭ بەشتىن ئىككىسىنى سەدىقە قىلىشقا بۇيرىغان.

(دارىمى: 1110)

864 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنتُ أغسل رَأْسَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَأَنَا حَائِضٌ.

864 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: مەن ھەيزدار تۇرۇپمۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بېشىنى يۇيۇپ قوياتتىم.

(مۇسلىم: 297)

865 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنتُ أُرَجلُ رَأْسَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَأَنَا حَائِضٌ.

865 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: مەن ھەيزدار تۇرۇپمۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بېشىنى تاراپ قوياتتىم.

(بۇخارى: 295)

866 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَرَأْسُهُ فِي حَجْرِي وَأَنَا حَائِضٌ.

866 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: مەن ھەيزدار بولساممۇ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بېشىنى مېنىڭ قۇچىقىمغا قويۇپ قۇرئان ئوقۇيتتى.

(بۇخارى: 7549)

867 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ نَاوِلِينِي الْخُمْرَةَ مِنْ الْمَسْجِدِ قَالَتْ فَقُلْتُ إِني حَائِضٌ فَقَالَ إِن حَيْضَتَكِ لَيْسَتْ فِي يَدِكِ.

867 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا يەنە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا:

ــ مەسچىتتىن بىر جەينىماز سۇنۇپ بەرگىن! ـ دېدى، مەن:
ــ مەن ھەيزدار، ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:
ــ ھەيزىڭ قولۇڭدا ئەمەس، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 298)

868 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ بَيْنَمَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ نَاوِلِينِي الثوْبَ فَقَالَتْ إِني حَائِضٌ فَقَالَ إِن حَيْضَتَكِ لَيْسَتْ فِي يَدِكِ .

868 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئى ئائىشە! كىيىمىمنى ئېلىۋەتكىن، ـ دېگەنىدى، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ــ مەن ھەيزدار، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:
ــ ھەيزىڭ قولۇڭدا ئەمەس، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 299)

869 - عَنْ مَيْمُونَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَضَعُ رَأْسَهُ فِي حَجْرِ إِحْدَانَا فَيَتْلُو الْقُرْآنَ وَهِيَ حَائِضٌ وَتَقُومُ إِحْدَانَا بِالْخُمْرَةِ إِلَى الْمَسْجِدِ فَتَبْسُطُهَا وَهِيَ حَائِضٌ.

869 ـ مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرىدىن) بىرەرىمىز ھەيزدار بولساقمۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بېشىنى قۇچىقىمىزغا قويۇپ قۇرئان ئوقۇيتتى. يەنە بەزىمىز ھەيزدار تۇرۇپ مەسچىتكە جەينىمازنى ئەكىرىپ سېلىپ بېرەتتۇق[1].

(نەسائى: 273)

870 - عن أبي أمامة، عن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قال: أقل الحيض ثلاثة أيام

[1] ئەلبانى (263): ھەسەن، ـ دېگەن.

وأكثره عشرة.

870 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەيز ئاز بولسا ئۈچ كۈن، كۆپ بولسا ئون كۈن داۋاملىشىدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»: 7586؛ «ئەلئەۋسەت»)

871 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بن عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "الْحَائِضُ تَنظُرُ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ عَشْرٍ، فَإِنْ رَأَتِ الطهْرَ فَهِيَ طَاهِرٌ، وَإِنْ جَاوَزَتِ الْعَشْرَةَ فَهِيَ مُسْتَحَاضَةٌ، تَغْتَسِلُ وَتُصَلي، فَإِنْ غَلَبَهَا الدمُ احْتَشَتْ، وَاسْتَثْفَرَتْ، وَتَوَضأَتْ لِكُل صَلاةٍ، وَتَنْتَظِرُ النفَسَاءُ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً، فَإِنْ رَأَتِ الطهْرَ قَبْلَ ذَلِكَ فَهِيَ طَاهِرٌ، وَإِنْ جَاوَزَتِ الأَرْبَعِينَ فَهِيَ بِمَنْزِلَةِ الْمُسْتَحَاضَةِ.

871 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەيزدار ئايال ئەڭ كۆپ بولغاندا ئون كۈنگىچە ساقلايدۇ، ئەگەر ئۇ (شۇ ئارىدا) پاكلىقنى كۆرسە (يەنى ساقايسا) پاك بولغان بولىدۇ. ئەگەر بۇ مۇددەتتىن ئېشىپ كېتىپ قالسا، ئۇ ئىستىھازە (يەنى ئاياللار كېسىلى) بولغان بولىدۇ. بۇ ۋاقىتتا يۇيۇنۇپ ناماز ئوقۇۋېرىدۇ، ئەگەر قان بەك كۆپىيىپ قالسا، ئەۋرەتكە بىر نەرسە قويۇپ، ھەر نامازغا ئايرىم تاھارەت ئالىدۇ. تۇغۇتلۇق ئايال نىفاس ئۈچۈن قىرىق كۈن ساقلايدۇ، ئەگەر قىرىق كۈندىن بۇرۇن پاكلىقنى كۆرسە (يەنى ساقايسا)، پاك بولغان بولىدۇ. قىرىق كۈندىن ئېشىپ كېتىپ قالسا، ئۇمۇ ئىستىھازە بولغان بولىدۇ»[2].

(«ئەلئەۋسەت»)

---

[1] ھەيسەمى (1535): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان. سەنەدىدە ئابدۇلمەلىك كۇفى ئىسىملىك بىرى بولۇپ، ئۇنىڭ كىملىكى نامەلۇم، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1536): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەمر ئىبنى ھۇسەين ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

872 - عَنْ أُم سَلَمَةَ حَدثَتهَا قَالَتْ بَيْنَا أَنَا مَعَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مُضْطَجِعَةٌ فِي خَمِيصَةٍ إِذْ حِضْتُ فَانْسَلَلْتُ فَأَخَذْتُ ثِيَابَ حِيضَتِي قَالَ أَنُفِسْتِ قُلْتُ نَعَمْ فَدَعَانِي فَاضْطَجَعْتُ مَعَهُ فِي الْخَمِيلَةِ.

872 ـ ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىر كىيىمنى يېپىنچا قىلىپ ياتقانىدىم، شۇ ئارىدا، مەن ھەيز كۆرۈپ قىلىپ، ئورنۇمدىن ئاستا تۇردۇم ـ دە، ھەيزلىك كىيىمىمنى ئېلىپ كىيمەكچى بولىۋىدىم، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھەيز كۆردۈڭمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ ھەئە، ـ دېسەم، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى يېنىغا چاقىردى، ئىككىمىز يەنە شۇ بىر كىيىمنى يېپىنچاقلاپ ياتتۇق.

(بۇخارى: 298)

873 - عن عائشة بنحوه وفيه انه صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَوْجَعَهُ الْبَرْدُ فَقَالَ ادْنِي مِني فَقُلْتُ إِني حَائِضٌ فَقَالَ وَإِنْ اكْشِفِي عَنْ فَخِذَيْكِ فَكَشَفْتُ فَخِذَي فَوَضَعَ خَدهُ وَصَدْرَهُ عَلَى فَخِذِي وَحَنَيْتُ عَلَيْهِ حَتى دَفِئَ وَنَامَ.

873 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىنمۇ يۇقىرقىغا ئوخشاش مەزمۇندا ھەدىس رىۋايەت قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭدا مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قاتتىق توڭۇپ كېتىپ، ماڭا:

ـ يېقىن كەلگىن! ـ دېدى. مەن ھەيزدار ئىكەنلىكىمنى ئېيتسام:

ـ يوتاڭنى ئاچقىن! ــ دېدى، يوتامنى ئاچسام، يۈزى ۋە كۆكسىنى يوتامغا قويدى، ئاندىن مەن ئۇنىڭ دۈمبىسىدىن قۇچاقلىدىم، شۇنىڭ بىلەن كۆپ ئۆتمەي، ئۇنىڭغا ئىسسىق ئۆتۈپ ئۇخلاپ قالدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 270)

[1] ئەلبانى (52): زەئىپ، ـ دېگەن.

874 - عَنْ عَائِشَةَ أَنهَا قَالَتْ كُنتُ إِذَا حِضْتُ نَزَلْتُ عَنْ الْمِثَالِ عَلَى الْحَصِيرِ فَلَمْ نَقْرُبْ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَلَمْ نَدْنُ مِنْهُ حَتى نَطْهُرَ.

874 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ھەيز كۆرۈپ قالغاندا، كۆرپىدىن بورىغا چۈشۈپ ياتاتتىم، تاكى ھەيزدىن پاكلانغانغا قەدەر رەسۇلۇللاھ بىلەن بىرگە بولمايتتۇق[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 271)

875 - عَنْ شُرَيْحٍ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا سَأَلْتُهَا هَلْ تَأْكُلُ الْمَرْأَةُ مَعَ زَوْجِهَا وَهِيَ طَامِثٌ قَالَتْ نَعَمْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَدْعُونِي فَآكُلُ مَعَهُ وَأَنَا عَارِكٌ وَكَانَ يَأْخُذُ الْعَرْقَ فَيُقْسِمُ عَلَي فِيهِ فَأَعْتَرِقُ مِنْهُ ثُم أَضَعُهُ فَيَأْخُذُهُ فَيَعْتَرِقُ مِنْهُ وَيَضَعُ فَمَهُ حَيْثُ وَضَعْتُ فَمِي مِنْ الْعَرْقِ وَيَدْعُو بِالشرَابِ فَيُقْسِمُ عَلَي فِيهِ قَبْلَ أَنْ يَشْرَبَ مِنْهُ فَآخُذُهُ فَأَشْرَبُ مِنْهُ ثُم أَضَعُهُ فَيَأْخُذُهُ فَيَشْرَبُ مِنْهُ وَيَضَعُ فَمَهُ حَيْثُ وَضَعْتُ فَمِي مِنْ الْقَدَحِ.

875 ـ شۈرەيھتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن:

ـ ئايال كىشى ھەيز كۆرۈپ قالغاندا، ئېرى بىلەن بىر داستىخاندا ئولتۇرۇپ تاماق يېسە بولامدۇ؟ ـ دەپ سورىغان ئىدىم، ئۇ:

ـــ ھەئە، بولىدۇ. مەن ھەيزدار ۋاقتىتا رەسۇلۇللاھ مېنى بىرگە ئولتۇرۇپ تاماق يېيىشكە چاقىراتتى. بىللە تاماق يەيتتۇق، رەسۇلۇللاھ ئاز تولا گۆشى بار ئۇستىخاننى ئېلىپ: ”ئاۋۋال سەن غاجا!“ دەپ تۇرىۋالاتتى، مەن ئۇنى غاجاپ (داسقانغا) قويغاندىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ ئېلىپ، مەن غاجىغان يەردىن غاجايتتى ۋە ئىچىدىغان نەرسە كەلتۈرگۈزۈپ، ئۆزى ئىچمەي تۇرۇپ ماڭا: ”ئاۋۋال سەن ئىچ!“ دەپ تۇرىۋالاتتى، شۇنىڭ بىلەن مەن ئۇنى ئېلىپ، ئىچىپ بولۇپ، قاچىنى

[1] ئەلبانى (53): زەئىپ. ـ دېگەن.

يەردە قويغانـدىن كېيىن، پەيغەمـبەر ئەلەيھىسسالام ئېلىپ، ئاغزىنى قاچىنىڭ مەن ئاغزىمنى قويغان يېرىگە قويۇپ ئىچەتتى[①].

(نەسائى: 279)

876 - عَنْ مُعَاذَةَ قَالَتْ سَأَلْتُ عَائِشَةَ فَقُلْتُ مَا بَالُ الْحَائِضِ تَقْضِى الصَّوْمَ وَلاَ تَقْضِى الصَّلاَةَ فَقَالَتْ أَحَرُورِيَّةٌ أَنْتِ قُلْتُ لَسْتُ بِحَرُورِيَّةٍ وَلَكِنِّى أَسْأَلُ. قَالَتْ كَانَ يُصِيبُنَا ذَلِكَ فَنُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّوْمِ وَلاَ نُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّلاَةِ.

876 ـ مۇئازە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن:

ـ ھەيز كۆرگەن ئايال نېمە ئۈچۈن روزىسىنىڭ قازاسىنى تۇتىدۇ-يۇ، نامىزىنىڭ قازاسىنى ئوقۇمايدۇ؟ ـ دەپ سورىغان ئىدىم. ئۇ:

ـ سەن ھەرۇرىلىكمۇ؟ ـ دېدى. مەن:

ـ ياق، مېنىڭ سورىغۇم كەلدى، ـ دېدىم. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ـ بىز (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋرىدە) ھەيز كۆرۈپ قېلىپ روزا تۇتالمىساق، كېيىن قازاسىنى تۇتۇشقا، ئەمما نامىزىنىڭ قازاسىنى ئوقۇماسلىققا بۇيرۇلاتتۇق، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 335)

877 - عَنْ مُسة قَالَتْ حَجَجْتُ فَدَخَلْتُ عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ فَقُلْتُ يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ سَمُرَةَ بْنَ جُنْدُبٍ يَأْمُرُ النِّسَاءَ يَقْضِينَ صَلاَةَ الْمَحِيضِ فَقَالَتْ لاَ يَقْضِينَ كَانَتْ الْمَرْأَةُ مِنْ نِسَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَقْعُدُ فِي النِّفَاسِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً لاَ يَأْمُرُهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَضَاءِ صَلاَةِ النِّفَاسِ.

877 ـ مۇسسە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ھەجگە بارغان چاغدا، ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ يېنىغا كىرىپ:

① ئەلبانى (268): سەنەدى سەھىھ ـ دېگەن.

ـ ئى مۇئمىنلەرنىڭ ئانىسى! سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب ئادەت كۆرۈپ قالغان ئايالنى ئادەت كۆرۈپ قالغان چاغدىكى نامىزىنىڭ قازاسىنى ئوقۇشقا بۇيرۇيدۇ، ـ دېسەم، ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ــ ھەيز كۆرۈپ قالغان ئاياللار ئادەت كۆرۈپ قالغان چاغدىكى نامىزىنىڭ قازاسىنى ئوقۇمايدۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەزى ئاياللىرى نىپاس ۋاقتىدا قىرىق كۈن (ناماز ئوقۇماي) ئولتۇراتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى ئوقۇمىغان نامىزىنىڭ قازاسىنى ئوقۇشقا بۇيرۇمايتتى،ـ دېدى.[1]

(ئەبۇ داۋۇد: 312)

878- عَنْ مَالِكٍ أَنهُ بَلَغَهُ أن عَائِشَةَ زَوْجَ النبِى صلى الله عليه وسلم قَالَتْ فِى الْمَرْأَةِ الْحَامِلِ تَرَى الدمَ أَنهَا تَدَعُ الصلاَةَ.

878 ـ مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ھامىلدار ئايال قاننى كۆرسە (يەنى ھامىلدار ئايالدىن قان كەلسە، قان كەلگەن مەزگىلدە) ناماز ئوقۇمايدۇ.

(مالىك رىۋايەت قىلغان)

879 - عَنْ عَائِشَةَ الْمَرْأَةُ الْحُبْلَى إِذَا رَأَتْ الدمَ أَنهَا لَا تُصَلي حَتى تَطْهُرَ.

879 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھامىلدار ئايال قاننى كۆرسە، پاكلانغانغا قەدەر ناماز ئوقۇمايدۇ.

(دارىمى: 924)

880- عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ إِن الْحُبْلَى لَا تَحِيضُ فَإِذَا رَأَتْ الدمَ فَلْتَغْتَسِلْ وَلْتُصَل.

[1] ئەلبانى (305): ھەسەن، ـ دېگەن.

880 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھامىلدار ئايال ھەيز كۆرمەيدۇ، ئەگەر قاننى كۆرسە، يۇيۇنۇپ ناماز ئوقۇسۇن.

(دارىمى: 945)

881 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَا تَقْرَأْ الْحَائِضُ وَلَا الْجُنُبُ شَيْئًا مِنْ الْقُرْآنِ.

881 ـ ئىبنى ئۆمەردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەيزدار ئايال ۋە جۇنۇب ئادەم قۇرئان ئوقۇمىسۇن»[1].

(تىرمىزى:131)

882 - عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أن أُم حَبِيبَةَ اسْتُحِيضَتْ سَبْعَ سِنِينَ فَسَأَلَتْ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَنْ ذَلِكَ فَأَمَرَهَا أَنْ تَغْتَسِلَ فَقَالَ هَذَا عِرْقٌ فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ لِكُل صَلَاةٍ.

882 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۇممۇ ھەبىبە قان توختىماس كېسەللىكگە گىرىپتار بولۇپ قېلىپ، رەسۇلۇللاھتىن سورىغاندا، ئۇنى يۇيۇنۇپ ناماز ئوقۇشقا بۇيرىدى ۋە بۇ: «تومۇردىن كەلگەن قاندۇر» دېدى. ئۇنىڭ كېسەللى يەتتە يىل داۋاملاشقان بولۇپ، ھەر ۋاخ ناماز ئۈچۈن بىر قېتىم يۇيۇناتتى.

(بۇخارى: 327)

883- قَالَتْ عَائِشَةُ: فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ فِى مِرْكَنٍ فِى حُجْرَةِ أُخْتِهَا زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ حَتى تَعْلُوَ حُمْرَةُ الدمِ الْمَاءَ.

883 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا يەنە بىر رىۋايەتتە يۇقىرىقى ھەدىسنىڭ داۋامىدا مۇنداق دەيدۇ: شۇنىڭ بىلەن، ئۇممۇ ھەبىبە قىز

[1] ئەلبانى (18): مۇنكەر ھەدىس، ـ دېگەن.

قىرىندىشى زەينەپ بىنتى جەھش رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئۆيىدە بىر داستا يۇيۇناتتى، ھەتتا بەزىدە داستىكى سۇنىڭ رەڭگى قىزىل بولۇپ قالاتتى.

(مۇسلىم: 334)

884 - قَالَ اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ لَمْ يَذْكُرِ ابْنُ شِهَابٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَمَرَ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتَ جَحْشٍ أَنْ تَغْتَسِلَ عِنْدَ كُلِّ صَلاَةٍ وَلَكِنَّهُ شَيْءٌ فَعَلَتْهُ هِيَ.

884 ـ لەيس ئىبنى سەئد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئىبنى شىھاب (راۋى) رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۇممۇ ھەبىبەنى ھەر ۋاخ ناماز ئۈچۈن يۇيۇنۇشقا بۇيرىغانلىقىنى زىكرى قىلمىغان، بەلكى ئۇ ئايال ھەر ۋاخ ناماز ئۈچۈن ئۆزلىكىدىن يۇيۇنغان.

(مۇسلىم: 334)

885 - عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم أَنَّهَا قَالَتْ إِنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتَ جَحْشٍ الَّتِي كَانَتْ تَحْتَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ شَكَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الدَّمَ فَقَالَ لَهَا « امْكُثِي قَدْرَ مَا كَانَتْ تَحْبِسُكِ حَيْضَتُكِ ثُمَّ اغْتَسِلِي». فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ عِنْدَ كُلِّ صَلاَةٍ.

885 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئابدۇراھمان ئىبنى ئەۋف رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئايالى ئۇممۇ ھەبىبە بىنتى جەھش قان توختىماسلىق كېسىلى ھەققىدە شىكايەت قىلىپ كەلگەندە، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا: «نورمال ھەيز كۆرىدىغان كۈنلىرىڭنىڭ مۇددىتىچە كۈتۈپ تۇرغىن، ئاندىن كېيىن يۇيۇنغىن» دېدى. ئەمما ئۇ ئايال ھەر ۋاخ ناماز ئۈچۈن يۇيۇناتتى.

(مۇسلىم: 334)

886 - ثُمَّ اغْتَسِلِي وَصَلِّي.

886 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «يۇيۇنغىن ۋە ناماز ئوقۇغىن» دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 334)

887 - في أخرى: زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشٍ بدل أم حبيبة وَقَالَ لَهَا النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ثم اغْتَسِلِي ثم توضئي لِكُل صَلَاةٍ وصلي.

887 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە «ئۇممۇ ھەبىبە»نىڭ ئورنىغا «زەينەپ» دەپ كەلگەن بولۇپ، رەسۇلۇللاھ ئۇنىڭغا: «يۇيۇنغىن، ئاندىن كېيىن ھەر نامازغا يېڭىدىن تاھارەت ئېلىپ ناماز ئوقۇغىن» دېگەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 292)

888 - في أخرى قال لفاطمة بنت أبي حبيش: اغْتَسِلِي ثم توضئي لِكُل صَلَاةٍ وصلي.

888 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە رەسۇلۇللاھ پاتىمە بىنتى ئەبۇ ھۇبەيشكە: «يۇيۇنغىن، ئاندىن كېيىن ھەر نامازغا يېڭىدىن تاھارەت ئېلىپ ناماز ئوقۇغىن» دېگەن[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 298)

889 - قَالَ مَكْحُولٌ إِن النسَاءَ لَا تَخْفَى عَلَيْهِن الْحَيْضَةُ إِن دَمَهَا أَسْوَدُ غَلِيظٌ فَإِذَا ذَهَبَ ذَلِكَ وَصَارَتْ صُفْرَةً رَقِيقَةً فَإِنهَا مُسْتَحَاضَةٌ.

889 ـ مەكھۇل رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: ئاياللارنىڭ قېنى ئۆزىگە ئېنىق، ھەيزنىڭ قېنى قارا، قويۇق كېلىدۇ، ئۇ قاچانكى بۇ ھالەتتىن ئۆزگىرىپ سۇيۇق ۋە سارغۇچ كەلسە، ئايال كىشى ئىستىھازە كېسىلى بولغان بولىدۇ.

(ئەبۇ داۋۇد: 286)

890 - عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ أَبِي سَلَمَةَ أَنهَا رَأَتْ زَيْنَبَ بِنْتَ جَحْشٍ الِتي كَانَتْ تَحْتَ عَبْدِ الرحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَكَانَتْ تُسْتَحَاضُ فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ وَتُصَلي.

---

[1] ئەلبانى (275): «زەينەپ» دېگەن سۆزدىن باشقىسى سەھىھ. توغرىسى «ئۇممۇ ھەبىبە» دۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (287): سەھىھ ـ دېگەن.

890 ـ زەينەپ بىنتى ئەبۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئابدۇراھمان ئىبنى ئەۋفنىڭ ئايالى زەينەپ بىنتى جەھشنىڭ ئىستىھازە كېسىلى بولۇپ قېلىپ، يۇيۇنۇپ ناماز ئوقۇغانلىقىنى كۆرگەنىدىم.

(مالىك: 139)

891 ـ عَنْ حَمْنَةَ بِنْتِ جَحْشٍ قَالَتْ كُنتُ أُسْتَحَاضُ حَيْضَةً كَثِيرَةً شَدِيدَةً فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَسْتَفْتِيهِ وَأُخْبِرُهُ فَوَجَدْتُهُ فِي بَيتِ أُخْتِي زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ إِني امْرَأَةٌ أُسْتَحَاضُ حَيْضَةً كَثِيرَةً شَدِيدَةً فَمَا تَرَى فِيهَا قَدْ مَنَعَتْنِي الصلَاةَ وَالصوْمَ فَقَالَ أَنعَتُ لَكِ الْكُرْسُفَ فَإِنهُ يُذْهِبُ الدمَ قَالَتْ هُوَ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ قَالَ فَاتخِذِي ثَوْبًا فَقَالَتْ هُوَ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ إِنمَا أَثُج ثَجا قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ سَآمُرُكِ بِأَمْرَيْنِ أَيهُمَا فَعَلْتِ أَجْزَأَ عَنْكِ مِنْ الْآخَرِ وَإِنْ قَوِيتِ عَلَيْهِمَا فَأَنتِ أَعْلَمُ قَالَ لَهَا إِنمَا هَذِهِ رَكْضَةٌ مِنْ رَكَضَاتِ الشيْطَانِ فَتَحَيضِي سِتةَ أَيامٍ أَوْ سَبْعَةَ أَيامٍ فِي عِلْمِ اللهِ ثُم اغْتَسِلِي حَتى إِذَا رَأَيْتِ أَنكِ قَدْ طَهُرْتِ وَاسْتَنْقَأْتِ فَصَلي ثَلَاثًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً أَوْ أَرْبَعًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً وَأَيامَهَا وَصُومِي فَإِن ذَلِكَ يَجْزِيكِ وَكَذَلِكَ فَافْعَلِي فِي كُل شَهْرٍ كَمَا تَحِيضُ النسَاءُ وَكَمَا يَطْهُرْنَ مِيقَاتُ حَيْضِهِن وَطُهْرِهِن وَإِنْ قَوِيتِ عَلَى أَنْ تُؤَخرِي الظهْرَ وَتُعَجلِي الْعَصْرَ فَتَغْتَسِلِينَ وَتَجْمَعِينَ بَيْنَ الصلَاتَيْنِ الظهْرِ وَالْعَصْرِ وَتُؤَخرِينَ الْمَغْرِبَ وَتُعَجلِينَ الْعِشَاءَ ثُم تَغْتَسِلِينَ وَتَجْمَعِينَ بَيْنَ الصلَاتَيْنِ فَافْعَلِي وَتَغْتَسِلِينَ مَعَ الْفَجْرِ فَافْعَلِي وَصُومِي إِنْ قَدِرْتِ عَلَى ذَلِكَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَهَذَا أَعْجَبُ الْأَمْرَيْنِ إِلَي.

891 ـ ھەمنە بىنتى جەھش رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەندىن ھەيزنىڭ قېنى توختىماس بولۇپ قېلىپ، قانداق قىلىش توغرۇلۇق سوراش ئۈچۈن رەسۇلۇللاھنىڭ يېنىغا باردىم ۋە قىز قېرىندىشىم زەينەپ بىنتى جەھشنىڭ ئۆيىدە كۆرۈشۈپ:

ـــ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن بەك ھەيز كۆرىدىغان ئايالمەن. نامازدىن، روزىدىن قېلىپ قالىمەن، بۇنىڭغا قانداق پەتىۋا بېرىسەن؟ ـ دەپ

سورىغان ئىدىم، رەسۇلۇللاھ ماڭا پاختا ئىشلىتىشنى بۇيرىدى ۋە پاختىنىڭ قاننى سۈمۈرىۋالىدىغانلىقىنى ئېيتتى. مەن:
- قان بەك كۆپ كېلىدۇ، - دېسەم:
- ئۇنداقتا، رەخت پارچىسى ئىشلەتكىن، - دېدى. مەن:
- ئۇنىڭدىنمۇ كۆپ، بۇلدۇقلاپ چىقىدۇ، - دېسەم، رەسۇلۇللاھ:
- ئۇنداقتا، مەن سېنى ئىككى ئىشقا بۇيرۇيمەن. بۇ ئىككى ئىشنىڭ قايسى بىرىنى قىلساڭ، يەنە بىرىگە كۇپايە قىلىدۇ. قايسىسىنى قىلىشقا كۈچۈڭ يېتىدۇ؟ ئۇنى ئۆزەڭ بىلىسەن. بۇ ئىشنىڭ ئەسلىدە بۇنداق بولۇپ كېتىشىنىڭ سەۋەبى شەيتاننىڭ (سېنى بىئارام قىلىش ۋە شەكلەندۈرۈش ئۈچۈن باليىتقۇڭغا) تەپكەنلىكىدىندۇر. سەن ئۇنىڭدىن ئالتە ياكى يەتتە كۈننى ھەيز مۇددىتى ھېسابلىغىن، ئاندىن كېيىن يۇيۇنغىن، (سېنىڭ كۈنلىرىڭنىڭ ئالتە ياكى يەتتە ئىكەنلىكىنى) الله بىلىدۇ. ئۆزەڭنى پاكىز بولدۇم دەپ گۇمان قىلغاندىن كېيىن، يىگىرمە ئۈچ ياكى يىگىرمە تۆت كۈن ناماز ئوقۇغىن، روزىنىمۇ شۇنداق تۇتقىن. ھەر ئايدا شۇنداق قىلساڭ، ئۇ ساڭا يېتەرلىكتۇر. باشقا نورمال ھەيز كۆرىدىغان ئاياللارمۇ شۇنداق قىلىدۇ (يەنى ئاينىڭ مۇئەييەن كۈنلىرىدە ھەيز كۆرىدۇ، قالغان كۈنلىرى پاك بولىدۇ ۋە ئىبادەتلىرىنى ئادا قىلىدۇ). ئىككىنچىسىگە كەلسەك، ئەگەر قادىر بولالىساڭ، پېشىن نامىزىنى كېچىكتۈرۈپ، ئەسىر نامىزىنى سەل ئالدىغا سۈرۈپ، ئىككى نامازغا بىرلا قېتىم يۇيۇنغىن. شۇنداقلا، ناماز شامنى كېچىكتۈرۈپ، خۇپتەن نامىزىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، بۇ ئىككى نامازغىمۇ بىرلا قېتىم يۇيۇنغىن. بامدات نامىزىنى بىر قېتىم يۇيۇنۇپ ئوقۇغىن، قادىر بولالىساڭ شۇنداق قىلغىن ۋە روزىنىمۇ مۇشۇ ئاساستا تۇتقىن، - دېدى ۋە:
- ماڭا كۆرە ئىككىنچىسى مۇۋاپىقراق، - دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 187)

---

[1] ئەلبانى (267): ھەسەن، - دېگەن.

892 – وفي رواية إن هَذَا أَعْجَبُ الْأَمْرَيْنِ إلي قول þنة.

892 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە كېلىشىچە: ماڭا كۆرە ئىككىنچىسى مۇۋاپىقراق، ـ دېگەن سۆز ھەمنە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ سۆزىدۇر[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 287)

893- عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ إن فَاطِمَةَ بِنْتَ أَبِي حُبَيْشٍ اسْتُحِيضَتْ مُنْذُ كَذَا وَكَذَا فَلَمْ تُصَل فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ سُبْحَانَ اللـهِ إن هَذَا مِنْ الشيْطَانِ لِتَجْلِسْ فِي مِرْكَنٍ فَإِذَا رَأَتْ صُفْرَةً فَوْقَ الْمَاءِ فَلْتَغْتَسِلْ لِلظهْرِ وَالْعَصْرِ غُسْلًا وَاحِدًا وَتَغْتَسِلْ لِلْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ غُسْلًا وَاحِدًا وَتَغْتَسِلْ لِلْفَجْرِ غُسْلًا وَاحِدًا وَتَتَوَضأُ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ قَالَ أَبو دَاوُد رَوَاهُ مُجَاهِدٌ عَنْ ابْنِ عَباسٍ لَما اشْتَد عَلَيْهَا الْغُسْلُ أَمَرَهَـا أَنْ تَجْمَعَ بَيْنَ الصلَاتَيْنِ.

893 ـ ئەسما بىنتى ئۇمەيس رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: مەن رەسۇلۇللاھقا:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! پاتىمە بىنتى ئەبۇ ھۇبەيش ئىستىھازە (قان توختىماس كېسىلى) بولۇپ قېلىپ ناماز ئوقۇيالمىغىلى خېلى بولدى، ـ دېگەن ئىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ سۇبھانائللاھ! بۇ شەيتاننىڭ سەۋەبىدىندۇر. ئۇ ئايال بىر داسقا سۇ قۇيۇپ، ئۇنىڭدا ئولتۇرسۇن، سۇ يۈزىدە سېرىقلىق پەيدا بولسا، پېشىن بىلەن ئەسىرگە بىر قېتىملا يۇيۇنۇپ، ئىككىسىنىڭ ئارىسىدا كىچىك تاھارەت ئېلىپ ئوقۇسۇن، شام بىلەن خۇپتەننىمۇ شۇنداق قىلسۇن ۋە بامىدات ئۈچۈن بىر يۇيۇنسۇن، ـ دېدى. مۇجاھىدتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ”ئۇ ئايالغا يۇيۇنۇش قىيىن كەلگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇ ئايالنى ئىككى نامازنى بىر قىلىپ ئوقۇشقا بۇيرۇغان“[②].

(ئەبۇ داۋۇد: 296)

[①] ئەلبانى (267): ھەسەن، ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (283): سەھىھ ـ دېگەن.

294 ـ عَنْ أُم سَلَمَةَ تَعْنِي أن امْرَأَةً كَانَتْ تُهَرَاقُ الدمَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَـلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَاسْتَفْتَتْ لَهَا أُم سَلَمَةَ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ لِتَنظُرْ عَـدَدَ اللَّيَالِي وَالْأَيامِ الَتِي كَانَتْ تَحِيضُ مِنْ الشهْرِ قَبْلَ أَنْ يُصِيبَهَا الذِي أَصَابَهَا فَلْتَتْرُكْ الصـلَاةَ قَدْرَ ذَلِكَ مِنْ الشهْرِ فَإِذَا خَلفَتْ ذَلِكَ فَلْتَغْتَسِلْ ثُم لِتَسْتَثْفِرْ ثُم لِتُصَلي.

894 ـ ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئىستىھازە (يەنى قان توختىماس كېسەلى) بولۇپ قالغان بىر ئايالنىڭ ئەھۋالى توغرۇلۇق پەتىۋا سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق جاۋاب بەردى: «ئۇ ئايال ھەر ئايدا بۇ كېسەلگە گىرىپتار بولۇشتىن ئىلگىرىكى ئادىتى بويىچە ھەيز كۆرىدىغان مەلۇم كۈنلىرىدە ناماز ئوقۇمىسۇن، ھەيز مۇددىتىدىكى كۈنلەر ئۆتكەندىن كېيىن يۇيۇنۇپ، ئاندىن لاتا قىستۇرۇپ ناماز ئوقۇسۇن»[①].

(نەسائى: 208)

895 - عَنْ سُمَيٍّ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ أن الْقَعْقَاعَ وَزَيْدَ بْنَ أَسْلَمَ أَرْسَلَاهُ إِلَى سَعِيدِ بْـنِ الْمُسَيبِ يَسْأَلُهُ كَيْفَ تَغْتَسِلُ الْمُسْتَحَاضَةُ فَقَالَ تَغْتَسِلُ مِنْ ظُهْرٍ إِلَى ظُهْرٍ وَتَتَوَضأُ لِكُـل صَلَاةٍ فَإِنْ غَلَبَهَا الدمُ اسْتَثْفَرَتْ بِثَوْبٍ.

895 ـ ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئازادگەردىسى سۇمەييەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، قەئقائ ۋە زەيد ئىبنى ئەسلەم ئىككىيلەن سۇمەييەنى سەئىد ئىبنى مۇسەييەبتىن ئىستىھازە بولۇپ قالغان ئايالنىڭ قانداق يۇيۇنىدىغانلىقىنى سوراپ كېلىشكە ئەۋەتكەن ئىدى، ئۇ جاۋاب بېرىپ: ئۇنداق ئايال پېشىندىن پېشىنگىچە (يەنى ھەر كۈنى پېشىن نامىزىنىڭ ۋاقتىدا) بىر قېتىم يۇيۇنۇپ، ئۇندىن باشقا ھەر ۋاخ ناماز ئۇچۇن تاھارەت ئالسا بولىدۇ. ئەگەر قان بەك كۆپ كېلىدىغان بولسا، رەخت پارچىسى ئىشلەتسۇن، ـ دېدى[②].

(ئەبۇ داۋۇد: 301)

[①] ئەلبانى (202): سەھىھ ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (292): سەھىھ ـ دېگەن.

896 - قَالَ أُبو دَاوُد قَالَ مَالِكٌ إني لَأُظُن حَدِيثَ ابْنِ الْمُسَيبِ مِنْ طُهْرٍ إِلَى طُهْرٍ إنمَا هُوَ مِنْ طُهْرٍ إِلَى طُهْرٍ وَلَكِن الْوَهْمَ دَخَلَ فِيهِ فَقَلَبهَا الناسُ فَقَالُوا مِنْ ظُهْرٍ إِلَى ظُهْـرٍ وَرَوَاهُ مِسْوَرُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرحْمَنِ بْنِ يَرْبُوعٍ قَالَ فِيهِ مِنْ طُهْرٍ إِلَـى طُهْرٍ فَقَلَبهَا الناسُ مِنْ ظُهْرٍ إِلَى ظُهْرٍ.

896 ـ ئىمام ئەبۇ داۋۇتنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ئىمام مالىك مۇنداق دېگەن: مېنىڭ قارىشىمچە، ئىبنى مۇسەييەبنىڭ: ”زۆھرىدىن زۆھرىغىچە (يەنى پېشىندىن پېشىنگىچە)“ دېگەن سۆزى: ”تۆھرىدىن تۆھرىگىچە (يەنى پاكلىقتىن پاكلىققىچە)“ بولۇشى مۇمكىن. لېكىن بۇ جۈملىدە خاتالىق يۈز بەرگەن. نەتىجىدە، ئىنسانلار ئۇنى ئالماشتۇرۇپ قويۇپ: ”زۆھرىدىن زۆھرىگىچە“ دەۋالغان. مىسۋەر ئىبنى ئابدۇلمەلىكمۇ مۇنداق دېگەن: ئەسلىدە ئۇ جۈملە: ”تۆھرىدىن تۆھرىگىچە“ ئىدى. ئىنسانلار ئۇنى ئالماشتۇرۇۋېلىپ: ”زۆھرىدىن زۆھرىگىچە“ دەۋالغان. لېكىن ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما، ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ۋە ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا قاتارلىقلاردىن كەلگەن رىۋايەتتە: ”زۆھرىدىن زۆھرىگىچە (يەنى پېشىندىن پېشىنگىچە)“ دەپ نەقىل قىلىنغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 301)

897 - عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ الْمُسْتَحَاضَةُ إِذَا انْقَضَى حَيْضُهَا اغْتَسَلَتْ كُل يَوْمٍ وَاتخَذَتْ صُوفَةً فِيهَا سَمْنٌ أَوْ زَيْتٌ.

897 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئىستىھازە بولغان ئايال ھەيز مۇددىتىنىڭ كۈنلىرى ئۆتكەندىن كېيىن، ھەر كۈنى بىر قېتىم يۇيۇنۇپ، ياغلانغان رەخت پارچىسى ئىشلىتىدۇ[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 302)

[1] ئەلبانى (292): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (65): زەئىپ، ـ دېگەن.

898 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ اعْتَكَفَتْ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ امْرَأَةٌ مِنْ أَزْوَاجِهِ مُسْتَحَاضَةٌ فَكَانَتْ تَرَى الْحُمْرَةَ وَالصفْرَةَ فَرُبمَا وَضَعْنَا الطسْتَ تَحْتَهَا وَهِيَ تُصَلي.

898 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھنىڭ ئاياللىرىنىڭ بەزىسى ئىستىھازە تۇرۇپ، رەسۇلۇللاھ بىلەن ئېتىكاپ قىلاتتى. سېرىق ئارىلاش قان كېلىپ قالسا، ئاستىغا قاچا قويۇپ قويغان ھالدا ناماز ئوقۇغان ئەھۋاللارمۇ بولاتتى.

(بۇخارى: 2037)

899 - عَنْ أَبِى الزبَيْرِ الْمَكى أَن أَبا مَاعِزٍ الأَسْلَمِى عَبْدَ اللهِ بْنَ سُفْيَانَ أَخْبَرَهُ أَنهُ كَانَ جَالِسًا مَعَ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ فَجَاءَتْهُ امْرَأَةٌ تَسْتَفْتِيهِ فَقَالَتْ إِنى أَقْبَلْتُ أُرِيدُ أَنْ أَطُوفَ بِالْبَيتِ حَتى إِذَا كُنتُ بِبَابِ الْمَسْجِدِ هَرَقْتُ الدمَاءَ فَرَجَعْتُ حَتى ذَهَبَ ذَلِكَ عَنى ثُم أَقْبَلْتُ حَتى إِذَا كُنتُ عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ هَرَقْتُ الدمَاءَ فَرَجَعْتُ حَتى ذَهَبَ ذَلِكَ عَنى ثُم أَقْبَلْتُ حَتى إِذَا كُنتُ عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ هَرَقْتُ الدمَاءَ. فَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ إِنمَا ذَلِكَ رَكْضَةٌ مِنَ الشيْطَانِ فَاغْتَسِلِى ثُم اسْتَثْفِرِى بِثَوْبٍ ثُم طُوفِى.

899 ـ ئەبۇ زۇبەير ئەلمەككى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەبۇ مائىز ئەسلەمى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما بىلەن ئولتۇرغاندا، بىر ئايال ئۇنىڭدىن پەتىۋا سوراپ:

ـ مەن بەيتۇللاھنى تاۋاب قىلاي دەپ ھەرەم مەسجىدىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كېلىشىمگە مەندىن قان كېلىپ قالدى، شۇنىڭ بىلەن، پاكلانغاندا كېلەي دەپ يېنىپ كەتتىم، كېيىن كەلسەم، يەنە شۇنداق بولدى، يەنە يېنىپ كەتتىم، شۇنداق قىلىپ ئۈچ قېتىم داۋاملاشتى، ـ دېدى. ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھ ئەنھۇما:

ـــ بۇ ئىشنىڭ ئەسلىدە بۇنداق بولۇپ كېتىشىنىڭ سەۋەبى شەيتاننىڭ (سېنى بىئارام قىلىش ۋە شەكلەندۈرۈش ئۈچۈن

باليياتقۇۋغا) تەپكەنلىكىدىندۇر. سەن يۇيۇنۇپ، ئاندىن ئۇ يەرگە رەخت پارچىسىنى قويۇپ، تاۋاب قىلغىن! ـ دېدى.

(مالىك: 729)

900 - عَنِ ابْنِ عَباسٍ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَنِ الْمُسْتَحَاضَةِ، فَقَالَ: تِلْكَ رَكْضَةٌ مِنَ الشيْطَانِ فِي رَحِمِهَا.

900 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىستىھازە كېسىلىگە گىرىپتار بولغان ئايال ھەققىدە سورالغاندا: «ئۇ، شەيتاننىڭ (ئۇنى بىئارام قىلىش ۋە شەكلەندۈرۈش ئۈچۈن) باليياتقۇسىغا تەپكەنلىكىدىندۇر» دېدى[1].

(بەززار: 332، «ئەلكەبىر» ۋە «ئەلئەۋسەت»)

901 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ الْمُسْتَحَاضَةُ لَا يَأْتِيهَا زَوْجُهَا.

901 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئىستىھازە بولۇپ قالغان ئايالغا ئېرى يېقىن كەلسە بولمايدۇ.

(دارىمى: 830)

902 - عَنْ إِبْرَاهِيمَ قَالَ كَانَ يُقَالُ الْمُسْتَحَاضَةُ لَا تُجَامَعُ وَلَا تَصُومُ وَلَا تَمس الْمُصْحَفَ إِنمَا رُخصَ لَهَا فِي الصلَاةِ قَالَ يَزِيدُ يُجَامِعُهَا زَوْجُهَا وَيَحِل لَهَا مَا يَحِل لِلطاهِرِ.

902 ـ ئىبراھىم: ئىستىھازە بولۇپ قالغان ئايال روزا تۇتمايدۇ، قۇرئانغا يېقىنلاشمايدۇ. ئەمما ناماز ئوقۇسا بولىدۇ. بۇ ئايال بىلەن جىما قىلىشقا بولمايدۇ.ـ دېگەن. ئەمما يەزىد: جىما قىلىشقا بولىدۇ، ئۇ ئايالغىمۇ پاكىز ئايالغا دۇرۇس بولغان ھەممە ئىش دۇرۇس بولىدۇ، ـ دېگەن.

(دارىمى: 831)

[1] ھەيسەمى (1540): بۇ ھەدىسنى بەززار ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر.ـ دېگەن.

903 - سُئِلَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ أَتجَامَعُ الْمُسْتَحَاضَةُ فَقَالَ الصلَاةُ أَعْظَمُ مِنْ الْجِمَاعِ.

903 ـ سەئىد ئىبنى جۇبەير رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن:

ـ ئىستىھازە بولۇپ قالغان ئايال بىلەن جىما قىلىش دۇرۇسمۇ؟ ـ دەپ سورالغاندا، ئۇ:

ـ ناماز جىمادىنمۇ چوڭ ئىش ئەمەسمۇ (يەنى ناماز ئوقۇسا بولغان يەردە، جىما قىلسا ئەلۋەتتە بولىدۇ)؟! ـ دەپ جاۋاب بەرگەن.

(دارىمى: 818)

904 - عَنْ عِكْرِمَةَ قَالَ كَانَتْ أُم حَبِيبَةَ تُسْتَحَاضُ فَكَانَ زَوْجُهَا يَغْشَاهَا.

904 ـ ئىكرىمە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۇممۇ ھەبىبە ئىستىھازە بولۇپ قالاتتى، شۇنداقتىمۇ ئېرى ئۇنىڭغا يېقىنچىلىق قىلاتتى①.

(ئەبۇ داۋۇد: 309)

905 - عَنْ عِكْرِمَةَ عَنْ حَمْنَةَ بِنْتِ جَحْشٍ أَنهَا كَانَتْ مُسْتَحَاضَةً وَكَانَ زَوْجُهَـا يُجَامِعُهَا.

905 ـ ئىكرىمە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ھەمنە بىنتى جەھشتىن ئۇنىڭ (يەنى ھەمنەنىڭ) ئىستىھازە بولۇپ قالغاندىمۇ ئېرى بىلەن بىرگە بولغانلىقىنى رىۋايەت قىلغان②.

(ئەبۇ داۋۇد: 310)

906 - عَنْ أُم عَطِيةَ قَالَتْ كُنا لَا نَعُد الْكُدْرَةَ وَالصفْرَةَ بَعْدَ الطهْرِ شَيْئًا.

906 ـ ئۇممۇ ئەتىيەدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز پاك بولۇپ بولغاندىن كېيىن كەلگەن دۇغ ۋە سارغۇچ سۇيۇقلۇققا پەرۋا قىلمايتتۇق③.

(ئەبۇ داۋۇد: 307)

① ئەلبانى (302): سەھىھ ـ دېگەن.

② ئەلبانى (303): ھەسەن، ـ دېگەن.

③ ئەلبانى (300): سەھىھ ـ دېگەن.

907 - عَنْ مَوْلَاةِ عَائِشَةَ أُم الْمُؤْمِنِينَ أَنهَا قَالَتْ كَانَ النسَاءُ يَبْعَثْنَ إِلَى عَائِشَـةَ أُم الْمُؤْمِنِينَ بِالدرَجَةِ فِيهَا الْكُرْسُفُ فِيهِ الصفْرَةُ مِنْ دَمِ الْحَيْضَةِ يَسْأَلْنَهَا عَنْ الصلَاةِ فَتَقُـولُ لَهُن لَا تَعْجَلْنَ حَتى تَرَيْنَ الْقَصةَ الْبَيْضَاءَ تُرِيدُ بِذَلِكَ الطهْرَ مِنْ الْحَيْضَةِ.

907 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئازادگەردىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئاياللار ھەيزنىڭ ئاخىرقى كۈنلىرىدىكى سارغۇچ چىققان قاننىڭ يۇقى بار پاختىنى بىر قاپقا قويۇپ، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھاغا ئەۋەتىپ:

ـ ئەمدى ئۆزىمىزنى پاك بولغان ھېسابلاپ ناماز ئوقۇساق بولامدۇ؟ ـ دەپ سورايتتى، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئۇلارغا:

ــــ (چىققان سۇيۇقلۇقنىڭ رەڭگى) ئاپئاق بولمىغۇچە ئالدىرىماڭلار! ـ دەپ جاۋاب بېرەتتى. يەنى شۇ چاغدا ئاندىن ھەيزدىن پاك بولغان بولىسىلەر.

(مالىك: 130)

908 - عَنْ ابْنَةِ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ أَنهُ بَلَغَهَا أَن نِسَاءً كُن يَدْعُونَ بِالْمَصَابِيحِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ يَنْظُرْنَ إِلَى الطهْرِ فَكَانَتْ تَعِيبُ ذَلِكَ عَلَيْهِن وَتَقُولُ مَا كَانَ النسَاءُ يَصْنَعْنَ هَذَا.

908 ـ زەيد ئىبنى سابىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزىغا: ئۆز ۋاقتىدا ئاياللار پاكىز بولغانلىقىنى بىلىش ئۈچۈن قاراڭغۇ كېچىدە چىراق يېقىپ قارايتتى، ـ دېگەن گەپنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكى، ئۇنىڭ بۇ گەپلەرنى ئەيىبلەپ: ياق، ئۇلار ئۇنداق قىلمايتتى، ـ دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىندى.

(مالىك: 131)

909 - عَنْ عَلِيٍّ قَالَ إِذَا تَطَهرَتْ الْمَرْأَةُ مِنْ الْمَحِيضِ ثُم رَأَتْ بَعْدَ الطهْرِ مَا يَرِيبُهَا فَإِنمَا هِيَ رَكْضَةٌ مِنْ الشيْطَانِ فِي الرحِمِ فَإِذَا رَأَتْ مِثْلَ الرعَافِ أَوْ قَطْرَةِ الدمِ أَوْ غُسَـالَةِ اللحْمِ تَوَضأَتْ وُضُوءَهَا لِلصلَاةِ ثُم تُصَلي فَإِنْ كَانَ دَمًا عَبِيطًا الذِي لَا خَفَاءَ بِـهِ فَلْتَـدَعْ الصلَاةَ.

909 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئاياللار ھەيزدىن پاك بولغاندىن كېيىن، شەككە سالىدىغان بىرەر نەرسىنى كۆرگەن بولسا، ئۇ، شەيتاننىڭ (ئۇنى بىئارام قىلىش ۋە شەكلەندۈرۈش ئۈچۈن) بالىياتقۇسىغا تەپكەنلىكىدىن بولۇپ، ئەگەر ئۇ نەرسىنىڭ رەڭگى بۇرۇندىن چىققان قاننىڭ ياكى قان تامچىسىنىڭ رەڭگىدەك ۋە يا گۆش يۇغان سۇنىڭ رەڭگىدەك بولسا، ئادەتتە نامازغا تاھارەت ئالغاندەكلا تاھارەت ئېلىپ ناماز ئوقۇسا بولىۋېرىدۇ. ئەگەر ئۇ نەرسە ھەقىقەتەن ساپ قان بولسا، ناماز ئوقۇماسلىقى لازىم.

(دارىمى: 873)

910 ـ عَنْ أم سَلَمَةَ قَالَتْ كَانَتْ النفَسَاءُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تَقْعُدُ بَعْدَ نِفَاسِهَا أَرْبَعِينَ يَوْمًا أَوْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَكُنا نَطْلِي عَلَى وُجُوهِنَا الْوَرْسَ تَعْنِي مِنْ الْكَلَفِ.

910 ـ ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھنىڭ زامانىدا تۇغۇتلۇق ئاياللار تۇغۇتتىن كېيىن قىرىق كۈنگىچە ناماز ئوقۇماي ئولتۇراتتى، بىز (تۇغۇتلۇق ياتقان ۋاقتىمىزدا) يۈزىمىزگە داغ چۈشۈشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، يۈزىمىزگە ۋەرەس (قىزىل بوياش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان بىر خىل ئۆسۈملۈك) سۈرتۈۋالاتتۇق[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 311)

911 - عَنْ أَنسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَقتَ لِلنفَسَاءِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا إِلا أَنْ تَرَى الطهْرَ قَبْلَ ذَلِكَ.

911 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «تۇغۇتلۇق ئاياللارنىڭ نىفاس كۈنىنى 40 كۈن

[1] ئەلبانى (304): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

قىلىپ بەلگىلەپ بەردى، ئەمما بۇنىڭدىن بۇرۇن پاك بولۇپ قالسا، پاك بولغان بولىۋېرىدۇ[1].

(ئىبنى ماجە: 649)

[1] ئەلبانى (138): ئىنتايىن زەئىپ، ـ دېگەن.

ناماز بۆلۈمى

912 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهَرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا مَا تَقُولُ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ قَالُوا لَا يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ شَيْئًا قَالَ فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا.

912 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ سىلەر دەپ بېقىڭلارچۇ؟ ئەگەر سىلەرنىڭ بىرىڭلارنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىدا ئۆستەڭ بولۇپ، ئۇنىڭدا ھەر كۈنى بەش قېتىم يۇيۇنسا، ئۇ كىشىنىڭ بەدىنىدە كىرنىڭ ئەسىرى قالامدۇ؟ ـ دەپ سورىغانىدى، ساھابىلار:

ــ ياق، ئۇ كىشىنىڭ بەدىنىدە كىردىن ھېچقانداق ئەسەر قالمايدۇ، ـ دېدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــــ ئەنە شۇنىڭدەك، الله بەش ۋاخ ناماز ئوقۇغان بەندىسىنىڭ خاتالىقلىرىنى ئۆچۈرىدۇ، ـ دېدى.

(بۇخارى: 528)

913 - عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ قَالَ كَانَ رَجُلَانِ أَخَوَانِ فَهَلَكَ أَحَدُهُمَا قَبْلَ صَاحِبِهِ بِأَرْبَعِينَ لَيْلَةً فَذُكِرَتْ فَضِيلَةُ الْأَوَّلِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَلَمْ يَكُنْ الْآخَرُ مُسْلِمًا قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَانَ لَا بَأْسَ بِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا يُدْرِيكُمْ مَا بَلَغَتْ بِهِ صَلَاتُهُ إِنَّمَا مَثَلُ الصَّلَاةِ كَمَثَلِ نَهْرٍ غَمْرٍ عَذْبٍ بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَقْتَحِمُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ فَمَا تَرَوْنَ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ فَإِنَّكُمْ لَا تَدْرُونَ مَا بَلَغَتْ بِهِ صَلَاتُهُ.

913 ـ ئامىر ئىبنى سەئد ئىبنى ئەبۇ ۋاققاس دادىسى سەئد ئىبنى ئەبۇ ۋاققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىر تۇغقان ئىككى كىشى بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ بىرى يەنە بىرىسىدىن قىرىق كۈن بۇرۇن ئۆلۈپ كەتكەنىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىدا بالدۇر ئۆلۈپ كەتكىنىنىڭ ياخشىلىقى زىكرى قىلىنغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىدىن:

ــ كېيىن ئۆلۈپ كەتكىنىمۇ مۇسۇلمان ئەمەسمىدى؟ ـ دەپ سورىدى، ئۇلار:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئۇمۇ مۇسۇلمان ئىدى ھەمدە يامان ئەمەس كىشى ئىدى، ـ دەپ جاۋاب بېرىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ سىلەر ئۇ كىشىنىڭ بەش ۋاخ ناماز ئوقۇغانلىقى سەۋەبىدىن قانداق دەرىجىگە ئېرىشكەنلىكىنى بىلەمسىلەر؟ خۇددى سىلەرنىڭ بىرىڭلارنىڭ ئىشىكى ئالدىدا ئېقىن سۇ بولۇپ، ئۇنىڭدا ھەر كۈنى بەش ۋاخ يۇيۇنسا، بەدىنىدىكى كىردىن ئەسەر قالمىغاندەك، ھەر كۈنى بەش ۋاخ ناماز ئوقۇغان كىشىدىمۇ خاتالىقتىن ئەسەر قالمايدۇ. سىلەر ئۇ كىشىنى ئوقۇغان نامىزىنىڭ قانداق مەرتىۋىگە يەتكۈزگەنلىكىنى بىلمەيسىلەر، ـ دېدى.

(مالىك رىۋايەت قىلغان)

914 - عَنْ حُمْرَانَ أَنَّهُ قَالَ فَلَمَّا تَوَضَّأَ عُثْمَانُ قَالَ وَاللهِ لَأُحَدِّثَنَّكُمْ حَدِيثًا وَاللهِ لَوْلَا آيَةٌ فِي كِتَابِ اللهِ مَا حَدَّثْتُكُمُوهُ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا يَتَوَضَّأُ رَجُلٌ فَيُحْسِنُ وُضُوءَهُ ثُمَّ يُصَلِّي الصَّلَاةَ إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الصَّلَاةِ الَّتِي تَلِيهَا قَالَ عُرْوَةُ الْآيَةُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنْ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى إِلَى قَوْلِهِ اللَّاعِنُونَ.

914 ـ ھۇمران رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاھارەت ئېلىۋېتىپ مۇنداق دېگەن: الله تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن سىلەرگە بىر ھەدىس سۆزلەپ بېرىمەن. ئەگەر الله تائالانىڭ كىتابىدا بىر ئايەت بولمىغان بولسا ئىدى، مەن ئۇنى سىلەرگە سۆزلەپ بەرمىگەن بولاتتىم. مەن ھەقىقەتەن رەسۇلۇللاھنىڭ مۇنداق

دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم: «ھەر قانداق بىر كىشى كامىل تاھارەت ئېلىپ ناماز ئوقۇسا، ئۇ كىشىنىڭ شۇ ناماز بىلەن يەنە بىر ناماز ئارىلىقىدا ئۆتكۈزگەن خاتالىقى مەغپىرەت قىلىنىدۇ». ئۇرۋە (راۋى) مۇنداق دەيدۇ: ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد كۆزدە تۇتقان ئايەت الله تائالانىڭ مۇنۇ سۆزىدۇر: ﴿بىز كىتابتا (يەنى تەۋراتتا) كىشىلەرگە توغرا يولنى ئېنىق بايان قىلغىنىمىزدىن كېيىن، بىز نازىل قىلغان (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ راست پەيغەمبەر ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان) روشەن دەلىللەرنى ۋە توغرا يولنى يوشۇرىدىغانلارغا الله لەنەت قىلىدۇ (يەنى رەھمىتىدىن يىراق قىلىدۇ)؛ لەنەت قىلغۇچىلار (يەنى پەرىشتىلەر ۋە مۆئمىنلەر)مۇ ئۇلارغا لەنەت قىلىدۇ﴾[1].

(مۇسلىم: 227)

915 - رَأَيْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَتَوَضأُ نَحْوَ وُضُوئِي هَذَا وَقَالَ مَنْ تَوَضأَ نَحْوَ وُضُوئِي هَذَا ثُم صَلى رَكْعَتَيْنِ لَا يُحَدثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ غَفَرَ اللهُ لَهُ مَا تَقَدمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

915 ـ يۇقىرىقى ھەدىس باشقا بىر رىۋايەتتە مۇنداق كەلگەن: ئۇ زات (يەنى ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ) تاھارەت ئېلىۋېتىپ مۇنداق دېدى: مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇشۇنداق تاھارەت ئالغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم، رەسۇلۇللاھ تاھارەت ئېلىۋېتىپ: «كىمكى مانا مۇشۇنداق تاھارەت ئېلىپ، ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇسا، ئۇ نامازنىڭ ئارىسىدا الله تائالادىن باشقا ھېچ نەرسە كۆڭلىگە كەچمىسە، الله تائالا ئۇنىڭ ئىلگىرىكى گۇناھلىرىنى كەچۈرىدۇ» دېگەنىدى.

(بۇخارى: 164)

916 ـ عن عُثْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ مَا مِنْ امْرِئٍ مُسْلِمٍ تَحْضُرُهُ صَلَاةٌ مَكْتُوبَةٌ فَيُحْسِنُ وُضُوءَهَا وَخُشُوعَهَا وَرُكُوعَهَا إِلا كَانَتْ كَفارَةً لِمَا قَبْلَهَا مِنْ الذنُوبِ مَا لَمْ يُؤْتِ كَبِيرَةً وَذَلِكَ الدهْرَ كُلهُ.

---

[1] سۈرە بەقەرە، 159 ـ ئايەت.

916 ـ ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەر قانداق بىر مۇسۇلمان پەرز نامازنىڭ ۋاقتى كىرگەن ھامان تاھارەتنى كامىل ئېلىپ، نامازنى خۇشۇئ بىلەن رۇكۇلىرىنى جايىدا قىلغان ھالدا ئوقۇسا، شۇ ناماز بىلەن ئۇ كىشىنىڭ بۇرۇن ئۆتكۈزۈپ قويغان (چوڭ گۇناھلىرىدىن باشقا) گۇناھلىرى كەچۈرۈلىدۇ».

(مۇسلىم: 227)

917 - ومنها: قَالَ مَالِك أُرَاهُ يُرِيدُ هَذِهِ الْآيَةَ أَقِمْ الصلَاةَ طَرَفَيْ النهَارِ وَزُلَفًا مِنْ اللَّيْلِ إِن الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السيئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذاكِرِينَ.

917 ـ مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ يۇقىرىقى ھەدىسنىڭ مەزمۇنىغا بۇ ئايەتتە ئىشارەت بارلىقىنى كۆرسەتكەن: كۈندۈزنىڭ ئىككى تەرىپىدە (يەنى ئەتىگەندە ۋە كەچقۇرۇن ۋاقىتلىرىدا) ۋە كېچىنىڭ دەسلەپكى ۋاقىتلىرىدا ناماز ئۆتىگىن. شۈبھىسىزكى، ياخشى ئىشلار ئارقىلىق يامان ئىشلار يۇيۇلىدۇ. بۇ، چۈشەنگۈچىلەر ئۈچۈن ۋەز ـ نەسىھەتتۇر[1].

(مالىك: 61)

918 - قَالَ عُثْمَانُ حَدثَنَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَطَهرُ فَيُتِم الطهُورَ الذِي كَتَبَ اللهُ عَلَيْهِ فَيُصَلي هَذِهِ الصلَوَاتِ الْخَمْسَ إِلا كَانَتْ كَفارَاتٍ لِمَا بَيْنَهَا.

918 ـ ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ھەرقانداق بىر مۇسۇلمان الله تائالا پەرز قىلغان تاھارەتنى كامىل ئېلىپ، ئاندىن الله تائالا بۇيرىغان بەش ۋاخ نامازنى ئادا قىلسا، ئۇنىڭ بەش ۋاخ ناماز ئارىسىدا قىلغان خاتالىقلىرى ئۆچۈرۈلىدۇ».

(مۇسلىم: 231)

[1] سۈرە ھۇد، 114 ـ ئايەت.

919 ـ عن أبي أُمَامَةَ قَالَ بَيْنَمَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي الْمَسْجِدِ وَنَحْنُ قُعُودٌ مَعَهُ إِذْ جَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِني أَصَبْتُ حَدا فَأَقِمْهُ عَلَي فَسَكَتَ عَنْهُ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ثُم أَعَادَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِني أَصَبْتُ حَدا فَأَقِمْهُ عَلَي فَسَكَتَ عَنْهُ وَأُقِيمَتْ الصلَاةُ فَلَما انْصَرَفَ نَبِي اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ أَبُو أُمَامَةَ فَاتبَعَ الرجُلُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حِينَ انْصَرَفَ وَاتبَعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ انْظُرُ مَا يَرُد عَلَى الرجُلِ فَلَحِقَ الرجُلُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِني أَصَبْتُ حَدا فَأَقِمْهُ عَلَي قَالَ أَبُو أُمَامَةَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَرَأَيْتَ حِينَ خَرَجْتَ مِنْ بَيْتِكَ أَلَيْسَ قَدْ تَوَضأْتَ فَأَحْسَنْتَ الْوُضُوءَ قَالَ بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ ثُم شَهِدْتَ الصلَاةَ مَعَنَا فَقَالَ نَعَمْ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَإِن اللهَ قَدْ غَفَرَ لَكَ حَدكَ أَوْ قَالَ ذَنْبَكَ.

919 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللەھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن مەسجىدتە ئولتۇراتتۇق، تۇساتتىنلا بىر كىشى كىرىپ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن جازا كېلىدىغان بىر ئىشنى قىلىپ سالدىم، ماڭا ئۇ ئىشنىڭ جازاسىنى ئىجرا قىلغىن! ــ دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا جاۋاب بەرمەي جىم تۇرغان ئىدى، ئۇ كىشى گېپىنى قايتىلاپ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن جازا كېلىدىغان بىر ئىشنى قىلىپ سالدىم، ماڭا ئۇ ئىشنىڭ جازاسىنى ئىجرا قىلغىن! ــ دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە سۈكۈت قىلىپ تۇردى. نامازغا تەكبىر ئوقۇلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازدىن قايتقاندىن كېيىن، ئۇ كىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارقىسىدىن ماڭدى، مەنمۇ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۇ كىشىگە نېمە دەپ جاۋاب بېرىدىغانلىقىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن، ئۇ كىشى بىلەن بىرگە رەسۇلۇللاھنىڭ كەينىدىن ماڭدىم. ئۇ كىشى يەنە:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن جازا كېلىدىغان بىر ئىشنى قىلىپ سالدىم، ماڭا ئۇ ئىشنىڭ جازاسىنى ئىجرا قىلغىن! ـ دېگەن ئىدى، رەسۇلۇللاھ

سەلاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كىشىدىن:

— سەن بىز بىلەن بىرگە ناماز ئوقۇدۇڭغۇ، ھەقىچان ئۆيۈڭدىن كامىل تاھارەت ئېلىپ چىققان بولغىيتتىڭ؟ - دەپ سورىدى. ئۇ كىشى:

- ھەئە، ئى اﷲنىڭ رەسۇلى! كامىل تاھارەت ئېلىپ چىققان ئىدىم، سەن بىلەن بىرگە ناماز ئوقۇدۇم، - دەپ جاۋاب بەردى. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەلاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

- ئۇنداقتا، اﷲ سەن تېگىشلىك بولغان جازانى ياكى گۇناھىڭنى كەچۈرىۋەتتى، - دېدى.

(مۇسلىم: 2765)

920 - وللبخاري ناوه عن أنس.

920 - ئىمام بۇخارىمۇ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن يۇقىرىدىكىگە ئوخشاش رىۋايەت قىلغان.

(بۇخارى: 6823)

921 - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ يَعْجَبُ رَبكَ مِنْ رَاعِي غَنَمٍ فِي رَأْسِ شَظِيةِ الْجَبَلِ يُؤَذنُ بِالصلَاةِ وَيُصَلي فَيَقُولُ اللهُ عَز وَجَل انْظُرُوا إِلَى عَبْدِي هَذَا يُؤَذنُ وَيُقِيمُ الصلَاةَ يَخَافُ مِني قَدْ غَفَرْتُ لِعَبْدِي وَأَدْخَلْتُهُ الْجَنةَ.

921 - ئۇقبە ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ رەسۇلۇللاھ سەلاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان:

«سېنىڭ رەببىڭ تاغ چوققىسىدىكى قويچىنىڭ ئەزان توۋلاپ، ناماز ئوقۇغانلىقىدىن ئەجەبلىنىپ: ”ئى خالايىق! بۇ بەندەمگە قاراڭلار، ئۇ مەندىن قورقۇپ، ئەزان ئېيتىپ، ناماز ئوقۇيدۇ. مەن ئۇ بەندەمنىڭ گۇناھىنى مەغپىرەت قىلدىم ۋە ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزدۈم“ دەيدۇ»[1].

(نەسائى: 666)

[1] ئەلبانى (642): سەھىھ - دېگەن.

922 - عَنْ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ اسْتَقِيمُوا وَلَنْ تُحْصُوا وَاعْلَمُوا أن خَيْرَ أعْمَالِكُمْ الصلَاةُ وَقَالَ الْآخَرُ إن مِنْ خَيْرِ أعْمَالِكُمْ الصلَاةَ وَلَنْ يُحَافِظَ عَلَى الْوُضُوءِ إلا مُؤْمِنٌ.

922 ـ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئازادگەردىسى سەۋبان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئى مۇئمىنلەر! توغرا يولدا مۇستەھكەم تۇرۇڭلار، سىلەر ياخشى ئىشلارنى ھەرگىز ساناپ تۈگىتەلمەيسىلەر. بىلىپ قويۇڭلاركى، سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارنىڭ ئەڭ ياخشىسى نامازدۇر». يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: «سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارنىڭ ئەڭ ياخشىسى نامازدۇر، مۇئمىن دېگەن ھەر زامان تاھارەت بىلەن يۈرىدۇ».

(مالىك رىۋايەت قىلغان).

923- وفي رواية: وَاعْلَمُوا أن خَيْرَ أعْمَالِكُمُ الصلاةَ.

923 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «بىلىپ قويۇڭلاركى، سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارنىڭ ئەڭ ياخشىسى نامازدۇر» دېيىلگەن.

(دارىمى: 655)

924 - عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ أنهُ قَالَ بَلَغَنِي أن أولَ مَا يُنْظَرُ فِيهِ مِنْ عَمَلِ الْعَبْدِ الصلَاةُ فَإِنْ قُبِلَتْ مِنْهُ نُظِرَ فِيمَا بَقِيَ مِنْ عَمَلِهِ وَإِنْ لَمْ تُقْبَلْ مِنْهُ لَمْ يُنْظَرْ فِي شَيْءٍ مِنْ عَمَلِهِ.

924 ـ يەھيا ئىبنى سەئىدتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ماڭا رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى يەتكەن ئىدى: «قىيامەت كۈنى بەندىنىڭ ئەمەللىرىدىن ئەڭ ئەۋۋەل تەكشۈرۈلىدىغىنى نامىزى بولۇپ، ئەگەر نامىزى قوبۇل بولسا، باشقا ئەمەللىرىمۇ قوبۇل بولىدۇ. ئەگەر نامىزى قوبۇل بولمىسا، باشقا ئەمەللىرىگە قاراپمۇ قويۇلمايدۇ».

(مالىك: 420)

925 - عَنْ حُذْيفَةَ قَالَ كَانَ النبِي صَلى اللهُ عَلْيِهِ وَسَلمَ إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ صَلى.

925 ـ ھۇزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ بىرەر ئىش تۇپەيلىدىن بىئارام بولسا، ناماز ئوقۇيتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 1319)

926 - عَنْ أَنسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلْيِهِ وَسَلمَ حُببَ إِلَي مِـنْ الـدنْيَا النسَاءُ وَالطيبُ وَجُعِلَ قُرةُ عَيْنِي فِي الصلَاةِ.

926 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«(الله) مېنى دۇنيالىقتىن ئاياللار ۋە خۇشبۇي نەرسىلەرنى ياخشى كۆرىدىغان قىلىپ (ياراتتى)، مېنىڭ خۇرسەنلىكىمنى نامازدا قىلدى»[2].

(نەسائى: 3939)

927 - عن رَبِيعَةُ بْنُ كَعْبٍ الْأَسْلَمِي قَالَ كُنتُ أَبِيتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلْيِهِ وَسَلمَ فَأَتيْتُهُ بِوَضُوئِهِ وَحَاجَتِهِ فَقَالَ لِي سَلْ فَقُلْتُ أَسْأَلُكَ مُرَافَقَتَكَ فِي الْجَنةِ قَالَ أَوْ غَيْـرَ ذَلِكَ قُلْتُ هُوَ ذَاكَ قَالَ فَأَعِني عَلَى نَفْسِكَ بِكَثْرَةِ السجُودِ.

927 ـ رەبىئە ئىبنى كەئب ئەسلەمى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە قونغان ئىدىم، رەسۇلۇللاھقا تاھارەت سۈيى ھازىرلاپ بەردىم. رەسۇلۇللاھ ماڭا:

ـ نېمە تەلىۋىڭ بار؟ سورىغىن! ـ دېگەن ئىدى، مەن:

ـ سەن بىلەن جەننەتتە بىرگە بولسام دەيمەن، ـ دېدىم. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ يەنە باشقا نېمە تەلىۋىڭ بار؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

---

[1] ئەلبانى (1171): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (3680): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

ــ شۇندىن باشقا تەلىۋىم يوق، ــ دېدىم. شۇنىڭ بىلەن، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ ئۇنداقتا، سەن مەن بىلەن جەننەتتە بىرگە بولۇش ئۈچۈن سەجدىنى كۆپ قىلغىن (يەنى نامازنى مۇھىم بىلگىن)، ــ دېدى.

(مۇسلىم: 489)

928 - عن مَعْدَان بن أبي طَلْحَةَ الْيَعْمَرِي قَالَ لَقِيتُ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقُلْتُ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ أَعْمَلُهُ يُدْخِلُنِي اللهُ بِهِ الْجَنةَ أَوْ قَالَ قُلْتُ بِأَحَب الْأَعْمَالِ إِلَى اللهِ فَسَكَتَ ثُم سَأَلْتُهُ فَسَكَتَ ثُم سَأَلْتُهُ الثالِثَةَ فَقَالَ سَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ عَلَيْكَ بِكَثْرَةِ السجُودِ لِلهِ فَإِنكَ لَا تَسْجُدُ لِلهِ سَجْدَةً إِلا رَفَعَكَ اللهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَط عَنْكَ بِهَا خَطِيئَةً قَالَ مَعْدَانُ ثُم لَقِيتُ أَبا الدرْدَاءِ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ لِي مِثْلَ مَا قَالَ لِي ثَوْبَانُ.

928 ـ مەئدان ئىبنى ئەبۇ تەلھە يەئمەرىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئازادگەردىسى سەۋبان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، ئۇنىڭدىن:

ــ الله مېنى جەننەتكە كىرگۈزىدىغان ئەمەلدىن بىرنى دەپ بەرگىن (يەنە بىر رىۋايەتتە: الله ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان ئەمەلنى ئېيتىپ بەرگىن)! ــ دەپ سورىسام، ئۇ جىم تۇردى. مەن ئۇنىڭدىن قايتا ــ قايتا سورىدىم. ئۇ ئۈچىنچى قېتىمدا جاۋاب بېرىپ:

ـــ مەن بۇ گەپنى رەسۇلۇللاھتىن سورىغان ئىدىم، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «الله تائالاغا سەجدىنى كۆپ قىلغىن، الله تائالا ھەر بىر سەجدەڭ بىلەن مەرتىۋەڭنى بىر دەرىجە يۇقىرى كۆتۈرۈپ، خاتالىقىڭدىن بىرنى ئۆچۈرىدۇ» دېگەنىدى، ــ دېدى. ئۇندىن كېيىن، مەن ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، بۇ گەپنى سورىسام، ئۇمۇ (سەۋبان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدەك) پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن مۇشۇنداق ئاڭلىغانلىقىنى دەپ بەردى.

(مۇسلىم: 488)

929 - عن عُبَيْدُ اللهِ بْنُ سَلْمَانَ أن رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حَدثَهُ قَالَ لَما فَتحْنَا خَيْبَرَ أَخْرَجُوا غَنَائِمَهُمْ مِنْ الْمَتَاعِ وَالسبْيِ فَجَعَلَ الناسُ يَتَبَايَعُونَ غَنَائِمَهُمْ فَجَـاءَ رَجُلٌ حِينَ صَلى رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ لَقَدْ رَبِحْتُ رِبْحًا مَا رَبِحَ الْيَوْمَ مِثْلَهُ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ هَذَا الْوَادِي قَالَ وَيْحَكَ وَمَا رَبِحْتَ قَالَ مَا زِلْتُ أَبِيعُ وَأَبْتَـاعُ حَتـى رَبِحْتُ ثَلَاثَ مِائَةِ أُوقِيةٍ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنَا أُنَبئُكَ بِخَيْرِ رَجُلٍ رَبِحَ قَالَ مَا هُوَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ رَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الصلَاةِ.

929 ـ ئۇبەيدۇللاھ ئىبنى سەلمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بىر ساھابىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىز خەيبەرنى پەتھى قىلغان چاغدا، كىشىلەر غەنىمەتتىن تەقسىم بولغان نەرسە ـ كېرەكلىرىنى ئېلىپ ـ سېتىشقا باشلىدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازنى ئوقۇپ بولغاندا بىر كىشى كېلىپ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن بۈگۈن بۇ يەردىكى كىشىلەردىن ھېچكىم ئالمىغان پايدىنى ئالدىم، ـ دېگەندى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭدىن:

ــ شۇنداقمۇ، نېمە پايدا ئالدىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ كىشى:

ــ مەن ئېلىپ ـ سېتىپ يۈرۈپ ئۈچ يۈز ئۇقىيە پايدا ئالدىم، ـ دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كىشىگە:

ــ مەن ساڭا ئەڭ ياخشى پايدا ئالغان كىشىنىڭ پايدىسىنى دەپ بېرەيمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ كىشى:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! ئۇ قانداق پايدا؟ ـ دەپ سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئۇ، پەرزدىن كېيىن ئوقۇلغان ئىككى رەكئەت نامازدۇر، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 2785)

[1] ئەلبانى (593): زەئىپ، ـ دېگەن.

930 - عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ عَلِمَ أن الصلَاةَ حَق وَاجِبٌ دَخَلَ الْجَنةَ.

930 ـ ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيتتى: «كىمكى نامازنى ھەقىقەتەن ئادا قىلىشقا تېگىشلىك پەرز دەپ بىلىدىكەن، جەننەتكە كىرىدۇ»[1].

(ئابدۇللاھ ئىبنى ئەھمەد: 425؛ مەۋسىلى ۋە بەززار)

931 - عَنْ حَنْظَلَةَ الْكَاتِبِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ مَنْ حَافَظَ عَلَى الصلَوَاتِ الْخَمْسِ رُكُوعِهِن وَسُجُودِهِن وَوُضُوئِهِن وَمَوَاقِيتِهِن وَعَلِمَ أنهُن حَق مِنْ عِنْدِ اللهِ دَخَلَ الْجَنةَ أوْ قَالَ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنةُ.

931 ـ ھەنزەلە كاتىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىندۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: «كىمكى تاھارەت ئېلىپ، بەش ۋاخ نامازنى رۇكۇ ـ سەجدىلىرىنى تولۇق ئادا قىلىشقا رىئايە قىلغان ھالدا ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇسا ۋە ئۇ نامازلارنى ئادا قىلىش ھەقىقەتەن الله تائالانىڭ بۇيرىقى دەپ تونۇسا، ئۇ كىشى جەننەتكە كىرىدۇ ياكى جەننەت ئۇ كىشىگە ۋاجىپ بولىدۇ» (ئاڭلىغۇچى بۇ ئىككى كەلىمىنىڭ قايسى لەۋزى بىلەن دېيىلگەنلىكىگە شەك قىلىپ، ھەر ئىككىلا لەۋزىنى ئىشلەتكەن)[2].

(ئەھمەد: 17881)

[1] ھەيسەمى (1595): بۇ ھەدىسنى ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان. بەززارمۇ شۇنىڭ ئوخشىشىنى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1598): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئىمام ئەھمەدنىڭ راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

932 - عَنْ أَنسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللِهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "إِن لِلهِ مَلَكًا يُنَادِي عِنْدَ كُل صَلاةٍ: يَا بَنِي آدَمَ، قُومُوا إِلَى نِيرَانِكُمُ الِتي أَوْقَدْتُمُوهَا عَلَى أَنفُسِكُمْ، فَأَطْفِئُوهَا بِالصلاةِ".

932 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەقىقەتەن الله تائالانىڭ چاقىرغۇچى پەرىشتىسى بار بولۇپ، ئۇ ھەر نامازنىڭ ۋاقتى كەلگەندە: "ئى ئادەم بالىلىرى! ئورنۇڭلاردىن تۇرۇڭلار، سىلەر ئۆزەڭلارنى كۆيدۈرۈشكە ياققان ئوتۇڭلارنى ناماز بىلەن ئۆچۈرۈڭلار" دەپ توۋلايدۇ»[1].

(«ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەلسەغىر»)

933 - عَنْ أَنسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللِهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "مَنْ صَلى الصلاةَ لِوَقْتِهَا، وَأَسْبَغَ لَهَا وُضُوءَهَا، وَأَتم لَهَا قِيَامَهَا وَخُشُوعَهَا وَرُكُوعَهَا وَسُجُودَهَا خَرَجَتْ وَهِيَ بَيْضَاءُ مُسْفِرَةٌ، تَقُولُ: حَفِظَكَ اللهُ كَمَا حَفِظْتَنِي، وَمَنْ صَلى الصلاةَ لِغَيْرِ وَقْتِهَا فَلَمْ يُسْبِغْ لَهَا وُضُوءَهَا، وَلَمْ يُتِم لَهَا خُشُوعَهَا وَلا رُكُوعَهَا وَلا سُجُودَهَا خَرَجَتْ وَهِيَ سَوْدَاءُ مُظْلِمَةٌ، تَقُولُ: ضَيعَكَ اللِهِ كَمَا ضَيعْتَنِي، حَتى إِذَا كَانَتْ حَيْثُ شَاءَ اللهُ لُفتْ كَمَا يُلَف الثوْبُ الْخَلَقُ، ثُم ضُرِبَ بِهَا وَجْهُهُ".

933 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى تاھارەتنى كامىل ئېلىپ، نامازنى ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇسا ۋە ئۇ نامازنىڭ قىيامىنى، رۇكۇسىنى ۋە سەجدىسىنى تولۇق قىلسا، ئۇ ناماز ئاپئاق نۇر بولۇپ: "سەن مېنى ساقلىغاندەك، الله تائالامۇ سېنى ساقلىسۇن" دەيدۇ. كىمكى تاھارەتنى كامىل ئالماستىن، نامازنىڭ قىيام، رۇكۇ، سەجدىلىرىنى تولۇق قىلمىسا ۋە ئۆز ۋاقتىدىن

[1] ھەيسەمى (1659): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە يەھيا ئىبنى زۇھەير قۇرەشى ئىسىملىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم. قالغان راۋىيلار سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

كىچىكتۇرۇپ ئوقۇسا، ئۇ ناماز قاپقارا بىر نەرسە بولۇپ: ”سەن مېنى تاشلىۋەتكەندەك، اللە تائالامۇ سېنى تاشلىۋەتسۇن“ دەيدۇ ۋە اللە تائالا خالىغان يەرگىچە بارىدۇ، ئاندىن كونا كىيىم-كېچەك قاتلانغاندەك قاتلىنىپ كېلىپ، (نامازنى ئاشۇنداق ئوقۇغان كىشىنىڭ) يۈزىگە ئۇرۇلىدۇ»[①].

(«ئەلئەۋسەت»)

934 - عَنْ أَبِي ذَرٍّ أَن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ خَرَجَ زَمَنَ الشتَاءِ وَالْوَرَقُ يَتَهَافَتُ فَأَخَذَ بِغُصْنَيْنِ مِنْ شَجَرَةٍ قَالَ فَجَعَلَ ذَلِكَ الْوَرَقُ يَتَهَافَتُ قَالَ فَقَالَ يَا أَبَا ذَرٍّ قُلْتُ لَبيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ إِن الْعَبْدَ الْمُسْلِمَ لَيُصَلي الصلَاةَ يُرِيدُ بِهَا وَجْهَ اللهِ فَتَهَافَتُ عَنْهُ ذُنُوبُهُ كَمَا يَتَهَافَتُ هَذَا الْوَرَقُ عَنْ هَذِهِ الشجَرَةِ.

934 - ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: غازاڭلار چۈشۈۋاتقان مەزگىلدە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سىرتقا چىقىپ، دەرەختىن ئىككى شاخنى ئالغان ئىدى، ئۇ شاخنىڭ غازاڭلىرى تۆكۈلۈشكە باشلىدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

- ئى ئەبۇزەر! - دېدى. مەن:

- مانىمەن، ئى رەسۇلۇللاھ! - دېدىم. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

- ھەقىقىي مۇسۇلمان بەندە اللە تائالانىڭ رازىلىقىنى ئۈمىد قىلىپ ناماز ئوقۇسا، ئۇ كىشىنىڭ گۇناھلىرى مۇشۇ دەرەخنىڭ غازاڭلىرى تۆكۈلگەندەك تۆكۈلۈپ كېتىدۇ» دېدى[②].

(ئەھمەد: 21046)

935 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ يَقُولُ الصلَوَاتُ

[①] ھەيسەمى (1677): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۇبباد ئىبنى كەسىر ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن.

[②] ھەيسەمى (3501): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، - دېگەن.

الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمْعَةِ وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ مُكَفِرَاتٌ مَا بَيْنَهُن إِذَا اجْتَنَبَ الْكَبَائِرَ.

935 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بەندە چوڭ گۇناھلاردىن ساقلانغانلا بولسا، بەش ۋاقىت ناماز نامازدىن نامازغىچە، جۈمە نامىزى بىر جۈمەدىن يەنە بىر جۈمە نامىزىغىچە، رامىزان بىر رامىزاندىن يەنە بىر رامىزانغىچە بولغان ئارىلىقتىكى گۇناھلارنى ئۆچۈرىۋېتىدۇ».

(مۇسلىم: 233)

936 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ صَلى الصبْحَ فَهُوَ فِي ذِمةِ اللهِ فَلَا يَتْبَعَنكُمْ اللهُ بِشَيْءٍ مِنْ ذِمتِهِ.

936 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى بامدات نامىزىنى ئوقۇسا، ئۇ كىشى الله تائالانىڭ ھىمايىسىدە بولىدۇ، الله تائالا سىلەردىن ئۆز ھىمايىسىدىكى كىشى توغرۇلۇق ھېساب ئېلىپ قالمىسۇن»[1].

(تىرمىزى: 2164)

937 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنهَارِ وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الْعَصْرِ ثُم يَعْرُجُ الذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ فَيَسْأَلُهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي فَيَقُولُونَ تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلونَ وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلونَ.

937 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئاراڭلاردا كېچىنىڭ پەرىشتىلىرى بىلەن كۈندۈزنىڭ پەرىشتىلىرى نۆۋەت بىلەن ئالمىشىپ تۇرىدۇ، ئۇلار بامدات نامىزى بىلەن ئەسىر نامىزى

[1] ئەلبانى (1757): سەھىھ ـ دېگەن.

ۋاقتىدا جەم بولىدۇ. ئاندىن كېچىسى سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا بولغان پەرىشتىلەر (ئەتىگەندە) ئاسمانغا ئۆرلەيدۇ. الله تائالا بەندىلىرىنىڭ ئەھۋالىنى پەرىشتىلەردىن ئوبدانراق بىلىپ تۇرۇپ ئۇلاردىن: ”مېنىڭ بەندىلىرىم قانداق ھالەتتە قالدى؟“ دەپ سورايدۇ. ئۇلار جاۋاب بېرىپ: ”بىز يېتىپ بارغاندا، ئۇلار ناماز ئوقۇۋاتقان ئىكەن، بىز قايتقاندىمۇ ناماز ئوقۇپ قالدى“ دەيدۇ».

(بۇخارى: 555)

938 - عن أَبِي بَكْرِ بْنِ عُمَارَةَ بْنِ رُؤَيْبَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ لَنْ يَلِجَ النارَ أَحَدٌ صَلى قَبْلَ طُلُوعِ الشمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا يَعْنِي الْفَجْرَ وَالْعَصْرَ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَةِ آنتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ نَعَمْ قَالَ الرجُلُ وَأَنَا أَشْهَدُ أَني سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ سَمِعَتْهُ.

938 ـ ئەبۇ بەكرى ئىبنى ئۇمارە ئىبنى رۇئەيبە دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: «ھەر قانداق بىر كىشى كۈن چىقىشتىن بۇرۇنقى ۋە كۈن پېتىشتىن بۇرۇنقى نامازنى، يەنى بامدات ۋە ئەسىر نامىزىنى ئوقۇسا، ئۇ كىشى ھەرگىزمۇ دوزاخقا كىرمەيدۇ». بەسرەلىك بىر كىشى ئۇمارە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن:

ــ سەن بۇ گەپنى رەسۇلۇللاھ (سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم) دىن ئاڭلىدىڭمۇ؟ ـ دەپ سورىغان ئىدى، ئۇ:

ھەئە، مەن رەسۇلۇللاھتىن ئاڭلىدىم، ـ دېدى. ئاندىن ئۇ كىشى:

ــ گۇۋاھلىق بېرىمەنكى، مەنمۇ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەقىقەتەن شۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 634)

939- عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي مُوسَى عَنْ أَبِيهِ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ

مَنْ صَلى الْبَرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنةَ.

939 ـ ئەبۇ بەكرى ئىبنى ئەبۇ مۇسا دادىسى ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھەر قانداق بىر كىشى ئىككى سوغۇق ۋاقىتتىكى نامازنى (يەنى بامدات بىلەن خۇپتەننى) ئوقۇسا، ئۇ كىشى جەننەتكە كىرىدۇ» دېگەن.

(بۇخارى: 574)

940 - عَنْ أَنسٍ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَنْ صَلى الْغَدَاةَ فِي جَمَاعَةٍ ثُم قَعَدَ يَذْكُرُ اللهَ حَتى تَطْلُعَ الشمْسُ ثُم صَلى رَكْعَتَيْنِ كَانَتْ لَهُ كَأَجْرِ حَجةٍ وَعُمْرَةٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تَامةٍ تَامةٍ تَامةٍ.

940 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى بامدات نامىزىنى جامائەت بىلەن ئوقۇپ، ئاندىن كېيىن كۈن چىققۇچە الله تائالاغا زىكرى ئېيتىپ، كۈن چىققاندىن كېيىن ئىككى رەكئەت زۇھا (چاشگاھ ۋاقتى) نامىزى ئوقۇسا، ئۇ كىشىگە ھەج ۋە ئۆمرە قىلغاننىڭ ساۋابى تولۇق بېرىلىدۇ». رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھەج ۋە ئۆمرىنىڭ ساۋابى تولۇق بېرىلىدۇ» دېگەن كەلىمىنى ئۈچ قېتىم تەكرارلىغان[1].

(تىرمىزى: 586)

941 - عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِي أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ تَوَضأَ فَأَحْسَنَ وُضُوءَهُ ثُم صَلى رَكْعَتَيْنِ لَا يَسْهُو فِيهِمَا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

941 ـ زەيد ئىبنى خالىد ئەل جۇھەنى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى تاھارەتنى كامىل ئېلىپ، ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇسا، نامازدا زېھنىنى نامازدىن باشقا ئىشقا بەرمىسە، ئۇ كىشىنىڭ بۇرۇن قىلغان كىچىك

[1] ئەلبانى (480): ھەسەن، ـ دېگەن.

گۇناھلىرى ئەپۇ قىلىنىدۇ»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 905)

942 - عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيبِ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْمُنَافِقِينَ شُهُودُ الْعِشَاءِ وَالصبْحِ لَا يَسْتَطِيعُونَهُمَا أَوْ نَحْوَ هَذَا.

942 ـ سەئىد ئىبنى مۇسەييەب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇناپىقلار بىلەن بىزنىڭ پەرقىمىز بامدات بىلەن خۇپتەن نامىزىدا جامائەتكە ھازىر بولۇش بولۇپ، مۇناپىقلار بۇ ئىككى نامازغا ھازىر بولالمايدۇ».

(مالىك: 294)

943 - عن عَبْدِ اللهِ قَالَ سَأَلْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَي الْعَمَلِ أَحَب إِلَى اللهِ قَالَ الصلَاةُ عَلَى وَقْتِهَا قَالَ ثُم أَي قَالَ ثُم بِر الْوَالِدَيْنِ قَالَ ثُم أَي قَالَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ قَالَ حَدثَنِي بِهِن وَلَوْ اسْتَزَدْتُهُ لَزَادَنِي.

943 ـ ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ــ ﷲ تائالا قايسى ئەمەلنى ئەڭ ياخشى كۆرىدۇ؟ ـ دەپ سورىغان ئىدىم، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇلغان نامازنى ئەڭ ياخشى كۆرىدۇ، ـ دېدى.

ــ ئۇندىن كېيىن قايسى ئەمەلنى؟ ـ دەپ سورىسام:

ــ ئاتا-ئانىغا ياخشىلىق قىلىشنى، ـ دېدى.

ــ ئاندىن كېيىنچۇ؟ ـ دېسەم:

ــ ﷲ يولىدا جىھاد قىلىشنى، ـ دېدى. ئەگەر مەن داۋاملىق سورىغان بولسام، يەنە بىر قانچىنى دەپ بېرىشى مۇمكىن ئىدى. لېكىن مەن كۆپ سورىمىدىم.

(بۇخارى: 527)

[1] ئەلبانى (800): ھەسەن، ـ دېگەن.

944 - عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ إِن الصلَاةَ وَالصيَامَ وَالذكْرَ تُضَاعَفُ عَلَى النفَقَةِ فِي سَبِيلِ اللهِ بِسَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ.

944 ـ سەھل ئىبنى مۇئاز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ھەقىقەتەن ناماز، روزا ۋە زىكىر قاتارلىقلارنىڭ ساۋابى الله يولىدا سەرپ قىلىنغان پۇل ـ مالنىڭ ساۋابىدىن يەتتە يۈز ھەسسە ئارتۇقتۇر»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 2498)

[1] ئەلبانى (537): زەئىپ، ـ دېگەن.

نامازنى ۋاقتىدا ئوقۇشنىڭ ۋە قازاسىنى قىلىشنىڭ ۋاجىپ ئىكەنلىكى

945 - عَنْ أَنسٍ قَالَ سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلْيهِ وَسَلمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ كَمْ افْتَرَضَ اللهُ عَز وَجَل عَلَى عِبَادِهِ مِنْ الصلَوَاتِ قَالَ افْتَرَضَ اللهُ عَلَى عِبَادِهِ صَلَوَاتٍ خَمْسًا قَالَ يَا رَسُولَ اللهِ هَلْ قَبْلَهُن أَوْ بَعْدَهُن شَيْئًا قَالَ افْتَرَضَ اللهُ عَلَى عِبَادِهِ صَلَوَاتٍ خَمْسًا فَحَلَفَ الرجُلُ لَا يَزِيدُ عَلْيهِ شَيْئًا وَلَا يَنقُصُ مِنْهُ شَيْئًا قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلْيهِ وَسَلمَ إِنْ صَدَقَ لَيَدْخُلَن الْجَنةَ.

945 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ الله تائالا بەندىلىرىگە قانچىلىك ناماز پەرز قىلدى؟ ـ دەپ سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ الله تائالا بەندىلىرىگە بەش ۋاخ ناماز پەرز قىلدى، ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ـ ئى اللهنىڭ رەسۇلى! شۇ بەش ۋاخ نامازدىن كېيىن ياكى بۇرۇن ئوقۇلىدىغان ناماز بارمۇ؟ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە:

ـ الله تائالا بەندىلىرىگە بەش ۋاخ ناماز پەرز قىلدى، ـ دېدى. ئاندىن ئۇ كىشى قەسەم قىلىپ:

ـ مەن ئۇ بەش ۋاخ نامازنى ئارتۇق ـ كەم قىلماي، تولۇق ئوقۇيمەن، ـ دېگەنىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم باشقىلارغا قاراپ:

ـــ ئەگەر ئۇ كىشى دېگىنىگە راستچىللىق بىلەن ئەمەل قىلسا،

چوقۇم جەننەتكە كىرىدۇ، ـ دېدى[1].

(نەسائى: 459)

946 - عَنْ أَنس ْبنِ مَالِكٍ قَالَ فُرِضَتْ عَلَى النبِى صلى الله عليه وسلم لَيْلَةَ أُسْرِىَ بِهِ الصلَوَاتُ خَمْسِينَ ثُم نُقِصَتْ حَتى جُعِلَتْ خَمْسًا ثُم نُودِىَ يَا مُحَمدُ إِنهُ لاَ يُبدلُ الْقَوْلُ لَدَى وَإِن لَكَ بِهَذِهِ الْخَمْسِ خَمْسِينَ.

946ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاسمانغا ئېلىپ چىقىلغان كېچىسى ناماز 50 ۋاخ پەرز قىلىنغان ئىدى. ئاندىن كېمەيتىلىپ بەش ۋاخقا چۈشۈرۈلدى. ئاندىن الله تەرىپىدىن نىدا قىلىنىپ:

ـ ئى مۇھەممەد! مېنىڭ سۆزۈم ئۆزگەرتىلمەيدۇ، ساڭا بۇ بەش ۋاخ نامازنىڭ ساۋابى ئۈچۈن 50 ۋاخ نامازنىڭ ساۋابى بېرىلىدۇ.ـ دېيىلدى.[2]

(تىرمىزى: 213)

947 - عَنْ ابْنِ عَباسٍ قَالَ فَرَضَ اللهُ الصلَاةَ عَلَى لِسَانِ نَبِيكُمْ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي الْحَضَرِ أَرْبَعًا وَفِي السفَرِ رَكْعَتَيْنِ وَفِي الْخَوْفِ رَكْعَةً.

947 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: الله تائالا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تىلى ئارقىلىق نامازنى پەرز قىلىپ، ئۆز يۇرتىدا تۇرغاندا تۆت رەكئەت، سەپەر قىلغاندا ئىككى رەكئەت، ئۇرۇش مەيدانىدىكى جىددىي پەيتلەردە بىر رەكئەت ئوقۇشقا بۇيرىدى.

(مۇسلىم: 687)

948 - عن عَائِشَةَ زَوْجَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَتْ فَرَضَ اللهُ الصلَاةَ حِينَ فَرَضَهَا رَكْعَتَيْنِ ثُم أَتمهَا فِي الْحَضَرِ فَأُقِرتْ صَلَاةُ السفَرِ عَلَى الْفَرِيضَةِ الْأُولَى.

---

[1] ئەلبانى (445): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (176): سەھىھ ـ دېگەن.

948 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنهادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ﷲ (تۆت رەكئەتلىك) نامازنى پەرز قىلغاندا ئىككى رەكئەت پەرز قىلغان ئىدى، كېيىن ئۇنى يۇرتىدا تۇرغانلار ئۈچۈن تۆت رەكئەت قىلىپ تولۇقلىدى، نەتىجىدە سەپەردىكى ناماز ئەسلىدىكى ئىككى رەكئەت پېتى قالدى.

(مۇسلىم: 685)

949 - وزاد أþد: وَكَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا سَافَرَ صَلى الصلَاةَ الْأُولَى إِلا الْمَغْرِبَ فَإِذَا أَقَامَ زَادَ مَعَ كُل رَكْعَتَيْنِ رَكْعَتَيْنِ إِلا الْمَغْرِبَ لِأَنها وَتْرٌ وَالصبْحَ لِأَنهُ يُطَولُ فِيهَا الْقِرَاءَةَ.

949 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سەپەر قىلغاندا، (تۆت رەكئەتلىك) نامازنى ئەسلى پېتى ئىككى رەكئەت ئوقۇيتتى، يۇرتىدىكى ۋاقتىدا تۆت رەكئەت ئوقۇيتتى. لېكىن شام نامىزى ئۈچ رەكئەتلىك بولغانلىقى ئۈچۈن، قەيەردە بولسا بولسۇن، ئۇنى ئۈچ رەكئەت ئوقۇيتتى، بامدات نامىزىنى ئۇزۇن قىرائەت بىلەن ئوقۇيدىغان بولغاچقا، ئۇنى يۇرتىدىكى چاغدىمۇ ئىككى رەكئەت ئوقۇيتتى[1].

(ئەھمەد: 25750)

950 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ فُرِضَتْ الصلَاةُ رَكْعَتَيْنِ ثُم هَاجَرَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَفُرِضَتْ أَرْبَعًا وَتُرِكَتْ صَلَاةُ السفَرِ عَلَى الْأُولَى قَالَ الزهْرِي فَقُلْتُ لِعُرْوَةَ مَا بَالُ عَائِشَةَ تُتِم قَالَ تَأَولَتْ مَا تَأَولَ عُثْمَانُ.

950 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنهانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: (تۆت رەكئەتلىك) ناماز دەسلەپتە ئىككى رەكئەت پەرز قىلىنغان بولۇپ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەدىنىگە

[1] ھەيسەمى (2931): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

ھىجرەت قىلغاندىن كېيىن (يۇرتتىكى چاغدا) تۆت رەكئەت ئوقۇش پەرز قىلىنغان، ئەمما سەپەردىكى ناماز ئەسلىدىكى ئىككى رەكئەت پېتى قالدۇرۇلغان. زۆھرى (راۋى) مۇنداق دەيدۇ: مەن ئۇرۋەگە:

— ئۇنداقتا، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا نېمىشقا سەپەردىمۇ تۆت رەكئەت ئوقۇيدۇ؟ - دېسەم، ئۇ:

— ئۇمۇ ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا ئوخشاش ئۆزىنىڭ چۈشەنچىسىگە ئەمەل قىلىشقا ئۇرۇنغان، - دېدى.

(بۇخارى: 3935)

951 - عن سلمان قال: «فرضت الصلاة ركعتين، فصلاها رسول الله صلى الله عليه وسلم ηكة حتى قدم المدينة ، وصلاها بالمدينة ما شاء الله ، وزيد في صلاة اΣضـر ركعتين ، وتركت صلاة السفر على حاΤا».

951 ـ سەلمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: (تۆت رەكئەتلىك) ناماز ئىككى رەكئەت پەرز قىلىنغان، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەككىدىكى چاغدا ئىككى رەكئەت ئوقۇغان، مەدىنىگە كەلگەندىن كېيىنمۇ بىر زامان شۇنداق ئوقۇغاندىن كېيىن، ئۆز يۇرتىدا تۇرغاندا ئوقۇلىدىغان نامازغا ئىككى رەكئەت قوشۇلۇپ تۆت رەكئەت قىلىندى، سەپەردىكى ناماز ئەسلىدىكى ئىككى رەكئەت پېتى قالدۇرۇلدى[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

952 - عَنْ عُمَرَ بنِ الْخَطابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ صَلَاةُ الْأَضْحَى رَكْعَتَانِ وَصَلَاةُ الْفِطْرِ رَكْعَتَانِ وَصَلَاةُ الْمُسَافِرِ رَكْعَتَانِ وَصَلَاةُ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَانِ تَمَامٌ لَيْسَ بِقَصْرٍ عَلَى لِسَانِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ.

952 ـ ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت

[1] ھەيسەمى (2945): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەمر ئىبنى ئابدۇلغەففار ئىسىملىك ھەدىسى مەترۇك كىشى بار، - دېگەن.

قىلىنىدۇ: قۇربان ھېيت نامىزى ئىككى رەكئەت، روزا ھېيت نامىزى ئىككى رەكئەت، مۇساپىر نامىزى ئىككى رەكئەت، جۈمە نامىزى ئىككى رەكئەتتۇر. بۇ نامازلار پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۆزىگە ئاساسەن تولۇق ناماز بولۇپ، ئەسلىدىكىدىن قىسقارتىلغان ئەمەس[1].

(نەسائى: 1566)

953 - عن مورق قال سألت ابن عمر عن الصلاة في السفر فقال ركعتين ركعتين من خالف السنة كفر.

953 ـ مەۋرەق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن سەپەر نامىزى توغرۇلۇق سورىسام، ئۇ ماڭا:

ــ سەپەر نامىزى ئىككى رەكئەت ئوقۇلىدۇ، كىمكى سۈننەتكە خىلاپلىق قىلسا، كاپىر بولىدۇ، ـ دېدى[2].

(«ئەلكەبىر»)

954 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بنِ فَضَالَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ عَلمَنِي رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَكَانَ فِيمَا عَلمَنِي وَحَافِظْ عَلَى الصلَوَاتِ الْخَمْسِ قَالَ قُلْتُ إِن هَذِهِ سَاعَاتٌ لِي فِيهَا أَشْغَالٌ فَمُرْنِي بِأَمْرٍ جَامِعٍ إِذَا أَنَا فَعَلْتُهُ أَجْزَأَ عَني فَقَالَ حَافِظْ عَلَى الْعَصْرَيْنِ وَمَا كَانَتْ مِنْ لُغَتِنَا فَقُلْتُ وَمَا الْعَصْرَانِ فَقَالَ صَلَاةُ قَبْلَ طُلُوعِ الشمْسِ وَصَلَاةُ قَبْلَ غُرُوبِهَا.

954 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى فەزالە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا خېلى كۆپ نەرسىلەرنى ئۆگەتتى. ئۇنىڭ ئىچىدە بەش ۋاخ نامازغا قاتتىق ئەھمىيەت بېرىشمۇ بار ئىدى. مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

---

[1] ئەلبانى (1475): سەھىھ، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (2936): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

ــ بۇ، مەن بەك ئالدىراش ئۆتىدىغان ۋاقىتتۇر، شۇڭا ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، ئەمەل قىلسامىلا ماڭا كۇپايە قىلىدىغان بىر ئىشنى دەپ بەرگەن بولساڭ، ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئىككى نامازغا بەكرەك ئەھمىيەت بەرگىن، ئۇلار بامدات نامىزى بىلەن ئەسىر نامىزى، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 428)

955 - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرٍ وَفَرقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ.

955 ـ ئەمىر ئىبنى شۇئەيب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ چوڭ دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بالىلىرىڭلارنى يەتتە ياشقا كىرگەندە، ناماز ئوقۇشقا بۇيرۇڭلار، ئون ياشقا كىرگەندە ناماز ئوقۇغىلى ئۇنىمىسا ئۇرۇڭلار ۋە ئۇلارنىڭ ياتىدىغان ئورنىنى ئايرىۋېتىڭلار»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 495)

956 - عن مُعَاذُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ خُبَيْبٍ الْجُهَنِي قَالَ دَخَلْنَا عَلَيْهِ فَقَالَ لِامْرَأَتِهِ مَتَى يُصَلي الصبِي فَقَالَتْ كَانَ رَجُلٌ مِنا يَذْكُرُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنهُ سُئِلَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ إِذَا عَرَفَ يَمِينَهُ مِنْ شِمَالِهِ فَمُرُوهُ بِالصلَاةِ.

956 ـ مۇئاز ئىبنى ئابدۇللاھتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ــ كىچىك بالا قانچە يېشىدىن تارتىپ ناماز ئوقۇيدۇ؟ ـ دەپ سورالغاندى:

---

[1] ئەلبانى (413): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (466): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

— كىچىك بالا ئوڭ قولى بىلەن سول قولىنى ئايرىيالىغۇدەك بولغاندا، ناماز ئوقۇشقا بۇيرۇڭلار، - دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 497)

957- عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ الرَبِيعِ بْنِ سَبْرَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَلمُوا الصبِيَ الصلَاةَ ابْنَ سَبْعِ سِنِينَ وَاضْرِبُوهُ عَلَيْهَا ابْنَ عَشْرٍ.

957 - ئابدۇل مەلىك ئىبنى رەبىئ ئىبنى سەبرە چوڭ دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بالىلىرىڭلارغا يەتتە ياشقا كىرگەندە ناماز ئوقۇشنى ئۆگىتىڭلار، ئون ياشقا كىرگەندە ئوقۇمىسا ئۇرۇڭلار»[2].

(تىرمىزى: 407)

958 - عَنْ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: وَجَدْنَا صَحِيفَةً فِي قِرَابِ سَيْفِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بَعْدَ، وَفَاتِهِ فِيهَا مَكْتُوبٌ : ”بِسْمِ اللهِ الرحْمَنِ الرحِيمِ، فَرقُوا بَيْنَ مَضَاجِعِ الْغِلْمَانِ وَالْجَوَارِي، وَالإِخْوَةِ وَالأَخَوَاتِ لِسَبْعِ سِنِينَ، وَاضْرِبُوا أَبْنَاءَكُمْ عَلَى الصلاةَ إِذَا بَلَغُوا أَظُنهُ تِسْعًا، مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنَ ادعَى إِلَى غَيْرِ قَوْمِهِ، أَوْ إِلَى غَيْرِ مَوَالِيهِ، مَلْعُونٌ مَنِ اقْتَطَعَ شَيْئًا مِنْ تُخُومِ الأَرْضِ“ يَعْنِي بِذَلِكَ طُرُقَ الْمُسْلِمِينَ.

958 - ئەبۇرافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات بولغاندىن كېيىن، قىلىچىنىڭ غىلىپى ئىچىدىن بىر مەكتۇپ تېپىلدى، ئۇنىڭدا مۇنداق دەپ يېزىلغان ئىدى: «بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم! قۇل ۋە چۆرىلىرىڭلار، ئوغۇل ۋە قىزلىرىڭلار يەتتە ياشقا كىرگەندە، ئۇلارنىڭ ياتىدىغان ئورنىنى ئايرىۋېتىڭلار، توققۇز ياشقا كىرگەندە ناماز ئوقۇغىلى ئۇنىمىسا ئۇرۇڭلار. كىمكى ئۆزىنىڭ مىللىتىنى ياكى ئۆزىنىڭ

[1] ئەلبانى (95): زەئىپ، - دېگەن.

[2] ئەلبانى (334): ھەسەن ۋە سەھىھ - دېگەن.

خوجايىنىنى ئىنكار قىلسا، مەلئۇن بولىدۇ. كىمكى مۇسۇلمانلار ماڭىدىغان ئاممىۋىي يولنىڭ بىرەر قىسمىغا ئۆز مەنپەئەتى ئۈچۈن ئىگە بولۇۋالسا، ئۇمۇ مەلئۇن بولىدۇ»[1].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

959 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ عَرَضَنِي رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَوْمَ أُحُدٍ فِي الْقِتَالِ وَأَنَا ابْنُ أَرْبَعَ عَشْرَةَ سَنَةً فَلَمْ يُجِزْنِي وَعَرَضَنِي يَوْمَ الْخَنْدَقِ وَأَنَا ابْنُ خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً فَأَجَازَنِي قَالَ نَافِعٌ فَقَدِمْتُ عَلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ وَهُوَ يَوْمَئِذٍ خَلِيفَةٌ فَحَدثْتُهُ هَذَا الْحَدِيثَ فَقَالَ إِن هَذَا لَحَد بَيْنَ الصغِيرِ وَالْكَبِيرِ فَكَتَبَ إِلَى عُمالِهِ أَنْ يَفْرِضُوا لِمَنْ كَانَ ابْنَ خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً وَمَنْ كَانَ دُونَ ذَلِكَ فَاجْعَلُوهُ فِي الْعِيَالِ.

959 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئون تۆت يېشىمدا ئۇھۇد ئۇرۇشىغا قاتنىشىشنى تەلەپ قىلسام، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا رۇخسەت قىلمىغان ئىدى. ئون بەش ياشقا كىرگەن چېغىمدا، خەندەك ئۇرۇشىغا قاتنىشىشنى تەلەپ قىلسام، رۇخسەت بەردى. نافىئ مۇنداق دەيدۇ: ئۆمەر ئىبنى ئابدۇل ئەزىز خەلىپە بولغان ۋاقتىدا، مەن ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ بۇ ھەدىسنى سۆزلەپ بەرسەم، ئۇ: ”دېمەك، ئون بەش ياش بالاغەت يېشى ئىكەن“ دېدى ۋە قول ئاستىدىكىلەرگە خەت يېزىپ: ”ئون بەش ياشقا كىرگەنلەرگە ۋەزىپە تاپشۇرۇلسا بولىدىغانلىقى، ئون بەش ياشتىن كىچىكلەرگە نارەسىدە بالىلار قاتارىدا مۇئامىلە قىلىنىدىغانلىقى“ ھەققىدە يارلىق چۈشۈردى.

(مۇسلىم: 1868)

960 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَل إِذَا ذَكَرَهَا لَا كَفارَةَ لَهَا إِلا ذَلِكَ.

---

[1] ھەيسەمى (1627): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە غەسسان ئىبنى ئۇبەيدۇللاھ بىلەن يۈسۈف ئىبنى نافىئ ئىسىملىك ئىككى كىشى بار. مەن ئۇلارنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم، ـ دېگەن.

960 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «كىمكى ئۇنتۇپ قېلىپ نامازنىڭ ۋاقتىنى ئۆتكۈزۈۋەتسە، ئېسىگە كەلگەندە ئوقۇسا بولىدۇ، نامازنى ئۇنتۇپ قالغانغا باشقا كاپارەت كەتمەيدۇ».

(بۇخارى: 597)

961 - عَنْ أَنسِ بْنِ مَالِكٍ أَن رَسُولَ اللِه صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلهَا إِذَا ذَكَرَهَا لَا كَفارَةَ لَهَا إِلا ذَلِكَ قَالَ قَتَادَةُ وَأَقِمْ الصلَاةَ لِذِكْرِي.

961 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئەگەر بىرىڭلار ناماز ۋاقتىدا ئۇخلاپ قالغان ياكى ئۇنتۇپ قالغان بولسا، ئويغانغان ياكى ئېسىگە كەلگەن ھامان ئوقۇشى لازىم، چۈنكى اللە تائالا قۇرئان كەرىمدە: ﴿نامازنى مېنى ئېسىڭگە ئالغاندا ئوقۇغىن!﴾[1] دېدى».

(مۇسلىم: 684)

962 - عَنْ عَبْدِ اللِه بْنِ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سِرْنَا مَعَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَيْلَةً فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ لَوْ عَرسْتَ بِنَا يَا رَسُولَ اللِه قَالَ أَخَافُ أَنْ تَنَامُوا عَنْ الصلَاةِ قَالَ بِلَالٌ أَنَا أُوقِظُكُمْ فَاضْطَجَعُوا وَأَسْنَدَ بِلَالٌ ظَهْرَهُ إِلَى رَاحِلَتِهِ فَغَلَبَتْهُ عَيْنَاهُ فَنَامَ فَاسْتَيْقَظَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَقَدْ طَلَعَ حَاجِبُ الشمْسِ فَقَالَ يَا بِلَالُ أَيْنَ مَا قُلْتَ قَالَ مَا أُلْقِيَتْ عَلَي نَوْمَةٌ مِثْلُهَا قَط قَالَ إِن اللهَ قَبَضَ أَرْوَاحَكُمْ حِينَ شَاءَ وَرَدهَا عَلَيْكُمْ حِينَ شَاءَ يَا بِلَالُ قُمْ فَأَذنْ بِالناسِ بِالصلَاةِ فَتَوَضأَ فَلما ارْتَفَعَتْ الشمْسُ وَابْياضتْ قَامَ فَصَلى.

962 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەبۇ قەتادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: بىر كېچىسى، بىز رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىللە بىر سەپەرگە چىقتۇق. بەزىلەر:

---

[1] سۈرە تاھا، 14ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! بىرئاز ئۇخلاپ، ئاندىن ماڭساق، ـ دېگەن ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ ناماز ۋاقتىدا ئۇخلاپ قالارسىلەرمىكىن، ـ دېدى. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـــ مەن ئويغىتاي، ـ دېگەندىن كېيىن ھەممەيلەن ئۇخلاشقا باشلىدى. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ چارچىغان بولغاچقا، يۆك ـ تاقىغا يۆلەنگىنىچە كۆزى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئويغۇنۇپ قارىغۇدەك بولسا كۈن چىقىپ بولغانىكەن. ئۇ:

ـ ئى بىلال! قېنى ئويغاتماپسەنغۇ؟ ـ دېگەنىدى، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ مەن ھېچ قاچان بۇنداق ئۇخلاپ قالمىغان ئىدىم، ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ الله تائالا سىلەرنىڭ روھىڭلارنى خالىغاندا تاپشۇرۇۋېلىپ، خالىغاندا قايتۇرۇپ بېرىدۇ. ئى بىلال! ئورنىڭدىن تۇر، نامازغا ئەزان ئوقۇغىن! ـ دەپ، ئۆزى تاھارەت ئالدى، شۇنداق قىلىپ، نامازنى كۈن ئۆرلىگەندىن كېيىن ئوقۇدۇق.

(بۇخارى: 595)

963 - عن أبي قتادة أن النبي صلى الله عليه وسلم كان في سفر له فمال رسول الله صلى الله عليه وسلم وملت معه فقال انظر فقلت هذا راكب هذان راكبان هؤلاء ثلاثة حتى صرنا سبعة فقال احفظوا علينا صلاتنا يعني صلاة الفجر فضرب على آذانهم فما أيقظهم إلا حر الشمس فقاموا فساروا هنية ثم نزلوا فتوضئوا وأذن بلال فصلوا ركعتي الفجر ثم صلوا الفجر وركبوا فقال بعضهم لبعض قد فرطنا في صلاتنا فقال النبي صلى الله عليه وسلم إنه لا تفريط في النوم إنما التفريط في اليقظة فإذا سها أحدكم عن صلاة فليصلها حين يذكرها ومن الغد للوقت.

963 ـ ئەبۇ قەتادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر قانچە كىشى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىللە

سەپەرگە ئاتلىنىپ، كېچىلەپ ئۇزۇن يول يۈردۇق. تاڭغا يېقىن بىر يەرگە چۈشتۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «نامازنىڭ ۋاقتىغا دىققەت قىلىڭلار، ئۆتۈپ كەتمىسۇن!» دەپ ھەممەيلەننى ئاگاھلاندۇردى. لېكىن ھەممىمىز كۈن چىققۇچە ئۇخلاپ قاپتىمىز. ئويغىنىپ يەنە يولغا چىقتۇق، بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن بىر يەرگە چۈشۈپ تاھارەت ئالدۇق. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەزان ئوقۇدى، ئالدى بىلەن بامدات نامازنىڭ سۈننىتىنى ئاندىن پەرزىنى ئوقۇدۇق، ئاندىن سەپەرنى داۋاملاشتۇردۇق. بەزىلەر بىر - بىرىگە: ”بىز نامازنى كېچىكتۈرۈپ ياخشى قىلمىدۇق“ دېيىشتى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئۇخلاپ قېلىش خاتالىق ئەمەس، لېكىن ئويغاق تۇرۇپ نامازنى كېچىكتۈرۈش خاتالىق ھېسابلىنىدۇ. ئەگەر بىرىڭلار ئۇنتۇپ قېلىپ ياكى ئۇخلاپ قېلىپ، نامازنىڭ ۋاقتىنى كېچىكتۈرۈپ قويسا، ئېسىگە كەلگەندە ياكى ئويغانغاندا دەرھال ئوقۇۋالسۇن! ئەمما ئەتىسى ئەسلىدىكى پېتى ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇسۇن» دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 437)

964 - ومنها: بَعَثَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ جَيْشَ الْأُمَرَاءِ بِهَذِهِ الْقِصةِ قَالَ فَلَمْ تُوقِظْنَا إِلا الشمْسُ طَالِعَةً فَقُمْنَا وَهِلِينَ لِصَلَاتِنَا فَقَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ رُوَيْدًا رُوَيْدًا حَتى إِذَا تَعَالَتْ الشمْسُ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يَرْكَعُ رَكْعَتَيْ الْفَجْرِ فَلْيَرْكَعْهُمَا فَقَامَ مَنْ كَانَ يَرْكَعُهُمَا وَمَنْ لَمْ يَكُنْ يَرْكَعُهُمَا فَرَكَعَهُمَا ثُم أَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنْ يُنَادَى بِالصلَاةِ فَنُودِيَ بِهَا فَقَامَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَصَلى بِنَا فَلَما انْصَرَفَ قَالَ أَلَا إِنا نَحْمَدُ اللهَ أَنا لَمْ نَكُنْ فِي شَيْءٍ مِنْ أُمُورِ الدنْيَا يَشْغَلُنَا عَنْ صَلَاتِنَا وَلَكِن أَرْوَاحَنَا كَانَتْ بِيَدِ اللهِ عَز وَجَل فَأَرْسَلَهَا أَنى شَاءَ فَمَنْ أَدْرَكَ مِنْكُمْ صَلَاةَ الْغَدَاةِ مِنْ غَدٍ صَالِحًا فَلْيَقْضِ مَعَهَا مِثْلَهَا ومنها: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَيْسَ فِي النوْمِ تَفْرِيطٌ إِنمَا التفْرِيطُ فِي الْيَقَظَةِ أَنْ تُؤَخرَ صَلَاةً حَتى

[1] ئەلبانى (422): سەھىھ - دېگەن.

يَدْخُلَ وَقْتُ أُخْرَى.

964 ـ يـۇقـىرىقى ھەدىسـىـنىڭ راۋىسـى ئەبـۇ قەتـادە رەزىيەللاھـۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن قىلغان بىر سەپەردە كۆن چىقىپ، قۇياش تەپتى ھېس بولغۇدەك ۋاقىتقىچە ئۇخلاپ قاپتىمىز (يەنى بامدات نامىزىنىڭ ۋاقتى ئۆتۈپ كېتىپتۇ). ھەممىمىز ئورنىمىزدىن دۈررىدە تۇرۇشۇدۇق، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھولۇقماڭلار، ھېچقىسى يوق» دېدى. قۇياش خېلى ئۆرلىگەندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئاراڭلاردا بامداتنىڭ سۈننىتىنى ئوقۇپ ئادەتلەنگەنلەر بولسا ئوقۇۋالسۇن!» دېدى. بامداتنىڭ سۈننىتىنى ئوقۇشقا ئادەتلەنگەن ـ ئادەتلەنمىگەن ھەممەيلەن قوپۇپ ئوقۇدۇق. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇيرۇققا بىنائەن ئەزان ئېيتقاندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پەرزنى ئوقۇپ بەردى. ئاندىن كېيىن: «دىققەت قىلىڭلار! اللە تائالاغا ھەمدى بولسۇنكى، نامىزىمىز دۇنيا مەشغۇلاتى تۈپەيلىدىن قازا بولۇپ كەتمىدى. بەلكى بىزنىڭ روھلىرىمىز اللە تائالانىڭ ئىلكىدە ئىدى، ئۇ خالىغان ۋاقىتتا بىزگە قايتۇرۇپ بەردى. قايسى بىرسىڭلار بامدات نامىزىنى ئۆتكۈزۈۋەتسە، سۈننەتنى بىرگە ئوقۇسۇن. ئۇخلاپ قېلىپ نامازنى ئۆتكۈزۈۋەتكەنلىك خاتالىق ئەمەس، كىمكى نامازنى ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇماي، يەنە بىر نامازنىڭ ۋاقتى كىرگۈچە كېچىكتۈرسە، ئۇ ھەقىقەتەن خاتالىقتۇر» دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 437)

965 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَن رَسُولَ اللِهِ صَلى اللهُ عَلْيِهِ وَسَلمَ حِينَ قَفَلَ مِنْ غَزْوَةِ خَيْبَرَ سَارَ لَيْلَهُ حَتى إِذَا أَدْرَكَهُ الْكَرَى عَرسَ وَقَالَ لِبِلَالٍ اكْلَأْ لَنا اللَيْلَ فَصَلى بِلَالٌ مَا قُدرَ لَهُ وَنَامَ رَسُـولُ اللِهِ صَلى اللهُ عَلْيِهِ وَسَلمَ وَأَصْحَابُهُ فَلَما تَقَارَبَ الْفَجْرُ اسْتَنَدَ بِلَالٌ إِلى رَاحِلَتِهِ مُوَاجِـهَ الْفَجْـرِ فَغَلَبَتْ بِلَالًا عَيْنَاهُ وَهُوَ مُسْتَنِدٌ إِلى رَاحِلَتِهِ فَلَمْ يَسْتَيْقِظْ رَسُولُ اللِهِ صَلى اللهُ عَلْيِهِ وَسَلمَ وَلَا بِلَالٌ

[1] ئەلبانى (81): شاز ھەدىس، ـ دېگەن.

وَلَا أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِهِ حَتى ضَرَبَتْهُمْ الشمْسُ فَكَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَولَهُمْ اسْتِيقَاظًا فَفَزِعَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ أَيْ بِلَالُ فَقَالَ بِلَالٌ أَخَذَ بِنَفْسِي الذِي أَخَذَ بِأَبِي أَنتَ وَأُمي يَا رَسُولَ اللهِ بِنَفْسِكَ قَالَ اقْتَادُوا فَاقْتَادُوا رَوَاحِلَهُمْ شَيْئًا ثُم تَوَضأَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَأَمَرَ بِلَالًا فَأَقَامَ الصلَاةَ فَصَلى بِهِمْ الصبْحَ فَلَما قَضَى الصلَاةَ قَالَ مَنْ نَسِيَ الصلَاةَ فَلْيُصَلهَا إِذَا ذَكَرَهَا فَإِن اللهَ قَالَ أَقِمْ الصلَاةَ لِذِكْرِي قَالَ يُونُسُ وَكَانَ ابْنُ شِهَابٍ يَقْرَؤُهَا لِلذكْرَى.

965 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن خەيبەر ئۇرۇشىدىن قايتىشىمىزدا كېچىلەپ يول يۈردۇق. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بەك چارچاپ كەتكەنىدى. بىر يەردە توختاپ، ئۇخلاشتىن بۇرۇن بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا: «سەن بىزنى بامداتقا ئويغاتقىن» دېدى. شۇنىڭ بىلەن، ھەممىمىز ئۇخلاپ قالدۇق. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىر چاغقىچە ناماز ئوقۇغاندىن كېيىن، يۈك ـ تاقلىرىغا يۆلەنگەن ھالدا كۈن چىقىشقا قاراپ ئولتۇرۇپ ئۇخلاپ قاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، ھەممىمىز كۈن چىقىپ بولغۇچە ئۇخلاپ كېتىپتىمىز. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەممىمىزدىن بۇرۇن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتى ۋە: «ھەي بىلال!» دېگەنىدى، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ”ئى رەسۇلۇللاھ! ئاتا ـ ئانام ساڭا پىدا بولسۇنكى، سېنى تۇتقان ئۇيقۇ مېنىمۇ تۇتۇپتۇ، مەنمۇ ئۇخلاپ قاپتىمەن“ دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئورنۇڭلاردىن تۇرۇپ، ئۇلاغلارنى يېتىلەڭلار!» دېدى. بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن توختىدۇق، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاھارەت ئالدى، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تەكبىر چۈشۈردى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازنى ئوقۇپ بەرگەندىن كېيىن مۇنداق دېدى: «كىمكى نامازنى ئۇنتۇپ قېلىپ ئوقۇماي قالغان بولسا، ئېسىگە كەلگەندە ئوقۇسا، ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇغان بولىدۇ. چۈنكى اللە تائالا: ﴿نامازنى مېنى ئېسىڭگە ئالغاندا ئوقۇغىن!﴾[1] دېدى».
(مۇسلىم: 680)

[1] سۈرە تاھا، 14 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

967 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلهَا إِذَا ذَكَرَهَا فَإِن اللهَ تَعَالَى يَقُولُ أَقِمْ الصلَاةَ لِلذكْرَى قُلْتُ لِلزهْرِي هَكَذَا قَرَأَهَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ نَعَمْ.

967 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى نامازنى ئۇنتۇپ قالغان بولسا، ئېسىگە كەلگەندە ئوقۇسا بولىدۇ. چۈنكى الله تائالا: ﴿نامازنى مېنى ئېسىڭگە ئالغاندا ئوقۇغىن!﴾[1] دېدى»[2].

(نەسائى: 620)

968 - وفي أخرى: قَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لِيَأْخُذْ كُل رَجُلٍ بِرَأْسِ رَاحِلَتِهِ فَإِن هَذَا مَنْزِلٌ حَضَرَنَا فِيهِ الشيْطَانُ قَالَ فَفَعَلْنَا ثُم دَعَا بِالْمَاءِ فَتَوَضأَ ثُم سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَقَالَ يَعْقُوبُ ثُم صَلى سَجْدَتَيْنِ ثُم أُقِيمَتْ الصلَاةُ فَصَلى الْغَدَاةَ.

968 ـ يەنە بىر ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھەركىم ئۆزىنىڭ ئۇلىغىنىڭ بېشىنى تۇتسۇن، بۇ يەردە شەيتان بار ئىكەن، ئارىمىزغا شەيتان كىرىۋاپتۇ، بۇ يەردىن يۆتكىلىپ كېتەيلى» دېدى. بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۇ كەلتۈرۈپ تاھارەت ئالدى ۋە ئىككى رەكئەت سۈننەتنى ئوقۇغاندىن كېيىن، پەرزنى ئوقۇدى.

(مۇسلىم: 680)

969 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ فِي هَذَا الْخَبَرِ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ تَحَولُوا عَنْ مَكَانِكُمْ الذِي أَصَابَتْكُمْ فِيهِ الْغَفْلَةُ.

969 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

[1] سۈرە تاھا، 14ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

[2] ئەلبانى (604): سەھىھ ـ دېگەن.

«غەپلەت باسقان بۇ ئورۇندىن يۆتكىلىپ كېتىڭلار!» دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 435)

970 - عن عَبْدَ اللهِ بْنَ مَسْعُودٍ قَالَ أَقْبَلْنا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ زَمَنَ الْحُدَيْبِيَةِ بنحو ذلك.

970 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ يۇقىرىقى ۋەقەنىڭ ھۇدەيبىيە سۈلھىسى ۋاقتىدا بولغانلىقىنى رىۋايەت قىلىدۇ[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 447)

971 - عَنْ ابْنِ عَباسٍ قَالَ أَدْلَجَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ثُم عَرسَ فَلَمْ يَسْتَيْقِظْ حَتى طَلَعَتْ الشمْسُ أَوْ بَعْضُهَا فَلَمْ يُصَل حَتى ارْتَفَعَتْ الشمْسُ فَصَلى وَهِيَ صَلَاةُ الْوُسْطَى.

971 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كېچىلەپ سەپەر قىلىپ، تاڭغا يېقىن دەم ئېلىش ئۈچۈن توختىدى ۋە كۈن چىققۇچە ئۇخلاپ قېلىپ، كۈن ئۆرلىگەندە ناماز ئوقۇدى، ئۇ ناماز ئوتتۇرا ناماز دەپ ئاتىلىدۇ[3].

(نەسائى: 625)

972 - عَنْ مَالِك عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ أَنهُ قَالَ عَرسَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَيْلَةً بِطَرِيقِ مَكةَ وَوَكلَ بِلَالًا أَنْ يُوقِظَهُمْ لِلصلَاةِ فَرَقَدَ بِلَالٌ وَرَقَدُوا حَتى اسْتَيْقَظُوا وَقَدْ طَلَعَتْ عَلَيهِمْ الشمْسُ فَاسْتَيْقَظَ الْقَوْمُ وَقَدْ فَزِعُوا فَأَمَرَهُمْ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنْ يَرْكَبُوا حَتى يَخْرُجُوا مِنْ ذَلِكَ الْوَادِي وَقَالَ إِن هَذَا وَادٍ بِهِ شَيْطَانٌ فَرَكِبُوا حَتى خَرَجُوا مِنْ ذَلِكَ الْوَادِي ثُم أَمَرَهُمْ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنْ يَنْزِلُوا وَأَنْ يَتَوَضئُوا

[1] ئەلبانى (421): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (430): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (22): مۇنكەر ھەدىس، ـ دېگەن.

وَأَمَرَ بِلَالًا أَنْ يُنَادِيَ بِالصَّلَاةِ أَوْ يُقِيمَ فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّاسِ ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَيْهِمْ وَقَدْ رَأَى مِنْ فَزَعِهِمْ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ قَبَضَ أَرْوَاحَنَا وَلَوْ شَاءَ لَرَدَّهَا إِلَيْنَا فِي حِينٍ غَيْرِ هَذَا فَإِذَا رَقَدَ أَحَدُكُمْ عَنْ الصَّلَاةِ أَوْ نَسِيَهَا ثُمَّ فَزِعَ إِلَيْهَا فَلْيُصَلِّهَا كَمَا كَانَ يُصَلِّيهَا فِي وَقْتِهَا ثُمَّ الْتَفَتَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ إِنَّ الشَّيْطَانَ أَتَى بِلَالًا وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فَأَضْجَعَهُ فَلَمْ يَزَلْ يُهَدِّئُهُ كَمَا يُهَدَّأُ الصَّبِيُّ حَتَّى نَامَ ثُمَّ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلَالًا فَأَخْبَرَ بِلَالٌ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ الَّذِي أَخْبَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبَا بَكْرٍ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ.

972 ـ مالىك زەيد ئىبنى ئەسلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: مەككىگە قىلىنغان سەپەردە كېچىلەپ يول يۈرگەندىن كېيىن تاڭغا يېقىن توختىدۇق. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى نامازغا ئويغىتىش ئۈچۈن تەيىنلەپ قويدى، شۇنىڭ بىلەن، ھەممىمىز ئۇخلاپ كەتتۇق. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ ئۇخلاپ قېلىپ، كۈن چىققۇچە ھېچبىرىمىز ئويغىنالماپتۇق. قۇياش تەپتىدىن ئويغىنىپ، ھەممىمىز بىئارام بولدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «بۇ يەردە شەيتان بار ئىكەن» دېدى ۋە ئۇ يەردىن يۆتكىلىشكە بۇيرىدى. بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن، ھەممەيلەننى چۈشۈپ تاھارەت ئېلىشقا بۇيرىدى. ئاندىن بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى نامازغا ئەزان ئېيتىپ، تەكبىر چۈشۈرۈشكە بۇيرىدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، جامائەتنىڭ يۈزىدىكى ئەندىشە ۋە قايغۇلۇق ئالامەتلەرنى كۆرۈپ: «ئى جامائەت! (بىز ئۇخلىغاندا) ھەقىقەتەن الله تائالا بىزنىڭ روھلىرىمىزنى قايتۇرۇۋالغان، ئەگەر خالىسا، روھلىرىمىزنى ھازىر قايتۇرۇپ بەرمەي، باشقا چاغدا قايتۇرسىمۇ، بىزنىڭ ئامالىمىز يوق ئىدى. شۇڭا ئەگەر بىرەرسىڭلار ناماز ۋاقتىدا ئۇخلاپ قېلىپ ياكى ئۇنتۇپ قېلىپ ئېچى پۇشۇپ قالسا، شۇ ۋاقتىنىڭ ئۆزىدە نامازنى ئوقۇسا، ئۇ نامازنى ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇغان بولىدۇ» دېدى.

ئاندىن ھەزرىتى ئەبۇبەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا بۇرۇلۇپ:

ــ بىلال ئۆرە تۇرۇپ ناماز ئوقۇۋاتقاندا، شەيتان كېلىپ ئۇنى ئولتۇرغۇزۇپ، خۇددى كىچىك بالىنى تەۋرەتكەندەك تەۋرىتىپ ئۇخلىتىپ قويۇپتۇ، ـ دېدى. ئاندىن كېيىن، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى چاقىردى. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە خۇددى رەسۇلۇللاھ ھەزرىتى ئەبۇ بەكرىگە ئېيتقاندەك، شەيتاننىڭ ئۆزىنى ئۇخلىتىپ قويغانلىقىنى ئېيتىپ، ئۆزرە بايان قىلدى. بۇنى ئاڭلىغان ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە: ”مەن گۇۋاھلىق بېرىمەنكى، سەن ھەقىقەتەن الله تائالانىڭ پەيغەمبىرى سەن“ دېدى.

(مالىك: 26)

973 - عَنْ بُرَيْدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كُنا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي سَفَرٍ فَأَسْرَيْنا لَيْلَةً فَلَما كَانَ فِي وَجْهِ الصبْحِ نَزَلَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَنَامَ وَنَامَ الناسُ فَلَمْ يَسْتَيْقِظْ إلا بِالشمْسِ قَدْ طَلَعَتْ عَلَيْنَا فَأَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الْمُؤَذنَ فَأَذنَ ثُم صَلى الركْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ ثُم أَمَرَهُ فَأَقَامَ فَصَلى بِالناسِ ثُم حَدثَنَا بِمَا هُـوَ كَائِنٌ حَتى تَقُومَ الساعَةُ.

973 ـ بۇرەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: بىز رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن سەپەردە بىرگە بولۇپ، كېچىدە يول يۈرگەن ئىدۇق، كېچىنىڭ ئاخىرىدا بىر يەرگە چۈشتۇق. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇخلاپ قالدى، بىزمۇ ئۇخلىدۇق. شۇ پېتى ھەممىمىز كۈن چىققۇچە ئۇخلاپ قاپتىمىز. ئويغانغاندىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى ئەزان ئوقۇشقا بۇيرىدى، ئەزان ئوقۇغاندىن كېيىن ئىككى رەكئەت ناماز ئوقۇدى. ئاندىن كېيىن بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى تەكبىر چۈشۈرۈشكە بۇيرۇپ، ئىككى رەكئەت پەرزنى ئوقۇپ بەردى، ئاندىن كېيىن قىيامەتكىچە بولىدىغان ئىشلار توغرىسىدا

سۆزلەپ بەردى[1].

(نەسائى: 621)

974 ـ عَنْ أبي مسعود الأنصاري - رضي الله عنه - قال : «أقْبلْنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم زَمَن الحُدَيبِيَةَ. بنحوه. وفيه فقال: افعلوا كما كنتم تفعلون، فجعـل يَهمِسُ بعضُنا إلى بعض: ما كَفارةُ ما صَنَعْنا؟ فسمَعنا، فقال : أما لكمْ في أُسوة ، وقد قال الله تعالى:{لَقدْ كان لَكُمْ في رَسُولِ الله أُسْوَة حَسَنة}.

974ـ ئەبــۇ مەســئۇد ئەنســارى رەزىيەللاھــۇ ئەنھــۇ: هــۇدەيبىيە سۇلھىسىدىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىللە (مەدىنىگە) قايتتۇق...دەپ، يۇقىرىقى بىلەن ئوخشاش مەزمۇندا يۈز بەرگەن ئۇخلاپ قېلىش ۋەقەسىنى بايان قىلغاندىن كېيىن، مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ سىلەر ئىلگىرى قىلىپ كېلىۋاتقاندەكلا قىلىڭلار! (يەنى نامىزىڭلارنى بۇرۇنقىدەكلا ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇڭلار) ـ دېدى. بىز ئۆز ئارا پىچىرلىشىپ:

ـ قىلغان بۇ ئىشىمىزنىڭ كەففارىتى (يەنى ئۇخلاپ قېلىپ نامازنى قازا قىلىۋېتىشتىن ئىبارەت بۇ گۇناھىمىزنىڭ كەففارىتى) نېمىدۇ؟ ـ دېيىشتۇق. ئۇ، سۆزىمىزنى ئاڭلاپ قېلىپ:

ـ سىلەر بۇ مەسىلىدە ماڭا ئەگەشسەڭلار، مېنى ئۈلگە قىلساڭلار يېتەرلىك ئەمەسمۇ؟! الله تائالا: رەسۇلۇللاھ سىلەرگە ياخشى ئۈلگىدۇر[2] دېگەن ئەمەسمۇ؟ ـ دېدى.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

975 - عن عبد الله بن عمرو قال لما غزا رسول الله صلى الله عليه وسلم تبوك أدلج ليلة حتى إذا كان مع السحر ثم نزل ليلة سحرا فقال يا بلال احرس لنا الصلاة قال

[1] ئەلبانى (605): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] سۈرە ئەھزاب، 21 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

نعم يا رسول الله فغلب بلال النوم فرقد فناموا حتى أوجعتهم الشمس فقـام رسـول الله صلى الله عليه وسلم فتيمم فقال لبلال أذن وأقم فقال بلال الآن فقال نعم فصلوا بعد ما أضحوا.

975ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەبۇك ئۇرۇشىنىڭ سەپىرىدىن قايتقاندا، كېچىلەپ يول يۈرۈپ تاڭ ئاتاي دېگەندە بىر جايغا چۈشكەن ئىدى، ھەممەيلەننى مۈگدەك باسقىلى تۇردى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا:

ـ ئى بىلال! بىزنى نامازغا ئويغاتقىن، ـ دېدى، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ ماقۇل، ئى رەسۇلۇللاھ! ـ دېدى. لېكىن ئۇمۇ ئۇخلاپ قېلىپ، تاكى كۈن چىققۇچە ھېچكىم ئويغىنالمىدى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئورنىدىن تۇرۇپ تەيەممۇم قىلدى، ئاندىن بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا:

ـ ئەزان ئېيتىپ، تەكبىر چۈشۈرگىن! ـ دېدى، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ ھازىرمۇ؟ ـ دەپ سورىغان ئىدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھەئە، ـ دېدى. شۇنداق قىلىپ، ئۇلار بامدات نامىزىنى چاشگاھ ۋاقتىدا ئوقۇدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

976 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أن عُمَرَ بْنَ الْخَطابِ جَاءَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ بَعْدَ مَا غَرَبَتْ الشمْسُ فَجَعَلَ يَسُب كُفارَ قُرَيْشٍ قَالَ يَا رَسُولَ اللهِ مَا كِدْتُ أُصَلي الْعَصْرَ حَتى كَادَتْ الشمْسُ تَغْرُبُ قَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَاللهِ مَا صَليْتهَا فَقُمْنَا إِلَى بُطْحَانَ فَتَوَضـأَ

[1] ھەيسەمى (1812): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇستازىدىن باشقا راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

ِللصلَاةِ وَتَوضأْنا لَها فَصَلى الْعَصْرَ بَعْدَ مَا غَرَبتْ الشمْسُ ثُم صَلى بَعْدَهَا الْمَغْرِبَ.

976 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: خەندەك غازىتى كۈنى، ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ كۈن كىرىپ كەتكەندىن كېيىن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ، قۇرەيش كاپىرلىرىنى بىر ھازا تىللىغاندىن كېيىن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن ئەسىر نامىزىنى ئوقۇيالمىغىلى تاس قالدىم، ئۇنى كۈن كىرىپ كېتەي دەپ قالغاندا ئاران ئوقۇۋالالىدىم. ـ دېگەن ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ الله تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەنمۇ تېخى ئوقۇمىدىم. ـ دېدى. كۈن كىرىپ كەتكەندىن كېيىن، ھەممىمىز بۇتھان دېگەن يەرگە بېرىپ تاھارەت ئېلىپ، ئاۋۋال ئەسىر نامىزىنى، ئاندىن شام نامىزىنى ئوقۇدۇق.

(بۇخارى: 596)

977 - قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ إن الْمُشْرِكِينَ شَغَلُوا رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَنْ أَرْبعِ صَلَوَاتٍ يَوْمَ الْخَنْدَقِ حَتى ذَهَبَ مِنْ اللَيْلِ مَا شَاءَ اللهُ فَأَمَرَ بِلَالًا فَأذنَ ثُم أَقَامَ فَصَلى الظهْرَ ثُم أَقَامَ فَصَلى الْعَصْرَ ثُم أَقَامَ فَصَلى الْمَغْرِبَ ثُم أَقَامَ فَصَلى الْعِشَاءَ.

977 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: خەندەك كۈنى مۇشرىكلار رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى تۆت ۋاخ نامازدىن قويدى، ھەتتا كېچە بىر چاغقىچە ناماز ئوقۇيالمىدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى ئەزان ئېيتىپ، تەكبىر چۈشۈرۈشكە بۇيرىدى. ئاۋۋال پېشىن نامىزىنى، ئاندىن تەكبىر چۈشۈرۈپ ئەسىر نامىزىنى، ئاندىن يەنە تەكبىر چۈشۈرۈپ شام نامىزىنى ۋە ئاخىرىدا يەنە بىر تەكبىر بىلەن خۇپتەن نامىزىنى ئوقۇدى[1].

(تىرمىزى: 179)

978 - وللنسائي بنحوه وفيه: فَصَلى بِنَا الْعِشَاءَ ثُم طَافَ عَلَيْنا فَقَالَ مَا عَلَى

[1] ئەلبانى (26): زەئىپ. ـ دېگەن.

الْأَرْضِ عِصَابَةٌ يَذْكُرُونَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ غَيْرُكُمْ.

978 ـ يۇقىرىقى ھەدىسنى نەسائىمۇ رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ رىۋايىتىدە مۇنۇلار بىرگە بايان قىلىنغان: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇپتەننى ئوقۇغاندىن كېيىن، ساھابىلارنى ئايلىنىپ: «ھازىر يەر يۈزىدە اللە تائالانى ئەسلەيدىغان سىلەردىن باشقا ھېچ بىر جامائەت يوق» دېدى[1].

(نەسائى: 622)

979 - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ شَغَلَنَا الْمُشْرِكُونَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ عَنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ حَتَّى غَرَبَتْ الشَّمْسُ وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يَنْزِلَ فِي الْقِتَالِ مَا نَزَلَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلَالًا فَأَقَامَ لِصَلَاةِ الظُّهْرِ فَصَلَّاهَا كَمَا كَانَ يُصَلِّيهَا لِوَقْتِهَا ثُمَّ أَقَامَ لِلْعَصْرِ فَصَلَّاهَا كَمَا كَانَ يُصَلِّيهَا فِي وَقْتِهَا ثُمَّ أَذَّنَ لِلْمَغْرِبِ فَصَلَّاهَا كَمَا كَانَ يُصَلِّيهَا فِي وَقْتِهَا.

979 ـ ئابدۇراھمان ئىبنى ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: خەندەك كۈنى مۇشرىكلار بىزگە ئارام بەرمىگەچكە، كۈن كىرىپ كەتكۈچە پېشىن نامىزىنى ئوقۇيالمىدۇق. بۇ، بۇ ئۇرۇش ھەققىدە: ﴿اللە كاپىرلار (يەنى مەدىنىگە ھۇجۇم قىلغان ئىتتىپاقداش قوشۇن)نى خاپا قايتۇردى، ئۇلار مەقسىتىگە يېتەلمىدى، اللە (دۈشمەنگە بوران ۋە پەرىشتىلەرنى ئەۋەتىپ) مۆئمىنلەرنى ئۇرۇشسىز غەلىبىگە ئېرىشتۈردى، اللە كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر﴾[2] دېگەن ئايەت نازىل بولۇشتىن ئىلگىرىكى ۋەقە ئىدى. ئاندىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى تەكبىر چۈشۈرۈشكە بۇيرىدى، پېشىن نامىزىنى ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇغاندەك ئوقۇدۇق. ئاندىن ئەسىرگە تەكبىر چۈشۈرۈلدى، ئۇنىمۇ ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇغاندەك ئوقۇدۇق. ئاندىن كېيىن ئەزان ئوقۇلدى، شامنى ئۆز ۋاقتىدا

[1] ئەلبانى (21): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] سۈرە ئەھزاب، 25ـئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئوقۇغاندەك ئوقۇدۇق[1].

(نەسائى: 661)

980 - عَنْ مَالِك عَنْ نَافِعٍ أن عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ أُغْمِيَ عَلَيْهِ فَذَهَبَ عَقْلُهُ فَلَمْ يَقْضِ الصلَاةَ قَالَ مَالِك وَذَلِكَ فِيمَا نَرَى وَاللهُ أَعْلَمُ أن الْوَقْتَ قَدْ ذَهَبَ فَأَما مَنْ أَفَاقَ فِي الْوَقْتِ فَإِنهُ يُصَلي.

980 ـ مالىك نافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما ئايلىنىپ كېتىپ، بىھوش بولۇپ قالغان ئىدى. ئۇ، بۇ ئارىدا ئۆتۈپ كەتكەن نامازنىڭ قازاسىنى قىلمىدى. مالىك مۇنداق دەيدۇ: بىزنىڭ قارىشىمىزچە (توغرىسىنىغۇ الله تائالا بىلگۈچىدۇر)، ئۇنىڭ ئۆتۈپ كەتكەن نامازنىڭ قازاسىنى قىلماسلىقى، نامازنىڭ ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن ھوشىغا كەلگەنلىكى ئۈچۈندۇر، شۇڭا ۋاقىت ئۆتۈپ كېتىشتىن بۇرۇن ھوشىغا كەلگەن ئادەم شۇ ۋاقىتنىڭ نامىزىنى ئوقۇيدۇ.

(مالىك: 24)

981 - عَنْ مَالِك عَنْ نَافِعٍ أن عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ يَقُولُ مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلَمْ يَذْكُرْهَا إلا وَهُوَ مَعَ الْإِمَامِ فَإِذَا سَلمَ الْإِمَامُ فَلْيُصَل الصلَاةَ التِي نَسِيَ ثُم لِيُصَل بَعْدَهَا الْأُخْرَى.

981 ـ مالىك نافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دېگەن: كىمكى بىرەر نامازنى ئۇنتۇپ قېلىپ، يەنە بىر نامازنى ئىمام بىلەن ئوقۇۋاتقاندا، ئۇنتۇپ قالغان نامىزى ئېسىگە كەلسە، ئىمام سالام بەرگەندىن كېيىن، ئۇنۇتقان نامازنى ئوقۇپ، ئاندىن شۇ ۋاقىتنىڭ نامىزىنى قايتا ئوقۇسۇن.

(مالىك: 408)

[1] ئەلبانى (638): سەھىھ ـ دېگەن.

982 - عن جَابِر قال سَمِعْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ إِن بَيْنَ الرجُلِ وَبَيْنَ الشرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكَ الصلَاةِ.

982 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم:

«بەندە بىلەن شېرىك ۋە كۇپرىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى پاسىل نامازنى تەرك ئېتىشتۇر».

(مۇسلىم: 82)

983 - عَنْ جَابِرٍ أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ بَيْنَ الْكُفْرِ وَالْإِيمَانِ تَرْكُ الصلَاةِ.

983 ـ جابىردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كۇپرى بىلەن ئىماننىڭ ئارىسىدىكى پاسىل نامازنى تەرك ئېتىشتۇر»[①].

(تىرمىزى: 2618)

984 - عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بَيْنَ الْعَبْدِ وَبَيْنَ الْكُفْرِ تَرْكُ الصلَاةِ.

984 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بەندە بىلەن كۇپرىنىڭ ئارىسىدىكى پاسىل نامازنى تەرك ئېتىشتۇر»[②].

(ئەبۇ داۋۇد: 4678)

985 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِن

[①] ئەلبانى (2111): سەھىھ ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (3912): سەھىھ ـ دېگەن.

الْعَهْدَ الذِي بَيْنَنا وَبَيْنَهُمْ الصلَاةُ فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ.

985 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى بۇرەيدە دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بىز بىلەن كاپىرلارنىڭ ئارىسىدىكى پەرق نامازدۇر، كىمكى نامازنى تەرك ئەتسە (يەنى ئوقۇمىسا)، كاپىر بولىدۇ»[1].

(نەسائى: 463)

986 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَقِيقٍ الْعُقَيْلِي قَالَ كَانَ أَصْحَابُ مُحَمدٍ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا يَرَوْنَ شَيْئًا مِنْ الْأَعْمَالِ تَرْكُهُ كُفْرٌ غَيْرَ الصلَاةِ.

986 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى شەقىق ئۇقەيلىي مۇنداق دەيدۇ: مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرى نامازدىن باشقا ئەمەللەردىن بىرەرسىنى تەرك ئېتىشنى كۇپۇرلۇق دەپ قارىمايتتى، لېكىن نامازنى تەرك ئېتىشنى كۇپۇرلۇق دەپ قارايتتى[2].

(تىرمىزى: 2622)

987 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ الذِي تَفُوتُهُ صَلَاةُ الْعَصْرِ كَأَنمَا وُتِرَ أَهْلَهُ وَمَالَهُ.

987 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەسىر نامىزىنى قازا قىلىۋەتكەن كىشى، خۇددى خوتۇن - بالىلىرى ۋە پۇل - ماللىرىدىن ئايرىلىپ قالغان كىشىگە ئوخشايدۇ».

(بۇخارى: 552)

988 - عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ قَالَ كُنا مَعَ بُرَيْدَةَ فِي غَزْوَةٍ فِي يَوْمٍ ذِي غَيْمٍ فَقَالَ بَكرُوا بِصَلَاةِ الْعَصْرِ فَإِن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ.

---

[1] ئەلبانى (449): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (2114): سەھىھ ـ دېگەن.

988 ـ ئەبۇ مەلىھتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھاۋا بۇلۇتلۇق بىر كۈنى، بۇرەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن بىر ئۇرۇشتا بىرگە بولغان ئىدۇق، ئۇ مۇنداق دېدى: ئەسىر نامىزىنى بالدۇر ئوقۇڭلار، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئەسىر نامىزىنى تەرك ئەتكەن ئادەمنىڭ (بۇرۇنقى) ئەمەلى بىكار بولۇپ كېتىدۇ» دېگەنىدى، ـ دېدى.
(بۇخارى: 553)

989 - عن ابن عباس قال لما قام بصري قيل نداوك وتدع الصلاة أياما قال لا ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من ترك الصلاة لقى الله وهو عليه غضبان.

989 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: كۆزۈم تۇتۇلۇشقا باشلىغاندا، باشقىلار:
ـ بىز سېنى داۋالىتايلى، نامازنى بىر قانچە كۈن ئوقۇماي تۇرغىن، ـ دېگەنىدى، مەن:
ـ ياق، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «كىمكى الله تائالا بىلەن نامازنى تەرك ئەتكەن ھالدا ئۇچراشسا، الله تائالا ئۇنىڭغا غەزەب قىلىدۇ» دېگەن ئىدى، ـ دېدىم[1].
(بەززار ۋە «ئەلكەبىر»)

990 - عَنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ ذَكَرَ عَنْ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أن الْعَبْدَ الْمَمْلُوكَ لُيحَاسَبُ بِصَلَاتِهِ فَإِنْ نَقَصَ مِنْهَا شَيْئًا قِيلَ لَهُ نَقَصْتَ مِنْهَا فَيَقُولُ يَا رَب سَلطْتَ عَلَي مَلِيكًا شَغَلَنِي عَنْ صَلَاتِي فَيَقُولُ قَدْ رَأَيْتُكَ تَسْرِقُ مِنْ مَالِهِ لِنَفْسِكَ فَهَلا سَرَقْتَ لِنَفْسِكَ مِنْ عَمَلِكَ أَوْ عَمَلِهِ قَالَ فَيَتخِذُ اللهُ عَلَيْهِ الْحُجةَ.

990 ـ ھەسەن ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ھەرقانداق قۇل نامازدىن ھېساب بېرىدۇ، ئەگەر ئۇنىڭ بىرەر

[1] ھەيسەمى (1632): بۇ ھەدىسنى بەززار ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدىكى سەھل ئىبنى مەھمۇدتىن باشقا راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر. ئەمما ھېچكىم سەھل ھەققىدە يامان گەپ قىلمىغان، ـ دېگەن.

نامىزى كەم چىقسا: ”نېمە ئۈچۈن كەم ئوقۇدۇڭ؟“ دېيىلىدۇ. ئۇ: ”ئى پەرۋەردىگارىم! سەن ماڭا بىر خوجايىننى ھۆكۈمران قىلىپ قويۇپسەن، ئۇ مېنى ئىشقا سېلىپ، نامىزىمدىن قويدى“ دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن، پەرۋەردىگار: ”مەن سېنىڭ ئۇنىڭ مېلىدىن ئوغرىلىۋاتقانلىقىڭنى كۆرگەن ئىدىم. شۇنىڭدەك ئۇنىڭ ئەمەلىدىن ياكى ئۆزەڭنىڭ ئەمەلىدىن (نامىزىڭ ئۈچۈن ۋاقىت) ئوغرىلىساڭ بولماسمىدى؟“ دەيدۇ. شۇنداق قىلىپ، اﷲ ئۇنى پاكىتتا يېڭىپ قويىدۇ»[1].

(ئەھمەد: 8153)

991 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنهُ ذَكَرَ الصلَاةَ يَوْمًا فَقَالَ مَنْ حَافَظَ عَلَيْهَا كَانَتْ لَهُ نورًا وَبُرْهَانًا وَنَجَاةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ لَمْ يُحَافِظْ عَلَيْهَا لَمْ يَكُنْ لَهُ نورٌ وَلَا بُرْهَانٌ وَلَا نَجَاةٌ وَكَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ قَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَأُبَي بْنِ خَلَفٍ.

991 - ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر كۈنى نامازنى تىلغا ئېلىپ مۇنداق دېگەن:

«كىمكى نامازنى تەرك قىلماي، ۋاقتىغا رىئايە قىلىپ ئوقۇسا، ناماز قىيامەت كۈنى ئۇ كىشىگە نۇر، دەلىل ۋە نىجاتلىق بولىدۇ. كىمكى نامازغا بىپەرۋالىق قىلسا، ناماز ئۇ كىشىگە نۇر، ھۆججەت ياكى نىجاتلىقنىڭ ھېچ بىرى بولمىغانلىقى ئۈستىگە، ئۇ كىشى قارۇن، پىرئەۋن، ھامان ۋە ئۇبەي ئىبنى خەلەفلەر بىلەن بىرگە بولىدۇ»[2].

(«ئەلكەبىر» ۋە «ئەلئەۋسەت»؛ ئەھمەد: 6540)

---

[1] ھەيسەمى (1610): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇبارەك ئىبنى فەزالە ئىسىملىك بىرى بار. ئوسمان، ئەھمەد ۋە باشقا كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. لېكىن ھەدىسنى دەلىل قىلىشتا ئىختىلاپ بار، - دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1611): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، - دېگەن.

992 - عن أبي مَالِكٍ الأَشْجَعِي، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: "كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا أَسْلَمَ الرجُلُ كَانَ أَولُ مَا يُعَلمُنَا الصلاةَ أَوْ قَالَ : عَلمَهُ الصلاةَ ".

992 ـ ئەبۇمالىك ئەشجەئى دادىسىدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يېڭى مۇسۇلمان بولغان ھەرقانداق كىشىگە ئالدى بىلەن ناماز ئوقۇشنى ئۆگىتەتتى[1].

(«ئەلكەبىر» ۋە بەززار)

993 - عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصامِتِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ خَمْسُ صَلَوَاتٍ افْتَرَضَهُن اللهُ عَلَى عِبَادِهِ فَمَنْ جَاءَ بِهِن لَمْ يَنْتَقِصْ مِنْهُن شَيْئًا اسْتِخْفَافًا بِحَقهِن فَإِن اللهَ جَاعِلٌ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَهْدًا أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنةَ وَمَنْ جَاءَ بِهِن قَدْ انْتَقَصَ مِنْهُن شَيْئًا اسْتِخْفَافًا بِحَقهِن لَمْ يَكُنْ لَهُ عِنْدَ اللهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ عَذبَهُ وَإِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ.

993 ـ ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن مۇنداق ئاڭلىغانلىقىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «اﷲ تائالا بەندىلىرىگە پەرز قىلغان بەش ۋاخ نامازنىڭ ھېچنېمىسىنى ئاددىي كۆرمەي ۋە كەم قويماي، ئۇز ھەققىگە رىئايە قىلىپ بىجا كەلتۈرسە، اﷲ تائالا ئۇ كىشىنى جەننەتكە كىرگۈزۈشكە ۋەدە قىلىدۇ. كىمكى ئۇ نامازلارنىڭ ھەققىگە رىئايە قىلماي، يەڭگىل ساناپ، كەم ئادا قىلسا، اﷲ تائالامۇ ئۇنىڭغا (جەننەتكە كىرگۈزۈشنى) ۋەدە قىلمايدۇ. ئەگەر اﷲ خالىسا، ئۇنى ئازابلايدۇ، خالىسا ئەپۇ قىلىدۇ»[2].

(ئىبنى ماجە: 1401)

[1] ھەيسەمى (1618): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (1150): سەھىھ ـ دېگەن.

نامازنىڭ ۋاقىتلىرى

994 - عن أبي بَكْرِ بْن أَبِي مُوسَى عَنْ أَبِيهِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أنهُ أَتاهُ سَائِلٌ يَسْأَلُهُ عَنْ مَوَاقِيتِ الصلَاةِ فَلَمْ يَرُد عَلَيْهِ شَيْئًا قَالَ فَأَقَامَ الْفَجْرَ حِينَ انْشَقَّ الْفَجْرُ وَالناسُ لَا يَكَادُ يَعْرِفُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا ثُم أَمَرَهُ فَأَقَامَ بِالظهْرِ حِينَ زَالَتْ الشمْسُ وَالْقَائِلُ يَقُولُ قَدْ انْتَصَفَ النهَارُ وَهُوَ كَانَ أَعْلَمَ مِنْهُمْ ثُم أَمَرَهُ فَأَقَامَ بِالْعَصْرِ وَالشمْسُ مُرْتَفِعَةٌ ثُم أَمَرَهُ فَأَقَامَ بِالْمَغْرِبِ حِينَ وَقَعَتْ الشمْسُ ثُم أَمَرَهُ فَأَقَامَ الْعِشَاءَ حِينَ غَابَ الشفَقُ ثُم أَخرَ الْفَجْرَ مِنْ الْغَدِ حَتى انْصَرَفَ مِنْهَا وَالْقَائِلُ يَقُولُ قَدْ طَلَعَتْ الشمْسُ أَوْ كَادَتْ ثُم أَخرَ الظهْرَ حَتى كَانَ قَرِيبًا مِنْ وَقْتِ الْعَصْرِ بِالْأَمْسِ ثُم أَخرَ الْعَصْرَ حَتى انْصَرَفَ مِنْهَا وَالْقَائِلُ يَقُولُ قَدْ احْمَرتْ الشمْسُ ثُم أَخرَ الْمَغْرِبَ حَتى كَانَ عِنْدَ سُقُوطِ الشفَقِ ثُم أَخرَ الْعِشَاءَ حَتى كَانَ ثُلُثُ الليْلِ الْأَولِ ثُم أَصْبَحَ فَدَعَا السائِلَ فَقَالَ الْوَقْتُ بَيْنَ هَذَيْنِ.

994 ـ ئەبۇ بەكرى ئىبنى ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىرەيلەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ، ئۇنىڭدىن نامازنىڭ ۋاقىتلىرىنى سورىغان ئىدى، رەسۇلۇللاھ ئۇنىڭغا جاۋاب بەرمەستىن، تاڭ ئاتقاندا تەكبىر ئوقۇشقا بۇيرىدى. ئۇ ۋاقىت تېخى ئادەملەر بىر - بىرىنى تونۇيالمىغۇدەك دەرىجىدە قاراڭغۇ ئىدى. كېيىن، كۈن قايرىلغان ۋاقىتتا پېشىنگە تەكبىر ئوقۇشقا بۇيرىدى. بەزىلەر: ‘‘كۈندۈز يېرىم بولدى’’ دەپ قالدى (يەنى بەك بالدۇر بولۇپ قالدى دېمەكچى). ھالبۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازنىڭ ۋاقتىنى ئۇلاردىن ئوبدان بىلەتتى. ئاندىن كېيىن ئەسىرگە تەكبىر ئوقۇشقا بۇيرىدى، كۈن خېلىلا تىك ئىدى. ئاندىن كۈن ئولتۇرۇشى بىلەنلا شامغا تەكبىر ئوقۇشقا بۇيرىدى. ئاندىن كېيىن شەپەق يوقالغان ھامان خۇپتەنگە

تەكبىر ئوقۇشقا بۇيرىدى. ئەتىسى بامداتنى كېچىكتۈرۈپ ئوقۇدى. نامازدىن يانغاندا كۈن چىقىپ قالغىلى تاس قالغان ئىدى. ئاندىن كېيىن پېشىننى ئالدىنقى كۈنى ئەسىرنى ئوقۇغان ۋاقىتقا يېقىن قالغۇچە كېچىكتۈرۈپ ئوقۇدى. ئاندىن ئەسىرنى خېلى كېچىكتۈرۈپ ئوقۇدى، ھەتتا ئەسىردىن يانغاندا، كۈن قىزىرىپ قالغان ئىدى. ئاندىن كېيىن شامنى كېچىكتۈرۈپ ئوقۇدى، ھەتتا شەپەق يوقاپ كېتەي دەپ قالغاندى. ئاندىن كېيىن خۇپتەننى كېچىكتۈرۈپ، كېچىنىڭ ئۈچتىن ئاۋۋالقى بىرىنىڭ ئاخىرىدا ئوقۇدى. ئەتىسى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازنىڭ ۋاقتىنى سورىغان كىشىنى چاقىرىپ: «بىز ناماز ئوقۇغان شۇ ئىككى ۋاقتىنىڭ ئارىسى نامازلارنىڭ ۋاقتىلىرىدۇر» دېدى.

(مۇسلىم: 614)

995 - ولأبي داود لاوه، عَنْ أَبِي بَرْزَةَ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا يُبَالِي تَأْخِيرَ الْعِشَاءِ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ قَالَ ثُم قَالَ إِلَى شَطْرِ اللَّيْلِ.

995 ـ ئەبۇ داۋۇدمۇ ئەبۇ بەرەرزە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن يۇقىرىقى ھەدىسكە ئوخشاش رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭدا مۇنداق دېيىلگەن: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «خۇپتەننىڭ ۋاقتىنى كېچىنىڭ ئۈچتىن بىرىگىچە ياكى تۈن يېرىمىغىچە كېچىكتۈرۈشكە بولىدۇ» دەيتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 398)

996 - عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَن رَجُلًا سَأَلَهُ عَنْ وَقْتِ الصلَاةِ فَقَالَ لَهُ صَل مَعَنَا هَذَيْنِ يَعْنِي الْيَوْمَيْنِ فَلَما زَالَتْ الشمْسُ أَمَرَ بِلَالًا فَأَذنَ ثُم أَمَرَهُ فَأَقَامَ الظهْرَ بنحوه.

996 ـ سۇلايمان ئىبنى بۇرەيدە دادىسىدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق

[1] ئەلبانى (385): سەھىھ ـ دېگەن.

دەيدۇ: بىر كىشى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن نامازنىڭ ۋاقتىنى سورىغانىدى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كىشىگە: «سەن بىز بىلەن ئىككى كۈن ناماز ئوقۇغىن» دېدى. كۈن قايرىلغان ھامان، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى پېشىنگە ئەزان ئوقۇشقا، ئاندىن كېيىن تەكبىر چۈشۈرۈشكە بۇيرىدى. داۋامى يۇقىرىقى ھەدىسكە ئوخشاش.

(مۇسلىم: 613)

997 - وللنسائي نحوها إلا أنه ابتدأ بصلاة الصبح.

997 ـ نەسائىنىڭ رىۋايىتىدىمۇ يۇقىرىدىكى ئىككى ھەدىس بىلەن ئوخشاش بايان قىلىنغان، ئەمما ئۇنىڭدا بامدات ناماز بىلەن باشلانغان[①].

998 - عن ابْن عَباسٍ أن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ أَمنِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السلَام عِنْدَ الْبيتِ مَرتَيْنِ فَصَلى الظهْرَ فِي الْأُولَى مِنْهُمَا حِينَ كَانَ الْفَيْءُ مِثْلَ الشرَاكِ ثُم صَلى الْعصْرَ حِينَ كَانَ كُل شَيْءٍ مِثْلَ ظِلهِ ثُم صَلى الْمَغْرِبَ حِينَ وَجَبَتْ الشمْسُ وَأَفْطَرَ الصائِمُ ثُم صَلى الْعِشَاءَ حِينَ غَابَ الشفَقُ ثُم صَلى الْفَجْرَ حِينَ بَرَقَ الْفَجْرُ وَحَرُمَ الطعَامُ عَلَى الصائِمِ وَصَلى الْمَرةَ الثانِيَةَ الظهْرَ حِينَ كَانَ ظِل كُل شَيْءٍ مِثْلَهُ لِوَقْتِ الْعَصْرِ بِالْأَمسِ ثُم صَلى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ ظِل كُل شَيْءٍ مِثْلَيْهِ ثُم صَلى الْمَغْرِبَ لِوَقْتِهِ الْأَولِ ثُم صَلى الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ حِينَ ذَهَبَ ثُلُثُ الليْلِ ثُم صَلى الصبْحَ حِينَ أَسْفَرَتْ الْأَرْضُ ثُم الْتفَتَ إِلَي جِبْرِيلُ فَقَالَ يَا مُحَمدُ هَذَا وَقْتُ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِكَ وَالْوَقْتُ فِيمَا بَيْنَ هَذَيْنِ الْوَقْتَيْنِ.

998 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام بەيتۇللاھنىڭ يېنىدا ماڭا ئىككى قېتىم ئىمام بولۇپ ناماز ئوقۇپ بەرگەنىدى. بىرىنچى قېتىمدا پېشىننى كۈن قايرىلغان، سايە ئاياق يىپى قەدەر ئۆزارغان ھامان، ئەسىرنى ھەر نەرسىنىڭ سايىسى ئۆزىنىڭ بىر ھەسسىسىگە يەتكەندە،

[①] ئەلبانى (505): سەھىھ ـ دېگەن.

شامنى كۈن پاتقان ۋە روزىدار ئىپتار قىلىدىغان ۋاقىتتا، خۇپتەننى شەپەق نۇرى يوقالغاندا، بامداتنى بولسا، تاڭ يورۇغان هامان، يەنى روزىدارنىڭ دەرهال تاماق يېيىشتىن توختىشى ۋاجىپ بولىدىغان ۋاقىتتا ئوقۇپ بەردى. ئىككىنچى قېتىمدا پېشىننى هەر نەرسىنىڭ سايىسى ئۆزىنىڭ بىر هەسسىسىگە يېتەي دەپ قالغاندا، يەنى ئاۋۋالقى كۈن ئەسىر ئوقۇغان ۋاقىتتا، ئەسىرنى هەر نەرسىنىڭ سايىسى ئۆزىنىڭ ئىككى هەسسىسىگە يەتكەندە، شامنى ئالدىنقى كۈنكى بىلەن ئوخشاش ۋاقىتتا، خۇپتەننى كېچىنىڭ ئۈچتىن بىرى تۈگىگەندە، بامداتنى بولسا، ئەتراپ ئاقارغان ۋاقىتتا ئوقۇپ بەردى. ئاندىن كېيىن جىبرىئىل ماڭا قاراپ: ”ئى مۇهەممەد (سەللەللاهۇ ئەلەيهى ۋەسەللەم)! مانا بۇلار سەندىن بۇرۇنقى پەيغەمبەرلەرنىڭ ناماز ئوقۇغان ۋاقىتلىرىدۇر، يەنى نامازلارنىڭ ۋاقىتلىرى مۇشۇ ئىككى ۋاقىتنىڭ ئارىسىدىدۇر“ دېدى»[1].

(تىرمىزى: 149)

999 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أن جِبْرِيلَ أتى النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يُعَلمُهُ مَوَاقِيتَ الصلَاةِ فَتقَدمَ جِبْرِيلُ وَرَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ خَلْفَهُ وَالناسُ خَلْفَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَصَلى الظهْرَ حِينَ زَالَتْ الشمْسُ وَأَتَاهُ حِينَ كَانَ الظلِ مِثْلَ شَخْصِهِ فَصَنَعَ كَمَا صَنَعَ فَتقَدمَ جِبْرِيلُ وَرَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ خَلْفَهُ وَالناسُ خَلْفَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَصَلى الْعَصْرَ ثُم أَتَاهُ حِينَ وَجَبَتْ الشمْسُ فَتقَدمَ جِبْرِيلُ وَرَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ خَلْفَهُ وَالناسُ خَلْفَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَصَلى الْمَغْرِبَ ثُم أَتَاهُ حِينَ غَابَ الشفَقُ فَتقَدمَ جِبْرِيلُ وَرَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ خَلْفَهُ وَالناسُ خَلْفَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَصَلى الْعِشَاءَ ثُم أَتَاهُ حِينَ انْشَق الْفَجْرُ فَتقَدمَ جِبْرِيلُ وَرَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ خَلْفَهُ وَالناسُ خَلْفَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَصَلى الْغَدَاةَ ثُم أَتَاهُ الْيَوْمَ الثانِيَ حِينَ كَانَ ظِل الرجُلِ مِثْلَ

[1] ئەلبانى (127): هەسەن ۋە سەهىه ـ دېگەن.

شَخْصِهِ فَصَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعَ بِالْأَمسِ فَصَلى الظهْرَ ثُم أَتاهُ حِينَ كَانَ ظِـل الرجُـلِ مِثْـلَ شَخْصَيْهِ فَصَنَعَ كَمَا صَنَعَ بِالْأَمسِ فَصَلى الْعَصْرَ ثُم أَتاهُ حِينَ وَجَبتْ الشمْسُ فَصَنَعَ كَمَـا صَنَعَ بِالْأَمسِ فَصَلى الْمَغْرِبَ فَنِمْنَا ثُم قُمْنَا ثُم نِمْنَا ثُم قُمْنَا فَأَتاهُ فَصَنَعَ كَمَا صَنَعَ بِالْأَمسِ فَصَلى الْعِشَاءَ ثُم أَتاهُ حِينَ امْتد الْفَجْرُ وَأَصْبحَ وَالنجُومُ بَادِيَةٌ مُشْتَبِكَةٌ فَصَنَعَ كَمَـا صَـنَعَ بِالْأَمسِ فَصَلى الْغَدَاةَ ثُم قَالَ مَا بَيْنَ هَاتَيْنِ الصلَاتَيْنِ وَقْتٌ.

999 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە نامازنىڭ ۋاقتىنى ئۆگىتىش ئۈچۈن كېلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئىمام بولۇپ پېشىن نامىزىنى ئوقۇپ بەردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارقىسىدا، ساھابىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارقىسىدا سەپ تۈزەپ تۇردى. ئاندىن ھەر نەرسىنىڭ سايىسى ئۆزىنىڭ بىر ھەسسىسىگە يەتكەندە كېلىپ، يۇقىرىقى شەكىلدە سەپتە تۇرغۇزۇپ ئەسىر نامىزىنى ئوقۇپ بەردى. ئاندىن كۈن پاتقان ھامان كېلىپ، يەنە يۇقىرىقى شەكىلدە سەپتە تۇرغۇزۇپ شامنى ئوقۇپ بەردى. ئاندىن شەپەق غايىب بولغان ھامان كېلىپ، يۇقىرىقى شەكىلدە سەپتە تۇرغۇزۇپ خۇپتەننى ئوقۇپ بەردى. ئاندىن تاڭ ئاتقان ھامان كېلىپ، يۇقىرىقى شەكىلدە سەپتە تۇرغۇزۇپ بامداتنى ئوقۇپ بەردى. ئىككىنچى كۈنى يەنە كېلىپ، ئالدىنقى كۈندىكىگە ئوخشاش ئىمام بولۇپ، ئادەمنىڭ سايىسى بىر ھەسسىگە يەتكەندە پېشىننى، ئادەمنىڭ سايىسى ئىككى ھەسسىگە يەتكەندە، ئەسىر نامىزىنى، كۈننىڭ پېتىشى بىلەن شامنى، بىر ئۇخلاپ ئويغانغاندىن كېيىن خۇپتەننى، تاڭ ئېتىپ، ئەتراپ ئوبدان يورۇغان، لېكىن يۇلتۇزلار تېخى زىچ ۋە پارقىراپ تۇرغان ۋاقىتتا كېلىپ، بامداتنى ئوقۇپ بەردى. ئاندىن كېيىن جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام: ”مۇشۇ ئىككى ۋاقىتنىڭ ئارىسى نامازنىڭ ۋاقتىدۇر“ دېدى[1].

(نەسائى: 513)

[1] ئەلبانى (500): سەھىھ ـ دېگەن.

1000 - عن جَابِرِ بْنُ عَبْدِ اللهِ قَالَ جَاءَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السلَام إِلَى النبِي صَلى اللـهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حِينَ زَالَتْ الشمْسُ فَقَالَ قُمْ يَا مُحَمدُ فَصَل الظهْرَ حِينَ مَالَتْ الشمْسُ بنحوه ... إلا أنّ هناك في كل صلاة يقول جبريل: قُمْ يَا مُحَمدُ فَصَل.

1000ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كۈن ئېگىلگەندە كېلىپ:

ـ ئى مۇھەممەد! ئورنۇڭدىن تۇرۇپ، پېشىن نامىزىنى ئوقۇغىن! ـ دېدى. ئاخىرى يۇقىرىدىكى ھەدىس بىلەن ئوخشاش، پەقەت يۇقىرىقى ھەدىس بىلەن بۇ ھەدىستىكى پەرق شۇكى، بۇ ھەدىستە جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەر نامازغا كەلگەندە: "ئى مۇھەممەد (سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم)! ئورنۇڭدىن تۇرۇپ، ناماز ئوقۇغىن!" دېگەنلىكى ئارتۇق رىۋايەت قىلىنغان[1].

(نەسائى: 526)

1001 - عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْأَنصَارِي قَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللـهُ عَلَيْـهِ وَسَلمَ فَصَلى الظهْرَ حِينَ زَالَتْ الشمْسُ وَكَانَ الْفَيْءُ قَدْرَ الشرَاكِ ثُم صَلى الْعَصْرَ حِـينَ كَانَ الْفَيْءُ قَدْرَ الشرَاكِ وَظِل الرجُلِ ثُم صَلى الْمَغْرِبَ حِينَ غَابَتْ الشمْسُ ثُـم صَـلى الْعِشَاءَ حِينَ غَابَ الشفَقُ ثُم صَلى الْفَجْرَ حِينَ طَلَعَ الْفَجْرُ ثُم صَلى مِنْ الْغَدِ الظهْرَ حِـينَ كَانَ الظل طُولَ الرجُلِ ثُم صَلى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ ظِل الرجُلِ مِثْلَيْهِ قَدْرَ مَا يَسِيرُ الراكِبُ سَيْرَ الْعَنَقِ إِلَى ذِي الْحُلَيْفَةِ ثُم صَلى الْمَغْرِبَ حِينَ غَابَتْ الشمْسُ ثُم صَلى الْعِشَـاءَ إِلَـى ثُلُثِ الليْلِ أَوْ نِصْفِ الليْلِ شَك زَيْدٌ ثُم صَلى الْفَجْرَ فَأَسْفَرَ.

1001 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كۈن ئېگىلگەن، سايە ئاياق يىپى مىقدارى ئۆزارغان چاغدا پېشىن نامىزىنى، سايە ئاياق يىپى مىقدارى ئۆزارغان ۋە بىر ئادەمنىڭ سايىسى بويى

[1] ئەلبانى (512): سەھىھ ـ دېگەن.

ئېگىزلىكىگە يەتكەندە، ئەسىر نامىزىنى، كۈننىڭ كىرىپ كېتىشى بىلەن شامنى، شەپەق غايىب بولغاندا خۇپتەننى، تاڭ يورۇغاندا بامداتنى ئوقۇپ بەردى. ئەتىسى پېشىننى ئادەمنىڭ سايىسى بوي ئېگىزلىكى مىقدارىغا يەتكەندە، ئەسىرنى ئادەمنىڭ سايىسى ئىككى ھەسسىگە يەتكەندە، يەنى ئۇلاغقا مىنىپ يولغا چىققان كىشىنىڭ تېز سۈرئەتتە مېڭىپ، كۈن ئولتۇرۇشتىن بۇرۇن زۇلھۇلەيفىگە بېرىپ بولغىدەك ۋاقىت قالغاندا، شامنى كۈن كىرىپ بولغاندىن كېيىن، خۇپتەننى كېچىنىڭ ئۈچتىن بىرى ياكى تۈن يېرىمى ئۆتۈپ بولغاندا، بامداتنى تاڭ خېلى يورۇغاندا ئوقۇپ بەردى[1].

(نەسائى: 524)

1002 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِن لِلصلَاةِ أَولًا وَآخِرًا وَإِن أَولَ وَقْتِ صَلَاةِ الظهْرِ حِينَ تَزُولُ الشمْسُ وَآخِرَ وَقْتِهَا حِينَ يَدْخُلُ وَقْتُ الْعَصْرِ وَإِن أَولَ وَقْتِ صَلَاةِ الْعَصْرِ حِينَ يَدْخُلُ وَقْتُهَا وَإِن آخِرَ وَقْتِهَا حِينَ تَصْفَر الشمْسُ وَإِن أَولَ وَقْتِ الْمَغْرِبِ حِينَ تَغْرُبُ الشمْسُ وَإِن آخِرَ وَقْتِهَا حِينَ يَغِيبُ الْأُفُقُ وَإِن أَولَ وَقْتِ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ حِينَ يَغِيبُ الْأُفُقُ وَإِن آخِرَ وَقْتِهَا حِينَ يَنْتَصِفُ الليْلُ وَإِن أَولَ وَقْتِ الْفَجْرِ حِينَ يَطْلُعُ الْفَجْرُ وَإِن آخِرَ وَقْتِهَا حِينَ تَطْلُعُ الشمْسُ.

1002 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«نامازنىڭ ئاۋۋالقى ۋە ئاخىرقى ۋاقتى بار. پېشىن نامىزىنىڭ ۋاقتى كۈن ئېگىلگەندە باشلىنىپ، ئەسىر نامىزىنىڭ ۋاقتى كىرىشى بىلەن تۈگەيدۇ. ئەسىرنىڭ ئاخىرقى ۋاقتى كۈن سارغايغاندا تۈگەيدۇ. شام نامىزىنىڭ ۋاقتى كۈن كىرىپ كەتكەندىن باشلىنىپ، شەپەق نۇرى يوقالغاندا ئاخىرلىشىدۇ. خۇپتەننىڭ ۋاقتى كەچكى شەپەق يوقالغاندىن باشلىنىپ، يېرىم كېچىگىچە داۋاملىشىدۇ. بامداتنىڭ ۋاقتى تاڭ

[1] ئەلبانى (510): سەھىھ ـ دېگەن.

ئاتقاندىن باشلاپ، كۈن چىققانغا قەدەر بولىدۇ»[1].

(تىرمىزى: 151)

1003 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ هَذَا جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السلَام جَاءَكُمْ يُعَلمُكُمْ دِينَكُمْ فَصَلى الصبْحَ حِينَ طَلَعَ الْفَجْرُ بنحوه ... حديث بريدة إلا أن المغرب واحد وفيه في اليوم الثالث ثم صَلى العشاء حِينَ ذَهَبَ سَاعَةٌ مِنْ الليْلِ.

1003 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلەرگە: «بۇ، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام بولۇپ، سىلەرگە دىنىڭلارنى ئۆگەتكىلى كەلدى» دېدى. ئاندىن بامدات نامىزىنى تاڭ يورۇشى بىلەن ئوقۇدى... بۇ ھەدىسنىڭ ئۆز ئەينىنى بۇرەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلغان. لېكىن ئۇنىڭ ھەدىسىدە: شامنى ھەر ئىككىلا كۈندە بىر ۋاقىتتا ئوقۇدى، ئىككىنچى كۈنى خۇپتەننى كېچىدىن بىر مەھەل ئۆتكەندە ئوقۇدى، ـ دېيىلگەن[2].

(نەسائى: 502)

1004 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَافِعٍ مَوْلَى أُم سَلَمَةَ زَوْجِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنهُ سَأَلَ أَبَا هُرَيْرَةَ عَنْ وَقْتِ الصلَاةِ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ أَنَا أُخْبِرُكَ صَل الظهْرَ إِذَا كَانَ ظِلكَ مِثْلَكَ وَالْعَصْرَ إِذَا كَانَ ظِلكَ مِثْلَيْكَ وَالْمَغْرِبَ إِذَا غَرَبَتْ الشمْسُ وَالْعِشَاءَ مَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ ثُلُثِ الليْلِ وَصَل الصبْحَ بِغَبَشٍ يَعْنِي الْغَلَسَ.

1004 ـ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالى ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئازادگەردىسى ئابدۇللاھ ئىبنى رافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن نامازنىڭ ۋاقتى توغرۇلۇق سورىغاندا، ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنىڭغا: "مەن ساڭا ئېيتىپ بېرەي، پېشىننى سايەڭ ئۆزەڭنىڭ بويى

---

[1] ئەلبانى (129): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (488): ھەسەن، ـ دېگەن.

مىقدارى بولغاندا، ئەسىرنى سايەڭ ئىككى ھەسسىگە يەتكەندە، شامنى كۈن ئولتۇرغاندا، خۇپتەننى كېچىنىڭ ئۈچتىن بىرىگىچە، بامداتنى تاڭ سەل يورۇغاندا ئوقۇغىن“ دېدى.

(مالىك: 9)

1005 - عَنْ نَافِعٍ مَوْلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ أن عُمَرَ بْنَ الْخَطابِ كَتبَ إِلَى عُمالِهِ إن أَهَم أمْرِكُمْ عِنْدِي الصلَاةُ فَمَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ وَمَنْ ضَيعَهَا فَهُوَ لِمَا سِوَاهَا أَضْيَعُ ثُم كَتَبَ أَنْ صَلوا الظهْرَ إِذَا كَانَ الْفَيْءُ ذِرَاعًا إِلَى أَنْ يَكُونَ ظِل أَحَدِكُمْ مِثْلَهُ وَالْعَصْرَ وَالشمْسُ مُرْتَفِعَةٌ بَيْضَاءُ نَقِيةٌ قَدْرَ مَا يَسِيرُ الراكِبُ فَرْسَخَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةً قَبْلَ غُرُوبِ الشمْسِ وَالْمَغْرِبَ إِذَا غَرَبَتْ الشمْسُ وَالْعِشَاءَ إِذَا غَابَ الشفَقُ إِلَى ثُلُثِ الليْلِ فَمَنْ نَامَ فَلَا نَامَتْ عَيْنُهُ فَمَنْ نَامَ فَلَا نَامَتْ عَيْنُهُ فَمَنْ نَامَ فَلَا نَامَتْ عَيْنُهُ وَالصبْحَ وَالنجُومُ بَادِيَةٌ مُشْتَبِكَةٌ.

1005 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ ئازادگەردىسى نافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ (شەھەرلەرگە تەيىنلىگەن) ۋالىيلىرىغا مۇنداق خەت يازغانلىقىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ”مېنىڭ نەزىرىمدە ئەڭ مۇھىم ئىشىڭلار نامازدۇر. كىمكى نامازغا ئەھمىيەت بېرىپ، ئۇنى جايىدا ئادا قىلسا، ئۆزىنىڭ دىنىنى ساقلىيالايدۇ. كىمكى نامازغا ئەھمىيەت بەرمىسە، نامازدىن باشقا ئەمەللەرگە تېخىمۇ ئەھمىيەت بەرمەيدۇ. پېشىن نامىزىنى ئادەمنىڭ سايىسى بىر گەز بولغان ۋاقىتتىن باشلاپ، بىر ھەسسىسىگە يەتكىچە؛ ئەسىرنى كۈن خېلى تىك، ئاپئاق پارقىراپ تۇرغان ۋاقىتتا (يەنى نامازنى ئوقۇپ بولۇپ ئۇلاغقا مىنگەن كىشى كۈن ئولتۇرۇشتىن بۇرۇن ئىككى ياكى ئۈچ پەرسەخ مۇساپىنى بېسىپ بولغۇدەك ۋاقىتتا)؛ شامنى كۈن كىرىپ كەتكەندىن كېيىن؛ خۇپتەننى شەپەق غايىب بولغاندىن باشلاپ، كېچىنىڭ ئۈچتىن بىرى ئۆتكىچە ئوقۇڭلار. خۇپتەننى ئوقۇماي ياتقان كىشىنىڭ ئۇيقۇسى ئۇيقۇ بولمىغاي! خۇپتەننى ئوقۇماي ياتقان كىشىنىڭ ئۇيقۇسى ئۇيقۇ بولمىغاي! خۇپتەننى ئوقۇماي ياتقان كىشىنىڭ ئۇيقۇسى ئۇيقۇ بولمىغاي! بامدات نامىزىنى يۇلتۇزلار زىچ ۋە پارقىراپ تۇرغان ۋاقىتتا

ئوقۇڭلار!“

(مالىك: 6)

1006 - أن عُمَرَ بْنَ الْخَطابِ كَتبَ إِلَى أَبِي مُوسَى أَنْ صَل الظهْرَ إِذَا زَاغَتْ الشمْسُ وَالْعَصْرَ وَالشمْسُ بَيْضَاءُ نَقِيةٌ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَهَا صُفْرَةٌ وَالْمَغْرِبَ إِذَا غَرَبَتْ الشمْسُ وَأَخرْ الْعِشَاءَ مَا لَمْ تَنَمْ وَصَل الصبْحَ وَالنجُومُ بَادِيَةٌ مُشْتَبِكَةٌ وَاقْرَأْ فِيهَا بِسُورَتَيْنِ طَوِيلَتَيْنِ مِنْ الْمُفَصلِ.

1006 - ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا مۇنداق خەت يازدى: پېشىننى كۈن ئېگىلگەندىن كېيىن، ئەسىرنى كۈن ئاپئاق پارقىراپ تۇرغان ۋاقىتتا (يەنى سارغىيىشتىن بۇرۇن)، شامنى كۈن كىرىپ كەتكەندىن كېيىن، خۇپتەننى ئۇخلاپ قالمىساڭلا ئاخىرراق، بامداتنى يۇلتۇزلار كۆرۈنۈپ تۇرغان ۋاقىتتا ئوقۇغىن. بامداتتا ئۇزۇن سۈرىدىن ئىككىنى ئوقۇغىن.

(مالىك: 7)

1007 - وفي أخرى لاوه وفيها: صَل الْعِشَاءَ مَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ ثُلُثِ الليْلِ فَإِنْ أَخرْتَ فَإِلَى شَطْرِ الليْلِ وَلَا تَكُنْ مِنْ الْغَافِلِينَ.

1007 - يەنە بىر رىۋايەتتە: خۇپتەننى كېچىنىڭ ئۈچتىن بىرىگىچە ياكى يېرىمىغىچە كېچىكتۈرگىن، لېكىن غاپىل بولۇپ قالمىغىن، - دېيىلگەن.

(مالىك: 8)

1008 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ وَقْتُ الظهْرِ إِذَا زَالَتْ الشمْسُ وَكَانَ ظِل الرجُلِ كَطُولِهِ مَا لَمْ يَحْضُرْ الْعَصْرُ وَوَقْتُ الْعَصْرِ مَا لَمْ تَصْفَر الشمْسُ وَوَقْتُ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ مَا لَمْ يَغِبْ الشفَقُ وَوَقْتُ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ

اللَّيْلِ الْأَوْسَطِ وَوَقْتُ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ طُلُوعِ الْفَجْرِ مَا لَمْ تَطْلُعْ الشَّمْسُ فَإِذَا طَلَعَتْ الشَّمْسُ فَأَمْسِكْ عَنْ الصَّلَاةِ فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ.

1008 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «پېشىننىڭ ۋاقتى كۈن ئېگىلگەندىن باشلاپ، ئادەمنىڭ سايىسى ئۆز بويى مىقدارىغا يەتكۈچە، ئەسىرنىڭ ۋاقتى كۈن سارغىيىپ قالمىغۇچە، شامنىڭ ۋاقتى شەپەق قالمىغۇچە، خۇپتەننىڭ ۋاقتى كېچىنىڭ يېرىمىغىچە، بامداتنىڭ ۋاقتى تاڭ ئاتقاندىن باشلاپ، كۈن چىققۇچە بولىدۇ. كۈن چىقىۋاتقاندا ناماز ئوقۇما، چۈنكى كۈن شەيتاننىڭ ئىككى مۈڭگۈزىنىڭ ئارىسىدىن چىقىدۇ».

(مۇسلىم: 612)

1009ـ عَنْ أَبِي الْمِنْهَالِ قَالَ انْطَلَقْتُ مَعَ أَبِي إِلَى أَبِي بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيِّ فَقَالَ لَهُ أَبِي حَدِّثْنَا كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ - صلى الله عليه وسلم - يُصَلِّي الْمَكْتُوبَةَ قَالَ كَانَ يُصَلِّي الْهَجِيرَ وَهِيَ الَّتِي تَدْعُونَهَا الْأُولَى حِينَ تَدْحَضُ الشَّمْسُ، وَيُصَلِّي الْعَصْرَ، ثُمَّ يَرْجِعُ أَحَدُنَا إِلَى أَهْلِهِ فِي أَقْصَى الْمَدِينَةِ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ، وَنَسِيتُ مَا قَالَ فِي الْمَغْرِبِ. قَالَ وَكَانَ يَسْتَحِبُّ أَنْ يُؤَخِّرَ الْعِشَاءَ. قَالَ وَكَانَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَهَا وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا، وَكَانَ يَنْفَتِلُ مِنْ صَلَاةِ الْغَدَاةِ حِينَ يَعْرِفُ أَحَدُنَا جَلِيسَهُ، وَيَقْرَأُ مِنَ السِّتِّينَ إِلَى الْمِائَةِ.

1009 ـ ئەبۇ مىنھالدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: دادام ئىككىمىز ئەبۇ بەرزە ئەسلەمىي رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يېنىغا باردۇق. دادام ئۇنىڭغا:

ــ سەن بىزگە رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ پەرز نامازنى قانداق ۋاقىتتا ئوقۇيدىغانلىقىنى سۆزلەپ بەرگىن! ـ دېگەندى، ئۇ مۇنداق دېدى:

ــ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پېشىننى كۈن قايرىلغان ھامان، يەنى كۈن ئەڭ ئىسسىق ۋاقىتتا ئوقۇيتتى، ئەسىرنى مەدىنىنىڭ ئەڭ ياقىسىدا ئولتۇرىدىغان كىشى نامازدىن كېيىن ئۆيىگە

قايتىپ بارغاندىمۇ قۇياشنىڭ نۇرى تېخى ئۆز پېتى تۇرغۇدەك ۋاقىتتا ئوقۇيتتى، شام نامىزى ھەققىدە رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ نېمىدېگەنلىكىنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن، خۇپتەننى كېچىكتۈرۈپ ئوقۇشنى ياخشى كۆرەتتى ۋە خۇپتەننىڭ ئالدىدا ئۇخلاشنى، خۇپتەندىن كېيىن پاراڭ سېلىشىپ ئولتۇرۇشنى يامان كۆرەتتى. بامدات نامىزىدىن قايتقان ۋاقىتتا ئالەم ئەتراپىمىزدىكى كىشىلەرنى تونۇغىدەك يورۇيتتى، بامداتتا ئاتمىش ئايەتتىن يۈز ئايەتكىچە ئوقۇيتتى.

(بۇخارى: 599)

1010 - وفي رواية: وَلَا يُبَالِي بِتَأْخِيرِ الْعِشَاءِ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ ثُم قَالَ إِلَى شَطْرِ اللَّيْلِ.

1010 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇپتەننى كېچىنىڭ ئۈچتىن بىرىگىچە ياكى يېرىمىغىچە كېچىكتۈرۈشكە بولىدۇ، دەيتتى.

(بۇخارى: 541)

1011 - عَنْ مُحَمدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ قَدِمَ الْحَجاجُ فَسَأَلْنَا جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ فَقَالَ كَانَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يُصَلي الظهْرَ بِالْهَاجِرَةِ وَالْعَصْرَ وَالشمْسُ نَقِيةٌ وَالْمَغْرِبَ إِذَا وَجَبَتْ وَالْعِشَاءَ أَحْيَانًا وَأَحْيَانًا إِذَا رَآهُمْ اجْتَمَعُوا عَجلَ وَإِذَا رَآهُمْ أَبطَوْا أَخرَ وَالصبْحَ كَانُوا أَوْ كَانَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يُصَليهَا بِغَلَسٍ.

1011 ـ مۇھەممەد ئىبنى ئەمىر ئىبنى ھەسەن ئىبنى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھەججاج مەدىنىگە كەلگەن ۋاقىتتا جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن نامازنىڭ ۋاقىتلىرى توغرۇلۇق سورىغان ئىدى، ئۇ مۇنداق دېدى: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پېشىننى كۈن ئىسسىق ۋاقىتتا، ئەسىرنى كۈن تېخى سارغايمىغان ۋاقىتتا، شامنى كۈن كىرىپ كەتكەندىن كېيىن، خۇپتەننى بەزىدە بالدۇر، بەزىدە كېيىن (ئەگەر

جامائەت توپلىنىشىپ قالغان بولسا بالدۇر، ئەگەر ئۇلار كېچىكتۈرۈشنى خالىسا كېچىكتۈرۈپ)، بامداتنى تاڭ خېلى قاراڭغۇ چاغدا ئوقۇيتتى.

(بۇخارى: 560)

1012 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ كَانَ قَدْرُ صَلَاةِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الظهْرَ فِي الصيْفِ ثَلَاثَةَ أَقْدَامٍ إِلَى خَمْسَةِ أَقْدَامٍ وَفِي الشتَاءِ خَمْسَةَ أَقْدَامٍ إِلَى سَبْعَةِ أَقْدَامٍ.

1012 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ياز كۈنى پېشىن ئوقۇغان ۋاقىتىدا سايە ئۈچ قەدەمدىن بەش قەدەمگىچە، قىش كۈنى بەش قەدەمدىن يەتتە قەدەمگىچە كېلەتتى[1].

(نەسائى: 503)

1013 - عن عُرْوَةَ بْنُ الزبَيْرِ أن عَائِشَةَ أَخْبَرَتْهُ قَالَتْ كُن نِسَاءُ الْمُؤْمِنَاتِ يَشْهَدْنَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ صَلَاةَ الْفَجْرِ مُتَلَفعَاتٍ بِمُرُوطِهِن ثُم يَنْقَلِبْنَ إِلَى بُيُوتِهِن حِينَ يَقْضِينَ الصلَاةَ لَا يَعْرِفُهُن أَحَدٌ مِنْ الْغَلَسِ.

1013 ـ ئۇرۋە ئىبنى زۇبەيردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئۇنىڭغا مۇنداق دېگەن: بىز مۇئمىن ئاياللار پۈركەنچىلىرىمىزگە ئوبدان ئورىنىپ، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بامدات نامىزىغا ھازىر بولاتتۇق، نامازدىن قايتقان ۋاقتىمىزدا قاراڭغۇدا بىر ـ بىرىمىزنى تونۇيالمايتتۇق.

(بۇخارى: 578)

1014 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ مَا رَأَيْتُ أَحَدًا كَانَ أَشَد تَعْجِيلًا لِلظهْرِ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَلَا مِنْ أَبِي بَكْرٍ وَلَا مِنْ عُمَرَ.

1014 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت

[1] ئەلبانى (489) سەھىھ ـ دېگەن.

قىلىنىدۇ: مەن پېشىن نامىزىنى بالدۇر ئوقۇشقا رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم، ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ۋە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇلاردىن بەكرەك ئەھمىيەت بېرىدىغان بىرسىنى تېخى كۆرۈپ باقمىدىم[1].

(تىرمىزى: 155)

1015 - عَنْ أُم سَلَمَةَ أَنها قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَشَد تَعْجِيلًا لِلظهْرِ مِنْكُمْ وَأَنْتُمْ أَشَد تَعْجِيلًا لِلْعَصْرِ مِنْهُ.

1015 ـ ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پېشىن نامىزىغا سىلەردىن بەكرەك ئالدىرايتتى، سىلەر ئەسىرگە رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بەكرەك ئالدىرايسىلەر[2].

(تىرمىزى: 161)

1016 - عَنْ خَبابٍ قَالَ فَشَكَوْنَا إِلَيْهِ حَر الرمْضَاءِ فَلَمْ يُشْكِنَا قَالَ زُهَيْرٌ قُلْتُ لِأَبِي إِسْحَقَ أَفِي الظهْرِ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ أَفِي تَعْجِيلِهَا قَالَ نَعَمْ.

1016ـ خەبباب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ: بىز رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە سايىلىقنىڭ ئىسسىقىدىن (يەنى ھاۋانىڭ ئىسسىپ كەتكەنلىكىدىن) شىكايەت قىلساق، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تىڭشىمىدى،ـ دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ. زۇھەير (راۋى) مەن ئەبۇ ئىسھاقتىن:

ـ ئۇلار پېشىن ۋاقتىدىكى ئىسسىقتىن شىكايەت قىلغانمىدى؟ ـ دەپ سورىسام، ئۇ:

ـ ھەئە، ـدېدى. مەن:

[1] ئەلبانى (23): سەنەدى زەئىپ،ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (138): سەھىھ ـ دېگەن.

ــ پېشىنىنى (مۇشۇنداق ئىسسىقتىمۇ ھاۋا سەل سوۋۇغانغا قەدەر كېچىكتۈرمەي) بالدۇر ئوقۇغانلىقتىن شىكايەت قىلغانمىدى؟ ـ دېسەم، ئۇ:

ــ ھەئە، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 619)

1017 - زاد الطƎC بعد: فَلَمْ يُشكِنا، قَالَ: «إِذَا زَالَتِ الشَمْسُ فَصَلوا».

1017ـ تەبەرانىنىڭ رىۋايىتىدە يۇقىرىقى ھەدىسنىڭ داۋامىدا رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنىڭ شىكايىتىمىزنى تىڭشىمىدى بەلكى: «كۈن ئېگىلگەن ھامان (پېشىن) نامىزىنى ئوقۇڭلار!» دېدى.ـ دېگەن جۈملە قوشۇپ رىۋايەت قىلىنغان[①].

(«ئەلكەبىر»: 3701)

1018 - وزاد في الأوسط والصغير بلين بعده أيضًا عن جابر بن عبد الله قـال : شكونا إБ رسول الله صلى الله عليه وسلم الرمضاء فلم يشكنا وقال: «أكثروا من قول لا حول ولا قوة إلا بالله، فإŒا تدفع تسعة وتسعين بابا من الضر، أدناها اآم».

1018ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان رىۋايەتتە مۇنداق بايان قىلىنغان: بىز رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە سايىلىقنىڭ ئىسسىقىدىن (يەنى ھاۋانىڭ ئىسسىپ كەتكەنلىكىدىن) شىكايەت قىلساق، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تىڭشىمىدى ۋە بىزگە: «سىلەر: ”لا حول ولا قوة إلا بالله“ دېگەن سۆزنى كۆپ قىلىڭلار. بۇ سۆز ئەڭ تۆۋىنى غەمدىن ئىبارەت 99 زىياننى قايتۇرىدۇ» دېدى[②].

(«ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەلسەغىر»)

[①] ھەيسەمى (1695): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[②] ھەيسەمى (1697): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە بەلھۇت ئىسمىلىك بىرى بار. ئۇقەيلى ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى ھىببان ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان.

1019 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّى الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ وَاقِعَةٌ فِى حُجْرَتِى.

1019 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەسىر نامىزىنى مېنىڭ ھۇجرامغا كۈن چۈشۈپ تۇرۇۋاتقان چاغدا ئوقۇيتتى.

(مۇسلىم: 611)

1020 - وفي رواية: مِنْ قَعْرِ حُجْرَتِهَا.

1020ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ھۇجرىسىنىڭ ئىچىگە كۈن نۇرى چۈشۈپ تۇرغان چاغدا، ـ دەپ كەلگەن.

(بۇخارى: 511)

1021- وفي رواية: لَمْ تَخْرُجْ مِنْ حُجْرَتِهَا.

1021 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: كۈن نۇرى ئۇنىڭ ھۇجرىسىدىن چىقىپ كەتمىگەن چاغدا، ـ دەپ كەلگەن.

(بۇخارى: 511)

1022 - وفي رواية: وَالشَّمْسُ فِي حُجْرَتِهَا لَمْ يَظْهَرْ الْفَيْءُ مِنْ حُجْرَتِهَا.

1022 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: كۈن نۇرى ئۇنىڭ ھۇجرىسىغا چۈشۈپ تۇرغان، بىراق سايە تېخى ئۇنىڭ ھۇجرىسىدىن ھالقىپ كەتمىگەن چاغدا، ـ دېيىلگەن[1].

(نەسائى: 505)

1023 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قال كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ يُصَلِّي الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ حَيَةٌ فَيَذْهَبُ الذاهِبُ إِلى الْعَوَالِي فَيَأْتِيهِمْ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ وَبَعْضُ

[1] ئەلبانى (491): سەھىھ ـ دېگەن.

الْعَوَالِي مِنْ الْمَدِينَةِ عَلَى أَرْبَعَةِ أَمْيَالٍ أَوْ نَحْوِهِ.

1023 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەسىر نامىزىنى كۈن خېلىلا تىك ۋە پارقىراق ۋاقىتتا ئوقۇيتتى. نامازدىن كېيىن، بەزىلەر مەدىنىنىڭ يىراق مەھەللىلىرىگە بارغاندا، كۈن يەنىلا خېلى ئېگىزدە كۆرۈنەتتى. مەدىنىنىڭ بەزى يىراق مەھەللىلىرى (شەھەر مەركىزىگە) تەخمىنەن تۆت مىل كېلەتتى.

(بۇخارى: 550)

1024- ومن رواياته: ثُم يَذْهَبُ الذاهِبُ مِنا إِلَى قُبَاءٍ.

1024 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: بەزىلەر قۇباغا بېرىپ بولۇپ قارىسىمۇ، كۈن خېلىلا ئېگىزدە كۆرۈنەتتى، ـ دېيىلگەن.

(بۇخارى: 551)

1025- ومنها: يَخْرُجُ الْإِنسَانُ إِلَى بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ فَيَجِدُهُمْ يُصَلونَ الْعَصْرَ.

1025 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: بىراۋ مەدىنىدە ئەسىرنى ئوقۇپ بولۇپ، بەنى ئەمىر ئىبنى ئەۋف قەبىلىسىگە بارسا، ئۇلارنى ئەسىر نامىزىنى ئوقۇۋاتقان ھالدا كۆرەلەيتتى، ـ دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 621)

1026- عن أبي أُمَامَةَ بْنَ سَهْلٍ يَقُولُ صَلَّيْنَا مَعَ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ الظهْرَ ثُم خَرَجْنَا حَتى دَخَلْنَا عَلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ فَوَجَدْنَاهُ يُصَلي الْعَصْرَ فَقُلْتُ يَا عَم مَا هَذِهِ الصلَاةُ التِي صَلَّيْتَ قَالَ الْعَصْرُ وَهَذِهِ صَلَاةُ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ التِي كُنا نُصَلي مَعَهُ.

1026 ـ ئەبۇ ئۇمامە ئىبنى سەھلنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز بىلەن پېشىن ئوقۇپ چىقىپ، ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قېشىغا كىرسەك، ئۇ ئەسىر ئوقۇۋېتىپتۇ. مەن ئۇنىڭدىن:

ــ ئى تاغا! نېمە ناماز ئوقۇۋاتىسەن؟ ـ دەپ سورىسام، ئۇ:

ــــ ئەسىر ئوقۇدۇم، بۇ نامازنى رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن مۇشۇنداق ۋاقىتتا ئوقۇيتتۇق، ـ دېدى.

(بۇخارى: 549)

1027 - ومنها: صَلى لَنا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الْعَصْرَ فَلَما انْصَرَفَ أَتاهُ رَجُلٌ مِنْ بَنِي سَلِمَةَ فَقَالَ يا رَسُولَ اللهِ إنا نُرِيدُ أَنْ نَنْحَرَ جَزُورًا لَنا وَنَحْنُ نُحِبُّ أَنْ تَحْضُرَهَا قَالَ نَعَمْ فَانْطَلَقَ وَانْطَلَقْنا مَعَهُ فَوَجَدْنا الْجَزُورَ لَمْ تُنْحَرْ فَنُحِرَتْ ثُم قُطعَتْ ثُم طُبِخَ مِنْهَا ثُم أَكَلْنا قَبْلَ أَنْ تَغِيبَ الشمْسُ.

1027ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزگە ئەسىر ئوقۇپ بېرىپ قايتقاندا، بەنى سەلەمە جەمەتىدىن بىر كىشى كېلىپ:

ــــ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز بىر تۆگە سويماقچى ئىدۇق، سىنىڭ بېشىمىزدا تۇرۇپ بېرىشىڭنى ئۈمىد قىلىمىز، ــ دېگەن ئىدى، رەسۇلۇللاھ : «ماقۇل» دەپ ماڭدى، بىزمۇ بىرگە ماڭدۇق. بىز يېتىپ بارساق، تۆگە تېخى بوغۇزلانمىغان ئىكەن. بىز بېرىپ كۆن كىرىپ كېتىپ بولغۇچە تۆگىنى سويۇپ، گۆشىنى پارچىلاپ پىشۇرۇپ يەپ بولالىدۇق.

(مۇسلىم: 624)

1028 - عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَن عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ أَخرَ الصلَاةَ يَوْمًا فَدَخَلَ عَلَيْهِ عُرْوَةُ بْنُ الزبَيْرِ فَأَخْبَرَهُ أَن الْمُغِيرَةَ بْنَ شُعْبَةَ أَخرَ الصلَاةَ يَوْمًا وَهُوَ بِالْعِرَاقِ فَدَخَلَ عَلَيْهِ أَبُو مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِي فَقَالَ مَا هَذَا يا مُغِيرَةُ أَلَيْسَ قَدْ عَلِمْتَ أَن جِبْرِيلَ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ نَزَلَ فَصَلى فَصَلى رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ثُم صَلى فَصَلى رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ثُم صَلى فَصَلى رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ثُم صَلى فَصَلى رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ثُم صَلى فَصَلى رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ثُم قَالَ بِهَذَا أُمِرْتُ فَقَالَ عُمَرُ لِعُرْوَةَ اعْلَمْ مَا تُحَدثُ أَوَأَن جِبْرِيلَ هُوَ أَقَامَ لِرَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَقْتَ الصلَاةِ قَالَ عُرْوَةُ كَذَلِكَ كَانَ بَشِيرُ بْنُ أَبِي مَسْعُودٍ يُحَدثُ عَنْ أَبِيهِ قَالَ عُرْوَةُ وَلَقَدْ

حَدثتْنِي عَائِشَةُ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ يُصَلي الْعَصْرَ وَالشـمْسُ فِـي حُجْرَتِهَا قَبْلَ أَنْ تَظْهَرَ.

1028 ـ ئىبنى شىھابتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز نامازنى كېچىكتۈرۈپ قويىدى، ئۇرۋە ئىبنى زۇبەير ئۇنىڭ يېنىغا كىرىپ مۇنداق دېدى: مۇغىرە ئىبنى شۇئبە بىر كۈنى ئىراقتا نامازنى كېچىكتۈرگەندى، ئۇنىڭ يېنىغا ئەبۇ مەسئۇد ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ كىرىپ:

—— نېمىشقا نامازنى كېچىكتۈرىسەن؟ جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ھەممە نامازنىڭ ۋاقتىنى ئۆگىتىپ قويغانلىقىنى ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: ”مەن مۇشۇ ۋاقىتلاردا ناماز ئوقۇشقا بۇيرۇلدۇم“ دېگەنلىكىنى بىلمەمسەن؟ ـ دېدى. بۇ گەپنى ئاڭلىغان ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز ئۇرۋە ئىبنى زۇبەيرگە:

ـ نېمە دەۋاتقىنىڭنى بىلىپ سۆزلە! پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە نامازنىڭ ۋاقىتلىرىنى بەلگىلەپ بەرگەن جىبرىئىلمۇ؟!ـ دېدى.

ئۇرۋە:

—— ھەئە، بەشىر ئىبنى مەسئۇد دادىسىنىڭ شۇنداق سۆزلەپ بەرگەنلىكىنى رىۋايەت قىلاتتى،ـ دېدى.

ئۇرۋە يەنە:

ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ماڭا رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەسىر نامىزىنى ئۇنىڭ (يەنى ئائىشەنىڭ) ھۇجرىسىغا كۈن نۇرى چۈشۈپ تۇرغان، ھۇجرىسىدىن كۈن نۇرى تېخى ھالقىپ كەتمىگەن چاغدا ئوقۇيدىغانلىقىنى سۆزلەپ بەرگەن ئىدى ـ دېدى.

(بۇخارى: 522)

1029 - وفي رواية: أن عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ أَخرَ الْعَصْرَ شَيْئًا فَقَالَ لَهُ عُرْوَةُ أَمَا إِن جِبْرِيلَ قَدْ نَزَلَ فَصَلى أَمَامَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ عُمَرُ اعْلَمْ مَا تَقُولُ يَـا

عُرْوَةُ قَالَ سَمِعْتُ بَشِيرَ بْنَ أَبِي مَسْعُودٍ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا مَسْعُودٍ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ نَزَلَ جِبْرِيلُ فَأَمنِي فَصَلَيْتُ مَعَهُ ثُم صَلَيْتُ مَعَهُ ثُم صَلَيْتُ مَعَهُ ثُم صَلَيْتُ مَعَهُ ثُم صَلَيْتُ مَعَهُ. يَحْسُبُ بِأَصَابِعِهِ خَمْسَ صَلَوَاتٍ.

1029 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز ئەسىرنى ئازراق كېچىكتۈرۈپ ئوقۇغانىدى، ئۇرۋە ئۇنىڭغا:

ــــ جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ ناماز ئوقۇپ بەردى، ـ دېدىدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز:

ـ ئى ئۇرۋە! نېمە دەۋاتقانلىقىڭغا دىققەت قىل! ـ دېدى. ئۇرۋە مۇنداق دېدى:

ـ مەن بەشىر ئىبنى ئەبۇ مەسئۇدتىن ئۇنىڭ دادىسى ئەبۇ مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بەش ۋاخ نامازنىڭ ۋاقتىنى بارماقلىرى بىلەن ساناپ تۇرۇپ: «جىبرىئىل چۈشۈپ، ماڭا ئىمام بولۇپ ناماز ئوقۇپ بەردى» دەپ بەش قېتىم تەكرارلىغانلىقىنى ئاڭلىغان.

(بۇخارى: 3221)

1030 - عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ يُصَلي الْمَغْرِبَ إِذَا غَرَبَتْ الشمْسُ وَتَوَارَتْ بِالْحِجَابِ.

1030ـ سەلەمە ئىبنى ئەكۋەئدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھەقىقەتەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ناماز شامنى كۈن كىرىپ كېتىشى بىلەنلا ئوقۇيتتى.

(مۇسلىم: 636)

1031- وفي رواية: سَاعَةَ تَغْرُبُ الشمْسُ إِذَا غَابَ حَاجِبُهَا.

1031 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: كۈن تولۇق ئولتۇرۇپ بولسىلا شام

نامىزىنى ئوقۇيتتى، ـ دېيىلگەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 417)

1032 - عن رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ قال كُنا نُصَلي الْمَغْرِبَ مَعَ النبِي صَلى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَيَنصَرِفُ أَحَدُنَا وَإِنهُ لَيُبْصِرُ مَوَاقِعَ نَبْلِهِ.

1032 ـ رافىئ ئىبنى خەدىج رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن شامنى ئوقۇپ يانغاندا، ئوقيا ئاتساق، ئوقنىڭ چۈشكەن يېرىنى پەرق ئېتەلەيتتۇق.

(بۇخارى: 559)

1033 - عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَسْلَمَ مِنْ أَصْحَابِ النبِي صَلى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنهُمْ كَانُوا يُصَلونَ مَعَ نَبِي اللهِ صَلى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الْمَغْرِبَ ثُم يَرْجِعُونَ إِلَى أَهَالِيهِمْ إِلَى أَقْصَى الْمَدِينَةِ يَرْمُونَ وَيُبْصِرُونَ مَوَاقِعَ سِهَامِهِمْ.

1033 ـ ئەسلەم قەبىلىسىلىك بىر ساھابىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ساھابىلەر پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە شامنى ئوقۇپ قايتقاندا، مەدىنىنىڭ ئەڭ چېتىدە ئولتۇرغانلارمۇ ئۆيگە قايتقاندىن كېيىن، ئوقيا ئاتسا، ئوقنىڭ چۈشكەن يېرىنى كۆرەلەيتتى[2].

(نەسائى: 520)

1034 - عَنْ مَرْثَدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ لَما قَدِمَ عَلَيْنَا أَبُو أَيوبَ غَازِيًا وَعُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ يَوْمَئِذٍ عَلَى مِصْرَ فَأَخرَ الْمَغْرِبَ فَقَامَ إِلَيْهِ أَبُو أَيوبَ فَقَالَ لَهُ مَا هَذِهِ الصلَاةُ يَا عُقْبَةُ فَقَالَ شُغِلْنَا قَالَ أَمَا سَمِعْتَ رَسُولَ اللهِ صَلى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ لَا تَزَالُ أُمتِي بِخَيْرٍ أَوْ قَالَ عَلَى الْفِطْرَةِ مَا لَمْ يُؤَخرُوا الْمَغْرِبَ إِلَى أَنْ تَشْتَبِكَ النجُومُ.

---

[1] ئەلبانى (402): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (506): سەنەدى سەھىھ ـ دېگەن.

1034 ـ مەرسەد ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۇقبە ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مىسىرغا ۋالىي بولغان زاماندا، ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مىسىرغا غازىي سەپىرىدە كەلگەنىدى. ئۇ، ئۇقبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ شامنى كېچىكتۈرگىنىنى كۆرۈپ:

ـ نامازنى نېمىشقا كېچىكتۈرىسەن؟ ـ دەپ سورىغان ئىدى، ئۇقبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ بىز باشقا ئىش بىلەن مەشغۇل بولۇپ قاپتىمىز. ـ دېدى. ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ سەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «مېنىڭ ئۇممىتىم شام نامىزىنى يۇلتۇزلار زىچ ھالەتتە كۆرۈنگەنگە قەدەر كېچىكتۈرۈپ قويمىسىلا، ھەمىشە ياخشىلىق ياكى توغرا يول ئۈستىدە بولىدۇ» دېگىنىنى ئاڭلىمىغانمىدىڭ؟! ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 418)

1035 - عَنِ الْحَارِثِ بْنِ وَهْبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "لَنْ تَزَالَ أُمتِي عَلَى الإِسْلامِ، مَا لَمْ يُؤَخرُوا الْمَغْرِبَ حَتى تَشْتَبِكَ النجُومُ، مُضَاهَاةَ الْيَهُودِ، وَمَا لَمْ يُعَجلُوا الْفَجْرَ، مُضَاهَاةَ النصَارَى، وَمَا لَمْ يَكِلُوا الْجَنَائِزَ إِلَى أَهْلِهَا".

1035ـ ھارىس ئىبنى ۋەھب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مېنىڭ ئۇممىتىم يەھۇدىيلارغا ئوخشاش شام نامىزىنى يۇلتۇزلار زىچ ھالەتتە كۆرۈنگەنگە قەدەر كېچىكتۈرۈپ ئوقۇمىسا، بامداتنى خرىستىئانلارغا ئوخشاش بالدۇر ئوقۇۋەتمىسە ۋە جىنازىنى بىرتەرەپ قىلىش ئىشىنى مېيىتنىڭ ئەھلىگە تاشلاپ قويمىسىلا، ھەمىشە ئىسلام ئۈستىدە بولىدۇ»[2].

(«ئەلكەبىر»)

---

[1] ئەلبانى (403): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1737): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مىندەل ئىبنى ئەلى ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار.

1036 - عَنْ أَبِي عَبْدِ الرحْمَنِ الصَنَابِحِي: وَمَا لَمْ يَكِلُوا الْجَنَائِزَ إِلَى أَهْلِهَا.

1036 ـ ئەبۇ ئابدۇراھمان سۇنابىھىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«جىنازىنى بىرتەرەپ قىلىش ئىشىنى مېيىتنىڭ ئەھلىگە تاشلاپ قويمىسىلا، ھەمىشە ئىسلام ئۈستىدە بولىدۇ».

(ئەھمەد: 18588)

1037 - عَنْ عَلِيِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَهُ يَـا عَلِـي ثَلَاثٌ لَا تُؤَخرْهَا الصلَاةُ إِذَا آنَتْ وَالْجَنَازَةُ إِذَا حَضَرَتْ وَالْأَيمُ إِذَا وَجَدْتَ لَهَا كُفْئًا.

1037 ـ ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق بۇيرىغانلىقىنى رىۋايەت قىلىدۇ:

«ئى ئەلى! ئۈچ تۈرلۈك ئىش بار، سەن ئۇلارنى كېچىكتۈرمە. بىرى، ۋاقتى كىرگەن ناماز؛ ئىككىنچىسى، ھازىر بولغان جىنازا؛ ئۈچىنچىسى، تۇل ـ بويتاقلارنىڭ ئۆزىگە مۇناسىپ لايىقلىرىنىڭ نىكاھ ئىشلىرى»[①].

(تىرمىزى: 171)

1038 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَـنْ أَدْرَكَ مِـنْ الصبْحِ رَكْعَةً قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَ الصبْحَ وَمَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنْ الْعَصْرِ قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَ الْعَصْرَ.

1038 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى كۈن چىقىشتىن بۇرۇن بامداتنىڭ بىر رەكئىتىنى ئوقۇيالىغان بولسا، ئۇ كىشى بامداتنى ئوقۇغان بولىدۇ. كىمكى ئەسىرنىڭ بىر رەكئىتىنى كۈن كىرىپ كېتىشتىن بۇرۇن ئوقۇيالىغان بولسا، ئۇ كىشىمۇ ئەسىر نامىزىنى ئادا قىلغان بولىدۇ».

(بۇخارى: 579)

[①] ئەلبانى (25): زەئىپ، ـ دېگەن.

1039 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا أَدْرَكَ أَحَدُكُمْ سَجْدَةً مِنْ صَلَاةِ الْعَصْرِ قَبلَ أَنْ تَغْرُبَ الشمْسُ فَلْيُتِم صَلَاتَهُ وَإِذَا أَدْرَكَ سَجْدَةً مِنْ صَلَاةِ الصبْحِ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشمْسُ فَلْيُتِم صَلَاتَهُ.

1039 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر بىرىڭلار كۈن كىرىپ كېتىشتىن بۇرۇن ئەسىرنىڭ بىر سەجدىسىنى قىلالىسا، داۋامىنى تولۇقلىسۇن. ئەگەر كۈن چىقىشتىن بۇرۇن بامدات نامىزىنىڭ بىر سەجدىسىنى قىلالىسا، قالغىنىنى تولۇقلىسۇن».

(بۇخارى: 556)

1040 - وللنسائي: إِذَا أَدْرَكَ أولَ سَجْدَةٍ. في الموضعين.

1040 ـ نەسائىنىڭ رىۋايىتىدە يۇقىرىقى ھەدىستىكى ھەر ئىككىلى جايدا: «بىرىنچى سەجدىنى قىلالىسا...» دېيىلگەن[1].

(نەسائى: 516)

1041 - عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمدٍ أَنهُ قَالَ مَا أَدْرَكْتُ الناسَ إِلا وَهُمْ يُصَلونَ الظهْرَ بِعَشِيٍّ.

1041 ـ قاسىم ئىبنى مۇھەممەد مۇنداق دەيدۇ: مەن ئەقلىمگە كەلسەم، كىشىلەر (يازدا) پېشىن نامىزىنى كېچىكتۈرۈپ ئوقۇيتتىكەن.

(مالىك: 12)

1042 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَنَافِعٍ مَوْلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ أَنهُمَا حَدثَاهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنهُ قَالَ إِذَا اشْتَد الْحَر فَأَبْرِدُوا عَنْ الصلَاةِ فَإِن شِدةَ الْحَر مِنْ فَيْحِ جَهَنمَ.

[1] ئەلبانى (503): سەھىھ ـ دېگەن.

1042 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە ۋە ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھاۋا بەك ئىسسىپ كەتكەن كۈنى پېشىن نامىزىنى كېچىكتۈرۈپرەك، ھاۋا سالقىنلىغاندا ئوقۇڭلار، چۈنكى قىزىق ھاۋا جەھەننەم يالقۇنىنىڭ بىر پارچىسىدۇر».

(بۇخارى: 534)

1043- عَنْ أَبِي ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَأَرَادَ الْمُؤَذِّنُ أَنْ يُؤَذِّنَ لِلظُّهْرِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبْرِدْ ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يُؤَذِّنَ فَقَالَ لَهُ أَبْرِدْ حَتَّى رَأَيْنَا فَيْءَ التُّلُولِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ فَإِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ.

1043 ـ ئەبۇ زەر غىفارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز بىر سەپەردە رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىللە ئىدۇق، مۇئەززىن پېشىنگە ئەزان ئوقۇماقچى بولغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھاۋا سەل يانسۇن!» دېدى. بىر ئازدىن كېيىن، يەنە ئەزان ئوقۇماقچى بولغانىدى: «يەنە بىر ئاز يانسۇن!» دېدى. شۇنىڭ بىلەن، تا دۆڭلەرنىڭ سايىسى كۆرۈنگىلى تۇرغانغا قەدەر كېچىكتۈردۇق. ئاندىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېدى: «ئىسسىقنىڭ قاتتىق بولۇشى جەھەننەمنىڭ يالقۇنىدۇر. ھاۋا بەك ئىسسىپ كەتسە، نامازنى سەل كېچىكتۈرۈپ ھاۋا سالقىنلىغاندا ئوقۇڭلار».

(بۇخارى: 539)

1044 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: "تَطْلُعُ الشَّمْسُ مِنْ جَهَنَّمَ فِي قَرْنِ شَيْطَانٍ، وَبَيْنَ قَرْنِ شَيْطَانٍ، فَمَا تَرْتَفِعُ فِي السَّمَاءِ قَصْمَةً إِلَّا فُتِحَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ النَّارِ، فَإِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا كُلُّهَا".

1044 ـ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: كۈن جەھەننەمدىن شەيتاننىڭ ئىككى مۈڭگۈزىنىڭ ئارىسىدا چىقىدۇ، كۈن كۆتۈرۈلگەنسېرى دوزاخنىڭ دەرۋازىلىرى بىر ـ بىرلەپ ئېچىلىشقا باشلايدۇ. ھاۋا قاتتىق ئىسسىپ كەتكەندە، ئۇنىڭ ھەممە دەرۋازىلىرى ئېچىلىپ كەتكەن بولىدۇ.[1]

(«ئەلكەبىر»: 8988)

1045- عن أنس بن مالك قال كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا كان الحر أبرد بالصلاة وإذا كان البرد عجل.

1045 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاۋا بەك ئىسسىپ كەتكەن كۈنى پېشىنىنى سەل كېچىكتۈرۈپ ھاۋا سالقىندىغاندا ئوقۇيتتى، ھاۋا سوغۇق كۈنلىرى بۇرۇنراق ئوقۇيتتى[2].

(نەسائى: 499)

1046 - عن علي بن شيبان قال قدمنا على رسول الله صلى الله عليه وسلم المدينة فكان يؤخر العصر ما دامت الشمس بيضاء نقية.

1046 ـ ئەلى ئىبنى شەيبان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا (مەدىنىگە) كەلگەن ئىدۇق. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەسىرنى كۈن نۇرى ئاپئاق، پارقىراقلا بولسا كېچىكتۈرۈپ ئوقۇيتتى[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 408)

1047 - عن ابن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا وضع عشاء أحدكم وأقيمت الصلاة فابدءوا بالعشاء ولا يعجل حتى يفرغ منه وكان ابن عمر يوضع

---

[1] ھەيسەمى (1704): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (485): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (79): زەئىپ، ـ دېگەن.

لَهُ الطَعَامُ وَتُقَامُ الصلَاةُ فَلَا يَأْتِيهَا حَتى يَفْرُغَ وَإِنهُ لَيَسْمَعُ قِرَاءَةَ الْإِمَامِ.

1047 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر بىرىڭلارنىڭ ئالدىغا تاماق كەلتۈرۈلگەندە، ناماز شامغا تەكبىر چىقىپ قالسا، ئاۋۋال تاماقنى ئالدىرىماي يەپ، ئاندىن نامازنى ئوقۇسۇن». ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما ئۆزى شۇنداق قىلاتتى، ئۇ ئالدىغا تاماق قويۇلغاندا، ئىمامنىڭ قىرائىتىنى ئاڭلاپ تۇرسىمۇ، تاماقنى يەپ بولمىغىچە ئورنىدىن تۇرمايتتى.

(بۇخارى: 674)

1048 - وفي رواية: قَالَ عَبادُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزبَيْرِ: إنا سَمِعْنَا أَنهُ يَبْدَأُ بِالْعَشَـاءِ قَبْلَ الصلَاةِ فَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ وَيْحَكَ مَا كَانَ عَشَاؤُهُمْ أُتَرَاهُ كَانَ مِثْلَ عَشَاءِ أَبِيكَ.

1048 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: ئابدۇللاھ ئىبنى زۇبەير رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئوغلى ئەبباد:

ــ بىز: ”نامازدىن ئىلگىرى تاماق كېلىپ قالسا، ئالدى بىلەن تاماق يېيىلىدۇ“ دەپ ئاڭلىغان ئىدۇق، ـ دېگەن ئىدى، ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دېدى:

ـ ۋاي ساڭا! ئۇلارنىڭ تائامىنى داداڭنىڭ (بۇگۈنكى خىلمۇخىل) تائامىغا ئوخشاش ئىدى، دەپ ئويلامسەن؟! (يەنى ئۇلارنىڭ تائامى ئاز ۋە بىر خىل بولغانلىقى ئۈچۈن تائامنى يەپ بولۇپ چىقسىمۇ، نامازغا ئۈلگۈرەلەيتتى، ئەمما ھازىر تائامنىڭ تۈرى كۆپ بولغانلىقتىن، تائامنى يەپ بولۇپ چىقسا، نامازغا ئۈلگۈرەلمەيدۇ، دېمەكچى).[1]

(ئەبۇ داۋۇد: 3759)

1049 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا تُؤَخرُ الصلَاةُ لِطَعَامٍ وَلَا لِغَيْرِهِ.

---

[1] ئەلبانى (3196): سەنەدى ھەسەن، ـ دېگەن.

1049 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق ئاگاھلاندۇرغان: «تاماق ياكى باشقا ئىش ئۈچۈن نامازنى كېچىكتۈرۈشكە بولمايدۇ»[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 3758)

1050 - عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَنْ وَقْتِ الْعِشَاءِ؟ قَالَ: "إِذَا مَلَأ اللَّيْلُ بَطْنَ كُل وَادٍ".

1050 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىندۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن خۇپتەننىڭ ۋاقتى توغرىسىدا سورالغانىدى: «كېچە قاراڭغۇلىقى پۈتۈن ۋادىنى قاپلىغاندا» دەپ جاۋاب بەردى[②].

(«ئەلئەۋسەت»)

1051 - عَنْ أَبِي بَكْرَةَ قَالَ أَخرَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الْعِشَاءَ سَبْعَ لَيَالٍ قَالَ أَبو دَاوُدَ ثَمَانِ لَيَالٍ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ فَقَالَ أَبو بَكْرٍ يَا رَسُولَ اللهِ لَوْ أَنكَ عَجلْتَ لَكَانَ أَمْثَلَ لِقِيَامِنَا مِنْ اللَّيْلِ قَالَ فَعَجلَ بَعْدَ ذَلِكَ.

1051 ـ ئەبۇ بەكرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىندۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇپتەننى يەتتە كۈن (ئەبۇداۋۇدنىڭ رىۋايىتىدە سەككىز كۈن.- دېيىلگەن) كېچىنىڭ ئۈچتىن بىرىگىچە كېچىكتۈردى. ئاندىن ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ئى رەسۇلۇللاھ! ئەگەر سەن خۇپتەننى بۇرۇنراق ئوقۇغان بولساڭ، كېچىلىك نامازغا قوپۇشىمىز ئاسانراق بولاتتى، - دېگەن ئىدى،

---

① ئەلبانى (803): زەئىپ، ـ دېگەن.

② ھەيسەمى (1754): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر ـ دېگەن.

شۇنىڭدىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇپتەننى بۇرۇنراق ئوقۇيدىغان بولدى[1].

(ئەھمەد: 19970؛ «ئەلكەبىر»)

1052 - عَنْ ابْنِ عَباسٍ قَالَ أَعْتَمَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بِالْعِشَاءِ فَخَرَجَ عُمَرُ فَقَالَ الصلَاةَ يَا رَسُولَ اللهِ رَقَدَ النسَاءُ وَالصبْيَانُ فَخَرَجَ وَرَأْسُهُ يَقْطُرُ يَقُولُ لَوْلَا أَنْ أَشُـق عَلَى أُمتِي أَوْ عَلَى الناسِ وَقَالَ سُفْيَانُ أَيْضًا عَلَى أُمتِي لَأَمَرْتُهُمْ بِالصلَاةِ هَذِهِ الساعَةَ.

1052 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇپتەنگە خېلىغىچە چىقمىدى، شۇنىڭ بىلەن، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ناماز ۋاقتى بولۇپ كەتتى، ئاياللار ۋە باللار ئۇخلاپ قالدى، ـ دېگەن ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بېشىدىن سۇ تامچىغان ھالدا چىقىپ مۇنداق دېدى: «ئۇممىتىمگە قىيىن بولۇپ قالمىسۇن دېمىگەن بولسام، خۇپتەننى مۇشۇ چاغقىچە كېچىكتۈرۈپ ئوقۇشقا بۇيرىغان بولاتتىم».

(بۇخارى: 7239)

1053 - قَالَ ابْنَ عَباسٍ : أَعْتَمَ نَبِي اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ الْعِشَاءَ قَالَ حَتى رَقَدَ نَاسٌ وَاسْتَيْقَظُوا وَرَقَدُوا وَاسْتَيْقَظُوا فَقَامَ عُمَرُ بْنُ الْخَطابِ فَقَالَ الصلَاةَ فَقَـالَ عَطَاءٌ قَالَ ابْنُ عَباسٍ فَخَرَجَ نَبِي اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَأَني أَنظُرُ إِلَيْهِ الْآنَ يَقْطُرُ رَأْسُهُ مَاءً وَاضِعًا يَدَهُ عَلَى شِق رَأْسِهِ قَالَ لَوْلَا أَنْ يَشُق عَلَى أُمتِي لَأَمَرْتُهُمْ أَنْ يُصَلوهَا كَذَلِكَ.

1053 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر ئاخشىمى خۇپتەنگە خېلى كەچ بولۇپ كەتكىچە چىقمىدى، نامازنى ساقلاپ

[1] ھەيسەمى (1757): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەلى ئىبنى زەيد ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەدىسىنى دەلىل قىلىش ھەققىدە ئىختىلاپ بار، ـ دېگەن.

ئولتۇرغان جامائەتنىڭ بەزىلىرى بىر نەچچە قېتىم ئۇخلاپ ئويغاندى. شۇنىڭ بىلەن، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئورنىدىن تۇرۇپ:

— ناماز ۋاقتى بولۇپ كەتتى، - دەپ توۋلىدى. ئىبنى ئاببās رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ شۇ چاغدا ئۆيىدىن چىققان ھالىتى ھېلىھەم كۆز ئالدىمدا تۇرۇپتۇ. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بېشىدىن سۇ تامچىغان، قولىنى بېشىنىڭ بىر تەرىپىگە قويۇۋالغان ھالدا ئۆيىدىن چىقىپ: «ئەگەر ئۇممىتىمگە تەس كەلمەيدىغان بولسا ئىدى، مەن ئۇلارنى ئەلۋەتتە خۇپتەننى مۇشۇ چاغقىچە كېچىكتۈرۈپ ئوقۇشقا بۇيرىغان بولاتتىم» دېدى.

(مۇسلىم: 642)

1054 - عن عَائِشَةَ قَالَتْ أَعْتَمَ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَقَالَ عَياشٌ حَدثَنا عَبْدُ الْأَعْلَى حَدثَنا مَعْمَرٌ عَنْ الزهْرِي عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ أَعْتَمَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي الْعِشَاءِ حَتى نَادَاهُ عُمَرُ قَدْ نَامَ النسَاءُ وَالصبْيَانُ فَخَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ إِنهُ لَيْسَ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ يُصَلي هَذِهِ الصلَاةَ غَيْرُكُمْ وَلَمْ يَكُنْ أَحَدٌ يَوْمَئِذٍ يُصَلي غَيْرَ أَهْلِ الْمَدِينَةِ.

1054 - ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇپتەنگە كېچىكىپ قالغان ئىدى، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنى چاقىرىپ:

- ئاياللار ۋە باللار ئۇخلاپ قالدى، - دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چىقىپ: «يەر يۈزىدە بۇ نامازنى ئوقۇيدىغان سىلەردىن باشقا ھېچكىم يوق» دېدى. شۇ كۈنلەردە مەدىنە ئەھلىدىن باشقا ناماز ئوقۇيدىغان ھېچكىم يوق ئىدى.

(بۇخارى: 862)

1055 - وزاد في رواية: وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يَفْشُوَ الْإِسْلَامُ.

1055 - يەنە بىر رىۋايەتتە: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى

ۋەسەللەم ئۇ سۆزنى ئېيتقاندا، ئىسلام تېخى كېڭەيمىگەن چاغ ئىدى، - دېگەن.

(بۇخارى: 566)

1056 - و زَادَ حَرْمَلَةُ فِي رِوَايَتِهِ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ وَذُكِرَ لِي أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تَنْزُرُوا رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَلَى الصلَاةِ وَذَاكَ حِينَ صَاحَ عُمَرُ بْنُ الْخَطابِ.

1056 - يەنە بىر رىۋايەتتە ئىبنى شىهاب مۇنداق دېگەن: ماڭا يېتىشىچە، ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى نامازغا توۋلىغان چاغدا، رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «سىلەرنىڭ پەيغەمبەرنى نامازغا ئالدىرىتىشىڭلار توغرا ئەمەس» دېگەن.

(مۇسلىم: 638)

1057 - سُئِلَ أَنسٌ هَلْ اتخَذَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ خَاتَمًا قَالَ نَعَمْ أَخرَ لَيْلَةً صَلَاةَ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ إِلَى قَرِيبٍ مِنْ شَطْرِ الليْلِ فَلَما أَنْ صَلى أَقْبَلَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ ثُم قَالَ إِنكُمْ لَنْ تَزَالُوا فِي صَلَاةٍ مَا انْتَظَرْتُمُوهَا.

1057 - ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۈزۈك سالغان ياكى سالمىغانلىقى ھەققىدە سورالغاندا، ئۇ: ھەئە، سالغان ئىدى، - دەپ جاۋاب بەردى. ئۇ يەنە مۇنداق دېدى: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇپتەننى كېچىنىڭ يېرىمىغا يېقىن كېچىكتۈرۈپ ئوقۇدى ۋە نامازدىن كېيىن بىزگە: «سىلەر نامازغا ساقلىغان چېغىڭلاردا، نامازنىڭ ئىچىدە بولغاندەك ساۋاب بولىدۇ» دېگەنىدى[1].

(نەسائى: 539)

---

[1] ئەلبانى (525): سەھىھ - دېگەن.

1058 - عن مُعَاذَ ْبنَ جَبَلٍ قال: أَبقَيْنا النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي صَلَاةِ الْعَتَمَةِ فَأَخرَ حَتى ظَن الظان أَنهُ لَيسَ بِخَارِجٍ وَالْقَائِلُ مِنا يَقُولُ صَلى فَإِنا لَكَذَلِكَ حَتى خَرَجَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالُوا لَهُ كَمَا قَالُوا فَقَالَ لَهُمْ أَعْتِمُوا بِهَذِهِ الصلَاةِ فَإِنكُمْ قَدْ فُضلْتُمْ بِهَا عَلَى سَائِرِ الْأُمَمِ وَلَمْ تُصَلهَا أُمةٌ قَبْلَكُمْ.

1058 ـ مۇئاز ئىبنى جەبەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇپتەننى كېچىكتۈرگەن ئىدى، بەزىلەر: ”پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چىقمايدىغان ئوخشايدۇ“ دەپ ئويلىسا، يەنە بەزىلەر: ”پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇپتەننى ئوقۇپ بولغان ئوخشايدۇ“ دېيىشتى. شۇ ھالەتتە تۇرساق، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چىقتى. ساھابىلەر رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ھېلىقى ئويلىغانلىرىنى ۋە ئۆز ئارا ئېيتقانلىرىنى سۆزلەپ بەرگەنىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا:

«سىلەر بۇ نامازنى كېچىكتۈرۈپ ئوقۇڭلار، چۈنكى سىلەر مۇشۇ ناماز بىلەن باشقا ئۈممەتلەردىن ئارتۇق قىلىندىڭلار. بۇ نامازنى سىلەردىن بۇرۇنقى ئۈممەتلەر ئوقۇمىغان» دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 421)

1059 - عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ أَنهُ لَيسَ أَحَدٌ مِنْ الناسِ يُصَلي هَذِهِ الساعَةَ غَيْرُكُمْ أَوْ قَالَ مَا صَلى هَذِهِ الساعَةَ أَحَدٌ غَيْرُكُمْ.

1059 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان رىۋايەتتە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «بۇ سائەتتە سىلەردىن باشقا ناماز ئوقۇيدىغان ھېچ كىم يوق» دېگەن ياكى: «بۇ سائەتتە سىلەردىن باشقا ھېچكىم ناماز ئوقۇمايدۇ» دېگەن.

(بۇخارى: 567)

---

[1] ئەلبانى (406): سەھىھ ـ دېگەن.

1060 - ولأحمد والموصلي والبزار والكبير عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رفعه: أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الْأَدْيَانِ أَحَدٌ يَذْكُرُ اللهَ هَذِهِ الساعَةَ غَيْرُكُمْ قَالَ وَأَنْزَلَ هَؤُلَاءِ الْآيَاتِ لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ حَتى بَلَغَ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ تُكْفَرُوهُ وَاللهُ عَلِيمٌ بِالْمُتقِينَ.

1060ـ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «بىلىپ قويۇڭلاركى، سىلەردىن باشقا ھېچ قايسى دىندىكىلەر بۇ سائەتتە الله تائالانى زىكرى قىلمايدۇ» دېگەن ئىدى، الله بۇ ئايەتلەرنى نازىل قىلدى: ﴿ئۇلار بىر خىل ئەمەس، ئەھلى كىتابتىن (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالاردىن) كېچىلىرى اللهنىڭ ئايەتلىرىنى تىلاۋەت قىلىپ تۇرىدىغان ۋە سەجدە قىلىپ تۇرىدىغان بىر جامائە كىشىلەر بار. ئۇلار اللهقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدۇ، ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىشلاردىن توسىدۇ، خەيرلىك ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىرايدۇ؛ ئەنە شۇلار ياخشىلاردىندۇر. ئۇلار ھەرقانداق ياخشىلىقنى قىلسۇن، ئۇ بىكار كەتمەيدۇ، الله تەقۋادارلارنى ئوبدان بىلىدۇ﴾.[1]

(ئەھمەد: 3751)

1061 - عَنْ أَنسٍ أَنهُ قَالَ أُقِيمَتْ صَلَاةُ الْعِشَاءِ فَقَالَ رَجُلٌ لِى حَاجَةٌ. فَقَامَ النبِي صلى الله عليه وسلم يُنَاجِيهِ حَتى نَامَ الْقَوْمُ - أَوْ بَعْضُ الْقَوْمِ - ثُم صَلوْا.

1061 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: خۇپتەنگە تەكبىر ئوقۇلغاندا، بىر كىشى رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ـ مېنىڭ بىر ھاجىتىم بار، ـ دېگەن ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كىشى بىلەن گېپىنى تۈگىتىپ بولغىچە جامائەت ياكى بەزىلەر ئۇخلاپ قالدى.

(مۇسلىم: 376)

[1] سۈرە ئال ئىمران، 113ـ114ـ ۋە 115ـ ئايەتلەر.

1062 - عَنْ أَنسٍ قَالَ لَقَدْ رَأَيْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بَعْدَ مَا تُقَامُ الصـلَاةُ يُكَلمُهُ الرجُلُ يَقُومُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ فَمَا يَزَالُ يُكَلمُهُ فَلَقَدْ رَأَيْتُ بَعْضَنَا يَنْعَسُ مِنْ طُولِ قِيَامِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَهُ.

1062 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: نامازغا تەكبىر ئوقۇلغاندىن كېيىن، بىر كىشىنىڭ قىبلە تەرەپتە تۇرۇپ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە سۆزلەۋاتقىنىنى كۆردۇم. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كىشى بىلەن خېلى ئۇزۇن گەپلىشىپ تۇردى، كىشىلەرگە قارىسام، بەزىلەر مۈگدەپ قاپتۇ[1].

(تىرمىزى: 518)

1063 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ أَدْرَكَ رَكْعَـةً مِنْ الصلَاةِ فَقَدْ أَدْرَكَ الصلَاةَ.

1063 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى جامائەت نامىزىنىڭ بىر رەكئىتىگە ئۈلگۈرسە، نامازنى جامائەت بىلەن ئوقۇغان بولىدۇ».

(بۇخارى: 580)

1064 - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ مَا صَلى رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ صَلَاةً لِوَقْتِهَـا الْآخِرِ مَرتَيْنِ حَتى قَبَضَهُ اللهُ.

1064 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات بولغانغا قەدەر ھېچ قانداق نامازنى ئىككى قېتىم ئاخىرقى ۋاقتىدا ئوقۇغان ئەمەس[2].

(تىرمىزى: 174)

---

[1] ئەلبانى (427): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (146): ھەسەن، ـ دېگەن.

1066 - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَسْفِرُوا بِالْفَجْرِ فَإِنهُ أَعْظَمُ لِلْأَجْرِ أَوْ لِأَجْرِهَا.

1066 ـ رافىئ ئىبنى خەدىج رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بامدات نامىزىنى تاڭ خېلى ئوبدان يورۇغاندا ئوقۇڭلار، چۈنكى شۇنداق ۋاقىتتا ئوقۇشنىڭ ئەجرى بەك كاتتىدۇر»[①].

(ئەھمەد: 16835)

1067 - عن مُغِيثُ بْنُ سُمَيٍّ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزبَيْرِ الصبْحَ بِغَلَسٍ فَلَما سَلمَ أَقْبَلْتُ عَلَى ابْنِ عُمَرَ فَقُلْتُ مَا هَذِهِ الصلَاةُ قَالَ هَذِهِ صَلَاتُنَا كَانَتْ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ فَلَما طُعِنَ عُمَرُ أَسْفَرَ بِهَا عُثْمَانُ.

1067 ـ مۇغىس ئىبنى سۇمەيدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئابدۇللاھ ئىبنى زۇبەير رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا ئىقتىدا قىلىپ بامداتنى تاڭ ئەمدىلا يورۇغاندا ئوقۇدۇم، نامازنى تۈگەتكەندىن كېيىن، ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇماغا:

ـ بۇ قانداق ۋاقىتتا ئوقۇلغان ناماز؟! ـ دېسەم، ئۇ مۇنداق دېدى:

ـــ بىز، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم، ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ۋە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇلار بىلەن بامداتنى مۇشۇنداق چاغدا ئوقۇيتتۇق. ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ شېھىد قىلىنغاندىن كېيىن، ھەزرىتى ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاڭ بىر ئاز يورۇغاندا ئوقۇيدىغان بولدى[②].

(ئىبنى ماجە: 671)

1068 - عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ أَنهُ كَانَ يَقُولُ إِن الْمُصَلِّيَ لَيُصَلِّي الصلَاةَ وَمَا فَاتَهُ وَقْتُهَا وَلَمَا فَاتَهُ مِنْ وَقْتِهَا أَعْظَمُ أَوْ أَفْضَلُ مِنْ أَهْلِهِ وَمَالِهِ.

[①] ھەيسەمى (1766): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇراھمان ئىبنى زەيد ئىبنى ئەسلەم ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (545): سەھىھ ـ دېگەن.

1068ـ يەھيا ئىبنى سەئىد مۇنداق دەيدۇ: بەزى كىشىلەر نامازنى (ئاۋۋالقى ۋاقتىدىن كېچىكتۈرۈپ، ئاخىرقى) ۋاقتى چىقىپ كېتىشتىن بۇرۇن ئوقۇيدۇ، ئەمەلىيەتتە بولسا، ئۇ قاچۇرۇپ قويغان ئاۋۋالقى ۋاقت ئۇنىڭ ئۈچۈن بالىۋاقىلىرى ۋە پۇل ـماللىرىدىنمۇ ئەۋزەلدۇر.

(مالىك: 23)

1069 - عن أُم فَرْوَةَ وَكَانَتْ مِمنْ بَايَعَتْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَتْ سُئِلَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَي الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ قَالَ الصلَاةُ لِأَولِ وَقْتِهَا.

1069 ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بەيئەت قىلغان ئاياللاردىن بىرى بولغان ئۇممۇ فەرۋە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئەمەللەرنىڭ قايسىسى ئەۋزەل؟ ـ دەپ سورالغانىدى:

ـ نامازنى ئاۋۋالقى ۋاقتىدا ئوقۇش، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(تىرمىزى: 170)

[1] ئەلبانى (144): سەھىھ ـ دېگەن.

ناماز ئوقۇشقا بولمايدىغان ۋاقىتلار

1070 - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ قَالَ ثَلَاثُ سَاعَاتٍ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَانَا أَنْ نُصَلِّيَ فِيهِنَّ أَوْ نَقْبُرَ فِيهِنَّ مَوْتَانَا حِينَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ بَازِغَةً حَتَّى تَرْتَفِعَ وَحِينَ يَقُومُ قَائِمُ الظَّهِيرَةِ حَتَّى تَمِيلَ وَحِينَ تَضَيَّفُ الشَّمْسُ لِلْغُرُوبِ حَتَّى تَغْرُبَ.

1070 ـ ئۇقبە ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنى كۈن چىقىۋاتقان ۋاقىتتىن نەيزە بويى ئۆرلىگەنگە، كۈن تىكلەنگەن ۋاقىتتىن قايرىلغانغا ۋە كۈن پېتىۋاتقان ۋاقىتتىن ئولتۇرغانغا قەدەر بولغان ئارىلىقتىكى بۇ ئۈچ ۋاقىتتا ناماز ئوقۇش ۋە جىنازا نامىزىنى چۈشۈرۈشتىن توسقان[1].

(تىرمىزى: 1030)

1071 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الصُّنَابِحِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ الشَّمْسَ تَطْلُعُ وَمَعَهَا قَرْنُ الشَّيْطَانِ فَإِذَا ارْتَفَعَتْ فَارَقَهَا ثُمَّ إِذَا اسْتَوَتْ قَارَنَهَا فَإِذَا زَالَتْ فَارَقَهَا فَإِذَا دَنَتْ لِلْغُرُوبِ قَارَنَهَا فَإِذَا غَرَبَتْ فَارَقَهَا وَنَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصَّلَاةِ فِي تِلْكَ السَّاعَاتِ.

1071 ـ ئابدۇللاھ سۇنابىھى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەقىقەتەن كۈن شەيتاننىڭ مۈڭگۈزى بىلەن بىللە چىقىدۇ. كۈن كۆتۈرۈلگەندە، ئايرىلىپ كېتىدۇ. كۈن تىكلەنگەندە، يەنە يېقىنلىشىدۇ. كۈن ئېگىلگەندە، يەنە ئايرىلىدۇ. كۈن پېتىۋاتقاندا، يەنە يېقىنلىشىدۇ.

[1] ئەلبانى (822): سەھىھ ـ دېگەن.

كىرىپ كەتكەندىن كېيىن، ئايرىلىپ كېتىدۇ». شۇڭا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ئۈچ ۋاقىتتا ناماز ئوقۇشتىن توسقان.

(مالىك: 510)

1072 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا طَلَعَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَدَعُوا الصَّلَاةَ حَتَّى تَبْرُزَ وَإِذَا غَابَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَدَعُوا الصَّلَاةَ حَتَّى تَغِيبَ وَلَا تَحَيَّنُوا بِصَلَاتِكُمْ طُلُوعَ الشَّمْسِ وَلَا غُرُوبَهَا فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ أَوْ الشَّيْطَانِ.

1072 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كۈننىڭ بىر قىسمى چىققان بولسا، تولۇق چىقىپ بولغىچە ناماز ئوقۇماڭلار ۋە كۈننىڭ بىر قىسمى پاتقان بولسا، تولۇق پېتىپ بولغىچە ناماز ئوقۇماڭلار. كۈن چىقىۋاتقان ياكى پېتىۋاتقان ۋاقىتلارنى نامازغا تەيىن قىلىۋالماڭلار. چۈنكى كۈن شەيتاننىڭ ئىككى مۈڭگۈزىنىڭ ئارىسىدىن چىقىدۇ».

(بۇخارى: 3273)

1073 - عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ السُّلَمِيِّ أَنَّهُ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ اللَّيْلِ أَسْمَعُ قَالَ جَوْفُ اللَّيْلِ الْآخِرُ فَصَلِّ مَا شِئْتَ فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ مَكْتُوبَةٌ حَتَّى تُصَلِّيَ الصُّبْحَ ثُمَّ أَقْصِرْ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَتَرْتَفِعَ قِيسَ رُمْحٍ أَوْ رُمْحَيْنِ فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ وَيُصَلِّي لَهَا الْكُفَّارُ ثُمَّ صَلِّ مَا شِئْتَ فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ مَكْتُوبَةٌ حَتَّى يَعْدِلَ الرُّمْحُ ظِلَّهُ ثُمَّ أَقْصِرْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ تُسْجَرُ وَتُفَتَّحُ أَبْوَابُهَا فَإِذَا زَاغَتْ الشَّمْسُ فَصَلِّ مَا شِئْتَ فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ حَتَّى تُصَلِّيَ الْعَصْرَ ثُمَّ أَقْصِرْ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَإِنَّهَا تَغْرُبُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ وَيُصَلِّي لَهَا الْكُفَّارُ وَقَصَّ حَدِيثًا طَوِيلًا.

1073 ـ ئەمر ئىبنى ئەبەسە سۇلەمىي رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! كېچىنىڭ قايسى ۋاقتىدىكى ئىبادەت بەك مەقبۇل بولىدۇ؟ ـ دەپ سورىسام، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ كېچىنىڭ ئاخىرقى قىسمىدىكى، شۇڭا سەن بۇ ۋاقىتتا ئوقۇيالىغىنىڭچە ناماز ئوقۇغىن! چۈنكى بۇ نامازغا مالائىكىلەر ھازىر بولىدۇ ۋە دەپتەرگە يازىدۇ، كېچىنىڭ ئاخىرىنى بامداتقا ئۇلاپ، تاڭ ئاتقاندىن كېيىن بامدات نامىزىنى ئوقۇغىن. ئاندىن كېيىن كۈن چىقىپ، بىر ياكى ئىككى نەيزە بويى كۆتۈرۈلگىچە كۈتكىن. چۈنكى كۈن شەيتاننىڭ ئىككى مۈڭگۈزىنىڭ ئارىسىدىن چىقىدۇ. ئۇ ۋاقىتتا كاپىرلار كۈنگە سەجدە قىلىدۇ، كۈن بىر ياكى ئىككى نەيزە بويى چىقىپ بولغاندىن كېيىن، ئوقۇيالىغىنىڭچە ناماز ئوقۇغىن. بۇ نامازغا مالائىكىلەر ھازىر بولىدۇ ۋە دەپتەرگە يازىدۇ. ئاندىن كۈن تىكلەشكەندە، يەنە كۈتكىن. چۈنكى (بۇ چاغدا) جەھەننەم قىزىتىلىپ، دەرۋازىلىرى ئېچىلىدۇ. ئاندىن كۈن ئېگىلگەندىن تارتىپ ئەسىرگىچە ئوقۇيالىغىنىڭچە ناماز ئوقۇغىن. بۇ نامازغىمۇ مالائىكىلەر ھازىر بولىدۇ. ئاندىن ئەسىرنى ئوقۇپ بولۇپ كۈن پاتقۇچە كۈتكىن، چۈنكى كۈن شەيتاننىڭ ئىككى مۈڭگۈزى ئارىسىدىن كىرىپ كېتىدۇ، كاپىرلار شۇ چاغدا كۈنگە سەجدە قىلىدۇ... ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 1277)

1074 - قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ هَلْ مِنْ سَاعَةٍ أَقْرَبُ مِنْ الْأُخْرَى أَوْ هَلْ مِنْ سَاعَةٍ يُبْتَغَى ذِكْرُهَا قَالَ نَعَمْ إِن أَقْرَبَ مَا يَكُونُ الرب عَز وَجَل مِنْ الْعَبْدِ جَوْفَ اللَّيْلِ الْآخِرَ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمنْ يَذْكُرُ اللَهَ عَز وَجَل فِي تِلْكَ الساعَةِ فَكُنْ فَإِن الصلَاةَ مَحْضُورَةٌ.

1074 ـ راۋىي يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دەيدۇ:

---

[1] ئەلبانى (1137): سەھىھ ـ دېگەن.

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ﷲ تائالاغا بەكرەك يېقىن بولغىلى بولىدىغان مۇئەييەن بىرەر ۋاقىت بارمۇ؟ ـ دەپ سورىسام، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ ﷲ تائالا بەندىگە ئەڭ يېقىن بولىدىغان ۋاقىت كېچىنىڭ ئاخىرقى قىسمىدۇر. ئەگەر قادىر بولالىساڭ، شۇ سائەتتە ﷲ تائالانى زىكرى قىلىدىغان كىشىلەردىن بولغىن، چۈنكى كېچىدىكى ئىبادەتكە مالائىكىلەر ھازىر بولىدۇ، ـ دېدى[1].

(نەسائى: 572)

1075 - عَنِ ابْنِ عَباسٍ قَالَ شَهِدَ عِنْدِي رِجَالٌ مَرْضِيونَ فِيهِمْ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَأَرْضَاهُمْ عِنْدِي عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَا صَلَاةَ بَعْدَ الصبْحِ حَتى تَطْلُعَ الشمْسُ وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتى تَغْرُبَ الشمْسُ.

1075 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: ﷲ تائالانىڭ رازىلىقىغا ئېرىشكەن بىر قانچە كىشى مېنىڭ ھۇزۇرۇمدا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «بامدات نامىزىنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، كۈن چىققۇچە ھېچقانداق ناماز ئوقۇشقا بولمايدۇ ۋە ئەسىر نامىزىدىن كېيىن، كۈن كىرىپ كەتكۈچە ھېچ قانداق ناماز ئوقۇشقا بولمايدۇ» دەپ تەلىم بەرگەنلىكىگە گۇۋاھلىق بەردى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ بار بولۇپ، مېنىڭ نەزىرىمدە ئۆمەر ﷲ تائالانىڭ رازىلىقىغا ئېرىشكەن ئەڭ كاتتا كىشىلەرنىڭ بىرىدۇر.

(ئەھمەد: 131)

1076 - قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَوْهَمَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ إِنمَا نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَا تَتَحَروْا بِصَلَاتِكُمْ طُلُوعَ الشمْسِ وَلَا غُرُوبَهَا فَإِنهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ.

[1] ئەلبانى (569): سەھىھ ـ دېگەن.

1076 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ (يۇقىرىقى ھەدىسنى بامدات نامىزى ۋە ئەسىر نامىزىدىن كېيىن ھېچ قانداق ناماز ئوقۇشقا بولمايدۇ دەپ چۈشىنىشتە) خاتالاشقان، چۈنكى پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «كۈن چىقىۋاتقان ۋە كۈن پېتىۋاتقان ۋاقىتنى ئالاھىدە بىلىپ، مەخسۇس ناماز ئوقۇيدىغان ۋاقىت قىلىۋالماڭلار، چۈنكى كۈن شەيتاننىڭ ئىككى مۈڭگۈزى ئارىسىدا چىقىدۇ» دەپ، مۇشۇ ئىككى ۋاقىتنى ئالاھىدە ساقلاپ تۇرۇپ ناماز ئوقۇشتىن چەكلىگەن (يۇقىرىقى ھەدىستىنمۇ شۇنى مەقسەت قىلغان، ئەمما ئەسىردىن ۋە بامداتتىن كېيىن ناماز ئوقۇسا بولمايدۇ دېگەننى مەقسەت قىلغىنى يوق. دېمەك، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ بۇ ھەدىسكە بولغان چۈشەنچىسى شۇنداق)①.

(نەسائى: 570)

1077 - عَنْ أَبِي ذَرٍّ أَنَّهُ أَخَذَ بِحَلْقَةِ بَابِ الْكَعْبَةِ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا صَلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ وَلَا بَعْدَ الْفَجْرِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ إِلَّا بِمَكَّةَ إِلَّا بِمَكَّةَ.

1077 ـ ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ كەبىنىڭ ئىشىكىنىڭ ھالقىسىنى تۇتۇپ تۇرۇپ، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئەسىردىن كېيىن كۈن كىرىپ كەتكۈچە ناماز ئوقۇشقا بولمايدۇ ۋە بامدات نامىزىدىن كېيىن كۈن چىققۇچە ناماز ئوقۇشقا بولمايدۇ، لېكىن مەككىدە بولىدۇ»②.

(ئەھمەد: 20951؛ «ئەلئەۋسەت» ۋە رەزىن)

---

① ئەلبانى (555): سەھىھ ـ دېگەن.

② ھەيسەمى (3372): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇللاھ ئىبنى مۇئەممەل مەخزۇمى ئىسىملىك بىرى بار. ئەھمەد ۋە باشقىلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى مەئىن (بىر رىۋايەتتە) ۋە ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. قالغان راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

1078 - عَنْ عَلِيٍّ أن النبي صَلى اللهُ عَلْيِهِ وَسَلمَ نَهى عَنْ الصلَاةِ بَعْدَ الْعَصْرِ إلا وَالشمْسُ مُرْتَفِعَةٌ.

1078 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھەقىقەتەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەسىردىن كېيىن ناماز ئوقۇشتىن توستى، لېكىن كۈن خېلى تىك بولسا، ئۇنداق چاغدا ئوقۇشتىن توسمىغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 1274)

1079 - عَنْ عَلِيٍّ قَالَ نَهى رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلْيِه وَسَلمَ عَنْ الصلَاةِ بَعْدَ الْعَصْرِ إلا أنْ تَكُونَ الشمْسُ بَيْضَاءَ نَقِيةً مُرْتَفِعَةً.

1079 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەسىردىن كېيىن ناماز ئوقۇشتىن توستى، لېكىن كۈن خېلى تىك، ئاپئاق پارقىراپ تۇرغان ۋاقىتتا ئوقۇشتىن توسمىغان[2].

(نەسائى: 573)

1080 - عَنْ أبِي بَصْرَةَ الْغِفَارِي قَالَ صَلى بِنَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلْيِهِ وَسَلمَ الْعَصْرَ بِالْمُخَمصِ فَقَالَ إن هَذِهِ الصلَاةَ عُرِضَتْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَضَيعُوهَا فَمَنْ حَافَظَ عَلْيهَا كَانَ لَهُ أجْرُهُ مَرتَيْنِ وَلَا صَلَاةَ بَعْدَهَا حَتى يَطْلُعَ الشاهِدُ وَالشاهِدُ النجْمُ.

1080 ـ ئەبۇ بەسرە غىفارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇخەممەستە (جاي ئىسمى) بىزگە ئەسىر نامىزىنى ئوقۇپ بەرگەندىن كېيىن: «بۇ ناماز سىلەردىن ئىلگىرىكى ئۈممەتلەرگىمۇ بۇيرۇلغانىدى، لېكىن ئۇلار بۇ نامازنى زايە قىلىۋەتتى (يەنى ئوقۇمىدى). كىمكى بۇ نامازنى چىڭ تۇتۇپ ئوقۇسا، ئۇنىڭغا ئىككى ھەسسە ئەجىر بېرىلىدۇ. ئەسىر نامىزىدىن كېيىن، تاكى يۇلتۇز كۆرۈنگىچە ناماز ئوقۇشقا بولمايدۇ».

(مۇسلىم: 830)

[1] ئەلبانى (1135): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (558): سەھىھ ـ دېگەن.

1081 - عَنْ السائِبِ بْنِ يَزِيدَ أَنهُ رَأَى عُمَرَ بْنَ الْخَطابِ يَضْرِبُ الْمُنْكَدِرَ فِي الصلَاةِ بَعْدَ الْعَصْرِ.

1081 ـ سابىت ئىبنى يەزىد مۇنداق دەيدۇ: مەن، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئەسىردىن كېيىن ناماز ئوقۇغان مۇنكەدىر ئىسىملىك بىر ئادەمنى ئۇرغانلىقىنى كۆرگەن.

(مالىك: 516)

1082 - عن أَنس بْنَ مَالِكٍ قال: كَانَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا نَزَلَ مَنزِلًا لَمْ يَرْتَحِلْ مِنْهُ حَتى يُصَليَ الظهْرَ فَقَالَ رَجُلٌ وَإِنْ كَانَتْ بِنِصْفِ النهَارِ قَالَ وَإِنْ كَانَتْ بِنِصْفِ النهَارِ.

1082 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم (سەپەردە كېتىۋېتىپ) بىرەر يەرگە (ئارام ئېلىش ئۈچۈن) چۈشسە، ئۇ يەردىن پېشىن نامىزىنى ئوقۇماي قوزغالمايتتى. بىرسى ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن:

ـ ئەگەر كۈن تېخى يېرىم بولغان ۋاقىت بولسىمۇ پېشىن نامىزىنى ئوقۇماي قوزغالمامتى؟ ـ دەپ سورىغان ئىدى، ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ ھەئە، شۇنداق قىلاتتى، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(نەسائى: 498)

1083 - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنهُ كَرِهَ الصلَاةَ نِصْفَ النهَارِ إِلا يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَقَالَ إِن جَهَنمَ تُسَجرُ إِلا يَوْمَ الْجُمُعَةِ.

1083 ـ ئەبۇ قەتادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۈمە كۈنىدىن باشقا كۈنلىرى

[1] ئەلبانى (484): سەھىھ ـ دېگەن.

چىڭقى چۈش مەزگىلىدە ناماز ئوقۇشنى مۇۋاپىق كۆرمەيتتى ۋە: «جۈمە كۈنىدىن باشقا كۈنلىرى بۇ ۋاقىتتا جەھەننەم قىزىتىلىدۇ» دەيتتى[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 1083)

1084 - عَنْ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرحْمَنِ أَنهُ دَخَلَ عَلَى أَنسِ بْنِ مَالِكٍ فِي دَارِهِ بِالْبَصْرَةِ حِينَ انْصَرَفَ مِنْ الظهْرِ وَدَارُهُ بِجَنْبِ الْمَسْجِدِ فَلَما دَخَلْنَا عَلَيْهِ قَالَ أَصَليْتُمْ الْعَصْرَ فَقُلْنَا لَهُ إِنمَا انْصَرَفْنَا الساعَةَ مِنْ الظهْرِ قَالَ فَصَلوا الْعَصْرَ فَقُمْنَا فَصَليْنَا فَلَما انْصَرَفْنَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ تِلْكَ صَلَاةُ الْمُنَافِقِ يَجْلِسُ يَرْقُبُ الشمْسَ حَتى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيْ الشيْطَانِ قَامَ فَنَقَرَهَا أَرْبَعًا لَا يَذْكُرُ اللهَ فِيهَا إِلا قَلِيلًا.

1084 ـ ئەلا ئىبنى ئابدۇراھمان مۇنداق دەيدۇ: ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بەسرەدىكى ئۆيى مەسجىدنىڭ يېنىدا ئىدى، بىز پېشىن نامىزىدىن قايتىپ، ئۇنىڭ ئۆيىگە كىرگەندۇق. ئۇ:

ــ ئەسىر نامىزىنى ئوقۇپ بولدۇڭلارمۇ؟ ـ دەپ سورىغانىدى، بىز:

ــ تېخى هازىر پېشىن نامىزىدىن چىقتۇققۇ؟ ـ دېسەك، ئۇ:

ــ ئەسىرنى ئوقۇڭلار! ــ دېدى، بىز ئەسىرنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، ئۇ:

ــ مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «ئەسىرنى كېچىكتۈرۈپ ئوقۇش مۇناپىقنىڭ ئىشى، ئۇ، كۈننى ماراپ ئولتۇرۇپ، كۈن شەيتاننىڭ ئىككى مۈڭگۈزىنىڭ ئارىسىغا كىرىپ كېتەي دېگەندە ئورنىدىن تۇرۇپ، اللە تائالانى كۆپ زىكرى قىلماستىن، خۇددى توخۇ دان چوقۇغاندەك تۆت رەكئەت ناماز ئوقۇيدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىم، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 622)

① ئەلبانى (236): زەئىپ، ـ دېگەن.

ئەزان ۋە تەكبىرنىڭ پەزىلىتى

1085 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَوْ يَعْلَمُ الناسُ مَا فِي الندَاءِ وَالصف الْأَولِ ثُم لَمْ يَجِدُوا إِلا أَنْ يَسْتَهِمُوا عَلَيْهِ لَاسْتَهَمُوا وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِـي التهْجِيرِ لَاسْتَبَقُوا إِلَيْهِ وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصبْحِ لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا.

1085ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەقىقەتەن مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر كىشىلەر ئەزاننىڭ ۋە ئالدىنقى سەپتە ناماز ئوقۇشنىڭ ساۋابىنى بىلسە ئىدى، ئۇنىڭغا ئېرىشىش ئۈچۈن چەك تاشلاشقا توغرا كەلگەندىمۇ، ئۇنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن چەك تاشلاشقان بولاتتى. ئەگەر ئۇلار نامازغا ئالدىراشنىڭ ساۋابىنى بىلسە ئىدى، نامازغا چوقۇم بالدۇر كېلەتتى. ئەگەر ئۇلار خۇپتەن ۋە بامدات نامىزىنى جامائەت بىلەن ئوقۇغاننىڭ ساۋابىنى بىلسە ئىدى، ئۇلار ئۆمىلەپ بولسىمۇ كەلگەن بولاتتى».

(بۇخارى: 615)

1086 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِذَا نُودِيَ لِلصلَاةِ أَدْبَرَ الشيْطَانُ وَلَهُ ضُرَاطٌ حَتى لَا يَسْمَعَ التأْذِينَ فَإِذَا قَضَى الندَاءَ أَقْبَـلَ حَتـى إِذَا ثُـوبَ بِالصلَاةِ أَدْبَرَ حَتى إِذَا قَضَى التثْوِيبَ أَقْبَلَ حَتى يَخْطِرَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهِ يَقُولُ اذْكُرْ كَـذَا اذْكُرْ كَذَا لِمَا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ حَتى يَظَل الرجُلُ لَا يَدْرِي كَمْ صَلى.

1086 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«نامازغا ئەزان ئېيتىلغان چاغدا، شەيتان ئەزاننى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن ئوسۇرغان پېتى كەينىگە قاراپ تىكىۋېتىدۇ. ئەزان تۈگىگەندە

يەنە كېلىدۇ. نامازغا تەكبىر ئېيتىلغان هامان يەنە تىكىۋېتىدۇ. تەكبىر ئېيتىلىپ بولغاندىن كېيىن يەنە كېلىدۇ ۋە ناماز ئوقۇغان ئىنساننىڭ دىلىغا: ”ئۇنى ئويلا، بۇنى ئويلا“ دەپ، ئېسىدە يوق ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى ئەكىلىپ، ۋەسۋەسە سېلىشقا باشلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ كىشى نامازنى قانچە رەكئەت ئوقۇغانلىقىنى بىلەلمەي قالىدۇ».

(بۇخارى: 608)

1087 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِن الشيْطَانَ إِذَا سَمِعَ الندَاءَ بِالصلَاةِ أَحَالَ لَهُ ضُرَاطٌ حَتى لَا يَسْمَعَ صَوْتَهُ فَإِذَا سَكَتَ رَجَعَ فَوَسْوَسَ فَإِذَا سَمِعَ الْإِقَامَةَ ذَهَبَ حَتى لَا يَسْمَعَ صَوْتَهُ فَإِذَا سَكَتَ رَجَعَ فَوَسْوَسَ.

1087 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«شەيتان ئەزاننى ئاڭلىغان ھامان، مۇئەززىننىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن ئوسۇرغان پېتى تىكىۋېتىدۇ، ئەزان تۈگىگەندە كېلىپ، ۋەسۋەسە سېلىشقا باشلايدۇ. تەكبىر ئوقۇلغاندا تەكبىرنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن يەنە تىكىۋېتىدۇ، تەكبىر ئاياغلاشقاندا يەنە كېلىپ، ۋەسۋەسە قىلغىلى تۇرىدۇ».

(مۇسلىم: 389)

1088 - وفي أخرى: وَزَادَ فَهَناهُ وَمَناهُ وَذَكرَهُ مِنْ حَاجَاتِهِ مَا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ.

1088 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: شەيتان ئۇنداق ـ مۇنداق دەپ، ئۇنتۇپ قالغان ئېھتىياجلىق نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئەسلىتىدۇ، ـ دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 389)

1089 - عَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ إِن الشيْطَانَ إِذَا سَـمِعَ الندَاءَ بِالصلَاةِ ذَهَبَ حَتى يَكُونَ مَكَانَ الروْحَاءِ قَالَ سُلَيْمَانُ فَسَأَلْتُهُ عَنْ الروْحَاءِ فَقَالَ هِيَ مِـنْ

الْمَدِينَةِ سِتةٌ وَثَلَاثُونَ مِيلًا.

1089ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: «نامازغا ئەزان ئوقۇلغاندا ئەزاننىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغان شەيتان دەرھال (مەدىنىدىن چىقىپ)، رەۋھا دېگەن يەردەك ئۇزاقلىققا تىكىۋېتىدۇ». (راۋى سۇلايماننىڭ دېيىشىچە: رەۋھا دېگەن يەر مەدىنىدىن 36 مىل يىراقلىقتا ئىكەن. دېمەك، شەيتان ئەزاننى ئاڭلىغان ھامان ئەزان ئوقۇلغان ئورۇندىن 36 مىل يىراقلىققا قاچىدۇ).

(مۇسلىم: 388)

1090 - عن أبي هُرَيْرَةَ يَقُولُ كُنا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَامَ بِلَالٌ يُنَادِي فَلَما سَكَتَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَنْ قَالَ مِثْلَ هَذَا يَقِينًا دَخَلَ الْجَنةَ.

1090 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە ئىدۇق. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەزان ئوقۇپ توختىغاندىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ سەلاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «كىمكى ئەزاندا ئېيتىلغان ھەقىقەتلەرگە چىن قەلبىدىن ئىشەنگەن ھالدا مۇئەززىننىڭ ئوقۇغىنىنى ئىچىدە تەكرارلىسا، ئۇ كىشى جەننەتكە كىرىدۇ»[1].

(نەسائى: 674)

1091 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَنهُ سَمِعَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ إِذَا سَمِعْتُمْ الْمُؤَذنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ ثُم صَلوا عَلَي فَإِنهُ مَنْ صَلى عَلَي صَلَاةً صَلى اللهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا ثُم سَلُوا اللهَ لِي الْوَسِيلَةَ فَإِنهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنةِ لَا تَنْبَغِي إِلا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللهِ وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ فَمَنْ سَأَلَ لِي الْوَسِيلَةَ حَلتْ لَهُ الشفَاعَةُ.

[1] ئەلبانى (650): ھەسەن، ـ دېگەن.

1091 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئەزاننى ئاڭلىغان چېغىڭلاردا، مۇئەززىن نېمە دېسە شۇنى دەڭلار. ئاندىن ماڭا دۇرۇت ئېيتىڭلار. كىمكى ماڭا بىر دۇرۇت ئېيتسا، ئۇنىڭ بىر دۇرۇتى ئۈچۈن الله تائالا ئۇنىڭغا ئون رەھمەت ئاتا قىلىدۇ. ئاندىن كېيىن، الله تائالادىن مەن ئۈچۈن "ۋەسىلە" تىلەڭلار. "ۋەسىلە" دېگەن جەننەتتىكى بىر مەرتىۋە بولۇپ، ئۇ پەقەت الله تائالانىڭ بەندىلىرىدىن بىرىگىلا بېرىلىدۇ. شۇ بەندىنىڭ مەن بولۇپ قېلىشىمنى ئۈمىد قىلىمەن، كىمكى ئاشۇ مەرتىۋىنىڭ ماڭا نېسىپ بولۇشىنى تىلىسە، ئۇ كىشىگە مېنىڭ شاپائىتىم نېسىپ بولىدۇ».

(مۇسلىم: 384)

1092 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ الندَاءَ اللهُم رَب هَذِهِ الدعْوَةِ التامةِ وَالصلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الذِي وَعَدْتَهُ حلتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

1092 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «كىمكى ئەزاننى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن: "اللهُم رَب هَذِهِ الدعْوَةِ التامةِ وَالصلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الذِي وَعَدْتَهُ" دېگەن دۇئانى ئوقۇسا، قىيامەت كۈنى ئۇ كىشىگە مېنىڭ شاپائىتىم نېسىپ بولىدۇ».

(بۇخارى: 614)

بۇ دۇئانىڭ تەرجىمىسى: «ئى مۇشۇ مۇكەممەل چاقىرىقنىڭ (يەنى ئەزاننىڭ) ۋە ھازىر ئوقۇلماقچى بولغان نامازنىڭ ئىگىسى الله! مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا «ۋەسىلە» ناملىق مەرتىۋىنى ۋە يۈكسەك پەزىلەتنى ئاتا قىلغىن، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى سەن ئۇنىڭغا ۋەدە

قىلغان مەدھىيەگە لايىق ماقامغا (يەنى بۈيۈك شاپائەت قىلىش ماقامىغا) يەتكۈزگىن».

1093 - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطابِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِذَا قَالَ الْمُؤَذنُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ فَقَالَ أَحَدُكُمْ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ ثُم قَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ قَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ ثُم قَالَ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ قَالَ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ ثُم قَالَ حَي عَلَى الصلَاةِ قَالَ لَا حَوْلَ وَلَا قُوةَ إِلا بِاللهِ ثُم قَالَ حَي عَلَى الْفَلَاحِ قَالَ لَا حَوْلَ وَلَا قُوةَ إِلا بِاللهِ ثُم قَالَ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ قَالَ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ ثُم قَالَ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ قَالَ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ مِنْ قَلْبِهِ دَخَلَ الْجَنةَ.

1093 - ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇئەززىن ئەزان ئوقۇغاندا، مۇئەززىننىڭ ئوقۇغىنىنى ئىچىدە چىن قەلبىدىن تەكرارلىغان، مۇئەززىن: ”ھەييە ئەلەسسالاھ، ھەييە ئەلەل فەلاھ“ دېگەندە، ”لاھەۋلە ۋەلا قۇۋۋەتە ئىللا بىللاھ“ دېگەن ۋە مۇئەززىنگە ئاخىرىغىچە ئەگەشكەن كىشى جەننەتكە كىرىدۇ».

(مۇسلىم: 385)

1094 - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقاصٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنهُ قَالَ مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ الْمُؤَذنَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَن مُحَمدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ رَضِيتُ بِاللهِ رَبا وَبِمُحَمدٍ رَسُولًا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ.

1094 - سەئد ئىبنى ئەبۇ ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى مۇئەززىننىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغاندا: ”أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَن مُحَمدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ رَضِيتُ بِاللهِ رَبا وَبِمُحَمدٍ رَسُولًا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا (يەنى: گۇۋاھلىق بېرىمەنكى، شېرىكى يوق يالغۇز بىر اللهتىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام بولسا الله تائالانىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسىدۇر، الله تائالانىڭ پەرۋەردىگارىم، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبىرىم، ئىسلامنىڭ دىنىم بولغانلىقىغا

چىن دىلىدىن مەمنۇن بولدۇم)“ دېسە، ئۇنىڭ گۇناھى مەغفىرەت قىلىنىدۇ».

(مۇسلىم: 386)

1095 - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ قَالَ سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ وَهُوَ جَالِسٌ عَلَى الْمِنْبَرِ أَذنَ الْمُؤَذنُ قَالَ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ قَالَ مُعَاوِيَةُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ قَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ وَأَنا فَقَالَ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ وَأَنا فَلَما أَنْ قَضَى التأْذِينَ قَالَ يَا أَيهَا الناسُ إِني سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَلَى هَذَا الْمَجْلِسِ حِينَ أَذنَ الْمُؤَذنُ يَقُولُ مَا سَمِعْتُمْ مِني مِنْ مَقَالَتِي.

1095 ـ ئەبۇ ئۇمامە ئىبنى سەھل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبۇ سۇفيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنبەر ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، مۇئەززىنىنىڭ ئوقۇغانلىرىنى تەكرارلاپ، ئەزان تۈگىگەندىن كېيىن: ئى خالايىق! مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇئەززىن ئەزان ئېيتقان ۋاقىتتا مۇشۇنداق مۇنبەر ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، سىلەر مەندىن ئاڭلىغان سۆزلەرنى ئاڭلىغانىدىم، ـ دېدى.

(بۇخارى: 914)

1096 - وفي رواية: أَنهُ سَمِعَ مُعَاوِيَةَ يَوْمًا فَقَالَ مِثْلَهُ إِلَى قَوْلِهِ وَأَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ.

1096 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: مەن بىر كۈنى مۇئاۋىيە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ”وَأَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ“ دېگەن يەرگىچە مۇئەززىنگە ئەگىشىپ تەكرارلىغانلىقىنى ئاڭلىغانىدىم، ـ دېگەن.

(بۇخارى رىۋايەت قىلغان)

1097 - عَنْ يَحْيَى نَحْوَهُ قَالَ يَحْيَى وَحَدثَنِي بَعْضُ إِخْوَانِنَا أَنهُ قَالَ لَما قَالَ حَي عَلَى الصلَاةِ قَالَ لَا حَوْلَ وَلَا قُوةَ إِلا بِاللهِ وَقَالَ هَكَذَا سَمِعْنَا نَبِيكُمْ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ

يَقُولُ.

1097 ـ يەھيا مۇنداق دەيدۇ: بەزى قېرىنداشلىرىمىزنىڭ ماڭا ئېيتىپ بېرىشىچە، مۇئەززىن: ”ھەيىيە ئەلەسسالاھ، ھەيىيە ئەلەل فەلاھ“قا كەلگەندە، مۇئاۋىيە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ”لاھەۋلە ۋەلا قۇۋۋەتە ئىللا بىللاھ“ دېگەن ۋە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ شۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانلىقىنى ئېيتقان.

(بۇخارى: 613)

1098 - عَنْ عَائِشَةَ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ إِذَا سَمِعَ الْمُؤَذنَ يَتَشَهدُ قَالَ وَأنا وَأنا.

1098 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇئەززىننىڭ: ”اللهتىن باشقا ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام اللهنىڭ ئەلچىسىدۇر دەپ گۇۋاھلىق بېرىمەن“ دېگەن سۆزىنى ئاڭلىغاندا: «مەنمۇ، مەنمۇ» دەيتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 526)

1099 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِي أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِذَا سَمِعْتُمْ الندَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذنُ.

1099 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئەزاننى ئاڭلىغاندا، مۇئەززىن نېمە دېسە، شۇنى دەڭلار».

(بۇخارى: 611)

1100 - عَنْ ابْنِ عَباسٍ أن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ مَنْ أذنَ سَبْعَ سِنِينَ مُحْتَسِبًا كُتِبَتْ لَهُ بَرَاءَةٌ مِنْ النارِ.

[1] ئەلبانى (494): سەھىھ ـ دېگەن.

1100 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«كىمكى ساۋاب ئۈمىد قىلىپ، يەتتە يىل ئەزان ئوقۇسا، ئۇ كىشىنىڭ دوزاختىن قۇتۇلىدىغانلىقى پۈتۈلىدۇ»[①].
(تىرمىزى: 206)

1101 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ الْمُؤَذنُ يُغفَرُ لَهُ مَدَى صَوْتِهِ وَيَشْهَدُ لَهُ كُل رَطْبٍ وَيَابِسٍ وَشَاهِدُ الصلَاةِ يُكْتَبُ لَهُ خَمْسٌ وَعِشْرُونَ صَلَاةً وَيُكَفرُ عَنْهُ مَا بَيْنَهُمَا.

1101 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«مۇئەززىنىنىڭ ئاۋازى قانچە كۆپ يەرگە ئاڭلانسا، شۇنچە كۆپ گۇناھى مەغپىرەت قىلىنىدۇ. ھۆل ـ قۇرۇق ھەممە نەرسە مۇئەززىن ئۈچۈن گۇۋاھلىق بېرىدۇ. جامائەت بىلەن ناماز ئوقۇغان كىشىگە يىگىرمە بەش نامازنىڭ ساۋابى يېزىلغاندىن سىرت، ئىككى ناماز ئارىسىدىكى گۇناھلىرى ئۆچۈرىلىدۇ»[②].
(ئەبۇ داۋۇد: 515)

1102 - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ أَن نَبِي اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِن اللهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلونَ عَلَى الصف الْمُقَدمِ وَالْمُؤَذنُ يُغْفَرُ لَهُ بِمَد صَوْتِهِ وَيُصَدقُهُ مَنْ سَمِعَهُ مِنْ رَطْبٍ وَيَابِسٍ وَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ صَلى مَعَهُ.

1102 ـ بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«اللە تائالا بىرىنچى سەپتىكىلەرگە رەھمەت يوللايدۇ (يەنى رەھمەت قىلىدۇ)، پەرىشتىلەر ئۇلارغا مەغپىرەت تەلەپ قىلىدۇ. مۇئەززىنىنىڭ

① ئەلبانى (35): زەئىپ، ـ دېگەن.
② ئەلبانى (484): سەھىھ ـ دېگەن.

ئـاۋازى قـانچە كـۆپ يەرگە ئاڭلانسـا، شـۇنچە كـۆپ گۇنـاھى مـەغپىـرەت قىلىنىدۇ. مۇئەززىنىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغان ھۆل - قۇرۇق ھەممە نەرسە ئۇنى تەستىقلايدۇ. ئۇنىدىن باشقا، مۇئەززىنگە ئۇنىڭ بىلەن ناماز ئوقۇغانلارنىڭ ئەجرىگە ئوخشاش ئەجىر بېرىلىدۇ»[①].

(نەسائى: 646)

1103 - عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ يَغْفِرُ اللهُ لِلْمُؤَذنِ مُنْتَهى أَذَانِهِ وَيَسْتَغْفِرُ لَهُ كُل رَطْبٍ وَيَابِسٍ سَمِعَ صَوْتَهُ.

1103 - ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇئەززىنىنىڭ ئاۋازى قانچە كۆپ يەرگە ئاڭلانسا، الله تائالا ئۇنىڭ شۇنچە كۆپ گۇناھىنى مەغپىرەت قىلىدۇ ۋە مۇئەززىنىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغان ھۆل - قۇرۇق ھەممە نەرسە ئۇنىڭ ئۈچۈن مەغپىرەت تىلەيدۇ»[②].

(ئەھمەد: 6167؛ «ئەلكەبىر»)

1104 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو أن رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِن الْمُؤَذنِينَ يَفْضُلُونَنا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قُلْ كَمَا يَقُولُونَ فَإِذَا انْتَهَيْتَ فَسَلْ تُعْطَهْ.

1104 - ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

— ئى رەسۇلۇللاھ! مۇئەززىنلەرنىڭ دەرىجىسى بىزدىن ئارتۇق بولىدىكەن، - دېگەن ئىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كىشىگە:

---

① ئەلبانى (627): سەھىھ - دېگەن.

② ھەيسەمى (1828): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، - دېگەن.

ــــ مۇئەززىنلىنىڭ دېگىنلىرىنى تەكرارلىغىن. ئەزان تۈگىگەندىن كېيىن، الله تائالادىن نېمە سورىساڭ، شۇنى بېرىدۇ، - دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 524)

1105 - عَنْ عَبْدِ الرحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرحْمَنِ بْنِ أَبِي صَعْصَعَةَ الْأَنصَارِي ثُم الْمَازِنِي عَنْ أَبِيهِ أَنهُ أَخْبَرَهُ أن أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِي قَالَ لَهُ إني أَرَاكَ تُحِب الْغَنَمَ وَالْبَادِيَةَ فَإِذَا كُنتَ فِي غَنَمِكَ أَوْ بَادِيَتِكَ فَأَذنتَ بِالصلَاةِ فَارْفَعْ صَوْتَكَ بِالندَاءِ فَإِنهُ لَا يَسْمَعُ مَدَى صَوْتِ الْمُؤَذنِ جِن وَلَا إِنسٌ وَلَا شَيْءٌ إلا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ أَبُو سَعِيدٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ.

1105 ـ ئابدۇراھمان ئىبنى ئابدۇللاھتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنىڭ دادىسى ئابدۇللاھقا مۇنداق دېگەن: مەن ھەقىقەتەن سېنى سەھرادا ياشاشنى ۋە قوي بېقىشنى ياخشى كۆرىدۇ دەپ بىلىمەن، سەن قوي باققان ياكى سەھرادا ياشىغان ۋاقتىڭدا، نامازغا ئەزاننى ئۈنلۈك ئاۋاز بىلەن ئوقۇغىن. ئاۋازىڭ قانچە يىراققا ئاڭلانسا، ئىنسان ياكى جىن ۋەياكى باشقا نەرسىلەر بولسۇن، ئەزاننى ئاڭلىغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى قىيامەت كۈنى ساڭا گۇۋاھلىق بېرىدۇ. مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن شۇنداق ئاڭلىغان.

(بۇخارى: 609)

1106 - عَنْ طَلْحَةَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَمهِ قَالَ كُنتُ عِنْدَ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ فَجَاءَهُ الْمُؤَذنُ يَدْعُوهُ إِلَى الصلَاةِ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَقُولُ الْمُؤَذنُونَ أَطْوَلُ الناسِ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

1106 ـ تەلھە ئىبنى يەھيا مۇنداق دەيدۇ: مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبۇ سۇفيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يېنىدا تۇرسام، مۇئەززىن كېلىپ، ئۇنى نامازغا چاقىرغان ئىدى، ئۇ مۇئەززىنگە مۇنداق دېدى: مەن رەسۇلۇللاھ

---

[1] ئەلبانى (492): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «قىيامەت كۈنى مۇئەززىنلەرنىڭ بويى ھەممە ئادەمدىن ئېگىز بولىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم.

(مۇسلىم: 387)

1107 - عَنْ عاصم بن ǒدلة قال: «مر رجل على زرّ بن حبيش وهو يُؤَذنُ، فقال: يا أبا مرC أتؤذنُ؟ إC لأرغبُ بك عن الأذان، فقال زرّ: أترغب بي عن الفضـل؟ والله لا أكلمك».

1107 ـ ئاسىم ئىبنى بەھدەلە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: زىر ئىبنى ھۇبەيش رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەزان ئوقۇۋاتسا، بىر كىشى ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتۈۋېتىپ:

ـ سەنمۇ ئەزان ئوقۇۋاتامسەن؟! مېنىڭ قارىشىمدا سەن دېگەن ئەزان ئوقۇشتەك بۇنداق كىچىك ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىپ يۈرمەسلىكىڭ كېرەك ئىدى، ـ دېگەن ئىدى، زىر ئىبنى ھۇبەيش رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇ كىشىگە:

ـ سەن مېنى پەزىلەتلىك ئىشتىن توسامسەن؟ الله تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن ساڭا ئەمدى ھەرگىز گەپ قىلمايمەن، ـ دېدى.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

1108 - عن علي قال: "ندمت أن لا أكون طلبت إБ رسول الله صلى الله عليه وسلم فيجعل اΣسن واΣسين مؤذنين".

1108 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن: ئىككى ئوغلۇم ھەسەن بىلەن ھۈسەيىننى مۇئەززىن قىلىپ قويغىن، ـ دەپ تەلەپ قىلمىغىنىمغا پۇشايمان قىلدىم[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

[1] ھەيسەمى (1836): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ھارىس ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

1109 - عن أنسَ بْنَ مَالِكٍ، قال: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "لَوْ أَقْسَمْتُ لَبَرَرْتُ ، وَإِن أَحَب عِبَادِ اللهِ إِلَى اللهِ لَرُعَاةُ الشمْسِ وَالْقَمَرِ يَعْنِي: الْمُؤَذنِينَ، وَإِنهُمْ لَيُعْرَفُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِطُولِ أَعْنَاقِهِمْ".

1109 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ناۋادا مەن بىرەر ئىشنى قىلىشقا قەسەم قىلسام، ئەلۋەتتە ۋاپا قىلىمەن. ئاي ـ كۈننى كۆزەتكۈچىلەر (يەنى مۇئەززىنلەر) ھەقىقەتەن اللە تائالا ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان بەندىلەردۇر، ئۇلار قىيامەت كۈنى بويىنىنىڭ ئۇزۇنلىقى بىلەن تونۇلىدۇ»[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

1110 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "إِن خِيَارَ عِبَادِ اللهِ الذِينَ يُرَاعُونَ الشمْسَ والقَمَر، وَالنجُومَ ، لِذِكْرِ اللهِ عَز وَجَل".

1110 ـ ئىبنى ئەبۇ ئەۋفا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«اللە تائالانى زىكرى قىلىش ئۈچۈن ئاي ـ كۈن ۋە يۇلتۇزلارنى كۆزەتكۈچىلەر ھەقىقەتەن اللە تائالانىڭ ئەڭ ياخشى بەندىلىرىدۇر»[2].

(«ئەلكەبىر»)

1111 - عن جابر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: "إِن الْمُؤَذنِينَ وَالْمُلَبينَ يَخْرُجُونَ مِنْ قُبورِهِمْ، يُؤَذنُ الْمُؤَذنُ، وَيُلَبي الْمُلَبي".

1111 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

---

[1] ھەيسەمى (1838): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە جۇنادە ئىبنى مەرۋان ئىسىملىك بىرى بار. زەھەبى ئەبۇ ھاتەمنىڭ جۇنادە ئىبنى مەرۋانغا سەلبىي باھا بەرگەنلىكىنى ئېيتقان، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1840): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

«مۇئەززىنلەر ۋە (ھەجدە) تەلبىيە ئېيتقانلار قىيامەت كۈنى قەبرىدىن ئەزان ئوقۇغان ۋە تەلبىيە ئېيتقان ھالدا چىقىدۇ»[①].

(«ئەلئەۋسەت»)

1112 - عَن ابْنِ عُمَرَ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "الْمُؤَذنُ الْمُحْتَسِبُ كَالشهِيدِ الْمُتَشَحطِ فِي دَمِهِ، يَتَمَنى عَلَى اللهِ مَا يَشْتَهِي بَيْنَ الأَذَانِ وَالإِقَامَةِ".

1112 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن

«خالىس، ساۋابلا ئۈمىد قىلىپ ئەزان ئوقۇيدىغان مۇئەززىنلەر قېنىغا مىلەنگەن شېھىدكە ئوخشايدۇ. ئەزان بىلەن تەكبىرنىڭ ئارىلىقىدا ئارزۇلىرىنى ئاللاھ تائالادىن تىلىسە بېرىدۇ»[②].

(«ئەلئەۋسەت»)

1113 - زاد في الكبير: وَإِذَا مَاتَ لَمْ يُدَوِّدْ فِي قَبْرِهِ.

1113 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «ئۆلارنىڭ جەسىدى (قەبرىدە) چىرىمايدۇ» دېگەن سۆز قوشۇپ نەقىل قىلىنغان[③].

(«ئەلكەبىر»)

1114 - عَنْ أَنَسِ بن مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: إِذَا أُذنَ فِي قَرْيَةٍ أَمنَهَا اللهُ مِنْ عَذَابِهِ ذَلِكَ الْيَوْمَ.

[①] ھەيسەمى (1841): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە تەرجىمىھالى نامەلۇم كىشىلەر بار، ـ دېگەن.

[②] ھەيسەمى (1844): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبراھىم ئىبنى رۇستەم ئىسىملىك بار. ئىبنى ئەدى ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئەبۇ ھاتەم ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ ئەمەس، بەلكى راستچىل كىشى ئىكەنلىكىنى ئېيتقان. ئىبنى مەئىنمۇ ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

[③] ھەيسەمى (1911): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبراھىم ئىبنى رۇستەم ئىسىملىك بىرى بار. ئۆلىمالار ئۇنىڭ ھەدىسنى دەلىل قىلىش ھەققىدە ئىختىلاپ قىلىشقان. ئۇنىڭ سەنەدىدە يەنە تەرجىمىھالى ئېنىق بولمىغان كىشىلەر بار، ـ دېگەن.

1114 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بىر يۇرتتا ئەزان ئوقۇلسا، اللە تائالا شۇ كۈنى ئۇ يۇرتنى بالادىن ساقلايدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»)

1115 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ ثَلَاثَةٌ عَلَى كُثُبِ الْمِسْكِ أُرَاهُ قَالَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَبْدٌ أدى حَق اللهِ وَحَق مَوَالِيهِ وَرَجُلٌ أم قَوْمًا وَهُمْ بِهِ رَاضُونَ وَرَجُلٌ يُنَادِي بِالصلَوَاتِ الْخَمْسِ فِي كُل يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ.

1115 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«قىيامەت كۈنى مۇنداق ئۈچ تۈرلۈك كىشى ئىپار دۆۋىلىرىنىڭ ئۈستىدە بولىدۇ: بىرى، اللە تائالانىڭ ۋە خوجايىنىنىڭ ھەققىنى ئادا قىلغان قۇل؛ ئىككىنچىسى، جامائەتنىڭ رازىلىقى بىلەن ئىمام بولغان كىشى؛ ئۈچىنچىسى، كۈندە بەش ۋاقىت نامازغا ئەزان ئوقۇغان كىشى»[2].

(تىرمىزى: 1986)

1116 - وفي رواية: يَغْبِطُهُمْ الْأَولُونَ وَالْآخِرُونَ.

1116 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «ئۇلارنىڭ ئالىي ماقامىغا بۇرۇنقىلار ۋە كېيىنكىلەر ھەۋەس قىلىشىدۇ» دېيىلگەن[3].

(تىرمىزى: 2566؛ «ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەلسەغىر»)

---

[1] ھەيسەمى (1847): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇراھمان ئىبنى سەئد ئىبنى ئەممار ئىسمىلىك بىرى بار. ئىبنى مەئىن ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈردى، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (339): زەئىپ، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (470): زەئىپ، ـ دېگەن.

1117 - عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلمَ: "ثَلاثَةٌ لا يَهُولُهُمُ الْفَزَعُ الأَكْبَرُ وَلا يَنَالُهُمُ الْحِسَابُ هُمْ عَلَى كَثِيبٍ مِنْ مِسْكٍ حَتى يَفْرُغَ مِنْ حِسَابِ الْخَلائِقِ: رَجُلٌ قَرَأَ الْقُرْآنَ ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللهِ وَأَم بِهِ قَوْمًا وَهُمْ يَرْضَوْنَ بِهِ" بنحوه.

1117 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۈچ تۈرلۈك كىشى بار بولۇپ، قىيامەت كۈنىدىكى پاجىئە ئۇلارنى قورقۇنچقا سالمايدۇ، ئۇلاردىن ھېسابمۇ ئېلىنمايدۇ، باشقىلار ھېساب بەرگىچە، ئۇلار بىر دۆۋە ئىپارنىڭ ئۈستىدە بولىدۇ. ئۇ ئۈچ كىشىنىڭ بىرى، الله تائالانىڭ رازىلىقىنى تىلەپ قۇرئان ئوقۇغان ۋە جامائەتنىڭ رازىلىقىنى ئالغان ھالدا شۇ قۇرئان بىلەن جامائەتكە ئىمام بولغان كىشى...». قالغان ئىككىسىگە يۇقىرىقى ھەدىستىكى كىشىلەر زىكرى قىلىندى[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

1118 - عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: "تُفْتَحُ أَبْوَابُ السمَاءِ لِخَمْسٍ: لِقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ، وَلِلِقَاءِ الزحْفَيْنِ، وَنُزُولِ الْقَطْرِ، وَلِدَعْوَةِ الْمَظْلُومِ، وَالأَذَانِ".

1118 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«قۇرئان ئوقۇغان، ئىككى قوشۇن ئۇچراشقان، يامغۇر ياغقان ۋە ئەزان ئوقۇلغاندا (قىلىنغان دۇئا) ۋە زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ دۇئاسىدىن ئىبارەت بۇ بەش تۈرلۈك (دۇئا) ئۈچۈن ئاسماننىڭ دەرۋازىلىرى ئوچۇقتۇر»[2].

[1] ھەيسەمى (1846): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇسەمەت ئىبنى ئابدۇلئەزىز مۇقرى ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى ھىببان ئۇنى ئىشەنچلىك كىشى قاتارىدا تىلغا ئالغان، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1850): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ھەفس ئىبنى سۇلايمان ئەسەدي ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام بۇخارى، مۇسلىم، ئىبنى مەئىن، نەسائى ۋە ئىبنى

(يەنى بۇ ۋاقىتلاردا قىلىنغان دۇئا ئىجابەت بولىدۇ).

((«ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەلسەغىر»))

1119 - عَنْ مَيْمُونَةَ أَنّ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَامَ بَيْنَ صَف الرجَالِ وَالنسَاءِ، فَقَالَ: "يَا مَعْشَرَ النسَاءِ إِذَا سَمِعْتن أَذَانَ هَذَا الْحَبَشِي وَإِقَامَته فَقُلْنَ كَمَا يَقُولُ فَإِن لَكُن بِكُل حَرْفٍ أَلْفَ أَلْفَ دَرَجَةٍ"، فَقَالَ عُمَرُ: هَذَا لِلنسَاءِ فَمَا لِلرجَالِ؟ قَالَ: "ضِعْفَانِ يَا عُمَرُ".

1119 ـ مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەرلەر بىلەن ئاياللارنىڭ سېپى ئارىسىدا تۇرۇپ:

ــ ئى ئاياللار گۇرۇھى! سىلەر مۇشۇ ھەبەشىستانلىقنىڭ ئەزان ـ تەكبىرىنى ئاڭلىغان چېغىڭلاردا، ئۇنىڭ دېگىنىنى دېسەڭلەر، ھەر بىر ھەرپ ئۈچۈن مىڭلارچە ساۋاب ئالىسىلەر، ـ دېدى. بۇنى ئاڭلىغان ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ ئاياللارغىغۇ بۇ ساۋاب بېرىلىدىكەن، ئەرلەرگە قانداق ساۋاب بېرىلىدۇ؟ ـ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئى ئۆمەر! ئەرلەرگە ئۇنىڭدىن ئىككى ھەسسە ئارتۇق ساۋاب بېرىلىدۇ، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

((«ئەلكەبىر»))

مەدىنىي قاتارلىقلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىمام ئەھمەد ۋە ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. پەقەت ئۇنىڭ ئەسەدىي ئەمەس، ئەزدىي ئىكەنلىكىنى ئېيتقان، ـ دېگەن.

[1] ھەيسەمى (1871): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ئىككى سەنەد بىلەن رىۋايەت قىلغان. ئۇنىڭ بىرىدە ئابدۇللاھ ئىبنى جەزەرىي ئىسىملىك بىرى بار بولۇپ، مەن ئۇنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلمەيمەن. بۇ سەنەدتە يەنە ئەبباد ئىبنى كەسىر ئىسىملىك بىرى بار. بەزىلەر ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. قالغان راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر. يەنە بىر سەنەدىدە كىملىكى نامەلۇم بىر قانچە كىشى بار، ـ دېگەن.

ئەزان ـ تەكبىرنىڭ مەيدانغا كېلىشى، قانداق ئېيتىلىدىغانلىقى ۋە ئۇ ئىككىسىگە ئالاقىدار ھۆكۈملەر

1120 - عن نَافِعٍ أن ابْنَ عُمَرَ كَانَ يَقُولُ كَانَ الْمُسْلِمُونَ حِينَ قَدِمُوا الْمَدِينَةَ يَجْتَمِعُونَ فَيَتَحَيَّنُونَ الصَّلَاةَ لَيْسَ يُنَادَى لَهَا فَتَكَلَّمُوا يَوْمًا فِي ذَلِكَ فَقَالَ بَعْضُهُمْ اتَّخِذُوا نَاقُوسًا مِثْلَ نَاقُوسِ النَّصَارَى وَقَالَ بَعْضُهُمْ بَلْ بُوقًا مِثْلَ قَرْنِ الْيَهُودِ فَقَالَ عُمَرُ أَوَلَا تَبْعَثُونَ رَجُلًا يُنَادِي بِالصَّلَاةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا بِلَالُ قُمْ فَنَادِ بِالصَّلَاةِ.

1120 ـ نافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: مۇسۇلمانلار مەدىنىگە كەلگەندە، ھەممەيلەن نامازنىڭ ۋاقتىدا يىغىلاتتى، لېكىن نامازغا چاقىرىدىغان ئىش يوق ئىدى. بىر كۈنى، ساھابىلار نامازغا چاقىرىش توغرۇلۇق سۆزلىشىپ، بەزىلەر: ”ناسارالارغا ئوخشاش داك چالايلى“ دېسە، يەنە بەزىلەر: ”يەھۇدىيلارنىڭ بۇرغىسىغا ئوخشاش بۇرغا چالايلى“ دېدى. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ”بىر كىشىنى نامازغا چاقىرىدىغانغا تەيىنلەيلى“ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھەي بىلال ئورنىڭدىن تۇر، نامازغا چاقىر!» دېدى.

(بۇخارى: 604)

1121 - عَنْ أَبِي عُمَيْرِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ عُمُومَةٍ لَهُ مِنْ الْأَنْصَارِ قَالَ اهْتَمَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلصَّلَاةِ كَيْفَ يَجْمَعُ النَّاسَ لَهَا فَقِيلَ لَهُ انْصِبْ رَايَةً عِنْدَ حُضُورِ الصَّلَاةِ فَإِذَا رَأَوْهَا آذَنَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا فَلَمْ يُعْجِبْهُ ذَلِكَ قَالَ فَذُكِرَ لَهُ الْقُنْعُ يَعْنِي الشَّبُّورَ وَقَالَ زِيَادٌ شَبُّورُ الْيَهُودِ فَلَمْ يُعْجِبْهُ ذَلِكَ وَقَالَ هُوَ مِنْ أَمْرِ الْيَهُودِ قَالَ فَذُكِرَ لَهُ النَّاقُوسُ فَقَالَ هُوَ مِنْ أَمْرِ النَّصَارَى فَانْصَرَفَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ وَهُوَ مُهْتَمٌّ لِهَمِّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلمَ فَأُرِيَ الْأَذَانَ فِي مَنَامِهِ قَالَ فَغَدَا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ لَهُ يَا رَسُولَ اللهِ إِني لَبَيْنَ نَائِمٍ وَيَقْظَانَ إِذْ أَتَانِي آتٍ فَأَرَانِي الْأَذَانَ قَالَ وَكَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَدْ رَآهُ قَبْلَ ذَلِكَ فَكَتَمَهُ عِشْرِينَ يَوْمًا قَالَ ثُم أَخْبَرَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقَالَ لَهُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تُخْبِرَنِي فَقَالَ سَبَقَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ زَيْدٍ فَاسْتَحْيَيْتُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ يَا بِلَالُ قُمْ فَانْظُرْ مَا يَأْمُرُكَ بِهِ عَبْدُ اللهِ بْنُ زَيْدٍ فَافْعَلْهُ قَالَ فَأَذنَ بِلَالٌ قَالَ أَبُو بِشْرٍ فَأَخْبَرَنِي أَبُو عُمَيْرٍ أَن الْأَنْصَارَ تَزْعُمُ أَن عَبْدَ اللهِ بْنَ زَيْدٍ لَوْلَا أَنهُ كَانَ يَوْمَئِذٍ مَرِيضًا لَجَعَلَهُ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مُؤَذنًا.

1121 ـ ئەبۇ ئۇمەير ئىبنى ئەنەس ئەنسارى تاغىلىرىدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازغا بەك كۆڭۈل بۆلەتتى، كىشىلەرنى نامازغا قانداق يىغىش توغرىسىدا توختىلىپ قالدى. بەزىلەر: ”نامازنىڭ ۋاقتى كىرگەندە بايراق تىكلىسەك، ئۇنى كۆرگەنلەر بىر ـ بىرىگە خەۋەر قىلىپ كەلسە“ دېگەن ئىدى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنى ئانچە مۇناسىپ كۆرمىدى. بەزىلەر: ”يەھۇدىيلارنىڭ بۇرغىسىدەك بۇرغا قوللانساق“ دېگەن ئىدى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئۇ يەھۇدىيلارنىڭ ئىشى» دەپ، ئۇنىمۇ توغرا تاپمىدى. بەزىلەر: ”داڭ چالساق“ دېگەن ئىدى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئۇ ناسارالارنىڭ ئىشى» دەپ، ئۇنىمۇ مۇناسىپ كۆرمىدى. ئاندىن ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قىلماقچى بولغان بۇ ئىشقا كۆڭۈل بۆلگەن ھالدا قايتتى. شۇ كېچىسى ئەزاننى چۈشەپ قالدى، ئەتىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ: ”مەن چالا ئۇيقۇدا ياتسام، چۈشۈمدە بىر كىشى يېنىمغا كېلىپ ئەزان ئوقۇپ كۆرسەتتى“ دەپ خەۋەر قىلدى. ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇ چۈشنىڭ ئۆز ئەيىنىنى ئۇنىڭدىن بۇرۇن كۆرگەن ئىدى. بىراق ئۇ، ئابدۇللاھ ئىبنى زەيدنىڭ خەۋەر قىلغانلىقىنى كۆرگەندىن كېيىن، يىگىرمە كۈنگىچە ئۆزىنىڭمۇ بۇ چۈشنىڭ ئۆز

ئەيىنىنى كۆرگەنلىكىنى ھېچ كىمگە دېمىدى. يىگىرمە كۈن ئۆتكەندە خەۋەر قىلغان ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭدىن:

ــ سەن نېمىشقا ئۆز ۋاقتىدا خەۋەر قىلمىدىڭ؟ ــ دەپ سورىغانىدى، ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد مەندىن چاققان چىقتى. شۇنىڭ بىلەن، مەن تارتىنىپ قالدىم، ـ دېدى. ئاندىن كېيىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئى بىلال! ئورنىڭدىن تۇر، سەن ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ سېنى نېمىگە بۇيرىسا شۇنى قىل! ـ دېدى. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئۆگەتكىنى بويىچە ئەزان ئوقۇدى. ئەبۇ ئۇمەيرنىڭ خەۋەر قىلىشىچە، ئەنسارىلار: ”ئەگەر ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۆز ۋاقتىدا كېسەل بولمىغان بولسا، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئابدۇللاھ ئىبنى زەيدنى مۇئەززىن قىلاتتى“ دېيىشەتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 498)

1122 - عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ أَنَّهُ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَدْ أَرَادَ أَنْ يَتخِذَ خَشَبَتَيْنِ يُضْرَبُ بِهِمَا لِيَجْتَمِعَ الناسُ لِلصلَاةِ فَأُرِيَ عَبْدُ اللهِ بْنُ زَيْدٍ الْأَنصَارِي ثُم مِنْ بَنِي الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ خَشَبَتَيْنِ فِي النوْمِ فَقَالَ إِن هَاتَيْنِ لَنَحْوٌ مِما يُرِيدُ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَقِيلَ أَلَا تُؤَذنُونَ لِلصلَاةِ فَأَتَى رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حِينَ اسْتَيْقَظَ فَذَكَرَ لَهُ ذَلِكَ فَأَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بِالْأَذَانِ.

1122 ـ يەھيا ئىبنى سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككى ياغاچنى بىر ـ بىرىگە ئۇرۇپ، كىشىلەرنى نامازغا چاقىرىش ئۈچۈن قوللىنايلى دەپ ئويلىغان ئىدى. ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ چۈشىدە ئىككى دانە ياغاچنى كۆرۈپ: ”بۇ ئىككى ياغاچنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى

[1] ئەلبانى (468): سەھىھ ـ دېگەن.

ۋەسەللەم دېگەندەك ئىشلەتسەك بولىدىكەن“ دېگەندە، ئۇنىڭغا: ”نامازغا ئەزان ئوقۇساڭلار بولمامدۇ؟“ دېيىلدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ ئويغىنىپلا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ، چۈشىنى ئېيتىپ بەرگەندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەزان ئوقۇشقا بۇيرىدى.

(مالىك: 149)

1123 - عن ابْنَ أَبِي لَيْلَى قَالَ أُحِيلَتْ الصلَاةُ ثَلَاثَةَ أَحْوَالٍ قَالَ وَحَدثَنا أَصْحَابُنَا أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَقَدْ أَعْجَبَنِي أَنْ تَكُونَ صَلَاةُ الْمُسْلِمِينَ أَوْ قَالَ الْمُؤْمِنِينَ وَاحِدَةً حَتى لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَبث رِجَالًا فِي الدورِ يُنَادُونَ الناسَ بِحِينِ الصلَاةِ وَحَتى هَمَمْتُ أَنْ آمُرَ رِجَالًا يَقُومُونَ عَلَى الْآطَامِ يُنَادُونَ الْمُسْلِمِينَ بِحِينِ الصلَاةِ حَتى نَقَسُوا أَوْ كَادُوا أَنْ يَنْقُسُوا قَالَ فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ الْأَنْصَارِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِني لَما رَجَعْتُ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ اهْتِمَامِكَ رَأَيْتُ رَجُلًا كَأَن عَلَيْهِ ثَوْبَيْنِ أَخْضَرَيْنِ فَقَامَ عَلَى الْمَسْجِدِ فَأَذنَ ثُم قَعَدَ قَعْدَةً ثُم قَامَ فَقَالَ مِثْلَهَا إِلا أَنهُ يَقُولُ قَدْ قَامَتْ الصلَاةُ وَلَوْلَا أَنْ يَقُولَ الناسُ قَالَ ابْنُ الْمُثَنى أَنْ تَقُولُوا لَقُلْتُ إِني كُنْتُ يَقْظَانَ غَيْرَ نَائِمٍ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ وَقَالَ ابْنُ الْمُثَنى لَقَدْ أَرَاكَ اللهُ عَز وَجَل خَيْرًا وَلَمْ يَقُلْ عَمْرٌو لَقَدْ أَرَاكَ اللهُ خَيْرًا فَمُرْ بِلَالًا فَلْيُؤَذنْ قَالَ فَقَالَ عُمَرُ أَمَا إِني قَدْ رَأَيْتُ مِثْلَ الذِي رَأَى وَلَكِني لَما سُبِقْتُ اسْتَحْيَيْتُ.

1123 ـ ئىبنى ئەبۇ لەيلا مۇنداق دەيدۇ: نامازنىڭ ئوقۇلۇش شەكلى ئۈچ قېتىم ئۈچ خىل ھالەتكە ئۆزگەرگەنىكەن. ھەمراھلىرىمىزنىڭ بىزگە سۆزلەپ بېرىشىچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «مەن بارلىق مۇسۇلمانلارنىڭ نامازنى (ئۆز ئالدىغا ئايرىم ـ ئايرىم ئوقۇماي) جامائەت بولۇپ ئوقۇشىغا قىزىقىپ قالدىم، ناماز ۋاقتى كەلگەندە ئۆي ـ ئۆيگە ئادەم ئەۋەتىپ، كىشىلەرنى نامازغا چاقىرىشنى، ھەتتا مەھەللە ـ مەھەللىدە ئېگىز ئىمارەتلەرگە چىقىپ توۋلاپ، كىشىلەرنى نامازنىڭ ۋاقتىدىن خەۋەرلەندۈرۈپ تۇرىدىغان مەخسۇس ئادەملەرنى تۇرغۇزۇشنى ئويلاۋاتىمەن» دېدى. بۇنى ئاڭلىغان كىشىلەر

(نامازنىڭ ۋاقتىنى ئېلان قىلىش ئۈچۈن) قوڭغۇراق چالغىلى تاس قالدى. ئەنسارلاردىن بىرى كېلىپ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن سىنىڭ نامازنى جامائەت بىلەن ئوقۇش مەسىلىسىگە شۇنچە كۆڭۈل بۆلگەنلىكىڭنى كۆرگەندىن كېيىن، قايتىپ (چۈشۈمدە) ياپ ـ يېشىل ئىككى كىيىم كىيگەن بىر كىشىنىڭ مەسجىدتە ئۆرە تۇرۇپ ئەزان ئوقۇغانلىقىنى، ئاندىن ئازراق ئولتۇرۇپ، يەنە ئۆرە تۇرۇپ شۇ ئەزانغا: ’’قەد قامەتىسسالاھ‘‘ دېگەن كەلىمىنى قوشۇپ قايتا ئوقۇغانلىقىنى كۆردۈم. مەن كىشىلەرنىڭ: ’’سەن يالغانچى‘‘ دېيىشىدىن قورقمايدىغان بولسام، بۇنى ئويغاق پېتىم كۆردۈم دەيتتىم (يەنى شۇنداق ئېنىق كۆردۈمكى، خۇددى ئويغۇمدىكىدەكلا ئىدى)، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا:

ـ الله ساڭا بىر ياخشى ئىشنى كۆرسىتىپتۇ، بىلالنى بۇيرىغىن، ئۇ ئەزاننى بىلال ئوقۇسۇن! ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ مەنمۇ چۈشۈمدە بۇ ئەزاننى بۇ كىشى كۆرگەندەكلا كۆرگەن ئىدىم، ئەمما بۇ كىشى چۈشىنى مەندىن بۇرۇن ئوتتۇرىغا قويۇپ بولغانلىقى ئۈچۈن، مەنمۇ كۆردۈم دېيىشتىن خىجىل بولدۇم، ـ دېدى[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 506)

1124 - وفي رواية: وَقَالَ فِيهِ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ قَالَ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ حَي عَلَى الصلَاةِ مَرتَيْنِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ مَرتَيْنِ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ ثُم أَمْهَـلَ هُنَيةً ثُم قَامَ فَقَالَ مِثْلَهَا إِلا أَنهُ قَالَ زَادَ بَعْدَ مَا قَالَ حَي عَلَى الْفَلَاحِ قَدْ قَامَتْ الصلَاةُ قَـدْ قَامَتْ الصلَاةُ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَقنْهَا بِلَالًا فَأَذنَ بِهَا بِلَالٌ.

1124 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن چۈشۈمدە كۆرگەن كىشى قىبلىگە ئالدىنى قىلىپ: ’’اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلـا اللـهُ،

[①] ئەلبانى (478): سەھىھ ـ دېگەن.

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ، أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ، حَي عَلَى الصلَاةِ، حَي عَلَى الصلَاةِ، حَي عَلَى الْفَلَاحِ، حَي عَلَى الْفَلَاحِ، اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلا اللهُ" دەپ ئەزان ئوقۇدى. ئاندىن بىر ئاز ئولتۇرغاندىن كېيىن، يەنە قوپۇپ يۇقىرىقى كەلىمىلەرنىڭ ئۆز ئەينىنى ئېيتتى، لېكىن: "ھەييە ئەلەلفەلاھ" دېگەندىن كېيىن: "قەدقامەتىسسالاھ" دېگەننى زىيادە قىلدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇنى ئاڭلىغاندىن كېيىن: «ئۇنداقتا، سەن ئۇ كەلىمىلەرنى بىلال (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ)غا بىر - بىرلەپ ئېيتىپ بەرگىن. بىلال (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ) ئۇنىڭ بىلەن ئەزان ئوقۇسۇن» دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 507)

1125 - عن عَبْد اللهِ بن زَيْدٍ قَالَ لَما أَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بِالناقُوسِ يُعْمَلُ لِيُضْرَبَ بِهِ لِلناسِ لِجَمْعِ الصلَاةِ طَافَ بِي وَأَنَا نَائِمٌ رَجُلٌ يَحْمِلُ نَاقُوسًا فِي يَدِهِ فَقُلْتُ يَا عَبْدَ اللهِ أَتَبِيعُ الناقُوسَ قَالَ وَمَا تَصْنَعُ بِهِ فَقُلْتُ نَدْعُو بِهِ إِلَى الصلَاةِ قَالَ أَفَلَا أَدُلكَ عَلَى مَا هُوَ خَيْرٌ مِنْ ذَلِكَ فَقُلْتُ لَهُ بَلَى قَالَ فَقَالَ تَقُولُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ قَالَ ثُم اسْتَأْخَرَ عَني غَيْرَ بَعِيدٍ ثُم قَالَ وَتَقُولُ إِذَا أَقَمْتَ الصلَاةَ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ قَدْ قَامَتْ الصلَاةُ قَدْ قَامَتْ الصلَاةُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ فَلَما أَصْبَحْتُ أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا رَأَيْتُ فَقَالَ إِنهَا لَرُؤْيَا حَق إِنْ شَاءَ اللهُ فَقُمْ مَعَ بِلَالٍ فَأَلْقِ عَلَيْهِ مَا رَأَيْتَ فَلْيُؤَذنْ بِهِ فَإِنهُ أَنْدَى صَوْتًا مِنْكَ فَقُمْتُ مَعَ بِلَالٍ فَجَعَلْتُ أُلْقِيهِ عَلَيْهِ وَيُؤَذنُ بِهِ قَالَ فَسَمِعَ ذَلِكَ عُمَرُ بْنُ الْخَطابِ وَهُوَ فِي بَيْتِهِ فَخَرَجَ يَجُر رِدَاءَهُ وَيَقُولُ وَالذِي بَعَثَكَ بِالْحَق يَا رَسُولَ اللهِ لَقَدْ رَأَيْتُ مِثْلَ مَا رَأَى فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَلِلهِ الْحَمْدُ.

[1] ئەلبانى (479): سەھىھ - دېگەن.

1125 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىشىلەرنى نامازغا چاقىرىش ئۈچۈن داڭ چېلىشقا ماقۇل كېلىپ، شۇنىڭغا بۇيرىغان مەزگىلدە، مەن مۇنداق بىر چۈش كۆردۈم: بىر كىشى قولىدا داڭ كۆتۈرۈپ ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى. مەن:

ـ ئى ئابدۇللاھ! قولۇڭدىكى نەرسىنى ساتامسەن؟ ـ دېسەم، ئۇ كىشى:

ـ بۇنى نېمە قىلىسەن؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ ئۇنىڭ بىلەن كىشىلەرنى نامازغا چاقىرىمىز، ـ دېسەم، ئۇ:

ـ مەن ساڭا بۇنىڭدىن ياخشى بىر نەرسىنى ئۆگىتىپ قويمايمۇ؟ ـ دېدى، مەن:

ـ ئۇنداق بولسا، ئۆگىتىپ قوي، ـ دېسەم، ئۇ ئەزاننى ئۆگىتىپ قويدى، ئاندىن بىرئاز يىراقلىشىپ:

ـ تەكبىر چۈشۈرمەكچى بولساڭ، مۇنۇ ـ مۇنۇلارنى دېگىن! ـ دەپ، تەكبىرنىمۇ ئۆگىتىپ قويدى. تاڭ يورىغاندا، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ، كۆرگەن چۈشۈمنى ئېيتىپ بەرگەنىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بۇ، ھەقىقەتەن راست چۈش ئىكەن، سەن چۈشۈڭدە ئاڭلىغان سۆزلەرنى بىلال (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ)غا ئۆگىتىپ قويغىن، ئۇ ئوقۇسۇن، چۈنكى بىلالنىڭ ئاۋازى ئۈنلۈك چىقىدۇ، ـ دېدى. مەن بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا سۆزلەپ بەردىم، ئۇ ئەزان ئوقۇدى. ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەزان ئاۋازىنى ئاڭلىغان ھامان رىداسىنى سۆرىگەن ھالدا ئۆيدىن چىقىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! سېنى ھەق پەيغەمبەر قىلغان اللہ تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەنمۇ چۈشۈمدە ئۇ كۆرگەن چۈشنىڭ ئۆز ئەينىنى كۆرگەنىدىم، ـ دېگەن ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بۇنىڭ ئۈچۈن اللہ تائالاغا كۆپ شۈكرى، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 499)

[1] ئەلبانى (469): سەھىھ ـ دېگەن.

1126 - قَالَ أَبو دَاوُد قَالَ فِيهِ ابْنُ إِسْحَقَ عَنْ الزهْرِي اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ وقَالَ مَعْمَرٌ وَيُونُسُ عَنْ الزهْرِي فِيهِ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ لَمْ يُثَنِّيا.

1126ـ ئىمام ئەبۇ داۋۇد مۇنداق دەيدۇ: ئىبنى ئىسھاقنىڭ زۇھرىدىن قىلغان رىۋايىتىدە ئەزاندىكى: ”الله ئەكبەر“ كەلىمىسى تۆت قېتىم ئوقۇلغان، ئەمما مەئمەر ۋە يەھيانىڭ زۇھرىدىن قىلغان رىۋايىتىدە ئىككى قېتىم ئوقۇلغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 499)

1127 - وفي رواية: فَقَالَ عَبْدُ اللهِ أَنا رَأَيْتُهُ وَأَنا كُنْتُ أُرِيدُهُ قَالَ فَأَقِمْ أَنْتَ.

1127 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ئەزان ئوقۇشنى چۈشۈمدە مەن كۆردۈم، شۇڭا ئەزاننى مەن ئېيتاي دېگەنىدىم، ـ دېۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئۇنداق بولسا، تەكبىرنى سەن ئېيتقىن» دېدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 512)

1128 - وبنحوه: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَلِلهِ الْحَمْدُ فَذَلِكَ أَثْبَتُ.

1128 ـ (1125ـ ھەدىستىكى بىلەن) ئوخشاش مەزمۇندا كەلگەن يەنە بىر رىۋايەتنىڭ ئاخىرىدا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ: مەنمۇ بۇ چۈشنى كۆرگەن ئىدىم،ـ دېگەن سۆزىنى ئاڭلاپ: «الله تائالاغا ھەمدە بولسۇنكى، سىنىڭمۇ كۆرگەنلىكىڭ بۇ چۈشنىڭ ھەقىقەتەن ھەق چۈش ئىكەنلىكىنى تېخىمۇ ئىسپاتلايدۇ» دېدى، ـ دېيىلگەن[3].

(تىرمىزى: 189)

1129 - وَقَدْ رَوَى هَذَا الْحَدِيثَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ مُحَمدِ بْنِ إِسْحَقَ أَتم مِـنْ

[1] ئەلبانى (470): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (100): زەئىپ، ـ دېگەن.
[3] ئەلبانى (159): ھەسەن، ـ دېگەن.

هَذَا الْحَدِيثِ وَأَطْوَلَ وَذَكَرَ فِيهِ قِصةَ الْأَذَانِ مَثْنى مَثْنى وَالْإِقَامَةِ مَرةً مَرةً.

1129 ـ مۇھەممەد ئىبنى ئىسھاق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بۇ ھەدىس تېخىمۇ تولۇق، تېخىمۇ ئۇزۇن رىۋايەت قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭدا ئەزان ئىككى قېتىمدىن، تەكبىر بىر قېتىمدىن ئوقۇلغانلىقى بايان قىلىنغان[1].

(تىرمىزى: 189)

1130 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ كَانَ أَذَانُ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ شَفْعًا شَفْعًا فِي الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ.

1130 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىندۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ زامانىدا ئەزان ـ تەكبىر جۈپ ئوقۇلاتتى[2].

(تىرمىزى: 194)

1131 - قَالَ أَبو عُبَيْدٍ فَأَخْبَرَنِي أَبو بَكْرٍ الْحَكَمِي أن عَبْدَ اللهِ بْنَ زَيْدٍ الْأَنْصَارِي قَالَ فِي ذَلِكَ:

أَحْمَدُ اللهَ ذَا الْجَلَالِ وَذَا الْإِكْرَامِ
حَمْدًا عَلَى الْأَذَانِ كَثِيرًا
إِذْ أَتَانِي بِهِ الْبَشِيرُ مِنْ اللهِ
فَأَكْرِمْ بِهِ لَدَي بَشِيرًا
فِي لَيَالٍ وَالَى بِهِن ثَلَاثٍ
كُلمَا جَاءَ زَادَنِي تَوْقِيرًا

1131 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىندۇكى، ئۇ ئەزاننىڭ يولغا قويۇلۇشى مۇناسىۋىتى بىلەن مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇغان:

---

[1] ئەلبانى (159): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (29): سەنەدى زەئىپ، ـ دېگەن.

ھەمد ئەزىمەتلىك ۋە كەرەملىك اللەقا خاستۇر،
ھەممىدىن بەك ئەزانغا ھەمد ئەۋ كۆپتۇر.
كەلدى ماڭا اللەتىن بىر بېشارەتچى،
ئىنئام قىلىپ سۆندى ماڭا بۇ ئىشارەتنى.
بىر نەچچە كۈن ئىچىدە ئۈچ قېتىم كەلدى،
ھەر كەلگەندە خۇشاللىقىم كۆكلەرگە يەتتى.

(ئىبنى ماجە: 706)

1132 - عَنْ أَنسٍ بْنِ مَالِكٍ قَالَ ذَكَرُوا أَنْ يُعْلِمُوا وَقْتَ الصلاةِ بِشَـيْءٍ يَعْرِفُونَـهُ فَذَكَرُوا أَنْ يُنورُوا نَارًا أَوْ يَضْرِبُوا نَاقُوسًا فَأُمِرَ بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الأَذَانَ وَيُوتِرَ الإِقَامَةَ.

1132 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھەممەيلەن نامازنىڭ ۋاقتىنى بىر نەرسە بىلەن ئېلان قىلىش توغرىسىدا ئويلىشىپ، ئوت ياقماقچى ياكى داڭ چالماقچى بولدى. كۆپ ئۆتمەي، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەزاننى جۈپ، تەكبىرنى تاق ئوقۇشقا بۇيرۇلدى.

(مۇسلىم: 378)

1133 - وفي رواية: أَنْ يُوتِرَ الْإِقَامَةَ إِلا الْإِقَامَةَ.

1133 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: پەقەت تەكبىرنىلا تاق ئوقۇشقا بۇيرىلدى، ـ دېيىلگەن.

(بۇخارى: 605)

1134 - عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: لَما أَرَادَ اللهُ أَنْ يُعَلِمَ رَسُولَهُ الأَذَانَ أَتَاهُ جِبْرِيلُ صَلى اللـهُ عَلَيْهِمَا بِدَابةٍ يُقَالُ لَهَا: الْبُرَاقُ ، فَذَهَبَ يَرْكَبُهَا فَاسْتَصْعَبَتْ، فَقَالَ لَهَا جِبْرِيلُ: اسْـكُنِي فَوَاللهِ مَا رَكِبَكِ عَبْدٌ أَكْرَمُ عَلَى اللهِ مِنْ مُحَمدٍ صلى الله عليه وسلم ، قَالَ : فَرَكِبَهَا حَتى انْتَهَى إِلَى الْحِجَابِ الذِي يَلِي الرحْمَنَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، قَالَ: فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ خَـرَجَ مَلَكٌ مِنَ الْحِجَابِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم :يَا جِبْرِيلُ مَنْ هَذَا ؟ قَـالَ : وَالذِي بَعَثَكَ بِالْحَق نَبِيا إِني لَأَقْرَبُ الْخَلْقِ مَكَانًا وَإِن هَذَا الْمَلَكُ مَا رَأَيْتُهُ مُنْذُ خُلِقْتُ قَبْلَ

سَاعَتِي هَذِهِ، فَقَالَ الْمَلَكُ : اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، قَالَ : فَقِيلَ لَهُ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ: صَدَقَ عَبْدِي أَنا أَكْبَرُ أَنا أَكْبَرُ، ثُم قَالَ الْمَلَكُ: أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلا اللهُ، قَالَ: فَقِيلَ لَهُ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ : صَدَقَ عَبْدِي أَنا لاَ إِلَهَ إِلا أَنا، قَالَ: فَقَالَ الْمَلَكُ : أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ، قَالَ: فَقِيلَ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ: صَدَقَ عَبْدِي أَنا أَرْسَلْتُ مُحَمدًا، قَالَ الْمَلَكُ : حَي عَلَى الصلاةِ حَي عَلَى الْفَلاحِ، قَدْ قَامَتِ الصلاةُ، ثُم قَالَ الْمَلَكُ: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، قَالَ : فَقِيلَ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ: صَدَقَ عَبْدِي أَنا أَكْبَرُ أَنا أَكْبَرُ، ثُم قَالَ: لاَ إِلَهَ إِلا اللهُ، قَالَ: فَقِيلَ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ: صَدَقَ عَبْدِي لاَ إِلَهَ إِلا أَنا، قَالَ: ثُم أَخَذَ الْمَلَكُ بِيَدِ مُحَمدٍ صلى الله عليه وسلم فَقَدَمَهُ فَأَم أَهْلَ السمَاءِ فِيهِمْ آدَمُ، وَنُوحٌ.

1134 ـ ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ﷲ تائالا پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئەزاننى ئۆگىتىشنى ئىرادە قىلدى. جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا بۇراق ئىسىملىك ھايۋاننى ئېلىپ كەلدى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا مىنمەكچى بولىۋىدى، بۇراق شاشلىق قىلىپ مىنگىلى قويمىدى. شۇنىڭ بىلەن، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: ”شاشلىق قىلمىغىن، ساڭا تېخى ﷲنىڭ ھۇزۇرىدا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن ھۆرمەتلىك بىرەر بەندە مىنىپ باققىنى يوق“ دېدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇراققا مىندى. شۇنداق قىلىپ، ئۇلار ﷲ تائالانىڭ دەرگاھىدىكى پەردە ئالدىغا كېلىپ توختىدى. پەردە ئارقىسىدىن بىر پەرىشتە چىقتى. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ ئى جىبرىئىل! بۇ كىم؟ ـ دەپ سورىدى، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام:

ـ سېنى ھەقنى يەتكۈزۈش ئۈچۈن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن زات بىلەن قەسەمكى، مەن مەرتىۋە جەھەتتە ﷲقا مەخلۇقاتلار ئىچىدىكى ئەڭ يېقىن بەندىمەن، لېكىن مەن بۇ پەرىشتىنى بۇنىڭدىن ئىلگىرى پەقەت كۆرۈپ باقماپتىكەنمەن، ـ دېدى. ئاندىن ئۇ پەرىشتە:

ـ الله ئەكبەر، الله ئەكبەر، ـ دېگەن ئىدى، پەردە ئارقىسىدىن:

ـــ مېنىڭ بەندەم راست ئېيتتى، مەن ھەممىدىن كاتتا، مەن ھەممىدىن چوڭ، ـ دېگەن سادا كەلدى.

ـــ ئەشھەدۇ ئەن لا ئىلاھە ئىللەللاھ ـ دېگەن ئىدى، پەردە ئارقىسىدىن:

ـ مېنىڭ بەندەم راست ئېيتتى، ھەقىقەتەن مەندىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، ـ دېگەن سادا كەلدى.

ـــ ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ـ دېگەن ئىدى، پەردە ئارقىسىدىن:

ـــ مېنىڭ بەندەم راست ئېيتتى، مەن ھەقىقەتەن مۇھەممەدنى پەيغەمبەر قىلدىم، ـ دېگەن سادا كەلدى. شۇنداق قىلىپ، ئەزان مۇشۇ شەكىلدە ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، پەرىشتە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قولىنى تۇتۇپ، ئاسمان ئەھلىنىڭ ئالدىغا ئۆتكۈزدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئادەم ۋە نۇھ ئەلەيھىسسالام قاتارلىقلار بار ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا ئىمام بولدى[①].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

1135 - عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ "أن النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَما أُسْرِيَ بِهِ إِلَى السمَاءِ أُوحِيَ إِلَيْهِ بِالأَذَانِ، فَنَزَلَ بِهِ، فَعَلَمَهُ جِبْرِيلُ".

1135 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاسمانغا چىققاندا، الله تائالا جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام ئارقىلىق ئەزاننى ئۆگەتكەن[②].

(«ئەلئەۋسەت»)

[①] ھەيسەمى (1851): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، زىياد ئىبنى مۇنزىر ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

[②] ھەيسەمى (1852): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە تەلھە ئىبنى زەيد ئىسىملىك بىرى بار. ئۇ يالغان ھەدىس توقۇش بىلەن قارىلانغان، ـ دېگەن.

1136 - عَنْ مُحَمدِ بنِ عَبدِ الْمَلِكِ بنِ أَبِي مَحْذُورَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدهِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ عَلمْنِي سُنةَ الْأَذَانِ قَالَ فَمَسَحَ مُقَدمَ رَأْسِي وَقَالَ تَقُولُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ تَرْفَعُ بِهَا صَوْتَكَ ثُم تَقُولُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ تَخْفِضُ بِهَا صَوْتَكَ ثُم تَرْفَعُ صَوْتَكَ بِالشهَادَةِ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ فَإِنْ كَانَ صَلَاةُ الصبْحِ قُلْتَ الصلَاةُ خَيْرٌ مِنْ النوْمِ الصلَاةُ خَيْرٌ مِنْ النوْمِ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ.

1136 ـ مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇل مەلىك چوڭ دادىسى ئەبۇ مەھزۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ـ ئەزاننىڭ سۈننىتىنى ئۆگىتىپ قويغىن! ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭلىيىمنى سىلاپ تۇرۇپ مۇنداق دېدى:

ـــ يۇقىرى ئاۋاز بىلەن: الله ئەكبەر، الله ئەكبەر، الله ئەكبەر، الله ئەكبەر، ـ دېگىن، ئاندىن كېيىن تۆۋەن ئاۋازىڭ بىلەن: ئەشھەدۇ ئەن لا ئىلاھە ئىللاللاھ، ئەشھەدۇ ئەن لا ئىلاھە ئىللاللاھ، ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ، ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ، ـ دېگىن، ئاندىن كېيىن يۇقىرى ئاۋازىڭ بىلەن: ئەشھەدۇ ئەن لا ئىلاھە ئىللاللاھ، ئەشھەدۇ ئەن لا ئىلاھە ئىللاللاھ، ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ، ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ، ھەيیە ئەلەسسالاھ، ھەيیە ئەلەسسالاھ، ھەيیە ئەلەل فەلاھ، ھەيیە ئەلەل فەلاھ ـ دېگىن، ئەگەر بامدات نامىزى بولسا، ئارىلىقتا: ئەسسالاتۇ خەيرۇن مىنەننەۋم، ئەسسالاتۇ خەيرۇن مىنەننەۋم، ـ دېگىن، ئاندىن: الله ئەكبەر، الله ئەكبەر، لائىلاھە ئىللاللاھ ـ دېگىن.

(ئەبۇ داۋۇد: 500)

1137 - وفي رواية: وَعَلمَنِي الْإِقَامَةَ مَرتَيْنِ مَرتَيْنِ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا

إِلَه إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَه إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ لَا إِلَه إِلا اللهُ.

1137 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە كېلىشىچە، ئەبۇ مەھزۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا تەكبىردە ھەر كەلىمىنى ئىككى قېتىمدىن دېيىشنى ئۆگەتكەن.

(ئەبۇ داۋۇد: 500)

1138 – قَالَ عَبْدُ الرزاقِ وَإِذَا أَقَمْتَ فَقُلْهَا مَرتَيْنِ قَدْ قَامَتْ الصلَاةُ قَدْ قَامَتْ الصلَاةُ أَسَمِعْتَ قَالَ فَكَانَ أَبُو مَحْذُورَةَ لَا يَجُز نَاصِيَتَهُ وَلَا يَفْرُقُهَا لِأَن النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مَسَحَ عَلَيْهَا.

1138 ـ ئابدۇرازراق مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەبۇ مەھزۇرەگە: «تەكبىر ئوقۇساڭ، ”قەد قامەتىسسالاھ“ نى ئىككى قېتىم دېگىن، ئاڭلىدىڭمۇ؟» دېدى. شۇنىڭدىن، كېيىن ئەبۇ مەھزۇرە رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭلاي چېچىنى سىلاپ قويغانلىقى ئۈچۈن ماڭلاي چېچىنى ئالدۇرمايتتى، ئىككىگە ئايرىمايتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 500)

1139 - عن أَبِي مَحْذُورَةَ حَدثَهُ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَلمَهُ الْأَذَانَ تِسْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً وَالْإِقَامَةَ سَبْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً الْأَذَانُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَه إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَه إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَه إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَه إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ لَا إِلَه إِلا اللهُ وَالْإِقَامَةُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ

[1] ئەلبانى (472) (يۇقىرىقى ئۈچ ھەدىسكە): سەھىھ ـ دېگەن.

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ قَدْ قَامَتْ الصلَاةُ قَدْ قَامَتْ الصلَاةُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ.

1139 ـ ئەبۇ مەھزۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا ئەزاننى ئون توققۇز كەلىمە، تەكبىرنى ئون يەتتە كەلىمە بىلەن ئۆگەتكەن بولۇپ، ئەزاننى: "اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَر، اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ، أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ، أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ، حَي عَلَى الصلَاةِ، حَي عَلَى الصلَاةِ، حَي عَلَى الْفَلَاحِ، حَي عَلَى الْفَلَاحِ، اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلا اللهُ" شەكلىدە؛ تەكبىرنى: "اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَر، اللهُ أَكْبَر، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ، أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ، حَي عَلَى الصلَاةِ، حَي عَلَى الصلَاةِ، حَي عَلَى الْفَلَاحِ، حَي عَلَى الْفَلَاحِ، قَدْ قَامَتْ الصلَاةُ، قَدْ قَامَتْ الصلَاةُ، اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَر، لَا إِلَهَ إِلا اللهُ" شەكلىدە ئۆگەتكەن[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 502)

1140 - عَنْ أَبِي مَحْذُورَةَ قَالَ أَلْقَى عَلَي رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ التأْذِينَ هُوَ بِنَفْسِهِ فَقَالَ قُلْ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ مَرتَيْنِ مَرتَيْنِ قَالَ ثُم ارْجِعْ فَمُد مِنْ صَوْتِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ.

[①] ئەلبانى (474): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

1140ـ ئەبۇ مەھزۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا ئەزاننى ئۆزى ئۆگەتتىپ: "اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ" دېگىن، ئاندىن: "أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، أَشْهَدُ أَن مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، أَشْهَدُ أَن مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ" نى ئىككى قېتىمدىن دېگىن، ئاندىن كېيىن ئاۋازىڭنى سوزۇپ، قايتىدىن: "أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، أَشْهَدُ أَن مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، أَشْهَدُ أَن مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، حَي عَلَى الصَّلَاةِ، حَي عَلَى الصَّلَاةِ، حَي عَلَى الْفَلَاحِ، حَي عَلَى الْفَلَاحِ، اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلا اللهُ" دېگىن! ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 503)

1141 - عن أَبِي مَحْذُورَةَ أَن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ عَلمَهُ الْأَذَانَ يَقُولُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ ثُم ذَكَرَ مِثْلَ ما سبق... قلت: قال أبو داود بعد تمام الرواية التي فيها ذكر تسعة عشر كلمة ما نصه: (كذا في كتابه فِي حَدِيثِ أَبِي مَحْذُورَةَ) وأشار بهذا إلى أن الرواية في الأذان بسقوط الترجيع سهو أو اختصار لعلمه.

1141 ـ ئەبۇ مەھزۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا ئەزاننى: "اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ..." دېگەن شەكىلدە ئۆگەتتى، ـ دەپ، داۋامىنى يۇقىرىقى ھەدىستىكىگە ئوخشاش زىكرى قىلغان. لېكىن ئەبۇ داۋۇد: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا ئەزاننى ئون توققۇز كەلىمە، تەكبىرنى ئون يەتتە كەلىمە بىلەن ئۆگەتكەن، ـ دېگەن رىۋايەتتىن كېيىن: راۋىينىڭ ئەبۇ مەھزۇرەنىڭ ھەدىسى توغرىسىدا يېزىپ قالدۇرغان كىتاۋىدا ئاشۇنداق يېزىلغان، ـ دېگەن. ئەبۇ داۋۇد بۇ سۆزى ئارقىلىق: "اللهُ أَكْبَرُ اللهُ

[1] ئەلبانى (475): سەھىھ ـ دېگەن.

أَكْبَرُ“ دېگەن كەلىمىنى ئىككى قېتىمدىنلا دېدى، ـ دېگەن رىۋايەتلەردە ”اللّٰهُ أَكْبَرُ“ نى قايتىلاپ تۆت قېتىم دېگەنلىكى سەۋەنلىك تۈپەيلىدىن چۈشۈپ قالغان ياكى ئۇنى بىلگەنلىكتىن قىسقارتىۋەتكەن، ـ دېمەكچى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 504)

1142 - عن أَبِي مَحْذُورَةَ قال: خَرَجْتُ فِي نَفَرٍ فَكُنا بِبَعْضِ طَرِيقِ حُنَيْنٍ مَقْفَلَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مِنْ حُنَيْنٍ فَلَقِيَنَا رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فِي بَعْضِ الطرِيقِ فَأَذنَ مُؤَذنُ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ بِالصلَاةِ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَسَمِعْنَا صَوْتَ الْمُؤَذنِ وَنَحْنُ عَنْهُ مُتَنَكبُونَ فَظَلِلْنَا نَحْكِيهِ وَنَهْزَأُ بِهِ فَسَمِعَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الصوْتَ فَأَرْسَلَ إِلَيْنَا حَتى وَقَفْنَا بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَيكُمْ الذِي سَمِعْتُ صَوْتَهُ قَدْ ارْتَفَعَ فَأَشَارَ الْقَوْمُ إِلَي وَصَدَقُوا فَأَرْسَلَهُمْ كُلهُمْ وَحَبَسَنِي فَقَالَ قُمْ فَأَذنْ بِالصلَاةِ فَقُمْتُ فَأَلْقَى عَلَي رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ التأْذِينَ هُوَ بِنَفْسِهِ قَالَ قُلْ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ ثُم قَالَ ارْجِعْ فَامْدُدْ صَوْتَكَ ثُم قَالَ قُلْ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ ثُم دَعَانِي حِينَ قَضَيْتُ التأْذِينَ فَأَعْطَانِي صُرةً فِيهَا شَيْءٌ مِنْ فِضةٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ مُرْنِي بِالتأْذِينِ بِمَكةَ فَقَالَ أَمَرْتُكَ بِهِ.

1142 ـ ئەبۇ مەھزۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: مەن بىر قانچە كىشى بىلەن مەككىدىن چىقىپ، ھۇنەينگە بارىدىغان يولنىڭ مەلۇم جايىغا كەلگەندە، ھۇنەيندىن قايتىۋاتقان پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن ئۇچرىشىپ قالدۇق. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇئەززىنى ئۇنىڭ يېنىدا تۇرۇپ

[1] ئەلبانى (476): سەھىھ ـ دېگەن.

نامازغا ئەزان ئوقۇشقا باشلىدى. بىز ئۇلاردىن يىراقلاپ كېتىۋېتىپ، ئەزاننى ئاڭلىدۇق ـ تە، مۇئەززىننى مەسخىرە قىلىپ ئەزاننى دوراپ توۋلاشقا باشلىدۇق. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنىڭ ئاۋازىمىزنى ئاڭلاپ قېشىمىزغا ئادەم ئەۋەتىپتۇ. بىز ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدۇق. ئۇ: «ئۈنلۈك توۋلىغان قايسىڭلار؟» دەپ سورىغان ئىدى، باشقىلار مېنى كۆرسىتىپ قويىدى. رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم باشقىلارنى كەتكۈزىۋېتىپ، مېنى ئېلىپ قالدى. ئاندىن ماڭا: «ئورنىڭدىن تۇرۇپ، نامازغا ئەزان ئوقۇ!» دېدى. مەن تۇردۇم، رەسۇلۇللاھ ماڭا ئەزاننى ئۆزى ئۆگىتىپ: ''اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُـولُ اللـهِ أَشْـهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ'' دېگىن! ئاندىن ئاۋازىڭنى سوزۇپ، قايتىدىن: "أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ أَشْهَدُ أَن مُحَمدًا رَسُولُ اللهِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الصلَاةِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ حَي عَلَى الْفَلَاحِ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلا اللـهُ" دېگىن! ـ دېدى. مەن ئەزاننى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنى چاقىرىپ بىر خالتا بەردى، ئۇنىڭدا كۈمۈش بار ئىكەن. مەن رەسۇلۇللاھ سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مېنى مەككىدە ئەزان ئوقۇشقا تەيىنلىسەڭ، ـ دېسەم:

ــ بولىدۇ، تەيىنلىدىم، ـ دېدى[1].

(نەسائى: 632)

1143 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ إِنمَا كَانَ الْأَذَانُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَلمَ مَرتَيْنِ مَرتَيْنِ وَالْإِقَامَةُ مَرةً مَرةً غَيْرَ أَنهُ يَقُولُ قَدْ قَامَتْ الصلَاةُ قَدْ قَامَتْ الصلَاةُ فَإِذَا سَمِعْنَا الْإِقَامَةَ تَوَضأْنَا ثُم خَرَجْنَا إِلَى الصلَاةِ.

---

[1] ئەلبانى (613): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

1143 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ زامانىدا ئەزان ئىككى ـ ئىككىدىن، تەكبىر بىر ـ بىردىن، يەنى ئەزاندا ھەر كەلىمە ئىككى قېتىمدىن، تەكبىردە ھەر كەلىمە بىر قېتىمدىن ئوقۇلاتتى. لېكىن تەكبىردە: ”قەد قامەتىسسالاھ“ ئىككى قېتىم ئوقۇلاتتى، بىز تەكبىرنى ئاڭلىساق، تاھارەت ئېلىپ نامازغا چىقاتتۇق[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 510)

1144 - عَنْ مَالِك أَنهُ بَلَغَهُ أن الْمُؤَذنَ جَاءَ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطابِ يُؤْذِنُهُ لِصَلَاةِ الصبْحِ فَوَجَدَهُ نَائِمًا فَقَالَ الصلَاةُ خَيْرٌ مِنْ النوْمِ فَأَمَرَهُ عُمَرُ أَنْ يَجْعَلَهَا فِي نِدَاءِ الصبْحِ.

1144 ـ مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مۇئەززىن بامداتقا ئەزان ئوقۇماقچى بولغاندا، ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئۇخلاۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ۋە ئەزان ئارىلىقىدا: ”ئەسسالاتۇ خەيرۇن مىنەننەۋم (يەنى: ئۇيقۇدىن ناماز ياخشىراق)“ دېگەن كەلىمىنى قوشۇپ ئوقۇغان. كېيىن ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ بۇنى بامداتنىڭ ئەزىنىدە داۋاملىق قوشۇپ ئوقۇغىن! ــ دەپ بۇيرىغان.

(مالىك رىۋايەت قىلغان)

1145 - عَنْ بِلَالٍ قَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لَا تُثَوبَن فِي شَيْءٍ مِنْ الصلَوَاتِ إِلا فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ.

1145 ـ بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا: «”الصلَاةُ خَيْرٌ مِنْ النوْمِ، الصلَاةُ خَيْرٌ مِنْ النوْمِ“ دېگەن كەلىمىنى بامداتتىن باشقا ھېچ قانداق نامازدا دېمىگىن!» دېدى[②].

(تىرمىزى: 198)

[①] ئەلبانى (482): ھەسەن، ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (31): زەئىپ، ـ دېگەن.

1146 - عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ كُنتُ مَعَ ابْنِ عُمَرَ فَثَوبَ رَجُلٌ فِي الظهْرِ أَوْ الْعَصْرِ قَالَ اخْرُجْ بِنَا فَإِن هَذِهِ بِدْعَةٌ.

1146 ـ مۇجاھىدتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما بىلەن بىللە ئىدىم. بىر كىشى پېشىن ياكى ئەسىر نامىزىدا "الصلَاةُ خَيْرٌ مِنْ النوْمِ، الصلَاةُ خَيْرٌ مِنْ النوْمِ" دېگەن كەلىمىنى قوشۇپ ئەزان ئوقۇغانىدى، ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما ئۇ كىشىگە:

ــ مېنى بۇ يەردىن ئېلىپ چىقىپ كەت، بۇ ئىش بىدئەتتۇر، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 538)

1147 - عَنْ بِلَالٍ قَالَ آخِرُ الْأَذَانِ اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ.

1147 ـ بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەزاننىڭ ئاخىرى: «الله ئەكبەر، الله ئەكبەر، لائىلاھە ئىللاللاھ» تۇر[2].

(نەسائى: 649)

1148 - عَنْ سُوَيْدِ بن غَفَلَةَ قَالَ: كَانَ آخِرُ أَذَانِ بِلالٍ: لا إِلَهَ إلا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ.

1148 ـ سۇۋەيد ئىبنى غەفلە مۇنداق دەيدۇ: بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئەزىنىنىڭ ئاخىرى: «الله ئەكبەر، لائىلاھە ئىللاللاھۇ ۋەللاھۇ ئەكبەر» ئىدى[3].

(«ئەلكەبىر»)

1149 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ أن بِلَالًا أذنَ بِلَيْلٍ فَأَمَرَهُ النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنْ يُنَادِيَ إِن الْعَبْدَ نَامَ.

[1] ئەلبانى (504): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (629): سەنەدى سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1864): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

1149 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ كېچىدە (يەنى تاڭ ئېتىشتىن بۇرۇن) ئەزان ئوقۇپ سالغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنى: "پېقىر ئۇخلاپ قاپتىمەن" دەپ توۋلاشقا بۇيرىدى[1].

(تىرمىزى: 203)

1150 - عَنْ ٱبنِ عُمَرَ أن بِلَالًا أذنَ قبْلَ طُلُوعِ الْفَجْرِ فَأَمَرَهُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَلمَ أنْ يَرْجِعَ فَيُنَادِيَ أَلَا إِن الْعَبْدَ قَدْ نَامَ أَلَا إِن الْعَبْدَ قَدْ نَامَ.

1150 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاڭ ئاتماي تۇرۇپلا ئەزان ئوقۇغان ئىدى، رەسۇلۇللاھ ئۇنى ئەزاننى قايتىلاشقا ۋە :"بىلىپ قېلىڭلاركى، پېقىر ئۇخلاپ قاپتىمەن" دېگەن كەلىمىنى قوشۇپ توۋلاشقا بۇيرىدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 532)

1151 - عَنْ أنسٍ، "أن بِلالا أذنَ قبْلَ الْفَجْرِ، فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللِه صَلى اللهُ عَلَيْـهِ وَسَلمَ أنْ يَعُودَ فَيُنَادِيَ: إِن الْعَبْدَ نَامَ"، فَفَعَلَ، وَقَالَ: لَيتَ بِلالا ثَكِلَتْهُ أُمهُ، وَٱبْتل مِنْ نَضْحِ دَمِ جَبِينِهِ.

1151 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاڭ ئاتمىغاندا ئەزان ئوقۇغان ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنى: «ئەلا ئىننەلئەبدە نامە» (يەنى: ئى خالايىق! ئۇخلاپ قاپتىمەن) دېگەن كەلىمىنى قوشۇپ ئەزاننى قايتا ئوقۇشقا بۇيرىدى. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇيرۇقنى بىجا كەلتۈرگەندىن كېيىن:

كاشكى بىلال بېشىدىن ئاققان قاندا تۇنجۇقۇپ ئۆلسە ئىدى،

---

[1] ئەلبانى (167): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (498): سەھىھ ـ دېگەن.

ئانىسى ئارقىسىدىن يىغلاپ قالسا ئىدى، ـ دەپ بېيىت ئوقۇدى[1].

(بەززار: 264)

1152 - عَنْ بِلَالٍ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَهُ لَا تُؤَذنْ حَتى يَسْتَبِينَ لَكَ الْفَجْرُ هَكَذَا وَمَد يَدَيْهِ عَرْضًا.

1152 ـ بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككى قولىنى توغرىسىغا سوزۇپ تۇرۇپ: «ئەزاننى تاڭنىڭ يورۇغانلىقى مۇشۇنداق ئېنىق بولغاندا ئاندىن ئوقۇغىن» دەپ تەلىم بەرگەن[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 534)

1153 - عَنْ زِيَادِ بْنِ الْحَارِثِ الصدَائِي قَالَ أَمَرَنِي رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنْ أُؤَذنَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ فَأَذنْتُ فَأَرَادَ بِلَالٌ أَنْ يُقِيمَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ إِن أَخَا صُدَاءٍ قَدْ أَذنَ وَمَنْ أَذنَ فَهُوَ يُقِيمُ.

1153 ـ زىياد ئىبنى ھارىس سۇدائى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەلەم مېنى بامداتقا ئەزان ئوقۇشقا بۇيرىدى، مەن ئەزان ئوقۇدۇم. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تەكبىر ئېيتىشقا تەمشەلگەن ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا: «قېرىندىشىڭ سۇدائى ئەزان ئوقۇدى، كىم ئەزان ئوقۇسا، تەكبىرنى شۇ ئېيتىدۇ» دېدى[3].

(تىرمىزى: 199)

1154 - عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ كَانَ بِلَالٌ يُؤَذنُ إِذَا دَحَضَتْ فَلَا يُقِيمُ حَتى يَخْرُجَ

[1] ھەيسەمى (1921): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى قاسىم ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام ئەھمەد ۋە ئەبۇ داۋۇد ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى مەئىن ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (500): ھەسەن، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (32): زەئىپ، ـ دېگەن.

النبي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ فَإِذَا خَرَجَ أَقَامَ الصلَاةَ حِينَ يَرَاهُ.

1154 ـ جابىر ئىبنى سەمۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاڭ ئاتقاندا ئەزان ئوقۇيتتى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھۇجرىدىن چىققىنىنى كۆرگەندە تەكبىر ئېيتاتتى.

(مۇسلىم: 606)

1155 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ كَانَ لِرَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ مُؤَذنَانِ بِلَالٌ وَابْنُ أُم مَكْتُومٍ الْأَعْمَى.

1155 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئىككى مۇئەززىنى بار ئىدى. ئۇلارنىڭ بىرى بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ، يەنە بىرى ئابدۇللاھ ئىبنى ئۇممۇ مەكتۇم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بولۇپ، ئابدۇللاھ ئىبنى ئۇممۇ مەكتۇم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ كۆزى كۆرمەيتتى.

(مۇسلىم: 380)

1156 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لِبِلَالٍ يَا بِلَالُ إِذَا أَذنتَ فَتَرَسلْ فِي أَذَانِكَ وَإِذَا أَقَمْتَ فَاحْدُرْ وَاجْعَلْ بَيْنَ أَذَانِكَ وَإِقَامَتِكَ قَدْرَ مَا يَفْرُغُ الْآكِلُ مِنْ أَكْلِهِ وَالشارِبُ مِنْ شُرْبِهِ وَالْمُعْتَصِرُ إِذَا دَخَلَ لِقَضَاءِ حَاجَتِهِ وَلَا تَقُومُوا حَتى تَرَوْنِي.

1156 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا مۇنداق دەپ تەلىم بەرگەن: «ھەر دائىم ئەزاننى سوزۇپىراق، تەكبىرنى تېزرەك ئوقۇغىن. ئەزان بىلەن تەكبىرنىڭ ئارىلىقىدا تاماق يەۋاتقانلار تاماقنى يەپ بولالىغۇدەك، بىر نەرسە ئىچىۋاتقانلار ئىچىملىكنى ئىچىپ بولالىغۇدەك، ھاجەتكە كىرگەنلەر ھاجىتىنى ئادا قىلىپ چىقىپ بولالىغۇدەك ۋاقىت بولسۇن. سىلەر مېنى

كۆرمىگىچە ئورنۇڭلاردىن تۇرماڭلار! (يەنى ئىمامنى كۆرمەي تۇرۇپ ناماز ئۈچۈن ئورنۇڭلاردىن تۇرۇۋالماڭلار)»[1].

(تىرمىزى: 195)

1157 - عَنْ امْرَأَةٍ مِنْ بَنِي النجارِ قَالَتْ كَانَ بَيْتِي مِنْ أَطْوَلِ بَيْتٍ حَوْلَ الْمَسْجِدِ وَكَانَ بِلَالٌ يُؤَذنُ عَلَيْهِ الْفَجْرَ فَيَأْتِي بِسَحَرٍ فَيَجْلِسُ عَلَى الْبَيْتِ يَنْظُرُ إِلَى الْفَجْرِ فَـإِذَا رَآهُ تَمَطى ثُم قَالَ اللهُم إِني أَحْمَدُكَ وَأَسْتَعِينُكَ عَلَى قُرَيْشٍ أَنْ يُقِيمُوا دِينَكَ قَالَتْ ثُم يُـؤَذنُ قَالَتْ وَاللهِ مَا عَلِمْتُهُ كَانَ تَرَكَهَا لَيْلَةً وَاحِدَةً تَعْنِي هَذِهِ الْكَلِمَاتِ.

1157 ـ بەنى نەججار قەبىلىسىدىن بىر ئايالنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مېنىڭ ئۆيۈم مەسجىد ئەتراپىدىكى ئۆيلەرنىڭ ئەڭ ئېگىزى بولغاچقا، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مېنىڭ ئۆيۈمنىڭ ئۆگزىسىدە ئەزان ئوقۇيتتى. ئۇ، تاڭ يورۇماستىنلا يېتىپ كېلىپ، ئۆگزىدە تاڭنىڭ يورۇشىنى كۈتۈپ ئولتۇراتتى. تاڭ يورۇغاندا ئورنىدىن تۇرۇپ:

ـ ئى الله! ساڭا ھەمدى ئېيتىمەن. قۇرەيشلەرنىڭ سېنىڭ دىنىڭنى بەرپا قىلىشى ئۈچۈن سەندىن ياردەم تىلەيمەن، ـ دەپ دۇئا قىلاتتى، ئاندىن ئەزان ئوقۇيتتى. اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن ئۇنىڭ بۇ سۆزلەرنى بىرەر كۈنمۇ تەرك ئەتكەنلىكىنى بىلمەيمەن[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 519)

1158 - قَالَ أَبو هُرَيْرَةَ لَا يُنَادِي بِالصلَاةِ إِلا مُتَوَضئٌ .

1158 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئەزان ئوقۇيدىغان ئادەمنىڭ تاھارەتتى بولۇشى لازىم[3].

(تىرمىزى: 201)

1159 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ لَا يُؤَذنُ إِلا مُتَوَضئٌ.

---

[1] ئەلبانى (30): ئىنتايىن زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (487): ھەسەن، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى ((34): زەئىپ، ـ دېگەن.

1159 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئەزاننى تاھارەتتى بار ئادەم ئوقۇسۇن»[1].

(تىرمىزى: 200)

1160 - عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ قَالَ إِن مِنْ آخِرِ مَا عَهِدَ إِلَي رَسُولُ اللِهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنْ اتخِذْ مُؤَذِّنًا لَا يَأْخُذُ عَلى أَذَانِهِ أَجْرًا.

1160 ـ ئوسمان ئىبنى ئەبۇ ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا قىلغان ئاخىرقى سۆزىدە مۇنداق بۇيرىدى: «بىر كىمنى مۇئەززىنلىككە تەيىنلىسەڭ، ئەزان ئوقۇغانغا ھەق ئالمايدىغان كىشىنى تەيىنلىگىن»[2].

(تىرمىزى: 209)

1161 - عن أَبِي بَكْرَةَ قَالَ خَرَجْتُ مَعَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لِصَلَاةِ الصبْحِ فَكَانَ لَا يَمُر بِرَجُلٍ إِلا نَادَاهُ بِالصلَاةِ أَوْ حَركَهُ بِرِجْلِهِ.

1161 ـ ئەبۇ بەكرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىللە بامدات نامىزىغا چىقتىم. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىمنىڭ يېنىدىن ئۆتسە، ئۇنى نامازغا چاقىراتتى ياكى ئۇنى (ئويغىتىش ئۈچۈن) پۇتى بىلەن تۈرتۈپ قوياتتى[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 1264)

1162 - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَوْ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَن بِلَالًا أَخَذَ فِي الْإِقَامَةِ فَلَما أَنْ قَالَ قَدْ قَامَتْ الصلَاةُ قَالَ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَقَامَهَا اللهُ

[1] ئەلبانى (33): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (172): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (274): زەئىپ، ـ دېگەن.

وَأَدَامَهَا و قَالَ فِي سَائِرِ الْإِقَامَةِ كَنَحْوِ حَدِيثِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي الْأَذَانِ.

1162 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تەكبىر ئوقۇپ: ”قەد قامەتىسسالاھ“ دېگەن يەرگە كەلگەندە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «الله نامازنى تۇرغۇزسۇن ۋە الله ئۇنى داۋاملاشتۇرسۇن» دېدى. ئەمما تەكبىرنىڭ باشقا كەلىمىلىرىدە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئەزان توغرىسىدا قىلغان رىۋايىتىدىكىگە ئوخشاش مۇئەززىن نېمە دېسە شۇنى تەكرارلىدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 528)

1163 - عَنْ نَافِعٍ أن عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ لَا يَزِيدُ عَلَى الْإِقَامَةِ فِي السفَرِ إِلا فِي الصبْحِ فَإِنهُ كَانَ يُنَادِي فِيهَا وَيُقِيمُ وَكَانَ يَقُولُ إنمَا الْأَذَانُ لِلْإِمَامِ الذِي يَجْتَمِعُ الناسُ إِلَيْهِ.

1163 ـ نافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما سەپەرگە چىقسا، بامدات نامىزىغا ئەزان ئوقۇپ، تەكبىر ئېيتاتتى، ئەمما باشقا نامازلارغا تەكبىرلا ئېيتاتتى ۋە مۇنداق دەيتتى: ئەزان پەقەت كىشىلەرنى ئىمامنىڭ يېنىغا يىغىش ئۈچۈنلا ئوقۇلىدۇ.

(مالىك: 160)

1164 - عن عبد الله بن عدي أن النبي صلى الله عليه وسلم لم يكن يؤذن في السفر إلا في صلاة الصبح.

1164 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەدىي رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سەپەردە بامداتتىن باشقا نامازغا ئەزان ئوقۇمىغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ[2].

(«ئەلكەبىر»)

---

[1] ئەلبانى (104): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1889): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ياقۇب ئىبنى ھۇمەيد ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى مەئىن ۋە باشقىلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئېلگىرى سۈرسە، ئىمام بۇخارى ئۇنىڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىكىنى ئېيتقان. ئىبنى ھىببان ئۇنى ئىشەنچلىك كىشىلەر قاتارىدا تىلغا ئالغان، ـ دېگەن.

1165 - عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ رَأَى بِلَالًا يُؤَذِّنُ فَجَعَلْتُ أَتَتَبَّعُ فَاهُ هَهُنَا وَهَهُنَا بِالْأَذَانِ.

1165 ـ ئەۋن ئىبنى ئەبۇ جۇھەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ چۆگىلەپ تۇرۇپ ئەزان ئوقۇۋاتقانلىقىنى كۆردۈم ۋە ئۇنىڭ ئېغىزىدىن چىققان ھەر بىر كەلىمىنى ئۆز ئەينى تەكرارلىدىم.

(بۇخارى: 634)

1166 - عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ رَأَيْتُ بِلَالًا يُؤَذِّنُ وَيَدُورُ وَيُتْبِعُ فَاهُ هَا هُنَا وَهَا هُنَا وَإِصْبَعَاهُ فِي.

1166 ـ تىرمىزى بۇ ھەدىسنى مۇنداق رىۋايەت قىلغان: مەن بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئەزان ئوقۇۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. ئۇ ئەزاننى چۆگىلەپ تۇرۇپ ئوقۇۋاتقان بولۇپ، ئىككى بارمىقىنى ئىككى قۇلىقىغا تىقىۋالغانىدى[1].

(تىرمىزى: 197)

1167 - وَقَالَ مُوسَى قَالَ رَأَيْتُ بِلَالًا خَرَجَ إِلَى الْأَبْطَحِ فَأَذَّنَ فَلَمَّا بَلَغَ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ لَوَى عُنُقَهُ يَمِينًا وَشِمَالًا وَلَمْ يَسْتَدِرْ.

1167 ـ مۇسا مۇنداق دەيدۇ: مەن بىلالنىڭ ئەبتەھ دېگەن يەرگە چىقىپ ئەزان ئوقۇغانلىقىنى كۆردۈم. ئۇ: «ھەييە ئەلەسسالاھ، ھەييە ئەلەل فەلاھ» قا كەلگەندە، بوينىنى ئوڭ ـ سول ئىككى تەرەپكە بۇرىدى، ئەمما بەدىنىنى بۇرىمىدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 520)

[1] ئەلبانى (164): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (103): مۇنكەر ھەدىس، ـ دېگەن.

1168 - عَنْ بِلالٍ أنهُ كَانَ يُنَادِي بِالصبْحِ فَيقُولُ : حِي عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ، فَأَمَرَهُ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَنْ يَجْعَلَ مَكَانَهَا الصلاةُ خَيْرٌ مِنَ النوْمِ ، وَتَرْكَ حِي عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ .

1168 ـ بىلال بامداتقا ئەزان ئوقۇغاندا: ”ياخشى ئەمەلگە كېلىڭلار“ دېگەن كەلىمىنى قوشۇپ ئوقۇيتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «ئۇ كەلىمىنىڭ ئورنىغا: ”ئۇيقۇدىن ناماز ياخشى“ دېگەن كەلىمىنى قوشۇپ ئوقۇغىن!» دەپ بۇيرىدى.

1169 - عنْ سَعْدٍ الْقَرَظِ: أَنّ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ كَانَ أَي سَاعَةٍ أَتى قُبَاءَ أَذنَ بِلالٌ بِالأَذَانِ، لأَنْ يَعْلَمَ الناسُ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَدْ جَاءَ، فَيجْتَمِعُوا إِلَيْهِ، فَأَتى يَوْمًا وَلَيْسَ مَعَهُ بِلالٌ فَنظَرَ زُنُوجُ النصْحِ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ، فَرَقَى سَعْدٌ فِي عِذْقٍ الأَذَانِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ: ”مَا حَمَلَكَ عَلَى أَنْ تُؤَذنَ يَا سَعْدُ“، قَالَ: بِأَبِي وَأُمي، رَأَيْتُكَ فِي قِلةٍ مِنَ الناسِ، وَلَمْ أَرَ بِلالا مَعَكَ، وَرَأَيْتُ هَؤُلاءِ الزُنُوجِ يَنظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ وَيَنظُرُونَ إِلَيْكَ، فَخَشِيتُ عَلَيْكَ مِنْهُمْ، فَأَذنْتُ، قَالَ: ”أَصَبْتَ يَا سَعْدُ، إِذَا لَمْ تَرَ بِلالا مَعِي فَأَذنْ“، فَأَذنَ سَعْدٌ ثَلاثَ مَراتٍ فِي حَيَاةِ النبِي صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ.

1169 ـ سەئد قەرەز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قاچانىكى قۇباغا كەلسە، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەزان ئوقۇيتتى، كىشىلەر بۇنىڭدىن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كەلگەنلىكىنى بىلىپ توپلىشاتتى. بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى بىللە ئېلىپ كەلمىگەنىدى. ئۇ يەردىكى قارا تەنلىكلەر بىر ـ بىرىگە قاراشتى. شۇنىڭ بىلەن، مەن بىر تۈپ خورمىنىڭ شېخىغا چىقىپ ئەزان ئوقۇدۇم. پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ ئى سەئد! ئەزان ئوقۇشۇڭغا نېمە سەۋەب بولدى؟ ـ دەپ سورىغانىدى، مەن:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! ئاتا ـ ئانام ساڭا پىدا بولسۇن! سەن ئازلا ئادەم بىلەن كەپسەن، قارىسام، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ يوق. قارا تەنلىكلەرنىڭ بىر ــ بىرىگە قارىشىۋېتىپ، ئاندىن ساڭا قارىشىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇلاردىن ساڭا بىرەر زەخمەت يېتىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ ئەزان ئوقۇدۇم، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئى سەئد! توغرا قىپسەن. بۇندىن كېيىن، يېنىمدا بىلالنى كۆرمىسەڭ، ئەزان ئوقۇغىن! ـ دېدى. مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھايات ۋاقتىدا ئۈچ قېتىم ئەزان ئوقۇغان ئىدىم[①].

(«ئەلكەبىر»: 5452)

1170 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الْأَذَانُ فِي الْحَبَشَةِ.

1170 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئەزان ھەبەشلەرگە ئائىتتۇر» (يەنى ئەزاننى بىلال قاتارلىق ھەبەشىستانلىقلار ئوقۇيدۇ) دېگەن[②].

(تىرمىزى: 3936)

171 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ الْإِمَامُ ضَامِنٌ وَالْمُؤَذنُ مُؤْتَمَنٌ اللهُم أَرْشِدْ الْأَئِمةَ وَاغْفِرْ لِلْمُؤَذنِينَ وزاد البزار: قالوا يارسول الله لقد تركتنا نتنافس في الأذان بعدك فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم إنه يكون بعدي - أو بعدكم - قوم سفلتهم مؤذنوهم.

1171 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

[①] ھەيسەمى (1898): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇراھمان ئىبنى سەئد ئىبنى ئەممار ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[②] ئەلبانى (3088): سەھىھ، ـ دېگەن.

ــ ئىمــام زامىـــن (يەنـى مەسـئۇلـىيەتنى تولـۇق ئۈسـتـىگە ئالغـان)، مــۇئەززىـن خاتىـرجەمــدۇر. ئـى الله! ئـىمــاملارنى تـوغرا يولغـا باشـلىغىـن، مۇئەززىنلـەرنى مەغپىـرەت قىـلغىـن، ـ دېدى[1].

(تىـرمىـزى: 207)

بەززار بۇ ھەدىسكە مۇنۇلارنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان: شۇنىڭ بىـلەن كىشىلـەر:

ــ ئـى رەسـۇلۇللاھ! سـەن بىـزنـى سـەندىن كېـيىـن ئەزان ئوقۇشـنى تالىشـىـپ قالـىدىغان قەۋم قىلىــپ قويىــدىغان بولـدۇڭ، ـ دېگەنىــدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ مەندىن ياكى سىلەردىن كېيىن شۇنداق بىر قەۋم كېلىدۇكى، ئۇلارنىڭ ئەڭ پەس ئادەملىرى مۇئەززىنلىرىدۇر، ـ دېدى.

(بەززار)

1172 - عَنِ ٱبنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: "مَا أُحِب أَنْ يَكُونَ مُؤَذِّنوكُمْ عُمْيَانَكُمْ، قَـالَ: وَأَحْسِبُهُ قَالَ: وَلا قُرَّاؤُكُمْ".

1172 ـ ئىبنـى مەسـئۇد رەزىيەللاھـۇ ئەنهـۇدىن مۇنـداق رىـۋايەت قىلىنىـــدۇ: «مەن ســـــلەرنىڭ مۇئەززىنلىرىڭلارنىـــڭ قـــارىغۇ بولماســلىقىنى ياخشـى كـۆرىمەن (راۋىنىـــڭ گۇمــانىچە، ســىلەرنىڭ قــارىلىرىڭلارنىڭمۇ مـــۇئەززىن بولماســـلىقىنى ياخشـــى كـــۆرىمەن دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان)»[2].

(«ئەلكەبىر»)

1173 - عَنْ ٱبنِ عَباسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ لِيُـؤَذنْ لَكُـمْ خِيَارُكُمْ وَلْيَؤُمكُمْ قُراؤُكُمْ.

---

[1] ئەلبانى (170): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ھەيســەمى (1906): بـۇ ھەدىسـنى تەبەرانـى رىـۋايەت قىلغــان بولــۇپ، راۋىيلىــرى ئىشــەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

1173 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئەزاننى ياخشىلىرىڭلار ئوقۇسۇن، قارىيلىرىڭلار ئىمام بولسۇن»[①].

(ئەبۇ داۋۇد: 590)

1174 - عَنْ يَحْيى الْبكاءِ ، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لابْنِ عُمَرَ: إني لأُحِبكَ فِي اللـهِ ، فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: لَكِني أُبْغَضُكَ فِي اللهِ ، قَالَ: وَلِمَ؟ فَقَالَ: إنك تُنْقِي فِي أَذَانِكِ، وَتَأْخُـذُ عَلَيْهِ أَجْرًا.

1174 ـ يەھيا ئىبنى ئەل بۇكادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كىشى ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇماغا:

ـ سېنى الله رازىلىقى ئۈچۈن ياخشى كۆرىمەن، ـ دېدى. ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما:

ـ ئەمما مەن سېنى پەقەت الله رازىلىقى ئۈچۈن يامان كۆرىمەن، ـ دەپ جاۋاب بەردى. ئۇ كىشى:

ـ نېمە ئۈچۈن؟ ـ دەپ سورىغانىدى، ئىبنى ئۆمەر:

ـ سەن ئەزاننىڭ تەلەپپۇزىنى بۇزۇپ ئوقۇيسەن ۋە ئەزان ئوقۇغىنىڭغا ھەق ئالىسەن، ـ دېدى[②].

(«ئەلكەبىر»: 13059)

1175 - عَنْ إبْرَاهِيمَ، أَن ابْنَ مَسْعُودٍ، وَعَلْقَمَةَ، وَالأَسْوَدَ "صَلوْا بِغَيْرِ أَذَانٍ، وَلا إِقَامَةٍ"، قَالَ: سُفْيَانُ:"كَفَتْهُمْ إِقَامَةُ الْمِصْرِ" . وقال ابن مسـعود في روايـة:"إِقَامَـةُ الْمِصْرِي تَكْفِي" .

1175 ـ ئىبراھىمدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئىبنى مەسئۇد،

---

① ئەلبانى (118): زەئىپ، ـ دېگەن.

② ھەيسەمى (1909): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە يەھيا بۇكا ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام ئەھمەد، ئەبۇ زۇرئە، ئەبۇ ھاتەم ۋە ئەبۇ داۋۇد قاتارلىقلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، يەھيا ئىبنى سەئىد قەتتان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. مۇھەممەد ئىبنى سەئىد ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى بولۇپ قېلىشىنى ئۈمىد قىلغان، ـ دېگەن.

ئەلقەمە ۋە ئەسۋەد قاتارلىقلار ئەزان ۋە تەكبىرسىز ناماز ئوقۇدى. سۇفيان: ’’ئۇلار شەھەردە ئوقۇلغان تەكبىر بىلەن كۇپايىلەنگەنىدى‘‘ دېدى. يەنە بىر رىۋايەتتە ئىبنى مەسئۇد:

ــ شەھەردە ئوقۇلغان تەكبىر يېتەرلىك، ـ دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»: 9282)

1176 - عَنْ جَابِرٍ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ قَالَ إِذَا ثُـوبَ بِالصـلَاةِ فُتِحَتْ أَبْوَابُ السمَاءِ وَاسْتُجِيبَ الدعَاءُ.

1176 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«نامازغا تەكبىر ئوقۇلغاندا، ئاسماننىڭ ئىشىكلىرى ئېچىلىدۇ ۋە دۇئالار ئىجابەت بولىدۇ»[2].

(ئەھمەد: 14279)

1177 - عن عَبْد الرحْمَنِ بن سَعْدِ بْنِ عَمارِ بْنِ سَعْدٍ مُؤَذنِ رَسُولِ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ حَدثَنِي أَبِي عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدهِ أن رَسُولَ اللهِ صَلى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلمَ أَمَرَ بِلَالًا أَنْ يَجْعَلَ إِصْبَعَيْهِ فِي أُذُنَيْهِ وَقَالَ إِنهُ أَرْفَعُ لِصَوْتِكَ.

1177 ـ ئابدۇرراھمان ئىبنى سەئد ئىبنى ئەممار ئۇلۇغ بوۋىسى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇئەززىنى سەئد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى بارمىقىنى قۇلىقىغا تۇتۇپ ئەزان ئوقۇشقا بۇيرۇپ مۇنداق دېدى: «شۇنداق قىلساڭ، ئاۋازىڭ تېخىمۇ جاراڭلىق چىقىدۇ»[3].

(ئىبنى ماجە: 710)

[1] ھەيسەمى (1913): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدىكى ئىبراھىم نەخەئى بۇ ھەدىسنى ئىبنى مەسئۇدتىن بىۋاستە ئاڭلىمىغان، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1918): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبنى لەھەيئە ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەققىدە ھەرخىل باھالار ئوتتۇرىغا قويۇلغان، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (149): زەئىپ، ـ دېگەن.

ھەدىسلەر توپلىمى 1

مۇئەللىپىنىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالى... 3

كىرىش سۆز.. 5

ھەدىس ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە 11

بۇ كىتابتا ئۇچرايدىغان بىر قىسىم ھەدىس ئاتالغۇلىرىغا قىسقىچە
چۈشەنچە 27

ئىمان بۆلۈمى 33

ئىمان ۋە ئىسلامنىڭ تەبىرى 61

ئىماننىڭ خىسلەتلىرى ۋە ئالامەتلىرى 87

ئىمان ھۆكۈملىرى، بەيئەت ۋە باشقىلارنىڭ بايانى 101

كىتاب ۋە سۈننەتكە مەھكەم ئېسىلىش... 129

ئەمەللەردە ئوتتۇراھال بولۇش.. 147

ئىلىم بۆلۈمى 165

ئىلىمنىڭ پەزىلىتى ۋە ئىلىم ئىگەللەشكە رىغبەتلەندۈرۈش............ 165

ئىلىم ئۆگىنىش، سوئال سوراش، قىياس قىلىش، پەتىۋا بېرىش ۋە
يېزىش قائىدىلىرى.. 183

ھەدىس رىۋايەت قىلىش، ئۇنى رىۋايەت قىلغۇچىلار، ئۇنى يېزىش ۋە
ئىلىمنىڭ كۆتۈرۈلۈپ كېتىدىغانلىقى توغرىسىدا 215

پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەققىدە يالغان سۆز
توقۇشنىڭ ئاقىۋىتى، بۇنداق قىلىشتىن ساقلىنىشنىڭ مۇھىملىقى
ۋە پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن رىۋايەت قىلىنغان
سەھىھ ھەدىسنى يالغانغا چىقىرىشنىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكى
توغرىسىدا 237

تاھارەت بۆلۈمى.. 247

سۈننىڭ ھۆكۈملىرى... 249

نىجاسەتلەرنىڭ بايانى 261

ھاجەت ئادا قىلىش 289

ئىستىنجا قىلىشنىڭ بايانى 309

تاھارەتنىڭ پەزىلىتى 321

تاھارەت ئېلىش قائىدىلىرى...331
ساقال ۋە بارماقلارنىڭ ئارىسىنى ئارىلاش، مىسۋاك ئىشلىتىش ۋە
ئىككى قولنى يۇيۇش 351
ئېغىز ـ بۇرۇنغا سۇ ئېلىش، كامىل تاھارەت ۋە باشقىلار 365
تاھارەتنى سۇندۇرىدىغان ئامىللار 379
ئۆتۈككە مەسھى قىلىش..405
تەيەممۇم 417
جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلىش..435
ھامىمامغا كىرىپ غۇسلى قىلىش، ئىسلامغا كىرگەندە غۇسلى قىلىش
ۋە ھەيزدار ئايالنىڭ غۇسلى قىلىش توغرىسىدا..............................465
ھەيز..475
ناماز بۆلۈمى..503
نامازنى ۋاقتىدا ئوقۇشنىڭ ۋە قازاسىنى قىلىشنىڭ ۋاجىپ ئىكەنلىكى521
نامازنىڭ ۋاقىتلىرى 549
ناماز ئوقۇشقا بولمايدىغان ۋاقىتلار 585
ئەزان ۋە تەكبىرنىڭ پەزىلىتى..593
ئەزان ـ تەكبىرنىڭ مەيدانغا كېلىشى، قانداق ئېيتىلىدىغانلىقى ۋە ئۇ
ئىككىسىگە ئالاقىدار ھۆكۈملەر 609